
42
2 L
33

Ieronymus Pallotta

Aloysius Ferra[illegible]

Petrus Bardoni

1773

OBSCURA
RECLUDIT

TRIENNIVM PHILOSOPHICVM

quod

P. ANDREAS SEMERY REMVS
E Societate IESV.

In Collegio Romano

Philoſophiæ iterum Profeſſor
dictabat

IO: BAPTISTA PASSERVS
eiuſdem Diſcipulus

Eminentiſſimo, ac Reuerendiſſimo

PRINCIPI

CAROLO CARD.
BARBERINO

D. D. D.

Annus Secundus.

ROMÆ, Typis Tinaſſij. 1674.

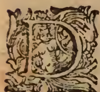
Superiorum Permiſſu.

Eminentiſſimo, & Reuerendiſſimo

PRINCIPI

CAROLO CARD. BARBERINO

IO: BAPTISTA PASSERVS
Felicitatem.

Omum ſuam ingreditur Philoſophia noſtra, dum in Conclaue tuum admittitur Emin. Princeps. Neque enim peregrinatur apud te vlla pars Sapientiæ, nec in ædibus Barberinis hoſpes eſt amor & ſtudium Veritatis. Inueniet apud te, quas vnice amat, virtutes reliquas, tuoque in ſinu, quaſi ſuo in domicilio, ſimul cum cæteris conquieſcet: mitto igitur & grandia illa nomina quibus & VRBANI OCTAVI & Barberinorum Principum inter belli paciſque artes, virtutes eximiæ ſui admi-

ratione terrarum orbem impleuerunt, & pronum eorumdem in addictissimam sibi familiam nostram fauorem, & animum, in huiusce Philosophiæ nostræ patrocinium aduocare. In te vno quamuis gentilitia hæc decora hæreditario iure non modo vigeant, sed incrementum accipiant; vnum sui amorem amat Sapientia; tuisque non vt Purpurati & Principis, sed vt sui amantis oculis obuersari se gestit. Præfert illa splendidiorem noua semper tuæ lucis accessione Barberinũ Solẽ, qui dũ OBSCVRA illa mellificantis naturæ mysteria suauissimo tuarum apũ RECLVDIT in opere; quã apte, & hæ & ipse in tuæ gentis & Emblema & Stemma coalescant, ostendit. Neque enim quam suauiter, non sibi, sed toti generi humano adlaborent apes, vnquam patuit illustrius;

quam

quam cum in Propatrui tui Vrbani Octaui ſplendidiſſima beneficentia patuit orbi terrarum, id vnum Barberinos amare, vt amentur ab omnibus, omneſque in amorem ſui pertrahant blandiſſima vi beneficiorum. Huius tu dum fortunam mereris; æmularis virtutes: quas inter ſingularis tua humanitas monimentum ſui apud me ponet æternũ; ſi me meumq; hoc qualecumq; munuſculum amico vultu, amico animo non dedigneris excipere.

LE-

LECTORI BENEVOLO.

IO: BAPTISTA PASSERVS.

Riennalem Philoſophiæ curſum quem à Magiſtro meo diligenter excepi, habes hic amice lector, ſuos ita diſtributum in annos; vt nulla ex tribus Scientijs quæ toti curſui nomen imponunt, ſine aliarum conſortio prodeat; ſed Metaphyſica phyſicis, vtriſque Logica, ex more iam in hac Vniuerſitate recepto, promiſcua videantur. Atque hoc, puto æqui boniq; conſules, cum ad id maxime impulerit commodum tuum, & meum: tuum quidem, cui quæ ſingulis annis agitari ſolent in Scholis, ſingulos diuiſa dantur in tomos, meum vero cui ſeruatum in ſcribendo ordinem, nec fas nec animus fuerit in reſcribendo inuertere. Res autem hic ita explicatas inuenies, vt ſimilitudines & exempla e numero diſcipulorum, e cathedra, e ſcamnis ex ipſo Gymnaſio alijſque id genus petantur, quæ & di anti & ſcribentibus maxime obuia erant & familiaria. Quæ facile omnia condonabis, ſi non cogitantem de publica luce, cui tamen non omnino inuitus annuit vt darentur, ſed dictantem diſcipulis ſuis, ac iiſdem familiariter doctrinam ſuam inſinuantem Magiſtrum meum, tibi, dum ipſe hæc lectitas, repræſentes. vale.

INDEX QVAESTIONVM.

DISPVTATIO PRIMA

De principijs corporis naturalis.

DISPVT. II.

De principijs corporis naturalis in particulari.

Qu. 10.

DISPVT. III.

In Aristotelis libros de natura, & arte.

DISPVT. IV.

De causis extrinsecis.

DISPVT. V.

De Causis extrinsecis.

DISPVT. VI.

De Motu.

DIS-

DISPVT. VIII.

De Infinito.

DISPVT. IX.

De Quanto.

DISPVT. VLT.

In Libros de Mundo & Coelo.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendissimo P. Magistro Sacri Palatij Apostolici.

I. de Angelis Archiep. Vrbini Vicesgerens.

Imprimatur,

Fr. Raimundus Capisucchus Ord. Prædic. Sacri Palatij Apostolici Magister.

IN ARISTOTELIS LIBROS PHYSICORVM, SEV DE PHYSICA AVSCVLTATIONE.

Itulus ipse, quo rerum naturalium disciplinam Naturæ genius Aristoteles insigniuit, quanti momenti illa sit, satis, superq; demonstrat; dum enim libros, quibus Physicorum scientiam compræhendit acroamaticos inscripsit, hoc est auscultatorios, arrectis eorundem explicationem auribus, mẽte arrectiori excipiendam esse suis auditoribus indicauit. Id verò eos præstare decet libera-

liter, & libenter, qui id ſibi cum Philoſopho propoſuere hoc anno, vt rerum ſenſibus noſtris patentium latentes cauſas, & inquirant diligenter, & feliciter aſſequantur. Agimus igitur hoc anno de Ente naturali, inquirendo primo eius principia, & cauſas; deindè proprietates, effectus, & alia, quæ ad totius naturæ perfectam intelligentiam ducũt. Et quia in octo libris Phyſicorum de ijs dumtaxàt agendum eſt, quæ ſub lunaria ſunt: ijs libros de Mundo, & Cælo ſuperaddere oportet, vt cælũ, & terra, & quidquid vtriuſq; ambitu cõtinetur in noſtrorum Auditorũ notitiam veniat. Nihil autem dicturi ſumus, nihil docturi gratis. Speramus enim laboris noſtri mercedem ampliſſimam: diſcipulos ſapientes.

DISPVTATIO I.

De principijs corporis naturalis.

QVAESTIO I.

De ratione principij vt sic.

ARTICVLVS I.

Quid sit esse principium.

DEFINITIONEM principij traditurus Aristoteles 5. Metaph. cap. 1. varias principiorum species prius enumerat, quorum alia sunt principia rei in fieri, alia in facto esse, alia in cognosci. His enumeratis sic concludit: *Omnibus igitur principijs commune est esse primum, vnde quidpiam est, aut fit, aut cognoscitur.* Vt ab vltimo incipiamus: principia, vnde aliquid cognoscitur, seu principia in cognoscendo sunt suppositiones, vt ait Philosopus, seu axiomata, seu propositiones, ex quibus scientiæ suas eruunt conclusiones, putà apud Mathematicos est primum principium: *Omnis linea potest secari bifariam.* In Physica: *Omne alterabile est corruptibile.* In omni scientia, immò apud omnem intellectum:

Quodlibet est, vel non est. Omne totum est maius sua parte. Et sic de alijs. Dicuntur autem propositiones huiusmodi principia cognoscendi, quia quælibet scientia ità ijs innititur, vt ea vlteriùs non probet, putà Geometria non probat principia Geometriæ, nec Physica Physicæ, sed supponit. Quod si aliquid contra ea opponatur, spectat ad aliam scientiam opposita dissoluere, vt docet Philósophus initio Physicorum disputans contra Parmenidem, & Melissum: vbi ostendit non teneri Physicum demonstrare, quod dentur multa entia; adeoq. quod omnia nō sint vnū. Iure enim assumit Physicus in natura oriri multa, multa interire, cū vtrumq. ad sensus pateat. Quod si contra, sophismata aliqua proponantur, non tenetur ea soluere Physicus, cum iure suo possit contemnere. Poterit tamen ad abundantiam.

Principia cognoscendi vocantur communiter principia complexa. Quænam autem sint incomplexa varij variè. Aliqui incomplexa vocant terminos ipsos, ex quibus prædictæ propositiones constant, alij appræhensiones ipsas, præuias huiusmodi propositionibus; alij obiecta ipsa, per quæ in aliorum obiectorum cognitionem venimus. Hæc controuersia non tanti est, vt in ipsa, vel momentum immoremur.

Principia vnde res est, aut fit: sunt ea, ex quibus primo est, aut fit, putà principium nauis, vnde est, & fit, est carina: principium domus est fundamentum, vt exemplificat idem Philosophus: quia nimirum & motus, per quem fit nauis, incipit à carina, & motus, per quem fit domus, incipit à fundamen-

men-

mento. Item primum, quod in naui est, est carina, sicut primum quod in domo est, est fundamentum.

Quia verò hæc principij definitio æque principijs extrinsecis, ac intrinsecis conuenit, oportet hæc principia diuidere in intrinseca, & extrinseca. Intrinseca sunt, ex quibus res, tamquam ex constitutiuis constat, seu tamquam ex partibus componentibus. In homine, v. g. principia intrinseca sunt corpus, & Anima: ex corpore enim, & anima constat homo. Extrinseca autem sunt ea, vnde res habet vt sit, tamquam ab externo mouente. Ità principium huius fabricæ est Architectus: principium totius vniuersitatis creatæ est Deus.

Aduertendæ sunt in hac eadem definitione præsertim duæ particulæ, videlicet: *Primum*, & *Vnde*, dicitur enim: *Primum vnde aliquid est*, &c. Porrò manifestum est per hanc particulam: *Primum* importari prioritatem quamdam principij respectu rei, cuius principium est; & per hanc aliam, *Vnde* connexionem aliquam inter vtrumque, & consequtionem quandam vnius ad alterum: hæc autem consequtio non necessario requiritur talis; vt sit dependentia rei à principio: nam etiam in diuinis Pater dicitur propriissimè principium Filij; cum tamen Filius non dicatur habere dependentiam à Patre: idem dic de Patre, & Filio, qui sunt vnum indiuisibile principium Spiritus Sancti; qui tamen à neutro dependet. Propterea D. Thomas 1. par. quæst. 23. art. 1. ait: per hoc nomen *principium* nihil aliud significari, quam id, à quo aliud procedit. Quia verò, etiam

si ratio principij non dicat excellentiam supra terminum, cuius dicitur principium; ratio tamen principiati ex vsu, & modo loquendi sonat apud Latinos inferioritatem quandam respectu principij: propterea dicunt correlatiuum principij non esse *Principiatum*: dixi apud Latinos, quia vt notat D. Thomas inuenitur apud Græcos de Filio, & Spiritu Sancto, quod principientur. In hoc autem toti sunt Patres, tam Latini, quàm Græci, vt perfectam inter Personas Sanctissimæ Trinitatis æqualitatem contra hæreticos tueantur: huic timent nè officiant Latini, si vnam personam principium vocent, alteram principiatam. Non timent Græci: vtriq. sapienter: ob diuersum vsum eiusdem penè sermonis. Vbi aduerte totam hanc doctrinam D. Thomæ intelligendam esse de principio extrinseco: principium enim intrinsecum, quale est v.g. in substantia physica, & materia, & forma non nisi valde improprie dicitur esse id, à quo totum procedit; rectè autem id, ex quo primo res constat.

Diximus prioritatem simul, & connexionem aliquam requiri inter *A*, & *B*, vt *A*. respectu *B* rationem principij sortiatur. Neque enim quælibet præcedentia vnius ad alterum facit vnum esse principium alterius. Bellum Cretense superioribus annis absolutum præcessit: bellum Ollandicum, quod nunc est: absurde tamen diceres bellum Cretense principium fuisse belli Ollandici: non absurde autem dixeris leuem aliquam contentionem, siue iurgium inter homines vtriusq. partis, belli principium extitisse;

sicut

ſicut Helenæ raptus belli Troiani principium appellatur.

Sed neque prioritas quælibet ſufficit ad rationem principij; requiritur enim, vt non ſolùm præcedat, ſed etiam vt in illa ſeriè, ſiue in illo ordine, à nullo alio præcedatur. Itá in duratione horaria non rectè dixeris, etiam ſi loquaris verſus finem eiuſdem, ſecundum quadrantem eſſe principium talis durationis; quia quamuis ſecundus quadrans præcedat finem, habet tamen ante ſe alium quadrantem, conſtitutiuum eiuſdem durationis horariæ.

Dices: ad rationem principij non requiritur vlla prioritas: ergo primum requiſitum à nobis eſt falſum. Probatur antecedens, quia in diuinis Pater eſt principium Filij: Pater, & Filius principium Spiritus Sancti; & tamen nec Pater habet prioritatem reſpectu Filij, nec Pater, & Filius reſpectu Spiritus Sancti. Imò hanc prioritatem expreſsè negat loco citato D. Thomas; aiens per hoc nomen: *Primum*, non ſignificari prioritatem, ſed originem.

Reſp. neg antec. Ad probationem dic in Diuinis nō dari prioritatem, nec naturæ, nec temporis. Non temporis, quia æqualiter ſunt æternæ, imò eadem indiuiſibiliter ęternitate ſunt æternæ. Non naturæ, quia vna non eſt cauſa alterius; hanc prioritatem D. Thomas à Patre, reſpectu Filij, à Patre, & Filio reſpectu Spiritus Sancti amolitur: non autem prioritatem originis, per quam videlicet non importetur vlla pręcelletia vnius perſonæ ſupra aliam, nulla ſignificetur inæqualitas inter ipſas.

ARTICVLVS II.

Respondetur nonnullis dubitationibus.

DVbitabis primò, an idem sit in creatis esse principium, ac esse causam. Dixi *In creatis*, quia ex dictis apparet rationem principij reperiri in diuinis, vbi non inuenitur ratio causæ. Occasionem huic dubitationi præbet Philosophus, qui 4.metaphys. textu 3. hæc habet *Si itaque ens, & vnum idem, ac vna natura sunt, propterea quod se inuicem sequuntur; quemadmodum principium, & causa: sed non quod vna ratione significantur.* Quibus videtur disertè affirmare Philosophus, principium, & causam ad conuertentiam dici, sicut ens, & vnum: adeoq. & omne principium esse causam, & omnem causam esse principium, sicut omne ens est vnum, & omne vnum est ens.

Ex alio capite idem Philosophus 5. de Generat. animal. cap. 7. ait ad rationem principij pertinere: *Vt ipsum quidem causa sit multorum, sed ipsius nulla sit superior causa*, cui si subdideris: sed ad rationem causæ non spectat, vt ipsius nulla sit superior causa: statim inferes, ergo aliquid requiritur ad rationem principij, quod non requiritur ad rationem causæ: & consequenter principium, & causa non dicuntur ad conuertentiam. Minor est manifesta, nam ignis *B* est causa ignis *C*, habens ignem *A* causam sui: & in creatis datur series infinitarum causarum sibi inuicem succedentium, vt inductione cõstat enume-

merando ab Adamo vsque ad vltimum, qui ex eiusdem stirpe nascetur.

Præterea idem Philosophus 5. metaphys. cap. 1. post enumerata varia genera principiorum; dicit: *Toties autem causæ quoque dicuntur: Omnes namq; causæ principia.* Atque aduertendum est ibidem supponere Philosophum se rationem principij adæquatè suas in species diuisisse: cōcludit enim: *Omnibus igitur principijs commune est esse primum, vnde, &c.* quod dicere non posset, nisi supponeret enumerata à se omnia principia.

Respondetur ex his omnibus apparere Philosophum rationem principij, & causæ modo in maiori, modo in minori amplitudine accepisse. Si accipiatur nomen causæ secundum quandam restrictionem; dicetur minus; si secundum quandam amplitudinem; dicetur magis latè patere: secundum vnam acceptationem dicetur, secūdum aliam non dicetur ad conuertentiam cum principio. Vbi Philosophus dicit principium, & causam ad conuertentiam dici, causam accipit in maiori, vbi dicit non conuerti, causam accipit in minori amplitudine.

Ad illud ex 5. de Generat. anim. vbi nimirum dicit de ratione principij esse, quod ipsum quidem causa sit multorum, sed ipsius nulla sit superior causa; dic Philosophum ibi non loqui de principio vt sic, sed de aliquo principio, quod sit simpliciter, & absolutè primum: principij autem simpliciter, & absolutè primi non datur aliud principium: sed neque causæ simpliciter, & absolutè primæ datur superior causa. Imò per

hoc ipsum, quod tam principium, quàm causa sustineant rationem primi; excludunt in ea ratione, siue in illo ordine, quodlibet prius se.

3 Dices: Priuatio non est causa; & tamen r Philosopho, & Peripateticis communiter eponitur inter principia corporis naturalis: est enim familiare Peripateticis ponere corporis naturalis in fieri tria principia: materiam, formam, & priuationem: duo in facto esse: materiam, & formam.

Resp. Philosophum 12. metaph. textu 10. etiam priuationi nomen causæ impertiri; vbi dicit: *Tres igitur causæ. & tria principia: materia, forma, & priuatio.*

Dubitabis secundò. An quæcumq. dicuntur principia, & sunt entia positiua, sortiantur etiam in rigore rationem causæ. Qui sic dubitat supponit rationem causæ non sumi rigorosè, quando tribuitur priuationi; adeoq. impropriè sumi, quando ità amplè accipitur, vt conuertatur cum ratione principij. Ratio autem dubitandi est, quia in multis, vt obseruat Suarez, vsurpamus nomen principij, in quibus non vsurpatur denominatio causæ: putà Aurora rectè dicitur principium diei, nec tamen dicitur causa diei. Item Petri habentis plures filios primogenitus rectè dicitur principium filiorum: cum tamen dici nequeat causa filiorum eiusdem Petri.

Resp. principium in vtroque casu allato idem significare, ac initium. Aurora enim est initium diei, & primogenitus inter filios Petri est initium sobolis, hoc est filiorum eiusdem Petri. Certum est autem initium,

et

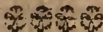
& quamlibet partem cuiuslibet totius esse causam intrinsecam eiusdem: & consequenter & Aurora, cum sit prima pars diei, est causa intrinseca diei,& primogenitus Petri, cum sit pars intrinseca totius prolis, est causa intrinseca illius totius.

Denique satis apparet ex dictis, principium secundum totam suam latitudinem acceptum non conuerti cum causa:nam in diuinis datur ratio principij,cum non detur respectu diuinorum ratio causæ. Hinc D. Thomas ait principium communius esse quam causam; sicut causa est quid communius quam elementum, nam omnis quidem causa principium est; non autem omne principium causa: sicut & omne elementum est causa, non omnis causa elementum: quod si omne elementum est causa,& omnis causa principium, manifestum est,quod omne elementum est principium. Propterea passim confusa reperies apud Philosophum, & Peripateticos nomina elementi, & principij.

Vide autem ne nomine elementi intelligas hic ignem, aerem, aquam,& terram;quæ tamen à vulgo quatuor elementa vocantur. Per elementa enim debes intelligere ea, quæ per inexstentiam sui constituunt quodlibet compositum. Hoc modo litterę,quibus quęlibet vox describitur,eiusdem vocis elementa dicuntur. Dicit igitur D. Thomas quod omne quidem elementum est causa, intrinseca videlicet, rei cuius dicitur elementum; non autem omnis causa est elementũ: quandoquidem præter causas intrinsecas, materiam puta, & formam, dantur etiam causæ extrinsecæ; puta efficiens, & finalis.

Dices: quodlibet elementum est principium: quodlibet constitutiuum intrinsecum est elementum: ergo quodlibet constitutiuũ intrinsecum est principium: ergo quodlibet instans constituens horam *A* est principium horæ *A*: sed tam vltimum quam primum instans horæ *A* constituit horam *A*: ergo tam vltimum, quam primum instans horæ *A* est principium horæ *A*. Hoc autem est ineptum ex terminis.

Resp. hoc nomen: *principium* in motu idem sonare, ac initium: tam autem vltimum instans, quam primum non esse initium horæ; manifestum est. Ex hoc patet ad argumentum. Omne constitutiuum est elementum; sed non omne constitutiuum est initium. Porro quemadmodum hanc vocem: *amor* resoluis in sua elementa, dum resoluis in quatuor caracteres, quibus componitur: ita horam resoluis in sua elementa, dum resoluis in instantia, quibus constat. Male autem vsurpas nomen principij pro quolibet instanti, quia ex modo loquendi, in tempore, & quolibet motu successiuo principiũ accipitur pro initio: quamuis non magis primo, quam vltimo instanti conueniat esse id, ex quo fit, & est talis motus: vno Verbo dicere posses: quodlibet instans est principium acceptum pro initio: nego; acceptum pro intrinseco componente: concedo.

QVAE-

QVAESTIO II.

De principijs intrinſecis corporis naturalis.

ARTICVLVS I.

Definitur principium intrinſecum & examinatur hoc dictum. Ex nihilo nihil fit. &c.

DE principijs Extrinſecis nihil hic ex profeſſo. Intrinſeca definit Philoſophus 1. Phyſic. textu 42. *Oportet principia neque ex alterutris eſſe, neque ex alijs; ſed ex his omnia*: hoc eſt principia intrinſeca cuiuslibet rei ſunt ea, quæ neque ex ſe inuicem, neque ex alijs; ſed ex quibus omnia fiunt. Definitionem hanc, ſi accipiatur vt ſonat, inſufficientem eſſe contendit Hurtadus; cum etiam ad principia extrinſeca extendatur. Et primò quidem principium extrinſecum ſi ſit primum, oportet non eſſe ex alio, vt ſupra dictum eſt ex Philoſopho. An autem etiam ipſi rigoroſe conueniat, vt alia ſint ex ipſo, multi Phyſici grammaticè certant pugnam inſtituentes inter particulas *ab* & *ex*: aientes reſpectum rei principiatæ ad principium extrinſecum, præcipue autem ad principium efficiens non recte explicari per particulam *ex*; ſed duntaxat per particulam *ab*.

Verumtamen Hurtadus ipſe litem hanc videtur dirimere, dum dicit ex Euangelio: *Qui*

Qui ex Deo est verba Dei audit; & Iudæis perfidis & rebellantibus: *Vos ex patre Diabolo estis.* Vbi particula *ex* significat respectum ad principium extrinsecum. Et quia possent aliqui ab Euangelio ad Grammaticam appellare; ideo etiam Marcus Tullius pro particula *ex* inuocatur; qui in tertia Tusculana: *principij*, inquit, *nulla est origo; nam ex principio oriuntur omnia; ipsum autem ex re nulla alia nasci potest.*

Nos vero inutile putamus, hærere tamdiu in particula *ex*. Dicimus igitur principia corporis naturalis intrinseca esse, quæ neque ex alijs, neque ex alterutris, sed ex quibus omnia, vt inexistentibus fiunt. Per hanc particulam *vt inexistentibus* totam controuersiam de particula *ex* rescecamus: etiamsi enim respectus ad principium extrinsecum significari possit per ipsam: nulli tamen extrinseco conuenit esse id, ex quo inexistente aliud fiat.

Axioma autem in titulo positum, *ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*, consentientes de sui veritate habet Philosophum, & Veteres, cum quibus Philosophus disputauit. Facile tamen est, vt in errorem inducat incautos vt reipsa induxit ex veteribus non paucos. Sensus axiomatis non est; nihil poni in natura de nouo, quod non ex aliquo constet sibi præexistente: sed sensus est. ea, quorum Philosophus hic, & veteres principia inquirebant; necessario ex aliquo sibi præexistente constari. Inquirebant autem principia eorum omnium, quæ sensu teste oriuntur, & occidunt; hoc est omnium corporum generabilium, & corruptibilium.

Hoc

Hoc igitur posito fuit opinio satis communis inter veteres omnia componi ex atomis: hoc est corpusculis quibusdam indiuisibilibus, quæ diuersimode inter se composita, diuersas, quas videmus substantias, conflarent.

Hanc autem combinationem seu motum illum, per quem prædicta corpuscula combinarentur alij casui, alij Menti cuidam omnia gubernanti adscribebant. Plerique autem corpuscula huiusmodi putauerunt æterna; præter entia autem sensibilia nulla alia dari. Errabant in vtroque: nam & præter sensibilia necesse est alia multa admittere; vt ostendetur in loco: & Mundus ipse, & quidquid in mundo est, temporale est, non autem æternum.

Inter cæteros autem insignis est error Democriti, qui omnia casu fieri asserebat. Contra hunc non solum Augustinus in libris de ciuit. Dei; sed etiam sapientes ex gentibus, tamquam contra delirum senem inuehuntur: inter quos legi potest Marcus Tullius de natura Deorum. Profectò nemo sapiens dicet Homeri Iliadem factam esse ex casuali, & fortuita congregatione omnium characterũ, ex quibus constat: sed omnes in ea, admirabile Homeri ingenium recognoscunt, à quo tam eleganter, tam sapienter prædicta Ilias compacta est. Ab *Homeri* Iliade animum transfer ad admirabilem structuram Vniuersi; & vide an in animum sapientis cadere possit hæc insana suspicio, totum videlicet hunc Mundum ex atomorum concursu fortuito natum esse. Idem argumentum habes in Pictura, in Palatio, & in quolibet alio huiusmodi. *His* argumentis etiam Gentiles,

ipsi contra Atheos efficacissime philosophantur. Et huiusmodi argumenta longe validiora sunt quam quædam alia, quibus existentiam Dei demonstrare conati sunt, qui sibi sapientiores visi sunt, quam D. Thomas, Augustinus, & alij huiusmodi.

Atomistæ recentiores in huiusmodi erroribus non versantur: nec enim suas atomos casu componi seu congregari existimant. Earum autem motui Mentem aliquam præsidere alij aiunt, alij, atomos ab atomis trahi, siue atomos ad atomos ferri existimant; ea fere ratione qua Magnes attrahit ferrum, & qua quælibet virtus sympatica similia similibus coniungit. Potissimum autem fundamentum opinionis huiusmodi, sensibilia omnia ex atomis componentis; est, quia *nihil ex nihilo*. Nihil autem ex nihilo fiet, si sola atomorum dispositio immutetur: nam eadem atomi vno modo dispositæ vnum; alio modo, aliud corpus constituent: ipsa autem dispositio, etiamsi de nouo sit, & ex nihilo: non propterea ex nihilo est vllum corpus sensibile, vt est manifestum.

Hanc autem Atomistarum sententiam, vt melius intelligas, placet breuiter ob oculos ponere. Non omnes vno modo de ijs philosophantur: has enim alij asserunt esse omnes eiusdem rationis; substantias autem seu corpora, quæ ex ipsis conflantur differre inter se per diuersitatem figuræ, ordinis, & situs earundum atomorum. Hoc modo ex viginti quatuor litteris Orationes, Epigrāmmata, Tragædiæ, & Comediæ fiūt. Ruisus ex ijsdem omnino litteris diuersimode inter se ordinatis fiunt voces diuersæ. Puta ex litte-

ris vno modo ordinatis fit hæc vox : *amor*; & ex ijſdem, ſed alio modo diſpoſitis fit: *Roma*, & ex ijſdem: *Mora*, &c. Quæ apud Humaniſtas dicuntur anagrammata pura: ita aiunt ex ijſdem omnino corpuſculis diuerſimode ordinatis corpora fiunt, inter ſe omnino diuerſa. Hæc ſententia non ponit diuerſitatem inter elementa huius, & illius corporis naturalis. Alij non ijſdem, ſed diuerſis atomis diuerſa componunt: diuerſitatem autem atomorum conſtituunt in diuerſitate figuræ: in hac ſententia vna ſubſtantia differt ab alia, non ſicut hæc vox: *Roma* ab hac alia: *Mora*; ſed ſicut hæc: *Roma*, ab hac alia: *Deus*. Conſtant enim hæ duæ diuerſis characteribus, non vero ijſdem diuerſimode collocatis.

Alij præter differentiam in figura, & ordine; aliam differentiam obſeruarunt, quam dicunt in ſitu: itavt eædem atomi eiuſdem figuræ, & ordinis, diuerſimode ſituatæ, corporum diuerſitatem efficiant. Exemplum habes item in litteris Alphabeti, ſi enim litteram *p* hoc vel illo modo inuertas, videbis te diuerſas litteras efficere, per ſolam diuerſitatem ſitus eiuſdem omnino characteris. Idem habes in littera *n*, quam ita inuertere potes, vt facias *u*, & in alijs huiuſmodi.

Per huiuſmodi atomorum congregationẽ, & earundem diſgregationem explicãt etiam recentiores generationem, & corruptionem ſubſtantiarum ſenſibilium. Has autem atomos plerique nihil aliud eſſe exiſtimant, quam minutiſſimas elementorum particulas, ex quibus ſenſibilia omnia coagmentantur. Si igitur petas ab Atomiſtis quid ſit generari

de

de nouo Canem? respondent nihil aliud esse, quam innumeram multitudinem atomorum tali dispositione, & ordine inter se congregari: si petas quid sit destrui seu corrumpi illum eundem? nihil aliud esse, quam congregationem illam dissolui, & atomos ire in dispersionem gentium.

Quia verò ex mutationibus, quas ob oculos habemus, aliæ ex Philosophis vocantur generationes alię alterationes, & magnũ inter vtrasq. discrimen est; generationẽ ab alteratione discernũt per hoc, quod ad primã notabilis atomorum dissolutio, vel variatio; ad secundam leuis, immò & leuissima requiratur: putà longè alia variatio fit, quando ex ligno fit ignis, quod dicitur generatio, ac quando lignum ipsum ex frigido fit calidum, aut ex humido siccum, quod dicitur alteratio. Porrò huiusmodi corpuscula Christiani Atomistæ non ponunt æterna, sed creata in principio, quando Deus creauit Cœlum, & terram. Quamuis autem diuersitatem atomorum non in sola figura constituant, diuersis tamen diuersas figuras attribuunt, per quas earumdem motus, & actiuitas faciliùs explicetur: putà particulis terreis cubicam, igneis piramidalem, seu cuspidatam, aqueis rotundam, aereis conicam.

Mutationes igitur, quas dicimus accidentales, ità concedunt; vt tamen accidentia realia, si non omnes, saltem plerique ex ipsis, omninò negent. Ità incalescere subiectum aliquod, nihil aliud aiunt esse, quam ad illud plures particulares igneas accurrere, illiq. adhærescere; infrigidari verò est, vel coniungi cum ipsis corpuscula aquea,

vel terrea, vel ab ipso auolare corpuscula ignea.

ARTICVLVS II.

Ostenditur dari aliqua accidentia.

QVia Atomistæ in hoc præcipuè incumbunt, vt accidentia planè excludant, oportet illa cum Peripateticis sustinere. Et primo quidem motum, impulsum, dispositionem localem atomorum, quæ omnia ab atomis distinguuntur, negare nullo modo possunt; ipsi enim per motus locales corpusculorum rerum generationes explicant: adeoq. non sunt adeò fatui, vt negent quidquam omninò de nouo poni in rerum natura.

Præterea dari accidentia intentionalia, cognitiones, volitiones, & alios huiusmodi actus distinctos tum à principio, à quo eliciuntur, tum à subiecto, in quo recipiuntur, ità vnusquisq. experitur, vt non possit, nisi insipienter in dubium reuocari. Propterea controuersia reducitur ad accidentia, vt vocant, realia, seu physica, qualia sunt lux, color, calor, sapor, & alia huiusmodi; quæ ab Atomistis explicantur per atomos transmissas ad organa illorum sensuum, quæ circa huiusmodi exercentur: v. g. sentire calorem nihil aliud est, quam organum tactus titillari per corpuscula ignea: sentire frigus est titillari per opposita: puta per terrea, vel aquea: videre colorem est organum visus titillari per corpuscula immissa ab illis corporibus, quæ colorata dicuntur. Fit autem

talis

talis titillatio per tensionem, aut compressionem, rarefactionem, aut spissationem fibrarum, neruorum, aut aliorum huiusmodi concurrentium ad illos actus, quos vitales, & sensitiuos vocamus. Cum igitur ea omnia fiant tum per corpuscula immissa ab obiectis, tum per motus locales organorum, constituentium potentiam sensitiuam; aiunt Atomistæ, pro commentitijs habendæ sunt qualitates, & accidentia, quibus scatet tota physica Peripatetica. Dixi: *Tum per motus locales, &c.* quia tensiones illæ, & compressiones aliæq. sensuum affectiones habentur formaliter per motum localem: tendi enim fibram *A*, v. g. nihil est aliud, quam partem fibræ *A* ab alijs partibus eiusdem magis remoueri, comprimi est motus oppositus, vt experientia constat.

Hanc Atomistarum sententiam vt principijs Catholicæ fidei parum consentaneã cõmuniter dánãt Catholici peripatetici. Impugnatur autẽ primò ex mysterio fidei. Est de fide quod in venerabili Sacramẽto Eucharistiæ destructa substantia panis, remanent species panis; & destructa substantia vini remanent species vini; ergo dantur accidentia realia. Consequentia probatur, quia per species panis intelligunt omnes Catholici colorem panis, saporem, grauitatem, calorem, vel frigus, humiditatem, & siccitatem & alia huiusmodi. Idem dic de speciebus vini. Hæc autem sunt accidentia realia de quibus Philosophus, & nos cum illo. Hinc ista passim apud scriptores Catholicos confusa reperies: *accidentia* & *species*: habent enim pro eodem remanere species, ac remanere accidentia,

Hoc argumentum eſt maximi roboris. Huic tamen ſatisfacere conantur Atomiſtæ ſic. Remanere ſpecies panis in Euchariſtia nihil aliud eſt, quam remanere apparentiam panis, pane realiter non remanente: idem enim intelligunt Concilia ſub nomine ſpecierum, quod ſub nomine apparentiæ; cum nihil aliud velint, niſi quod Corpus Chriſti Domini ſit in Sacramento vere, & realiter, ſed ſub apparentia panis: in doctrina Atomiſtica Chiſtus eſt in Sacramento ſub apparentia panis: ergo Atomiſtæ nihil ſentiunt, nihil docent, huic myſterio aduerſum. Minor probatur, quia Corpus Chriſti Domini Sacramentatum determinat ad omnes illas ſenſationes, ad quas determinabat panis. Puta immittit ad potentiam viſiuam tales atomos, vt determinet ad illam ſenſationem, quæ dicitur perceptio coloris. Ad palatum alia corpuſcula immittit, quæ determinant ad guſtationem, & ſic de cæteris. Dum igitur ita decipiuntur omnes ſenſus, circa Sacramentum Euchariſtiæ, vt inducant, quantum eſt ex ſe, ad iudicium, quod ſit panis; recte dicitur corpus Chriſti Domini latere ſub ſpeciebus. Idem dic proportionaliter de ſpeciebus vini. Quemadmodum autem loquūtur de ſpeciebus, ſic etiā loquūtur de accidētibus, ſi per nomen accidentis vrgeantur.

*H*æc tamen reſponſio Atomiſtarum eſt inſufficiens, & eorum principijs aperte inimica. Nam ſubſtantia panis apud ipſos nihil aliud eſt, quam prædicta corpuſcula congregata; quæ, dum immittuntur ad ſenſus, ſui ſenſationem efficiunt: ſi igitur remanent in Euchariſtia corpuſcula, quæ ita afficiant ſen-

ſum; remanent in Euchariſtia ea, ex quibus conſtat panis: & cum panis nihil ſit, præter ea corpuſcula, ex quibus conſtat; remanet in Euchariſtia vere, & ſubſtantialiter panis.

Duo reponere poſſunt Atomiſtæ, alterum falſum, alterum ineptum. Primum eſt ſi dicant in qualibet ſubſtantia præter atomos, quibus conſtat, dari alias atomos, quibus ſenſum immediate afficiat. Secundum eſt Chriſtum Dominum in Euchariſtia decipere omnes ſenſus, ſupplendo defectum atomorum, quæ huiuſmodi ſenſationes efficerent. Hoc ſecundum eſt omnino ineptum. Ad quid enim hæc figmenta, niſi vt Atomiſtæ poſitũ tueantur? pręterea falſum eſſet quod aiunt tum Concilia, tum Patres; remanere videlicet ſpecies, & accidentia panis: non enim iudicamus falſum, dum iudicamus remanere in Euchariſtia colorem, ſaporem, grauitatem panis: ſed ſolum quando iudicamus ex illis accidentibus in Euchariſtia exiſtere panem. Primum autem, quod ſcilicet præter atomos, quibus conſtat panis, dentur aliæ atomi quibus ſentimus panem; & iſtæ remaneant, pereuntibus alijs, in Sacramento; eſt falſum, & principijs Atomiſtarum repugnãs; nam omnes atomi, quomodocunque congregatæ, conſtituunt ſubſtantiam, & conſequenter panis, unmixtus huiuſmodi atomis, eſſet ſubſtantia immixta alteri ſubſtantiæ, quod eſt ineptum. Adde, quod fingere præter atomos componentes ſubſtantiam, alias atomos ipſam qualificantes, eſt reijcere nomen qualitatis, rem retinere, cum minori probabilitate.

Insuper:si ea,quæ immittuntur ad sensum, sunt corpuscula:per motum localem immittuntur ad sensum. Est autem euidens quecunque mouentur motu locali successiue moueri: rursus manifestum est species emissas ob obiectis non successiue, sed instantanee ad oculum ferri: igitur manifestum est, species,quæ emittuntur ad sensum, ad obiectis,non esse corpuscula. Minor experientia patet,qua constat obiecta remota,simul cum propioribus,visu attingi. *Hinc dubitatur an* sonus propagetur per species, quia videlicet non instantanee venit ad aurem. Habes in hac re familiare experimentum. Si sis in aliqua distantia à fera,quam ferit venator,& etiam ab ipso venatore; videbis prius feram occisam, quam audias ictum sclopeti. Imo prius videbis ignem erumpentem ab ipso sclopeto, quam ictum exaudias. Ex quo apparet aliter ferri ad visum obiectum visus, quam ad aurem obiectum auditus.

Probatur secundo dari accidentia realia ex diffusione lucis,quam videmus, quamque impossibile est saluari per emissionem corpusculorum. Petere enim quod à sole, vel quolibet alio corpore lucido instantanee emittantur corpuscula lucida, totum emisphęrium replentia;magna, inquit Philosophus,hoc est,ridicula postulatio est: quantalibet enim velocitase moueantur, successiue mouentur in ijs autem,quæ mouentur velocissime,si ad magnam distantiam moueantur, semper per sensum successio deprahenditur. Apparet hoc in motu Firmamenti, & Syderum,quæ ad motum firmamenti mouentur. In sole, &c. Igitur si prædicta corpuscula

pro-

propagantur per motum localem, est physice impossibile in huiusmodi motu non deprehendi successiuitatem.

Præterea conpuscula lucida sunt de natura ignis; est autem contra naturam ignis deorsum moueri, nisi ab extrinseco mouente moueatur. Quomodo igitur tanta celeritate per immensum spatium deorsum cadunt; vt non solum velocissime sed instantanee moueri videantur?

Denique lucem instantanee diffundi, in candela patet, qua accensa statim medium illuminatur: Qua extincta statim obscuratur: numquam enim explicabit Atomista quo tam cito abeant infinita illa corpuscula lucida ad extinctionem lucernæ.

Sunt qui putent se aliquid boni inuenisse: dum axcogitarunt corpuscula lucida esse semper, & per omne medium diaphanum dispersa, sed nō vltimo actuata; actuari autem ad præsentiam luminosi. Noctu v. g. totus aer plenus est corpusculis lucidis: sed apparente sole illa actuantur, & constituunt aerē lucidum. *Hoc* pacto probabile est colorata etiam noctu diffundere vndequaque species sui, species autem illas mouere Sensum visus dumtaxat, quando, lumine superueniente, vltimo ad id præstandum actuantur.

Hæc tamen speculatio vel nihil dicit, vel recurrit ad doctrinam peripateticam; si enim ad præsentiam luminosi prędicta corpuscula actuantur, vel actuantur per emissionem aliorum corpusculorum, & idem dic de istis quod de illis; vel per productionem qualitatis, à luminoso diffusæ per totum medium: & tunc admittitur qualitas, quam petūt

Pe-

Peripatetici, ſolumque ſuperadduntur corpuſcula, quod non facit ad rem ∴ nec enim Peripateticus negat corpuſcula, ſeu minimas quaſdam particulas corporum vndecunque diſpergi : negat ſolum per huiuſmodi corpuſcula ſaluari mutationes tum ſubſtantiales, tum accidentales rerum naturalium.

ARTICVLVS III.

Præter diſpoſitionem localem Atomorum requiritur alia forma in toto naturali.

CIrca ea, quæ articulo Superiori explanata ſunt, deſiderare poſſet Auditor aliquid vlterius. Dictum eſt enim Atom iſtas explicare ſenſationes, puta viſiones, auditiones &c. per meram tenſionē, compreſſionem, aut aliquem alium huiuſmodi motum localem partium, conſtituentium organum ſenſus, determinatarum ad motus huiuſmodi à corpuſculis, quibus feriuntur. *H*oc autem non videtur reprobatum, quamuis à Schola peripatetica reprobetur. Dicendum eſt hoc quidem reprobatum iri, ſed in libris de Anima, vbi oſtendetur viſionem, auditionem & alios actus vitales non ſaluari per prædictos motus, qui etiam in carentibus anima fiunt; cum tamen, quæ Anima carent, nec audiant, nec videant. Interim ſcopus præſentis Articuli eſt oſtendere, præter atomos prædictas, requiri in quolibet corpore naturali aliquid aliud, quod à Peripateticis dicitur forma totius.

Probatur autem hoc primo ex differentia inter totum naturale, & totum artificiale,

Nam diuersi effectus, qui ab vtroque procedunt, notabile inter vtrûque discrimen manifestant. Quæcunque atomorum variatio fiat in artefactis; hoc est quomodocunque varietur localis dispositio primo componentium artefacta; numquam hæc in pristinum statum sese restituunt. Fac enim, vel leuissime, decrustari hunc parietem: per totam æternitatem modicum illud crustæ non reparabit in se paries; sed si uis recrustari, accersendus est ab extrinseco recrustator. Secus accidit in naturalibus: constat enim viuentia labefactata suas ab intrinseco labes reparare. Quod indicio est, dari in toto aliquod principium, consulens bono totius.

Explicatur hæc nostra ratio progrediendo per plures species substantiæ naturalis. Certum est primo in homine rationem, per quā illud totum est, saluari non posse per meram dispositionem localem atomorum, seu corpusculorum, ita vt homo a statua hominis solum differat per hoc, quod in statua solum extima corpuscula recte collocentur, interiora autem inepte ad rationem compositi humani; cum in homine tam intima quam extima aptissime inter se compingantur ad hoc vt sint principium humanarum operationū. Hoc inquam certum est in homine, & etiam ab Atomistis vltro concessum. Ab homine gradum faciamus ad Brutum. Sine aliquo principio continente omnes partes compositi equini, & ordinante illas in bonum totius, saluari non potest compositum equinū. Hoc autem principium est illud ipsū, quod Peripatetici vocant formam substantialem prædicti compositi. Quod autem principium

huius-

huiuſmodi debeat admitti in equo;probatur primò à pari,quia videmus equum , canem, & alia huiuſmodi in operationibus proprijs vitæ ſenſitiuæ eodem plane modo ſe habere, ac ſe habet homo: Nam equus guſtat,tangit &c. allicitur ab obiectis ſibi proficuis, putâ ab hordeo,& palea ; terretur à ſibi noxijs, puta à ſaxo,vel baculo ; habet ſpecies memoratiuas,ſicut homo &c. ergo quemadmodum in homine ponitur principium aliquod ſubſtantiale, &c. ita etiam ponendum eſt in bruto : principium , inquam , ordinatiuum operationum in bonum totius. Omnes enim operationes huiuſmodi non habere aliud ſui principium, quam meram vbicationem, ſeu diſpoſitionem localem atomorum, ex ſe indifferentium,vt conſtituant vel viuens,vel non viuens ; eſt incredibile ſapienti. Hoc enim eſt aſſignare pro differentia adęquata, & totali inter viuens,& non viuens , puram diſpoſitionem localem , ex quo alia etiam abſurda inferemus inferius. Interim.

Confirmatur hoc idem experientia. Conſtat enim Canem,Equum,& alia huiuſmodo componi ex multis organis , & partibus etherogeneis : hoc eſt diſſimilibus, quæ omnes conſpirent in bonum totius. Conſtat inſuper,quod ſi illa organa diſcordent inter ſe,& aliquid deperdant requiſitum ad operationes proprias animalis, vel aliquid recipiant noxium eidem animali ; datur aliquid in animali remouens ab ipſo id, quod eſt noxium,& diſtribuens in ipſo ſecundum eiuſdẽ indigentiam id, quod eſt ipſi proficuum. Quomodo autem hoc fiat facillime explicāt Peripatetici,ponentes in quolibet toto ſub-

ſtantiali formam quandam,quę qualitates,& accidentia toti conſentanea vel conſeruet, vel producat,& qualitates noxias, quantum poteſt, ab eodem repellat.

Ab Homine , & Bruto deſcendendum eſt; vel ſi vis aſcendendum ad Arbores, quæ etiã ipſæ in multis,hoc eſt in omnibus pertinentibus ad vitam vegetatiuam aſſimilantur animalibus. A Plantis ad alia mixta,à mixtis veniendum ad Elementa. Et quidem pro elementis, in quibus Peripatetici compoſitionem agnoſcunt ex materia & forma, res apparet ſatis manifeſte in aqua: certum eſt enim dari in aqua principium aliquod, per quod reducitur ad frigus ſibi debitum, ſi quando ab aliquo agente extrinſeco calefiat; hoc autem principium nequit melius aſſignari, quam dicendo illud eſſe formam ſubſtantialem totius: ergo &c. Maior experientia conſtat: nam aqua calefacta in lebete ab igne ſuppoſito,ſi remoto igne ſibi relinquatur,ipſa paulatim reducit ſe ad priſtinum frigus: nomine autem formæ ſubſtantialis nihil aliud intelligunt Peripatetici; niſi id, quod in toto eſt veluti radix accidentium & qualitatum,quæ debentur toti : cum igitur aquę debeatur frigus,dum videmus hanc ſine adminiculo agentis extrinſeci ad frigus ſuũ reuerti; congruenter arguimus dari in ipſa principium intrinſecum, expulſiuum caloris & frigoris recuperatiuũ. Hoc idem apparet in plumbo,& quolibet alio metallo liquefacto,quod habet vim reducendi ſe & ad frigus, & ad ſoliditatem debitam ſuæ naturę.

Dices primò talem reductionem ad frigus tribui poſſe agenti extrinſeco, puta aeri

cir-

circumfuſo, refundenti in aquam corpuſcula frigida. Sed contra eſt primò, quia & aqua & prædicta metalla magis frigeſiunt, quam aer circumfuſus: aer autem nequit magis frigifacere, quam ipſe frigeſcat. Secundo corpuſcula frigida ſunt ſecundum Aduerſarios ſubſtantialiter aqua, vel terra: ergo aer, refundendo talia corpuſcula in lebetem, nouam aquam refundit: quod quis credat? Tertio huiuſmodi reſponſio pugnat contra principia Atomiſtarum. Nam manifeſtum eſt in aqua bulliente, & plumbo liquefacto plus eſſe caloris, quam frigoris; & conſequẽter plura eſſe corpurcula calida, quam frigida: cum itaque ſecundum ipſos ſimile accurrat ad ſimile, congruentius dicerent corpuſcula calida, quæ in aere circumfuſo circumuolitant, ad ſua ſimilia accurrere; adeoq. aquam ſemel calidam ſemper magis magiſq. incaleſcere. Hoc eſt maxime ſecundum ipſorum principia, ſed contra manifeſtam experientiam. Adde, quod corpuſcula calida ſunt omnium actiuiſſima, & omnium, vt ita dicam, attractiuiſſima ſuorum ſimilium: ita vt vel vnica ſcintilla ex viſceribus pulneris tormentarij, vaſtiſſimum trahat incendium, hoc eſt infinitam ſcintillarum antea deliteſcentium multitudinem.

Dices ſecundo in aqua calefacta, in plumbo liquefacto, &c. remanere quaſdam particulas, ſiue quædam corpuſcula frigida, à quibus calida, quę ab igne intruſa fuerant, expelluntur; & ſimul ſimilia reuocant, quæ ad contrariorum introductionem fuerant diſſipata.

immergat in plumbum liquefactum; difficile inueniet corpuscula illa refrigerantia; idem dic, si hauriat. Desipientis est negare in tali massa plura esse, & quidem longe plura corpuscula calida, quam frigida. Cur igitur calida expelluntur à frigidis, & non è conuerso? Ex hoc eodem sequitur in aqua bulliente plus esse ignis, quam aquæ; & alia huiusmodi. Sapienter igitur Peripatetici in aqua, aliisque substantiis sensibilibus ponunt principium quoddã intrinsecum, quod sit radix proprietatũ, debitarum substantiæ. Hoc principium non oculis patet, sed intellectui.

QVAESTIO III.

De Compositione Corporis naturalis.

ARTICVLVS I.

Proponitur sententia Peripatetica & probatur.

ATomistarum Argumentis satisfaciemus post assertam veritatem peripateticam. Interim ad intelligentiã dicendorum, distinguere debes in eodem cõposito duplex genus partium. Aliæ enim dicuntur partes integrantes, aliæ essentiales. Integrantes sunt, quarum si aliquam abstuleris, non illico rem destruis, secundum suum conceptum quidditatiuum. Secus in essentialibus accidit, quarum altera ablata, totum

destrui-

deſtruitur ſecundum conceptum quidditatiuum ipſius. Exemplum habes in homine, à quo ſi manum, vel auriculam amputaueris, nòn propterea non remanet ſubſtantia ex corpore & Anima rationali conſtans: at ſi vel Animam, vel corpus abſtuleris: hoc eſt ſi Animam à corpore ſeparaueris, non remanet homo in rerum natura. Auuris, brachium, naſus, & alia huiuſmodi, dicũtur partes hominis integrantes; corpus & Anima dicuntur partes eſſentiales.

Vt autem eſſentialem corporis naturalis compoſitionem inueſtiget Philoſophus: ſupponit cum antiquis principium illud: *ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*: in omni igitur generatione præſupponitur aliquid in rerum natura, ex quo illud fiat, quod de nouo fit. Puta quando gignitur ignis, ignis ille non fit ex nihilo, ſed ex aliqua materia, in quam per virtutem, & actionem ignis applicati, introducitur ratio ignis.

Rurſus alia mutatio eſt eà, per quam in combuſtione ligni ex non igne fit ignis; ab illa, per quam lignum ex non albo fit album, ex non calido calidum. Quando enim ex nõ calido fit calidum per aquiſitionem caloris, non deſtruitur in eſſe ligni; ſed remanet ſimul & lignum, & calidum. At per aquiſitionem illius rationis, ſeu formæ, quæ conſtituit ignem, corrumpitur in eſſe ligni, nec eſt ſimul & lignum, & ignis. Hæc dicitur mutatio ſubſtantialis, per quam nimirum ex vna ſubſtantia fit alia; illa dicitur mutatio accidentalis; per quam vna eademque ſubſtantia, à priuatione alicuius accidentis, trã-

sit ad habitum illius eiusdem.

Quemadmodum autem in mutatione accidentali, quæ etiam dicitur alteratio, subiectum, puta lignum, transit à priuatione ad habitum formæ accidentalis; ita etiam in mutatione substantiali, quæ etiam dicitur generatio; debet dari aliquod subiectum, quod à priuatione formę substantialis transeat ad habitum eiusdem. Quando ex non albo fit album, aliquod subiectum, transit à non albedine ad albedinem; quando ex non igne fit ignis, aliquod subiectum transit à nõ ratione ignis ad rationem ignis. Hoc autem quod transit ex non igne in ignem, seu potius hoc subiectum, quod ex non habente formam ignis, fit habens formam ignis; non est lignum ipsum: lignum enim non manet sub forma ignis; quando quidem per productionem ignis lignum distruitur: igitur illud idē quod in ligno sustinebat formam ligni, in igne sustinet formam ignis, vt patebit inferius.

Naturalem hanc corporis sensibilis compositionem frequentissime declarat Philosophus per mutationem artificialem. Ars enim imitatur naturam. Quando ex marmore fit Statua Alexandri; illud idem marmor, quod per actionem Statuarij recipit in se figuram, & similitudinem Alexandri, transit à priuatione talis figuræ ad hanc eandem Figuram: adeoque & sub priuatione, quæ est terminus à quo, & sub figura, quæ est terminus ad quē, idem omnino subiectum reperitur. Hoc autem subiectum, ante talem mutationem, erat Statua Alexandri solum in potentia, & per talem mutationem euadit Statua Alexandri

in

in actu. Idem proportionaliter contingit in qualibet mutatione ſubſtantiali; eſt enim de conceptu mutationis eſſe tranſitum non habentis, niſi in potentia, formam, ad habens formam in actu: putà in mutatione ex non igne in ignem, aliquid tranſit à non forma ignis ad formam. Id autem quod in inſtanti *A* caret forma ignis cum aptitudine ad illam recipiendam; eſt illud idem ſubiectum, quod in inſtanti *B* illam recipit, & illa informatur. Propterea Peripatetici cõmuniter aiunt tria eſſe principia corporis naturalis in fieri: materiam, ſcilicet, formam, & priuationem, duo autem in facto eſſe: materiam, ſcilicet, & formam.

Tria ponuntur in fieri; quia fieri aliquam ſubſtantiam, vt de facto fit, eſt ſubiectum acquirere aliquam formam ſubſtantialem, quam immediatè antea non haberet: hoc autem in ſuo formali conceptu intrinſeco importat materiam, formam, & priuationem. Nam ſubiectum tranſire à non forma ad formam, ſiue à priuatione ad habitum: dicit ſubiectum ſub vtroque termino, & ab vno tranſiens ad alterum: hoc modo corporis in fieri prædicta tria principia declarantur. Si enim intelligas ſolum materiam ſimul, & formam; intelligis quidem compoſitum, ſed non intelligis fieri: hinc eſt, quod rei in facto eſſe duo tantum principia ſunt: materia ſcilicet, & forma, quæ duo remanent quamdiu manet res ipſa.

Dari autem materiam primam efficaciter probat Philoſophus hoc pàcto. Dantur trãſmutationes ſubſtantiales: ergo datur materia prima, ſeu primum ſubiectum talium

transmutationum. Antecedens experientia constat. Elementa in se inuicem transmutantur: aqua in aerem: aer in ignem, &c. & ex quolibet per mutationes, vel mediatas, vel immediatas, fit quodlibet. Constat hoc in nutritione animalis, per quam cibus in Chilum, Chilus in sanguinem, et tandem sanguis in substantiam aliti transmutatur, et fit pars animalis. Palea, lignum, stuppa, et cætera mutantur in ignem: et negare huiusmodi transmutationes est apostatare à sẽsibus. Probatur iam consequentia, quia si in huiusmodi mutationibus non datur commune subiectum, substans tam foormæ, quæ expellitur, quam formæ, quæ de nouo inducitur; substantia, quæ corrumpitur, non potest dici transmutari in eam, quæ gignitur; nec ea, quæ gignitur, generari ex ea, quæ corrumpitur. Et consequenter non erit mutatio vnius in aliud, sed reductio vnius ad nihilum, & alterius productio ex nihilo, cõtra assumptũ. *Ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*.

Explicatur hoc idem, quia nisi detur subiectum commune, in igne nihil est, quod anteà esset in palea: ergo ignis est secundum se totum adæquatè ex nihilo. Item si in corruptione paleæ nihil remanet, quod anteà esset in palea, manifestum est paleam abire in nihilum.

Pronibuetur hæc eadem ratio. Si dè substantia, quæ corrumpitur, nihil remanet in ea, quæ gignitur; non est cur agens naturale faciat ignem potius ex ligno, quam ex lapide, immò quam ex nihilo. Hoc autem est manifestè absurdum. Sequela probatur, quia

in ligno nihil concurrit ad productionem ignis, nec in ligno quidquam est, ex quo confletur ignis: non igitur magis concurrit lignum, quam lapis. Cur igitur ex ligno faciliùs, quam ex lapide ignis generet ignem? Respondet Peripateticus, quia ignis faciliùs expellit à subiecto communi formam ligni, quam formam lapidis: ratio huius est, quia quamuis in neutro casu materia secundum se repugnet, aut expulsioni veteris formæ, aut introductioni nouæ, cum æqualiter se habeat ad omnes formas; tamen accidentia, quæ concomitantur in materia formam ligni, constituunt illam magis dispositam ad formam ignis, quam accidentia, quæ in eadem materia cōcomitantur formam lapidis: adeoq. sicut ex ligno sicco faciliùs, quam ex viridi, facimus ignem; ità proportionaliter ex ligno faciliùs, quam ex lapide, aut aliqua alia substantia minus disposita ad formam ignis. Item cur potiùs ex ligno, aut qualibet alia substātia, ignis generat ignem, quam ex nihilo: nisi quia in qualibet substantia sensibili datur materia, quæ adiuuet agens, vel sustentando ipsius actionem, & recipiendo in se formam, quæ de nouo producitur, vel aliqua alia ratione cooperando, quod præstari nequit à nihilo.

Probatur secundò. Eadem Conclusio. Anima rationalis dicitur creari à Deo, & superare vires, & actiuitatem cuiuslibet alterius agentis; & tamen prærequirit subiectum, in quo recipiatur, & in subiecto dispositiones quasdam præuias, quibus subiectum sit recipiendæ formæ idoneum. Hoc Aduersarij concedunt: loquimur enim hic cum Chri-

stianis: nequeunt igitur ijdem asserere agens naturale non prærequirere vllum subiectum, nec vllas dispositiones in subiecto ad productionem nouæ substantiæ, ergo illam producit ex nihilo modo quodam excellentiori, quam Anima rationalis producatur à Deo. Probatur hoc, quia terminus productus ab agente naturali esset adæquata, & secundum se totam substantia; adeoque terminus, qui ponitur in rerum natura ab agente naturali, in nullo subiecto recipitur: substantia enim adæquata non est in subiecto.

Probatur tertio. Experientia. In multis mutationibus substantialibus est euidens substantiam, quæ corrumpitur, non perire secundum se totam, ita vt nihil de ipsa remaneat: ergo ita contingit in omnibus. Consequentia patet, quia natura pariformiter operatur in omnibus, & ab ijs, quæ patent, arguere debemus ad ea quæ latent. Antecedens autem probatur in morte cuiuslibet viuentis, homo mutatur per mortem in cadauer; idem dic de Bruto, & Planta: certum est autem, & euidens remanere aliquid & de substantia hominis, & de substantia Bruti, & de substantia Plantæ. Aduersarius nihil hic sapienter negabit. Non negabit hominem mori, aut Brutum, aut Plantam: si autem neget quidquam remanere ex ipsis; non inueniet qui ipsi credat. Hoc autem, quod remanet, est illud ipsum, quod cum forma Plantæ faciebat Plantam; cum forma Bruti faciebat Brutum, & iam cum forma cadaueris facit cadauer. Propterea vocatur subiectum commune.

Hoc autem subiectum esse primum subiectum,

ctum, seu materiam primam facile probabis. Nam vel supponit aliquod aliud ante se, vel non: si non supponit; eo ipso est primum: si supponit; de hoc eodem quæritur vnde sit, & an sit primum. Si est ex aliquo alio; illud aliud est primum, si non ex alio; ipsum primum erit, adeoque manifestum est in quolibet naturali composito dari primum subiectum: cum repugnet numquam deueniri ad vnum, vltra quod non sit aliud inquirendũ.

Iam vero præter illud subiectum commune, & indifferens, quod promiscue primum, & vltimum nuncupatur; detur aliquid aliud, per quod quælibet substantia physica sit hæc potius, quam illa secundum speciem, manifeste apparet. Implicat enim hanc, & illam substantiam constitui in hac, vel illa specie determinate per id præcise, quod secundum se est indifferens ad hanc, vel illam, ex omnibus speciebus substantiæ sensibilis. Planta igitur & lapis: lignum & ignis: equus & canis præter id, quod est vtrisque commune; debent habere aliquid, per quod inter se differant, & constituantur substantiæ dissimiles substantialiter. *Hoc* autem est id, quod dicitur forma. Habitis vero materia & forma simul, habes totam substantiam naturalem. Hoc idem clarissime explicatur à Philosopho per artificialia: Idem æs est indifferens ut sit phiala, vel vrceus; adeoque non sunt diuersa phiala, & vrceus per ipsum æs: sunt autem diuersa per hoc, quod æs in vno habeat formam hanc: in alio, illam aliam.

Denique sicut euidens est, quod habitis materia, & forma simul, habes rem: ita euidens est te non habere per hæc præcise rem in

fieri

fieri, seu primo poni rem: rem enim primo poni in natura, est ita poni, vt immediate antea non esset. Propterea, vt dicatur res fieri, oportet vt subiectum à priuatione formæ transeat ad habitum eiusdem, & hoc est dari tria principia corporis naturalis in fieri: materiam videlicet, formam, & priuationem. Materia est subiectum transiens ab vno extremo ad aliud: transit enim à priuatione formæ ad formam: hinc in illo transitu priuatio dicitur terminus à quo: forma vero terminus ad quem. Ita compositionem corporis naturalis explicauit Philosophus; Philosophum autem sequuti sunt quotquot inter Philosophos sapientiæ nomine claruerunt, vt sunt D. Thomas, Scotus, & alij infiniti.

Pro hac eadem sententia afferuntur alia argumenta. Præcipue autem, quod quando vnum gignitur ex alio apparent in genito quædam, quæ præerant in corrupto. Puta, vermes, qui gignuntur ex caulibus, retinent colorem caulium; qui ex floribus rubris, vel flauis, rubri etiam sunt, vel flaui. Constat etiam ignem, seu flammam ex diuersis lignis; diuersi coloris esse. puta quæ ex ramis oliuæ, alterius coloris est, quam quæ ex vite, vel quercu. Hinc inferunt accidentia huiusmodi, prædictos videlicet colores, transire ab vna substantia in aliam; adeoque & subiectum talium colorum: accidentia enim ab vna in aliam rem transmigrare non possunt, nisi per transmigrationem subiecti, cui inhærent. Subiectum autem hoc, est materia prima. Datur igitur materia prima communis vtrique composito, seu vtrique corpori, & ei, videlicet, quod fit; & ei, quod destruitur.

tur. Hoc argumentum eſt bonum, ſed eludi facile, propter diuerſitatem opinionum in ipſamet Schola peripatetica circa ſubiectum accidentium, & circa poſſibilitatem, vel impoſſibilitatem tranſitus accidentis de ſubiecto in ſubiectum. Quæ quia hic pro dignitate tractari nequeunt, vtpote pertinentia ad libros de ortu & interitu, ideo ſolum obiter indicaſſe ſufficiat.

ARTICVLVS I.

Satisfit obiectionibus contra numerum Principiorum.

OBijcitur primò. Ad habendum adæquate compoſitum non ſufficit habere materiam, & formam; ſed inſuper requiritur inter vtramque vnio, per quam conſtituant vnum. Item requiritur ſubſiſtentia, per quam tale compoſitum ſit in genere entis vltimo completi. Item impoſſibile eſt eſſe tale compoſitum, quin duret, hoc eſt quin aliquando ſit: quin vbicetur, hoc eſt: quin alicuibi ſit: ergo & vnio, & ſubſiſtentia, & duratio, & vbicatio ſunt alia principia rei in facto eſſe.

Reſp. tranſ. ant. neg. conſeq. Vt autem intelligas quid obijciat Aduerſarius; ſcias oportet nomine durationis intelligi accidens quoddam modale, per quod formaliter res eſt in aliquo determinato tempore: nomine vbicationis, aliquid, per quod res eſt in aliquo loco: nomine ſubſiſtentiæ rationem aliquam, per quam ens aliquod conſtituatur in genere entis vltimo terminati, ſeu completi. His poſitis dic vnionem non eſſe principiū;

ſed;

sed nexum, seu vinculum, quo materia, & forma simul principiant, & constituunt intrinsece totum; quod ideo dicitur constare ex materia, & forma vnitis; subsistentiam non esse principium, vel quia præsupponit totum compositum naturale, cui superuenit: quæruntur autem hic principia corporis naturalis; vel quia ratio subsistentiæ habetur per hoc præcise, quod materia, & forma vnitim existant, & nulli alteri vniantur. Duratio, vbicatio, & alia huiusmodi sunt mera accidentia, quæ non ingrediuntur constitutionem substantiæ physicæ, cuius adæquata quidditas præscindendo ab his omnibus, recte intelligitur, & habetur.

Obijcitur secundò. Materia constat ex partibus ipsam intrinsece componentibus. Idem dic de forma materiali, puta de forma ignis, ligni, & cæteris huiusmodi: ergo & materia, & forma fiunt ex alijs: ergo non sunt principia. Hæc vltima conseq. probatur, quia de ratione principiorum est, quod non fiant ex alijs.

Resp. dist. ant. materia, & forma materialis constant ex partibus integralibus; omitto ant: ex partibus essentialibus: nego ant. & eodem modo distincto primo consequenti; nega vltimam consequentiam. Dictum est supra nos agere hic de principijs essentialibus. Quamuis autem tam materia, quam forma materialis vtpote diuisibiles, in plures partes, constent ex pluribus partibus: tamen vna pars materiæ respectu alterius non se habet, sicut actus ad potentiam; vt contingit in compositio ex materia, & forma; quarum hæc quidem est actus, illa autem

tem

tem potentia. Nomine formæ materialis intellige quamlibet formam cuiuſlibet ſubſtantiæ ſenſibilis, vna Anima rationali excepta.

Dices: Etiam materia, & quælibet forma conſtat partibus eſſentialibus: ergo nulla reſponſio. Probatur ant. quia & materia, & quælibet forma eſt definibilis per genus, & differentiam: genus & differentia ſunt partes eſſentiales: ergo, &c.

Reſp. neg. antec. Cuius probatio probat etiam formas ſpirituales, & quamlibet rem, quantumuis ſimpliciſſimam, conſtare partibus. Genus, & differentia non ſunt partes phyſicæ, vt vidimus in Logica; ſed partes, ſeu potius gradus metaphyſici, de quibus hic nihil dicimus.

Obijcitur tertiò. Priuatio eſt principium corporis naturalis in fieri: ergo dantur quatuor principia corporis naturalis in fieri. Conſ. probatur, quia ſi priuatio eſt principium, etiam forma antecedens eſt principiũ: ſi forma antecedens eſt principium dantur quatuor principia: ergo ſi priuatio eſt principium, dantur quatuor principia. Quando dicimus: *forma antecedens*: intellige formam, quæ expellitur per introductionem nouæ. Probatur iam maior, quia materia in mutatione ſubſtantiali tam tranſit à forma veteri, quam deponit quam à priuatione formæ, ad nouam formam v. g. quando ex palea fit ignis, materia tam tranſit à forma paleæ, quam à priuatione formæ ignis, ad formam ignis. Idem contingit in qualibet alia tranſmutatione. Cum enim materia prima numquam exiſtat ſpoliata omni forma ſub-

stantiali; numquam transit à pura, & præcisa priuatione formæ ad formam; sed insuper ab vna forma transit ad aliam, & consequenter addendum est quartum principium, forma videlicet antecedens.

Resp. conc. ant. neg, conseq. Ad probationem varij varie. Sunt qui dicant formam quæ expellitur includi in tertio principio, videlicet in priuatione: ratio est, quia priuatio non est præcisa carentia formæ in subiecto, sed carentia cum aptitudine ad formã: per formam autem antecedentem aptatur subiectum formæ subsequenti, puta per formam ligni, aut paleæ, formæ ignis. Hæc eadem doctrina ponit sub nomine priuationis omnia accidentia, per quæ subiectum disponitur ad nouam formam. Hoc posito non dantur quatuor principia, sed carentia formæ cum omnibus, quomodolibet constituentibus aptitudinem ad ipsam, habent rationem termini à quo, seu priuationis.

Alia responsio est negando mai. Ad probationem omitte ant. quod videlicet subiectum tam transeat à forma veteri ad nouam, quam à priuatione ad formam; & nega consi. quod videlicet tam forma vetus, quam priuatio sit principium. Ratio disparitatis est, quia transitus ille, in quantum mutatio est, dicit per se priuaaionem formæ, vt terminũ à quo: formã autẽ veterẽ solũ per accidens. Mutari materiam consistit in hoc, quod ex non habente formam fiat habens formã. Hoc idem exemplificat Philosophus in ijs mutationibus, in quibus subiectum non transit à forma ad formam, sed præcise à non forma ad formam: quæ tamen sunt veræ, & propriæ

muta-

mutationes. Puta cum homo ex immufico fit muficus, ex immathematico mathematicus: non tranfit à forma ad formam, quamuis mutetur; neque enim aut immufica, aut immathematica formæ funt, fed carentiæ formarum. Idem contingit quando aer ex tenebrofo fit lucidus.

Dices: nifi materia tranfiret ab vna forma ad aliam formam, talis tranfitus, feu talis mutatio non effet naturalis: ergo ad conceptum corporis naturalis in fieri per mutationem naturalem requiritur trāfitus ab vna forma ad aliam formam. Cum igitur hic fermo fit non de mutatione vt fic, non de corpore naturali in fieri quomodocunque fed de corpore naturali in fieri per mutationem naturalem; debet in ipfius conceptu includi tam forma, à qua tranfit fubiectum, quam ipfa met priuatio: & confequenter nifi forma vetus includatur in priuatione, erunt quatuor principia corporis naturalis in fieri.

Confirmat hoc argumentum Fonfeca; quia: agens, inquit, naturale agere nequit in materiam nudam; prærequirit enim in ipfa difpofitiones quafdam. Hinc fi igni v. g. approximaretur materia fpoliata omni forma, non poffet ex ipfa educere formam ignis: ergo ad hoc, vt materia mutetur per agens naturale ex non igne in ignem, mutari debet hęc fubftantia in illam fubftantiam. Immo ex communi modo loquendi non dicitur mutari materia, fed ipfa met fubftantia.

Refp. 1. fortaffe falsū effe id, quod fupponitur à Fonfeca; quod videlicet ignis non induceret in materiam nudam, & omni accidente fpoliatam formam ignis. Quamuis

enim verum sit formam ignis non induci, nisi post præuias dispositiones: hoc non facit ad rem; quasi vero ignis ipse nequiret in eandem materiam inducere prius dispositiones, & postea formam ipsam, sicut de facto facit, cum ex ligno facit ignem. In huiusmodi autem casu vere haberes ignem in fieri: quamuis materia non transiret à forma ad formam; sed præcise à priuatione ad formam: Et quidem rem in fieri naturaliter; quamuis enim præsuppositio ipsa materiæ carentis omni forma sit præsuppositio alicuius miraculi; tamen id, quod fit per actionem ignis applicati ad talem materiam naturaliter fit.

Præterea est discrimen inter priuationem, & formam antecedentem satis notabile, quoad punctum præsens. Fieri ignem de nouo, determinate dicit priuationem formæ ignis, à qua transeat subiectum: non autem determinate dicit formam paleæ, aut formam ligni: quamuis igitur æque necessarium sit materiæ transire ab aliqua forma, ac transire à priuatione: tamen quia nulla determinate forma, determinate autem priuatio formæ inducendæ requiritur; recte priuatio, secus forma antecedens sortitur rationem principij. Assignat enim hic Physicus pro principijs ea, quæ determinate requiruntur ad conceptum rei in fieri.

Denique conceptum mutationis, per quã res fiat de nouo, habes præcise per hoc, quod intelligas transire materiam à priuatione ad formam: quamuis enim, si formam antecedentem excluderes, fortasse non conciperes rem in fieri modo naturali: tamen, dum præscindis, non concipis rem fieri aliter, quã

modo

modo naturali. Hic igitur conceptus: *materia tranſiens à priuatione formæ ad formam*, eſt adęquatus rei naturalis in fieri; quamuis præſcindat an ſimul cum tali priuatione in eadem materia exiſteret, vel non exiſteret forma poſitiua incompoſſibilis cum ſubſequente. Ex his omnibus habes formam antecedentem impertinenter ſe habere ad rationem principij.

Obijcitur quartò. Non eſt potior ratio cur priuatio antecedens formæ nouę ponatur pro principio, quam priuatio ſubſequens formæ deſtructæ: ergo vel vtraque poni debet, vel neutra. Antec. probatur, quia tam neceſſe eſt neceſſitate naturali per mutationē prædictā deſtrui formam veterem, ipſiuſque priuationem ſuccedere; quam poni formam nouam, & ipſius priuationem expelli: ergo vtraque priuatio pertinet ad conceptum rei in fieri. Exemplo res patet. quando ex ſtuppa fit ignis per aduentum formæ ignis; tam ponitur in materia priuatio formæ ſtuppæ, quam excluditur ab eadem priuatio formæ ignis. Quemadmodum igitur priuatio formæ ignis habet rationem termini à quo, priuatio formæ ſtuppæ habebit rationem termini ad quem: ad hanc enim ab illa fit tranſitus.

Reſp. neg. ant. Priuatio formæ de nouo productæ eſt de conceptu intrinſeco, & eſſential rei in fieri; ſecus priuatio formæ deſtructæ: quamuis realiter vtraque priuatio ſit naturaliter neceſſaria cum res de nouo ſit. Concipę materiam tranſire à non forma ad formam ſubſtantialem; habes rem fieri per mutationem ſubſtantialem. Hic autem nihil

attingis formaliter de priuatione formæ destructæ, quamuis hanc inferas consequenter: aliud autem est id, quod pertinet ad conceptum rei in fieri per modum constitutiui; aliud, quod pertinet ad eundem, per modum legitimi consequentis. Esse autem de conceptu formali rei in fieri priuationem formæ, quæ ponitur, est euidens: nam primo esse est ita esse, vt immediate ante non esset.

Præterea si priuatio formę destructæ, quia est in materia, ponenda esset pro principio; deberent poni principia infinita: neque enim est in illa materia simul cum forma ignis sola priuatio formæ stuppæ, sed insuper priuatio omnium formarum, quarum est capax materia, incompossibilium cum forma ignis. Adde, quod natura in operando bene habet pro termino aquo priuationē formæ acquirendæ; priuationem vero formæ destructæ, habere nequit, neque pro termino aquo, quia stat cum forma producta, neque pro termino ad quem, quia non tendit ad non ens; solum autem per accidens ad terminum à natura intentum consequitur aliquod non ens, propter incompossibilitatem vnius cum alio. Hoc D. Thomas ex Philosopho passim, & fuse explicat ostendens actionem ignis tendere ad alium ex intentione naturæ primaria: ponere autem simul priuationē formę, quam destruit est præter intentionem primariam, & solum propter incompossibilitatem vnius formæ cum alia.

Obijc. quintò. Si Deus in eodem instanti crearet simul materiam cum forma, vt potest, & vt fecit in prima creatione rerum; tunc non præcederet priuatio formæ ignis: &

& tamen vere fieret ignis de nouo: ergo falsum est, quod fieri ignem de nouo includat essentialiter antecedentem priuationem formæ ignis. Quod fieret ignis de nouo, est euidens: quod non præcederet priuatio formæ ignis ostenditur, quia priuatio est carentia formæ in subiecto apto; sed in casu posito non præcessit subiectum aptum: ergo in casu posito non præcessit priuatio.

Resp. sermonem hic esse de conceptu rei naturalis in fieri, vt de facto fit, non autem vt fieri potest à Deo, & vt facta est in creatione mundi. Deus enim non produxit per mutationem substantialem prima corpora naturalia, quæ creauit. Etiam tamen in tali casu non esse rei præcessit rem. Aiunt autem aliqui casum proponi posse dupliciter, primò itaut in illo eodem instanti, in quo creat materiam, creet simul & formã, hoc est formam producat independenter à concursu materiæ. Secundò itaut in illo eodem instãti, in quo creat materiam, educat formam de potentia materiæ, seu producat formam concurrente materia, per modum causæ passiuæ. Si res accidat primo modo; materia non habet vllam prioritatem respectu formæ: non tẽporis, quia in eodem instanti producitur; non naturæ; quia forma fit independenter ab ipsa. Quod si accidat secundo modo; materia non habet quidem prioritatem temporis respectu formæ, quia simul tempore producuntur: habet tamen prioritatem naturæ, quia forma producitur dependenter ab ipsa. Primo modo, inquiunt, non præcedit priuatio, secundo præcedit, sicut præcedit materia.

Hæc

Hæc doctrina non subsistit, quia nequit dari in eodem instanti priuatio formæ, & forma, cum igitur in illo eodem instanti, in quo primo est materia, sit etiam forma; euidens est in illo eodem instanti non dari priuationem ipsius. Decipiuntur autem, qui sic philosophantur in hoc, quod putent idem esse, quod materia non habeat in illo priori formam, ac quod habeat in priori priuationem formæ: cum tamen hæc duo tam distent, quàm distat non includere formam, & formam excludere; primum dicit præcisionem, secundum negat id, à quo purè præscinditur. Ad argumentum in forma conc. antec, distin. conseq. ignem fieri de nouo, vt de facto fit, non includit priuationem: nego; vt fieri potest, & vt fortasse primo factus est à Deo: omitto consequ. est autem sermo de rebus in fieri, vt fiunt; videlicet per transmutationem vnius substantiæ in aliam.

Obijc. sextò. De conceptu intrinseco rei in fieri est etiam agens: ergo debet poni pro quarto principio. Anteced. probatur, quia implicat aliquid fieri, & nullo agente fieri: ergo, &c.

Resp. neg. ant. fieri ignem per mutationem substantialem est subiectum transire à priuatione formæ ignis ad formam; siue hoc fiat aliquo agente extrinsecus mouente subiectum, siue non: semper fit ignis. Verum est hunc transitum non posse fieri, nisi aliquo extrinsecus mouente: sed hoc mouens extrinsecum non est quid intrinsecum rei in fieri vt tali. Concedimus autem etiam agens esse principium rei, quæ fit, sed extrinsecum.

AR-

ARTICVLVS III.

Satisfit alijs obiectionibus.

PRæcedenti articulo dictum eſt ab Aduerſarijs contra numerum principiorum; præſenti articulo dicetur contra principia, quæ ipſi ſtatuimus, rei naturalis.

Obijciunt igitur. Principia ex Philoſopho debent eſſe contraria: materia, & forma nō sūt contraria: ergo non ſunt principia. Maior cōſtat tum ex 1. Phyſ. tex. 48. tum ex alijs locis, in quibus ait Philoſoph. omnes veteres, qui rationabiliter philoſophati ſunt, veritate cogente in hoc conueniſſe, quod contraria quodammodo principia eſſe putarent. Hinc alij dixerunt principia rerum omnium eſſe humidum, & ſiccum: alij eſſe vacuum, & plenum, alij quorum Princeps Empedocles eſſe litem, & amicitiam: naturalia, vt puto, ethicis, & politicis metientes, in quibus amor, & odium omnia moderantur. Minor autem eſt certa, actus enim, & potentia, qualia ſunt forma, & materia contrarietatem non habent.

Reſp. adeò falſum eſſe omnia principia in doctrina Philoſophi debere eſſe contraria, vt doceat paſſim, præcipuè autem 12. Metaphyſ. materiam eſſe ſubiectum contrarietatis: hoc eſt priuationis, & formę: materia enim modo eſt ſub priuatione, modo ſub forma, & conſequenter cum neutra contrarietatem habet. Contrarietas igitur eſt inter aliqua, videlicet inter priuationem, & formam. Ex quo patet eſſe contrarietatem inter

ens, & non ens; non autem inter ens, & ens.

Dices. Ex Philosopho album fit ex non albo, & non ex omni non albo, sed vel ex nigro, vel ex medijs: putà flauo, vel ceruleo, vel aliis huiusmodi: ergo secundum Philosophum non sufficit contrarietas, seu oppositio priuatiua, qualis est inter non album, & album, sed requiritur positiua, qualis est inter nigrum, & album.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Sensus Philosophi est, non quodlibet non album posse fieri album: sunt enim non alba incapacia, & albedinis, & cuiuslibet alterius coloris, puta Angelus, quamuis sit non albus, nequit fieri albus, aut quomodolibet coloratus. Propterea non sufficit subiectum esse non album, sed oportet esse subiectum colorabile, adeoq. alicuius coloris: cum omne colorabile alicuius coloris sit, & ideò per rationẽ colorati explicat Philos. rationem colorabilis.

Obiicitur insuper: forma fit ex materia, & ex priuatione: ergo formæ non conuenit definitio principii. Conseq. probatur, quia in definitione principiorum dicitur, quod non fiunt ex alijs, neque ex alterutris. Ant. autem probatur, quia forma plantæ, vel ignis non est ex nihilo, sed ex subiecto: est autem etiam ex priuatione tamquam ex termino à quo.

Resp. dist. antec. forma est ex materia, & priuatione tãquam ex partibus ipsam componentibus: nego; tamquam ex subiecto, & termino à quo: conc. ant. & nego conseq. Verum est principia non fieri ex alterutris, accipiendo legitimè particulam *ex*, videlicet, prout denotat halitudinem partis componen-

nentis. Aliud enim eſt priuationem, materiam, & formam componere intrinſecè hoc totum, quod eſt rem fieri, aliud priuationem, aut materiam componere formam, ſeu formam conſtare ex materia, & priuatione. Hoc ſecundum eſt falſum, primum eſt verum.

Hinc rectè docet Philoſophus principia, quia contraria ſunt, non fieri ex alterutris; quia prima, non ex alijs; quia principia, ex his omnia; quia contraria, non fiunt ex alterutris, tamquam ex partibus componentibus; nam, vt obſeruat Plato in Phædone, quamuis vnum contrarium ex alio contrario fiat, tamquam ex termino à quo; imò vnumquodque ex ſuo contrario fiat: viuens ex non viuente, & ex viuenti non viuens: vnum tamen cōtrarium non conſtat intrinſecè ex ſuo contrario, putà viuens non conſtat ex non viuente, nec è conuerſo.

Obijcitur vltimo. Priuatio vel principiat quando eſt, vel quando non eſt: neutrum dici poteſt: ergo non eſt principium. Maior eſt indubitata: eſt enim diſiunctiua inter contradictoria. Minor probatur, quia ſi dicas principiare quando eſt, contra eſt: nam quādo eſt priuatio, corpus naturale non principiatur: ergo priuatio non principiat quando eſt. Patet hæc conſequentia: implicat enim in terminis corpus naturale principiari, quando non principiatur. Si autem dicas priuationem principiare quando non eſt, etiam contra eſt, quia implicat non eſſe, & principiare: ipſum enim exercitium principiādi, ſeu actus ſecundus principiandi ſupponit eſſe. Addo, quod quādo non eſt priua-

tio est forma tali priuationi opposita: adeoq. simul principiarent priuatio, & forma; & cõsequenter simul essent.

Resp. conc. mai. neg. min. Dico autem priuationem principiare quando est. Ratio est, quia rem fieri, vt fit, est subiectum transire à non forma ad formam; adeoque in instanti *A* esse sub non forma, & in instanti *B*, esse sub forma; & consequenter hoc totum, quod est rem fieri, componitur ex priuatione, tamquam ex termino à quo, ex forma tamquam ex termino ad quem, ex materia ab vno ad alterum terminum transeunte. Materia vtrique termino coexistit, termini autem non sibi coexistunt; & consequenter hoc totum numquam est simul, sed successiuè per partes: in instanti *A* materia est cum priuatione: in instanti *B* est cum forma, adeoque in tempore constante ex *A*, & *B* datur totum fieri. Hinc quando datur priuatio, non datur fieri secundum se totum; datur tamen secundum partem sui; adeoq. verum est, quod quando est priuatio, non datur principiatum secundum se totum; falsum quod non detur secundum aliquid sui.

ARTICVLVS IV.

Sustinetur materia prima.

NEcessitatem materiæ primæ ex hoc potissimum capite demonstrat Philosophus, quod ex nihilo nihil fit, posse autem hoc principium stare sine materia prima probare conantur hostes materiæ primæ. Eius igitur existentiam impugnant.

Pri-

Primò si in generatione nouæ substantię substantia vetus ità perit, vt nihil de ipsa remaneat, non requiritur commune subiectum: potest res ita contingere, & simul esse verum: *Ex nihilo nihil fit*, ergo ad veritatem huius principij non datur necessitas materiæ primæ. Maior est euidens; minor probatur: si supponatur in natura hæc lex, vt nullum agens quidquam de nouo producat, nisi aliud destruendo, cuius in locum succedat id, quod de nouo producitur: non requiritur subiectum commune, & vnaquæq. res ex alia fiet; ergo &c.

Resp. conc. mai. neg. min. ad probationem dic huiusmodi legem esse adeò ineptam, vt tribui nequeat naturæ. Destruere vnum, & in locum illius inducere aliud, non est producere, seu facere vnum ex alio. Non facit Statuarius ex cathedra scamnum, si nihil sit in scamno, quod antea esset in cathedra; nec ex Cane Leporem, nisi illud idem marmor, quod erat in Cane, & materia Canis, maneat in Lepore, & materia leporis. Quemadmodum autem in arte vnum artefactū fit ex alio, stante sub vtriusque forma eadem materia artis; sic etiam in natura vnum ex alio fit, stante sub vtraque forma eadem materia. Materia naturæ dicitur materia prima, quia non habet formam, nisi quam recipit à natura: materia artis est materia secunda, quia ante formam inductam ab arte est alia forma; siue quia ars agit in substantiam completam, & ideò facit vnum per accidens; natura agit, & inducit formam in substantiam incompletam, & facit vnum per se. Ars non facit substantiam,

sed supponit; natura non supponit, sed facit: ars supponit opus naturæ, circà quod operatur: natura nullius alterius opus supponit: materia enim prima non dicitur opus, sed pars operis: quamuis actio creatiua terminari possit ad solam materiam, adeoq. materia dici possit opus Dei.

Obijc: secundò. Potest remanere aliquid commune corrupto, & genito, quod non sit materia prima: ergo ex necessitate alicuius, quod sit vtrique commune, non probatur necessitas materiæ primæ. Antec. probatur, quia si ponas accidentia communia, & paleę, quæ destruitur; & igni, qui gignitur: habes aliquid commune vtrique substantiæ: & tamen non habes materiam primam, ergo sine materia prima habes aliquid commune vtrique substantiæ.

Resp. vnam substantiam non fieri ex alia per hoc, quod habeat aliqua accidentia, quæ essent in alia: substantia enim non constituitur per accidentia. Præterea ex hac ipsa communitate accidentium, si detur, probabimus alibi communitatem subiecti, cum accidentia non sint sine subiecto, nec transeant de subiecto in subiectum. Denique mutatio vnius substantiæ in aliam, nihil remanente vtrique communi, præter accidentia, vocatur transsubstantiatio, quæ non fit, nisi in venerabili Sacramento Eucharistiæ, in quo destructa substantia panis, & vini, ponitur substantia corporis, & sanguinis Christi Domini. Hanc mutationem, vt omninò singularem, & ab ijs alienã, quæ per naturam fiunt, singulari, & nouo nomine, Concilia, & Patres transsubstantiationẽ appellãt.

Ex

Ex his patet ad argumentum. Non sufficit vtriusque substantiæ aliquid esse commune; sed requiritur, vt illud aliquid sit substantiale.

Obiic. tertiò Neque hoc principium: *Ex nihilo nihil fit*, saluari potest in sententia peripatetica; ergo quoad hoc minus valet doctrina Aristotelis, quam alia. Antecedens probatur, quia etiam in sententia peripatetica forma fit ex nihilo; cum tamen in substantia sit pars præcipua, ergo, &c. Probatur hoc secundum antecenens, quia formam fieri ex materia nihil aliud est, quam formam, quæ antea nihil erat, in materia produci. Si enim anteà nihil erat, manifestum est, quod ex nihilo fit: fieri enim in materia non tollit fieri ex nihilo, sicut non tollit fieri ex nihilo, si Angelus fiat in hac Schola.

Hoc argumentum est Achilles Atomistarum, Et quia multipliciter, & discorditer soluitur à Peripateticis: non enim vno omnes modo explicant quid sit fieri ex materia, ideò opinantur non solui. Alij enim sic aiũt. Formam educi de potentia materiæ nihil aliud est, quam materiam, quæ potentia erat lignum, & ignis, vel quodlibet aliud huiusmodi, virtute agentis naturalis fieri lignum, aut ignem, aut quidlibet aliud huiusmodi. Hæc explicatio maximè cõsonatijs omnibus, qui negant materiam per seipsam formaliter esse, existimantes hanc habere esse formaliter per quamlibet formam, à qua informetur. Sed quærunt Atomistæ quid hoc ipsum significet: nam quomodo marmor, quod potentia est Constantinus, fiat actu Constantinus facile intelligitur; per hoc

enim ipsum, quod Berninus hinc inde decidat hoc, vel illo modo particulas marmoris; marmor è marmore rudi in Constantinum euadit. Quomodo autem lignum euadat in ignem; aut potius quomodo materia prima euadat in ignem, aut lignum, aut quamlibet aliam substantiam non est facile intelligi: facile autem intelliges, si de operibus naturæ ità philosopheris, sicut vides contingere in operibus artis. Quædam opera artis fiunt per decisionem partis à parte, sicut accidit in Sculptoria: Marmor enim euadit quælibet Statua per hoc, quod Statuarius particulas ab ipso hoc, vel illo modo decidat. Secus accidit in Pictoria: Pictor enim quamlibet imaginem facit, non per decisionem partis à parte, sed per iuxta positionem partis ad partem, coloris videlicet ad colorem, proptereà doctrinam Atomisticam etiã rudes facile intelligunt, quia eodem modo putant operari naturam, quo vident operari artifices, etiam operum rudiorum. Quemadmodum enim artifex nihil ponit de nouo, nisi dispositiotem partium componentium artefactum: ità putant naturam nihil ponere de nouo, præter dispositionem partium, componentium ens naturale.

Dicunt alij formas ipsas latitare in materia prima, & virtute agentis naturalis suis è latebris euocari. Hoc etiam si metaphoricè dicatur, nihil dicitur; si propriè, absurdé dicitur. Si enim ante actionem agentis sint in rerum natura, idque vnum obtinet agens naturale, vt appareant: vere, & realiter hoc habetur, vt appareat quod latebat, non autem vt fiat, quod non erat; & conse-

quen-

quenter non fit vnum ex alio; cum tamen vnum ex alio fieri omnes admittant.

Dicendum est igitur Atomistas crassam æquiuocationem pati in argumento proposito. Dictum est iam supra quisnam esset sensus huius proloquij: *Ex nihilo nihil fit.* Philosophus, & veteres loquitur de ipsis substantijs, seu corporibus, quæ oriuntur, & occidunt: & in hoc conueniunt, nullum corpus fieri de nouo, quod non ex aliquo sibi præexistente constet: ly *Ex aliquo*, intelligunt Atomistæ ex aliquo corpore; Peripatetici, non ex aliquo corpore, sed ex aliqua re communi corpori, quod fit, & corpori ex quo fit. Vtrique autem rectè saluant hoc principium: *Ex nihilo nihil fit.* Hoc autem, quod vtrique corpori commune est vocant materiam primam, quæ cum prima forma, pristinum: cum noua, nouum corpus constituit.

Quod si formam solam consideremus, illamq. dicamus fieri; certum est illam antea non fuisse, adeoq. fieri ex nihilo sui: sicut etiam dispositio illa localis, quam vnice ponunt Atomistæ pro forma, quam dicimus, substantiali, antea non erat, & fit ex nihilo sui. Quemadmodum autem inepte vrgentur Atomistæ hoc argumento, quod videlicet ipsa localis dispositio, & alia huiusmodi fiant ex nihilo, adeoq. non saluatur apud ipsos hoc principium: *Ex nihilo nihil fit*: ità ineptissimè vrgemur ab ipsis contra idem principium, ex eo quod ipsamet forma, vt dicimus, substantialis ex nihilo fiat. Solum igitur in hoc differimus, quod ipsi putent naturam nihil operari posse, nisi per motum

localem, nos aliquid aliud posse dicamus. In hoc autem euidens est ipsos nimis crasse philosophari.

Quid sit autem fieri ex nihilo sui, quod concedimus formæ, & concedunt suæ dispositioni locali Atomistæ facile explicatur: nihil enim aliud est, quam formam, quæ antea non erat, modo esse; quid autem sit non esse ex nihilo subiecti, sed esse ex subiecto, seu fieri ex subiecto, non adeò facile explicatur. Explicatio autem pertinet ad tractatum de Causis, vbi ostendetur causalitas materiæ primæ in formas, quæ propterea dicuntur materiales. Interea, educi formam de potentia subiecti non est fieri in subiecto: nam etiam Anima rationalis fit in corpore, nec tamen de potentia corporis educitur, cum creetur: nec est formas ante latentes, tandem apparere, cum hoc non sit fieri, sed monstrari: fieri igitur, seu educi ex subiecto dicit verum, & realem concursum materiæ primæ in formam, quem suo loco dicemus. Ad argumentum in forma, patet ex dictis. Nam vel fieri dicitur de substantia, seu de corpore; & tunc manifestum est non fieri ex nihilo, cum intrinsecè constet ex aliquo substantiali, quod inesset corpori, ex quo fit. Vel fieri intelligitur de forma; & tūc illa quidē fit ex nihilo sui, nō autē ex nihilo subiecti: sicut & dispositio, & motus, per quē dispositio Atomorū habetur. Concurrit autē subiectum non per modū diuersimodè dispositi in partibus suis secundum locum, sed alio genere concursus, per quem ponitur in rerum natura plus aliquid de nouo, quam localis dispositio partium. Peripatetici enim

pro

pro certo habent naturam plus aliquid posse, quam localiter mouere corpora; cum nihil amplius illi concedant Atomistæ.

ARTICVLVS V.

Satisfit obiectionibus contra formam substantialem.

ARguunt Atomistæ posse corpuscula per diuersam dispositionem facere diuersa corpora ex eo, quod ex litteris alphabeticis diuersimodè collocatis habeantur diuersissima opera, putà opera Platonis differunt ab operibus Aristotelis; & sic de alijs, cum tamen viginti quatuor characteres omnibus sufficiant. Idem videre est in opere musæo, constante ex lapillis hoc, & illo modo dispositis. In opere artis pictoriæ, in qua vnū artefactum ab alio non differt, nisi secundum diuersam collocationem eorundem colorum. Prætereà neq; hoc requiritur, vt eadem omninò corpuscula nec plura, nec pauciora sint in vno corpore, quæ in alio: dummodò nulla de nouo fiant: nihilque natura noui efficiat, nisi congregare dum gignit, disgregare dum destruit corpuscula, initio mundi abundanter creata à Deo. Sic igitur arguunt. Ex litteris alphabeticis: siue ijsdem variè collocatis, siue partim ijsdem, partim diuersis, fiunt diuersæ voces, & diuersa epigrammata, &c. ergo ex ijsdem atomis varie collocatis, vel partim ijsdem, & partim diuersis fient diuersa corpora naturalia.

Resp. conc. ant. neg. cons. Inter corpus, & corpus est diuersitas secundum substanti-

tiam; inter carmen, & carmen, est diuersitas secundum accidens. Quod autem ad illud esse substantiale, quod tribuimus formæ, non sufficiat dispositio localis, siue earundem, siue diuersarum atomorum; ostensum est supra ex eo, quod in quolibet toto, quod est à natura, reperiatur principium quoddam cōseruatiuum, & recuperatiuum earum qualitatum, quæ ipsi debentur. Si in carmine Virgiliano vel Homerico vel vnum characterem loco dimoueris; nūquam se in suum locum restituet, secus si alteraueris corpus naturale. Et hæc disparitas est physice euidens; facitque physice euidens, corpus naturale suos motus habere ab intrinseco; artefactis autem omnia ab extrinseco adesse. Hinc apparet necessitas ponendi vltra dispositionem atomorum aliquid aliud, quod sit principium prædictorum motuum: vnde si diceret Atomista etiam inter hanc, & illā vocem dari diuersitatem substantialem, eo quod sit æque notabilis, ac diuersitas, quæ est inter ignem, & paleam; permitte illi, vt diuersitatem suam vocet vt voluerit: tene autem quod negare nequit, nisi desipiat, dari in corpore naturali principium aliquod, per quod ab intrinseco hoc, & illud præstet; hoc principium non dari in vllo artefacto. *Hoc* principium vocatur forma substantialis, quod quia in diuersis diuersum est, ideo corpus à corpore substantialiter differt.

Immo, vt obseruat Philosophus, motus, qui artefactis inest ab intrinseco, inest illis non secundum formam, sed secundum materiam puta si Statua marmorea sibi relinquatur, non mouebitur secundum formam, quam habet:

habet ab arte motu videlicet progressiuo, qui est proprius pedatorum; sed deorsum ruet, qui motus est secundum naturam marmoris. Materia autem artis est substantia completa adeoque constans ex materia, & forma substantiali: vnde motus, qui artefactis inest ab intrinseco, inest illis à forma naturæ, nou à forma artis. Et propterea quãdoque artefacta corrumpuntur, quia eo tendunt secundum formam naturæ, quo ferri nequeunt sine præiudicio formæ artis.

Obijcies secundo vnumquodque componitur ex his, in quæ resoluitur; sed omne corpus sensibile resoluitur in corpuscula; ergo omne corpus sensibile componitur ex corpusculis. Maior est indubitata. Domus resoluitur in cæmenta, lapides, & ligna: cõponitur ex cæmentis, lapidibus, & lignis. Vox polysyllaba resoluitur in syllabas, syllabæ in litteras: vox ex syllabis, syllaba ex litteris constant, Homo resoluitur in corpus, & Animam: ex corpore & Anima homo conflatur, Est igitur vniuersaliter verum ex eo cõponi quodlibet, in quod resoluitur, seu in id, quod ipsius dissolutioni superstes est.

Minor autem probatur, quia corpus sensibile vel est simplex, vt sunt elementa: ignis, aer, &c. vel est mixtum, vt sunt metalla, lapides, ligna, plantæ, animalia. Si est simplex, resoluitur in multas particulas eiusdem rationis. Ita quælibet, vel minima, moles aquæ in multas guttulas; quælibet moles ignis in multas scintillas. Si vero sit mixtum, in quatuor elementa resoluitur: nam ex qualibet planta, & ex quolibet mixto extrahuntur terra & aqua &c.

Resp.

Resp. primò, quod qui totum daret Aduersarijs, nihil daret. Hoc autem argumentũ non magis probat non dari formam substantialem in toto, quam non dari formam artificialem in domo. Verum est constare vnũquodque ex ijs, in quæ resoluitur; falsum est ex ijs dumtaxat. Domus ipsa constat ex cęmentis, lapidibus, & lignis, quæ ipsius dissolutioni supersuut; sed iu super forma artificiali, quæ non superest dissolutioni domus. Constent igitur planta, & pecus, & aduersarivs ipse, si velit, corpusculis, quæ remanent post eius interitum; dummodo in super in suo esse includat formam non artis, sed naturæ, quæ in pecude quidem interit, in aduersario non interit.

Resp. secundo interrogando quid intelligat Aduersarius per corpuscula. Si enim nihil aliud iutelligat, quam tenuissimas quasdam particulas huius, vel illius rationis manifestum est vnumquodcunq. corpus in corpuscula abire. At controuersia non est circa hoc punctum inter Atomistas & Peripateticos; illi enim negant poni in rerum natura quid quam de nouo, præter dispositionem localem atomorum præexistentium: hi affirmant aliquid poni, pro certo habentes naturam aliquid plus facere, quam mouere, & disponere localiter corpora.

Præterea circa hæc ipsa corpuscula, seu minutissimas particulas corporum dissentiunt à Peripateticis Atomistæ; dum aiunt ea esse ingenerabilia, & incorruptibilia: cuius positionis falsitatem demonstrat Philosophus ex transmutatione, qua in se inuicem aqua iu aerem, aer in aquam, & quodlibet

in quodlibet tranſmutantur, vnde hæc ipſa corpuſcula conſtant ex materià,& forma: vt oſtendetur in libris elementorum. Ad argumentum in forma diſtingue: vnumquodque componitur ex his &c. ſolum: nego; ex his, & aliquo alio: omitto. Veritas huius diſtinctionis eſt ab oculos in omnibus artefactis.

Obijc. tertio. In quolibet corpore naturali debent admitti multi ſpiritus, quibus abeuntibus deſtruitur corpus naturale; ergo corpus naturale componitur ex illis ſine vlla alia forma ſubſtantiali. Conſeq. probatur, quia poſito quod huiuſmodi ſpiritus dentur in corpore naturali, & ex defectu ipſorum corpus corrumpatur; ſine fundamento ponitur forma ſubſtantialis diſtincta ab ipſis, vel à coordinatione, ſeu diſpoſitione locali ipſorum. Antec. patet experientia. Si vinum ſine operculo diu reliqueris,e vino fiet acetũ non alia de cauſa niſi quia ex vino effluent multi ſpiritus,quos etiam oculis vſurpamus dum effluunt. Idem dic de multis alijs liquoribus,de pulueribus, vnguentis, & alijs huiuſmodi,quæ propterea maxima cura aſſeruari debent. Conſtat hoc etiam in animalibus,& inter cætera in homine: nam ſtomachus, vt docet Ariſtoteles, ideo eſt debilior æſtate quam hieme,& hieme calidior quam æſtate; quia hieme ob frigus aeris circumfuſum pori coarctantur, & continent intra ſtomachum ſpiritus igneos,æſtate vero à circumfuſò calore aeris pori dilatantur, & per apertos poros prædicti ſpiritus facile effluũt. Vnde oritur debilitas ſtomachi, quæ aliquãdo tanta eſt,vt animal intereat.

Reſp.

Resp. non esse dubium dari prædictos spiritus, & ex ijs pendere vitam animalis: debet tamen, præter illos, admitti forma substantialis, quæ indiget huiusmodi spiritibus, quibus vtitur ad operationes vitæ, tam vegetantis in vegetabilibus, quam sentientis in sensitiuis. Immo isti spiritus, habenti spiritum probant existentiam formæ. Constat enim elaborari de nouo, & ab aliquo principio intrinseco spiritus huiusmodi, quibus animalis infirmitati subueniatur. Quemadmodum autem requiruntur ad conseruationem animalis, ita proportionaliter ad conseruationem aliorum, in quibus ait Aduersarius eos reperiri. In animalibus spiritus huiusmodi non sunt pars animalis: probabile est in vino, alijsue liquoribus, aut vnguentis habere rationem partis; vnguenta enim, & alia huiusmodi sunt mixta imperfecta, non habentia vnam formam, secus animalia. Vocantur mixta imperfecta aggregata ex multis corporibus tritis, & contritis inter se, sicut accidit in Thiriaca & alijs.

Ad id quod dicitur: stantibus huiusmodi spiritibus stat animal; deficientibus Animal deficit; responde cum distinct. his stātibus stat, his deficientibus deficit formaliter per huiusmodi defectum, nega; dificit cōsequenter; concede. Deficiente quolibet ad vitam necessario, deficit vita: si hoc necessarium est constitutiuum viuentis, per defectum ipsius formaliter deficit viuens; si nō est constitutiuum, sed aliquid, quo indiget viuens, ipso deficiente, consequenter deficit viuens.

Obij. vltimo: ordo, qui est inter partes vni-

vniuerfi,recte faluatur fine forma totali vniuerfi; ergo pariter in quolibet toto puta in leone,in cane &c. faluari poteft ordo totius, fine forma totius. Antec. probatur, quia ordo vniuerfi non ineft illi à principio intrinfeco,ordinante fingula in bonum totius, fed ab extrinfeco, videlicet à Deo, qui omnia facit in pondere,numero,& menfura.

Refp. conc. ant. & probatione eiufdem neg. conf. Difparitas eft,quia vniuerfum eft aggregatum per accidens,fiue vnum per accidens: Leo vero; & quidlibet aliud huiufmodi eft vnum per fe. In vno autem per fe recte ponitur principium intrinfecum, ordinatiuum partium in bonum totius : fecus in vno per accidens,conftante ex innumerabilibus vnis, feu entibus per fe. Fuere qui dicerent mundum effe vaftum quoddam,& immenfum animal. Fuere qui dicerent hominē ab Anima regi, ficut nauis regitur à Nauta, equus à feffore. Suo loco oftendemus mundum regi à Deo,vt regitur nauis a nauta;hominem vero, ab Anima,non tamquam à forma affiftente, fed tamquam ab informante corpus, effe hominem; etiam patebit in loco.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Clauditur prima difputatio.

AD conclufionem cœpti operis in hac difputatione aduerte fententiam peripateticam duas aduerfum fe opiniones habere extremè oppofitas. Altera ex prędictis opinionibus eft Atomiftarum nihil de nouo

fieri

fieri aientium, præter dispositionem atomorum secundum locum. Contra hos ex professo Physicus peripateticus, ostendens aliquid aliud naturam posse, quam mouere localiter. Porro si per solum motum localem atomorum præexistentiũ omnia fierent non apparet cur Dæmones nequeant suscitare canes, & Elephantes, & in naturam reuocare corrupta: immo cur nequeant homines suscitare, cum tamen hoc agere sit opus diuinæ virtutis. Nam quemadmodum Peripaticus ait materiam ita dispositam petere connaturaliter à Deo informari Anima rationali:ita talis dispositio talium atomorum idem petit secundum Atomistas; cum igitur nihil sit facilius Dęmoni, quam huiusmodi corpuscula con gregare;non videtur difficile, quod homines ad vitam reuocet.

Aduertendum est insuper Atomistas, vt opinionis suæ inuidiam leuent didicisse loqui cum peripateticis, & appellare, formã substantialem in toto: sed dum vocant substantialem, non id intelligunt quod peripatetici: tribuunt autem hoc nomen prædictæ coordinatiòni atomorum, & propterea formam substantialem negãt esse formam absolutam; intelligentes sub nomine formæ substantialis formam infimi generis inter accidentales, videlicet formam modalem.

Altera sententia est non Atomistarum, sed Annihilantium, & vicissim ex nihilo omnia facientium. Contra hos non disputat Physicus cum repugnent euidentiæ sensuum, cui innititur hoc principium: *ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*; adeoque inter veteres nemo de veritate huius principij dubi-

dubitasse videtur, cum omnes transmutationem rei in rem oculis vsurparent. Generationem vnius esse coruptionem alterius, & è conuerso, ostendtur in libris de ortu & interitu, hic vero supponitur.

Aduertendum est insuper productionem, per quam fit corpus naturale, esse generationem, mutationem, & conuersionem. Est generatio, quia aliquà substantia de nouo producitur, itavt vel forma educatur de potentia subiecti, cui vnitur; vel vnio ipsa, quà forma communicatur subiecto, ex subiecto ipso vel ex subiecto simul, & forma educatur. Est mutatio, quia per productionem corporis naturalis materia mutatur substantialiter: hoc est, è non habente vnam formã substantialem fit illam habens; siue quia à priuatione formæ transit ad formam. Est conuersio, quia vna substantia in aliam conuertitur, puta lignum in ignem.

Quamuis autem istę tres rationes generationis, mutationis, & conuersionis in vnum eundemque motum re ipsa conueniant; sunt tamen non solum ratione, sed re inter se separabiles, Potest dari generatio, quæ non sit neque mutatio, neque conuersio; puta si Deus in instanti *A* creet materiam primam proximam igni, & vltimo dispositam ad formam ignis: tunc generabitur ignis, nec fiet physica mutatio, cum materia non præsupponatur sub non forma; adeoque non concipiatur physice transiens à priuatione ad formam: nec erit conuersio, cum per huiusmodi productionem nulla substantia conuertatur in aliam, vt patet.

Potest dari mutatio, quæ non sit conuer-

sio,

sio, puta si in instanti *A* materia sit sine omni forma substantiali, & in instanti *B* formam substantialem acquirat Item erit mutatio, & non conuersio, si materia simul retineat veterem formam, & alian nouam acquirat. Dari etiam potest mutatio, quæ non sit generatio; si nimirum materia spolietur omni forma substantiali: tam enim mutatur si à forma transeat ad priuationem., quam si à priuatione ad formam. Denique dari potest conuersio, quæ neque sit generatio, neq; mutatio; videlicet si vna substantia adæquate secundum se totam destruatur, & alia adæquate secundum se totam succedat sine vllo subiecto communi. Ita contingit in Venerabili Sacramento Eucharistiæ, in quo ex substantia panis, & vini nihil omnino remanet; adeoque in quo nihil est substantiale commune substantiæ, quę destruitur, & substantiæ, quæ de nouo ponitur sub accidentibus. Dixi: *quæ de nouo ponitur*, quia corpus Christi in Sacramento non producitur de nouo, sed de nouo ponitur, vbi non erat. Ex quibus apparet nos loqui hic de eo, quod accidit, aut accidere potest per potentiam Dei absolutam.

Triplicis huiusce rationis in vno eodemque motu realiter identificatæ oportuit hic meminisse ad perfectiorem intelligentiam eorum, quæ dicta sunt, & dicentur inferius. Nam in generatione corporis naturalis, quæ & conuersio, & mutatio est, non ex conceptu conuersionis, sed ex conceptu mutationis tria esse principia demonstrat Philosophus: cum enim conuersio sit non materiæ in totū, puta non materiæ in ignem, sed totius in totum,

tum, puta ligni in ignem; sub conceptu conuersionis non solam priuationem formæ ignis, sed insuper formam ligni, aut quamlibet aliam, à qua transitus fiat, pro principio assignasset. Sicut enim de conceptu generationis, qua mutatio est, dicimus esse vt materia à priuatione formæ transeat ad formam; ita de conceptu einsdem, quà conuersio est, erit forma vetus, à qua materia transit ad nouam. Hinc est quod aiunt conuersionem dicere tam terminum à quo, quam terminum ad quem positiuum, quia est transitus ab vna forma ad aliam, cum mutatio generatiua dicat solum alterum ex terminis positiuum, videlicet illum, ad quem fit transitus.

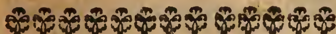
Quod autem de principijs intrinsecis corporis naturalis in fieri, non sub conceptu conuersionis, sed sub conceptu mutationis Philosophus hic inquisierit; facile arguitur ex eo, quod ipse cum veteribus hic assumit, videlicet: *ex nihilo nihil fit*, cuius sensus est omne corpus naturale ex aliquo sibi præexistente intrinsece constitui. An vero id, ex quo sibi præexistente fit corpus, esset coniunctum alicui alteri, an non: nihil refert ad hoc, vt id, quod ex ipso fit, vere non ex nihilo fiat. Præterea quãuis re ipsa nunquam fiat ignis nisi cum destructione ligni, vel alicuius alterius substantiæ: iuxta illud: *Generatio vnius est corruptio alterius*: tamen destructio ligni est omnio per accidens ad conceptum generationis ignis. si enim nihil aliud fieret in materia, quam acquisitio formæ ignis; per hoc formaliter haberetur conceptus adæquatus generationis ignis per mutationem substantialem. An autem introductio

formæ

formæ ignis in materiã sit vel formaliter, vel consequenter, vel concomitanter, vel quolibet alio modo destructio formæ ligni: hoc est an, & quomodo, & quæ formæ substantiales sint in eodem subiecto incompossibiles, abstinet Philosophus, & Peripatetici cũ ipso hic inuestigare: cum id vnum quærant quæ nam sint intrinsece componentia corpus naturale, tum in fieri, tum in facto esse.

Apparet hoc idem clarissime ex eo, quod Philosophus hic prpmiscue inquirat, & assignet principia in fieri tam totius accidentalis, quam totius substantialis. Immo frequentius, & clarius in toto accidentali suam doctrinam explicat, quam in toto substantiali. In fieri autem totius accidentalis frequentissime vsurpat transitum illũ, per quem immusicum ex immusico fit musicum; at procul dubio musicum ex immusico non fit, nisi per transitum à priuatione musicæ ad musicam. Nec enim immaginandum est Immusicam esse formã aliquam oppositam Musicæ, sicut opponitur frigori calor. Manifestũ est igitur hic à Philosopho inquiri principia corporis naturalis, & eadem assignari secundum vnum, & præcisum conceptum generationis, quæ per mutationem substantialem fiat, per quam videlicet materia à priuatione formę transit ad formam.

Denique ex his patet non in eodem sensu ignem fieri ex ligno, in quo, fit ex materia, sibi & ligno, communi. Nam ex tali materia fit tamquam ex intrinsece componente, cum non intrinsece componatur ex ligno.

DISPVTATIO II.

De principijs corporis naturalis in particulari.

QVAESTIO I.

De quidditate & proprietatibus materiæ primæ.

ARTICVLVS I.

Definitur materia prima.

DEFINITIONI materiæ primæ diuiſionem materiæ in primam, & ſecundam præire oportet. Materia prima eſt: *primum ſubiectum*, ait Philoſophus, *ex quo fit aliquid, &c*, ſecundum hanc rationem accipitur materia nude, & præciſe ſecundum ſe, nullis accidentibus, aut diſpoſitionibus induta, per quas vni potius, quam alteri formæ idonea fiat. Materia autem ſecunda dicitur illa eadem, prout veſtita aliquibus accidentibus, ſeu diſpoſitionibus ad aliquam formam determinate, vel etiam prout vnita alicui formæ ſubſtantiali. Immo ſæpe, & quidem proprie tota ſubſtantia, ex mate-

materia videlicet constans, & forma, materia secunda appellatur.

Materia prima est primum subiectũ, quod per operationes naturæ intrinsece immutatur, recipiendo primò dispositiones ad aliam formam, deinde formam ipsam. Puta ignis ad generandum alium ignem prius inducit in materiam calorem, siccitatem, & quidquid aliud prærequiritur formæ ignis, quam tandem inducit. Materia secunda est subiectum, quod intrinsece immutatur per operationes artis. Dictum est enim hanc recte accipi pro substantia completa. Ita diximus materiam Frænifactoriæ esse ferrum; Lignariæ, lignum: quia & Fęnifactoria circa ferrum, Lignaria circa lignum occupatur; non autem solum circa id, quod in ligno, & ferro respectu formæ, quæ est à natura, habet rationem subiecti. De hac materia secunda non quærimus hic quid sit. Materię autem primæ definitiones duas afferimus ex Philosopho, & explicamus.

Prima definitio habetur 7. Metaph. textu. 8. *materia per se ipsam neque quid, neque quantum, nec aliud quidpiam dicitur eorum, quibus ens determinatur: neque etiam negationes eorum, sed est quid, de quo singula horum prædicantur.* Materia per seipsam non est *quid*, quia secundum se præcise considerata non est neque hæc, neque illa species entis physici, seu substantiæ, de qua dicitur simpliciter, & absolute *quid*; & per quã respondetur ad quęstionem quid est? Interroganti enim de quodlibet: quid est hoc? bene respondes dicendo: est lignum: est ignis: est equus. Materia autem prima secundum

dum se neque est lignum, nec ignis nec equus, nec vlla alia substantia.

Neque quantũ, neque aliud quid piã, corũ quibus ens determinatur, quia secundum se non est vllius aut quantitatis, aut qualitatis, aut qualitatis, aut vllius alterius rationis, determinantis ipsam vt sic, vel sic se habeat. Qualitas enim determinat subiectum vt sit tale, quantitas vt sit tantum, & sic de cæteris, quorum nihil materiæ primæ per seipsam conuenit. *Neque negationes eorum,* quia quemadmodum secundum se præcise considerata non habet vllam formam substantialem, per quam sit aut ignis aut planta; neque accidentalem, per quam sit alba, vel nigra; ita etiam per seipsam nihil eorum omnium excludit, aut à se, aut à rerum natura: sed neque habens ex se, neque excludens formas huiusmodi parata est & cuilibet substare, & qualibet illarum carere.

Additur: *sed est quid, de quo singula horum prædicantur,* quia quamuis materia prima nihil sit eorum omnium; ea tamen omnia recipiuntur in ipsa, illamque constituunt in quolibet prædicamento. Nam per formam quamlibet substantialem constituitur in prædicamento substantiæ: non quod ipsa vnquam sit adæquata substantia, sed quia euadit pars actualis adæquatæ substantiæ. Per qualitatem constituitur in prædicamento qualitatis, & sic de cæteris. Vbi aduerte obiter in tam breui definitione hanc voculam *quid* bis poni a Philosopho: semel in vno sensu, semel in alio. Dicitur enim *non esse quid,* sed *esse quid*; non *quid* vt sonat substantiam, sed *quid* vt est indifferens

ad substantiam, vel partem substantiæ.

Dicuntur autem ea omnia prædicari de materia non quomodocunque: si enim dicas: *materia prima est ignis. Materia prima est color, &c.* falsum dicis, quia hæc prædicas per identitatem de ipsa, cum tamen nulli ex his identificetur, hoc est cum ipsa nullum sit eorum. Prædicantur autem quatenus per huiusmodi in quolibet ex prædictis prædicamentis collocatur: nam per formam substantialem sibi vnitam collocatur in prædicamento substantiæ, per accidentalem in prædicamento qualitatis, aut quantitatis; adeoque non in abstracto sed in concreto prædicamenta de ipsa dicuntur. Diximus in Logica partem in illo prædicamento esse, in quo est totum: quod facit ad rem præsentem, vnde accidit idem in diuersis imo in omnibus simul prædicamentis esse. Idem enim est substantia calida, quinquipalmaris, stans, agens, & patiens, induta pulchris vestimentis, in hoc loco, & tempore, similis alteri substantiæ.

Dicit autem Philosophus 1. Physic. textu 69. subiectam naturam, hoc est naturam, quę in compositio rationem habet subiecti, siue materiam primam, cognoscibilem esse secundum analogiam ad materiam rerum artificialium: & ibidem illam explicat per similitudinem quandam, & proportionem ad æs, lignum, & alia huiusmodi, quæ secundũ se præcise considerata non sunt neque hoc, neque illud artefactum: puta neque Statua, neque Lectus; sunt tamen hæc omnia in potentia: quatenus ex ipsis & Statua, & Lectus construitur. Ita materia prima secundum se

non

non est neque hæc, neque illa substantia, neque hoc, neque illud ens accidentale: nec leo, nec lapis, neque calidum, neque quantum; sed hęc omnia in potentia; quatenus ex ipsa & lapis, & leo, & calidum, & frigidum fiunt. Et quemadmodum informitas illa artificialis, seu ratio infigurati formaliter tollitur per formam artificialem, quam recipit æs, & lignum: ita informitas naturalis tollitur formaliter per formam naturalem, quã materia recipit.

Alia materiæ primę definitio est ex eodem Philosopho 1. Physic. textu 82. *Dico materiam vltimum subiectum vniuscuiusque ex quo fit aliquid, cum insit, non secundum accidens: & si corrumpitur aliquid, in hoc abibit vltimum.* Explicatur hæc materiæ definitio partim per ea, quæ diximus in explicatione præcedentis, partim per ea, quæ tenenda sunt ex præcedenti disputatione. Ostensum est enim ex transmutatione vnius in aliud dari subiectum cõmune, quod probatum est, esse primum, ne videlicet detur processus in infinitum. Idem autem intelligit hic Philosophus nomine vltimi subiecti, quod & nos, & ipse alibi, intelligimus nomine primi. Nam nomine primi intelligimus subiectum, in quod ita corpora resoluantur, vt ipsum in vlterius subiectum resolui nequeat; quod si posset, non esset primum.

Dicitur autem *subiectum vniuscuiusque* quia in qualibet substantia subijcitur formę, cũ qua constituit totũ per se, & accidentibus, cum quibus constituit vnum per accidens. Dicitur *ex quo fit aliquid cum insit:* hoc est

ex quo inexistente, seu ex quo, tanquam ex principio intrinseco, quodlibet corpus componitur. Dicitur: *& non secundum accidens,* quia totum fit ex subiecto per se, & tanquam ex parte substantiali totius. Denique additur: *& si corrumpitur aliquid in hoc abibit vltimum*, quia quælibet substantia, quæ corrumpitur resoluitur in materiam primam, omni corruptioni superstite; adeoque retinentem in generatione rei, quæ fit, rationem subiecti. Ex quibus facile apparet bonitas vtriusque definitionis.

Obijc. primò. Materia prima est in aliquo prædicamento; ergo falsum est eam non esse quid, neque quidpiam eorum, quibus ens determinatur. Antecedens patet ex dictis in Logica, vbi materiam collocauimus in prædicament o substātiæ.

Resp. neg. ant. Ad probationem iterum nego ant. Materia pertinet quidem ad prædicamentum substantiæ, sed non formaliter, seu directè, de qua pertinentia hic agitur. Pertinet autem reductiuè, & vt pars illius substantiæ, quæ directè ponitur in prædicamento. Et hoc dictum est in Logica.

Obijc. secundo. Materia prima definitur; ergo est in aliqua specie entis: ergo habet aliquid, per quod ad hanc potius, quam ad aliam speciem entis determinetur. Ant. est euidens, cum dupliciter illam definiuerimus. Conseq. patet Omne enim quod constat ex genere, & differentia; est in aliqua specie entis: omne quod definitur, constat ex genere & differentia: ergo omne quod definitur est in aliqua specie entis.

Resp. Nos non negasse materiam primam esse

esse per seipsã in aliqua specie entis.eo enim ipso quod est, est aliqua species entis; sed diximus eam per se ipsam non esse vllã speciem substantiæ physicæ completæ, adeoque ad argumentum in forma conc. ant. disting. conf. est in aliqua specie entis physici completi: nego conf. in aliqua specie logica, vel metaphytica entis: conc. conf.

Obijc. tertiò. Vel definitur hic materia prima secundum rationem præcisam materiæ, vel secundum rationem propriam materiæ primæ: neutrum dici potest; ergo, &c. Minor probatur si enim dicas definiri secundum rationem præcisam materiæ, contra est, quia ratio materię, & ratio subiecti sunt vna ratio: definitio autem allata non conuenit rationi subiecti vt sic; ergo per ipsam non definitur ratio subiecti vt sic. Si autem dicas definiri materiam primam secundum rationem propriam materiæ primæ: contra est, quia ita debet definiri, vt per huiusmodi definitionem habeatur notitia subiecti vt sic.

Resp. conc. mai. neg. min. *Definitur materia prima secundum rationem propriam materiæ primæ. Differentia autem, seu ratio propria subiecti vt sic, ibi explicabitur, vbi de conceptu proprio formæ, per comparationem ad quam dicitur subiectum, quidquid est subiectum.*

ARTICVLVS II.

Materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis.

INgenerabilitatem atque incorruptibilitatem materiæ primæ vide ne ita intelligas quasi nec Deus illam facere ex nihilo, nec eandem in nihilum redigere possit. Immo neque hic quærimus an agens naturale non suis viribus, sed eleuatum à Deo possit aliquid ex nihilo facere, aut aliquid in nihilũ redigere. Quis enim hic quærat quid natura possit, ab eo eleuata, qui omnia potest? Sensus igitur quæstionis est an agens naturale virtute sibi connaturali possit generare, aut corrumpere materiam primam, & in hoc sensu responsum est per titulum articuli. Materia prima est ingenerabilis, & incorruptibilis.

Hæc conclusio est Aristotelis, & omnium Peripateticorum. Probatur autem sic. Si agens naturale posset generare materiam primam deberet illam generare ex aliquo subiecto præexistente: nequit hoc facere: ergo nequit illam generare. Maior probatur quia facere aliquid independenter à subiecto est supra vires agentis pure naturalis, respectu cuius vniuersalissimo dicitur: *ex nihilo nihil fit.* Minor autem probatur, materiam videlicet primam produci non posse dependenter à subiecto: quia nequit vllum subiectum præsupponi primo subiecto: si enim aliquod subiectum præsupponas, ipsum dicimus materiam primam, & quia in subie-

ctis nequit dari processus in infinitum, deueniendum est ad aliquod, vltra quod non sit aliud inquirendum. Hoc autem est quod dicitur primum, siue vltimum subiectum. Hæc ratiocinatio reducitur ad hoc. Materia prima produci nequit neque dependenter, neq; independenter à subiecto; ergo simpliciter produci nequit. Antecedens probatur. Et primò quod non independenter; quia est supra modum agendi agentis creati. Secundò quod neque dependenter: quia eo ipso primo subiecto subiectum præsupponitur, quod dicitur materia prima.

Hoc argumentum est Aristotelis 1. Physic. cap. vltimo. *Materiam inquit primam incorruptibilem, & ingenitam esse necesse est. Si enim fiat subijci aliquid oportet, ex quo inexistente fiat: hoc autem est ipsius natura: quare erit antè quàm fiat:* Hoc est: si fit materia prima, ex aliquo primo subiecto fit: sed esse primum subiectum est natura, seu quidditas materiæ primæ; ergo si fit materia prima, fit ex materia prima, adeoque fit ex seipsa: rursus id ex quo fit ipsa, præexistit ipsi; ergo ipsa sibi præexistit, adeoque est antequam fit, quod est impossibile.

Verum si quis argumentum Philosophi accipiat vt iacet, facile proprio gladio Philosophum petet contra formam substantialem, arguendo sic. Si forma substantialis fiat, subijci aliquid opportet, ex quo inexistente fiat: formæ nihil subijcitur, ex quo inexistente fiat: ergo forma non fit. Minor probatur, quia quamuis aliquid subijciatur formæ, tamen forma ex subiecto non fit, tamquam ex parte sibi inexistente. Toti quidem;

& materia, & forma inexistunt, materia autem formæ non inexistit: ambæ sunt partes totius; neutra est pars alterius.

Non est igitur hæc particula: *inexistente:* sic intelligenda vt idem sonet inexistere, ac esse partem, cum manifestum sit neque in sententia peripatetica materiam esse partem formæ: ly autem *inexistere* idem sonat in argumento Philosophi, ac esse subiectum, ex quo aliquid fiat, & cum quo id, per quod formaliter noui aliquid habetur in rerum natura, faciat vnum. Propterea ita proposuimus argumentum, vt ab illa voce: *inexistente*; abstineremus. Posset etiam ita intelligi Philosophus, vt per ly *inexistente* nihil aliud intelligeret, quam subiectum præsuppositum, ex quo necesse est vt fiat omne, quod fit: siue autem fieri cadat supra totum, siue supra formam; vtrumque ex aliquo præexistente fit: eo enim ipso quod materia est subiectum formæ; habet in toto rationẽ subiecti, propterea vocatur materia primò Physic. textu 69. *subiecta natura*.

Quemadmodum autem ex eo, quod ex nihilo nihil fit, probat Philosophus non fieri materiam primam: ita ex eo, quod in nihilum nihil reuertitur probare posset eam non corrumpi: si enim corrumpitur in aliquid abibit vltimum: hoc autem est ipsius natura; adeoque per corruptionem in se ipsam abibit: & erit quando amplius non erit. Quemadmodum autem impossibile est rem esse antequam sit, ita impossibile est rem esse, quando amplius non est.

Vides hoc etiam argumentum statim retorqueri contra torquentem. Probabitur

enim

enim formã non corrũpi. Si enim corrũpitur in aliquid abibit: si autem in aliquid abit, remanet aliquid ipsius, & consequenter non tota perit. Hæc tamen retorsio non facit ad rem, quia sicut forma, quamuis sit ex nihilo sui, non tamen est ex nihilo subiecti: ita quamuis abeat in nihilum sui, non abit in nihilum subiecti. Et sicut fit ex materia, non tamquam ex parte sui, sed tamquam ex subiecto, ita abit in materiam, non tamquam in partem sui, sed tamquam in subiectum: adeoque formæ superstes est non pars formæ, sed subiectum formæ; & consequenter tota forma perit. Vice versa sicut materia nequit esse ex materia sibi præsupposita, neque tamquam ex parte, neque tamquam ex subiecto: ita si destrueretur, non haberet sibi superstitem materiam, neque vt partem, neque vt subiectum; adeoq. abiret in nihilum simpliciter.

Probatur vlteriùs incorruptibilitas materiæ primæ. Quia omne quod destruitur, vel ab aliquo sibi contrario destruitur; vel ex defectu causæ, à qua conseruabatur in esse: sed materia prima nec à contrario, nec ex defectu causæ conseruantis destrui potest: ergo materia prima est naturaliter indestruibilis. Maior explicatur; frigidum à calido, lignum ab igne corrumpitur: in quantum hæc aliquam inter se contrarietatem habent, siue secundum qualitates, secundum quas agunt, siue secundum formas substantiales: de quo nihil hic. Non solùm autem frigidum à calido, lignum ab igne destruitur, inter quæ contrarietas est: sed insuper exortam in aere lucem interire videmus, cum hæc ta-

men non habeat vllum contrarium : neque enim imaginandum est tenebras esse fuliginem quandam, dispersam per aerem, illumque denigrantem, & per sui inexistentiam expellentem candorem lucis, sicut si lac atramento dilueres candorem lactis excluderes. Propterea diximus ea, quæ pereunt perire, vel à contrario, vel ex defectu causæ conseruantis. Causa conseruans lucem est, vel fax accensa, vel Sol, vel quodlibet aliud luminosum: propterea vel extincto, vel remoto luminoso necesse est lucem perire, quia sic deficit causa conseruatiua.

Minor autem probatur, videlicet neutro ex his modis materiam interire : non ex defectu causæ conseruantis, quia non habet aliam sui causam nec effectricem, neo conseruatricem, quam Deum : Deus autem nequit aut non esse, cum necessario sit, aut abesse, cum necessario vbique sit; igitur materia prima perire nequit ex defectu causæ. Quod autem neque à contrario destrui possit, patet ex dictis, quia non habet contrarium : immò est subiectum æqualiter se habens ad contraria, vnde dicitur à Philosopho subiectum contrarietatis : siue hanc contrarietatem sumas inter formã, & formam; putà inter calorem, & frigus; siue inter formam, & priuationem formæ.

Ex hoc quod materia nec vllum habeat contrarium, nec vlli ex contrarijs inter se repugnet, quod eodem recidit, sequitur illam esse aptissimam rerum omnium generationi : ignis agit in lignum, vt ex ligno faciat ignem : resistit lignum, sed non materia, cui perinde est esse sub ignis forma, ac

sub

ſub forma ligni: adeoque quodcumq. agens agat in deſtructionem ignis, ſicut ignis egit in deſtructionem ligni: æque admittet actionem alterius contra ignem, ac admiſit actionem ignis contra lignum. Dixi: *Ignis agit in deſtructionem ligni*: quod non ità intelligendum eſt, quaſi intentum naturæ ſit deſtructio entis; agens enim naturale per actionem ſuam non tendit ad non ens: vnde eſt quod aiunt: *Non entis non eſt cauſa per ſe*: ſed in tantum ad hanc actionem ſequitur nō ens, ſeu non eſſe ligni, in quantum hæc actio terminatur ad ignem, ſeu ſi vis, ad formam ignis, incompoſſibilem in eadem materia cum forma ligni.

Obijc. primò. Si materia eſt incorruptibilis; homo eſt naturaliter incorruptibilis: conſeq. eſt falſum; ergo & ant. Veritas minoris patet experientia; vix enim eſt vnum momentum, in quo aliquis homo non moriatur, iuxtà illud: *Omnes morimur, & ſicut aquæ dilabimur ſuper terram*. Maior autem probatur, quia totum, cuius nulla pars eſt corruptibilis, nec ipſum eſt corruptibile: hominis nulla pars eſt corruptibilis: ergo nec homo. Patet vltima minor, quia nec materia, nec Anima rationalis eſt corruptibilis, cum tamen his duabus dumtaxàt partibus homo conſtet.

Reſp. neg. ſequelam mai. ad cuius probationem nego mai. Corrumpi, ſeu deſtrui totum non eſt corrumpi, vel deſtrui aliquam partem totius, ſed ſeparari partem à parte, ſiue illa intereat, ſiue non: mors igitur hominis, ſiue hominis corruptio conſiſtit in ſeparatione Animæ à materia, quæ quamuis

sint ambæ incorruptibiles, non sunt tamen à se inuicem inseparabiles. Quod dico de corruptione hominis, dic de corruptione cuiuslibet alterius substantiæ physicæ. Lignum destruitur per hoc formaliter, quod forma ligni separetur à materia: quod autem præterea talis forma pereat, non facit, seu non addit quidquam ad conceptum corruptionis. Hinc æque proprie moritur homo, ac equus; quamuis Anima hominis sit immortalis, non anima equi.

Obijc. secundò. Sequeretur materiam esse quid perfectius forma: consequ. est absurdum; ergo & antec. sequela maioris probatur, quia incorruptibile est perfectiùs corruptibili; materia est incorruptibilis, forma verò corruptibilis; ergo materia est quid perfectius forma. Minor autem probatur, quia materia, inquit Philosophus, appetit formam, sicut turpe pulchrum: turpe autem ad pulchrum se habet, sicut imperfectius ad perfectius. Quod autem incorruptibile sit perfectius corruptibili; probatur: quia incorruptibilitas est participatio quædam diuinæ æternitatis, quæ est summa, & infinita perfectio: de qua magis, qui diutius; minus, qui minus diu durant, participant: quæ autem perpetua sunt, maxime.

Resp. hoc eodem argumento, quod nihil probat, probatum iri ad Aduersario materiam primam esse quid perfectius toto: nam totum est corruptibile, materia autem incorruptibilis. Aequiuocatio est in hoc, quod ab vna perfectione arguunt ad complexum perfectionum; siue à perfectione secundum quid, ad perfectionem simpliciter, quæ est

fal-

fallacia satis frequens apud pusillos. Probabis etiam hoc argumento Coruos, & Ceruos esse perfectiores homine, quia diutius viuūt, quod etiam magis valet de stipitibus, & saxis, quæ cæteris omnibus diutius durant; & consequenter plus participant de diuina æternitate. Ex his patet ad argumentum in forma. Nega materiam esse quid perfectius forma. Ad probationem nega mai. vniuersaliter, vel si vis distingue: incorruptibile est perfectius corruptibili secundum quid. Omitte, simpliciter: nega. Omittimus incorruptibile, seu perpetuum esse secundum quid perfectius corruptibili, quia fortassè cæteris paribus: hoc est si æqualis sit in cæteris vtriusque extremi perfectio, si alteri superaddas perpetuitatē, facis illud melius. Dixi *Fortasse*, quia in quibusdam non perpetuitas, sed breuitas durationis est expetibilis. Modus autem inueniendi ex duobus extremis, vtrum sit perfectius, est considerare in vtroque totam collectionem prædicatorum, & illi præeminentiam dare, cuius adæquata perfectio vincit adæquatam perfectionem alterius. Homo est perfectior equo, quamuis equus in multis hominem vincat puta plus participet de diuina immēsitate, quod multò magis dices de Elephante: quia tota collectio prædicatorum conuenientium homini superat simpliciter, & absolutè totam collectionem prædicatorum, quę conueniunt equo.

Obijcitur tertiò. Omne quod potest alterari potest corrumpi: materia prima potest alterari, ergo potest corrumpi; maior probatur, quia videtur primum

prin-

principium in Physica: *Omne alterabile est corruptibile.* Ratio est, quia alteratio est dispositio ad corruptionem: implicat autem naturam posse disponere ad corruptionem id, quod nequeat corrumpere, nè aliquid incipiat, quod non valeat consumare. Prætereà si potest alterare incorruptibile, potest disponere ad impossibile, quod repugnat in terminis. Probatur hoc, quia alterare est disponere ad corruptionem; ergo alterare incorruptibile est disponere incorruptibile ad corruptionem: corruptio autem rei incorruptibilis est repugnans in terminis: ergo &c.

Resp. conc. mai. neg. min. materia sicut per receptionem formæ substantialis non generatur, aut per amissionem eiusdem non corrumpitur; ità neque per receptionem, neque per amissionem formæ accidentalis alteratur.

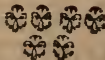
Dices; materia prima aliter se habet intrinsecè cum calore, àliter sine calore: alterari autem nihil aliud est, quam aliter se habere secundum accidens; ergo materia prima per calorem, & carentiam caloris alteratur.

Resp. posse esse hic quæstionem de re, vel de voce: Si alterari nihil aliud est, quam aliter se habere, materia prima alteratur: sed tunc falsum est omnem alterationem esse dispositionem ad corruptionem. Alterari autem apud Physicos idem est, ac dispositiuè corrumpi; vnde promiscue dicuntur, qualitates alteratiuę, & corruptiuæ. Hinc aiunt aerem per lucem, aut priuationem lucis non alterari, quamuis certum sit per lucem, & pri-

priuationē ipsius aliter & aliter se habere. Retinēdo igitur verū conceptū alterationis: nega materiam alterari, recedendo à vero conceptu, concede alterari materiam, sed nega: propterea pôsse corrumpi, quia tunc falsum est alterationem esse viam ad corruptionem.

Instabis: materia prima est subiectum qualitatum corruptiuarum: ergo materia prima est corruptibilis.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Qualitates corruptiuæ, quæ in materia recipiuntur non sunt corruptiuæ materiæ, sed totius. Quemadmodum enim calor in materia receptus non inducit materiam in materiam, sed formam in materiam; ità nec expellit materiam à materia, sed formam à materia. Porrò eodem iure, quo qualitates huiusmodi dicuntur corruptiuæ, dici possunt & generatiuæ, quia corruptio vnius est generatio alterius. Corruptiuæ autem dicuntur eædem, quæ contrarię; non corruptiuæ autem, sed pure perfectiuæ, quæ contrario carent. Primi generis sunt calor, frigus, & aliæ huiusmodi: secundi lux, & si qua est alia, quæ contrario careat, de quibus alibi.

QVAE-

QVAESTIO II.

An, & quomodo materia sit pura potentia.

ARTICVLVS I.

Statuitur vera sententia.

NIhil frequentiùs auditur in Scholis Physicæ, quàm quod materia prima sit pura potentia. Quod vt intelligas sciendum est tripliciter accipi posse hoc nomen *Potentia*. Primò pro potentia actiua; & hoc modo datur in igne potentia ad calefaciendum; siue huiusmodi potentia sit ipsamet substantia ignis, siue aliquid superadditum substantiæ ignis: vtrumlibet enim dicas, semper verum est; ignis potest calefacere. Secundò pro potentia passiua; & hoc modo datur in aqua potentia recipiendi caloris. Quemadmodum enim ignis potest calefacere, aqua potest calefieri. Tertiò pro potentia obiectiua, siue logica; & hæc nihil aliud est, quam non repugnantia ad esse, siue est ipsamet possibilitas rei, quæ dicitur esse in potentia. Ità Mundus antequam esset, erat potentia, & quia esse potentia nihil aliud est, quam esse possibilem, possibilitas autem ipsius nihil aliud est, quam ipse; propterea antequam esset, erat sui ipsius potentia: quia verò non erat simpliciter, sed solum in esse obiecti: ideò po-

potentia huiusmodi dicitur obiectiua. Et quia esse obiectũ est esse id, de quo dici aliquid potest, ideò esse obiectiue, & esse logice, sunt vnum, & idem.

Materiam primam non esse puram potentiam in hac tertia acceptione, est extrà controuersiam. Non enim controuertitur, an materia prima sit pure possibilis, cum impossibile sit existere corpus naturale, quin existat id, ex quo est ipsum; hoc autem est materia prima. Rursùs neque quæritur, an materia prima sit potentia secundum primam acceptationem, hoc est, an materia prima agere possit. Sensus igitur Quæstionis est, an materia prima sit pura potentia passiua. Vbi aduerte non disputari, an matèria prima sit potentia, sed an sit pura potentia. Ratio est, quia cum potentia, & actus oppositionem dicant: si materia prima sit pura potentia, videtur excludere à se omnem identitatem cum quolibet actu: seu: si sit pura potentia, videtur eo ipso non esse vllus actus.

Ad resolutionem quæstionis propositæ duplex genus actuum considerari potest. Alter enim actus est actus physicus, determinatus ex se & determinans id, cuius est actus ad aliquam speciem entis physici: seu ad aliquam speciem substantiæ; & huiusmodi actus dicitur forma totius, cuius est actus alter metaphysicus seu entitatiuus, estq. entitas ipsa, siue ipsa essentia rei, cuius dicitur actus: siue: est ipsa met realitas, qua res dicitur esse id quod est. His positis, ponitur.

Prima Conclusio. Materia prima est ita pura potentia, vt secundum se non sit actus phy-

physicus. Probatur conclusio ex dictis. Materia enim non est secundum se, neque quid, neque,&c. Vno verbo materia per se ipsam non est vlla substantia simpliciter,& absolute;quamuis sit pars cuiuslibet substantiæ seu cuiuslibet corporis naturalis.

Secunda Conclusio: Materia prima non est ita pura potentia, vt non sit suus actus metaphysicus, seu entitatiuus. Hoc quod dicimus,& proprie dicimus:materia est suus actus entitatiuus; dicunt communiter alij: materia habet proprium actum metaphysicum,& entitatiuum: vbi ly *habet* sumitur intransitiue cum idem sit id quod habet, & id,quod habetur. Probatur conclusio, quia materia per se ipsam est aliquid, & aliqua realitas, cum sit pars essentialis substantiæ physicæ,contradistincta ab alia comparte, cũ qua facit vnum. Item est id,ex quo inexistẽte fit quod libet, quod fit,& in quod vltimũ abit quando corrumpitur omne, quod corrumpitur; ergo materia prima per seipsam est suus actus,sua entitas, siue materia prima per se ipsam formaliter est id quod est. Quamuis enim à forma habeat constituere hanc potius quam illam substantiam; habet tamen per seipsam esse id, siue illud aliquid, ex quo & qualibet forma,fieri potest quælibet substantia.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijc. primò. Ex Philosopho primò de Generat. textu 12. materia non est hoc

hoc & ens, ergo materia prima secundum se non habet actum entitatiuum. Probatur cōsequentia, quia quod habet actum etiam entitatiuum est hoc & ens. Hoc Aristotelis dictum explicat contra actum materiæ Ruuius sic. Nullus actus entitatiuus est actus vt sic, sed est aliquis actus in particulari: sed materia prima nō potest esse vllus actus in particulari: ergo materia prima non potest esse sibi suus actus entitatiuus. Maior est manifesta ex ijs, quæ diximus in Logica agentes de vniuersalibus. Diximus autem omne, quod est, esse aliquid singulare; & à parte rei præter singularia nihil existere. Puta nō existit homo vt sic, Leo vt sic: sed hic & ille homo: hic & ille Leo: igitur non est à parte rei actus vt sic, sed hic & ille actus: minor autem probatur, quia quod est potentia ad omnem, & quemlibet actum, non est secundum se hic, nec ille actus: sed materia prima est potentia ad &c. ergo materia prima non est secundum se hic, neq. ille, neque vllus actus.

Resp. per *hoc* & *ens* ibi nominatim intelligi à Philosopho substantiam simpliciter; adeoq. conc. ant. nega cons. & probationem eiusdem. Ad explicationem Ruuij conc. mai. eiusq. probatione nega min. Ad probationem minoris dic materiam primam esse potentiam ad quemlibet actum physicum: non autem ad vllum actum entitatiuum: est in potentia ad quemlibet actum physicum, quia per quemlibet actum huiusmodi est complebilis. & determinabilis ad quamlibet speciem substantiæ: non est autem potentia ad vllum actum entitatiuum seu Metaphy-

taphysicum, quia seipsa formaliter est id quod est, & hæc potius quam illa entitas, sustinens hanc potius quam illam definitioné, vt constat ex dictis.

Obijc. secundo materia prima est pura potentia, ergo nullum omnino habet actum. Conseq. probatur, quia pura potentia perfecté opponitur puro actui: sed purus actus nullam omnino potentialitatem habet, ergo pura potentia nullum omnino habet actum.

Resp. conc. ant. neg. cons. Immo ex antecedenti recte inferes oppositam consequétiam. Agimus enim hic non de potentia Logica, siue obiectiua, siue metaphysica; sed de potentia physica, & quidem passiua. Esse autem realiter puram potentiam passiuam conuenit materiæ per identitatem, sicut conuenit homini esse animal rationale: esse autem potentiam huiusmodi realiter & physice est esse realiter & physice aliquid: constat hoc euidenter ex dictis, nam substantia physica non habetur adæquate per solã formam, includit igitur, vt alterum sui constitutiuum, materiam primam, quæ quamuis non sit adæquata entitas substantiæ physicæ; est tamen entitas sui ipsius. Ad probationem nega mai. Pura potentia, vt accipitur ab aduersario, puta pro carentia omnis omnino perfectionis non est aliquid, quod possit vere & proprie esse. Omne enim quod est eo ipso aliquid est, adeoque aliqua perfectio est. Qui autem comparat purã potentiam, quæ dicitur dé materia, cum puro actu, qui dicitur de Deo, hallucinatur in hac voce *pura potentia*. Dicitur Deus esse purus actus; quia implicat in Deo potentialitas ad

vllam

vllam perfectionem: cum actu sit omnis omnino perfectio : vt daretur pura potentia diametraliter opposita puro actui, deberet dari aliquid, quod secundum se nulla esset perfectio, esset autem capax huius, vel illius perfectionis : hoc autem ex duplici capite, præter cætera, manifestam inuoluit repugnantiam. Primo quidem, quia repugnat in terminis existere aliquid vere, & physice, quod non sit vlla res : siue existere aliquid, quod nihil sit, eo ipso autem quod *A* est aliquid, est aliqua perfectio : cum ens, & perfectio dicantur ad conuertentiam. Secundo quia etiamsi dones Aduersario existere id, quod dicit nullam esse perfectionem; sibi ipse contradicit, dum dicit id esse capax huius, vel illius perfectionis : hæc enim ipsa capacitas est aliqua perfectio, cum sit aliquod bonum : bonum enim est esse aptum bono recipiendo.

Quemadmodum Aduersarij ex hoc, quod detur purus actus inferunt dari puram potētiam, ita alij ex hoc, quod detur purum bonum inferunt dari purum malum. Vtrique male; propter eandem rationem. Implicat enim aliquid esse, & non esse aliquod bonū: non autem implicat aliquid esse, & non esse aliquod malum: imo necessarium est, vt ostēdetur in loco, aliquod bonum existere, quod sit solum, & pure bonum. Ratio à priori, & altissima est, quia eo ipso quod aliquid est, ex Deo est : non autem ex eo quod aliquid est, ex nihilo est. Per hoc quod creatura quælibet ex Deo est, bona est; per hoc quod ex nihilo est, deficit à bono; non tamen mala est : non enim dicitur malum quid, per hoc,

quod

quod careat vlteriori bono; sed per hoc, quod careat bono sibi debito: nulli autem creaturæ deest bonum ipsi debitum, nisi ipsa sponte deficiat à bono, quod ideo ipsi debetur, quia tenetur illud velle, & volenti datur. Puta homo per culpam fit malus, quia caret adhæsione ad summum bonum, quæ adhæsio in tantum est illi debita, quia tenetur illam velle per gratiam, quæ illi datur vt velit, & volenti hoc pacto, non negatur quod vult. Carentia vlterioris boni, si sit debitum, facit malum: si non sit debitum, sed tantum possibile, facit imperfectum. In Deo autem non reperitur esse ex nihilo, & consequenter non reperitur vnde deficiat à bono: immo esse ens à se ita est proprium Dei, vt differentiam, per quam contrahitur ratio entis ad rationem diuini, communiter constituant in aseitate.

Denique quemadmodum pura potentia, ex hoc ipso, quod sit aliquid, ostenditur esse aliquod bonum: & ex hoc ipso quod sit popotentia ad formam; & quidem ad omnem formam, ostenditur esse hoc speciale bonum. Quod probat Augustinus libro de natura boni cap 8. Ita etiam probatur quod sit aliquis actus. Eo ipso enim quod aliquid est, & aliquod bonũ est; est participatio primi entis, & primi boni: idem autem est primum ens, & primum bonum, ac purus actus: & consequenter participatio primi boni est participatio primi actus. omnis autem participatio primi actus est aliquis actus, sicut omnis participatio primi boni est aliquod bonum. Vbi aduerte istos terminos: *ens perfectio, bonum actus* & si qui sunt alij huius-

iuſmodi, eſſe omnes æqualiter tranſcendentales.

Obijc. tertio materia prima dicitur medium inter ens & nihil: ergo materia prima non eſt ens: implicat enim medium inter album & nigrum, eſſe album.

Reſp. etiam implicare quod medium inter album & negrum ſit nigrum; ergo implicat quod materia prima, quæ eſt medium inter ens & nihil, ſit nihil; tam enim vnum quam alterum extremum non eſt medium. Dicitur ergo materia prima medium inter nihil & ens, quia mediat inter nihil, & ſubſtantiam ſimpliciter. hoc eſt quia neque eſt nihil, neque ſubſtantia. Quando negamus ſubſtantiam de materia ſemper intellige ſubſtantiam completam, quæ ſola hic dicitur ſubſtantia ſimpliciter.

Obijc quarto Si materia prima haberet proprium actum entitatiuum haberet propriam exiſtentiam Conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Minor eſt communis ſẽtentia Thomiſtarum. Sequela maioris probatur, quia eo ipſo quod eſt aliquis actus, eſt aliqua exiſtentia: idem enim & vnum ſunt: *actus* & : *exiſtentia*. Porro ſi eſt actus, ſunt in compoſito duo actus, argumenta enim, quę probant materiam eſſe aliquem actum, probant à fortiori formam eſſe aliquem actum: cum igitur in compoſito ſint & materia, & forma, erunt in compoſito duo actus. Ex quibus ſic argues: ſunt in compoſitio duo actus; actus & exiſtentia ſunt vnum & idẽ; ergo ſunt in compoſito duæ exiſtentiæ. Prętera: ſunt in compoſito duo actus, ergo cõpoſitum non eſt ex potentia & actu, ſed ex

actu

actu & actu. Hæc & similia cogitant, & loquuntur qui sententiam Philosophi nec bene cogitant, nec bene loquuntur.

Resp. hoc argumentum esse segetem magnarum discordiarum, & occasionem præbere quæstioni, quam alij putant differendam in finem Metaphysicæ; nos hic tractandam putamus. Videlicet: an in rebus creatis essentia & existentia distinguantur realiter. Hic tamen supposita tali distinctione sic aliqui respondent. Si materia prima haberet propriũ actũ entitatiuum haberet propriã exstẽtia: nego sequelam maioris, &c. ad probationem negant omnem actum esse aliquam existentiam. Aliud enim est, inquit, actus, siue actualitas essentiæ: aliud actus, siue actualitas existentiæ. Per actualitatem essentiæ materia prima est actualis potentia ad formam, & existentiam formæ; adeoque ad existentiam sui ipsius, cum existat per existentiam formæ. Hac distinctione supposita inter actualitatem essentiæ, & actualitatem existentiæ: facile est dicere compositum cõponi ex actu & actu, sed ex actu secundum quid, & ex actu simpliciter; seu ex actu entitatiuo, & actu existentiali: actus autem entitatiuus se habet vt potentia ad actum existentialem. Hinc patet non esse duas existentias, quamuis sint aliqualiter duo actus. Falsum enim est omnem actum esse aliquam existentiam. Hæ tamem responsiones non subsistunt, vt ex sequentibus patebit.

QVAE-

QVAESTIO III.

An in rebus creatis essentia realiter distinguatur ab existentia.

ARTICVLVS I.

Prænotantur aliqua.

NOmine distinctionis realis intelligimus hic tam distinctionem, quæ est inter rem & rem, quam distinctionem, quæ est inter rem, & modum rei. Distinctio, quæ est inter materiam & formam, est distinctio inter rem & rem. Distinctio, quæ est inter rem & durationem, vel vbicationem rei, est distinctio inter rem & modum. Differunt istæ duæ distinctiones, vt aiunt, quia per primam habetur mutua separabilitas, per secundam separabilitas quidem, sed non mutua: quamuis enim implicet esse hanc vbicationem sine me, non tamen implicat esse me, sine hac vbicatione. Oportuit hoc præmittere non quod approbem hanc distinctionum distinctionem; sed vt intelligantur Thomistæ, qui quamuis distinctionem physicam inter essentiam & existentiam rerum creatarum fere omnes concedant; non tamen omnes conueniunt in hoc nomine distinctionis realis; dum alij realē, alij modalem appellant. Nos vero nomine distinctionis realis ita vtramque accipimus, vt tam modalem, quam aliam repellendam putemus, sine multiplicatione vocabulorū:

dum igitur intelliges repelli realem, scias hoc nomine repelli & modalem. Ad hoc autem vt clare in hac materia procedamus.

Suppono primò eandem rem aliquando existere, & aliquando non existere; siue aliquando esse, & aliquando non esse. Hoc est manifestum. Petrus hodie est, & heri non erat; Paulus heri erat, & hodie non est; adeoque esse & non esse de eodem subiecto verificantur, non quidem simultanee, sed diuisim seu successiue.

Suppono secundo quod quamuis esse & non esse simpliciter, & sine addito verificentur de eodem subiecto: *Petrus est: Petrus non est*; tamen esse, & non esse cum addito prædicati essentialis nequeunt verificari nec simultanee, nec successiue de eodem. v. g. istæ duæ propositiones: *Petrus est homo: Petrus non est homo*, nec simultanee nec successiue verificantur; sed affirmatiua: *Petrus est homo* est semper, & necessario vera. Ratio est, quia esse simpliciter, est aliquid contingens Petro, & cuilibet alteri creaturæ, at esse hominem non est Petro contingens, nec esse equum Bucephalo, neque cuilibet alteri esse id quod est.

Hinc inferes hanc voculam *est* aliter accipi, quando effertur sine addito; aliter quando effertur cum addito prædicati essentialis. Quando effertur simpliciter, & sine addito habet vim verbi, & significat idem ac: *existit*: ita dicere *Petrus est* idem est, ac dicere: *Petrus existit*. Et quia aliquando Petrus existit, aliquando non; ideo hæc propositio: *Petrus est*, aliquando est vera, aliquando falsa. Quando autem effertur cum addito prædica-

ti

ti essentialis dicendo : *Petrus est homo* tunc li *est* habet vim copulæ, & denotat connexionem inter hoc subiectum *Petrus*, & hoc prędicatum *homo* & quia est talis connexio inter hoc subiectum & hoc prædicatum vt omnino impossibile sit dari hoc subiectum, quin eo ipso detur hoc prædicatum : ideo tales propositiones dicuntur necessariæ: vt dictum est alibi.

Hoc idem aliter explicabis si dixeris huiusmodi propositiones *Petrus est homo* : & : *homo est animal rationale* facere sensum conditionalem, videlicet : Si Petrus est ; homo est : Si homo est ; animal rationale est. Vel : da Petrum, & dabis hominem : da hominem, & dabis animal rationale. Et quia, vt fert Summulistarum proloquium, *conditionalis nihil ponit in esse* prædictæ propositiones nihil ponunt : adeoque differunt essentialiter ab illis, per quas aliquid ponitur in esse : quales sunt hæ : *Petrus est*: *Homo est*, per quas affirmatur, non quid Petrus aut homo sint, sed quod Petrus, aut homo sint : cùm igitur hæc : *homo est* aliquid ponat in esse : & hæc alia : *homo est animal rationale* nihil : manifestum est accidere posse vt vna sit vera, altera falsa ; & consequenter à veritate vnius male inferri veritatem alterius, & è conuerso : dicendo : *homo est animal rationale*; *ergo homo est* : aut : *homo non est*; *ergo homo non est animal rationale*.

Hinc etiã est quod dicitur prædictas propositiones: *Petrus est homo*: *Homo est animal* & alias huiusmodi præscindere ab omni tẽpore, siue in huiusmodi propositionibus

particulam *est* non accipi cum statu, sed ampliatiue: cum de alijs dicatur particulam *est* accipiendam esse cum statu. Atq. ex hoc ipso capite habetur sufficiens disparitas inter vtrasque propositiones; & consequenter ratio cur ex ipsis vna possit esse vera, & altera falsa. Si enim in hac propositione: *homo est*, ly *est* accipiatur cum statu: & in hac alia: *homo est animal* non accipiatur cum statu; si hæc propositio: *homo est* affirmet esse hominem nunc in rerum natura: hæc autem alia: *homo est animal* non affirmet hoc, sed solum quod quotiescunque datur homo; datur animal: apparet vnde cum veritate vnius stet falsitas alterius: sicut appareret in his duabus propositionibus: *Petrus mouetur* & *quotiescunq. Petrus currit, toties mouetur.* Si primam efferas Petro immoto falsum dicis: secus si secundam. Hæc sunt adeo clara, vt ad intelligentiam sui nihil, præter intellectum, requirant.

ARTICVLVS II.

Statuitur vera Conclusio

Essentia in rebus creatis est realiter indistincta ab existentia. Probatur Conclusio, quia si quælibet essentia; puta, si essentia Petri deberet existere per existentiam sibi superadditam, etiam ipsamet existentia Petri deberet existere per aliam existentiam sibi superadditam: consequens, etiam apud aduersarios, est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia intantum essentia Petri existit per existentiam si-

bi

bi superadditam, in quantum essentia Petri est secundum se indifferens ad hoc vt existat, vel non existat: sed ipsamet existentia Petri est indifferens vt existat, vel non existat; ergo ipsa etiam existentia existere debet per existentiam sibi superadditam. Minor probatpr, quia si existentia Petri non est indifferens vt sit, vel non sit in rerum natura, sequitur illam vel necessario esse, vel impossibile esse vt ipsa sit; vtrumque autem repugnat. Si enim impossibile est ipsam esse, repugnat Petrum existere: si autem necessario est; etiam ipse Petrus necessario est: cum impossibile sit dari in rerum natura existentiam Petri, & Petrum non existere.

Non defuerunt qui inter essentiam & existentiam talem distinctionem concederent vt existentiam sine essentia conseruari non repugnaret: itaut possit esse vera hęc propositio: *datur nunc existentia Petri* & simul falsa hæc: *nunc existit Petrus.* Sicut v. g. destructa substantia panis in venerabili Sacramento Eucharistiæ verum est: *datur albedo panis*; falsum: *datur panis.* Ita Bannes prima parte Quæst. quarta art. secundo: iuxta quem quamuis essentia conseruari nequeat separatim ab existentia; potest tamē existentia conseruari separatim ab essentia. Huiusmodi tamen sententia communiter reijcitur à Thomistis, qui potius existentiā ponunt pro modo essentiæ, quam essentiam pro modo existentiæ, & in hoc, supposita distinctione, sapiūt; ita vt si alterutra tantū, possit esse separatim ab altera, multo conuenientius admittatur de essentia, quam de existentia. Sed quidquid sit an possibile sit

existentiam ab essentia separari, posita inter vtramque distinctione, semper valet argumentum adductum pro existentia superaddita existentiæ. In quo obserua, quod illa altera existentia superaddita existentiæ eodem plane argumento probatur indigere alia existentia; & hæc alia, & sic in infinitum.

Respondent igitur satis communiter magnam esse disparitatem inter essentiam, & existentiam, quoad indifferentiam vtriusque ad existendum, vel non existendum. Nam essentia, aiunt, existit vt quod; existentia autem existit vt quo: siue: essentia est id, quod existit; existentia autem non est id, quod existit; sed id, quo essentia existit. Hinc, ipsamet essentia existentiæ non existit per existentiam sibi supperadditam; quamuis essentia simpliciter; puta essentia Petri, vel cuiuslibet alterius huiusmodi existat per existentiam sibi superadditam. Probari simul, & explicari potest hæc responsio inductione, facta per formas innumerabiles, quæ sine vllo Sibi superaddito sustinent denominationem quam tribuunt subiecto, cui seipsas superaddunt.

In compositio physico materia prima est indifferens vt vniatur, vel non vniatur formæ; ob hãc indifferentiã ponũt physici [illegible] vnionẽ materiæ, & formæ superadditã: ipsa autẽ vnio alia vnione non indiget, vt vtriq. extremo vniatur: sed se ipsa formaliter vnit, & extrema inter se, & se ipsam extremis; adeoque ita est formaliter vnio extremorum vt sit etiam vnio sui. Petrus est indifferens vt sit, vel non sit in hoc loco; propterea per aliquid sibi supperadditum determinatur vt

sit

sit potius, quam non sit, in hoc loco: hoc superadditum vocant vbicationem, quæ dicitur locus intrinsecus rei locatæ. Hæc autem vbicatio non indiget alia vbicatione, per quam ipsa sit in hoc loco, sed per se ipsam formaliter ponit, & Petrum, & se in hoc loco, & sic de alijs infinitis: ergo à pari, cum essentia Petri sit id, quod existit; essentia autem existentiæ Petri sit esse id, quo Petrus, siue essentia Petri existit: Petrus debet existere per existentiam sibi superadditam; ipsa autem existentia se ipsa formaliter existet: sicut Petrus ipse vbicatione sibi superaddita vibicatur, ipsa autem vbicatio se ipsa formaliter vbicatur.

Ratio, inquiunt, vniuersalissima, & à priori est, quia quotiescunque aliquod subiectũ est indifferens vt sit tale, vel non tale, toties per formam sibi superadditam debet determinari ad esse tale, potius quam non tale; forma vero ipsa determinans ad esse tale, potius quam non tale non debet per vlteriorem formam determinari. Ita quia Petrus est indifferens vt sit, vel non sit in hoc instanti, per aliquam formam videlicet per durationem sibi superadditam, determinari debet vt sit potius, quam non sit in hoc instanti: at ipsamet duratio quæ est forma determinans, non debet per vlteriorem durationem determinari. Et hoc vniuersalissimum est in ijs quæ sunt vltima determinantia ad hos, & illos effectus formales: imo ratio vltimi determinatiui dicit hoc formaliter; videlicet non indigere vlteriori determinatiuo.

Hæc Aduersariorum responsio continet optimam doctrinam, sed pessime applicatam

ad rem presentem. Nam in tantum in formis vltimo determinatiuis ad aliquam denominationem non requiritur vlterior forma, per quam eandem denominationem & ipsæ sustineant ; inquantum in prædictis formis non reperitur eadem indifferentia, quæ reperitur in subiecto, quod vltimo determinant. V. G. intantum vnio non vnitur alia vnione, nec vbicatio alia vbicatione vbicatur & sic de cæteris ; inquantum nec in vnione datur indifferentia vt vniatur, vel non vniatur huic, & illi extremo ; nec in vbicatione indifferentia vt sit, vel non sit in hoc loco, vel potius vt sit, vel non sit hic locus. Cæterum si quemadmodum est indifferēsPetrus, esset indifferēs vbicatioPetri; eodē modo deberet aliquid superaddi vbicationi, sicut aliquid superadditur Petro. Ratio igitur cur huiusmodi formæ non indigeant alijs formis, seu ratio cur sint vltimo determinātes, est, quia ipsæ nō sunt indifferentes, sed per suam essētiā determinatæ ad hanc, vel illam denominationem, quam sustinent.

Vbi aduerte, quod illa ipsa vbicatio, quæ non est indifferens vt sit hic, vel non sit hic, posito quod sit ; vt vbicet vel non vbicet Petrum, posito quod sit: est tamen indifferens vt sit, vel non sit : adeoq. hæc ipsa indifferētia tolli debebit per aliquid superadditum per quod formaliter determinetur ad esse potius quam non esse : cum autem neq. ipsa sit hic, neq. ponat Petrum hic, nisi ipsa sit, ad huc verum est quod ad essendum hic, aut vbicandum Petrum hic, indiget aliquo superaddito. Si tamen stent Aduersarij huic principio : *quod est indifferens vt sit vel*

non

non sit non est per seipsum formaliter; eodē modo philosophandum est de existentia Aduersariorum, Existentia Petri non est indifferens vt sit, vel non sit, posito quod sit, neq. vt faciat existere Petrum, aut non faciat, posito qnod ipsa sit. Est tamen indifferēs vt sit, vel non sit in rerum natura, vt concedere debet quicunque habet intellectum; implicat igitur quod per se ipsam formaliter sit.

Igitur ad rationem à priori dic, quod quotiescunque forma eandem indifferentiam habet ad aliquam denominationem, quam habet subiectum, toties ipsa etiam eandem indigentiam habet, quam subiectum, alicuius determinatiui. Quamuis igitur concipias existentiam Petri vt formam essentialiter determinatiuam Petri ad esse, ex suppositione quod ipsa sit: tamen quia hoc ipsū quod ipsa sit, est aliquid ipsi contingens debet hoc ipsum illi conuenire per aliquid superadditum, sicut & *Petro*; vel nec illi, nec *Petro*.

Dices. Quamuis existentia *Petri* secundum suum conceptum quidditatiuum, & essentialem sit simpliciter indifferens vt sit, vel non sit; tamen per hoc ipsum formaliter, quod sit, intelligitur existere: nulla intellecta existentia ipsi superaddita; ergo ad existentiam non requiritur existentia superaddita. Antecedens explicatur. Vbicatio quamuis sit indifferens vt sit, vel non sit, per hoc ipsum formaliter quod sit, vbicat, & intransitiuè se ipsam, & transitiuè subiectum: eodem modo existentia *Petri*, quamuis secundum suum conceptum quidditatiuum sit indifferens vt sit, vel non sit, per hoc ipsum tamen formaliter

 liter

liter quod ſit, exiſtentiæ & ſeipſam intranſitiuè, & tranſitiuè Petrum.

Reſp. concedendo totum. Noſtrum intentum non eſt probare, quod exiſtentia Petri debeat exiſtere per exiſtentiam ſibi ſuperadditam: cum hoc ipſum dicamus eſſe abſurdum, ſed quod quemadmodum exiſtentia ſine alia exiſtentia ſibi ſuperaddita exiſtit, quamuis ſit indifferens vt ſit, vel non ſit: ità etiam ipſemet Petrus, ſiue ipſamet eſſentia Petri, & quælibet alia creatura. Hoc autem probamus eodem planè argumento; videlicet quamuis eſſentia Petri ſecundum ſuum conceptum quidditatiuum ſit indifferens vt ſit, vel non ſit; tamen per hoc ipſum formaliter quod ſit, intelligitur formaliter eſſe: eſſe autẽ ſimpliciter eſt exiſtere. Si Aduerſarius neget Petrũ per hoc formaliter intelligi exiſtere, quod intelligatur quod ſit, negabis tu hoc idem de exiſtentia: vterque malè; ſi hoc conceſſo dicat vlterius requiri exiſtentiam ſuperadditam pro Petro; dices & tu requiri exiſtentiam ſuperadditam ipſimet exiſtentiæ. Et vterque hoc etiam malè. Abſurdum eſt enim intelligere in Petro aliam indifferentiam ad eſſe, & non eſſe, quam quę datur in eiuſdem exiſtentia. Si enim putes dari in natura eſſentiam Petri indifferentem ad eſſe, & non eſſe: ſicut datur hic paries indifferens ad album, & non album; deciperis, cum indifferentia quam concedimus eſſentiæ ſit indifferentia purè logica, quam ſimul, & eandem agnoſcimus in exiſtentia, conſiſtit autem huiuſmodi indifferentia, non in potentia quadam phyſica ſuſtinendi alterutrum ex contradictorijs cum conſtantia

ſu-

subiecti denominati: sed in hoc præcisè, quod illud subiectum ita sit in rerum natura, vt possit illud idem non esse, vel ita non sit, vt possit esse.

Dices secundò. Existentia Petri non existit; seu non est in rerum natura; sed est id, quo essentia existit, siue est in rerum natura.

Resp. te ludere in verbis. Nam vel est, vel non est in rerum natura ratio formalis, qua Petrus existit. Si primum; ergo existentia Petri est in rerum natura, adeoq. existit: si secundum; ergo Petrus vel non est in rerum natura, vel est in rerum natura per rationem formalem essendi, quæ non est in rerum natura. Esse autem formaliter per aliquid, quod non est, est chimericum.

Replicabis: essentia Petri est ipsúmet posse esse, & nō esse: existētia verò Petri non est ipsummet posse esse, & non esse; sed ipsemet actus essendi. Quod autem est itá indifferens ad esse, & non esse, vt sit ipsummet posse esse, & non esse; debet esse per aliquid superadditum: quod verò est ita indifferens, vt non sit ipsummet posse esse, & non esse, sed ipsemet actus essendi: non indiget alio superaddito vt sit, potius quam non sit: ergo datur ratio cur essentia Petri indigeat existentia superaddita, quæ non militat pro existentia superaddita existentiæ:

Resp. neg. ant. Non aliter essentia Petri est ipsummet posse esse, & non esse, quam existentia ipsa. Hæc est ipsummet posse existentiæ, illa ipsummet posse essentiæ: vtraque posse esse, & non esse sui: adeoq. eandem omninò indifferentiam habes in existentia, quam habes in essentia. Quidquid sit, an

vna se habeat vt quo, altera vt quod: hoc enim nihil facit ad rem, si tam in eo, quod est vt quo, quàm in eo, quod est vt quod, eadem indifferentia inueniatur; quam inueniri est euidens.

Explicatur hoc idem vlteriùs. In ipsamet quidditate existentiæ Petri intelligis hanc esse actum, siue actualitatem essendi in Petro. Si enim rogeris quid sit existentia Petri, aut quid sit existentia Antichristi: rectè respondebis: est actualitas, qua Petrus simpliciter est: est actualitas, qua Antichristus simpliciter est: & tamen cum toto hoc conceptu quidditatiuo remanet indifferentia vt sit simpliciter, vel non sit: ergo remanet tota ratio, cur debeat illi superaddi existentia. Esse vt quo non facit, vt necessario sit, sed solum vt quando est, sit id, quo aliud est: quod autem quando est, sit id, quod aliud est: non tollit quin sit indifferens vt sit, vel non sit; adeoque quin aliquando sit, aliquando non sit.

Ratio à priori est, quia quemadmodum posse existere est ratio communis omni rei possibili intelligendo nomine rei possibilis, & res absolutas, & modos rerum, & quodlibet non chimericum: ita esse indifferens ad existendum, & non existendum, est ratio communis ad omnia contingentia, siue sint entia absoluta, siue modalia. Cum igitur ipsamet existentia sit aliquid possibile, necessariò conuenit illi posse existere; & cum sit aliquid contingens; conuenit illi esse indifferens ad existendum, & non existendum: & consequenter tam in ipsa, quàm in qualibet alia re; vel nec in ipsa, nec in vlla alia re de-

debet huiusmodi indifferentia tolli per rationem formalem essendi superadditam.

ARTICVLVS III.

Probatur vlterius eadem conclusio Aduersariorum obiectionibus.

OBijc. 1. Quæcumq. sustinent prædicata contradictoria distinguntur: sed essentia, & existentia sustinent prædicata contradictoria, ergo essentia, & existentia distinguntur. Maior est euidens. Minor probatur afferendo diluuium contradictoriorũ cõuenientiũ essentiæ, & existẽtiæ, putà essentia Petri, est æterna, existẽtia non est æterna. Essentia Petri est necessaria, existẽtia Petri nõ est necessaria. Existentia Petri est libera Deo: essentia Petri non est libera Deo. Existentia Petri est contingens; essentia Petri non est contingens: & alia huiusmodi, quibus non vacat hic inundare vestros quaterniones. Probantur autem hæc contradictoria, tum ex dictis in Logica, vbi de obiecto scientiarum, tum ex innumerabilibus locis Philosophi, in quibus circa essentias rerum dari scientiam dicit, quia sunt necessariæ; circa existentiam autem non dari, quia est contingens. Tum etiam, quia euidens est esse liberum Deo, quod Petrus sit, vel non sit, non autem quod Petrus sit homo, vel non sit homo; quod sit homo est essentia quod sit, est existentia; ergo libera est Deo existentia Petri; non autem essentia. Propter huiusmodi argumenta, sunt qui recedant à vero.

Resp. primò totum hoc argumentum si-

cut & cætera quæ fient, euidentissimè retorqueri contra essentiam, & existentiam ipsiusmet existentiæ. Nam essentia existentiæ est æterna; non autem existentia, & sic de cæteris. Quod existentia Antichristi sit actualitas Antichristi non est liberum Deo, quod existentia Antichristi sit, vel non sit, est liberum Deo: quod sit, est existentia; quod sit actualitas, est essentia, ergo existentia secundum sui essentiam non est libera: secundum sui existẽtiam est libera. Neq. enim putandũ est essentiam existentiæ Petri esse ipsummet Petrum: qnod si aliquis diceret, eo ipso diceret Petrum existere formaliter per suam essentiam: adeoq. Aduersarijs contradiceret. Patet hoc ex terminis, nam essentia Petri est essentia existentiæ Petri: essentia existentiæ Petri est existentia Petri; ergo essentia Petri est existentia Petri. Minor si falsa est, in existentia distinguitur essentia ab existentia: si vera est, simul cum maiori concludit. Petrum existere formaliter per suam essentiam; vtrumque apud Aduersarios est absurdum.

Resp. igitur conc. mai. neg. min. Ad probationem dic totum illud diluuium contradictoriorũ, nè guttulam quidem probationis habere contra nostram sententiam. Tota æquiuocatio consistit in mala intelligentia illius necessarietatis, æternitatis, & aliorum huiusmodi, quæ tribuuntur essentiæ. Iraque respondere poteris negando essentiam Petri esse æternam; esse necessariam, non esse liberam Deo: non esse contingentem. Essentia Petri non est æterna, sed in tempore: non est necessaria, sed contingens: eadem planè con-

tingentia, qua contingens est existentia: vice versa existentia *Petri* est æterna, est necessaria, ea æternitate, & necessarietate, qua æterna est, & necessaria essentia: æternitate videlicet, & necessarietate purè logica. *Posses* etiam distinguere: essentia est æterna, existentia non est æterna eodem genere æternitatis: nego; diuerso genere æternitatis: concedo. Quis autem probet inde distinctionem inter essentiam, & existentiam. Quod dico de æternitate, dic de quolibet alio prædicato, quod dicatur ab Aduersarijs de essentia: negetur autem de existentia. Quod *Petrus* sit homo est essentia *Petri* in esse logico, & obiectiuo: & hoc idem est existentia *Petri* in esse logico, & obiectiuo; quod *Petrus* sit, est existentia *Petri* in esse physicè; & hoc ipsum est essentia *Petri* in esse physicè: adeoque vt vides, essentia *Petri* est omninò idē, ac existentia: essentia possibilis, existentia possibilis: essentia actualis, existentia actualis: essentia præscindens à possibili, & actuali, existentia præscindens à possibili, & actuali. Quæ omnia patebunt clarius ex dicendis.

Obijc. secundò. Quæ sunt à se inuicem separabilia sunt à se inuicem distincta; essentia, & existentia *Petri* sunt à se inuicem separabiles: ergo à se inuicem distinctæ. Maior est primum principium; nihil enim à se ipso separabile est. Minor verò probatur, quia destructa existentia *Petri* remanet *Petri* essentia. Adhuc enim *Petro* non existente, verum est: *Petrus est homo*: quæ propositio verificatur per essentiam *Petri*; & consequenter remanet essentia *Petri*, cum nequeat

queat verificare propositionem, nisi ipsa sit. Præterea essentia Petri est esse hominem. Essentia hominis est esse animal rationale: sed adhuc destructo Petro datur Petrum esse hominem; & destructo homine datur hominem esse animal rationale: ergo adhuc ablata existentia, & à Petro, & ab homine, remanet esentia Petri, & esentia hominis: adeoque in Petro, & in homine; & consequenter in qualibet creatura esentia, & existentia sunt inter se separabiles: quod erat demonstrandum.

Resp. primò totũ hoc de more retorqueri contra Aduersarios, circa esentiam, & existentiam ipsius met existentiæ. Nam etiam nunc de non existente existentia Antichristi verum est, quod sit actualitas Antichristi, ex quo emanant argumenta contra ipsam, quæ contra nos fiunt.

Resp. secundo conc. mai. neg. min. ad probationem nega, quod destructa existentia maneat essentia. Ad cuius probationem dictum est in Logica, vbi ostensum est ad veritatem harum propositionum. *Petrus est homo: homo est animal rationale*, non requiri, vt quidquam existat. Ad illud: non existẽte Petro datur Petrum esse hominem, habes ex dictis quod respondeas: datur logicè: concedo: physicè: nego. Ly *Datur* non aliud sonat, quam: *Verum est*. Est autem verum per ipsummet obiectum, quod attingitur: quod est sibi necessitas esendi id quod est, adeoq. verificatiuum propositionis, qua dicitur esse necessario id quod est, vbi nota discrimen inter necessitatem essendi, & necessitatem asendi id, quod est.

pri-

primâ est solius Dei: secunda est cuiuslibet.

Resp. tertio distin. mai. quæ sunt separabilia physicè, sunt distincta: concedo: quæ sunt separabilia logicè: nego: & eodem modo dist. min. nega cons. Idem à se ipso logice separari nihil aliud est, quam idem modo hanc, modo oppositam prædicationem sustinere: hoc autem vni eidemq. rei conuenire, patet ex dictis, & ab Aduersario ipso debet concedi. Nam illa ipsa essentia *Petri*, aliquando sustinet, aliquando non, existentiam, per quam est: esse autem subiectum huius existentiæ, est aliquod prædicatum, quod sustinet per seipsam formaliter: non autem per aliquid superadditum: & tamen hoc ipsum prædicatum aliquando sustinet, aliquando non.

Obijc. tertiò. *Potens* videre, & non videre, non est sua visio. *Potens* sedere, & non sedere, non est sua sessio: ergo potens esse, & non esse, non est suum esse: sed essentia est potens esse, & non esse: esse verò est existentia; ergo essentia non est existentia. Antecedens, quamuis sit euidens, longa inductione, & ratiocinatione probatur ab Aduersarijs, putantibus bonam esse consequentiã, quam propterea non probant.

Resp. conc. ant. dist. cons. non est suum esse physice quando est physice: nego; non est suum esse physice; quando est solum logice: conc. cons. Posses etiam sine vlla distinctione concesso antecedenti; negare consequentiam. Ad hoc, vt omnimoda identitas detur inter essentiam, & existentiam; oportet vt essentia quando non est, non sit simpliciter existentia, & per hoc formaliter

exi-

existentia non sit, quod essentia non sit. Et vt quando, est formaliter essentia & realiter, sit formaliter, & realiter existentia; & existentia formaliter sit per hoc, quod essentia sit. Igitur essentia possibilis est existentia possibilis. Essentia actualis est existentia actualis; essentia futura est existentia futura: & quia alibi actum est de impossibili, hoc etiam adde: essentia impossibilis est existentia impossibilis: ita vt recte definiatur impossibile: *id cui intrinsece* hoc est quidditatiue, & per identitatem *repugnat existere*.

Potens videre, & non videre non est sua visio, quia potentia visiua physice præsupponitur actui videndi. Idẽ dic de alijs potentijs, quas armant aduersum nos Aduersarij. Potentia vero essendi, vel non essendi non præsupponitur physice ad esse, & non esse. Hinc est, quod per hoc formaliter, quod intelligas poni potentiam videndi, non intelligis formaliter poni visionem. Per hoc autem, quod siue essentiam, siue quidlibet excogitabile, intelligas poni in rerum natura, per hoc ipsum formaliter intelligis poni aliquod esse. Mirum est hoc negari ab ijs, qui per Deum, & diuinam essentiam de omnibus philosophantur, hoc est qui inuerso modo philosophantur. Id enim, quod sustinet existentiam, seipso est aliquid; neque enim illa existentia in nihilo recipitur, quando in essentia recipitur. Si autem est aliquid, est aliqua participatio primi actus. Nomine primi actus intellige primum ens, hoc est Deum: si autem est aliqua participatio primi actus; manifestum est esse aliquem actum. Hinc falsum est existentiam superuenientem essen-

tiæ nō superuenire vlli actui;adeoq.dispari-tas,quā assignāt Aduersarij inter potentiā videndi, & potentiā essendi, ad repellendā disparitatem,quam attulimus, nihil facit ad rē.

Solent enim dicere potentiam videndi physice præsupponi ad actum,quia actus videndi non est primus actus, sed secundus:potentiam autem essendi non præsupponi physice ad actum essendi, quia esse, est primus actus, cui propterea nullus alius actus præsupponitur. Verum est visioni præsupponi actum potentiæ, seu actum,quo potentia est, qui dicitur actus potentiæ non transitiuè,sed intransitiue. potentiæ vero essendi; siue potius actui essendi non præsupponi actum potentiæ, seu actum, quo sit ipsa potentia essendi. Sed hoc facit pro nobis aientibus ipsammet potentiam essendi, quando est, esse formaliter per seipsam, quando non est, formaliter non esse per defectum, seu negationem sui ipsius.

Illa igitur eadem res, quæ considerata secundum sua prædicata quidditatiua non necessitat intellectum ad dicendum quod sit, neque ad dicendum quod non sit, dicitur esse intrinsece indifferens ad esse, & non esse; quia illa eadem ita non est, quando non est, vt possit esse; & ita est, quando est, vt possit non esse. Per hoc autem præcise, quod intelligas in rerum natura id, cui Aduersarius imaginatur superuenire existentiam;intelligis rem non amplius in pura ratione obiecti, sed vere & proprie in ratione existentis; punctum igitur difficultatis non est,an essentia rei creatæ ita per seipsam sit, vt quemadmodum semper essentia est essentia;ita etiam

essentia

essentia semper sit. Hoc enim de contingentibus est falsum: sed an quando illa eadem essentia, quæ simpliciter non erat, ponitur simpliciter in rerum natura, necessario ponatur, & sit formaliter per aliquid, quod non sit ipsa. Dicimus esse formaliter per seipsã. Obiter nota totam obiectionem, & quidquid aliud dictũ est occasione obiectionis, valere pro essentia, & existẽtia, ipsiusmet existentiæ.

Obijc, quartò. Contingit cuilibet creaturæ esse quando est, nulli creaturæ contingit esse id, quod est; ergo nulli creaturæ est idem esse, & esse id quod est. Esse est existentia; esse id quod est, est essentia; ergo nulli creaturæ est idem essentia, & existentia.

Resp. idem dici contra existentiàm ipsam, vt patet. Cuilibet existentiæ creatæ contingit esse, quando est; nulli existentię creatæ contingit esse id quod est, ergo null existentię creatę est idẽ esse, & esse id, quod est; secundũ est essentia, primũ est existentia; ergo nulli existentię creatæ idem est essentia, & existentia. Immo hoc idem valet pro toto cõplexo ex essentia, & existentia. Hoc enim si consideretur in esse obiecti, non est Chimera, sed aliquod obiectum reale. Non tamen est aliquod obiectum, quod necessario sit in rerum natura, sed indifferens vt sit, vel non sit; adeoque cui contingat esse, quando est; non esse, quando non est. In hoc complexo videbis necessarium esse essentiæ hoc prædicatum, quod sit actuabilis ab hac existentia: & huic existentiæ necessariũ hoc aliud: quod sit actuatiua huius essentiæ: toti autem, quod sit aliquid constans ex actuabili, & actuante. Quod totum, cum totum sit in

esse obiecti quin sit in esse rei, siue cum sit ens nominaliter, quin sit ens participialiter; oportet vt per aliquid sibi superadditum ab vno statu transeat ad alium, hoc est ex non existente fiat existens.

In forma igitur ad argumentum distingue: omni creaturæ contingit esse, quando est, &c. contingit intransitiue: concede; contingit transitiue: negà. Contingit intransitiue, quoniam ipsa creatura est contingens; non autem transitiue, quoniam vt ipsa sit, non est necesse, vt ipsi aliquid adueniat supra ipsam. Adeoque idem est essentię superuenire intransitiue existentiam, ac ipsam rem superuenire naturæ; superuenit autem naturæ, & quidem transitiue, quia de nouo ponitur in natura. Hæc autem superuenientia importatur per particulam *est* positam in vi verbi secus per eandem particulam, positam in vi copulæ, sicut poni solet in propositionibus definitiuis.

Dices: de conceptu quidditatiuo cuiuslibet essentiæ creatæ est indifferentia ad esse, & non esse: de conceptu quidditatiuo existentiæ non est huiusmodi indifferentia; ergo essentia, & existentia distinguuntur. Probatur, quia de conceptu quidditatiuo existentiæ est esse ipsum met actum essendi; ergo non est de conceptu quidditatiuo ipsius indifferentia ad esse, & non esse.

Resp. neg. ant. tam enim est de conceptu quidditatiuo existentię, quam de conceptu quidditatiuo essentiæ prædicta indifferentia, vt satis apparet ex dictis. Ad probationem conc. ant. nego cons. Esse quidditatiue actũ essendi non est necessario esse: sicut esse v-

nionem

nionem non esse necessario vnire: sed est esse actu actum essendi, quando est: esse actu rationem vnientem quando est; hoc autem non dicit neque hanc esse semper in exercitio vniendi, neque illum esse semper in exercitio actuandi. Vbi aduerte hanc vocem *existentia: actus*, & alias huiusmodi aliquando ita accipi, vt importent exercitium sui; & faciunt propositiones contingentes; aliquando vero itavt non importent exercitium, sed aptitudinem ad exercitium, & hoc modo faciunt propositiones ęternę veritatis. Hinc est quod aiunt voculam *est* in definitionibus non importare actum, sed aptitudinem.

Obijc. quintò. Hæc propositio: *Antichristus est homo* est necessario vera: hæc alia: *Antichristus est*, non est necessario vera; imo est falsa; ergo aliud prædicatur in prima, aliud in secunda: in prima prædicatur essentia, in secunda existentia; ergo aliud est essentia, aliud existentia.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Non aliud prædicatur in vna; aliud in altera; sed idem aliter in vna, aliter in altera prædicatur: in prima ita prædicatur hoc de illo, vt neque hoc ponatur in natura, neque illud: in secunda ponitur in natura hoc, & consequenter illud, quandoquidé hoc & illud sunt idem. Quemadmodum igitur ex hoc, quod subiectum talis propositionis sit hoc & illud, male inferes subiectum esse; ita etiam ex hoc, quod per vnam, & alteram prædicationem idem attingatur, male inferes vtramque esse veram, si alterutra: cum per vnam dicatur de subiecto quod sit, per alteram, non quod

sit;

sit; sed quod sit hoc, & illud. Recte etiam dices per primam non affirmari subiectum, sed affirmari aliquid de subiecto. Per secundam autem nihil affirmari de subiecto, sed affirmari subiectum. Prima ponit prædicatum in subiecto secundum esse obiecti: secunda ponit subiectum in natura secundum esse simpliciter.

ARTICVLVS IV.

Satisfit alijs obiectionibus.

ALia afferuntur petita ex authoritate, tum sacra, tum prophana. Primum est id, quod Deus de seipso dicit. *Ego sum qui sum*, cuius sensus est, aiunt, *ego sum meum esse*: si creatura ipsa etiam esset sibi suum esse, Deus non discerneretur à creatura per hoc, quod sit suum esse: sed per hoc discernitur; ergo creatura non est suum esse.

Resp. hoc argumentum supponere, quod Israelitæ iam habuerint pro demonstrata, sententiam Aduersariorum: quibus nimirum iam certum erat, se non esse suum esse, Deum autem esse suum esse.

Resp. secundò in hoc confundi Deum cum existentia cuiuslibet rei creatæ, quæ est suum esse. Quod si esse suum esse sit infinita perfectio, etiam minima creatura existit per infinitam perfectionem, cum existat per rationem essendi, quæ sibi est suum esse: neque enim ratio formalis essendi quæ est existentia per aliquid sibi superadditum est in natura. Audi sensum huius dicti, ex sapientibus. Dum Deus sic loquitur: *Ego sum qui*

sum emphaticè loquitur, & plusquam verba sonent. Videlicet, ego sum qui immutabiliter, & necessario sum; non sicut Cœlum & terra, & quælibet alia creatura, quæ mutabiliter est, & tamdiu est, quamdiu mihi placet vt sit; nam *sicut amictorium mutabo eos, ego autem idem ipse sum & anni mei non deficient*. Vide quam inepte ex eo, quod Deus dixerit: *ego sum qui sum* inferatur: ergo est suum esse: quasi vero nequeat prædicari de subiecto per verbum *sum, es, est* nisi id, quod conuenit subiecto per identitatẽ: adeoque Aduersarius nequeat dicere de seipso: ego sum Philosophus, nisi Philosophia Aduersario in sit per identitatem.

D. Thomas, Augustinus, & alij huiusmodi, dum explicant hoc dictum: *ego sum qui sum*, itaut sensus sit: ego sum meum esse; ita explicant, vt in hoc Deus differat à creatura, quod ipse sit sibi omnis perfectio, quæ prædicatur de ipso; quod non conuenit vlli creaturæ: adeoque Deus per identitatem habet omne esse; cum creatura non habeat nisi aliquod, & limitatissimum esse. Deus est bonus, & est sibi sua bonitas, per quam est bonus. Est sapiens, & est sibi sua sapientia per quam est sapiens: est vbique, & est sibi sua vbiquitas. Et sic de cæteris. Homo est bonus, sed non est sibi sua bonitas: est sapiens, sed non est sibi sua sapientia: est in loculo, sed nec est sibi sua ratio essendi in loculo. En verum, & germanum sensum, secundum quem Deus discernitur à qualibet creatura per hoc, quod sit suum esse. Hinc patet ad argumentum in forma. Conc. maior. nega minorem, &c.

Dices:

Dices: sequeretur creaturam essentialiter existere; cons. est falsum; ergo & ant. Sequela probatur, quia creatura existeret per suam essentiam; ergo existeret essentialiter. Minor autem probatur, quia nihil certius est, quam Deum solum essentialiter existere.

Resp. quod Aduersarius deberet in probatione minoris excipere saltem existentiam, quæ, siue per seipsam, siue per essentiã, quam modificat, existat, essentialiter existit; quandoquidem existere essentialiter nihil aliud est, quam existere per essentiam. Hæc igitur propositio: *creatura essentialiter est*, est essentialiter falsa, quia facit sensum creaturam necessario esse: creaturam autem necessario esse est necessario falsum. Quamuis enim creaturam esse sit aliquando verum, aliquando falsum: tamen creaturam necessario esse, est semper falsum. Deus dicitur essentialiter esse, seu existere propter duo. Primum est, quia necessario est, & per suam essentiam petit semper esse vtpote inuoluens repugnantiam ad non essendum. Secundum est; quia ita per suam essentiam est vt excludat à se non solum omnem causam formalẽ distinctam à se, per quam sit, sed etiam omnem causam efficientem. Neutrum conuenit creaturæ: hæc enim contingenter est; & quãuis non indigeat vllo alio in genere causæ formalis, vt existat; indiget tamen alio in genere causæ efficientis. In forma ad argumentum: nega sequelam; ad probationem distingue: existit per suam essentiam, excludendo omne aliud in genere causæ formalis: concede: excludendo omne aliud in omni genere causę: nega. Existere per suam es-

sentiam multipliciter dicitur: in vno sensu nihil dicit, nisi exclusionem existentiæ superadditæ rei existenti: & sic quidquid est, siue existit, per suam essentiam est, siue existit. In alio, excludit omnem omnino dependentiam, quoad existendum, à re existente: & in hoc sensu solus Deus per suam essentiam existit.

Authoritati diuinæ subijcitur authoritas Aristotelis 2. poster. dicentis, quod nulli rei esse est substantia, seu essentia: & consequenter, quod nulla res per suam essentiam existit, in genere etiam causæ formalis. Hunc esse sensum Philosophi patet, quia ibi agit de eo, quod ponendum est in definitione cuiuslibet rei: ait autem in nullius rei definitione poni ipsum esse, eo quod nulli rei esse sit substantia, siue essentia: ex quo sic argues. In definitione rei ponitur tota quidditas rei; in definitione rei non ponitur existentia; ergo existentia non est quidditas rei. Ratio à priori est, quia definitio debet semper conuenire rei definitæ: non autem semper conueniret, si poneret existentiam; cum res non semper sit, sed aliquando sit, aliquando non: ita esset inepta hominis definitio. *animal rationale existens*.

Resp. primò hoc idem omnino valere contra existentiam ipsam, quæ aliquando est, aliquando non est. Quemadmodum vocula *est* multipliciter, & æquiuoce sumitur; ita etiam hæc ipsa vox: *existentia* potest æquiuoce accipi. In aliquo sensu non ponitur in definitione *est*, & in aliquo ponitur. Vt ponit in natura rem definitam, non ponitur in definitione; vt significat conuenientiã defini-

definitionis cum definito ponitur, propter rationem, quam adduximus, quia videlicet prædicata definientia semper conueniunt subiecto, quod definitur; ipsum autem subiectum non semper est. Quando dicit Philosophus ipsum esse non poni in definitione, hoc ipsum intelligit, quod supra diximus nulli rei *ipsum esse* esse necessarium: quod idem est, ac nullam rem (intellige creatam) necessario esse: quamuis quælibet res necessario sit hoc, & illud. Et quia *esse hoc, & illud* non significat exercitium essendi, quod significatur per *esse* simpliciter, & sine addito: hinc est quod *esse hoc, & illud*, non autem *esse* sine addito ponitur in definitione. Imo ipsum *existere* cum addito sæpe inuenies apud Philosophum definientem; puta loco particulæ *est* sæpe ponit: *existit* v. g. *homo existit animal rationale*, in qua definitione vix Aduersarius diceret non poni existentiam: cum tamen, si recte loqui volueris, dicere debeas: existentiam rei non poni in definitione rei: quod nihil aliud significat, nisi te dum definis non affirmare, quod res definita sit in rerum natura.

Ad argumentum in forma responde cum distinctione: existentia non ponitur nominaliter in definitione: nega; non ponitur verbaliter: concede: item: nulli rei esse nominaliter est substantia: nega; esse verbaliter: concede. Existentia non ponitur verbaliter, quia non affirmatur per definitionem, quod res sit; ponitur nominaliter sub ijsdem nominibus, sub quibus ponitur ipsa essentia, & hoc modo intelligimus poni nominaliter. Quod non ponatur in definitione sub

hoc nomine siue etiam sub hoc conceptu: *existentia* non est quod existentia, etiam sub hoc conceptu, non pertineat ad essentiam cuiuslibet rei creatæ: de qualibet enim re, rectè prædicaueris quod sit sua existentia: sed ideo hoc non ponitur in conceptu definiente, quia est prædicatum transcendens: prædicata autem trascendentia non ponuntur in definitionibus.

Posses etiam aliter distinguere: in definitione ponitur quidditas rei, præscindendo ab eo, quod sit vel potentia, vel actu: concedo; ponitur essentia vt actu: nego. Sicut autem ponitur essentia præscindens, ita & existentia: non aliter igitur distinguitur essentia ab existentia, quam hæc à se ipsa: vtraque enim aliquando est, aliquando non est, & vtraque eadem est, & quando est, & quando non est; vnde de hac dicere simul *est & non est* est impossibile.

Denique authoritati Aristotelis succedit authoritas omnium hominum, aliter loquentium de essentia, aliter de existentia. Puta existentia est donum Dei; essentia non est donum Dei. Hinc ago gratias Deo quod sim; non ago gratias quod sim animal rationale. Præterea non solum aliud dicitur de essentia, aliud de existentia; sed per propositionem veram existentia negatur de essentia: rectè enim dicitur: essentia Antichristi non est; implicat autem, quod idem negetur de seipso.

Resp. diuersæ loqutiones non ostendunt diuersas res: quis enim prohibet; imo quis non iubet nos de eadem re diuersimode loqui. Roga Aduersarium, & humiliter roga, an

an sit iusta hæc propositio: *homo habet animal rationale.* negabit. Roga iterum an iusta sit hæc alia: *homo habet identitatem cum animali rationali*: eadem sapientia, qua negauit primam, dabit, puto, secundã. Quid autem est in secunda, quod non fit in prima? Tam enim homo est identitas sui cum animali rationali, quam est animal rationale, & quam est homo. Desinat igitur obijcere: recte dicimus: *Petrus habet existentiam*: non recte dicimus: *Petrus habet hominẽ*: ergo &c.

Ad propositiones suprapositas dic existentiam esse donum Dei, non transitiue, sed intransitiue: vel si vis concede etiam esse donum transitiue, non tibi factum, sed mundo: Deus enim donauit te, non tibi, sed mundo, vnde etiam de filio Dei dicitur: *Puer datus est nobis, & filius natus est nobis*: per quæ explicatur cui, proprie loquendo, donetur à Deo id, quod de nouo ponitur in rerum natura. Gratias autem ago Deo, non quod me mihi transitiue donauit, dum gratias ago quod sim; sed quod intransitiue mihi, transitiue mundo & Reip. Non ago gratias quod sim animal rationale: quia possum esse animal rationale, & simpliciter non esse, adeoque nihil esse. Hæc omnia sub alijs terminis habes alibi explicata.

Ad aliam propositionem: falsum est existentiam negari posse de essentia Falsa enim est hæc propositio: *essentia Antichristi non est existentia Antichristi*. Quando dicitur: *Antichristus non est* non negatur existentia de essentia: sed negatur simpliciter essentia: hoc est tollitur intentionaliter è rerum natura Antichristus.

ARTICVLVS V.

Inferuntur aliqua ex dictis.

INferes primò suppositionem, quæ ab aliquibus fit, quod essentia distinguatur ab existentia, esse suppositionem per impossibile. Patet hoc ex dictis. Ostensum est enim essentiam & existentiam esse vnum, & idem: idem autem à seipso distingui est impossibile. Igitur quando facta tali hypothesi quæritur an si ita esset, materia posset existere per existentiam formæ: quæritur an impossibili supposito, posset materia recipere existentiam à forma. In hac quæstione vide quid quæratur, & vt hoc videas forma hanc propositionem: *essentia est quid distinctum ab existentia.* In hac propositione subiectum est *essentia:* prædicatum vero: *quid distinctum ab existentia.*

Præterea reuoca in mentem, quod dictum est initio huius controuersiæ circa opinionē Thomistarum: attendendam videlicet esse actualitatem essentiæ; & actualitatem existentiæ: per primam, essentia est actu essentia: per secundam essentia actu est simpliciter, & sine addito. His positis: vide an hæc propositio videatur repugnans: *quid distinctum ab existentia recipit existentiam à se distinctam.* Si videantur ista extrema inter se repugnare: etiam facta tali hypothesi repugnat essentiam existere per formam sibi superadditam: si secus, non repugnat. Si autem non repugnat; nec repugnabit in prædicta hypothesi materiam existere per existentiam

stentiam formæ; cum nomine materiæ nihil veniat, nisi essentia materiæ.

Vbi hoc etiam aduertendum est: nos, videlicet, nihil hic attendere, nisi prædicatum hypothesis; hoc est rationem distincti ab existentia, quod vnice attendendum est, vt videatur formalis consequentia vnius ex alio. Dicendum est igitur, quod in prædicta hypothesi non repugnat materiam primam existere per existentiam formæ.

Probatur hæc Conclusio, quia distinctum ab existentia, per quam existat, non repugnat existere per existentiam à se distinctam: ergo facta hypothesi quod materia sit quiddam distinctum ab existentia, per quam existat, non repugnat quod existat per existentiam sibi superadditam, seu à se distinctam. Antecedens est manifestũ. Adeo enim nõ repugnat, vt necessarium sit, si existat, existere per existentiam à se distinctam, quidquid distinctum est ab existentia, per quam existit: cum implicet *A* distingui à *B*, & vicissim *B* non distingui ab *A*. Consequentia autem est euidens. Rursus si non repugnat materiam existere per existentiam à se distinctam, non repugnat existere per existentiam formæ; ergo in prædicta hypothesi non repugnat materiã primam existere per existentiam formę. Minor subsumpta probatur rogando Aduersarium vt assignet specialem aliquam repugnantiam in materia ad existendum per existentiam formæ, semel admisso quod possit existere per existentiam à se distinctam.

Dices implicat rem existere formaliter per existentiam sui effectus: sed forma, & existentia formæ est effectus materiæ; ergo

 implicat

implicat quod materia existat per existentiam formæ. Probatur maior, quia omnis causa necessario præexistit suo effectui; ergo nulla causa potest recipere à suo effectu quod existat. Minor autem supponitur hic pro certa ex dictis, & dicendis circa causalitatem materiæ in formam.

Resp. neg. mai. Ad probationem nego ant. De causa efficienti verum est, aut saltē pro vero dari potest, quod nequeat existere formaliter per suum effectum, cui necesse est quod ipsa præexistat. De causa vero materiali aliter philosophandum est: materia prima est causa, & formæ, & existentiæ formæ; sed causa passiua; de cuius conceptu est, non dare, seu recipere: si igitur id, quod recipit sit ipsum mer esse, non est de conceptu ipsius præhabere esse.

Hoc idem argumentum, quod fit contra existentiam formæ; fieri potest contra existentiam quamlibet distinctam à materia, per quam materia simpliciter sit. Nam etiam respectu talis existentiæ materia esset causa passiua; sed de ratione causæ est, quod præexistat effectui, siue rei cuius est causa; ergo materia prima debebit præexistere illi cuicunque existentiæ, per qnam sit.

Dices non esse eandem rationem pro qualibet existentia distincta à materia, ac pro existentia formæ. Formæ enim materiam esse causam passiuam iure supponitur: non autem supponitur esse causam passiuam cuiuscunque existentiæ, per quam formaliter sit.

Resp. qpod illi ijdem, qui ponunt materiam, & ipsius existentiam inter se distinguũ; ponunt

ponunt materiam pro causa passiua suæ existentiæ: aiunt autem esse causam suæ existentiæ, non per illam actualitatem, per quã simpliciter sit; sed per illam, per quam actu est id, quod est: siue, dicunt materiam primam per actualitatem essentiæ esse causam passiuam actualitatis existentię. Si autem huiusmodi actualitas sufficit, vt de ipsius potentia educatur existentia, siue actus existentialis; non est cur non sufficiat ad hoc, vt de ipsius potentia educatur ipsa met forma, & existentia formę.

Instabis: est de ratione causæ etiam passiuæ quod sit prior natura respectu rei, cuius est causa: ergo est de ratione materiæ quod sit prior natura respectu formæ. Sed si est prior natura, pręexistit: ergo est de ratione materię quod præexistat formæ.

Resp. Totum hoc valere contra quamlibet existentiam a materia distinctam: cum tamen euidens sit ipsam non debere præexistere omni existentiæ. Verum quidem est hęc argumenta nobis etiam valde probari; sed quatenus probant impossibilitatem hypothesis, quam supra fecimus. Ceterum retenta hypothesi, quod videlicet detur status ille medius inter possibile, & existens, quam vocant actualitatem essentiæ; sicut in eo reperitur vnde patiatur existentiam, sic etiam reperitur vnde patiatur formam. & sicut habes prioritatem naturæ sufficientem ad vnum, habes sufficientem & ad alterum.

Dices iterum: potest supponi existentia distincta à forma & à materia quæ recipiatur in ipsa materia, non tamquam in causa, sed tamquam in subiecto: seu quam materia pu-

re recipiat, sed non patiatur. In tali hypothesi esset specialis ratio contra formam, quę non militaret contra quamcunque existentiam. Hoc vt intelligas, suppone rationem subiecti conuenire tam subiecto sustentationis, aut inhæsionis, quam subiecto adhæsionis. Subiectum sustentationis aut inhæsionis vocant, quod respectu rei, quam recipit, exercet munus causæ passiuæ: adhæsionis vero illud, quod ita rem recipit, vt illam non causet. Primi generis est materia prima respectu formæ sensibilis, cuius propterea dicitur causa materialis. Secundi generis eadem materia respectu actionis, qua creatur; si actio, qua creatur, ab ipsa distinguitur. Materiam primam præsupponi physicè illi formæ, quæ ex ipsa educitur, facile intelligis: præsupponi autem physicè actioni, qua creatur, numquam, nisi male intelliges: hanc tamen actionem in aliquo recipi necesse est; non in Deo creante; igitur in re, quæ creatur: recipiens autem est subiectum recepti; igitur materia erit subiectum actionis creatiuæ sui. Vides igitur posse aliquam formam recipi in subiecto, absque eo quod illud subiectum sit causa. Illa autem actio creatiua denominat & constituit formaliter materiam creatam.

Porro quemadmodum creatio constituit creatum, subiectum, in quo est, cum tamen non pendeat ab ipso: imo cum subiectum potius ab ipsa dependeat; poterit etiam existentia denominare subiectum existens, etiāsi ab ipso non pendeat; & in ipso recipi, absque eo quod sibi physicè præsupponatur. Ex quo fit posse fieri talem hypothesim, ex qua

non

non repugnet materiam existere per existentiam à se distinctam ; repugnet autem existere per existentiam formę .

Resp. Hæc omnia esse clarissima, sed non manere in præcisa hypothesi, quam supra fecimus. Quod si pro libito fingamus hypothesim quamcunq. en tibi hypothesis, in qua non repugnet existere per existentiam formæ: repugnet autem existere per quamlibet aliam existentiam à se distinctam. Non repugnat, & formam, & existentiam formæ fieri independenter à materia : finge igitur ita fieri de facto, & recipi in ipsa : in tali hypothesi non habebit rationem causæ passiuę, sed purè rationem subiecti adhæsionis : recipietur igitur in tali casu forma, & existentia formæ in materia ; sicut actio creatiua in re creata. Vice vera finge quamlibet aliam existentiam fieri dependenter à materia, tamquã à causa passiua: in tali casu repugnabit illam existere per vllam aliam existentiam à se distinctam, quam per existentiam formæ. Ratio est euidens, quia eo ipso, quod exercebit munus causæ passiuæ respectu cuiuslibet alterius existentiæ ; erit specialis ratio contra quamlibet aliam existentiam.

Standum est igitur non in hypothesi, quam quilibet sibi fingat, sed quam pro vera habẽt non autem pro impossibili ij, contra quos disputamus. Hypothesis autem est, quod materia non per suam existentiam; sed per suam essentiam sit causa passiua rei, cuius est causa passiua. Hac hypothesi retenta; per essentiam æque saluabis causam formæ, & existẽtiæ formæ, ac cuiuslibet vlterius existentiæ. Hanc autem essentiam esse causam suæ exi-

 stent

stentiæ dicit Thomista per illam actualitatem, quam vocat actualitatem essentiæ.

Verum contra hanc actualitatem essentiæ eadem omnino argumenta pugnant, quæ à Thomista proponuntur contra existentiam identificatam cum essentia, Nam essentia est indifferens ad habendum, vel non habendum huiusmodi actualitatem: igitur hæc actualitas aliquando est, aliquando non est; & consequenter accidit essentiæ: si autem accidit essentiæ; cum ante ipsam nihil eidem accidat, est primum esse contingens essentiæ: primum autem esse contingens, & existentia sunt vnum, & idem. Ex quo conficitur illam ipsam actualitatem essentiæ esse formalissime existentiam. Igitur si velit Thomista essentiam per huiusmodi actualitatem esse causam suæ existentiæ; vult essentiam per suam existentiam esse causam suæ existentiæ. Ex quibus patet suppositionem prædictam inuoluere contradictoria.

Confirmatur hoc idem, quia essentia per actualitatem prædictam extrahitur è statu puræ possibilitatis; & consequenter per ipsam formaliter est in rerum natura: esse autem in rerum natura prædictam essentiam, & existere sunt vnum, & idem; & consequenter status ille medius inter esse possibile, & existere est status omnino Chimericus.

Inferes secundo ex ijs, quæ dicta sunt, rem possibilem, & rem existentem non esse aliud. & aliud. Idem enim ille Antichristus qui est possibilis, erit aliquando simpliciter: erit autem efficienter per Deum, & parentes suos formaliter autem per seipsum; ita vt si nihil aliud intelligas in rerum natura de nouo,

præ-

præter illam essentiam, quam vocas Antichristum, intelligas per hoc formaliter existere Antichristum: indifferentia autem, quã concipis in Antichristo ad existendum, & non existendum; tollitur efficienter per causas productiuas ipsius, formaliter autem per ipsum, qui numquam intelligendus est in natura sine seipso, nec esse in natura per aliquid, quod non sit ipse.

Inferes tertio Argumenta, quæ communiter à Thomistis congeruntur pro distinctione inter essentiam, & existentiam, parum valere. Huiusmodi sunt: Deus solus est ita simplex, vt neque ex genere, & differentia: neque ex essentia, & existentia componatur. Quidquid enim sit an vere Deus careat cõpositione metaphysica, seu logica ex genere, & differentia, de quo alibi dictum est; non solus non componitur ex essentia, & existentia, cum in nulla creatura hæc à se inuicem distinguantur. Simplicitatem Dei explicatã habes tùm in Logica, tùm in paraphrasi, quã fecimus in illud: *Ego sum qui sum* vbi habes omnem perfectionem, quæ de Deo dicitur, Deo competere per identitatem: quod est summæ simplicitatis. Hinc verius dicis: Deus est misericordia infinita: quam: Deus habet misericordiam infinitam: vnde prædictæ perfectiones, iustitia videlicet, misericordia, sapientia, & aliæ huiusmodi sunt in nobis formæ reales, in Deo autem formæ secundum dici: non quod misericordia, & iustitia diuina non sit quid reale, sed quia realiter non sunt in Deo tamquam in subiecto, cum sint realiter Deus ipse: dicuntur autem formæ secundum dici, quia ex imperfe-

cto

cto nostro modo dicendi importantur quasi formæ.

Inferes vltimò non remanere locum controuersiæ, an materia prima existat per existentiam propriam, an contra per existentiã formæ. Est enim ex dictis manifesta conclusio. Materia prima existit per existentiam propriam, non autem per existentiam formæ. Hæc tamen conclusio defendenda est contra Thomistas solutione argumentorum.

ARTICVLVS VI.

Soluuntur argumenta contra vltimam conclusionem.

OBijc. primo. Si materia prima existeret per propriam existentiam, forma adueniens constitueret cum ipsa vnum per accidens: conſ. est falſum, ergo & ant. Minor est indubitata, nam forma ignis, plantæ, & qualibet alia huiuſmodi facit cum materia vnum per ſe, ſiue vnam ſubſtantiam. Sequela autem maioris probatur, quia quidquid aduenit enti in actu, facit cum ipſo vnum per accidens. Puta albedo adueniens Socrati facit vnum per accidens, & ſic de cæteris: ſed ſi materia prima exiſtit per propriam exiſtentiam, forma ipſi aduenens aduenit enti in actu: ergo &c. Minor probatur, quia ens exiſtens, eo ipſo eſt ens in actu: idẽ enim eſt eſſe ſimpliciter, & eſſe actu. *Hoc* idem argumentum alijs terminis proponitur ex duobus entibus in actu non ſit vnum per ſe; ergo ex materia præexiſtente, & forma non fit vnum per ſe.

Reſp. neg. ſequelam mai. ad probationẽ di-

distinguo ma. quidquid aduenit enti in actu in sensu Philosophi, facit vnum per accidens: concedo; in alio sensu: nego; & eodem modo dist. min. nega cons. Per ens in actu intelligit Philosophus substantiam simpliciter, qualis est Socrates, & quodlibet aliud huiusmodi. Huic quidquid aduenit facit vnum per accidens; quod tamen nequit sustineri ab aliquibus, apud quos, est principium. Nam subsistentia per ipsos est aliquid superadditum materiæ existenti per formam; adeoque toti composito physico.

Quod si per ens in actu nihil aliud intelligeret, quam eus quodcunque positum extra suas causas, siue extractum è statu possibilitatis; manifestum est, quod etiam tum ex materia, & forma non fieret vnum per se, etiā si supponas materiam existere per existentiā formæ: nam & materia est extra statum possibilitatis dum actu componit, & etiam forma; materia autem, & forma sunt duo: quamuis sint vnum compositum. Ex duobus in actu, hoc est non pure possibilibus, sed actualiter existentibus non fit vuum per se: sed materia, & forma sunt duo existentia; ergo ex materia, & forma non fit vnum per se.

Dices: quiquid aduenit substantiæ completæ facit vnum per accidens: quod aduenit materiæ existenti, aduenit substantiæ completæ; ergo &c. Minor probatur, quia materia prima per existentiam completur, ergo, &c.

Resp. conc. mai. neg. min. ad probationē nego ant. quod est falsum etiam in sententia Aduersarij. Nam essentia, & existentia di-

stin-

ftinguntur realiter in qualibet re creata: ergo forma, & existentia formæ distinguntur realiter. Hoc posito roga an existentia formæ, secundum se præcise accepta, constituat cum materia substantiam completam hoc est substantiam simpliciter? Si affirmet; ergo forma superadditur substantiæ simpliciter: si neget; ergo falsum est materiam, per hoc præcise quod existat, esse ens completũ simpliciter. Quod si replicet existentiam formæ esse non posse in materia, quin ibidem sit forma; dic: hoc non facere ad rem. Nam nec ipsa forma potest esse in materia sine sui duratione, & tamen cum hac duratione sit vnum per accidens. Aliud est hanc, & illam rationem esse inseparabiles, aliud vnum, eũdemq. effectum formalem præstari per vtraque: primum contingit esse verum: secundum autem semper est falsum.

Obijc. secundo materia prima est indifferens ad quodlibet esse, ergo non habet vllum esse sibi proprium. Ant. probatur, quia est pura potentia ad esse vel ignem, vel aerem, vel plantam, vel quodlibet aliud huiusmodi. Conf. probatur, quia quod est indifferens ad omnem colorem non habet vllum colorem sibi proprium; ergo quod est indifferens ad omne esse non habet vllum esse sibi proprium. Secundum antecedens apparet in Camaleonte, de cuius colore si quæras, respondebitur nullum esse. Ex quo obiter nota posse impugnari Philosophum dicentem: *ex non albo fit album, verum non ex omni non albo; sed ex nigro vel medijs.* Camaleon enim fieri potest albus; cum tamen nec niger sit, nec vllius alterius coloris.

Resp distin. ant. materia est indifferens ad quodlibet esse complens : conc. ant. ad quodlibet esse complebile : nego ant. Est per seipsam quid complebile,& actuabile ad qamcunque speciem substantiæ. Ad probationem retorquetur : nam sicut quod est indifferens ad omnem colorem , non est vllius coloris,sed tamen est colorabile : ita quod est indifferens ad quamcunque speciem actus complentis, quamuis se ipso non sit vllus actus huiusmodi,est tamen seipso quid actuabile. Materia autem prima ita est actuabilis per quamcunque formam,vt sit causa passiua cuiuscunque formæ , intellige de forma sensibili. Ex hoc autem quod sit causa passiua legitime infertur , quod cuilibet,si non tempore,certe natura præexistat. Est enim de ratione causæ passiuè præexistere rei , cuius est causa,& ad illius effectionem , simul cum agente,concurrere.

Dices primo : materia prima per suam essentiam est causa passiua formæ , ergo sufficit ad rationem materię presuppositio ipsius ad formam secundum essentiam ; ergo nó requiritur præsupposito secundum existentiam.

Resp. quod æque præsupponitur causa passiua,ac causa efficiens ; adeoque eodem modo præexistentia causæ passiuæ,ac præexistentia causæ efficientis. Dum dicit Aduersarius præsupponi materiam secundum essẽtiam , non autem secundum existentiam;nihil dicit,aut sibi contradicit. Quid enim est aliud præsupponi materiam secundum essẽtiam,quam præsupponi in natura essentiãm materiæ? Præsupponi autem hoc modo est

for-

formalissime præexistere, nec aliud intelligimus per existens, quam id, quod est in rerum natura. Si enim præsupponi secundum essentiam nihil aliud sit, quam præsupponi secundum possibilitatem, aut secundum conceptum quidditatiuum, falsum est essentiam materiæ præsupponi formæ, nam vtriusque possibilitas, & conceptus quidditatiuus æque est ab æterno. Nec prius est materiam non esse quid, neque quantum &c. quam formam esse rationem determinantem ad quid: vtrumque enim æternum est, modo millies explicato. Ad argumentum in forma conc. ant. & primam consequẽtia nega secundam, quæ aperte contradicit primæ.

Dices secundò. Materiam præexistere formæ, quæ de nouo educitur per existentiam formæ, quæ destruitur, v. g. quando ex ligno fit ignis materia per formam, siue per existentiam formæ ligni præexistit physicè formæ, seu existentiæ formæ ignis. Et quia numquam ex materia nuda fit quidquam, sed semper ex vna substantia fit alia; ideò semper est assignabilis in materia aliqua existentia, qua præcedat existentiam formæ, quę de nouo ponitur, & ad quam passiuè concurrit.

Neque hęc doctrina subsistit, sicut nō subsisteret in causa efficienti. Prioritas naturæ est in eodem instanti, in quo res fit; adeoq: causa efficiens, vt in instanti *B* exerceat suā prioritatem, debet in instanti *B* habere existentiam, per quam natura præcedat suum effectum: nec sufficit illi præcessisse in instanti *A*. Eodem modo philosophare de causa passiua, quæ in illo eodem instanti præ-

intel-

intelligitur, & præsupponitur rei, ad quam passiuè concurrit, constituendo cum causa efficiente actum primum physicum rei, quæ in illo eodem instanti de nouo fit. Hæc omnia vt proderunt ad intelligentiam prioritatis naturæ suo loco explicandæ, sic etiam ab eadem explicatione tantùm lucis adipiscentur, vt manifesta fiant. Totum negotium reducitur ad hoc. Materia in eo instanti, in quo concurrit ad formam, est prior natura respectu formæ: non potest esse prior per existentiam formæ antecedentis; ergo est prior per aliam, & consequenter per suam. Vbi tenendum est, quòd alibi insinuauimus prioritatem naturæ non haberi per præcedentiam temporis. Hoc enim esse prius natura respectu alterius nihil aliud est, quam hoc esse id, à quo alterum pendet. Rursus formam ignis non pendere à materia existente per formam ligni probatur, quia in eo instanti, in quo primo est forma ignis, primo non est forma ligni, seu existentia formæ ligni; ergo implicat, quod existentia formæ ligni constituat prioritatem materiæ respectu formæ ignis, siue implicat, quod materia sit physicè prior forma per existentiam formæ ligni.

Obijc. 4. materia vt sit causa suæ vbicationis (idem dic de qualibet alia re vbicata) non requirit præubicari; ergo vt sit causa suæ existentiæ non requirit præexistere: ergo etiam si sit causa existentiæ formæ, poterit existere per existentiam formæ. Ratio à priori est, quia terminus de nouo ponendus non præsupponitur positioni sui. Igitur prima vbicatio non præsupponit vllam vbi-

ca-

cationem in re vbicanda; eodem modo prima existentia non præsupponet in re, quæ debet existere, vllam existentiam.

Resp. totum hoc probare nostram sententiam. Terminus de nouo ponendus non præsupponitur in natura; existentia materiæ primæ præsupponitur in natura ad formam; ergo existentia materiæ primæ non ponitur in natura formaliter per existentiam formæ. Præsupponi probatum est ex hoc ipso, quod forma pendeat à materia, non præscindendo ab existente, & non existente; sed vt ab existente; quod est de ratione causæ physicè concurrentis ad rem, quæ fit. Ad vbicationem non præsupponitur vbicatio, quia præscindendo ab vbicatione habetur causa adæquata physica vbicationis: ad formam autem, & existentiam formæ præsupponitur existentia materiæ, quia præscindendo à materia non habetur causa adæquata formæ. Quod autem ad quemlibet terminum, qui ponatur, præsupponatur causa adæquata ad ipsum; est ità euidens, vt nequeat vlterius probari, nisi aliter explicando eosdem terminos, putà dicendo. Implicat aliquid esse, & non dari sufficientiam ad hoc vt sit: sufficientia autem ad hoc, vt forma sit, quæ præcedit formam, non quidem tempore, sed natura, includit materiam, vt dictum est. Ad id quod dicit Aduersarius primæ existentiæ non prærequiri existentiam: dic ita esse: sed hoc probari existentiam formę esse non posse primam existentiam materiæ. Quod si supponas existentiam formæ esse primam existentiam materiæ, supponis eo ipso existentiam formæ præexistere, seu præhaberi existentiæ formæ. Obiic.

Obijc. vltimò. Existentia formæ recipitur in materia; ergo constituit materiam existentem.

Resp. conc. ant. neg. conseq. conceditur antecedens, quia forma, & existentia formæ sunt idem: recipitur forma in materia; ergo & existentia formæ. Vbi aduerte obiter, quod sicut primæ vbicationi non præsupponitur vlla vbicatio, ità nec primæ formæ vlla forma. Negatur consequentia, quia non quæritur hic, vtrum materia prima constituatur in hac, vel illa specie existentis per hanc, vel illam existentiam illi superuenientem. Certum est enim non solùm existentiam formæ, sed existentias plurium accidentium cum forma, vel post formam superuenire materiæ. Quærimus autem, vtrum ita existat per existentiam formæ, vt præscindendo ab hac, non existat. Et hic est sensus huius conclusionis: *Materia prima non existit per existentiam formæ*. Quia autem existere consistit in indiuisibili, neq. ex pluribus existentibus vnum plus existit, quam alterum: ideò, quantumuis nouæ, & nouæ existentiæ aduениant materiæ, numquam dicitur fieri magis, aut magis existens. Ratio igitur, quia existentia formæ non faciat existentem materiam, est, quia iam præsupponit, & existere non recipit magis, & minus. Hoc idem non dices de albedine *B*, quæ superueniens parieti albo per albedinem *A*, facit illum eundem parietem album, quia facit magis album.

QVAE-

QVAESTIO IV.

De potentia materiæ ad formas.

ARTICVLVS I.

An potentia materiæ ad formas sit quid ipsi superadditum.

QVæritur hic, an potentia passiua, qua videlicet materia prima potest intrinsecè immutari per formam, quam recipit, sit ipsiusmet essentia, an potius ipsius proprietas. Esse proprietatem opinari visi sunt Auerroes, Albertus, Zabarella, & alij. Esse ipsammet essentiam materiæ tenent D. Thomas, Suarius, Ruuius, Hurtadus, & alij non tot quin plures, quibus nos etiam subscribimus.

Hæc conclusio est Aristotelica, secundum quem materia prima est potentia, sicut forma est actus: sed forma est actus non per aliquid sibi superadditum, sed per seipsam; ergo materia prima est potentia, non per aliquid sibi superadditum, sed per seipsam. Philosophus 2. de Anima sic habet: *Est autem materia quidem potentia, forma verò actus*.

Probatur secundò, ex eodem Philosopho 8. metaph. & alibi. Ideò ex materia, & forma fit vnum per se, quia materia est potentia, forma verò actus. Immò vnum per se nō fit, nisi ex potentia, & actu: ergo materia prima per suam quidditatem est potentia.

Pro-

Probatur consequentia, quia si potentia esset aliqua proprietas superaddita materiæ, totum quod fit ex potentia, & forma, non esset vna substantia: implicat enim ex proprietate, seu accidente quolibet materiæ primæ, & forma fieri vnam substantiam.

Denique probatur tum ex definitione ipsiusmet materiæ primæ, qua dicitur esse *Primum subiectum, ex quo aliquid fit, &c.* vbi vides rationem primi subiecti, ex quo fit, &c. ità dici de materia prima, sicut de homine dicitur animal rationale, & de quacumque re sua quidditas. Esse autem subiectum, ex quo fit, &c. & esse potentiam physicam, &c. sunt vnum & idem. Tum etiam ex eo, quod sine vllo fundamento fingatur in materia prima illa passio superaddita, seu illa proprietas, per quam sit apta recipere formam, aut dispositiones ad formam. Atque hic nota me de Auerroe, Alberto, Zabarella, & alijs huiusmodi magni momenti hominibus non dixisse, quod aliter senserint, sed quod aliter sentire visi sint. Cæterum nihil aliud fortè senserunt, nisi formam substantialem non recipi in materia prima, nisi hæc prius aliquo accidente præparetur ad ipsam, adeoq. ex materia v. g. non fit ignis potius, quam aer, nisi in eadem prius detur aliquid, per quod sit magis idonea formæ ignis, quam formæ aeris recipiundæ. Et huic non contradicimus.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectis.

OBbijc. primò. Causa efficiens agit per potentiam sibi superadditam ; ergo causa patiens patitur per potentiam sibi superadditam. Consequentia patet ex perfecta consonantia consequentis cum antecedenti. Antecedens autem probatur, quia ignis v.g. ignem producit virtute sibi superaddita.puta calore, non autem immediatè per suam substantiam, vnde est illud Philosophi: *Ignis agit non quatenus ignis, sed quatenus calidus.*

Resp. neg antec. Ignis extra se agit per aliquid à se distinctum, intra se,per seipsum. Vnde potius paritas est pro nobis. Ignis agit intra se per seipsum : ergo materia patitur intra se per seipsã. Vide an minus consonet hęc paritas, quã illa.Causa actiua agit aliquando intra se, vt cum aqua reproducit in se suum frigus, aliquando extrà se, vt cum eadem refrigerat corpus sibi proximum. Vt agat intra se non indiget instrumento superaddito,secus vt agat extra se. Causa passiua patitur: pati autem non est aliquando intra, aliquando extrà, sed semper intra, & consequenter etiam arguendo ab actiua ad passiuam, hæc nullo superaddito indiget ad exercendam rationem causæ.

Est & alia disparitas inter causam passiuam, & actiuam. Terminus causatus per potentiam actiuam non facit vnum cum potentia, à qua efficitur : facit autem vnum cum poten-

potentia, quæ ipsum patitur, terminus suo modo causatus à potentia passiua. In prima solutione probatur nostra sententia à pari, in secunda datur ratio disparitatis: in vtraque manifesta fit veritas. Si enim verum esset causam actiuam nô agere, nisi per potentiam superadditam, habes rationem cur non idem dicas de causa passiua.

Obijc. secundò. Omnis potentia est alicuius subiecti potentia: potentia materiæ primæ est aliqua potentia; ergo alicuius subiecti est potentia: non: nisi materiæ; ergo materiæ. Ergo materia prima est subiectum suæ potentiæ· ergo potentia materiæ primæ non est materia. Probatur vltima consequentia, quia nihil est subiectum sui ipsius; ergo, &c.

Resp. concedendo totum, prçter vltimam consequentiam. Ad probationem distin. ant. nihil est subiectum physicum, & transitiuè sui ipsius: concedo; logicum, & intransitiuè: nego antec. & conseq. Quidlibet est subiectum logicum sui ipsius, quia quidlibet potest affirmari de seipso: & in omni propositione definitiua idem est subiectum, & prædicatum: adeoque idem est subiectum sui ipsius; vt est manifestum. Ità autem materia est subiectum potentiæ, vt in definitione ipsius rectè dicatur: materia est potentia, &c. aliam rationem subiecti respectu potentiæ nè admittas in materia.

Obijc. tertiò. Potentia, quæ dicitur de materia, vel est ad formas tantum substantiales, vel tam ad substantiales, quàm ad accidentales; neutrum dici potest; ergo huiusmodi potentia nequit dici de materia. Minor

probatur, quia si dicas potentiam huiusmodi esse solum ad formas substantiales: contra est, cùm materia ex se non minus sit potens recipere accidentales, quam substantiales; imò ex se est immediatius idonea accidentalibus, quam substantialibus; cum has non recipiat, nisi prrus disposita per illas. Si autem dicas esse potentiam tam ad accidentales, quàm ad substantiales: contra est, quia secundum axioma Philosophi, vel saltem Philosopho attributum: *Actus, & potentia sunt in eodem genere*: accidens autem, & materia non sunt in eodem genere, vt patet. Ex his infertur materiam per aliquid superadditum aptari debere, tum formis accidentalibus, tum substantialibus.

Resp. conc. mai. neg. min. Et dico materiam primam esse potentiam per seipsam ad omnes formas substantiales, & ad totam quamlibet collectionem accidentium. Illud axioma non satis aptè affertur huc. Verus, & germanus sensus illius iam à nobis adductus est quæstione superiori: vbi dictum est vnum & idem esse id, quod modo est potentia modo actu. Antichristus possibilis est in genere, & prædicamento substantiæ; in eodem prædicamento est Antichristus existens: non enim aliud est id, quod est, quam id, quod potuit esse. Hinc ad hoc argumentum: actus, & potentia sunt in eodem genere: materia, & quantitas non sunt in eodem genere; ergo materia, & quantitas non sunt actus, & potentia. Si teneas sensum axiomatis concede totum; cum manifestum sit materiam, & quantitatem non esse idem; itaut quantitas, quando est possibilis, sit materia; quando verò

rò actu eſt,ſit quantitas,vel è conuerſo.

Quod ſi ſenſus axiomatis talis fingatur, vt in potentia nihil recipi poſſit, niſi quod ſit eiuſdem generis cum ipſa,hoc eſt eiuſdem prædicamenti: iam hoc axioma non erit dignitas, ſed indignitas, cum ſit manifeſtè falſum. Nam in ſubſtantia recipitur quodlibet accidens, quod propterea dicitur entis ens, cum tamen accidens non ſit in prædicamento ſubſtantiæ. Illa ipſa potentia, quam fingit Aduerſarius, nequit eſſe ſimul in genere accidentis, & in genere ſubſtantiæ; adeoque debet materiæ ſuperaddi duplex potentia, altera per quam recipiat formam ſubſtantialem, altera per quam accidentalem: immò decem potentiæ debebunt ſuperaddi materiæ, vna videlicet, per quam ſit idonea formæ ſubſtantiali, nouem aliæ, per quas aptetur nouem alijs prædicamentis, quæ omnia ſunt inepta. Denique aiunt potentiam materiæ eſſe de genere accidentis. Si ità eſt, nequit eſſe potentia ad formam ſubſtantialem, quia actus, & potentia ſunt in eodem genere.

Obijc.tertiò. Quantitas eſt ſubiectum immediatum aliorum accidentium: eſt diſtincta à materia; ergo materia prima non per ſe ipſam, ſed per aliud ſuſtinet immediatè accidentia. Minor ſupponitur hic. Maior probatur ex myſterio Euchariſtiæ; conſtat enim in Hoſtia etiam conſecrata recipi calorem, & frigus, aliaſq. mutationes huiuſmodi, & quidem ab agente naturali:putà à manu tangente, ab aere circumfuſo, &c. huiuſmodi autem qualitates non creantur; ergo fiunt concurrente aliquo ſubiecto: non concurrit

autem panis, aut materia panis, quia tota substantia ità destruitur, vt ex ipsa nihil remaneat: non Corpus Christi Domini, quod in Eucharistia nihil patitur, adeoque nec calesit, nec refrigeratur; ergo subiectum concurrens, & patiens est ipsamet quantitas, adeoque non per seipsam, sed per quantitatem materia prima immediatè sustinet accidentia.

Resp. nos propterea dixisse materiam esse per seipsam potentiam ad quamlibet totam collectionem accidentium, quia scimus à multis quantitatem poni pro subiecto immediato aliorum accidentium. De quo ex professo agitur in libris de ortu, & interitu. Interim nota ipsammet quantitatem recipi immediatè in materia ipsa, quidquid sit, an cætera accidentia tantùm mediante quantitate, nam etiam si cætera accidentia quantitati inhæreant, vt subiecto; tamen tota collectio inhæret materiæ per inhærentiam quantitatis: non tamen propterea etiam ipsa forma substantialis inhærebit quantitati, cum ex subiecto, & forma fieri bebeat vnum per se, adeoque compositum ex potentia, & actu debeat esse in genere substantiæ, vt potentia, & actus sint, etiam per hoc, in eodem genere, quod constituant simul vnum positum à Logicis in prædicamento substantiæ.

Obijc. quartò, materia prima non recipit formam substantialem, nisi præparata prius per accidentia ad huiusmodi formam; ergo non est per seipsam potentia receptiua formę substantialis.

Resp omisso ant.neg.conseq. Virtus actiua non agit, nisi agens sit proximum passo; & ta-

& tamen eſt per ſeipſam virtus agendi. Quã-uis igitur in materia prima prerequiratur ad formam ſubſtantialem forma aliqua accidentalis per modum diſpoſitionis: non proptereà materia non eſt per ſeipſam potentia receptiua. Controuerſia præſens non eſt circa huiuſmodi diſpoſitiones. Hoc enim ipſum ab omnibus admittitur accidentia, videlicet præire in ſubiecto aduentum formæ ſubſtantialis; & vnumquodque agens prius preparare materiam, quam illam immutet ſubſtantialiter, hoc eſt per productionem formę ſubſtantialis. Qui volunt potentiam, quam hic impugnamus, volunt illam pręter diſpoſitiones prędictas per modum proprietatis ità phyſicè emanantis a materia prima, vt emanat metaphyſice, ſeu logice riſibilitas à rationalitate. Hanc potentiam vt ſuperfluam negamus; accidẽtia præeuntiá formam ſubſtantialem admittimus.

QVAESTIO V.

An materia omnium ſublunarium ſit vna.

AN rerum omnium tàm cæleſtium, quàm terreſtrium, & inferorum ſit vna materia non eſt præſentis controuerſiæ. De hoc enim agemus in libris de mundo. Quæritur ſolum, an in omnibus ſublunaribus ſit vna materia; & quidem non vnitate numerica: ſupponimus enim Petrum adęquatè diſtingui à Paulo: ſed vnitate ſpecifica.

Dicendum est materiam omnium sublunarium esse vnam. Hæc conclusio est Aristotelica, adeoq. recepta communiter in Peripato. Probatur hæc vnitas materiæ eodem argumento, quo probatur eiusdem existentia, siue necessitas: videlicet ex transmutationibus substantialibus. Ex quolibet per varias transmutationes fit quodlibet; ergo in quodlibet reperitur aliquid aptum reperiri in quolibet, & consequenter quantumlibet diuersa sint inter se hæc sensibilia; tamen in aliquo communicant, quod est in vnoquoque subiectum rationis, per quam differunt, vt patet ex dictis. Hoc argumentum probat non solùm identitatem specificam materiæ in omnibus, sed etiam numericam in pluribus, quorum altera ex alteris fiant.

Dices: ex aliqua materia educitur forma substantialis, quæ illam actuet: ex aliqua non educitur: ergo materia à materia differt. Ant. probatur, quia ex materia, quæ constituit lignum, aut plantam, educitur forma ligni, vel plantæ; ex materia, quæ constituit hominem, non educitur forma, quæ constituat hominem, ergo, &c:

Mirum est esse aliquem, qui huic argumento cedat. Accipe hoc aliud. Ex aliqua materia educitur forma ignis, & ex aliqua educitur forma aquę; ergo materia à materia differt. Conc. ant. nega conseq. Et hoc idem fac in obiectione proposita. Si ex aliqua materia ità educeretur forma plantę, ità vt non potest educi ex alia materia: differrent huiusmodi materię inter se. Quod autem hęc forma ab hac, illa ab illa alia

ma-

materia de facto educatur, quid facit ad diuersitatem? Ex nulla materia educi potest Anima rationalis: cuilibet autem potest vniri: & ex qualibet, cui vniatur, potest educi quęlibet forma sensibilis. Quod igitur ex hac materia educatur hęc forma, non autem illa alia; si hoc cuilibet conuenit, non facit vnam diuersam ab alia.

Obijc. primò, ex Philosopho: alia est materia, ex qua fit pituita, alia ex qua fit bilis: ergo non ex quolibet fit quodlibet: ergo materia prima non est vna in omnibus.

Resp. Philosophum loqui de materia secunda, hoc est ità disposita, vt ex ipsa per immediatam mutationem fiat hoc, vel illud: non fit autem immediatè ex quolibet quodlibet, putà ex semine lactucę non fit cucurbita; sed vnaquęque res ex materia sibi per prævias dispositiones proportionata. Et hoc est quod dicit Philosophus 8. Metaph. textu 11. *De materiali verò substantiæ oportet non latére, quod & si ex eodem omnia primo: est tamen quædam cuiusq. propria materia, puta pituitæ materia, ipsa dulcia, aut piguia: bilis verò amara, aut aliqua alia.*

Obijc. 2. diuersorũ arte factorũ diuersa debet esse materia; ergo etiam diuersorum entium naturalium. Conseq. probatur, quia secundũ Philosophũ materia naturę maximè cognoscibilis est per analogiam ad materiã artis. Antec. probâtur ab eodem Philosopho: quia serra non fit ex lana, sed ex ferro. Confirmatur, quia in artificialibus quędam diuersa sunt solum secundũ formam, vt arca, & lectus, quę ex ligno fiunt: quędam verò non solùm secundum formã, sed etiã secundũ

materiam, putà ensis, & pallium; hoc enim ex lana, ille ex ferro construitur.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Ad probationem concede materiam naturę cognosci per analogiam ad materiam artis: nega hinc sequi omnimodam conuenientiam vnius cum alia. Materia artis est substantia simpliciter: diuersas autem esse substantias necessarium est. Esset autem ineptum artem non posse versari, nisi circà vnam speciē substantię, putà nisi circà cerā; materia autē naturæ non est substantia simpliciter. Hinc ex quolibet per varias mutationes naturę fit quodlibet: nō autē ex quolibet per vllas mutationes artis fit quodlibet. Lana ipsa putrescens euadit alimentum plantę; planta hominis. Elaboret ars quantum voluerit circà lanam, non faciet serram, aut ensem ex lana. Ratio à priori est, quia mutationes naturę sunt secundum substantiam: mutationes verò artis sunt secundum accidens. Rursùs ratio agendi in naturalibus est à forma: vnde dicitur: *Vnumquodq. agit in quantum est actu*: Ratio autem agendi in artefactis non est à forma, sed à forma, & materia: putà ratio secandi in serra non est adęquatè à dentibus, sed partim à dentibus, partim à ferro: secat enim, non modo quia dentata est, sed quia & ferrea, vt consideranti patebit.

Obijc, vltimò. Sunt possibiles materię diuersę, ità vt diuersa corruptibilia ex diuersis materijs constent: ergo de facto dantur. Anteced. probatur, quia non repugnat dari vnam materiam, quę apta sit centum formis & omnibus alijs inepta: & aliam, quæ apta sit tam prædictis centum, quā omnibus alijs: hu-

huiusmodi autem materiæ erunt essentialiter dissimiles, & consequenter diuersæ in specie. Confirmatur hoc ex dictis: aurum v. g. idoneum est innumeris formis artificialibus: non tamen omnibus. Idem dic de ligno, ex quo arcam, lectum, & alia huiusmodi: tunicam vero, vel pallium, numquam, opinor, tibi conficies.

Resp. omisso ant. neg. cons. cuius falsitas satis liquet ex dictis. Falsitas consequentiæ manifesta est: numquam enim ex eo, quod aliquid sit possibile, recte inferes dari de facto. Falsitas autem consequentis satis explicata est supra, vbi dictum est ex quolibet fieri quodlibet. Disparitas inter artificialia, & ea, quæ sunt à natura, satis enodata est in responsione ad secundum.

Quæres an si daretur materia diuersa specie ab hac, quæ datur, faceret cum forma totum specie diuersum? v. g. an cum Anima rationali materia diuersa specie ab hac nostra faceret hominèm diuersum specie à nobis?

Resp. huic quæsito satisfactum fuisse in Logica, vbi de diuersitate specifica. Dictum est ibi quamlibet diuersitatem in essentia facere diuersitatem specificam: hic esset diuersitas in essentia; ergo hic esset diuersitas specifica. Minor probatur quia essentia hominis physica, siue vt substantia physica est, habetur adæquate per materiam, & formam simul: variata igitur materia variatur pars essentiæ: implicat autem variari partem essentiæ, & totam essentiam remanere eandem.

QVAESTIO VI.

De appetitu materiæ ad formas.

ARTICVLVS I.

Quid sit appetitus.

Dictum est supra materiam primam esse potentiam passiuam cuiuslibet formæ substantialis: ad rationem potentiæ passiuæ sufficit non repugnantia ad receptionem formæ, quam patitur; hoc modo aer est potentia passiua lucis; cera potentia passiua rotundi, vel quadrati. Huiusmodi potentia conuenit materiæ primæ respectu cuiuslibet formæ: sed præterea quæritur hic vtrum non modo non repugnet, verum etiam vtrum appetat, hoc est vtrum inclinetur ad quamlibet formã substantialem: aliud est enim ita posse, vt non repugnes, cuius exemplum dedimus supra; aliud ita posse, vt etiam desideres, siue inclineris ad id, quod potes: huiusmodi potentia est in corpore humano ad moderatum calorem, & in esuriente ad cibum: non solum enim esuriens est capax, sed insuper est apperens cibi.

Rursus appetitus alius est elicitus, alius innatus. Elicitus est ille, qui sequitur in appetente appræhensionem rei appetitæ. Puta appetitus hominis erga felicitatem æternam est appetitus elicitus, quia in homine sequitur ad appræhensionem ipsiusmet felicitatis: item appetitus, quo canis appetit

panem

panem vel aliquid aliud huiusmodi est appetitus elicitus; sequitur enim ad cognitionem panis, vel alicuius alterius. Quia vero cognitio duplex est, alia intellectiua, alia sensitiua: ideo etiam appetitus elicitus duplex est, alter videlicet rationalis, alter animalis, seu sensitiuus. Rationalis est ille, qui sequitur ad cognitionem intellectiuam, diciturque voluntas: reperitur autem in homine, non vero in Brutis, quibus non est intellectus: animalis, seu sensitiuus sequitur ad cognitionem sensitiuam, diciturque appetitus: reperitur autem in homine, & in bruto; quia & homo, & brutum sentitiue cognoscunt.

Appetitus vero innatus non sequitur ad cognitionem, quæ sit in appetente, sed est inditus à natura ipsa: vnde dicitur innatus: estque ordinatio quædam rei appetentis ad rem appetitam, tamquam ad bonum suum. Puta lapis habet appetitum ad centrum terrę non elicitum, quia non est in lapide cognitio centri, ex qua oriatur inclinatio ad ipsum; sed innatum, quia lapis ordinatur natura sua ad centrum terræ, tamquam ad locum sibi debtunr.

Hinc dicit D. Thomas appetitum huiusmodi dici solum metaphorice appetitum, eo quod sit, non ex cognitione, quę sit in ipso appetente, sed ex cognitione, quæ sit in ordinante rem, quæ dicitur appetens, ad rem, quę dicitur appetita, tamquam ad bonum ipsius. Quia vero vbi metaphorice loquimur non loquimur rigorose; ideò qui eleganter magis, quam philosophice quęstionem hanc tractant, ita de materia ratiocinantur; sicut

ratiocinarentur de persona. Quia vero persona appetens aliquid sibi bonum, illud desiderat, si absit; illo fruitur, si adsit: propterea dicunt materiam primam appetere formam appetitu desiderij absentem; præsentem vero appetitu complacentiæ, fruitionis & gaudij. Vides quod quemadmodum hi de desiderio, & gaudio; nos etiam de spe, & metu, tristitia, & dolore, alijsque huiusmodi affectibus materię primę tractare possemus.

Prima Conclusio sit. Materia prima non habet appetitum elicitum ad formas. Hęc conclusio est euidens: materia prima non est cognoscitiua; ergo nec appetens appetitu orto ex cognitione.

Secunda Conclusio. Materia prima habet appetitum innatum ad formas. Hæc conclusio est Aristotelica. Hic enim & primò Physic. textu 81. & alibi docet, quod materia prima appetit formam, sicut turpe appetit pulchrum: hoc est sicut imperfectum, sed perfectibile, appetit suum perfectiuum. Authoritates & Philosophi, & Philosophorum congerere non est operę pretium in re tam facili.

Probatur autem Conclusio, quia appetitus innatus nihil est aliud, quam proportio quędam vnius rei ad aliam, tamquam ad bonum suum: sed materia est proportionata ad formam, tamquam ad bonum suum; ergo materia prima appetitu innato appetit formam. Maior est explicatio appetitus innati. Minor probatur, quia materia prima ita est potentia ad formam, vt per ipsam perficiatur intrinsece, & trahatur in constitutionem vnius substantię, vt dictum est alibi.

Dices:

Dices. omnis appetitus sequitur ad aliquam formam; si sit elicitus ad formam apprehensam; si sit innatus ad formam naturalem: sed materia prima nullam habet formam, nec apprehensam, nec naturalem: ergo materia prima nullum habet appetitum, nec elicitum, nec innatum. Maior est D. Thomę recepta communiter in Scholis. Minor probatur, nam materia prima non est cognoscitiua; adeoque non habet formam apprehensam, hoc est! non apprehendit aliquid, quod ipsius appetitum valeat extimulare: sed nec habet formam naturalem; nam materia prima secundum se est omnino indifferens, & ęqualiter idonea ad quamlibet formam, quod nequit illi conuenire, si secundum se habeat aliquam formam. Adde materiam primam non esse per seipsam, neque per vllam formam sibi propriam, in vlla specie entis physici.

Vt vim argumenti percipias sciendum est appetitum elicitum sequi ad formam apprehensam, hoc est bonum appræhensum à nobis esse rationem motiuam nostri appetitus, siue amoris erga ipsum: ita bonitas sanitatis cognita ab infirmo est ratio excitans in infirmo appetitum, seu desiderium sui. Item bonitas cibi, cognita à Francisco est ratio mouens in ipso, siue excitans appetitum eiusdem: & sic de ceteris; ideoque verum est appetitum elicitum sequi ad formam apprehensam, hoc est ad aliquam rationem boni, repræsentatam, potentiæ appetenti. Rursus appetitus innatus sequitur ad formam, non appræhensam, sed naturalem: pondus v. g. siue inclinatio lapidis ad centrum terræ sequitur,

quitur, non aliquam appræhensionem centri, quæ fit in lapide, sed formam naturalem lapidis, cui bonum est esse deorsum.

Sciendum est etiam quod quemadmodum loquuti sumus de actu, distinguentes inter actum physicum & metaphysicum; ita etiam loquendum est de forma distinguendo inter formam physicam, & metaphysicam: actus enim & forma dicuntur conuertibiliter: sicut igitur quamuis materia secundum se non habeat actum physicum seu complentem, habet tamen actum entitatiuum; ita etiã quamuis materia non habeat secundum se formam physicam seu complentem, habet tamen secundum se formam metaphysicam, seu entitatiuam. Quidquid enim est, alicuius speciei entitas est, & consequenter alicuius formæ metaphysicæ. Hæc dicta sint, non ex necessitate, ad argumentum: potes enim breuiter respondere axioma prædictum: videlicet: *omnis appetitus sequitur ad aliquam formam* intelligi de appetitu entium completorum de quibus ibi loquitur D. Thomas: & in quibus nos etiam cum ipso appetitum exemplificauimus.

Præter hanc responsionẽ en tibi & aliam: omnis appetitus sequitur ad aliquã formam vel physicam, vel metaphysicam: concede; physicam solum: nega mai. & eodem modo dist. min. nega conf. materia igitur etiam secundum se est aliquid, & consequenter alicuius speciei: quod est habere formam aliquam metaphysicam. Quemadmodũ autem in substantijs completis ad formam physicã sequitur appetitus, hoc est exigentia talis, vel talis boni proportionati formæ, quæ est

ratio

ratio propria taliũ ſubſtantiarum: ita etiam in materia, quæ eſt ſubſtantia incompleta, exigentia eſt ſecundum rationem propriam materiæ, hoc eſt ſubſtantiæ incõpletę, actuabilis, & determinabilis ad hanc, vel illam rationem ſubſtantię completę.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijc. primò. Materia prima ſemper habet formam; ergo numquam appetit formam. Ant. ſupponitur hic, & probabitur vbi dicetur impoſſibile eſſe, quod materia prima naturaliter ſit ſine omni forma ſubſtantiali. Conſ. probatur, quia quod habetur non appetitur: appetitus enim eſt affectio erga bonum abſens.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. ad probationem; nego ant. appetitus & amor ſunt vnũ, & idem; amor autem non eſt ſolum abſentis. Vel igitur inſiſtimus phraſi metaphoricę, vel loquimur de appetitu materiæ loqutione propria; & rigoroſa: ſi primum; materia appetit, & amat præſentem formam amore, & appetitu gaudij, vel complacentię, formam vero abſentem appetitu, & amore deſiderij. Si ſecundum: cum materia ſit æque proportionata & formæ, quam habet, & formę, quam non habet, & ad vtramque ſe habeat vt perfectibile ad perfectiuum; appetitus in hac ipſa proportione conſiſtens erit conſequenter & ad eam, quam habet, & ad eam, quam non habet: adeoque ex hoc, quod ſemper habeat; non inferes quod numquam appetat:

appetat: immo ex eo, quod semper habeat, & semper perficiatur per aliquam formam, impotens carere omni; recte inferes quod semper appetat, quia semper habet proportionem cum forma modo explicato.

Dices: non potest semper appetere, quin eo ipso aliquam oderit: non potest vllam odisse; ergo non potest semper appetere. Minor est certa ex dictis de indifferentia primi subiecti, quod est materia prima. Subiectum enim, quod aliquam formam amet, & aliquam oderit, non æqualiter se habet ad omnes, nec est æque aptum finibus naturæ, ac si sit omnino indifferens, vt patet. Maior autem probatur, quia duæ formæ substantiales nequeunt esse in eodem subiecto; nam præter quam quod dictum est alibi de ente in actu, cui quidquid superuenit facit vnum per accidens; experientia constat vnam formam expelli ad introductionem alterius, & in generatione vnius substantiæ corrumpi aliam. Hoc posito, materia quæ est sub forma ligni nequit amare formam ignis, nisi oderit formam ligni: ergo nequit amari vna forma sine odio alterius. Antec. probatur, quia materia nequit amare formam ignis, nisi amet coniungi cum forma ignis: non amat coniungi cum forma ignis, nisi oderit formam ligni; ergo nequit amare formam ignis sine odio formæ ligni. Probatur hoc, quia eo ipso, quod acquirat formam ignis, amittit formam ligni; ergo nequit amare acquisitionem vnius, quin amet iacturam alterius: amare autem iacturam, est odisse rem, cuius iactura fit: ita Religiosi dum amant iacturam rerum sæcularium, oderunt eo ip-

so res

ſo res ſæculares: huiuſmodi ſunt honores,& diuitię,& alia huiuſmodi,quæ propter Chriſtum habenda ſunt vt ſtercora.

Reſp. neg. mai. Qui metaphorice loquũtur dicunt materiam primam exiſtentem ſub forma ligni appetere formã ignis, vel quamlibet aliam, appetitu conditionato, hoc eſt eſſe in materia huiuſmodi affectum: ſi nõn haberem formam ligni vellem aut formam ignis, aut aliquam aliam: nam quod mihi gaudium ſi nullam formam habeo? ſi reſpondeas ſine metaphora: admitte ſuppoſitum, quòd videlicet materia eſſe non poſſit ſine omni forma; & nega amorem vnius eſſe odiũ alterius: nam ita materia eſt proportionata illi, quam habet; vt etiam ſit illi,quam non habet, adeoque non ſolum amor vnius non eſt odium alterius; ſed etiam amor vnius eſt amor omnium. Ad id quod dicitur: amans acquiſitionem vnius odit alteram: nega: nam ille idem amor eſt tam amiſſæ, quam acquiſitæ, quandoquidem nihil eſt aliud quam prædicta proportio.

Dices: implicat materiam habere ſimul formam, quam habet, & formam,quam non habet: ergo nequit appetere ſimul formam, quam habet, & formam, quam non habet: conſequentia eſt euidens, quia appetitus ad impoſſibile eſt ſtultus appetitus, adeoq; impoſſibilis in natura: iuxta illud: *opus naturæ opus intelligentiæ*: ex quo inferes; ergo appetitus naturæ, appetitus intelligentiæ.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. aliud eſt ſimul appetere omnes,aliud appetere omnes ſimul. Appetitus vnius eſt appetitus alterius: non

tamen

tamen hic appetitus est vtriusque simul: materia enim est proportionata cuilibet formæ; non est proportionata simultati formarum. Hæc omnia clara sunt.

Obijc. secundò. Vel hic appetitus identificatur cum potentia materiæ primæ, vel non: neutrum dici potest; ergo hic appetitus non datur. Minor probatur, quia si dicas hũc appetitum esse distinctum à potentia: contra est nam hic appetitus non distinguitur à materia; materia non distinguitur à potentia; ergo hic appetitus non distinguitur à potentia: iuxta illud: *quæ sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se*. Si dicas identificari: item contra est, nam potentia est ad singulas formas determinate; appetitus autem non est ad singulas determinate, sed ad singulas disiunctiue: ergo potentia, & appetitus non sunt idem. Probatur ant. quia si de materia loquaris vt potente dicis: materia potest & hanc, & illam, & illam aliam recipere: si vt appetente dicis: materia vult vel hanc, vel illam, vel illam, &c. igitur potentia est determinate ad plures; appetitus disiunctiuè.

Resp. hoc argumentum facile & clare dissolui ex dictis. Potentia dicictur propriè: appetitus metaphoricè: quid igitur mirum, si de eadem re significata modo proprie, modo metaphorice diuersimode loquaris? De Diabolo sub nomine spiritus, quod conuenit illi proprie, non recte dices quod rugiat: de eodem sub signo metaphorico leonis recte dices: *sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret*. Infinita sunt huiusmodi. Si autem loquaris extra metaphoram de appetitu, intelligasque id quod est, proportionem vide-

licet

licet perfectibilis cum perfectiuo: hic appetitus non respicit disiunctiue, sed determinate singulas: materia enim prima seipsa est, quid perfectibile, & per hanc, & per illam, & per illam aliam formam, quamuis non possit simul & hoc, & illa, & illa alia perfici. Ad argumentum in forma conc. mai. nega min. & dic hunc appetitum, esse idem realiter cum potentia, adeoque cum ipsamet essentia materiæ. Ad probationem habes quod respondeas ex dictis, siue proprie, siue translatitiè loquaris de materia.

ARTICVLVS III.

An appetitus materiæ sit æqualis ad formas inæquales.

FVndatur hæc dubitatio in illa ratione, qua probauimus materiam primam habere appetitum innatum ad formas. Diximus enim huiusmodi appetitum in hoc fundari, quod forma sit bonum materiæ. Quia autem ex formis alia est perfectior, alia imperfectior; adeoque alia maius, alia minus bonum, dubitatur an appetitus prædictus sit maior vnius, quam alterius formæ. In hac controuersia.

Dicendum est appetitum materiæ ad formas inæquales esse æqualem.

Conclusionem hanc satis communem, satis communiter probant hoc argumento. Si materia magis appeteret formam perfectiorem, quam imperfectiorem; sequeretur quod quando subStat imperfectiori est in statu violento; conf. est absurdum; ergo & ant. Minor

nor probatur ex definitione materiæ, quę est primum subiectum, ex quo omnia. absurdum est autem subiectum huiusmodi violenter se habere sub vlla forma. Maior autem probabatur, quia si materia spoliaretur omni forma substantiali esset in statu violento: ergo etiam dum staret sub forma imperfectiori: conſ. probatur, quia in tantum in primo casu esset in statu violento, quia non haberet id, quod appetit: in secundo autem casu non haberet id, quod magis appetit; & consequenter sicut in primo non satisfit, ita in secundo casu non plenè satisfit materiæ primæ: id autem, cui non plene satisfit, aliquā saltem violentiam patitur.

Hæc probatio non est valde efficax. Qui contra sentiunt facile respondent negando mai. ad probationem concesso antecedenti negant consequentiam. Potes ita appetere duo inæqualia inter se vt melius magis appetas: quin propterea eo non obtento, sed obtento minus bono, patiaris violentiam. Si v. g. appetas magistratum Triburtinum, vel Tusculanum disiunctiue; potes ita quiescere obtento minus nobili, vt non crucieris carentia nobilioris. Sed quidquid sit de argumento proposito.

Probatur Conclusio ratione maxime radicali. Ratio mouens appetitum materiæ primę est eadem in omnibus formis; ergo materia prima non appetit inæqualiter inæquales. Conſ. est euidens, ant. probatur, quia ratio boni, quæ appetitur à materia, in forma, est ratio facientis vnum: hæc ratio est vna in omnibus formis; ergo &c. Minor pròbatur, quia *substantia non suscipit ma-*

gis

gis & minus: adeoque quamuis Anima rationalis faciat cum materia meliorem substantiam, quam Anima caballina: non tamẽ facit magis substantiam; Hinc est quod excessus ille bonitatis in vna præ alia forma impertinenter se habet ad rationem formaliter mouentem materiam.

Hoc autem fuit maximę consonum finibus naturæ. Materia enim cum sit subiectũ, ex quo omnia fiunt, eo melius secundum se videtur se habere, quo perfectius est ad omnes formas indifferens. Sicut v. g. Religiosus ille eo est perfectius obediens, quo ad omnia, quæ ab Abbate, vel Priori distribũtur munia est magis indifferens; paratus de quolibet eodem modo gaudere. Hæc ratio, quam diximus radicalem, sit vnica. Hanc enim qui bene capit, tenet immobiliter cõclusionem propositam.

Obijc. primò Appetitus materiæ ad formas, præscindendo ab omni metaphora, nihil aliud est, quam perfectibilitas materiæ primæ per formam: sed huiusmodi perfectibilitas est maior per meliorem, quam per minus bonam; ergo appetitus materię est maior melioris, quam minus bonæ.

Resp. Conc. mai. neg. min. Aliud est, quod materia sit apta magis perfici per meliorem formam, quam per minus bonam; aliud quod sit magis apta perfici per vnam quam per aliam: esto verum sit primum, falsum est secundum. Perfectibilitas autem est aptitudo ad perfici, vnde non est maior perfectibilitas respectu melioris, quã respectu minus bonę.

Obijc. secundo, Qui esurit, quamuis appetat

petat satiari, & æqualiter satietur per cibũ meliorem, ac deteriorem; magis tamen appetit meliorem, quam deteriorem; ergo materia prima, quæ naturaliter esurit formam substantialem, quamuis æqualiter satietur, seu repleatur per formam imperfectiorem, ac per formam perfectiorem; magis tamen appetit hanc quam illam.

Respondent aliqui disparitatem esse, quia qui surit discernit inter maius, & minus bonum: adeoque nihil mirũ est, quod appetitu magis feratur in maius, quam in minus, bonum: at materia prima, aiunt, non discernit inter magis, & minus: adeoque non est cur magis appetat vnum, quam alterum.

*H*æc responsio non placet, quia quemadmodum materia prima non cognoscens bonum, fertur tamen in bonum: ita etiam non discernens inter maius, & minus bonum, poterit ferri magis in maius, quam in minus: est enim eadem ratio. Quemadmodum igitur, quamuis non cognoscat, tamen appetit; quia, aiunt, à creante materiam primam, ipsamque ad suos fines ordinante, forma cognoscitur vt bonum ipsius: ita etiam, quamuis non discernat, deberet magis appetere maius bonum quam minus, quia à creante, & ordinante materiam primam, discernitur inter magis; & minus: maius cognoscitur melius materiæ, quam minus; & consequenter appetitus deberet esse maior ad vnum, quã ad aliud.

Dicendum est igitur dandam esse paritaté inter hominem esurientem cibum, & materiam esurientem formam. Qui esurit, si nihil aliud appetat quam satiari; eo ipso æqua-

qualiter appetit, quod æqualiter satiat. Si nihil aliud appetat quam nutriri, æqualiter appetit, quod æqualiter nutrit. In hoc conuenit esuriens cum materia prima. Quia vero esuriens aliquando appetit non solum satiari, aut nutriri; sed insuper delectari; ideo magis appetit vnum cibum, quam aliũ, puta magis panem candidum, quam atrum. Sed in hoc non conuenit esuriens cum materia, quæ nihil intendit nisi actuari, & per consortium alterius euadere in substantiam. Ex his patet ad argumentum. Dist. ant. magis appetit, &c. appetitu satietatis: nega; appetitu delectationis: concede.

Obijc. tertio materia appetit appetitu innato id, quod appeteret appetitu elicito, si appetitum huiusmodi haberet: sed si haberet appetitum elicitum, magis appeteret formam nobiliorem, quam ignobiliorem; ergo appetitu innato magis appetit nobiliorem formam, quam minus nobilem.

Resp. conc. mai. neg. min. Si enim haberet appetitum elicitum, haberet eliciens appetitum, quem habet, non eliciens, sed innate: esset enim secundum naturam ipsius, hoc est secundũ rationẽ primi subiecti; hic autẽ nõ deberet ferri in vnã formam magis, quam in aliam; adeoq. appeteret sicut modo appetit: quando quidem aqpetitus, quem habet, cum sit à natura recte dicitur esse ab interllgentia. Quod si fingas in materia appetitum elicitum, sed non secundum propriam rationem materiæ: tunc facile erit imaginari illam formas nobilissimas deperire, ignobiles vero non amare, nisi mediocriter, & vt supplementa meliorum.

Di-

Dices: excessus bonitatis in forma *A* supram formam *B* identificatur cum formn *A*: materia prima appetit formam *A*; ergo appetit excessum bonitatis formæ *A* supra formam *B*.

Resp. conc. totum. Eodem amore, quo amatur *A*; amatur bonitas eiusdem *A*, & consequenter excessus bonitatis *A* supra bonitatem *B*: sed ille idem excessus non magis amatur, quam id, quod exceditur: quia nec vnum excedit, nec alterum exceditur in ratione formaliter motiua appetitus.

Obijc. vltimò. Ratio formalis sub qua appetuntur, quęcunque appetuntur, est ratio boni: sed ratio boni suscipit magis & minus; ergo ratio, sua qua appetuntur, suscipit magis & minus, ergo ratio sub qua materia prima appetit formam suscipit magis & minus: Probatur hæc vltima conf. quia materia prima vt appetens fertur in rem appetitam sub ratione formali appetibilis: ratio autem rei appetibilis & ratio boni sunt formaliter idem: immo definitur bonum: *id quod est appetibile.*

Resp. rationem vniuersalissimam, sub qua appetitur quidquid appetitur, esse rationem boni. Potentia auditiua innate appetit sonorum, quia sonorum est bonum auditus. Potentia visiua coloratum, quia coloratum est bonum visus, & sic de cæteris; adeo vt bonum vt sic definiuerit Philosophus: *id quod omnia appetunt.* Considerato igitur appetitu secundum rationem vniuersalissimam appetitus, non est inconueniens dicere esse maiorem maioris boni: considerato autem hoc eodem appetitu secundum ratio-

nem

nem propriā appetitus,materiæ,nō habes vnde dicas esse maiorem melioris formæ. Ratio à priori est, quia quemadmodum ratio boni suscipit magis & minus;ita ratio actuantis substantialiter consistit in indiuisibili. Si igitur consideres appetitum secundum rationem præcisam appetitus, habes vnde dicas esse maiorem,vel minorem respectu huius, vel illius; quia comparas illum cum aliqua ratione, quę suscipit magis & minus. Si autem consideres appetitum materiæ vt materiæ,eoipso comparas, non cum ratione boni vt sic, sed cum ratione talis boni. Puta constituentis illam in ratione substantiæ. Cum autem hæc ratio non suscipiat magis & minus; non est cur appetat vnum magis,quam aliud.

Dices: materia prima magis appetit id, propter quod magis principaliter est: sed magis principaliter est propter formam nobiliorem, &c. ergo magis appetit formām nobiliorem. Cum autem forma mixti sit nobilior, quam forma elementi; materia prima magis appeter formam mixti, quam formam elementi: & cum inter mixta, viuentia sint nobiliora non viuentibus, magis appetet formam cuiuslibet viuentis, quam cuiuslibet non viuentis: & cum inter materialia viuentia præstantissimum sit homo:magis appetet formam humanam, hoc est Animam rationalem,quam vllam aliam.

Confirmatur hoc altissima ratiocinatione, quia omnia sensibilia sunt propter Animam rationalem, seu propter hominem,tamquam propter suum finem; vt nimirum ipsi deseruant,illumque excitent ad cognitionem, &

amorem sui conditoris. Ratio vlterior est, quia sensibilia huiusmodi non sunt digna intendi propter se, cum sint incapacia laudare, & glorificare factorem suum, quem neque intelligunt, neque amant: sed neque substantijs immaterialibus, hoc est Angelis, deseruire valent, vt ex ipsis Deum cognoscant, atque glorificent. Habent enim in seipsis Angeli vnde & Deum intelligant, & ipsius in creando potentiam: immo ipsorū met sensibilium notitiam habent per species eorum ipsis congenitas; & consequenter frustra sunt species immissæ à sensibilibus ad determinandum intellectum Angelicum. Nam species immissæ à sensibilibus non immediate determinant intellectum; sed solum mediantibus alijs speciebus, quæ in phantasia oriuntur: vnde dicitur intellectus noster speculari phantasmata; cum igitur intellectus Angelicus sit alterius rationis à nostro: operatur omnimode independenter à sensibus tum internis, tum externis, cum vtrisque careat Angelus. Hinc ad cognitionem sui sensibilia non excitant neque mediate, neque immediatè intellectum Angelicum: adeoque hic intelligit hæc inferiora per species intelligibiles sibi inditas à Creatore.

Superest igitur vt tota hæc collectio creaturarum sensibilium ordinata ad gloriam conditoris sui, iuxta illud *omnia propter semetipsum operatus est*: reipsa redundet in gloriam per hoc, quod homini deseruiant ad manifestandam virtutem Creatoris: iuxta illud: *inuisibilia eius per ea, quæ facta sūt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas*. atque ex tam manife-

nifesta virtute exurgat homo ad laudandum, & glorificandum rerum omnium conditorē, ne cum ijs reputetur, de quibus dicitur: *cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerant.*

Hinc est quod aiunt qui diuinam Sapientiam comprӕhendere se putant, non posse Deum creare hӕc sensibilia, nisi etiam hominem creet: adeoque implicare mundum, in quo nullus sit homo. Ratio est, quia Deus quidquid facit, ad suam gloriam facit: & hunc finem intendere non est electionis, sed naturӕ: quamuis enim possit facere vel non facere prout ipsi libuerit; non potest tamen in faciendo non intendere gloriam suam: implicat autem intendere gloriam, & creare quidem vnde glorificetur, non autem à quo glorificetur: si autem crearet omnia prӕter hominem, crearet vnde posset glorificari, nō autem illum, qui ex huiusmodi creaturis potest illum glorificare, vt patet ex dictis.

Resp. primò quod esse propter hominem non conuenit soli materiӕ, sed omnibus sensibilibus, vt patet ex discursu adducto: adeoque in hoc materia conuenit cum omnibus alijs rebus. Prӕterea & materia & omnia sensibilia; non principaliter, sed vnicè sunt propter hominem. Hoc idem liquet ex dictis. Nulla enim creatura Deum laudat ex creaturis sensibilibus, nisi homo. Quod enim dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei*, &c. item: *Benedicite omnis imber & ros Domino*: item. *Laudate eum Sol, & Luna*: & alia huiusmodi nihil aliud significant, prӕter affectum illa dicentis, nisi ex omnibus istis sumendum esse homini argumentum bene-

dicendi & laudandi Deum, cuius potentiam, bonitatem, & sapientiam hæc omnia nobis demonstrant.

Ex hac ordinatione non solius materiæ primæ, sed omnium rerum inferiorum, hoc est totius naturæ sensibilis ad Animam rationalem excitandam ad laudes Dei, patet, non considerari ab Aduersario materiam primam secundum rationem propriam materiæ adeoque etiamsi concederes appetitum ipsius non solum principaliter, sed etiam vnicè ad Animam rationalem nihil cōcederes. Quod si consideres materiam secundum propriam rationem, hoc est secundum rationem subiecti: falsum est hanc esse magis principaliter propter vnam formam, quam propter aliam. Breuiter igitur ad argumentum respondeo primò conc. mai. neg. min. Id enim propter quod est materia prima est ratio substantiæ simpliciter: hoc est vnius per se, quod dicitur hoc & ens: nō autē hoc præstat magis per vnā quam per aliam formam, &c. Posses præterea distinguere maiorem: materia prima magis appetit id propter quod magis principaliter est, tamquam propter finem proprium: omitte; tamquam propter finem communem: iterum subdistingue: appetitu proprio materiæ: nega.; appetitu non proprio: omitte maiorem. Hæc distinctio satis explicata est. Homo est caput totius naturæ sensibilis; & propterea omnia sensibilia recte dicuntur ordinari ad ipsum: & si verum est, futurum fuisse vt ista non essent, nisi futurus esset ipse homo: hæc omnia petunt ipsum hominem esse.

ARTICVLVS V.

An potentia & appetitus materiæ sit ad omnes formas simpliciter.

RESpondetur affirmatiuè. Quæ responsio patet ex dictis.

Obijc. Si materia prima tam sub ratione potentiæ, quam sub ratione appetitus respicit omnes formas possibiles; sequitur esse incompræhensibilem etiam ab intellectu Angelico, conſ. est absurdum; ergo & ant. sequela maioris probatur, quia relatio non compræhenditur, nisi cognitis distinctè omnibus terminis, ad quos est: materia prima tam sub ratione potentiæ, quam sub ratione appetitus est relatio trascendentalis ad omnes formas possibiles; ergo non compræhenditur, nisi cognitis distinctè omnibus formis possibilibus: sed cognoscere omnes formas possibiles distinctè est supra actiuitatem intellectus Angelici; ergo comprahendere materiam est, &c. Probatur hæc vltima minor: nam omnes formæ possibiles sunt infinitæ infinitum auté non capitur vllo intellectu finito.

In hoc argumento sunt multa, quę ad rem pręsentem nihil omninò faciunt. Si enim aliquis admittat omnes formas possibiles distinctè attingi ab intellectu Angelico nihil dicit repugnans. Ipsamet diuina essentia, quę habet infinitatem longè perfectioris rationis, quam formę possibiles, attingitur ab intellectu creato, quandoquidem *Videbimus illum sicuti est.* Sed in his non est immo-

morandum, nè quæstionem de infinito intrudamus in controuersia, quam breuiter hic finire debemus. Ibi apparebit hoc idem argumentum ex hoc capite nihil valere, quod etiam militet contrà intellectum diuinum, si infinitas illa formarum attingi debet, vt comprehendatur materia. Qui enim infinitũ negãt, negãt infinitũ obiectiuũ in mẽte diuina; aientes diuino intellectui nullã apparere multitudinem obiectiuam, quę sit collectio omnium rerum possibiliũ, apparere autẽ distributiuè plures, & plures finitas collectiones in infinitum. His omissis.

Resp. negando sequelam maioris: ad probationem negã mai. materia prima tam in ratione potentiæ, quam in ratione appetitus respicit omnes formas secundum rationem, quæ est vna in omnibus, nimirum sub ratione actuabilis, & trahibilis per formam in vnum per se: hæc ratio est vna in omnibus formis, vt patet ex dictis: rationes autem speciales formarum sunt à causis effectiuis earũ; sicut v. g. in molli cera forma leonis prę forma canis non est à cera, sed ab artifice. Ita etiam in materia prima forma ignis præ forma aquæ non est a materia sed ab igne.

Obserua obiter hoc argumentum longe apparentius militare contra causam actiuam quæ efficere potest plura, & plura in infinitũ etiam specie diuersa; ad quæ omnia est relatio trascendentalis, vt patet ex dictis in Logica. Oculus potest elicere plures, & plures perfectiores, & perfectiores visiones: auditus auditiones, iuxta illud: *non satiatur oculus visu, nec aures auditu*: an propterea tam auditus quam visus incomprehænsibiles

fibiles sunt intellectui Angelico?

Porro quod ad cognitionem compræhensiuam relationis trascendatalis non sit necesse distinctè attingere quemlibet terminum patet ex eo, quod nemo dicat esse supra omnem intellectum creatum comprehendere muscam: cum tamen distincta cognitio Trinitatis sit supra omnem creaturam: etiamsi musca per suam entitatem sit relatio trascēdentalis ad Trinitatem. Quod si aliquis nomine comprahensionis nihill aliud intelligat, quam cognitionem, qua perfectior dari non possit: non solum materia prima sed neque vlla alia res comprahendi potest à creatura: cum implicet creaturam habere cognitionem, qua melior dari non possit.

Definitur autem comprahensio per Augustinum dupliciter. *Illud*, inquit ille, *comprahenditur, quod ita totum videtur, vt nihil eius lateat videntem.* Hoc modo comprahendo me velle dictare, dum sciens, & volens hoc dico. Et hæc exemplificatio est ipsius met Augustini. Item: *illud*, ait idem, *compr.ehenditur, cuius fines circumspiciuntur*: hoc modo comprahendis annulū quem digito gestas; vt exemplificat idem author. Primam definitionem exemplificauit in re intelligibili: secundam in re sensibili; materiam primam vtroque modo comprehendis: primò perfecte intelligendo quid ipsa sit: secundò quia per hanc ipsam intelligētiam fines ipsius quodammodo circūspicis, dum definiendo refers ad omnes formas possibiles, secundum illam rationem, quæ est vna in omnibus: neque enim vt hanc comprahendas, fines illi extrinseci, seu termini,

ad quos refertur, debent distinctè tibi omnes, & singuli apparere.

Obijcitur in super: sequeretur materiam primam esse perfectionis infinitæ, conſ. est absurdum; ergo & ant. Minor est certa, cum ipse Philosophus sæpissime dicat materiam primam esse prope non ens, & omnium entium vilissimum. Sequela maioris probatur quia tot sunt gradus perfectionis in materia, quot sunt formæ possibiles: formæ possibiles sunt infinitæ; ergo gradus perfectionis in materia sunt infiniti. Maior probatur argumento calculatorio. Si daretur vna materia capax decem formarum, esset duplo perfectior, quam materia capax solum quinque formarum: rursus materia capax viginti formarum esset duplo perfectior materia capaci decem formarum, & sic de cęteris; ergo tanto perfectior est materia, quanto plurium formarum, est capax; ergo quæ est capax infinitarum formarum est infinitè perfecta.

D. Thomas dicit materiam primam habere quandam speciem infinitatis: quæ species infinitatis satis apparet ex dictis. Eo enim ipso, quod respicit terminos infinitos habet infinitatem quandam, quæ dicitur infinitas terminatiuè. Huiusmodi autem infinitas adeo non sonat perfectionem, vt etiam reperiatur in peccato, quod propterea dicitur habere malitiam infinitam secundum quid. Docet enim idem D. Thomas offensã in Deum habere malitiam aliquo modo infinitam, quia est offensa Maiestatis simpliciter infinitæ: non igitur quælibet infinitas in commendationem dicitur rei, quæ vocatur quodammodo infinita. Ratio est quia

per

per li *secundum quid*, & alia huiusmodi additamenta tam infinitas, quam aliæ rationes ita distrahuntur, vt nihil significent, nisi ad libitum loquentis. Li enim *quodammodo* transfert terminum à significatione propria ad metaphoricam, & quia significatio metaphorica non est vna, sed multiplex; ideo de quolibet fere dici potest quod sit quoddammodo quidlibet aliud à se distinctum. Infinitas ostensę, quam diximus, cum sit propter Deum, ad quem terminatur, est infinitas potiori titulo, quam infinitas materiæ primæ: nec tamem ex malitia quodammodo infinita argues vllum incrementum perfectionis.

In forma ad argumentum nega sequelam maioris ad probationem, nega mai. &c. Falsum est eo perfectiorem esse materiam, quo est capax plurium formarum: cum hæc ipsa capacitas fundetur in imperfectione, & defectu materiæ primæ. Substantia non est capax vllius formæ suscipiendæ, & tamen est perfectior materia prima Et inter substātias illa est perfectissima, quæ nullius formæ accidēt alis est capax. Potentialitas apud D. Thomā, & alios sonat imperfectionē, si sit in genere potentiæ passiuæ: cum è contra potentia agendi sonet perfectionem. Hinc apud eundem idem est habere minus materialitatis, ac habere minus potentialitatis: est autem idem habere minus materialitatis, ac habere plus perfectionis. Hinc in illa gradatione, quam facit ab imperfectioribus ad perfectiora, dicit brutum esse minus materiale quam plantam: hominem minus quā brutum, Angelum minus quam hominem;

Deum vero esse in summo genere immaterialitatis, seu potius in gradu summo immaterialitatis,

Vbi aduerte gradum hunc summum immaterialitatis non haberi per hoc, quod Deus careat omni materia physica: in hoc enim par est Angelus Deo; cum nec in Angelo sit vel atomus materiæ: sed per hoc quod sit summe perfectus: ad hanc summam perfectionem propius accedit Angelus quam homo, homo quam equus: prout autem accedunt ad perfectionem hanc summam, dicuntur accedere ad summam immaterialitatem; adeoque recedere à materialitate: igitur accedere ad immaterialitatem, & recedere à materialitate est accedere ad perfectionem, & recedere ab imperfectione: ex quo infe-res quod plus habere materialitatis est habere plus imperfectionis: sed plus habere potentialitatis est plus habere materialitatis; ergo plus habere materialitatis est plus habere imperfectionis.

Quæ dicuntur de materialitate & immaterialitate, secundum perfectionem & imperfectionem, dicuntur per analogiam ad materiam primam; cuius est secundum Thomistas limitare ac indiuiduare rationes in se receptas: nam secundum Thomistas forma non recepta in materia esset forma infinita: puta albedo irrecepta esset albedo illimitata non enim haberet vnde esset hæc aut illa. Nos hac in re dissentiemus ab illis; sed interim libuit explicare doctrinam D. Thomæ circa materialitatem & immaterialitatem, vt appareret per incrementum potentialitatis non monstrari incrementum perfectionis.

Ratio

Ratio est: quia quemadmodum in peccato incrementum offensæ, quod oritur ex incremento termini offensi, cum sit incrementum malitiæ, non est incrementum perfectionis: ita etiam incrementum potentialitatis, cum sit incrementum defectus & carentiæ, non est incrementum perfectionis. Sunt qui imaginentur materiam primam per modum infinitæ cuiusdam voraginis, in cuius immensa vacuitate infinitatem illam imaginantur, quã vocant infinitatem capacitatis: sed hac sua imaginatione decipiuntur: materia enim prima non est nisi capacitas vnius formæ: quamtumlibet enim respiciat multas, immo & omnes; non potest tamen nisi vnam tenere. Sicut igitur non habet humerum infiniti roboris Baiulus ille, qui potest infinitas libras sustinere ligni vel plumbi: si solum successiue & vnam post aliam, vel centum post centum: sic etiam si conceperis in materia prima virtutem quandam in illa capacitate sustinendi formas, non capies virtutẽ infinitam, si ad formas infinitas ita se habeat vt vnam tantum possit substinere. Hoc idem argumentum, quod magis militat contra causam efficientem, ibi etiam magis ponderabitur.

Obijc. vltimò: si materia est potentia, & appetitus per seipsam ad omnes, & singulas formas possibiles, sequitur quod qualibet forma implicante implicaret materia; cõseq. est falsum; ergo & ant. Minor probatur: quia absurdum est dicere quod implicante forma muscæ implicaret materia ignis, ligni, leonis, &c. Probatur autem sequela maioris, quia implicante forma muscę implicat cau-

sa passiua formæ muscæ: sed hęc materia, quæ datur, est causa passiua formæ muscæ, ergo implicante formá muscæ implicat hæc materia.

Resp. neg. sequelam mai. Ad probationē côc. totū, quia nō probatur quod implicaret materia, sed quod implicaret hæc materia. Implicaret autē hæc materia, quia hæc est ad ōnes formas, adeoq. ad formā muscæ. Ad probationem minoris, dic absurdum esse implicante musca implicare materiam leonis, si sit diuersa materia muscæ, & leonis Si autem sit eadem materia muscæ & leonis, non est absurdum implicante musca implicare materiam leonis: quia implicante musca implicat materia, quæ sit leonis & muscæ.

Dices: ergo implicante musca implicaret leo. Probatur conf. quia implicante materia leonis implicaret leo: sed implicante musca implicaret materia leonis; ergo implicante musca implicaret leo.

Resp. neg. conf. Implicaret quidem Leo constans ex hac materia, quæ est leonis & muscæ: non autem implicaret leo simpliciter: ex hoc enim quod daretur aliqua materia, quæ non esset potentia ad muscam, vt pote impossibilem; non sequeretur immediatè, & per locum intrinsecum nō esse possibilem vllam materiam, ex qua fieret leo. Qui possibilitatem rerum omnium non alibi considerant, quam in Deo; qualibet re, quæ non implicat, implicante, aiunt eo ipso implicare omnia. Ratio est: quia implicāte possibilitate vnius rei implicat possibilitas omni-

omnium: cum possibilitas omnium sit vna, & indiuisibilis possibilitas. Nos hic tantum modo consideramus, quid ex defectu huius materię sequeretur in præiudicium aliarum, vel potius quid ex implicantia intrinseca vnius rei; sequeretur in omnes alias res.

Dices. Si materia respiceret omnes & singulas formas sub ratione possibilium; etiam implicāte qualibet forma remaneret eadem materia prima hoc modo respicit formas; ergo etiā implicante musca manet in natura eadem materia. Probatur mai. quia posito tali respectu in materia, ad impossibilitatem cuiuslibet formæ manent eadem prędicata essentialia materię primæ: manentibus ijsdē prædicatis manet eadem materia; ergo, &c. Probatur hæc vltima mai. quia hoc prædicatum respicientis omnes formas possibiles manet, etiamsi non respiciat formam muscę, quę implicet: ex eo enim quod non respiciat formam impossibilem, non amittit prędicatum respicientis omnes formas possibiles: quis enim sic arguat. Si forma muscæ fiat impossibilis materia prima non respiciet formam muscæ: sed respicere omnes formas possibiles est prædicatum essentiale materiæ primæ; ergo si musca implicaret deficeret in materia aliquod prædicatum essentiale. In hoc argumento concedetur mai. & min. & negabitur conf. dabitur ratio negādi quia etiamsi non respiciat formam muscæ; non propterea non respicit omnem formam possibilem: quando quidem in illa hypothesi inter formas possibiles non est forma muscæ.

Resp. formando aliud argumentum. Materia

teria prima non facta illa hypothesi respicit formam muscæ: in illa hypothesi non respicit formam muscæ; ergo non est eadem in illa hypothesi, ac sine illa hypothesi: eadem inquam, secundum prædicatum essentiale: est enim simpliciter, & absolutè necessarium materiæ primæ respicere formam muscæ: dicere igitur materiam primam non respicere absolutè vllam formam, sed conditionatè; videlicet si sit possibilis; est fingere materiam suo modo, non autem sustinere illam, quæ de facto datur. Ad argumentum dic materiam appetere omnes formas possibiles, easq. respicere per modum potentiæ singulas determinate: adeoque esse relationem transcendentalem ad quamlibet ex possibilibus simpliciter, & absolutè: & consequenter eo ipso, quod fingis in vlla ex possibilibus defectum possibilitatis: fingis consequẽter in materia defectum relationis ad ipsam: defectus autem talis relationis est defectus prædicati essentialis. Ratio à priori cur non dicas materiam appetere formas possibiles appetitu quodam conditionato: hoc est formam muscæ, si sit possibilis: & sic de cæteris est: quia respectus naturalis sub conditione, quam impossibile est non esse, est respectus absolutus: inepte enim ponitur hæc conditio: *Dummodò non sit id, quod impossibile est deesse*: vel: *Dummodo adsit id, quod impossibile est non adesse*: immò etiam in contractu ciuili hęc conditio est inepta: & ridendus esset, qui promitteret tibi librum hac conditione: ne tali die desit id, quod impossibile est deesse. Adeoque si quis mihi promittat daturum se mihi breuiarium cra-

stina

ſtina die, dummodò ſim, & non ſim chimera: eo ipſo non tenetur promiſſione ſua, quia eo ipſo cenſetur inſanus. Ex hispatet ad omnia.

ARTICVLVS VI.

An hæc potentia, & appetitus ſit etiam ad corruptas.

INter formas ſimpliciter poſſibiles recenſeri poſſunt formæ etiam corruptæ: non enim implicat Animam Bucephali noſtris temporibus reuiuiſcere, adeoq. te etiam nunc equitare in equo Alexandri. Controuerſia eſt, an ad huiuſmodi formam materia habeat tum potentiam, tum appetitum naturalem. Ad hoc quæſitum.

Reſpondemus affirmatiuè. Ratio eſt, quia etiam ſi dicas deeſſe in natura potentiam ſimpliciter ad exiſtentiam Bucephali iampridem extincti, non propterea dicis deeſſe in natura potentiam ſecundum quid: ergo ex eo præciſè, quod nequeat naturaliter exiſtere de nouo Bucephalus non rectè inferes materiam primam non eſſe potentiam naturalem ad formam Bucephali. Conſeq. eſt euidens: nàm ex defectu cauſæ adæquatæ numquam inferes defectum cauſæ, ſaltem partialis. Sicut autem ex defectu potentiæ adæquatę malè inferes defectum potētiæ ſecundum quid: ità etiam ex poſitione potentiæ ſecundum quid, malè inferes poſitionem potentiæ ſimpliciter: adeoq. ſicut non valet hoc: non datur potentia adæquata ad formam Bucephali; ergo materia non eſt potentia ad formam

Bucephali: itá nec valet illud: materia est potentia ad formam Bucephali; ergo datur potētia simpliciter ad Bucephalum, potestq; simpliciter, & absolutè de nouo existere Bucephalus.

Rursùs forma Bucephali est eiusdem omninò rationis, siue corrupta, siue non corrupta; adeoq. si fingas dari cætera, ex quibus fit, nihil debes immutare de conceptu materiæ ad hoc, vt habeas materiam aptam illi recipiendæ. Explicatur hoc, exemplo aliarum potentiarum: si Deus destrueret omnia combustibilia: sed seruaret ignem: nemo diceret deesse in natura potentiam actiuam ad ignem: & tamen esset vera hæc propositio: nequit fieri ignis: ad hoc enim vt fiat ignis non sufficit ignis, sed petereà requiritur aliquid, ex quo fiat ignis: destructo autem omni combustibili; vbi habebis, ex quo facias ignem? Item si Deus destrueret omnia colorata, seruaretq; in natura tuum oculum: rogo an deesset in natura potentia visiua? Respondebis negatiuè: & tamen in tali casu nihil posses videre. Eodem modo si desint in natura cætera comprincipia requisita ad formam Bucephali nequit simpliciter forma Bucephali denuò existere: sed non proptereà deest in natura subiectum capax ipsius.

Prætereà etiam si desit principium reproductiuum eiusdem formæ naturaliter: non tamen deest principium reproductiuum simpliciter: posset enim Deus formam corruptam reuocare ad esse. In tali casu quid vetat hanc formam, in hac materia recipi: Et quid aliud requiritur in hac materia, vt formam huiusmodi patiatur? Sereno Cœlo

plu-

pluere est impossibile: adeoque rectè dices: nequit terra imbribus irrigari: quod si Deus etiam sereno Cœlo imbrem effundat, vt potest: eadem potentia, qua terra reciperet imbrem effusum è nubibus, excipit imbrem miraculosè immissum à Deo. Hæc omnia videntur manifesta.

Quod dictum est de potentia, dic etiam de appetitu. Hic enim consistit in proportione quadam materiæ cum forma, tamquam cum sui perfectiuo: hæc autem proportio non est minor cum forma, quæ fuit, & amplius non est; quam cum ea, quæ non est, sed erit, vel neque est, neque erit. Nemo negabit compleri materiam per formam Bucephali, siue hæc producatur, siue reproducatur: ergo tam per reproductam, quàm per primò productam satisfit exigentiæ, quà materia petit coire in vnam substantiam simul cum formâ.

Obijc. 1. Si materia prima est potentia naturalis ad formam semel destructam, datur potentia naturalis ad naturaliter impossibile: conseq. repugnat in terminis; ergo & ant. Probatur sequela: quia de nouo existere Bucephalum Alexandri est naturaliter impossibile: sed eo ipso quod materia prima est potentia naturalis ad ipsum, datur potentia naturalis ad ipsius existentiam, ergo &c.

Resp. dist. mai. daretur potentia naturalis, quæ sit potentia simpliciter: nego; quæ sit potentia secundum quid: conc. mai. & eodem modo dist. min. neg. conseq. Hæc propositio: *Datur potentia naturalis ad impossibile*, sonat idem ac: potest naturaliter existere id, quod est naturaliter impossibile,

quod

quod repugnat in terminis: implicat enim aliquid existere, quin detur potentia adæquata ad ipsius existentiam; potentia autem adæquata non solùm includit potentiam passiuam, sed & actiuam: & præter vtramq. omnes conditiones, & circumstantias, quibus res naturaliter fiat. Si rogetis, an ignis Romanus possit naturaliter liquefacere niuem Florentinam: respondebis negatiuè. Si rursùs rogeris quare? non assignabis defectũ virtutis in igne Romano, aut liquefactibilitatis in niue Florentina: habes igitur & ex parte agentis, & ex parte passi, quod requiritur ad liquefactionẽ huiusmodi. Quid igitur deest, nisi conditio propinquitatis agentis ad passum? nihil nihil enim aucta virtute ignis, nihil liquefactibilitate niuis, hic idem ignis illam niuem liquefaciet, vt est manifestum.

Obijc. 2. Nequit naturaliter dari in materia receptio formæ, quæ fuit ergo materia non est potentia naturalis ad talem formam.

Resp. dist. ant. non potest naturaliter dari in materia receptio, &c. ex defectu materiæ nego, ex alio capite conc. ant. & nego cons. materia prima non minus apta est sustinere formam, quæ reproducatur, quam formam, quæ primò producatur: sicut v.g. tellus non est minus apta sustinere Lazarum resuscitatum, quam eundem Lazarum priusquam moreretur. Si quis igitur petat, an tellus possit naturaliter fulcire hominem resuscitatum: quidquid respondeas benè respondes, dummodo responsionem tuam benè explices, vt facies, si nobis attendas. Si neges: dices non posse, quia nequit naturaliter dari

ho-

homo resuscitatus: si affirmes; dices ideò posse, quia posito, quod hic quomodolibet detur, iisdem viribus, quibus alios sustinet tellus, sustinebit & istum.

Obiic. 3. materia prima non est potentia ad formam simpliciter impossibilem; ergo nec ad formam naturaliter impossibilem erit potentia naturalis. Consequ. probatur, quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ità secundum quid ad secundum quid; ergo quemadmodum ad impossibile simpliciter deficit potentia simpliciter, ità ad impossibile naturaliter deficit potentia naturaliter.

Resp. melius fore hoc argumentum. Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ità secundum ad secundum quid: ad impossibile simpliciter deficit potentia simpliciter; ergo ad impossibile secundum quid deficit potentia secundum quid. Et tunc concedes totum. Nàm & minor est vera, & consequentia, & vtraque tibi militat, & veritati. Deest enim potentia naturalis, quæ sit potentia simpliciter, ad naturaliter impossibile: deest etiam potentia secundum quid, quamuis etiam secundum quid detur: immò ex eo quod solum detur secundum quid: hoc est secundum partem, deest etiam secundum quid, hoc est secundum aliam partem, ex hoc autem quod desit secundum partem, deest potentia simpliciter, & absolute; non tamen potentia in genere potentiæ passiuæ. Ad argumentum in forma conc. ant. nega consequ. Præter ea, quæ dicta sunt de materia, quæ est relatio transcendentalis ad omnes, ità vt determinatè sit ad singulas possibiles: ità quidem

dem vt & qualibet ex his implicante, ipsa implicaret; & qualibet ex implicantibus non implicante, idem accideret: quia tam implicat conceptum materiæ quidditatiuum addendo, quam detrahendo mutari. Obiter nota, quod potentia, quæ esset secundum quid ad simpliciter impossibile, esset quoad hoc omnino frustranea: implicat enim id, quod implicat, non implicare. At verò potentia secundum quid, seu receptiua formæ naturaliter tantum impossibilis, non est frustranea; quia id, quod est naturaliter tantùm impossibile, est possibile simpliciter: & si fiat vides quam naturale sit materiæ ipsum recipere.

Dices: non implicat dari causam inadæquatam totius chimerici; ergo non implicat materiam primam esse potentiam ad formã chimericam. Antec. probatur, quia Petrus & Chimera est totum chimericum: implicat enim binarium huiusmodi dari in natura: & tamen huius binarij datur causa inadæquata in genere causæ componentis: causa autem inadæquata, & causa secundum quid, sunt vnum & idem: ergo non implicat causa secundum quid totius chimerici. Probatur autem cons. quia non est potior ratio de vna, quàm de alia.

Resp. nec implicare materiam esse causam inadæquatam in genere causæ componentis totius Chimerici. Hoc enim idem, quod scripsisti de Petro, scribe de materia: sed sicut Petrus nequit vllo modo concurrere ad existentiam chimeræ: sed solum faceret cum illa binarium, si hæc existeret: ità materia prima ineptè diceretur posse aliqualiter

ter

ter, & per modum causæ passiuæ concurrere ad existentiam formæ chimericæ, cum qua si hæc existeret, faceret & ipsa binarium. Materia prima ità est potentia, vt sit etiã exigentia, stulta est autem exigentia rei simpliciter impossibilis.

Dices: erit exigentia conditionata: putà: si forma esset possibilis, v. g. dicat materia prima: vellem excipere chimeram si hæc non esset chimera.

Resp. huiusmodi exigentiæ conditionatæ responsum fuisse, vbi de conditione per impossibile, quam diximus ineptè poni in intentionibus naturæ; Nota per huiusmodi affectũ chimeram non amari vllo modo à materia prima; sicut non amareris ab eo, qui diceret: O quantum amarem te, si non esses tu! Idem autem dicit, qui dicit: O quantum amarem te, si esses alius! qui affectus est quidem vehemens: sed erga alium.

ARTICVLVS VII.

Defenditur appetitus.

Contra appetitum specialiter pugnant Aduersarij nostri. Obijciunt igitur primò appetitus naturalis nequit esse ad terminum naturaliter inadipiscibilem: forma reproducta est huiusmodi; ergo appetitus naturalis materiæ nequit esse ad formam reproductam. Maior videtur manifesta. Min. supponitur ex dictis.

Resp. neg. mai. cum D. Thoma 1. parte quæst. 76. art. 1. ad 6. Nam Anima humana, vt ait ibi S. Doctor, à corpore separata habet

ber aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis vnionem: cum tamen ea Animæ cum corpore reunio, seu reconiunctio non sit naturaliter adipiscibilis. Ratio à priori est: quia Animæ secundum se conuenit vniri corpori; & consequenter eâ vnio a quocumq. tandem agente fiat, est maxime secundum naturam Animæ. Eodem planè modo philosophare, & tu de materia. Materiæ secundum se conuenit vniri huic, vel illi formæ, & actuari per hanc, vel illam formam: à quocumq. igitur agente hæc, vel illa forma illi tribuatur, est secundum naturam ipsius. Vbi aduerte, & appetitum, & aptitudinem etiam ad aliquid naturaliter inacquisibile, sine vllo scrupulo vocari naturalem.

Obijc. 2. Si materia prima naturaliter exigit etiam formam corruptam non est vlla ratio cur nequeat illam naturaliter habere; conseq. est absurdum; ergo & ant. min probatur: quia si naturaliter posset habere formam ante destructam: non est cur nequeat redire in rerum naturam Bucephalus: hoc autem absurdum esse constat ex eo, quod si quis hoc diceret, & irrideretur, & damnaretur erroris. Primò quidem, quia erroneum est bestias resuscitari, erroneissimum autem resuscitari naturaliter. Secundò, quia admissa tali resuscitatione statim ostendetur etiam hominis resurrectionem esse per naturam: quemadmodum enim forma sensibilis fit in subiecto ad exigentiam, & ex concursu subiecti; ità forma rationalis fit in subiecto, non quidem ex concursu, sed ad exigentiam subiecti. Et quemadmodum potest

per

per naturam ex subiecto fieri, quod iam olim factum est, & destructum: ità poterit subiecto restitui, quod olim habuit, & amisit, quamuis non omninò perierit: vtrumq. autem per naturam. Probatur autem sequela maioris: quia si dixeris materiæ idcircò non posse restitui formam destructam, quia non est in natura causa efficiens apta illā eandem reproducere · contra est: quia non est potior ratio, cur deficiat in causa actiua virtus efficiendi, quàm in causa passiua virtus patiendi. Probatur hoc: quia quemadmodum forma *A*, siue corrupta, siue non corrupta: est eiusdem omninò rationis, & consequenter semper eodem modo proportionata materię per modum actus ipsam complentis: ita etiam cum sit semper eiusdem rationis, est semper proportionata causæ efficienti in ratione effectus. Ignis *B*, v.g. siue olim fuerit, siue nunquam fuerit ante productus, semper est eadem entitas; adeoque semper proportionatus in genere effectus cuilibet alteri ignì.

Confirmatur hic discursus breuissima ratiocinatione. Non deficit in materia potentia passiua; ergo nec in agente potentia actiua: ergo ex nullo capite deficit in natura potentia simpliciter, & absolutè ad reproductionem rei corruptæ. Probatur hæc vltima consequentia, quia per potentiam passiuam, & potentiam actiuam debetur potentia adæquata rei: habita potentia adæquata potest haberi res; ergo habita potentia tum passiua, tum actiua potest haberi res.

Resp. neg. sequelam maior. Ad probationem respondeo primò, etiam data virtute

acti-

actiua cùm potentia paſſiua non continuò dari quidquid requiritur ad exiſtentiam rei ſæpe enim deficit potentia naturalis adæquata ad aliquid ex defectu conditionum; quæ conditiones, ſi naturaliter poſſint haberi: res eſt poſſibilis naturaliter: ſi nequeant, res eſt naturaliter impoſſibilis. Te calefieri ab igne, qui ardet Perſepoli, eſt naturaliter poſſibile: non quidem ſi maneas vbi es, & maneat ignis vbi eſt: ſed ſi vel tu Perſepolim accedas; vel ignis, qui eſt Perſepoli, Romam deferatur. Quamuis igitur concederes dari, & potentiam paſſiuam, & potentiam actiuã, vtramq. naturalem: ſi deſint circumſtantiæ naturaliter requiſitæ, non propterea naturaliter fiet.

Dices: non eſt aſſignabile quid vltrà requiratur ad hoc, vt res iam deſtructa iterum fiat, & naturaliter fiat; ergo data vtraq. potentia debet dici, quod res naturaliter fiat.

Reſp. neg. ant. Ad aſſignandum quid deſit tenere oportet quod dictum eſt in Logica, vbi de indiuiduo. Diximus ibi indiuiduationem phyſicam nihil aliud eſſe, quam collectionem proprietatum, quæ ità inſit vni, vt in altero nunquam ſit eadem. Hæc autem collectio hoc verſiculo continetur: *Forma, figura, locus, ſtirps, nomen, patria, tempus*: quemadmodum autem nequit per potentiam naturalem duobus hæc eadem collectio conuenire: ità nec vni duplex collectio: ſi autem ponas rem, quæ ante fuit, iterum fieri: nouam ſtirpem, nouum tempus, & alia huiuſmodi eidem rei imponis. Hoc poſito: finge in qualibet re dari characteriſticam illam, quam ſuo loco reiecimus, & videbis

dari

dari repugnantiam naturalem, vt res illa, quæ anno præterito in hoc loco, & in his circumstantijs producta est, produceretur hoc anno, & in his alijs circumstantiis. Et hæc est ratio sufficiens reijciendi reproductionem effectus ijs, qui huiusmodi characteristicam tenent.

Vide iam nos etiam, qui characteristicám repulimus, eädem ratione fulciri: nàm etiam etiam si res quælibet non petat determinatè hanc vel illam, præ alia, collectionem accidentium; petit tamen indeterminatè, & aliquam, & vnam: huic autem exigentiæ, quæ est huius, vel illius, satisfacit auctor naturę non dando indeterminatam, quod implicat, sed dando determinatam, adeoq; hanc potius quam illam: cum igitur vnicuique rei determinatè suam assignauerit, esset contrà ordinem in natura constitutum; vel si nolis, saltem suprà ordinem huiusmodi, si simul aliam daret: sicut quando determinatè exigitur hæc, esset præter ordinem naturæ si alia daretur, vel simul cum hac, vel solitariè: magis autem si simul cum hac: est enim longè maior dispensatio si res reproducatur, quam si res in alio loco, vel tempore, quam sicut exigit, producatur.

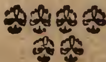
Non tamen omittendum est hic non valere argumentum Aduersarij à causa passiua ad actiuam. Ratio est: quia etiam respectu formæ, quæ non potest per naturam produci, datur naturalis potentia passiua: igitur non valet argumentum: ad hanc formam datur potentia passiua naturalis; ergo etiam actiua. Ad fidem, charitatem, & alias huiusmodi formas supernaturales non datur in

natura principium actiuum: nemo enim à natura habet, aut credere Deo, aut Deum super omnia diligere: non enim sumus potentes cogitare aliquid boni ex nobis tamquam ex nobis: immò: nemo potest dicere: *Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto*: & tamen datur in natura subiectum, seu potentia passiua ad huiusmodi, iuxtà axioma Augustini 1. de Prædestinatione Sanctorum cap. 5. *Posse habere fidem, sicut & posse habere charitatem naturæ est hominum; habere autem fidem, quemadmodum & habere charitatem gratiæ est fidelium.* Ex quibus habes potentiam receptiuam fidei, aliorumque habituum supernaturalium esse naturalem, quamuis causa effectiua eorum sit supra naturam. Ratio à priori sit: quia posse recipere non est perfectionis, perfectionis est posse dare: ex eo quod detur capacitas cum defectu, non argues dari capacitatem, non solum non dicentem defectum, verum etiam dicentem de suo conceptu perfectionem simpliciter simplicem, capacitas cum defectu est potentia passiua: capacitas non dicens defectum est potentia dandi, & actiua.

Aduerte autem argumentum esse non à pari, sed à fortiori: si enim detur in natura capacitas recipiendæ formæ entitatiuè supernaturalis, dabitur à fortiori capacitas recipiendæ formæ entitatiuè naturalis, qualis est quælibet forma corrupta.

Quod si prædicta doctrina de indiuiduatione non sufficit: sufficit tibi hic reproductionem formæ non esse impossibilem ex capite materiæ primæ: vndecumq. tandem habeatur hæc impossibilitas. Sunt qui explicent

cent naturalem hanc impossibilitatem redeundi ad esse per iustitiam quandam distributiuam, qua Deus, vt auctor naturæ, quodammodo teneatur dare esse potius rei, quæ numquam fuit, quam rei, quæ fuerit, vbi in vniuerso idem bonum cæteroquin per vnam habetur, ac per aliam. Putà ex hac palea generandus est ignis: est in potestate Dei, vel ignem dare, qui numquam fuit, vel illum reuocare, qui Troiam combussit, & extinctus est: cum vtrumq. possit, tenetur, aiunt, per legem quandam, quam nunquam citant, iustitiæ distributiuæ potius ponere in natura primum, quam secundum, melius enim est, inquiunt, vt ille, qui numquam fruitus est esse, semel saltem fruatur, quam vt ille, qui iam semel fruitus est, iterum reuocetur; & iterum fruatur: nàm ille ignis remanens in statu possibilitatis inuideret igni iterum prodeunti in rerum naturam, & Deum quodammodo appellaret acceptorem non personarum, sed ignium. Huiusmodi discursus euidenter demonstrant imbecillitatem intellectus humani.

QVAESTIO VII.

An materia possit esse sine omni forma.

ARTICVLVS I.

Ponitur duplex Conclusio.

PRima est. Materia nequit naturaliter spoliari omni forma substantiali. Probatur autem ex communi prologuio: *Generatio vnius est corruptio alterius*, & vicissim: *corruptio vnius est alterius generatio*; ergo quotiescũq. agens naturale expellit aliquam formã substantialem à materia, aliam item substantialem in eandem inducit: & consequenter ex vi agentis naturalis nequit materia prima spoliari vna forma, quin altera vestiatur. Conseq. est euidens: quia si actio expulsiua vnius formæ non esset alterius inductiua, esset merè corruptiua, non autem generatiua: ergo, vt verum sit axioma prædictum, debet cum expulsione vnius esse productio alterius.

Huius axiomatis fidem inuenies apud omnes; nescio an etiam rationem. Philosophus enim habet illud adeo pro certo, vt vix examinet. Et quidem rationem huius veritatis à posteriori non est arduum inuenire: patet enim inductione tam ex nihilo nihil fieri, quam in nihilum nihil reuerti: & tam nullam substantiam de nouo fieri, nisi ex alia sub-

substantia, quam nullam substantiam perire nisi abeat in aliam substantiam. Perit homo, & abit in cadauer: perit cadauer, & abit in vermes, &c. quæ omnia sunt substantię. Ratio autem à priori assignari potest hæc: quia omnis actio habet pro termino aliquid: non esse autem rei, quæ corrumpitur, non est aliquid; ergo non esse rei, quæ corrumpitur, non est terminus vllius actionis: sed eo ipso quod non esse non est terminus vllius actionis, implicat actio pure corruptiua; ergo, &c.

Breuis hæc ratiocinatio maximè facit ad id, quod dicturi sumus de concursu Dei immediato cum qualibet causa secunda ad quēlibet effectum: vbi ostendetur, & per puram suspensionem actionis, rem, quæ antea erat, desinere; & per negationem actionis rem non poni. Sermo autem est hic de actione transeunte in externam materiam. Posset enim quis contra hoc principium *omnis actio terminatur ad aliquid* siue: *omnis actio est alicuius rei positio*, sic litigare: multæ actiones nihil ponunt in natura nisi seipsas; ergo falsum est quod omnis actio sit alicuius rei positio: & quod omnis actio terminetur ad aliquid: conseq. est euidens; nam actio quæ nihil ponit nisi se, adeoque quæ nihil præstat, nisi in genere causæ formalis, non habet aliquid pro termino sui: nihil enim ad seipsum terminatur. Ant. autem probatur ex dictis alibi, vbi de differentia actionis, & effectionis: dictum est enim multarum artiū finem esse actionem ipsam. Item actiones immanentes quales sunt cognitio, volitio, visio, & aliæ huiusmodi non sunt vllius rei positio.

Propterea diximus axioma hoc intelligendum esse de actione transeunte. Sunt tamen qui etiam actionibus immanentibus aliquid, sed etiam immanens pro termino assignent: distinguūt enim inter actionem, & actum; assignantes pro actu quandam speciē qualitatis emanantem ab actione ipsa: sed non est locus hic hoc examinandi: pro conclusione sufficit inductio illa, quam ex Philosopho, & experientia attulimus.

Ratio autem petita non ex natura actionis, sed ex natura materiæ, est: quia materia non amittit vnam formam, nisi propter incompossibilitatem illius cum accidentibus, introductis ab agente: puta materia non amittit formam paleæ, nisi propter incompossibilitatem talis formæ cum tanta intensione caloris, & siccitatis: contingit autem ea accidentia, quæ vni formæ aduersantur, esse alterius formæ propria: puta hæc ipsa caloris, & siccitatis intensio est propria formæ ignis: tam autem repugnat deficiente collectione accidentium formæ *A* durare in natura formam *A*, quam repugnat existente collectione accidentium propria formæ *B* non existere formam *B*: vnde prædictum axioma: *Generatio vnius est corruptio alterius*, & è conuerso, verificatur etiam de generatione, & corruptione dispositiua: quæ enim accidentia disponunt ad corruptionem paleæ, disponunt etiam ad generationem ignis, & è conuerso.

Denique dictum est alibi naturam non tendere ad non ens, sed ad ens. dum igitur corrumpit lignum non tendit primariò ad non esse ligni; sed ad esse ignis: quia vero incom-

incompossibilia sunt ista duo: ignis, & lignum; oportet vt vno accedente alterum recedat. Accessus est intentionis primariæ, recessus secundariæ.

Secunda Conclusio sit. Materia potest supernaturaliter spoliari omni forma substantiali. Probatur Conclusio: quia materia spoliata omni forma substantiali non inuoluit contradictoria; ergo est aliquid possibile. Antec. negatur, & meritò à Thomistis. Nam idem est dicere: materia existens sine forma, ac materia existens, sine existentia: hoc secundum repugnat; ergo & primum. Ratio est: quia forma, siue existentia formę, est formalissima ratio existendi materiæ.

Hanc Thomistarum responsionem reiecimus, vbi diximus materiam non existere per existentiam formæ. Hanc eamdem conclusionem probant alij hoc argumento. Forma substantialis, etiam materialis, potest supernaturaliter esse sine omni subiecto; ergo subiectum ipsum, siue materia prima potest supernaturaliter esse sine omni forma substantiali. Ant. probatur: quia formæ accidentales possunt supernaturaliter esse sine subiecto, vt constat ex Venerabili Sacramento Eucharistiæ; ergo etiam formæ substantiales. Probatur autem conseq. quia maior est dependentia formæ materialis à materia; quam materiæ à forma. Valeat hoc argumentum quantum valere potest. Melius est id, quod primo loco positum est: Deus enim censetur posse quidlibet, dummodo non appareat repugnantia. Hanc autem numquam ostendet Aduersarius in materia carente omni forma substantiali.

ARTICVLVS II.

Satisfit Aduersarijs.

OBijcitur primò. Materiam esse sine omni forma accidentali est etiam supernaturaliter impossibile; ergo est etiam impossibile esse sine omni forma substantiali. Ant. probatur: quia implicat materiam esse, & numquam esse; esse & nusquam esse: ergo eo ipso quod est, est & in aliquo loco, & in aliquo tempore: esse autem in hoc loco non habet per seipsam, sed per vbicationem superadditam: esse in hoc tempore, per durationem superadditã: ergo eo ipso quod est, necessario necessitate metaphysica habet, & durationem, & vbicationem sibi superadditam. Supponitur hoc ex tractatu de loco, & tempore, vbi cum Philosopho dicetur id quod nullibi est, & numquam, esse sicut Sphingem & Hyppocentaurum; hoc est non esse. Probatur autem conseq. quia absurdum est materiam magis pendere ab imperfectioribus, quam à perfectoribus formis: est autem euidens formas accidentales imperfectiores esse substantialibus.

Resp. trans. ant. neg. conf. Probationem antecedentis audiemus, vbi promittitur. Ad probationem consequentiæ negatur suppositum: materia prima, propriè loquendo, non pendet à formis, sed formæ pendent ab ipsa: ipsa enim est pro priori, & ad formam substantialem, & ad formas accidentales. Quod si pendere idem sonat apud Aduersarium, quod indigere: non est absurdum quod ma-

teria

teria prima magis indigeat imperfectioribus, quam perfectioribus: sicut non est absurdum quod tu domine mi magis indigeas vestibus, quam seruis; & inter seruos magis infimis, quam dignioribus: quis enim dominus non magis indiget coquo, quam præfecto cubiculi? & inter vestes ipsas quis non magis indiget subucula & caligis, quam pallio & alijs huiusmodi, quæ pretiosè circumtegunt infirmitatem nostram?

Obijc. secundò. Si poneretur materia sine omni forma substantiali, non est diuinabile quid de ipsa eueniret; ergo non potest poni in tam miserabili statu. Probatur ant. prouocando te ad diuinandum: dic enim an in tali statu connaturaliter deberet conseruari, an destrui? Non destrui: quia eo ipso non existeret sine omni forma substantiali: non conseruari; quia est in natura vt faciat totum: tunc autem non faceret totum; ergo, &c.

Resp. primò etiam dato antecedenti; negandam fore consequentiam:

Resp. secundò neg. ant. & diuino. Dico autem materiam primam in tali hypothesi seruatum iri. Ad rationem in contrarium dic materiam ita esse vt faciat totum, vt tamen non repugnet esse extra omne totum: non enim repugnat Deum dispensare tum in legibus, tùm in finibus naturæ.. Addo quod etiam naturæ melius est materiã stare, quam perire: ex ea enim, quæ perijt, quid natura faciet? ex ea autem, quæ est, poterit quidlibet facere, vt patet.

Obijc. tertiò. Materia prima maiorem vnitatem habet cum forma substãtiali, quam cum accidentali; ergo est magis inseparabilis

à substantiali, quam ab accidentali: sed ab omni accidentali est metaphysice inseparabilis; ergo & à substantiali: ant. probatur: quia materia cum forma substantiali habet vnitatem per se, cum. accidentali vnitatem per accidens: vnitas per se est maior vnitas, quam vnitas per accidens. Hoc argumento frequenter vtuntur Scotistæ.

Resp. neg. suppositum antecedentis. Materia prima nō habet vnitatē, neque cū forma substantiali, neque cum forma accidentali; ab vtraque enim realiter & physice distinguitur. Habet cum vtraque vnionem, strictiorem quidē cum forma substantiali, quam cum accidentali: quis enim neget, materiam paleæ, quamuis facillimè recipiat nouam formam, puta formam ignis, mutare facilius vbicationem, ac durationem? & hoc quidem stat cum exigentia, cui dispensari nequeat, alicuius vbicationis, & durationis. Ad id igitur quod dicitur: materiam esse inseparabilem ab omni forma accidentali; respondendum est negando. Immo separabilis est ab omni, quamuis necesse sit vt habeat aliquam: hoc est carere potest qualibet, sed non omni; carere autem potest, & qualibet forma substantiali, & omni: ex quo non sequitur strictius vniri vlli formæ accidentali, quam vlli substantiali.

Obijc. quartò. Materia prima est propter formam substantialem, non autem propter accidentalem; ergo magis exigit formam substantialem, quam accidentalem. Probatur ant. quia materia prima est in natura, non vt faciat vnum per accidens, sed vt faciat vnum per se. Probatur autem consequentia:

quia:

quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis: sed propter formam substantialem exigitur forma accidentalis; ergo magis exigitur forma substantialis. Maior est axioma, cuius veritas inductione patet: qui amat studium propter sapientiam, magis amat sapientiam, quam studium; qui amat medicinam propter sanitatem, magis amat sanitatem, quam medicinam; qui amat Mathematicam propter Physicam magis amat Physicam, quam Mathematicam, & sic de cæteris. Vbi nota non modo magis amari id, propter quod amatur aliud, sed illo eodem amore magis amari, quo amatur aliud: puta amor medicinæ propter sanitatem, est maior amor sanitatis, quam medicinæ. Minor autem est euidens, quia formæ accidentales habent rationem medij ad substantiales.

Resp. quod ijs formis, quæ sunt purè media ad substantiales, tam carere potest materia prima, quam ipsis substantialibus: quis autem dixerit durationem, & vbicationem esse media ad hanc vel illam formam substantialem? Huiusmodi accidentia non vocantur media ad aliud; sed necessariò consequentia ad esse rei, quæ est. Posset igitur vel concedi totum: quandoquidem comparatio est inter formas, quibus omnibus carere potest materia: vel negari suppositum totius discursus: quod videlicet omnia omninò accidentia, tam realia, quam modalia habeāt rationem medij ad formas substantiales. In forma ad argumentum negandum est antec. materia non est propter formam; sed tam forma, quam materia sunt propter totum: quod si dicas: totum nihil est præter mate-

riam & formam; ergo materia & forma non sunt propter totum. Conseq. probatur: quia aliter essent propter seipsa. Respondebo cum distinctione: vel enim accipis materiam & formam collectiuè; & tunc sunt ipsamet substantia, quæ est gratia sui; vel distributiuè, & tunc singulæ distinguūtur à toto; suntque propter ipsum, quod est gratia sui.

Dices: forma substantialis dicitur finis materiæ, eo ipso quod est bonum ipsius: idē enim est bonum, & finis: ergo magis est propter formam substantialem, quam propter accidentalem, quæ non est finis ipsius; ergo magis exigit formam substantialem, quam vllam accidentalem. Probatur vltima consequentia: quia quod habet rationem finis & boni, magis exigitur, quam quod non habet rationem huiusmodi.

Iam dictum est finem materiæ esse substantiam: si tamen mauis aliter respondere concesso primo entimemate; nega vltimā conseq. Ad probationem dist. magis exigitur, &c. cæteris paribus: omitto; cæteris imparibus: nego. Materia prima, vt benè se habeat, indiget forma substantiali; hoc est vt sit in natura modo sibi debito, & connaturali: vt autem sit, indiget aliqua vbicatione, & aliqua duratione: quamuis autem melius sit illi esse modo debito, quam aliter, tamen melius est illi esse, quam, nec saltem aliter esse. Sine forma substantiali non bene est; sine duratione non est.

Ex dictis aduerte non probari ex prædicatis materiæ primę quod ipsa nequeat spoliari omni forma accidentali; sed ex ratione communi, quà implicat aliquid esse, & nusquam,

quam, vel numquam esse: adeoque argumenta omnia, quæ ex appetitu materiæ ad formas peti solent, laborant in supposito: quasi vero non posse esse quin alicubi sit, illi conueniat quia est materia. Et hæc de materia satis.

QVAESTIO VIII.

De Forma.

ARTICVLVS I.

In quo consistat ratio formæ, & an sit tota quidditas Compositi?

Dictum est initio Physicæ, vbi de principijs rerum naturalium in genere, in vnaquaque substantia, præter materiam, quæ in diuersis est eadem, esse aliud principium, per quod habetur diuersitas vnius ab alia substantia. Hoc principium vocatur à Philosopho forma. Videtur igitur secundum sententiā Philosophi formam nihil aliud esse, quam principium intrinsecum per quod substantia à substantia substantialiter differt. Et hanc definitionem proculdubio pro bona admitteret Aristoteles, qui centies formam appellat rationem ipsius quod quid est esse rei, speciem, pulchritudinem & cetera id genus, quæ omnia consonant huic dicto: *materia appetit formam, vt turpe pulchrum*.

Posset hoc idē probari ex dictis superiùs. Materia 1. quę est in igne, est in illa eadē,

quæ

quæ erat in palea; ergo ignis à palea non differt per materiam: differt autem, & quidem substantialiter; ergo prçter materiam datur in vtroque aliud principium intrinsecum, & substantiale, per quod hoc quidem ignis, illud verò palea est. Hoc autem principium cum sit id, ex quo huius, & illius species denominatur & est, rectè & species, & forma dicitur. Consonat etiam hæc doctrina iis, quæ diximus agentes de gradibus metaphysicis, vbi diximus genus, & differentiam esse materiam, & formam metaphysicas; materiam autem, & formam esse genus, & differentiam physicam.

Quia tamen dictum est alibi non repugnare de potentia absoluta materiam diuersç rationis ab hac: non videtur ratio specifica, seu differentialis vnius substantiç ab alia sufficien[illegible] peti ex sola forma: probatur hoc: quia si forma ignis reciperetur in materia diuersa ab hac, quæ datur; faceret cum ipsa totum; specie diuersum ab igne, qui de facto datur;: hæc diuersitas non haberetur per formam; ergo malè definitur forma: id per quod substantia à substantia substantialiter differt.

Ad resolutionem difficultatis tenendum est, quod alibi dictũ est ex Philosopho: videlicet de materia rerũ naturalium philosophandum esse per analogiam ad materiam rerum artificialium. Quædam artificialia differunt inter se, & secundum materiam, & secundum formam: quædam solum secundum formam. Quædam solum secundum materiam. Habes exempla in phiala, & tunica, In phiala, & patina. In duabus phialis alte-

altera aurea, & altera ænea. Phiala, & tunica differunt, & secundum materiam, & secundum formam: vnius enim materia lana est, alterius aurum. Phiala, & patina differunt solum secundum formã; vtriusq; enim materia aurum est. Duæ phialæ, altera aurea, & altera argentea, differunt solum secundum materiam: vtriusq. enim eadem figura est.

In his vltimis habes solutionem quæstionis propositæ: nam tam ænea, quàm aurea phiala, phiala nominatur, & est. Vnde autem sic nominatur, nisi à forma? Vides igitur rationem vnde res nominatur hoc & illud, esse formam; nulla habita ratione materiæ. Ab artefactis transfer animum ad naturalia. Pone Animam rationalem in materia, in qua de facto est; habes hominem; pone illam eandem Animam in materia diuersa speciei, putà in materia cœlesti, & iterum habes hominem: homo autem hic ab alio homine differet, sicut phiala aurea ab ænea: & sicut vtrobique propter identitatem figuræ, hoc est formæ artificialis, retinetur nomen phialæ; ità vtrobique propter identitatem formæ naturalis retinetur nomen hominis. Ex quibus liquet formam rectè dici: *Principium intrinsecum specialiter determinans ad hãc vel illam rationem substantiæ*: siue: *rationem, qua res nomine proprio nominatur*: seu: *rationem, qua res nominatur hoc, & illud simpliciter*.

Confirmatur hæc doctrina ex communi sensu omnium Philosophorum, & hominum. Omnes conueniunt in hoc, quod hoc corpus cœleste Lunam, illud aliud Solem appellent: non tamen conueniunt cuius ma-

teriæ sit hoc, & illud corpus. Alij enim materiam cœlestium diuersam rentur à materia sublunarium, alij non diuersam: vtrique probabiliter; quia neutri vllam rationem afferunt momenti vllius. Igitur ad esse Solem, vel Lunam nihil facit quod sit hæc, vel illa materia. Idem etiam apparet in artefactis, in quibus conuenitur esse hoc, vel illud. putà esse amphoram, vel vrceum: dubitatur de materia, alijs stannum, alijs argentum, alijs plumbum, alijs aliud esse certantibus.

Propterea Sapienter Philosophus *Forma*, inquit, *est ratio ipsius quod quid est esse rei*: idest ratio per se, & secundum propria prædicata expressa in definitione, per quam scitur quid res sit. Quamuis enim in re præter formam detur aliquid aliud, videlicet materia, adeoque totum esse rei non sit sola forma: tamen quia hæc determinatè secundum suam propriam rationem; illa indeterminatè, & secundum præcisam rationem materiæ requiritur vt res sit id, quod per nomen ipsius intelligitur: ideò ab eodem Philosopho sæpe sola forma nuncupatur nomine quidditatis. Hoc modo loquitur 8. Metaph. cap. 4. vbi quærens, an quidditas rei sit idem cum re? Respondet cum distinctione: si res, inquit, est forma, & actus, quidditas rei est idem cum ipsa: ità quidditas Animæ rationalis est idem cum Anima ipsa. At si res est aliquid compositum vt homo, tunc quidditas non est idem cum re; quidditas igitur hominis non est idem cum homine, nisi, ait Philosophus, Animam quis hominem vocet. Quæcumq. igitur materia sit, cui rationalis Anima vniatur, totum

hoc

hoc erit homo: & ab Anima habebit quod sit homo. En doctrinam de materia, & forma ab Aristotele adeò explicatam, vt vlteriori explicatione non egeat.

Dices: homo si esset ex diuersa materia ab ea, qua constat, esset quid diuersum specie ab eo, quod est; ergo non sola forma, sed etiã materia determinat ad hanc speciẽ entis; ergo nõ habet ab hac forma solùm quod homo sit.

Resp. negando vltimam conseq. Qualibet enim materia constet, homo est: adeoq. etiam si varies materiam, non varias id, quod determinatè requiritur vt sit homo. Non diximus hominem tunc fore eiusdem speciei, cuius est nunc, sed fore hominem, sicut est nũc. Indifferentia igitur quædam est circa materiam ad rationem hominis, & cuiuslibet alterius; quæ indifferentia non est circa formam: non enim si quamlibet formam ponas cum hac materia: habes hominem: sicut habes quamcumq. tandem materiam ponas cum hac forma: ex quo manifestum est rectè dici formam rationem specialiter denominantem, hoc & illud.

Replicabis: homo ex materia cœlesti v.g. differret specie ab homine ex materia sublunari; ergo tã nõ esset homo vnus, quàm alius.

Resp. conc. ant. neg. conf. Veritas antecedentis patet ex dictis: patet & falsitas consequentiæ ex hoc, quod tam phiala ænea, quàm aurea est phiala. Quæ igitur differunt secundum materiam, differunt secundũ partem indifferenter, seu indeterminatè; quæ autem secundum formam, differunt secundum partem determinatè requisitam ad homen

men, quod sustinent. De hac re non potuit dubitare Philosophus, apud quem nec leuis suspicio fuit possibilem esse materiam diuersam ab hac, quæ datur.

Quia vero Philosophus loco citato, & alibi formam appellat rationem ipsius quod quid est esse rei, speciem, & aliquando etiam quidditatem. Hinc suspicantur nonnulli in sola forma totam substantiæ physicæ quidditatem consistere. Quemadmodum enim secundum considerationem logicam, & metaphysicam per speciem respondetur adæquate interroganti quid res sit: ita etiam secundum considerationem physicam respondebitur adæquatè assignando speciem physicam: tam enim species physica est tota quidditas physica, quàm species logica, seu metaphysica est quidditas logica, seu metaphysica. Huic tamen suspicioni videtur obuiatum ab eodem Phylosopho 8. Metaphys. cap. 4. vt dictum est suprà: quia tamen homines natura suspicaces non adeò facile auctoritati cedunt; vincendi sunt, si tamen possunt, rationibus.

Sit igitur conclusio. Forma substātię physicæ non est tota quidditas eiusdem. Probatur conclusio: quia per id habetur formaliter tota substantia physica, per quod habentur omnia constitutiua substantiæ physicæ: sed per solam formam non habentur omnia constitutiua substantiæ physicæ; ergo per solam formam non habetur tota substantia physica; tota autem substantia, & tota quidditas (nisi facias quæstionem de nomine) sunt vnum & idem. Hinc si hominem non logice, aut metaphysice, sed secun-

dum quod substantia physica est, definire volueris dices esse compositum ex corpore, & Anima rationali: & hoc composito pereunte, quod omnibus semel saltem accidet; perit homo: facile est hanc quæstionem euadere quæstionem de nomine; accipiendo pro quidditate substantiæ, non totam substantiam, sed partem substantiæ, à qua tota determinatur ad speciem, adeoq. philosophando per synecdochem.

Confirmatur nostra conclusio ex dictis. Tota quidditas non habetur per differentiam solam, sed per speciem in consideratione logica, vel metaphysica; immò ad interrogationē per *Quid est* melius respondebis per genus, quā per differentiā: optimè autē per genus, & differentiam, putà interrogatus quid sit homo: melius respondebis: est animal; quam: est rationale; optimè autem: est animal rationale: quidditas igitur logica, seu metaphysica non habetur adæquatè per formam. Quemadmodum autem quidditas logica est non per differentiam solam, sed per genus, & differentiam; ità & quidditas physica non habetur adæquatè per formam, sed per formam, & materiam, quę simul sumpta sunt tota species physica, vt patet.

Ad rationem suspicionis propositę dic Philosophum satis declarasse mentem suam 8. Physic. & alibi, vbi de substantia, quę sit tota actus, & de substantia, quę sit compositum ex potētia, & actu. Vocat autem formā speciem, & quidditatem: quia est ratio ponens totum in tali specie, & constituens illud aliquid, putà potius ignem, quàm aquā.

Nam

Nam, vt eſt dictum, materia ſecundum ſe eſt indifferens, vt ſit hoc, vel illud, & in quolibet eſt eadem : non ſunt igitur diuerſę ſubſtantię per materiam, ſed per formam. Quod ſatis liquet.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijc primò idem eſt conſtitutiuum intrinſecum rei, & diſtinctiuum illius à qualibet alia re : ſed per ſolam formam vna ſuſtantia diſtinguitur ab alia ; ergo ſola forma eſt conſtitutiuum intrinſecum huius & illius ſubſtantiæ ; & conſequenter ſola forma eſt adæquata quidditas rei: maior eſt effatum. Minor probatur : quia Petrus v.g. non diſtinguitur à Bucephalo per materiam.

Reſp. conc. mai. neg. min. Ad cuius probationem dic Petrum diſtingui à Bucephalo per materiam, & per formam : tam enim materia Petri non eſt materia Bucephali ; quam forma vnius non eſt forma alterius. Aduerſarius æquiuocatur inter differre, & diſtingui: materia Petri diſtinguitur à materia Bucephali ; ſed non propterea differt : vnde ſicut diximus in Logica Petrum conuenire cum Bucephalo in ratione animalis, differre autem in ratione talis animalis : ita dicimus in Phyſica Petrum ſimilem eſſe Bucephalo ſecundum materiam diſſimilem autem ſecundum formam.

Obijc. ſecundo. Sequitur ex concluſione poſita hominem quando eſt puer non eſſe illum eundem, qui fuit infans, nec ſenem illum

lum eundem,qui fuit puer: conſ. eſt abſurdum; ergo & ant. Probatur ſequela mai:quia ad identitatem hominis huius requiritur nō ſolum identitas Animæ, ſeu formæ; ſed etiā identitas materiæ: non eſt autem eadem materia in puero & ſene; ergo &c. Maior patet ex dictis. Minor autem probatur: quia per nutritionem adduntur nouæ partes materiæ, & ſimul aliquæ partes ex pręexiſtentibus amittuntur: animal enim aliquid veteris materiæ amittit, & aliquid nouæ acquirit.

Probatur iam minor primi ſyllogiſmi. Nam vnuſquiſq. de ſe loquitur vt eodem in quacunq. ætate. Senex eſt laudator temporis acti ſe puero. Igitur ſupponit eundem ſe eſſe ſenem qui fuit puer. E conuerſo ſperat puer fore ſe aliquid, quando erit ſenex:ſupponit igitur eumdem ſe fore ſenem,qui nunc eſt puer. Et ſi quis tibi diceret te non eumdem hominem eſſe, qui fuiſti ante quatuor annos, irrideretur.

Reſp. hoc argumentum, quod eſt propter antiquitatem venerabile, etiam militare contra eos, qui ponunt totam quidditatem in ſola forma. Eſt enim opinio ſatis communis formas viuentium ſaltem imperfectorum eſſe diuiſibiles: caſq augeri, & diminui ſecundum ętates. Serpens igitur, aut draco, qui olim non erat maior lucerta,iam autem immaniter creuit, ita vt terreat viatores,non erit idem ſerpens qui fuit. Idem dic de quercu,quę nunc annoſa tam altè exurgit,olim vero plantula erat vix ſemipalmaris. Eſt ne eadem vel diuerſa? cum etiam ſecundum formam tale habuerit incrementum.

princeps. Hic non habet perpetuam identitatem sui esse tam perfectam, quam Angeli. Patitur enim mutationem non solum secundum rationem accidentium, in quibus continuò variatur, sed etiam secundum partem sui substantialem, videlicet secundum materiã. Habet autem partem sui præcipuam, Animã videlicet rationalem, inuariabilem omninò secundum decrementum, aut incrementum: neque enim putandum est Animam tuam in corpore iam longiori, longiorem esse, quam fuerit in curtiori.

Post hominem sunt substantię imperfectiores, in quibus quid contingat circa decrementum & incrementum nihil est certi inter Philosophos. Sunt enim qui Bruta ipsa in plures classes diuidunt: aientes bruta perfectiora, qualia sunt Elephas, Equus, Asinus, & alia huiusmodi, habere Animas indiuisibiles; imperfectiora vero, qualia sunt serpentes, vermes, & alia, quæ dicuntur insecta, habere animas diuisibiles. In primis incrementum fieret non secundum Animam; secus in secũdis. Quid autem in hac re sentiendum sit, nemo hic determinat, nisi qui extra chorum saltat. Est autem communis sententia multa ex viuentibus, puta plantas omnes Animabus constare diuisibilibus, easque per additionem partis ad partem augeri; decrescere per detractionem.

Hæc tamen omnia, non obstantibus prędictis mutationibus, ex communi modo loquendi dicuntur etiam diuersis temporibus eadem esse: idem homo senex, qui puer: idem canis, qui catulus: eadem quercus annosa quæ paruula. Igitur ad saluandum quod res

sit

sit eadem, non requiritur quod eadem omnino sint eiusdem constitutiua. Ex his patet ad argumentum. In forma nega te non esse eumdem qui fuisti. Philosophus ait per motum augmentationis illud idē,quod erat,fieri maius : vnde docet motū vniuersaliter acceptū recte diuidi in quatuor species. Prima est generatio quæ est motus ad substantiam : secunda alteratio , quę est motus ad qualitatem : Tertia augmentatio , quæ est motus ad quantitatem: vltima,latio,quæ est motus ad locum.

Apparet ex dictis hominem strictius esse eumdem quando senex est,qui fuit puer;quā sit eadem quercus antiqua,quæ fuit noua. In hac enim mutatio fit secundum materiam & formam,in illo solum secundum materiam. Et quia mutatio secundum materiam fit insensibiliter ; ideo homo secundum considerationem physicam dicitur simpliciter,& absolutè idem. Hanc identitatem numericam hominis iam grandis cum se ipso olim paruulo exemplificat D. Thomas in igne , qui quamdiu per subministrationem noui alimenti durat,dicitur idem,quamuis continuò fluat materia, ex qua alitur. Longè tamen rigorosius, idem es, qui fuisti ; quia mutatio in te non fit nec adeo sensibiliter, nec secundum vtramque tui partem , vt dictum est.

Obijc. vltimò. Idem resurgemus , qui morimur: materia non erit eadem in resurgentibus , quæ fuerit in primo viuentibus ; ergo materia non pertinet ad quidditatem nostri. Maior est propositio dogmatica , & veritatis indubitatæ: *rursus enim circumdabor*

bor

bor pelle mea, & in carne mea videbo Deũ Saluatorem meum. Minor autem probatur primò: quia qui moritur infans & minimæ molis, resurget in mensura ætatis plenitudinis Christi: hoc est in statura hominis perfecti: sed ad mensuram huiusmodi non sufficit materia, quæ sufficiebat corpusculo infantis: igitur resurget cum alia materia, adeoque cum alio corpore, quam cum eo, quod moriens reliquit. Secundò eadem materia fuerit in multis hominibus: puta materia hominis ab alijs hominibus deuorati, fuerit, & in eo, qui deuoratus est, & in ijs, qui deuorauerint. Immo cum aliquæ nationes humanis vescantur carnibus; in vno homine materia, quæ fuerit per primam productionem, fuerit etiam in alijs successiue tum per nutritionem, tum etiam per productionem: cum enim homo generet ex superfluo alimenti, homo deuoratus ab alio superfluere potest alimento deuorantis, & euadere materia alterius hominis generandi de nouo. Cuius igitur erit in illa die, vaga illa materia pertinens ad tam multos? Hęc, & alia huiusmodi obijciunt Ethnici contra Mysterium resurrectionis, vt videre est apud D. Thomam lib. 4. contra Gentes cap. 81. vbi S. Doctor facili labore has omnes difficultates dissoluit.

Resp. igitur quod ita resurgemus ijdem qui morimur, sicut viuimus ijdem qui viximus; & consequenter quoad hoc soluta est difficultas. Hoc enim non impedit vnitatem in homine dum continuè viuit, non igitur impediet vnitatem resurgentis: in corpore autem hominis, quamdiu viuit, non semper

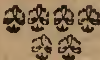
sunt eædem partes secundum materiam, nec propterea impeditur quin homo sit vnus numero à principio vitæ vsque in finem. Hæc D. Thomas loco cit. Ad illud de corpusculo infantis respondet D. Thomas quod si quid defuit ad cōplemētū debitæ quātitatis, vel quia aliquis præuentus est morte, antequam natura ipsum ad perfectam quantitatem deduceret, vel quia forte aliquis mutilatus est; aliunde hoc diuina supplebit potentia, nec tamen hoc impediet resurgentis corporis vnitatem, quia etiam opere naturæ super id, quod infans habet, aliquid additur aliundè, vt ad perfectam perueniat quātitatem, nec talis additio facit alium numero: idem enim numero est homo puer, & adultus.

Quoad eos autem, qui vescuntur carnibus humanis, adeoque in quorum pluribus eadem materia successiuè reperitur; respondet quod si aliquid materialiter fuit in pluribus hominibus resurget in eo, ad cuius perfectionem magis pertinuit. Exemplum ponit in costa, quam ex Adamo sumptam ędificauit Deus in mulierem, & consequenter quæ ab Adamo transmigrauit in Euam. Costam hanc dicit Diuus Thomas resurrecturam in Eua, quia magis principaliter fuit in Eua, quam in Adam. Ex eadem ratione pars, quæ fuit in generante, & genito, resurget in genito, quod enim superfluum fuit generantis est principalis materia geniti. Quod si quid secundum eamdem perfectionem in vtroque fuerit, resurget in eo, in quo primitùs fuerit. Hæc D. Thomas.

Prætereà docet Magister in quolibet homi-

mine remanere ſemper partes primigenias, quæ per actionem caloris, aut cuiuslibet alterius qualitatis numquam abſumĉtur. Vocant autem partes primigenias illas, quibus per generationem, non autem per aggenerationem, ſeu augmentationem, primò vnita eſt Anima rationalis; & conſequenter hominem, præter identitatem omnimodam formæ ſubſtantialis, habere etiam ſemper identitatem omnimodam materiæ primigeniæ: ſiue eamdem in omni rigore materiam primigeniam.

Hanc Magiſtri doctrinam confirmare poſſemus experientia, qua conſtat periculoſiſſimum eſſe, atque lethale, quoſdam næuos, qui nobis adnaſcuntur, abſcindere; cum cæteroquin ſine periculo mortis etiam manus, vel brachium abſcindatur. Putà ſi quis cum dente aprino naſcatur ex aliqua matris imaginatione, vt ſæpe accidit, ſine periculo omnium aliorum dentium iacturam faciet, præter quam aprini. Idem dic de alijs huiuſmodi.

QVAESTIO IX.

De Priuatione.

ARTICVLVS I.

Tam Priuationes, quàm Negationes formales nihil sunt.

DEVS ita est simpliciter, & absolutè, vt non possit non esse. Chimera ità simpliciter, & absolutè non est, vt non possit esse. Cætera omnia, vel ita sunt, vt possint non esse; vel ita non sunt, vt possint esse. Rationem formalem per quam sunt nō esse aliud ab eo quod sunt; demonstratum est vbi de essentia, & existentia. Rationem formalem, qua non sunt quando non sunt, rectè inuenerimus, quando nihil esse statuerimus. Non quærimus hic rationem veluti causalem, qua non fit id, quod re ipsa non est, cum tamen posset esse. Scimus enim omnia contingentia esse, vel non esse, seu existere, vel nō existere ad placitū eius, quo volente est id quod est, quo nolēte non est id, quod non est: adeoq. si rogeris cur existat mundus, qui posset non existere, recte respondebis: quia Deus vult. Si autem rogeris cur non extitit antequam existeret, cum tamen existere potuerit, recte respondebis: quia Deus noluit, sed aliud est cur non sit, aliud non esse.

Rursus non esse rei, quæ contingenter non est, vel est non esse formæ in subiecto, vel non

non esse rei, non in subiecto. Putà & alius mundus non est; & Antichristus non est: & visio non est in oculo dormientis; & calor non est in hoc ligno. Neque alius mundus, neque Antichristus est res natura sua petens esse in alio: neque visio, aut calor est res petens natura sua non esse in alio: non esse caloris in ligno, lucis in aere, visionis in oculo dicitur priuatio: non esse alterius mundi, aut non esse Antichristi in mundo solet appellari negatio. Hoc idem nomen *Negatio*, applicatur etiam non esse formæ in subiecto tali formæ recipiendæ inepto. V. g. non esse potentiæ visiuæ in ligno, dicetur negatio; non esse potentiæ visiuæ, in homine dicitur priuatio. Propterea audies aliquando negationem à priuatione differre, quod hæc sit carentia formæ in subiecto apto, illa verò carentia formæ in subiecto inepto. Vnde aliquando per iocum homo stupidus dici solet habere, non solùm priuationem, sed etiam negationem scientiæ; quod est non solum carere scientia, quod in adolescentibus etiam ingeniosis sine vituperio reperitur, sed insuper capacitate sciendi, quod etiam pueri erubescunt. Negatio tamen etiam de ijs dicitur, quæ ita non sunt, vt si essent, non propterea essent in subiecto, vt patet ex dictis.

Quærimus igitur hic quid sint huiusmodi negationes, & priuationes. In qua quæstione sunt qui negationibus, & priuationibus, vt ita dicam, formalibus cum negationibus, & priuationibus causalibus omninò confusis, nihil aliud intelligunt per non esse cuiuslibet rei, quam quodlibet impedimentum, ne res illa sit, quæ re ipsa non est.

Ita si fingas obturari iam fenestras huius scholæ, itaut totus hic aer tenebrosus euadat; non esse lucis in aere, seu priuatio lucis in hoc medio formaliter erunt illa obstacula, vel lignea, vel lapidea, quibus impeditur lux ab ingressu huius scholæ. Et vbi nihil aliud est, aut inueniri potest, a quo impediatur nè sit id, quod esse potest: paratum habent Deum prohibentem nè sit, & proptereà sustinentem denominationem negationis formalis, vel Antichristi, vel Apostoli, vel Elephantis, vel cuiuslibet alterius huiusmodi. Idque ratione decreti liberi, quo hæc omnia excludit ab esse.

Quod autem ita non est vt necessario non sit, hoc est quod impossibile est esse, impeditur per ipsummet Deum formaliter nè sit; qui propterea dicitur esse per suam essentiam negatio omnium impossibilium, per suam volũtatem liberam, eorum contingentium, quæ non sunt. Si igitur consideres Deum decernentem vt non sit Antichristus: habes in huiusmodi decreto negationem formalem Antichristi: si autem eumdem Deum contemplari velis, vt negationem chimeræ, imaginare illum, ità plenitudine suæ essentiæ implentem vniuersum, eiusdemq. rimas ità obturantem, vt nè tenuissima quidem chimerarum sese insinuare possit in rerum naturam; nè videlicet magno naturæ malo omnia susdeque vertat. Hanc sententiam excogitarunt ij, quibus visum est non posse esse veram vllam propositionem, nisi aliquo existente, quod illam verificet: sicut non potest vllus paries esse albus, nisi aliquo existente, quod illum albificet. Hi sibi ipsis sem-

ſemper cohęrentes, quamuis in falſo fundamento, dixerunt multas propoſitiones nec eſſe determinatè veras, nec determinatè falſas. Et vbi neceſſitas coegit admittendi verum circa obiecta, quæ numquam ſunt, excogitauerunt ideas pluſquam Platonicas, quibus nihil dicendo non tuerentur quidem, ſed tueri viderentur ſanam doctrinam.

Alij contra admittentes veras eſſe propoſitiones innumerabiles nullo vmquam exiſtente obiecto, per quod verificentur, neſcio qua incohærentia illis propoſitionibus: *Chimera eſt impoſſibilis. Antichrtſus non eſt Aer eſt tenebroſus. Cæcus non videt*, vt vere ſint, dixerunt aſſignandum eſſe obiectum aliquod, per quod veræ ſint: quod obiectum re ipſa exiſtat. Adeoq. diuina eſſentia per ſeipſam verificat hanc propoſitionem: *Chimera non eſt*, & *Chimera eſt impoſſibilis*: voluntas autem libera Dei verificat has alias: *Aer eſt tenebroſus. Cæcus non videt*: cum ſit formalis priuatio lucis in aere, viſionis in cæco, & ſic de cæteris.

Dicendum eſt tamen. Incompoſſibile, cum re, quæ non eſt, non niſi per tropum dicitur negatio rei. Negationes autem, & priuationes, vt aiunt, obiectiuæ, proprie loquendo, nihil ſunt.

Hæc concluſio eſt expreſſa ſententia Auguſtini latè illam explicantis tùm in libro de Beata Vita: tùm in libro de Geneſi contra Manichæos, tùm alibi paſſim. En eiuſdem verba in libro de Beata Vita. *Neſcio quomodo dicamus habet egeſtatem, aut habet ſtultitiam. Tale eſt enim, ac ſi locum aliquem, qui lumine careat, dicamus habe-*

re tenebras: quod nihil est aliud, quam lumen non habere. Non enim tenebræ quasi veniunt, aut recedunt; sed carere lumine hoc ipsum est iam tenebrosum esse: vt carere veste, hoc est esse nudum. Non enim veste accedente, veluti aliqua res mobilis, nuditas fugit. Sic ergo dicimus aliquem habere egestatem, quasi dicamus habere nuditatem. Egestas enim verbum est non habendi. Quemadmodum vt quod volo explicem sicut possum: ita dicitur: habet egestatem, quasi dicatur: habet non habere. Hæc Augustinus, quibus nihil, aut pressius, aut elegantius dici potuit ad veritatem.

Ex his habes ipsum non esse rei, quæ negatur, nòn esse aliquid: multò minus esse ipsam rem, quæ negatur: vnde ineptum est dicere tenebras, v. g. esse lucem, quæ negatur: aut nuditatem esse vestem, quæ negatur. Vestis enim, quæ negatur quando homo dicitur nudus, est illa eadem, quæ illi tribuitur, quando dicitur vestitus: sicut sapientia, quæ negatur quando aliquis dicitur stultus, est illa eadem, quæ ponitur, quando aliquis dicitur sapiens. Non igitur rectè dixeris ignorantiam secundum id, pro quo supponit esse sapientiam; secundum autem id, quod significat esse voluntatem Dei; benè autem: ignorantiam non supponere pro vlla re; significare autem sapiẽtiam, quam excludit, vel subiectum à quo excludit sapiẽtiam, vel vtrumque.

Hoc idem explicat idem Augustinus de Genesi contra Manicheos cap. 4. *Vbi lux non est* (ait ille) *tenebræ sunt; non quia aliquid sunt tenebræ, sed ipsa lucis absentia tene-*

tenebræ dicuntur. Sicut silentium non aliqua res est, sed vbi sonus non est, silentium dicitur. Et nuditas aliqua res non est, sed in corpore, vbi tegumentum non est, nuditas dicitur: & inanitas non est aliquid, sed locus vbi corpus non est, inanitas dicitur. Sic tenebræ non aliquid sunt, sed vbi lux non est, tenebræ dicuntur. Hoc ideò dicimus, quia solent dicere: vnde erant ipsæ tenebræ super abyssum antequam faceret Deus lucem? Quis illas fecerat, vel genuerat? Aut si nemo fecerat, vel genuerat eas, æternæ erant tenebræ: quasi aliquid sint tenebræ. Hæc Augustinus, & post aliqua alia: *Sicut autem silentium nihil est, sic & tenebræ nihil sunt.*

Hoc argumento expugnantur, qui priuationes, & negationes identificant, vel cum aliquo ente positiuo, vel cum quolibet alio genere entis, quod sit distinctum à nihilo, siue illud vocetur abusiuum, siue diminutum. En argumentum Manichæi. Tenebræ erant super faciem abyssi: ergo aliquid erat super faciem abyssi: rursus illud aliquid, vel est genitum; vel ingenitum; si genitum, quis illud genuerat? cum de Deo non dicatur, quod illud genuerit; cuius tamen vniuersa creatura hic enarratur; est igitur quid ingenitum, & consequenter quid æternum: vel si genitum, ab alio genitum, quam à Deo, qui & lucem, & alia genuit, quæ ibi exponuntur, vbi dicitur: *In principio creauit Deus, &c.* Ex quo rursus infert id, quod vnicè intendit; videlicet quod quemadmodum est quoddam principium, quod fecit lucem: ità est aliud principium, quod fecit

tenebras: & quia lux est bonum, tenebræ autem malum: dantur duo principia, vnum bonorum, alterum verò malorum omnium.

Hæc omnia Manichæorum machinamenta paucis euertit Augustinus negando primam consequentiam in hoc enthimemate: Tenebræ erant super faciem abyssi, ergo aliquid erat super faciem abyssi. Nam esse tenebras non est esse aliquid: sicut enim dixit superiùs: egestas est verbum non habendi: vnde si habes egestatem habes non habere: ità tenebræ sunt verbum non essendi; vnde si sunt tenebræ super abyssum, est non esse super abyssum. Qui autem cum Manichæis clamat. quid est illud non esse, & quis fecit illud? ridiculus est, nec aliam responsionem meretur.

Hanc Augustini responsionem nequit afferre, qui priuationes et quęlibet non entia identificat cum ente abusiuo, aut quolibet alio ente reali. De hoc enim iure suo petit Manichæus responderi sibi quid nam illud sit, & quisnam illud fecerit; cum nonnisi ridiculè quæri possit quisnam fecerit non ens. Dicere autem id pro quod supponit, priuatio nihil esse; id autem quod significat non esse aliquid factum, petit iterum explicari quid sit illud, pro quo supponat? Si respondeatur esse id ipsum, quod negatur, putà esse lucem. contra est: quia lux est creatura, cum tamen tenebræ non sint creatura: dum autem dicitur, quòd tenebrę non sunt creatura, nec aliquid, hoc dicitur de tenebris secundum id, pro quo supponunt, quod nihil est aliud dicere, quam *tenebras* non supponere pro aliqua re. Si autem dicatur tenebras

nebras secundum id, quod significanr esse aliquid, rectè quidem dicitur, si id intelligitur quod intelligimus nos, videlicet hanc vocem *tenebrę* non supponere quidem pro vlla re; significare autem vel subiectum, vel formā exclusam à subiecto, vel vtrumq. sed tunc de re significata ineptè dicitur, quod non sit aliquid: sicut & ineptè illud idem diceretur, si pro re significata acciperetur voluntas Dei, quod nec venit, nec venire potuit in mentem Augustini.

Denique vlterius probabitur hæc nostra conclusio argumentorum solutione.

ARTICVLVS II.

Respondetur obiectionibus.

OBije. 1. si priuationes, & negationes nihil sunt; sequitur inter priuationem sapientiæ, & priuationem auditus non dari vllam differentia: cons. est absurdum; ergo & antec. Sequela mai. probatur: quia tam ignorantia, quàm surditas nihil est; inter nihil, & nihil non datur vlla differentia; ergo inter ignorantiam, & surditatem non datur vlla differentia. Probatur autem minor: quia si inter ignorantiam, & surditatem non datur differentia, esse surdum non est aliud, quam esse ignorantem, nec esse ignorantem est aliud, quam esse surdum. Hoc autem dicere est ignorantis.

Resp. negando sequelam mai. Nam, vt docet D. Thomas secunda secundæ quęst. 87. art. 2. corporet omnis defectus, seu priuatio speciem sortitus secundum habitum oppo-

situm: differunt enim cæcitas, & surditas secundum differentiam visus, & auditus. Idem dic de quibuslibet alijs huiusmodi. Ad probationem dic vnum nihil ab alio nihilo non differre secundum id, pro quo supponunt, quia nec vnum, nec alterum, nec vtrumq; simul est aliquid: iuxtà illud: zero cum zero facit zero; differunt tamen secũdum id, quod significant, hoc est secundum formam, seu rem, per ordinem ad quam concipiuntur.

Obijc. 2. Quod est aliquod bonum est aliquid: aliqua negatio est aliquod bonum; ergo aliqua negatio est aliquid. Mai. est euidens. Min. probatur per illud Christi Domini dictum de Iuda: *Melius illi erat si natus non fuisset homo ille*: quo dicto probatur non solùm futuram fuisse aliquid boni negationem Iudæ; sed etiam futuram fuisse aliquid melius, quam ipsemet Iudas. Vnde roboratur argumentum. Iudas, seu existentia Iudæ est aliquid boni: negatio existentiæ Iudæ est melior existentia Iudę, ergo à fortiori negatio existentiæ Iudæ est aliquid boni. Mai. est euidens: quis enim neget hominem, etiam malum, esse aliquid boni? Immò ijs, qui mirantur homines malos sustineri à Deo respondet Augustinus, mirandum potius esse quod sustineat bonos equos, quã quod sustineat malos homines; cum certum sit, inquit, hominem malum esse quid melius, quam equum bonum. Min. est Euangelica. Cons. est euidens: quod enim est melius bono, euidenter est bonum.

Resp. quod hoc dictum Christi Domini multipliciter explicatur, & à multis non explicatur, sed magis implicatur. Res tamen

est satis facilis: vnde omissis aliorum explicationibus, sit nostra hæc. Iudas existens est aliquid boni cum magno malo: est enim aliquid boni in genere boni physici cum magno malo in genere mali moralis. Loquitur enim Christus de Iuda, vt proditore. Si autem Iudas non existat, non existit neque illud bonum in genere boni physici, neque illud malum in genere mali moralis. Suppone autem hic pro certo malum morale in sua malitia vincere ex toto genere bonitaté in genere boni physici: vnde si omne bonũ in genere physico cóparetur cum leuissimo malo in genere morali, illius bonitas superabitur ab huius malitia; hoc eque certum est, ac certum est omnes asinos non esse tantum boni, quantum boni est vel minimus homo.

Ex his manifestum est, quod existente Iuda proditore, tantum mali habes in scelere, vt bonitas ipsius Iudæ in genere boni physici nullo modo compenset illud malum, adeoq. plus incomparabiliter mali habes, quam boni. Rursùs illud malum in genere moris Iuda non existente non habetur; malum enim huiusmodi non habetur, nisi existente subiecto, cui debetur bonum oppositum, & eodem à tali bono spontè, & liberè recedente. Melius est autem non existere illud subiectum cum tanto malo, hoc est cum priuatione talis boni, quàm existere; hoc est minus malum est non existere Iudam, quam dari cum Iuda priuationem boni, in qua cósistit illud malum, propter quod dicitur: Melius ei erat si natus non fuisset homo ille.

Sic autem dicitur melius non esse ipsum simul

simul cum malo, quam omninò nō esse, quia omninò non esse est minus malum, quam esse cum culpa; quamuis nec non esse, nec non esse cum culpa dicat vllum bonum: sed minus malum in comparatione maioris nomen boni non semel obtinuit: vnde si ægrotantem amicum conuenias putans illum peste laborare, & audias illum non peste, sed leui febricula torqueri: lætaris quasi de bono amici, dicisq. & sine scrupulo: melius est illum febri teneri, quam peste. Quamuis nec febris bona sit, nec pestis. Eodem modo melius est te non esse, quam esse cum culpa: quia te non existente deficit quidem aliquid boni, sed in genere physico, & quidem indebiti: te autem existente cum culpa, hoc est sine iustitia, deficit magnum bonum in genere moris, & quidem debitum eo ipso quod sis: teneris enim esse bonus.

Ex his patet ad argumentum. In forma concede maiorem, nega minorem. Ad probationem distingue: melior est negatio existentiæ Iudæ quomodocumq. quam existentia Iudæ: nega; negatio existentiæ Iudæ cum culpa, quam existentia: iterum subdistingue: melius vt minus malum, quam esset malum negatio existentiæ: concede, alio modo: nega. Minus malum est non existere Iudam, quam non existere cum existentia Iudæ iustitiam debitam Iudæ. Hæc doctrina consonat omninò doctrinæ Augustini, vbi agens de malo etiam in genere moris minus malum respectu maioris appellat melius. Puta: melius est te mentiri vt prosis, quàm vt noceas: cum tamen certissimum sit, & ipsi Augustino indubitatum semper, malū esse menti-

tiri

tiri. Huiusmodi comparationes inter mala, & mala, siue in eodem, siue in diuerso genere habes satis frequentes in eiusdem Augustini Enchiridio. Sæpissime enim vbi dici posset: hoc est minus malum, illud deterius: habes: hoc est melius, illud deterius. Ex quo vides non valere: hoc est melius, ergo est bonum.

Philosophus etiam in libris de Cœlo docet aliquid dici de subiecto comparatiue, quod tamen dici nequeat absolute; v. g. rectè dixeris: Aer est grauior igne: aqua est leuior terra: quamuis nec rectè dixeris: Aer est grauis, aqua est leuis: Elementorum enim duo grauia sunt terra, & aqua; duo leuia, ignis, & aer.

Obijcitur tertiò. Ista propositio: datur nunc negatio Antichristi: est vera. Item si media nocte dixeris: nunc sunt tenebræ, dixeris verum: ergo & nunc existit negatio Antichristi, & media nocte existunt tenebræ. Consequentia probatur, quia hæc propositio datur nunc negatio Antichristi, & aliæ similes affirmant existere negationem Antichristi, & alias negationes, & priuationes rerum, quæ negantur; ergo si sunt verę debent huiusmodi negationes, & priuationes existere. Probatur secundum antecedens, quia prædictæ negationes affirmant aliquid existere per quod sint verę (voco hic negationes propositiones negatiuas) non nisi negationes, aut priuationes obiectiuas, ergo affirmant existere negationes, & priuationes obiectiuas. Hoc vltimum argumentum probat etiam has propositiones: *non existit Antichristus: non est lux*, veras esse per aliquid

quod

quod sit negatio Antichristi, negatio lucis, &c.

Resp. totum hunc discursum penitùs abire in nihilum per doctrinam Philosophi partim adductam alibi, partim huc adducendam. Dictum est alibi. Eo quod res est, aut non esse propositio vera, vel falsa dicitur, quod principium omnibus habentibus intellectum est euidens. Est autem etiam euidens quod non esse rem, non est formaliter esse aliam rem incompossibilem cum ipsa. Puta non esse Antichristum non est formaliter esse aliam rem incompossibilem cum Antichristo. Demonstratur hoc. Quia Deo nullam rem faciente verum est: non est Antichristus; falsum est est alia res incôpossibilis cum Antichristo: igitur non esse vnam rem non est formaliter, imò nec consequenter esse aliam rem incompossibilem cum ipsa. Est igitur verum: non est Antichristus per hoc præcisè, quod non sit Antichristus: adeoque habes iam vnde sit vera negatio, seu propositio negatiua circa existentiam Antichristi. Idem dic de cæteris huiusmodi. Hæc responsio est simul conclusionis probatio.

Ad alias propositiones, quæ videntur affirmatiuæ iam dictum est. Idem enim est: datur negatio Antichristi, & dantur tenebræ, ac, non datur Antichristus, &, non datur lux. Vt tamen ad prædictas propositiones breuiter respondeas: distingue: datur negatio Antichristi, dantur tenebræ, in esse rei: nego; in esse veri: concedo. Non dantur in esse rei; quia non est aliquid quod sit negatio, aut priuatio. Dantur in esse veri, quia verum est, non esse Antichristum, non esse lu-

lucem. Huc facit quod habes apud D.Thomam 1.parte quæst.48. art.2. ad secundum. *Ens dupliciter dicitur:secundũ quod significat entitatẽ rei, prout diuiditur per decẽ prædicamẽta, & sic conuertitur cũ re, & hoc modo nulla priuatio est ens. Alio modo dicitur ens, quod significat veritatẽ propositionis, quæ in cõpositione consistit, cuius nota est hoc verbũ est: & hoc est ens, quo respond. ad quæstionẽ an est. Et sic cæcitatẽ dicimus esse in oculo*

Vides secundum Doctorem Angelicum quid respondeas huic argumento cæcitas vere est in oculo Petri. Surditas in aure Pauli, & sic de cæteris, ergo & cæcitas, & surditas, & alia huiusmodi sunt aliquid. Probatur consequentia, quia nec Petrus per seipsum est sua cæcitas, nec Paulus per seipsum sua surditas: Ergo & cæcitas Petri est aliquid supra Petrum, & surditas Pauli est aliquid supra Paulum. Concedit D, Thomas antecedens, & negat consequentiam, vel distinguit consequens: cæcitas, & surditas sunt aliquid in ratione: rei: negat, in ratione veri: concedit. Petrus non est cæcus per aliquid quod habeat, sed per hoc quod non habeat aliquid, quo sit videns. Non est igitur cæcus per aliquid sibi superadditum, sed per aliquid quod ipsi desit, siue potius per hoc, quod aliquid ipsi desit, quod est esse cęcum non per habitum, sed per defectum.

Dices: debet dari aliquid distinctũ à Petro quod sit cæcitas Petri: hoc non potest esse nisi formalis priuatio potẽtię visiuę in Petro, ergo debet dari formalis priuatio potẽtię visiuæ. Sed hæc formalis priuatio nequit esse nisi vel aliqua forma incõpossibilis cum potẽtia

vi-

visiua intrinseca subiecto, vel aliqua volun-tas Dei remouens à Petro potentiam visiuā, ergo illa cæcitas Petri consistit formaliter vel in forma recepta in Petro incompossibi-li cum potentia visiua, vel in aliqua volun-tate Dei remouente à Petro potentiam visi-uam. Propterea aliqui vocant cæcitatem for-malem vel qualitates receptas in organo impeditiuas visus; vel decretum Dei remo-tiuum visus à Petro.

Resp. quod neque prædicta forma intrin-seca organo, neque decretum Dei formaliter excæcant Petrum. Et potius dicerem cęcum videre quam voluntatem Dei esse formalem cœcitatem cœci. Voluntas Dei & excœcat & facit videntem Petrum in genere causæ effi-cientis non autem in genere causæ formalis. Facit videntem dando potentiam videndi, facit cæcum illam eandem non dando: tam autem non est ratio formalis qua sit cæcus; quam non est ratio formalis qua sit videns. Quod si quæras quid sit ratio formalis qua sit cæcus? iam dictum est non esse cæcū per hoc quod sit aliquid, sed per hoc quod non sit aliquid in ipso. Si igitur quæris rationem formalem cæcitatis in esse rei: nego supposi-tum: si in esse veri: respondeo quia non ha-bet potentiam visiuam. Si vlterius quæratur quid sit non habere, interroga quid sit habe-re, & responsioni quæ dabitur adde particu-lam *non*: nec aliud respondeas nisi forte mu-tandus sit sermo è latino in italicum, vel aliquem alium prout sors feret.

Aduerte autem hic nos de priuationibus loqui secundū quod dicunt de non esse. Non enim dubitamus denominationes priuatiuas

ponere

ponere aliquid in natura; cum ponant subiectum & in subiecto aptitudinem ad formã quæ per huiusmodi denominationes excluditur, puta denominatio cæci ponit in natura animal cum aptitudine ad potentiam visiuam, idem dic de cæteris. Non tamen idem dices circa denominationes pure negatiuas. Hæc enim propositio: *non datur Antichristus*: aut huic æquiualens: *datur negatio Antichristi* nihil ponit, vt patet ex dictis.

Ad argumentum in forma distingue: Petrus per aliquid à se distinctum, &c. distinctione entis ab ente: nego: distinctione non entis ab ente: omitto. Cæcitas Petri non superaddit aliquid Petro sed aliquid tollit à Petro, adeoque cæcus est, non per aliquod esse, sed per aliquod non esse, seu per defectũ alicuius esse.

Dices: ergo Petrus per seipsum præcise est cæcus. Probatur consequentia quia ad hoc vt Petrus sit cæcus nihil debet superaddi Petro; ergo Petrus per seipsum præcise sustinet denominationem cæci. Probatur consequentia comparando hanc denominationem *homo* cum hoc hac alia denominatione *albus* respectu eiusdem Petri. Denominatio hominis intantum conuenit Petro præcise secundum se accepto, inquantum non habet esse hominem per aliquid sibi superadditum: denominatio autem albi, intantum non conuenit Petro secundum se præcise accepto, in quantum conuenit illi per aliquid ipsi superadditum: sed denominatio cæci conuenit Petro sine vlla re superaddita, non autem per aliquid superadditũ, ergo ita Petrus est per seipsum præcise cæcus, sicut est per seipsum præcise homo.

Resp.

Resp. negando consequentiam. Ad probationem nego maiorem. Denominatio hominis nec ponit nec excludit: seu potius nihil dicit aut ponendo aut excludendo supra rationem Petri, ideoque dicitur præcisiua etiam dum dicitur de Petro vt patet ex alibi dictis: denominatio autem cæci non est præcisiua sed exclusiua, adeoque ita nihil ponit in Petro vt excludat à Petro id quod secundum se est debitum Petro. Petrus secundum se & secundum rationem hominis præscindit à vidente & cæco; denominatio videntis ponit aliquid supra Petrum, debitum Petro: denominatio cæci tollit à Petro illud idem, videlicet potentiam visiuam. Idem hoc argumentum sed aliter personatum sic obijci posset.

Obijcitur itaque quarto. Ista propositio: *non datur Antichristus* per seipsam præcise est indifferens vt sit vera vel falsa; ergo per aliquid à se distinctum debet determinari ad rationem veræ vel falsæ: si Antichristus est per existentiam Antichristi contrahitur ad rationem falsæ; si autem Antichristus non est, contrahitur ad rationem veræ per non esse Antichristi; ergo non esse Antichristi est aliquid. Probatur hæc vltima consequentia quia si non esse Antichristi nihil sit, hæc propositio per nihil contrahitur ad rationem veræ: ipmlicat autem in terminis propositionem indifferentem ad verum & falsum determinari ad verum potius quam ad falsum, & per nihil determinari ad verum potius quam ad falsum. Confirmatur per hanc illationem quæ videtur innegabilis: nihil determinat hanc propositionē ad verum potius

tius quam ad falsum, ergo hæc propositio non est vera potius quam falsa. Esset mirabile si concederetur antecedens & negaretur consequentia, sicut esset mirabile hoc aliud: nihil est quod te determinet ad esse potius hic quam alibi, ergo non es potius hic quam alibi. Dicendum est igitur vel propositiones negatiuas, &c.

Resp. hanc obiectionem esse solutam vbi diximus cum Philosopho, eo quod res est vel non est, propositio vera vel falsa dicitur. Non est igitur per seipsam præcise vera quandoquidem ad sui veritatem exigit vt non sit res quam negat. Quod seipso præcise est tale, siue detur, siue non detur aliud, est tale: quod autem exigit vt detur vel non detur aliud vt sit tale, eo ipso non est per seipsum præcise tale. Ad argumentum in forma, concesso antecedenti, distingue consequens: debet, &c. per aliquid à se distinctum per modum entis: nega; distinctum per modum non entis conc. conseq. Ad probationem patet ex dictis. Ad probationem vltimæ consequentiæ: distingue: propositio per nihil contrahitur ad rationem veræ: si li nihil accipias præcisiue: nego; si exclusiuè concedo. Veritas enim propositionis prædictæ non præscindit ab esse & non esse, sed excludit esse obiecti quod attingit. Non est igitur, dicendum propositiones negatiuas per seipsas præcise esse veras, quandoquidem ad veritatem sui exigunt vt non sit in natura res quam negant. Nec etiam dicendum est eas ad veritatem sui exigere vt existat aliquid per quod sint veræ, quandoquidem per hoc sunt verę formaliter, quod non sit res per ipsas negata.

Repli-

Replicabis: ergo veritas est in sola propositione: ergo non est partim in propositione, partim in obiecto.

Resp. distinguendo consequens: est in sola propositione, si li *sola* sonet exclusiue: concedo; si præcisiue: nego. Ad vltimum consequens distingue: non est partim in propositione partim in obiecto: quod sit: concede, in obiecto quod non sit: nega. Denominatio veri cadit supra propositionem comparatiue ad obiectum. Si neget esse obiectum, & obiectum sit; est falsa, & illa falsitas habetur formaliter per propositionem & existentiam obiecti. Si autem neget dari obiectum, & reipsa obiectum non detur: vera est; & veritas habetur per hoc quod propositio sit & non sit obiectum. Aduerte veritatem, quamuis consistat in propositione & obiecto, esse tamen denominatiuè in sola propositione.

Obijcitur quinto. Est impossibile quod neque existat Antichristus neq; negatio Antichristi: nunc non existit Antichristus; ergo existit negatio Antichristi. Minor est certa. Maior probatur quia necesse est alterutrum ex contradictorijs dari: Antichristus & negatio Antichristi sunt contradictoria, ergo necesse est vel dari Antichristum, vel negationem Antichristi. Maior secundi syllogismi est primum principium: impossibile enim est aut vtrumque contradictorium simul dari, aut neutrum, iuxta illud: *quodlibet est vel non est*, quo principio vsi sumus in Logica ad probandum propositionem etiam de futuro contingenti esse vel determinate veram vel determinate falsam.

Resp. negando maiorem. Ad probationẽ distin-

distingue maiorem: necesse est alterutrum ex contradictorijs dari in esse veri: concedo; in esse rei: nego suppositum. Insinuauimus in Logica falsum esse, quod aliqui putant, dari contradictoria obiectiua: itaut propositiones contradictoriæ obiecta etiam contradictoria respiciant. Propositiones sunt cõtradictoriæ per hoc quod ambæ circa idem versentur, vna affirmando & altera negando. Qui dicit: Antichristus est, respicit Antichristum: & qui dicit: Antichristus non est eundem respicit Antichristum: primus affirmando, secundus negando. Qui autem dicit: est negatio Antichristi, vel dicit falsum, si affirmet existentiam negationis obiectiuæ; vel si dicit verum, ideo dicit quia facit sensum secundo intentionalem, videlicet verum est non esse Antichristum: in quo sensu docet ex Philosopho D. Thomas accipi nonnumquam *est*.

Obijcies insuper: forma incompossibilis cum alia forma recte dicitur exclusiuum formale alterius formæ; sed exclusiuum formale alterius formæ est priuatio alterius formæ, ergo forma incompossibilis cum altera forma recte dicitur priuatio alterius formæ. Maior probatur inductione. Calor dicitur exclusiuum formale frigoris. Nigredo albedinis & sic de cæteris.

Resp. distinguendo maiorem: est exclusiuum formale per modum contrarij: concedo, per modum contradictorij. nego. Numquam inuenies calorem & frigus appellari contradictoria. Appellantur autem contradictoria calor & non calor quia affirmatio & negatio

calo-

caloris: hoc eſt duæ propoſitiones quarum altera ſit: *eſt calor*; altera: *non eſt calor* ſunt contradictoriæ. Contradictio igitur non eſt in re, ſed in dictione: vt apparet ex hoc ipſo vocabulo: *contradictio*.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Inferuntur aliqua ex dictis.

INferes primò priuationem quam diximus eſſe principium rei naturalis in fieri per modum termini à quo ſuſtinere rationem principij, per ipſam met rationem formalem priuationis, ſecundum id quod dicit de non eſſe. Vnde recte diximus ſubiectum in mutatione ſubſtantiali tranſire à non forma ad formam. Hanc rationem termini à quo, vix ſuſtinebit in aliena ſententia. Neque enim recte dixeris ſubiectum tranſire à decreto Dei ad formam; aut à forma quæ non eſt, ad formam quæ ſit: forma enim quæ ante non eſt, & poſtea eſt, non ſunt duæ formæ, neq; duæ res, & conſequenter non ſunt duo principia quorum alterum ſit terminus à quo, alterum autem ſit terminus ad quem: oportet igitur vt ipſum non eſſe ſit terminus à quo. Ipſum autem non eſſe non eſt forma, vt patet ex terminis. Sed neque poteſt eſſe terminus à quo ipſum met decretum Dei, & conſequenter, nequit eſſe ipſum met formale non eſſe formæ, ſecundum rationem ſecundum quam eſt terminus à quo: eſt enim ineptum dicere tria eſſe principia corporis naturalis in fieri: materiam, formam & voluntatem Dei,

In priuatione: si accipias (aiunt aliqui) id pro quo supponit, est ipsamet forma quæ non est: si autem id quod significatur, est voluntas Dei: quæ propterea recte dicitur ipsummet formale non esse formæ quæ negatur. Verũ vtrũlibet ex his accipias, inepte assignas principium rei in fieri, nec enim forma quæ non est, recte assignatur vt principiũ distinctum à forma quæ postea est: nisi reduplices supra ipsum met non esse ipsius: si autem ita reduplices, vel reduplicas supra nihil, vel supra decretum. Si supra decretum: absurde reduplicas: cum absurde ponatur pro principio intrinseco rei in fieri: si supra nihil: recte quidem reduplicas, sed venis in nostram sententiam assignãdo pro priuatione purum nihil. Reipsa dum defendunt principia ita philosophantur: neque enim nostrum est, sed omnium id quod ibi diximus formam fieri ex nihilo sui, quamuis non ex nihilo subiecti: sed huius responsionis, aut significati per hanc responsionem, deinde obliuiscuntur & quidlibet aliud dicunt de priuationibus.

Inferes 2. quod quamuis voluntas Dei recte adscribi posset pro verificatiuo huius propositionis: *est lux*, non tamen recte adscriberetur pro verificatiuo huius alterius: *non est lux*: ratio à priori euidens est: quia re ipsa vt sit lux requiritur voluntas Dei. est enim impossibile aliquid de facto existere nisi Deo positiue volente vt existat: at vero vt aliquid non sit, sufficit vt præcise non velit: siue vt non habeat voluntatem vt res illa sit. Hinc est quod diximus: quod entis recte quæritur causa: non entis autem inep-

te. Vt sis: oportet Deum velle vt sis: vt autem non sis, non oportet velle vt non sis, sed sufficit non velle vt sis. Hoc facile intelliges si videas differentiam quæ est manifesta inter nolle & non velle. Voluntas potest velle aliquod obiectum: potest non velle: potest & nolle: tam velle quam nolle exercetur per actum elicitum à voluntate: tam enim nolle est actus voluntatis, quam velle: ipsum autem non velle recte intelligitur sine vllo actu: puta dormiens nec elicit actum quo velit, nec actum quo nolit: & tamen de dormiente recte dixeris ipsum non velle. Si igitur intelligas Deum præcise non decernentem vt sit lux, non continuo intelligis Deum decernentem vt non sit lux: per hoc autem præcise quod non decernat, deficit vnde sit lux: nec tamen habetur vllus actus voluntatis diuinæ remouens lucem ab esse, & consequenter voluntas Dei non requiritur neque vt formale, neque vt causale verificatiuum propositionis negatiuæ.

Quod dictum est de te domiente, dic de te etiam vigilante. Vigilans enim potes & habere actum quo velis; & habere actum quo nolis; & vtroque carere: neque enim ex eo quod nunc non habeas actum quo velis imperium Turcarum, recte arguetur te habere actum quo nolis: idque etiamsi cogites de imperio Turcarum. Eodem modo etiamsi Deus omnia contingentia cognoscat; ex eo quod non habeat actum quo velit aliū mundum, male inferes: ergo habet actum quo nolit: neque ex eo quod alius mundus non sit, recte inferes Deum habere actum quo nolit; recte autem: non habere actum quo

velit:

velit: ad hoc enim vt res non sit, non requiritur formaliter vt nolit, sufficit vt non velit: sicut ad hoc vt res aliqua fiat, requiritur vt Deus influat: vt non fiat, non requiritur aliud genus influxus, sed sufficit vt non influat. Negatio illa omnis actus hoc est tam volitionis quam nolitionis vocatur omissio, de qua disputatur ex professo in libris de anima à Philosophis, vel in tractatu de actibus humanis a Theologis contrcuertentibus inter se an sit possibilis pura omissio libera. Hanc litem non dirimimus hic: sed solum dicimus quod intellecta omissione huiusmodi in voluntate diuina, eo ipso non est obobiectum, seu non existit in rerum natura res illa, quam implicat existere nisi volente Deo.

Inferes tertio. Nonnisi absurde quæri rationem cur impossibile non existat: cum ex ipsomet suo conceptu quidditatiuo excludat se ab esse. Quemadmodum igitur necessariũ simpliciter est sibi sua ratio essendi adeoque in sui definitione includit formaliter ipsummet esse: ita impossibile est sibi sua ratio non essendi, & in sui quidditate includit sui non esse: dicitur enim: id cui repugnat existere. Propterea dicimus impossibile esse formalissime negationem sui ipsius: non quod neget se esse id quod est: puta se constare ex prædicatis repugnantibus: nam hoc modo nec ipsum, nec vlla alia res, est negatio ipsius; sed quia per hanc ipsammet sui quidditatem habet non solum non esse, sed non posse esse. Putamus autem absurdum ponere aliquid physicè, vt excludat ab eodem esse, id cui per se ipsum formaliter repugnat esse. Hine

negatio obiecti impossibilis est necessaria in esse veri; impossibilis in esse rei. De hoc valet illud quod in multis alijs importune dicitur: si esset: esset & non esset: quod probatur ex eo ipso quod esset: nam impossibile est non esse sui ipsius, igitur si esset esset eo ipso non esse eiusdem; sed per hoc formaliter quod sit non esse eiusdem, ipsum non est, ergo eo ipso quod esset non esset: sed ex hypothesi esset, ergo esset & non esset. Hinc negatio rei impossibilis dicitur negare seipsam; quandoquidem ipsummet impossibile est negatio sui, hoc est; est sibi sua impossibilitas: aliæ autem negationes dicuntur negare terminum cuius sunt negationes; quæ propterea dicuntur ponere intransitiue seipsas, tollere autem transitiue aliud. Melius dices: negationes nihil ponere cum nihil sint vt dictum est satis.

Inferes 4. quomodo intelligendum sit id quod habes ex D. Thomas in qq. de Verit. *Extra animam duo inuenimus, rem ipsam, & priuationes, & negationes rei.* Sensus est non minus denominationes priuatiuas, seu negatiuas quam positiuas aut affirmatiuas esse independenter ab actibus intellectus, & in hoc sensu reales. Puta tam realiter Homerus est cœcus quam Virgilius est videns. Non quod æque per formam quæ insit, aut aliquid aliud quod sit, ille cæcutiat, quam per formam quæ inest, hic videt. Sed quia, tam ille independet ab intellectu visu caret, quam hic visum habeat.

QVAE-

QVAESTIO X.

De Vnione.

ARTICVLVS I.

Ponuntur aliquæ Conclusiones.

PRæter formam quæ dicitur ratio quod quid est esse rei, diximus ad quidditatem substantiæ pertinere & materiam: ex his duabus tamquam ex potentia & actu tota substantia constat. Controuertitur autem an præter vtramque requiratur tertium quid, quod sit nexus & vinculum vtriusque. Sunt qui affirment, sunt qui negent.

Ad resolutionem controuersiæ notandum est quod docet D. Thomas 3. parte quæst. 2. art. 1. videlicet tripliciter aliquid vnum ex duobus vel pluribus constitui. Vno modo ex pluribus integris perfectis remanentibus: sicut v. g. ex pluribus lapidibus fit vnus aceruus, aut etiam ex pluribus tum lapidibus tum lignis fit vna domus: & in his ratio faciendi vnum est mera iuxta positio, seu dispositio secundum locum. Alio modo fit aliquod vnum ex perfectis sed transmutatis, sicut v. g. ex pluribus elementis quæ sunt substantiæ completæ, fit mixtum: & in his ratio faciendi vnum est mixtio.

Tertio modo fit aliquod vnum ex aliquibus non permixtis vel permutatis, sed imperfectis vno videlicet habente rationem po-

tentiæ, altero rationem actus;adeoque vtroque secundum se imperfecto, sicut ex anima & corpore fit vnum. De hoc vno quærimus hic qua ratione fiat ex pluribus:an per vnionem ab vtroque extremo distinctam, an sine tali vnione. Hæc vnio ab Ocamo & Nominalibus reijcitur satis communiter : à D. Thoma, Suario alijsque quam pluribus admittitur.

Sit prima Conclusio. Materia & forma non faciunt vnum per hoc præcise quod sibi coexistant. Probatur conclusio : quia coexistentia materiæ ad formam & formæ ad materiam nihil est aliud quam vtriusque in eodem instanti existentia; vel etiam si vis modus quidam relationis ad vtriusq; in eodem instanti existentiam, necessario resultans : sed hoc non sufficit vt habeatur vnum, siue vna substantia; ergo per hoc præcise quod materia & forma sibi coexistant non faciunt vnum. Maior est definitio coexistentiæ tam in nostra, quam in aliena sententia. Minor probatur:quia nunc de facto non est in rerum natura Petrus nuper mortuus; & tamen materia & forma eiusdem Petri sibi coexistunt. Nam materiam cuiuslibet corrupti remanere in natura ostensum est supra : de anima autem rationali nefas est aliter suspicari. Præterea forma ignis nunc existentis coexistit materiæ ligni & cuiuslibet alterius substantiæ quæ de facto est in rerum natura; & tamen euidens est non fieri vnum de facto ex hac forma ignis, & qualibet materia existente : ergo idem quod prius.

Dices: præter coexistentiam extremorum requiri intimam præsentiam vnius in alio, actus

actus videlicet in potentia, formæ in materia.

Sit 2. Conclusio. Ad vnum per se non sufficit intima præsentia vnius in alio, etiamsi vnum sit natura sua actus, alterum vero natura sua potentia. Probatur hæc conclusio quia contingere potest vnum esse intime præsens, hoc est compenetratum cum altero, absque eo quod faciant vnum per se, & tamen vnum sit natura sua actus, alterum vero potentia: ergo intima præsentia non est ratio faciendi vnum ex pluribus huiusmodi. Consequentia est euidens. Antecedens probatur quia non repugnat absolute corpus cum corpore penetrari. Est enim certũ corpus Christi Dñi cum marmore & parietibus vel ianuis penetratũ fuisse. In tali casu forma vnius corporis fit intime præsens materiæ alterius, & tamen non facit vnum per se, cum materia alterius: cum & forma sit natura sua actus, materia vero potentia; ergo, &c. Igitur ad habendum vnum requiritur aliquid aliud præter rationem actus in forma, rationem potentiæ in materia, & vtriusque intimam vnius cum altero præsentiam.

Dices: Præter intimam præsentiam extremorum, requiri dispositiones in materia, per quas materia sit proxime idonea formæ cum qua cõpenetratur.

Sed contra est: quia potest dari intima præsentia formæ in materia recte disposita absque eo quod faciant vnum per se: ergo hactenus dicta non sufficiunt ad rationem vnius per se. Consequentia est euidens. Antecedens probatur. Non repugnat duo corpora homogenea: puta duos lapides aut duo

ligna compenetrari: in tali hypothesi forma ligni *A* erit intime præsens materiæ ligni *B* recte dispositæ ad formam ligni; & tamen ex forma ligni *A* & materia ligni *B* non fiet vnum per se; ergo potest forma esse intime præsens materiæ rite dispositæ absque eo quod faciat vnum per se: probatur hoc secundum antecedens ex doctrina Philosophi: quidquid aduenit enti in actu facit vnũ per accidens: sed in tali hypothesi forma ligni *A* aduenit materiæ iam actuatæ per formam *B*; adeoque enti in actu simpliciter; ergo facit non vnum per se, sed vnum per accidens.

Replicabis: præter intimam præsentiam & dispositiones requiri absentiam omnis alterius formæ substantialis ab eadem materia.

Contra est iterum; nam cum tota præsentia alterius formæ substantialis materia cum sua forma non deficiunt à ratione vnius per se. Puta lignum *A* per hoc quod penetretur cum ligno *B* non deficit propterea à ratione substantiæ. Aliud enim est quod cum substantia aut cum parte substantiæ cui compenetratur non faciat vnum per se; aliud quod ipsum per seipsum etiam in sensu composito talis compenetrationis non maneat vnum per se: hoc secundum est falsum, primum est verum. Homo penetratus cum lapide, neque cum lapide, neque cum forma lapidis facit vnum per se; est tamen etiam sic penetratus vnum per se. Aduerte obiter nos dicere: *etiam penetratus*: non autem: *etiam quatenus penetratus*: quam reduplicationem à male reduplicantibus sæpe audies vel in hac, vel in alia materia. Constat enim ex-

perientia sæpe sensum compositum à male reduplicantibus confundi cum sensu reduplicatiuo. Verum est hominem penetratum cum lapide etiam in sensu composito talis penetrationis esse vnum per se: quia talis penetratio non tollit ab homine rationem hominis quæ est ratio vnius per se: falsum est hominem quatenus penetratum cum lapide esse vnum per se: quia penetratio cum lapide non ponit in homine rationem vnius per se. Aliud enim est non tollere, aliud ponere.

Præterea quéadmodum duo corpora præexistentia possunt simul compenetrari, ita possunt cum tali penetratione produci: non enim repugnat Deum simul producere duo ligna sibi mutuo intime præsentia. In tali casu non est assignabile neque cur hæc materia potius cum hac quam cum illa forma, neque cur hæc forma cum hac potius, quam illa materia faciat vnum per se: & tamen ex ipsa hypothesi est hoc & illud lignum; adeoque hoc & illud compositum ex hac & illa tam materia quam forma: neque enim dici potest aut hanc materiam esse magis proportionatam huic, quam illi formæ, aut è conuerso: vnde igitur hæc forma cum hac potius quam cum illa materia faciet vnum per se?

Fuere qui dicerent in tali casu determinari hanc formam ad illam materiam: per decretum Dei: sed contra est quia prærerquã quod ineptum est vniuersaliter loquendo adhibere decreta huiusmodi in alio genere causæ quam in genere efficientis respectu creaturæ; non est assignabile quid velit tale decretum præter prædicta, quæ tamen ad

 ratio-

rationem vnius nusquam sufficiunt. Debet igitur tale decretum esse ratio formalis faciendi, vnum ex hac materia & illa forma quod est ridiculum. Si enim ponit solum seipsum, & præscindendo ab ipso non habetur vltima ratio faciendi vnum; necesse est ipsum esse rationem huiusmodi.

Sit vltima conclusio. Inter materiam & formam requiritur modus vnionis vtrique superadditus. Probatur conclusio quia habitis cæteris omnibus & non habito modo huiusmodi, non habetur vnum ex materia & forma, ergo ad hoc vnum requiritur prædicta vnio. Antecedens patet ex dictis. Porro de hoc modo eodem modo loquendum est quo solent loqui Philosophi de alijs modis: aiunt autem ita affixa esse rebus quas modificant, vt impossibile sit ipsos existere prædictis rebus non existentibus, quamuis res quas modificant possint existere sine ipsis. Iuxta hanc doctrinam communem, impossibile est existere vnionem qua meum corpus & mea anima mutuò vniuntur, non existentibus & corpore & anima: non autem è cõuerso repugnat existere & corpus & animam non existente tali vnione.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Objicitur primò. Materia & forma immediate vniuntur; ergo non vniuntur mediante vnione supperaddita. Probatur consequentia quia quæ vniuntur mediante alio, non vniuntur immediate: materia &

forma vniuntur mediante alio ; ergo &c.

Resp. concesso antecedenti : negando consequentiam. Ad probationem vel nega maiorem vel distingue: quæ vniuntur mediante alio quod sit ratio vniens, non vniuntur immediate nega ; mediante alio quod non sit ratio huiusmodi : omitte maiorem ; & eodē modo distincta minori nega consequentiam. Videre aliquid immediate non est videre nulla visione mediante. Efficere aliquid immediate non est efficere nulla mediante effectione. Similiter vniri immediate non est vniri nulla vnione mediante. Vniuntur autem immediate materia & forma, per hoc quod ipsamet vnio terminetur immediate ad vtrumque extremum, nō autem mediante aliquo tertio, quod ipsa prius afficiat : sicut ignis immediate producit calorem, per hoc quod actio eiusdem ignis terminetur immediate ad calorem.

Obijcitur secundò. formæ accidentales nō indigent vnione superaddita, qua vniantur suis subiectis ; ergo nec substantiales. Consequentia probatur: quia tam calor & lignū sunt indifferentia vt faciant vel non faciant vnum calidum, quam materia & forma ligni sunt indifferentia vt faciant vel non faciant vnum lignum : ergo non plus requiritur vnio superaddita materiæ & formæ, qua faciant vnum lignum, quam vnio superaddita ligno & calori, qua faciunt vnum calidum. Vbi enim non est dissimilis indifferentia, ibi nec datur disparitas in necessitate determinatiui, siue ablatiui indifferentiæ. Antecedens autem probatur : quia curuitas, rotunditas & aliæ huiusmodi eo ipso

quod sunt, sunt formalissime in subiecto, faciuntque illud curuum rotundum, &c. ergo non indigent vnione superaddita, neque vt sint in subiecto, neque vt subiectum ita denominent.

Resp. negādo antec. Ad cuius probationē conc. totū. Accidentia quæ huc afferuntur sunt accidentia modalia, de quibus non est eadem ratio quæ de alijs, modi enim eo ipso quod sunt, sunt in subiectis, & subiecti modificant. Cætera autem accidentia, cuiusmodi sunt frigus color, calor, &c. non sunt in subiecto per hoc formaliter quod sint, & propterea dicuntur accidentia absoluta. In Sacramento Eucharistię destructa substantia panis remanent accidentia panis, non tamen curuitas aut rotunditas panis, quæ habentur vel adæquate vel inadæquate per vbicationem eiusdem. Requiritur, ergo inter calorem & lignum vnio ab vtroque distincta, propter eandem rationem propter quam requiritur inter materiam & formam.

Objicitur tertiò Philosophus 8. Metaph. cap. vlt. reprehendit *Licophrontem* & alios quosdam eo quod inter corpus & animā imaginarentur copulam quandam qua ex corpore & anima fieret vnum; asseritque ex materia & forma fieri vnum per hoc, quod hoc quidem materia, hoc vero forma est; & hoc quidem potentia, hoc vero actus. Immo expresse ait eos errare in hoc quod potentiæ & actus, hoc est materiæ & formæ quærant rationem vnientem, siue facientem vnum ex potentia & actu, cum ex hoc ipso faciant vnum quod sint potentia & actus: sed nos etiam quærimus & assignamus rationem vni-

entem

entem, seu facientem vnum ex potentia & & actu, ergo nos etiam cum Licophronte erramus.

Resp. Philosophum ibi disputare contra nonnullos qui corpus & animam, materiam & formam conglutinari imaginabantur mediante tenui aliquo & viscoso corpore, sicut v. g. duæ tabulæ vel alia huiusmodi, mediante glutine vniuntur. Nos autem dum dicimus mediare vnionem nihil tale imaginamur. Assignat autem ibidem Philosophus rationem cur ex materia & forma fiat vnum quale non fit ex ligno & ligno, ex ebore & ligno, alijsue huiusmodi: quia videlicet materia & forma se habet sicut potentia & actus; alia vero non.

ARTICVLVS III.

An talis vnio sit accidens.

Communis sententia inter Peripateticos, vnionem quæ est inter materiam & formam vocat modum substantialem. Aliqui tamen existimarunt vnionem huiusmodi esse purum accidens: adeoque dixerũt vnionem huiusmodi dici substantialem non intransitiue, sed transitiue: dicitur substantialis non intransitiue, quia seipsa est accidens: substantialis autem transitiue quia est modus faciens substantiam.

Dicendum est cum communi, modum prædictum non esse accidens. Probatur hæc conclusio ex conceptu communi substantiæ, siue vnius per se. Sciendum est enim vnum per se ab vno per accidens differre per hoc quod

quod primum quidem inter sui constitutiua non admittat vllum accidens, secus secundum: sed inter constitutiua vnius per se siue substantiæ reperitur vnio, ergo vnio non est accidens. Hinc facile ostenditur ex eo ipso quod non esset substantialis intransitiue, necessare substantialem transitiue. Implicat enim substantiam in esse substantiæ per vllum accidens constitui. Neque enim vnum per accidens, ab vno per se, differt per hoc, quod illud sit complexum plurium accidentium, hoc vero complexum plurium substantiarum. Imo non datur vnum per accidens in natura quin in illo vno detur aliqua substantia; quando quidem accidentia ipsa nō sunt nisi in substantia; & propterea accidens recte dicitur *entis ens*, per li *entis* intelligendo substantiam.

Quod autem vnio sit ex constitutiuis substantiæ patet ex eo quod cæteris intellectis & non ipsa, non habetur substantia. Hinc D. Thomas 3. parte quæst. 50. art. 4. quærens vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo, statuit conclusionem negatiuam, quia inquit, in triduo mortis defuit vnio inter corpus & animam: & quia alij aliter sentiebant Magistrum sequuti, propterea addit D. Thomas hæc verba: *Magister sententiarum posuit quod Christus in triduo mortis fuit homo: quia credidit quod vnio animæ & carnis non esset de ratione hominis, quod est falsum.* Igitur iuxta D. Thomam vnio est de ratione hominis: accidens autem non est de ratione substantiæ, & consequenter vnio non est accidens.

Notanter dixi iuxta D. Thomam, quia S.

Do-

Doctor adeo pro certo habet vnionem pertinere ad rationem hominis vt dicat eos qui dixerũt Christum Dominum in triduo mortis fuisse hominem, dixisse verba erronea, quamuis non omnes sensum erroris habuerint in fide. Dixerunt verba erronea, quia in triduo mortis defuit vnio inter animam & carnem, & consequenter desijt homo: sensum erroris non omnes habuerunt in fide quia aliqui existimarunt animam esse hominẽ vt Hugo de S Victore; alij hominem esse animam & corpus, siue coniuncta, siue non coniuncta; vt Magister sententiarum.

Dices vnionem non pertinere ad rationẽ substantiæ qua substantia est, sed ad rationem substantię quà vnum compositum est: & non esse de ratione vnionis facere substantiam, sed facere vnum.

Sed contra est primo: quia quod pertinet ad rationem hominis vt homo est, pertinet ad rationem substantiæ vt substantiæ est; sed ex dictis vnio animæ & carnis pertinet ad rationem hominis vt homo est, ergo pertinet ad rationem substantiæ vt substantiæ.

Contra est secondo: quia vnio non requiritur vt ex pluribus fiat vnum quomodocunque: nam etiam per puram dispositionem secundum locum, siue sine certo ordine, quæ à D. Thoma dicitur commassatio, siue cum certo ordine quæ dicitur ab eodem, figura fit ex pluribus vnum: nam & ex pluribus lapidibus temere coacervatis & ex ijsdem certo quodam ordine inter se collocatis fit vnum, sed vnum per accidens, vt dictum est alibi; ergo non requiritur vnio distincta ab approximatione vt ex materia & forma fiat

vnum.

vnum præcise & quomodocunque hoc est, quolibet genere vnitatis; sed vt fiat vnum substantiale. Ergo vniò requiritur vt ratio formalis constitutiua non vnius quomodocunque, sed vnius substantialis siue vnius per se.

Hæc eadem argumenta quæ contra rationem accidentis in vnione adduximus contorquere poteris contra eos qui intimam præsentiam vnius extremi cum alio dicunt sufficere pro ratione formali qua ex pluribus fiat vnum. Hæc enim intima præsentia habetur formaliter per vbicationem vel vnam vtriusque extremi, vel duplicem in eodem loco extrinseco, hoc est in eadem distantia vel propinquitate cum reliquis locatis. Denique patebit conclusio solutione obiectionum.

ARTICVLVS IV.

Respondetur obiectionibus.

OBijcitur primò: non est necesse quod omnis denominatio conueniens toti conueniat cuilibet constitutiuo totius: ergo ex hoc quod ratio substantiæ conueniat toti, non infertur quod debeat conuenire vnioni, aut cuilibet alteri constitutiuo totius. Ergo etiamsi totum sit substantia poterit vnio esse accidens.

Resp. concesso toto primo entimemate: negando vltimam consequentiam. Non probamus vnionem non esse accidens, ex hoc principio: quia omnis denominatio quæ conuenit toti, conuenire debet & parti; seu

culi-

cuilibet cõstitutiuo totius Hoc enim prĩcipiũ est euidenter falsum ; toti conuenit esse totum, esse substantiam simpliciter, esse compositum ex potentia & actu ; quorum nihil conuenit vlli ex constitutiuis. Probamus conclusionem nostram ex alio principio, videlicet: accidens non est de constitutiuo substātiæ : & hoc probamus cum ex conceptu substantiæ, tum ex conceptu accidentis communiter recepto in Scholis. Hoc dictum: *accidens est entis ens* rite intellectum est argumentum euidens nostræ veritatis ; nihil enim aliud significat quam accidens esse totũ quantum est, in gratiam alterius entis hoc est substantiæ : datur igitur substantia contradistincta ab accidente in gratiam cuius ipsum sit : cum autem hoc valeat de omni accidente, necesse est omne accidens supponere substantiam simpliciter cuius sit, & in cuius gratiam sit : implicat autem in terminis omne accidens supponere substantiam simpliciter à se contradistinctam, in cuius gratiam sit, & aliquod accidens esse constitutiuum intrinsecum substantię.

Obijcitur secundò. Vnio est quid modale & tamen substantia seu totum est quid absolutum : ergo non repugnat aliquod absolutum constitui intrinsece per aliquod modale : sed tam absolutum & modale opponuntur inter se, quam substantia & accidens : ergo non repugnabit aliquam substantiam constitui intrinsece per aliquod accidens. Hoc idem argumentum sub alijs terminis sic proponitur : Vnio est quid relatiuum, totum vero est quid absolutum : sed totum constituitur intrinsece per vnionem,

ergo

ergo absolutum constituitur intrinsece per relatiuum: absolutum & relatiuum non minus opponuntur quam substantia & accidens; ergo substantia poterit intrinsece cõstitui per aliquod accidens. Vnionem esse quid modale dictum est à nobis, esse relatiuum seu potius relationem ipsam sui ad extrema, patet ex ijs quæ passim diximus de modis; eos videlicet esse per seipsos relationem transcendentalem ad res quas modificant.

Hoc argumentum laborat in æquiuoco, quod solutum est obiectione præcedenti, ostendendo conclusionem non probari ex hoc principio quod nulla pars possit sustinere denominationem diuersam ab ea, quam sustinet totum. Pars sustinet denominationem formæ, materiæ, quarum neutram sustinet totum. Responde igitur in forma distinguendo minorem subsumptam: absolutum & modale: item absolutum & relatiuum non minus opponuntur quam substantia; & accidens: eodem genere oppositionis: nega diuerso genere oppositionis: conc. Quod si quærat Aduersarius, cur ratio accidentis in constitutiuo, officiat rationi substantiæ in constituto; cum ratio modalis aut relatiui non officiat rationi absoluti; petendum est discrimen ex conceptu vtriusq. Relatiuum idem est ac: ad aliud: manifestum est autẽ ex eo quod in aliquo toto includatur aliquid quod sit ad vtrumque extremum totius; non propterea totum ipsum esse ad aliud. Absolutum igitur à modali seu relatiuo nõ differt in hoc quod modale seu relatiuum includat aliquem modum aut aliquam relatio-

lationem; secus vero absolutum. Cum tamen vnum per se, ab vno per accidens differat in hoc; quod primum non includat vllum accidens, secus secundum: vt patet ex dictis.

Confirmatur hæc doctrina: quia hoc concretum: materia & forma locatæ: & hoc aliud: materia & forma durantes, sunt cõcreta per accidens seu tota accidentalia, ergo pariter hoc aliud: materia & forma vnitæ erit concretum per accidens, seu totum accidentale. Consequentia probatur quia ideo prædicta duo concreta sunt tota per accidens quia important supra materiam & formam vbicationem & durationem, quæ sunt formæ accidentales: sed etiam hoc concretum: materia & forma vnitæ supra materiam & formam importat vnionem quæ est forma accidentalis, ergo etiã hoc concretum est totum accidentale. Tam autem se habet vt quò vbicatio in locato, & duratio in durante, quam vnio in vnito; Quod dictum sit ad auerruncandã distinctionem per *vt quo* & *vt quod*, qua sæpe vel ad rem, vel extra rem non nulli vtuntur. Quod si dicas vbicationem venire non vt quo, sed vt quod in denominatione locati; quia est forma faciens locatum. Etiam vnio veniet non vt quo, sed vt quod in denominatione vniti; quia est forma faciens vnitum.

AR-

ARTICVLVS V.

An vnio sit vna vel duplex.

HVmana imbecillitas quæ nonnullos impulit vt vnionem negarent, impellit alios vt geminent: vtrosque contra nostram veramque sententiam: quæ virtutis instar & à defectu recedit dum statuit vnam, & ab excessu dum unicam.

Dicendum est igitur. Sufficit vna unio in composito. Probatur conclusio quia unio de suo conceptu est nexus plurium, & ratio formalis qua plura coalescunt in unum; ergo unica unione intellecta inter materiam & formam habes unum ex materia & forma. Explicatur hoc idem: materiam esse unitam formæ, est materiam facere unum cum forma: materiam facere unum cum forma, est haberi unum ex materia & forma; ergo materiam esse unitam formæ, est haberi unum ex materia & forma: sed per unicam unionem habes materiam esse unitam formæ, ergo per unicam unionem habes unum ex materia & forma. Conclusio est euidens, sed hanc deseruut qui hanc deserunt, apparenti difficultate deterriti.

Dices igitur. Potest intelligi materia formaliter unita formæ, quin intelligatur forma formaliter unita materię; ergo ponenda est duplex unio; una quæ sit formalis communicatio materiæ ad formam, altera quæ sit formalis communicatio formæ ad materiam. Antecedens probabis exemplo relationis, hoc est exemplo non faciente ad rem.

Sit album *A* & album *B*. Album *A* refertur ad album *B* formaliter per relationem similitudinis receptam in albo *A*: & uicissim album *B* refertur formaliter ad album *A* per relationem similitudinis receptam in albo *B* nec sufficit una relatio ad hoc ut formaliter *A* ad *B*, & uicissim *B* ad *A* referantur. Quamuis enim impossibile sit album *A* & album *B* sibi coexistere, quin mutuo referantur relatione similitudinis, tamen ratio illa per quã mutuo referuntur non est una sed duplex. Si enim fingas modum relationis pullulare in albo *A*, non autem in albo *B*, habes relationem formalem albi *A* ad album *B*, sed non è conuerso: tunc enim album *B* non formaliter sed fundamentaliter tantum referetur ad album *A*

Explicabis hoc idem mirabilius. Potest Petrus existens Constantinopoli distare formaliter à Paulo existente Romæ, quin Paulus existens Romæ distet formaliter à Petro existente Constantinopoli si nimirũ intelligas in Petro pullulare modum distantiæ, non autem in Paulo. Eodem modo nisi intelligas præter unionem quę cõmunicat materiam formæ, aliam unionem quæ cõmunicet formam materiæ habebis quidem materiam unitam formæ, sed non formam unitã materiæ.

Hoc argumentum continet duo uitia. Primum est falsitas antecedentis. Secundum est peruersitas consequentiæ. De relatione satis dictum est in logica ubi ostensum est per illud idem album *B* esse simile albo *A*, per quod album *A* est simile albo *B*, & sic de cæteris, quas appellauimus relationes reci-

pro-

procas. Sunt autem prǫterea quædam relationes quæ, non constituunt mutuo relata. Puta relatio creaturæ ad creatorem cōstituit quidem creaturam relatam ad Deum, sed nō è conuerso: & iuxta Philosophū 5. Metaph. relatio cognitionis ad cognitum non est reciproca ut explicatum est à nobis in Logica.

Vel igitur arguens comparat unionem cū ratione relationis ut sic, & tunc est inepta comparatio: quia unio est essentialiter plurium unitorum unio. Sermo est enim de unione physica:cum relatio non sit essentialiter plurium relatorum relatio: uel solum cum aliqua speciali relatione, quam putat haberi formaliter per modum aliquem receptum in re, quæ dicitur relata, & hic dupliciter errat; primò quia uidimus suo loco relationem non consistere in modo huiusmodi: Secundo quia si relatū idem sit apud arguentem ac subiectum relationis; non est idem apud nos; nec debet esse idem apud ipsum; vnitum, ac subiectum unionis: est enim de ratione uniti esse extremum quod unitur, non autem de ratione eiusdem est, esse subiectū rationis quæ vnit. Adde quod etiamsi de ratione uniti esset esse subiectum rationis unientis, non propterea duorum unitorum deberet esse duplex unio: cum eadem in extremis simul compenetratis recipi possit.

Ad argumentum in forma transmitte antecedens, quod falsum est: & nega consequentiam. Hoc est da arguenti duo relata puta album *A* & album *B* per duplicem relationem haberi, alteram quæ sit in *A*, alteram quę sit in *B*: sed nega hinc sequi ma-

teriam

teriã & formã unitas duplici unione, vnira altera quæ sit in materia, altera quæ sit in forma. Disparitates sunt multæ. Prima sit quod de ratione eorum quorum unum est ad aliud, non est quod aliud sit uicissim ad ipsum: at de ratione vnionis est vt si vniat *A* cum *B* etiam vniat *B* cum *A*: est enim imperceptibile quod aliquid sit physice vnitũ cum aliquo à se realiter & physice diuiso, sicut est imperceptibile quod aliquid sit physice distans ab aliquo sibi physice proximo. Dixi physicè quia si loquamur de vnione morali seu affectiua, sæpe contingit vnum esse intentionaliter vnitum alteri intentionaliter à se diuiso; hoc est vnum amare alterũ cui sit odiosus: quamuis nec proprie loquẽdo talis affectus dicendus sit vnio: dum enim dicimus unionem intelligimus amorem mutuum, vt legere poteris apud eos qui de unione & charitate fraterna, qualis debet esse inter Christianos, religiose philosophantur.

Secunda disparitas sit quod similia, æqualia, & alia huiusmodi etiam dum similia & æqualia sunt, loco separantur; & consequẽter si per formam in se receptam debent hãc similitudinem habere, non sufficit una duobus; cum una in duobus loco separatis esse non possit. Nec dicas quod etiamsi illa duo similia compenetrarentur adhuc singula suã in se relationem haberent. Hoc enim non facit ad rem: nam per idem sunt similia dũ penetrantur, per quod similia sunt dum separatim existunt: & consequenter per aliquid sunt similia ad quod impertinenter se habet penetratio aut impenetratio; adeoq.

fin-

singula singulas formas habent per quas sibi mutuo similia sint.

Tertia sit quod munus relationis non est facere ex pluribus unum: at munus immo totum esse unionis est facere unum ex materia & forma: & consequenter eo ipso quod est, facit illud unum: implicat autem in terminis fieri unum ex materia & forma, & non ex forma & mãteria. Nos autem non aliam unionem quærimus, quam qua fiat unum ex materia & forma.

Quarta sit quod relatio recipi debet in fundamento quia est secundum se, & per seipsam formalis perfectio fundamenti: at vnio non est ipsa per se formalis perfectio extremorum, sed est solum ratio qua unum ab altero perficitur: adeo ut ipsamet unio hypostatica non per seipsam formaliter, sed per uerbum diuinum cuius est formalis cõmunicatio perficiat & sanctificet humanitatem assumptam. Vnio igitur materiæ cum forma est ratio qua materia per formam perficitur; perficitur autem per hoc quod trahatur in unitatem substantiæ: per hoc uero ipsum quod trahatur materia in unitatem substantiæ cum forma, forma trahitur in unitatem substantiæ, ut patet ex terminis. Et hoc est quod intelligi debet quando dicitur per unionem communicari materiam formæ, & formam materiæ: coalescere uidelicet ista duo in unam substantiam constanté ex utroque, adeoque ex perfectione utriusque.

Objicitur secundo unio est connexio unius extremi cum altero extremo; sed non est de ratione connexionis esse mutuam, ergo

non est de ratione unionis. Maior patet ex terminis: nam esse unionem, esse nexum, esse uinculum, esse connexionem sunt synonima. Minor autem probatur quia creatura quælibet connectitur essentialiter cum Deo, & non è conuerso: ergo connexio non est à toto genere mutua. Antecedens est euidens: implicat creaturam esse sine Deo, non autem Deum esse sine creatura.

Resp. argumentum propositum esse simile huic: homo est animal: sed nòn est de ratione animalis esse rationale, ergo nec de ratione hominis. Minor probatur quia brutum est animal, & tamen non est rationale. Concede maiorem & minorem nega consequentiam. Vel si mauis distingue maiorem: unio est connexio quomodocunq. unius extremi cum altero: nega; est connexio in unitatem substantiæ: concede maiorem, & eodem modo distincta minori, nega consequentiam. Non est de ratione cuiuslibet cōnexionis esse mutuam: quod patet in modis, qui essentialiter connectuntur cum rebus modificatis, quamuis res modificatę non connectantur cum ipsis: est autem de ratione modi, cuius totum esse sit facere unum ex pluribus.

Obijcitur tertiò. Vnio materiæ cum forma debet esse materialis, formæ verò cum materia, saltem in homine, debet esse spiritualis: eadem nequit esse materialis, & spiritualis; ergo debet esse duplex. Maior probatur, quia vnio recepta in materia nequit esse spiritualis, aut recepta in anima materialis: sed vnio per quam materia vnitur formæ debet recipi in materia, & vnio per

quam forma vnitur materiæ debet recipi in forma; ergo debent dari duæ vniones altera materialis, altera spiritualis; quarum hæc in anima, illa in materia recipiatur. Item in homine vel duo extrema sunt ambo subiectum vnionis, vel alterum tantum; non alterum tantum, quia non est potior ratio de vno, quam de altero, ergo vtrumque; sed si vtrumq. est subiectum, erit duplex vnio: nequit enim vnica in duobus subiectis subiectari.

Resp. quod siue extrema, quæ vniuntur sint ambo materialia, siue alterum materiale, alterum spirituale, nihil facit ad vnitatem, aut duplicitatem vnionis. Nam & vnio spiritualis poterit recipi in materia: sicut & anima ipsa quamuis spiritualis sit, tamen informat materiam, & in materia recipitur: & multa materialia, iuxtà communem sententiam, recipiuntur in anima rationali: huiusmodi sunt actus sentiendi, quia tactio, auditio, visio, &c. igitur ex hoc capite non requiritur duplex vnio.

Præterea vnio sub conceptu vnionis non respicit terminum, siue extremum quod vnit sub ratione subiecti, sed sub ratione extremi: immò cum certum sit apud omnes vnionem hypostaticam præstare effectum formalem vniendi, etiam respectu Verbi diuini, quod verè vn[illegible] Humanitati; negant tamen præstantissimi Theologi Verbum diuinum respectu vnionis habere rationem subiecti. Est igitur de ratione vnionis physicæ attingere extremum quod vnit, non autem esse in illo tamquam in subiecto.

Dices: vnio etiam in ratione vnientis perficit

ficit extrema, saltem si sint perfectibilia: ergo debet subiectari in extremis. Antecedens probatur; per vnionem non solùm perficitur materia, sed etiam forma, ergo &c. Notanter dicitur, si sint perfectibilia: quia sunt qui sic philosophentur, vt per formam intrinsecè receptam velint illud solum perfici, quod perfectibile est ex natura sua: immò per receptionem illud solum immutari, quod ex natura sua mutabile est. Putà inuenies qui admittant vnionem hypostaticam intrinsece recipi in Verbo, & simul negent Verbum immutari per vnionem huiusmodi. Contra quos si sic argumenteris: omne quod intrinsecè recipitur in aliquo immutat illud: sed vnio intrinsecè recipitur in Verbo, ergo intrinsecè immutat Verbum: audies sic respondentes: omne quod intrinsecè recipitur, immutat intrinsece si sit capax mutationis: concedo, si sit incapax mutationis: nego, & eodem modo distincta minori: negatur consequentia. Hic modus respondendi ex hoc solo capite tolerabilis est, quia fuit magnorum virorum: qui tamen si sic omnia dixissent, numquam fuissent magni viri: sed ea est mortalium deploranda calamitas, vt etiam magnorum virorum vitia pro virtutibus habeant: sed de hoc alibi.

Resp, igitur rogando Aduersarios, an materia, & forma se se mutuo perficiant. Respódent affirmatiuè. Sic contra: Non solùm forma perficit materiam, sed etiam materia perficit formam: ergo non solùm forma recipitur in materia, sed etiam materia recipitur in forma. Antecedens est doctrina Aduersarij; consequentia probatur: quidquid

perficit alterum recipitur in altero; sed non solùm forma perficit materiam, sed etiam materia perficit formam, ergo non solùm forma recipitur in materia, sed etiam materia recipitur in forma. Aduersarius si neget maiorem, vt re ipsa neganda est, oro te, qui sustinebit hanc illationem: vnio perficit vtrumque extremum, ergo recipitur in vtroque extremo.

Sapienter igitur Suarius tomo 1. in tertiam partem disp. 8. sect. 3. ad tertium dicit, quòd ad rationem perfectibilis, seu complebilis per alterum non requiritur ratio subiecti: dicuntur enim duo mutuo se complere per hoc, quod vtrumq. dum simul sunt, se habeant secundum modum suæ naturæ, putà forma secundum rationem actus, materia secundum rationem potentiæ: & per hoc ex vtroq. consurgit vnum, quod dicitur simpliciter, & absolute: hoc & ens.

Dices, materiam non perfici per formam, sed per vnionem formę: hoc posito ęque poterit perfici forma, ac materia, absq. eo quod ęquè forma sit subiectum materiæ, ac materia formæ; ergo, &c.

Resp. falsum esse, quod non forma, sed vnio perficiat materiam: non enim vnio, sed forma est actus. Vnio est ratio, qua forma perficit materiam, non autem ipsummet perfectiuum materiæ: & hæc propositio: forma non perficit materiam: est apud Peripateticos, inaudita.

Dices iterum: ergo vnio nec recipitur in forma, nec in materia. Probatur consequenquentia, quia nec vt perficiat formam requiritur vt subiectetur in forma, nec vt perficiat ma-

materiam requiritur, vt subiectetur in materia: ergo etiam si in neutra subiectetur, vtramq; perficiet.

Resp. negando consequentiam. Ad probationem concesso antecedenti: nega consequẽtiam. Ad hoc vt perficiat vnum, & alterum, siue potius ad hoc vt extremum extremo cõmunicet, necesse est vt sit: si autem est, in aliquo subiecto est, ergo si communicat actu extremum extremo, in aliquo subiecto est. Argumentum probat debere esse in aliquo vt in subiecto: cum autem nihil sit in toto præter materiam, & formam, probat consequenter debere esse vel in materia, vel in forma; Non autem aut in forma potius, quam in materia, aut è conuerso, aut in vtroq. potius quam in alterutra.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur alia de Vnione.

Circa vnionem, qua accidens vnitur subiecto, dicendum est rationem illam, quam attulimus contra vnionem intransitiue accidentalem, siue contra vnionem, quæ sit accidens, non militare. Est enim euidens quod ex capite accidentis non repugnat hanc esse de constitutiuo totius accidentalis. Patet etiam intimam præsentiam non posse reijci, vt insufficientem pro vnione formali accidentis cum subiecto, ex hoc capite, quod sit merum accidens. Ex hoc eodem capite constat, quod quamuis actio eductiua formę substantialis de potentia materiæ repellatur à ratione constitutiui intrinseci substantiæ; ne-

quit tamen ex hoc, repelli, à constitutiuo intrinseco vnius per accidens. Hinc sequitur controuerti posse, an vnio illa quam diximus requiri inter subiectum, & accidens saluari possit, vel per meram intimam præsentiam, vel per actionem productiuam eiusdem, seu eductiuam accidentis de potentia subiecti. In hac controuersia.

Dicendum est primo vnionem accidentis, qua subiectum fit tale, non haberi formaliter per intimam præsentiam vnius in alio: v.g. vnio albedinis cum subiecto, qua videlicet subiectum fit album non habetur formaliter per intimam præsentiam albedinis in subiecto. Probatur hæc conclusio ex alibi dictis. Per hoc quod Aethiops penetretur cum hoc pariete, vel quolibet alio corpore albo, non est formaliter albus: & tamen per talem compenetrationem albedo fit intime præsens Aethiopi, ergo intima præsentia qualitatis in subiecto non est ratio formalis faciendi subiectum tale, vel tale. Vbi nota idem dici posse de quolibet subiecto etiā capaci huius, & illius denominationis, quā tamen nō sustinet per cōpenetrationem cum qualitate nata facta denominatione huiusmodi tribuere subiecto, cui vniatur.

Dices: in tali casu albedo vniretur homini: albedo per vnionem sui ad hominem facit hominem album, ergo in tali casu albedo faceret hominem album.

Resp. distinguendo maiorem: vniretur vnione locali concedo; alio genere vnionis: nego maiorem, & eodem modo distincta minori: nego consequentiam.

Dico secundò. Neque actio eductiua est
ratio

ratio formalis faciens vnum ex subiecto, & accidenti. In hac materia facile est decipi. Est enim certum, quod quælibet, & qualiscumq. aggregatio plurium facit aliqualiter vnum. dictum est enim supra etiam per iuxta positionem siue ordinatam vt est in domo, siue casualem, vt est in aceruo, fieri vnum: dicitur enim & vna domus, & vnus aceruus. Sensus conclusionis est subiectum non esse formaliter tale, putà calidum, aut album formaliter per hoc quod qualitas, putà calor, aut albedo educantur ex ipso. Probatur autem conclusio, quia calidum, & frigidum est denominatio importans permanentiam in constitutiuis ipsius; & idem remanens post actionem eductiuam, quod erat stante actione eductiua: manifestum est autem, quod post actionem eductiuam non remanet actio eductiua; igitur actio eductiua non est ratio formaliter constitutiua calidi, aut albi. Explicatur hæc ratio. Hic paries est albus, & permanenter albus; datur igitur in hoc pariete ratio, qua hæc albedo faciat album, & permanet in hoc pariete ratio, qua hæc albedo faciat album: sed non permanet in hoc pariete actio eductiua albedinis ex ipso: ergo actio eductiua albedinis, non est ratio qua albedo faciat hunc parietem album. Breuiter: ratio faciens hunc parietem album per albedinem, est quid permanens; actio eductiua non est quid permanens; ergo actio eductiua non est ratio huiusmodi. Aduerte hoc idem argumentum militare pro vno per se: tam enim vnum per se; putà lapis, ant planta est permanenter lapis, & planta, quàm album, aut calidum sunt per-

manenter album, & calidum: & consequenter debet & in lapide, & in planta, præter actionem eductiuam vtriusque formæ, dari alia ratio faciens formaliter vnum ex materia, & forma.

Dices: per hoc præcise quod formá educatur de subiecto, potentia reducitur in actum; ergo per hoc præcise potentia actuatur: sed per hoc præcise quod potentia actuetur fit vnum ex potentia, & actu, ergo per hoc præcise quod forma educatur de subiecto fit vnum ex potentia, & actu: sed per actionem formaliter educitur forma de subiecto, ergo per actionem formaliter fit vnum ex subiecto, & forma: per hoc autem per quod fit vnum ex subiecto, & forma, subiectum fit formaliter tale, ergo per actionem eductiuam subiectum fit formaliter tale.

Confirmatur hoc, & roborátur: quiá per áctionem eductiuam albedinis subiectum intrinsece immutatur, quandoquidem pati est formaliter immutari: supponimus autem hic actionem à passione non distingui. Quod si oppositum supponeres: manet idem argumentum pro passione, quod attulimus pro eductione. Si autem subiectum intrinsece immutatur, immutatur in ratione albi, hoc est: ex non albo fit album; igitur per actionem ipsam eductiuam, seu per passionem, subiectum fit formaliter tale; itá quidem vt forma denominans sit albedo, ratio autem qua forma denominat sit actio, vel passio.

Hoc argumentum ex dictis facile diluitur. Quamuis enim concedas actuari subiectum per ipsammet actionem, non concedis

actua-

actuari actione permanenti, & consequenter illo genere actuationis quo habetur permanéter vnum. Ratio faciens calidũ debet permanere quamdiu permanet ipsummet calidum in esse calidi; actio eductiua non permanet, igitur actio eductiua non est ratio huiusmodi.

Prętereà aliud est esse in subiecto per modum effectus, aliud per modum formæ. Istæ duæ rationes non solùm ratione, sed re separantur. Anima rationalis est in corpore, vt in subiecto, non tamen per modum effectus, sed per modum formæ. Anima enim rationalis non educitur de potentia subiecti, quamuis informet verè, & propriè subiectum. Potest igitur iste conceptus: pars in parte, seu in comparte, separari ab hoc alio: effectus in causa, & quidem passiua. Hinc aliud est immutari in ratione patiẽtis, aliud in ratione informati. Materia prima per animam rationalem immutatur secundum rationem informatæ, non tamen secundum rationem patientis, seu causæ passiuæ: An autem vicissim possit immutari causa in ratione passiuæ, quin eo ipso immutetur in ratione informatæ, paulò difficiliùs est determinare: non enim quemadmodum in promptu est materia quæ informatur à forma cuius non est causa passiua; ità etiam in promptu est materia, quæ sit causa passiua alicuius formæ, à qua tamen non informetur. Veniendum est igitur ad conceptum vtriusque rationis. Conceptus causæ passiuæ in actu secundo est conceptus concurrentis patiendo ad existentiam formæ, quæ producitur. In hoc conceptu præcise considerā-

to non videtur includi conceptus informati, qui est: hoc vel illo modo qualificati per hanc, vel illam formam. Hinc etiam si dares rationem causæ passiuæ esse realiter inseparabilem à ratione informatæ, non propterea dares esse vnam eandemq. cum illa. Sed quia quæcumq. forma educitur de subiecto; informat etiam subiectum recte dices ipsammet eductionem esse radicaliter vnionem, seu rationem, qua subiectum fit tale. Quod dices de actione eductiua, dices etiam de actione conseruatiua formæ in subiecto; hæc enim etiam fluit. Adde quod si actio ipsa siue eductiua, siue conseruatiua sit vnio: idem calidum quod fit à Deo simul, & causá secunda non posset fieri à Deo solo, vt explicatur disput. 5. Physic. quæst. 2.

De vnione necessario aliquid aliud dicendum erit vbi de causis. Interim ad argumentum in forma patet ex dictis. Potentia reducitur in actum per actionem, actuatur, immutatur intrinsece, & alia huiusmodi immutatione, actuatione causæ per effectum, & quidem transeunti; non autem actuatur aut immutatur actuatione, siue immutatione informationis, & permanenti. Hoc secundum genus actuationis requiritur ad calidum, & frigidum, & alia huiusmodi; quod non habetur per actionem eductiuam, nisi radicaliter.

Obiter nota quod ad probādum vnionem quæ est inter materiam & formam substantialem non esse accidens non vtimur veteri quodam sed inani argumento; quod videlicet homo non generaret substantiam, dum homo generat hominē, ex eo videlicet quod hu-

humana generatio non terminaretur nisi ad accidens. Nam neque terminatur ad materiam, neque ad animam; igitur solum ad vnionem. hæc igitur si sit accidens terminatur ad accidens & consequenter non est generatio substantiæ. Hoc argumentum laborat in supposito, & æque militat contra quamcunque sententiam. Videbimus in loco generationé terminari ad totam substantiam: immo eundo per partes etiam ad singulas partes substantiæ; ad animam seu formam quamlibet, tamquam ad terminum non quidem factum à se, sed à se communicatum materiæ, ad materiam tamquam ad extremum cui forma communicatur; ad vnionem tamquam ad ipsam met rationem communicandi: ita vt æque proprie homo generet hominem ac ignis ignem.

DISPVTATIO III.

In Aristotelis libros de natura & arte.

QVAESTIO I.

De Natura.

ARTICVLVS I.

Definitur Natura.

EFINITIO definitur à nobis in Summulis: oratio explicans naturam rei: ex quo patet naturam sæpe pro eodem accipi ac essentiam & quidditatem. Natura hoc modo accepta reperitur in omnibus: cuiuslibet enim rei sua est quidditas & essentia.

Prҽterea naturam accipiunt aliquando pro mente diuina, quҽ rerum omnium parens & opifex à Patribus & a Philosophis præcipue Stoicis naturҽ nomine nuncupatur: vnde est illud quod dici solet de Atheis: eos nimirũ Deum asserere dum illum negant omnia tribuentes naturҽ.

Dixerunt nullo mundum rectore moueri.
Natura voluere vices & mensis & anni.

Quæ-

Quęnam est enim illa natura nisi mens diuina cuius ordinatione perseuerat dies ; quoniam omnia seruiunt ipsi ? Est enim certum per gubernationem Vniuersi demonstrari existentiam Dei. Hęc eadem naturę acceptio frequens est apud Augustinum aientem supra hanc nostram naturã esse aliam naturam non creatam sed creatricem. Mentem diuinam naturam naturantem appellant ; naturam vero creatam vocant naturam naturatam.

Accipitur pręterea natura pro vniuersitate rerum creatarum immo rerum simpliciter omnium. Hoc modo dicimus Petrum esse in rerum natura, secus Antichristum.

Vlterius accipitur natura pro causis secundis & etiam pro ipso met Deo operante iuxta propensionem agentium creatorum : & hoc modo accipitur natura in illis effatis quę per vniuersam Philosophiam circumferuntur. *Natura semper facit optimũ quod potest. Deus & Natura nihil faciunt frustra* : & sic de cæteris. Sunt & aliæ naturæ acceptiones quibus non est operę pretium immorari. Hic autem accipitur natura à Philosopho pro principio quodam substantiali motus & quietis sensibilis, intrinseco illi substantiæ quæ sensibiliter mouetur, aut quiescit. Iuxta hanc acceptionem.

Philosophus 2. Physic. textu 3. naturam definit principium & causam motus & quietis, in eo in quo est primo & per se, & non secundum accidens. Hanc definitionem confirmat 5. Metaph. cap. 4. prope finem, vbi sic habet: *igitur prima, & quæ proprie dicitur natura, est substantia eorum, quæ in seipsis,*

seipsis vt ipsa sunt motus principium habent.

Dicitur *principium & causa*, cuius nullum est aliud mysterium quam eiusdem rei explicatio per duo vocabula; quamuis aliqui Mystagogi diu hic hæreat. Dicitur: *motus & quietis* non quòd requiratur ad rationem naturæ vtrumque: moueri nimirum, & quiescere. Fortasse enim & in eo quod solum mouetur, & in eo quod solum queiscit, puta & in Cælo & in Terra naturę ratio reperitur. Dum igitur dicis: *motus & quietis* accipe particulam, *&*, in sensu accommodo; ita vt in eo quod mouetur sit principiū motus, in eo quod quiescit principium quietis: ita D. Thomas, Toletus & alij. Sic idem Philos. 2. de Anima dicit animam esse, id quo viuimus & mouemur, & sentimus, & intelligimus: qua definitione, si particula, *&* copulatiue accipitur non compræhenditur omnis anima vt est euidens. Anima bruti non intelligit. Anima plantę non sentit. Per particulam igitur, *&*, fit distributio accommoda: anima in intelligente, est id quo intelligit, in sentiente, id quo sentit, saltem radicaliter vt pręscindamus hic an Anima per seipsam an per potentias à sa distinctas huiusmodi actûs eliciat.

Aduertendum est autem motum in definitione naturę non accipi solum pro motu locali. Dicit enim Philosophus quod naturalia videntur habere principium motus & status, hęc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentū & decrementū: quędam autem secundum alterationem. Iuxta quam doctrinā Philosophi principium illius motus

tus quo aqua reproducit in ſe ſuum frigus, dicendum eſt natura.

Quemadmodum autem non ſolus motus localis dicitur motus, ita nec ſola quies à motu locali, dicitur quies. Hinc ex eo quod Cęlum ſemper moueatur localiter, male inferes illud numquam quieſcere: & ex eo quod terra numquam localiter moueatur male inferes illam ſemper quieſcere. Non enim eſt bona conſequentia. Celũ non quieſcit à motu locali, ergo non quieſcit: ſicut nec hęc alia: terra numquam mouetur localiter, ergo numquam mouetur. Nam & hęc motu alterationis moueri poteſt, etiam dum quieſcit à motu locali; & illud vel à motu alterationis, ſi forte alterabile eſt, vel in poſſeſſione alicuius perfectionis quieſcere, etiam dum mouetur localiter. Sicut enim per tendentiam ad aliquam perfectionem dicitur quid moueri, ita per poſſeſſionẽ illius eiuſdem dicetur quieſcere. Hinc eſt quod aiunt quieſcere dupliciter accipi poſſe, priuatiue ſcilicet & poſitiue. Priuatiue accipitur pro non moueri; poſitiue pro poſſidere terminum ad quem erat motus; qui terminus non eſt ſemper locus, ſed aliquando hęc, aliquando illa perfectio.

Dicitur: *in eo in quo eſt* quibus particulis denotatur ad rationem naturæ requiri vt illud principiũ ſit intrinſecũ rei in qua recipitur talis motus, aut quies, ſicut v.g. principium radicale motus deorsũ eſt intrinſecũ lapidi in quo recipitur tam motus ad centrũ quam quies in centro. Dicitur: *in quo eſt primo*: quia ad rationem naturæ non ſufficit quod principium motus & quietis ſit intrinſecum

secum rei motæ vel quiescenti quomodolibet, sed requiritur vt sit in ipsa primò, hoc est ipsi essentiale, non autem aduentitiũ ac superadditum essentiæ. Ita quamuis grauitas sit intrinseca lapidi, & sit principium & causa tendentiæ deorsum quæ est in lapide, non est tamen natura lapidis: quia est aliquid contradistinctum à lapide. Ipsa autẽ substantia à qua & grauitas, & per grauitatẽ motus oritur, dicetur natura lapidis.

Denique additur: *per se & non secundũ accidens* quibus particulis excluduntur à ratione naturæ quædam principia, quæ intrinsece quidem recipiuntur in eo quod mouetur, sed neque sunt ipsius substantia, nec ab ipsius substantia per se & necessario profluũt. Hæc ex duplici capite à ratione naturæ excluduntur; quatenus videlicet nec primo, nec per se in eo sunt, quod per ipsa mouetur. Tam Philosophus quam D. Thomas rem exemplificant in Medico seipsum curante: hic enim per artem sibi intrinsecam, hoc est in se receptam, intrinsece mouetur ad sanitatem acquirendam. Medicina tamen siue ars medica quamuis sit aliquid intrinsecum ipsi, & per ipsam moueatur, non tamen est natura: est enim in ipso non primo & per se, sed per accidens; vnde dicitur curari non per naturam sed per artem.

ARTICVLVS II.

Satisfit nonnullis quæsitis.

QVæres primo an materia prima dici possit natura?

Resp.

Resp. affirmatiue cum Philosopho mūltis in locis & præcipue textu 4. huius libri, & 5. Metaph. cap. 4. Probatur autem quia materia est principium & causa motus in eo in quo est nimirum in composito, in materia enim recipiuntur motus innumeri augmentationis, alterationis, &c. motus ipse eductionis formę materialis, motus receptionis siue informationis animæ rationalis qui sunt secundum inclinationem materiæ primæ, vt patet ex dictis.

Dices: materia prima secundum se non magis inclinat ad hanc formā quā ad aliam, ergo non magis appetit productionem huius quam alterius; ergo non magis hunc motum quam alterum, ergo nullus motus huiusmodi est naturalis materiæ.

Resp. concedendo totum: præter vltimā consequentiam. Ex eo quod materia prima non appetat magis productionē huius quam alterius formæ sed omnem æqualiter, non sequitur quod nullus, immo sequitur quod omnis & quilibet motus productiuus formæ est illi naturalis.

Quæres secundo an forma sit natura?

Resp. affirmatiue cum eodem Philos. locis citatis, vbi docet formam magis principaliter esse naturam, quam materia. Ratio est quia forma est pars potior compositi naturalis, & magis à forma quam à materia sunt præcipui & nobilissimi motus, qui recipiuntur in composito. Immo motus qui sunt secundum naturā propriam huius compositi vel illius, sunt simpliciter à forma, vt patet ex dictis.

Dubitari posset hic an ratio naturæ conue-

niat

niat formæ quatenus ipsa est principiũ actiuum eorum motuum qui recipiuntur in toto, cuius est forma: an vero quatenus est principiũ passiuum eorundem. Si enim prædicti motus recipiuntur in toto, recipiuntur saltem partialiter in forma.

Resp. formam dici naturam per hoc præcise quod sit principium & causa motus qui recipitur in toto cuius est forma, præscindẽdo ab hoc quod sit actiuum vel passiuum, de quo nihil hic. Est enim euidẽs per hanc præcise rationem competere illi definitionem naturæ.

Queres tertiò. Vtrum vnio sit natura?

Resp. negatiue. Vnio enim nihil est aliud quam nexus quo duo extrema coalescunt in vnam substantiam: adeoque est quidem ratio qua hoc & illud extremum est formaliter in toto, adeoque qua exercet munus naturæ, ipsa autem non est natura: nisi addas particulam distrahentem: *vt quo.*

Quæres quartò. An totum physicum sit natura?

Resp. proprie loquendo totum non dici naturam sed naturale. Ita Philos. 2. Physic. textu 12. *Quod autem ex his*, ait, hoc est ex materia & forma, *natura quidem non est, sed à natura: vt homo.* Non est tamen alienum à locutionibus eiusdem Philos. D. Thomæ & aliorum dicere quod etiam totum ipsum natura sit, cum frequentissime dicant materiam & formam, corpus & animam in vnam naturam coalescere. Vnde dicitur Verbum Diuinum naturam humanam assumpsisse, cũ nec solam animam, nec solum corpus, sed insuper vnionem ipsam assumpserit. Hęc quęstio non

ſtio non poteſt eſſe niſi de nomine. Certe ad rationem naturæ requirit Philoſophus vt ſit in aliquo, vt apparet ex definitione: totum autem non eſt in aliquo, vt patet. Poſſet excogitari ad hoc ipſum aliqua reſponſio: ſed iam diutius in re tam leui moramur.

Dices. Philoſophus 5. Metaph. cap. 4. ſic habet: maxime autem & proprie natura dicitur ſubſtantia eorum, quæ in ſeipſis vt ipſa ſunt, motus principiam habent: ſed ſubſtantia eſt totum vt dictum eſt alibi, ergo totum maxime & proprie dicitur natura.

Reſp. Philoſophum ibi nomine ſubſtantiæ intelligere formam, quæ ideo ſubſtantia appellatur; quia eſt potior & principalior pars ſubſtantiæ; & ad hanc potius quam ad illam ſubſtantiam determinaas totũ. Hoc idem explicuimus ſatis.

Quęres quintò. An Anima rationalis ſit natura? Ratio dubitaedi eſt quia Anima rationalis eſt intellectiua: dicit autem Philoſophus 1. de partibus animalium cap. 1. non pertinere ad ſcientiam naturalem hoc eſt ad Phyſicam de omni anima ſpeculari. Alias, inquit, ſcientia naturalis omnia ſpeculabitur: intellectus enim ſiue mens rerum intelligibilium eſt, adeoque omnium rerum notiones Naturalis vna tenebit. Prętерea 2. Phyſi. textu 12. ait formam illam ſeu ſpeciem eſſe naturam quæ non eſt ſeparabilis, niſi ſecundum rationem: ſed anima rationalis eſt ſeparabilis pluſquam ſecundum rationem; ergo, &c.

Ad reſolutionem: dic Animam rationalem ſecundum rationem intellectiuæ præciſe conſideratam non eſſe naturam; eſſe autẽ natu-

naturam secundum rationem taliter intellectiuæ, sicut & secundum rationem vegetatiuæ & sensitiuæ. Ratio est quia secundum primam considerationem non est principium & causa motus sensibilis in eo in quo est: secus secundum alias considerationes, ergo secundum has, non autem secundum illam, natura est. Vt taliter intellectiua, est intellectiua dependenter à sensibus & elaboratiua phantasmatum & instrumentorum dependēter à quibus intelligit. De ratione autem vegetatiuæ & sensitiuæ non est dubium.

Ex his patet ad ea quæ dicebantur. Non est naturalis Philosophiæ speculari omnem animam, neq; ipsam animam rationalem secundum præsam rationem mentis seu intellectus: potest autem naturalis Philosophia speculari illam vt ratiocinantem dependenter à sensibus. Ad illud de forma separata: dic sensum Philosophi esse de formis quę natura sua separatæ existunt ab omnī materia, nec aliter mouent corpora quam sessor equum & auriga currum.

ARTICVLVS III.

Colliguntur aliqua ex dictis.

EX definitione naturæ cuius existentiam supponimus, non demonstramus ne ridiculi simus Philosopho; facile est colligere quod si fingas corpus aliquod omnino immobile, fingis eo ipso corpus non naturale.

Dices: in corpore huiusmodi daretur principium quietis, ergo in corpore huiusmodi daretur natura.

Resp.

Resp. distinguendo antecedens: principium quietis negatiuè acceptæ concedo: positiuè vel priuatiuè acceptæ: nego antecedens & consequentiam. Dicitur natura principiū intrinsecum positiui motus & positiuę quietis, aut saltem priuatiuæ, hoc est dicentis relationem ad motum qui fuerit, & cuius ipsa sit terminus, iuxta illud; *motus est propter quietem.*

Collige secundo quod aliud est nō posse, aliud non exigere moueri: vnde male argueres: ratio naturæ saluatur in eo quod nō exigit, ergo & in eo quod non potest moueri. Si enim potest moueri eo ipso priuari potest illa quiete & illo termino, ad quem deinde natura sua, si sibi relinquatur, redibit. Ita si fingeres terram ab eo loco moueri quem occupat impellente Archimede, deficiente huiusmodi impulsu, rediret in locū pristinum.

Dices iterum: in corpore omnino immobili saluaretur ratio corporis, ergo potest saluari ratio natnræ. Antecedens probatur quia etiam in omnino immobili saluatur trina dimensio, longitudo videlicet, latitudo & profunditas; ergo saluatur ratio corporis.

Resp distinguendo antecedens: ratio corporis naturalis nego: corporis mathematici omitto. Corpus autem mathematicum siue habeas, siue imagineris, es eodem modo Mathematicus.

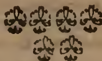
Instabis: corpus huiusmodi haberet accidentia sensibilia, ergo esset corpus sensibile, ergo naturale. Confirmatur quia corpus incapax quietis potest retinere rationem cor-

poris naturalis; ergo etiam corpus incapax omnis motus. Antecedẽs probatur quia corpus cæleste etiam vt mobile localiter habet rationem corporis naturalis, ergo &c.

Resp. quod corpus habens accidentia sensibilia eoipso est mobile secundum illa. Ad confirmationem dic corpus impotens quiescere habere motum positiuum, qui motus si sit secundum inclinationem ipsius dicitur naturalis. Huiusmodi est corpus cæleste. At vero corpus incapax motus non habet quietem quæ sit terminus vllius motus: vt patet.

Collige vltimo ad rationem naturę sufficere quod motus sit secundum inclinationẽ rei quæ mouetur, etiamsi sit ab extrinseco; in quo casu principium motus quod habet rationem naturę est principium passiuum cum appetentia. Cælum mouetur, vt sentiunt plerique, ab intelligentia assistente: & tamen motus Cæli dicitur naturalis: quia est ipsi bonus & ab ipso exigitus, adeoque secundum naturam illius. Non enim ad rationem boni naturalis sufficit quod sit mihi bonum, sed requiritur vt sit aliqualiter mihi debitum.

Denique quod natura hic definita sit principium motus sensibilis aperte mentem suam explicat Philosophus loco citato. Quod aduertendum fuit ad vitandas æquiuocationes in tam multiplici acceptione naturæ.

QVAE-

QVAESTIO II.

De Violento.

ARTICVLVS I.

Definitur violentum.

NAturali, inter cætera, opponitur violentum. Sed quia facile est decipi circa id quod opponitur naturali: oportet breuiter aliqua alia recensere. Naturali autem opponitur super naturale, liberum, artificiale; non tamen eodem modo quo violentum. Dicitur supernaturale ex communi Theologorum, quibus hic credimus: id quod est supra vim & exigentiam cuiuslibet substantiæ creatæ: vt habes apud Vasquez in prima parte disp. 224 Huiusmodi est visio beatifica, & alia id genus. Liberum item opponitur naturali non quod nō detur in natura vis productiua actus liberi, sed quia naturale aliquando idem sonat ac necessarium. Necessarium autem & liberum opponuntur. Hinc dicitur natura esse determinata ad vnum. Ignis v.g. necessariò calefacit. Petrus autem non necessariò pugnat, sed indifferenter se habet ad pugnandum & non pugnandum.

Artificiale etiam opponitur naturali; non quod non detur in natura vis effectiua vestis vel domus, sed ob alias rationes quas breuiter asseremus vbi de arte: Naturali autem maxime opponitur violentum, cuius definitio-

tionem afferre hic & examinare debemus.

Philosophus igitur 3. Ethic. cap. 1. violentum sic definit. *Violentũ est cuius principium extrinsecum huiusmodi est, vt ei neq. qui agit, neq. qui patitur quidpiam conferat.* Hæc definitio communiter sic circumfertur. *Violentum est quod est à principio extrinseco nullam vim conferente passo.* Exemplum violenti habes in motu lapidis, quo hic sursum fertur à proijciente: motus enim ille est à mouente extrinseco, nullam vim lapide conferente; immo innata sua grauitate, quantum potest, tali motui renitente.

Est autem sensus communis Philosophorum definitionem hanc ita intelligi oportere, vt non solum nullam vim conferat passum, sed etiam renitatur: adeoque violentum esse id quod est à principio extrinseco renitente passo. Ita definitionem Aristotelicam reddidit Scotus: quem communiter sequũtur scholastici omnes & nos cum omnibus Hoc ipsum autem multis in locis præsertim in libris de Cœlo & Ethicis docet Philosophus. Violentum est, inquit, igni deorsum impelli, violentum lapidi impelli sursum: est enim contra inclinationem & renitẽtiam vtriusque.

Occasione definitionis adductæ ex Philosopho dubitatur an agere, violentum esse possit ipsi agenti: hoc est an aliquando agẽs ita agat vt illi ipsi actioni renitatur qua agit. Dicit enim Philosophus violentum esse id cuius principium ita est extra, vt ei neque qui agit, neque qui patitur quidpiam conferat: hoc est vt ei & qui agit & qui patitur

repug-

repugnet & contranitatur. Igitur ex mente Philosophi potest aliquid ita agere vt ipsi motui quo agit contranitatur.

Negant tamem satis communiter quod vllum agens violenter agat. Ratio est, aiunt quia ipsamet actio est propensio & inclinatio agentis in effectum: repugnat autem in terminis violentam esse propensionem & inclinationem in terminum. Verum Philosophus non solum hic, vt ex ipsius verbis manifestum est, sed etiam alibi, & nominatim libro secundo moralium Eudemiorum cap. 9. possibile affirmat vt aliquod agens violēter agat. Potest, inquit, aliquis renitente Socrate arripere manum ipsius & percutere alterum. In tali casu ipsa percussio non solum percusso, sed percutienti violenta erit; ergo actio potest esse violenta agenti. Hoc modo simia vtitur pede felis ad detegendas castaneas latentes sub prunis.

Quod si dicas in prædicto casu Socratem non habere rationem agentis simpliciter sed potius acti; Non contradico; immo in hoc sensu facile intelligitur Philosophus in definitione prædicta. Tunc autem verum erit agens ita agere vt actioni renitatur, sed agens ab alio impulsum, & ad hanc ipsam actionē qua agit, violenter actum.

An autem quædam actiones quæ simul sunt passiones agentis non sibi complacentis in actionibus huiusmodi, sed potius illas quantum in ipso est reprobantis dici possint violentæ agenti; est quęstio minus de re, quam de nomine. Puta si quis pungat te, elicis eo ipso sensationem tibi molestā quam non elicit lapis si eadem acu pungatur. An

huiusmodi sensatio quæ simul est actio & passio tibi sit violenta, si quosdam interroges respondebunt negatiue, quia, inquient, hæc ipsa sensatio est secundum naturam. Si quosdam alios, respondebunt affirmatiue; quia, inquient, hæc sensatio est contra naturam. Vtrique ita se explicabunt vt non dissentiant. Est enim secundum naturam animalis huiusmodi sensationem elicere applicato pungente: sed est contra naturam ipsius talis applicatio qua determinatur ad sensationem huiusmodi. Est etiam secundũ naturam lapidis sursum impulsi, moueri sursum, at contra naturam eiusdem est sursum impelli.

Obijc. primò: omne quod mouetur, confert aliquid motui quo mouetur, ergo nihil mouetur violenter. Consequentia est clara, antecedens probatur: quia omne quod mouetur est subiectum motus; ergo omne quod mouetur confert, seu exhibet, seu dat seipsũ motui, pro subiecto.

Resp. negando antecedens. Ad probationem concedo totum, quia nihil facit ad rem. Posses etiam concesso antecedenti probationis negare consequentiam: quia vere non dat seipsum, sed accipitur. Dum autem dicitur nihil conferre, idem dicimus intelligi, ac si diceretur, reniti.

Obijcitur secundo. Aliquis motus violẽtus est ab intrinseco, ergo non est de ratione violenti esse ab intrinseco. Probatur antecedens. Motus corruptiuus viuentis plerunque oritur à noxia qualitate intrinseca ipsi viuenti, & tamen huiusmodi motus est violentus, ergo potest motus violentus inesse mobili ab intrinseco. Resp.

Resp. hoc idem apparere in lapide qui mouetur sursum; motus enim huiusmodi inest lapidi ab impetu recepto intrinsece in ipso lapide, ergo est illi ab intrinseco. Aequiuocatio est in hoc vocabulo *ab intrinseco*: quod in obiectione idem sonat ac à qualitate intrinseca; in definitione autem naturalis, idem quod secundum proportionem rei quæ mouetur, cum motu, tamquam cum bono suo. Ad argumentum in forma nega antecedens. Ad probationem tolle æquiuocationem. Ab intrinseco in sensu definitionis: nega; in sensu impertinente: concede.

Dices: mors alia est naturalis alia violenta, ergo alia est ab intrinseco alia ab extrinseco.

Resp. concedendo totum. Sed quid inde? Si mors ab intrinseco est naturalis quomodo probat Aduersarius aliquod violentum esse ab intrinseco? Naturale multipliciter dicitur. Mors dicitur naturalis quæ est secũdum præuiam dispositionem viuentis: vt cum quis diu male affectus in febrim vel aliam pestem incidit, ex qua moritur; non quod hoc ipsum non sit illi violentum: natura enim quãtum potest huic diuisioni animæ à corpore renititur. Dicitur autem violenta mors quæ ab aliquo extrinseco; puta à Sicario vel saxo irruente, properatur morienti. Sed hoc ex modo loquẽdi: Vni enim non minus quam alteri morti, quantum potest, natura contranititur.

ARTICVLVS II.

Satisfit nonnullis quæsitis.

VIolentum vt melius intelligas, varias inclinationum species distinguere oportet. In quibusdam subiectis non datur alia inclinatio quam innata, in quibusdam præter innatam datur elicita, in quibusdam ipsæ inclinationes elicitæ sibi inuicem repugnare videntur. In igne, in lapide datur inclinatio tantum innata, in hoc quidem ad motum deorsum, in illo autem ad motum sursum. In homine datur inclinatio & innata & elicita. Rursus inter inclinationem innatam & elicitam hominis potest dari repugnantia. Puta inclinatio ad incrementum staturæ in adolescentulo est innata, contra hoc incrementum posset esse aliqua inclinatio elicita in desiderante semper esse pusillum.

Præterea etiam per inclinationes elicitas contingit idem appeti & quodammodo odio haberi: vt cum ex metu maioris mali, malũ aliquod eligis, quod contingit, ait Philosophus, in iacturis quæ in tempestatibus fieri consueuerunt. Nemo enim sponte absolute sua abijcit, sed ob salutem tum suam, tum aliorum, omnes, modo mentis compotes sint, facere id videntur. Propterea de multis dubitari potest an sint violenta an secus.

Quæres igitur an sit tibi violentum crescere siue augeri dum inclinatione elicita appetis remanere in pusillitate tuæ staturæ?

Resp. negatiue; quia quod est secundum incli-

inclinationem naturæ, non eſt violentum; ſed creſcere in homine eſt ſecundum inclinationem naturæ; ergo non eſt violentum.

Dices: creſcere in tali caſu eſt contra inclinationem elicitam: ſed inclinatio elicita eſt potior inclinatio hominis; ergo eſt contra inclinationem potiorem; ergo eſt violentum.

Reſp. conceſſa maiori: diſtinguendo minorem: inclinatio elicita eſt potior quoad quoſlibet effectus, & quaſlibet denominationes: nego, quoad aliquos, & aliquas, concedo. Quoad denominationes conuenientes homini vt animal eſt, vt viuens eſt, inclinatio elicita non eſt potior: quoad denominationes conuenientes eidẽ vt rationalis eſt, liber & electiuus; inclinatio elicita eſt potior. In hoc quod eſt creſcere per alimentum, Homo non differt à Sambuco.

Quæres ſecundo an qui laqueo ſe ſuſpendit aut alio modo ſe perimit; patiatur aliquid violenti.

Reſp. quod qui hoc facit dicitur eleganter ſibi violentas manus inferre. Quia de de facto facit violentiam naturę: ex quo vides actum huiuſmodi quamuis ſit voluntarius, eſſe tamen violentum. Eſt violentus quia eſt renitente natura: eſt voluntarius quia eſt ex electione voluntatis.

Quæres tertio quid dicendum ſit de actu, quo quis proijcit merces in tempeſtate ob ſalutem tum ſuam, tum aliorum.

Reſp. cum Philoſopho actiones huiuſmodi recte dici mixtas, magis tamen ſpontaneas quam violentas, imo ſimpliciter non violentas, ſed voluntarias. Ratio eſt, ait

Philosophus, quia actiones denominantur ab illa voluntate quam homo habet hic & nunc dum operatur: voluntas autem quam habet homo dum proijcit merces, est voluntas electiua proiectionis præ non proiectione; ergo illa actio est voluntaria. Vnde si proijcere merces secundum se, esset peccatum sicut v. g. est peccatum mentiri: nec in tali casu talis proiectio esset licita. Nō enim vel vt viuas licet peccare.

Ex dictis habes violentum multipliciter dici prout modo cum natura, modo cum voluntate, modo cum vtraque opponitur: & consequenter . eundem motum eidem subiecto esse aliquando ex duplici capite violentum. Mors perimenti seipsum, violenta est ex repugnantia naturæ; non est violenta ex repugnantia voluntatis. Eidem, si ab alio & renitens perimatur, violenta mors erit, & ex repugnantia naturæ, & ex repugnantia voluntatis. Primam posses dicere violentiam physicam: secundam, tam physicam quam moralem. De alijs generibus violenti secundum quod voluntario opponitur: sicut & de comparatione voluntarij cum inuoluntario, ad Ethicos magis quam ad nos agere pertinebit.

QVAE-

QVAESTIO III.

De Arte.

ARTICVLVS I.

Quid sit ars.

IMitatricem naturæ artem vetus adagium vbique deprædicat: idque ob rationes innumeras. Ars enim naturam imitatur, tum quia naturæ operibus vtitur seu prototypis, ad quorum similitudinem sua opera exequatur: v. g. Pictor picturus cucurbitã, naturalem cucurbitam sibi ab oculos ponit, quam imitetur in tela; tum etiam quia ex ijs quæ natura fiunt, occasionem habuit ars multa artificialia faciendi: immo artes plurimæ ex consideratione eorum quæ natura fiunt ortum habuere. Ita ex cauernis & speluncis ferarum; ex nidis auium; nata est in hominibus ars ædificandi, & ex auium volatu didicerunt Argonautæ pandere vela, ex piscium pinnis mouere & disponere remos; & ex eorundum cauda gubernacula nauibus adaptare. Denique quemadmodum natura ita etiam ars, ab imperfectioribus ad perfectiora progreditur; vt consideranti patebit.

Dupliciter autem considerari potest ars. Primo ex parte Artificis, & hanc definiuimus in Logica eum Philosopho rectam rationem factibilium. Siue habitum recta cum ratione effectiuum. Diuisimus etiam ibi ar-

tem in actiuam & factiuam, de quibus iterum hic agere, non decet nos grauioribus curis intentos.

Secundo considerari potest ex parte ipsius operis, seu artefacti: & consistit in modificatione illa secundum quam dicitur opus esse conforme regulis seu preceptis artis. Patet hoc in quolibet artefacto: puta in calceo in domo in syllogismo. Calceus habet modum essendi conformem præceptis Sutoriæ, domus præceptis Architecturæ, Syllogismus præceptis Logicæ: vnde non solum in ijs qui huiusmodi opera efficiunt, sed etiã in operibus ipsis solemus dicere artem inesse.

Porro naturam & artem certum est assimilari in multis, & in multis differre. Assimilantur in hoc quod quemadmodum natura, ita & ars aliquid præsupponat circa quod operetur, & ex quo opus à se intentum efficiat. Immo dictum est alibi, modum operandi naturæ nusquam melius explicari, quã per analogiam ad modum operandi artis. Præterea quemadmodum subiectum naturæ ita & artis est ad plura opera indifferens, puta cera indifferens est vt ex ipsa ceruum vel leonem effingas. Item quemadmodum natura, ita & ars opus suum paulatim molitur & elaborat donec ad vltimam perfectionem perducat. Denique quemadmodum ex redũdatia vel inopia, vel indipositione aliqua materiæ, aut ex aliquo alio impedimento monstruosa sunt opera naturæ, ita & opera artis, *&c.*

Differunt autem ars & natura primo in hoc quod natura est ipsamet substantia, vel

pars

pars ſubſtantiæ eius quod naturaliter mouetur; ars autem non eſt ſubſtantia eius, quod artificialiter. Hinc quæ mouentur ex arte moueri dicuntur ab extrinſeco. Præterea omnia conſtitutiua operis naturalis ſunt à natura: operis vero artificialis non omnia ſunt ab arte, ſed hoc quidem ab arte, illud vero à natura: in domo lapis à natura, diſpoſitio lapidis ab arte. Denique artificiale non habet vim aliud ſibi ſimile faciendi, ſecus naturale. Si enim vt ait Philoſophus, lectum humi defodias, non germinabit aliū Lectum; ſed vt lignum putreſcet, & germinabit fungum.

Contingit autem naturam & artem in eodem reperiri. Exemplum habes in ſaltatore, qui præter naturalem potentiam mouendi ſe ſecundum locum, habet præterea artem motus huiuſmodi ita diſponendi vt hoc vel illud repræſentent; vel hunc; vel illum numerum habeant.

Conſtat ex hoc quod quamuis non ſit de conceptu artis, eſſe intra id quod per artem mouetur, non eſt tamen contra conceptum eiuſdem. Præter exemplum ſaltatoris habes exemplum Medici ſeipſum curantis. Idem diceres de infinitis ijſq. præſtantiſſimis artibus, quæ in eodem ſubiecto ſunt in quo ſunt opera earundem. Inter cæteras ſit ars artium & ianua ſcientiarum Logica, cuius laudes alij recenſebunt.

Præterea accipiendo artem minus proprie ſecundum quod eſt in opere, videlicet pro modificatione illa qua conformatur opus præceptis & regulis artis, contingit motus aliquos oriri in mobili partim à natura,

partim ab arte. Exemplum habes in horologijs quorum motus partim materiæ ex qua constant puta æri, ferro vel auro tribuitur; partim etiam dispositioni & figuræ partium componentium. Figura autem & dispositio est ab arte, materia autem à natura. Hæc dispositio in alia materia non sufficeret ad huiusmodi motus. Propterea recte diximus alibi diuersorum artefactorum diuersam esse materiam.

ARTICVLVS II.

An opera naturæ fiant per artem.

TEnendum est quod supra diximus artē esse virtutem intellectus ex cuius dictamine operamur. Loquimur autem hic de arte factiua quæ circa externam materiam occupatur; qualis est Frænifactoria, Chimica, aliæque huiusmodi. In his artibus potentia executiua est potentia loco motiua, hoc est approximatiua agentis ad passum. Puta Faber applicando malleum ferro tundit, & extendit ferrum; Chimica applicando ignem huic vel illi corpori illud resoluit in hæc vel illa componentia.

Dicendum est. Ars mediate potest efficere multa opera naturę. Conclusio est euidens. Potes enim ex dictamine artis disponere causas naturaliter productiuas horum & illorum effectum. Hoc autem est artem mediate efficere opera naturæ. Immo artes ad vitam humanam maxime necessariæ, nihil aliud agunt quam applicare actiua passiuis, & res naturales ita componere vt nascantur

effectus intenti. Semen tritici, & aliæ fruges huiusmodi, satæ & cultæ iuxta dictamē Agriculturæ, suis temporibus erumpunt in fructus. Per artem medicam applicantur ægroto ea quæ naturalem vim habent hos & illos effectus producendi; puta emolliendi dilatandi, expellendi hos & illos humores.

Preterea aiunt animalia quædam etiam per artem nasci. Ita ex folio basilici intra duos lateres incluso nasci aiunt Scorpionem & ex cadauere Bouis soli exposito, si Virgilio credamus, apes. In quibus vides vim actiuam atque passiuam esse in natura, applicationem autem vnius ad alterum esse ex arte. Hinc habes quod ad effectus huiusmodi per artem obtinendos duo requiruntur. Primum est cognitio virtutis naturalis, secundum potentia applicatiua eiusdem. Secundum est facile, primum difficile nobis. Dæmones autem quibus natura maxime innotescit mirabilia mirabili celeritate efficiunt applicando actiua passiuis.

Habes præterea quomodo intelligendum sit quod ait Philos. cap. primò libri secundi Physic. videlicet artificialia quatenus talia sunt, non habere in se principium vllius motus; puta statua secundum id quod habet de arte, non habet in se principium eundi sursum, aut deorsum, sed prout lignea aut lapidea est. Quod Philosophi dictum repugnare videtur ijs quæ diximus, videlicet in quibusdam motum esse partim à natura, partim ab arte, quod exemplificauimus in horologijs, & exemplificari posset in statuis Veneris & Dianæ quarum excellentiā laudat idem Philosophus in Politicis, ex eo quod

ipsæ se mouerent aut saltem arte intrinsecus latente mouerentur. Huiusmodi etiam opera fecisse dicitur Albertus Magnus.

Dicendum tamen est, & Philosophum sibi & nos nobis constare. Quę enim sic mouennon mouentur ab arte, nisi mediate. Nam ex dictamine artis hoc & illud principium naturale motus ita disponitur, vt oriantur huiusmodi motus. Puta motus deorsū in pondere horologij, vel aliquid equiualens, totā rotarum machinam mouet; & mercurius seu argentum fusile infusum à Dędalo in Statuas prędictas, easdem hoc & illo modo mouebat.

Verum autem aurum per artem efficere infiniti hactenus Chimici conati sunt; vnus aut alter, vel per fabulam, vel per historiam id assequutus esse perhibetur. Credat qui potest. Inter cætera quæ ad probandū aliquando factum esse aurum contactu lapidis philosophici est clauus quidam in Musęo Magni Ducis Etruriæ, cuius altera medietas ferrea est, & altera aurea. Perhibent autem olim, totum ferreum fuisse; sed alteram medietatem ipsius contactu lapidis philosophici, euasisse in aurū, alteram autem de industria mansisse intactam, vt in vno clauo remaneret perpetuum argumentum quo configi possent, qui lapidem philosophicum negant. Confirmant hoc ratione quam philosophicam putant: ferrum aiunt & aurum, non sunt inter se ita vnibilia vt non minus tenaciter sibi mutuo adhærescant quā si essent partes vnius eiusdemque substantiæ. Posset hæc ratio ratione à priori firmari ab ijs qui per perfectionem philosophantur; est enim talis excessus perfectionis in auro supra ferrum vt

merito dedignetur tanta tenacitate ipſi adhę- rere. Hæc dicta ſint obiter.

Reſp. tamen hunc clauum non eſſe vllum argumentum lapidis philoſophici. Ratio philoſophica quæ adducitur probat id quod non intendit, & deſtruit id quod intendit probare. Si verum eſt, aurum cum ferro non poſſe coniungi, ſtatim ac vna pars euaſit aurum, deberet ab altera ſeparari. Sicut ſi vna pars huius ligni mutaretur in aquam ſepararetur ab alia. Præterea falſum eſt aurũ non intime vniri ferro. Patet enim ferrum ita inaurari vt non prius conſumatur aurum quam ferrum.

Afferuntur præterea quędam experimenta quibus conſtat facta fuiſſe per artem Chimicam metalla inferioris ordinis. Non minus autem continentur in natura cauſæ factiuæ auri quam aliorum metallorum, igitur tam poterit fieri aurum. Probatur conſequentia quia applicatio agentium non eſt difficilior pro auro, quam pro argento.

Reſp. omittendo circa alia metalla. Quis enim velit litigare in re de facto quam tam multi teſtantur? & concedendo minorem, negando conſequentiam. Non ideo nõ fit aurum per artem quia cauſæ factiuæ auri deficiant in natura, ſed quia vel latent nos, vel earum acquiſitio eſt adeo difficilis, vt credibile ſit à nemine hactenus fuiſſe habitas, & debite applicatas.

Hinc cenſemus eſſe moraliter impoſſibile fieri aurum per artem. Probamus à poſteriori: quia hactenus auri effectio tentata eſt ab innumeris Chimicis: ſemper autem fruſtra:

quod

quod autem ita est, est moraliter impossibile: vnde eorum Principum sapientiam commendare oportet, qui subditos suos ab artibus huiusmodi serio auocant, prudenter rati veram artem ditandi vrbes & prouincias esse laborem, & industriam ciuium.

Non est hic omittendum esse artem quandam extrahendi ab auro animam vt aiunt auri; quæ deinde refusa in massam vilioris metalli, tantumdem auri efficit, vel etiã aliquid minus, quantum erat illud à quo extracta est. Sed in hac nihil est lucri, multum laboris & vigiliæ.

Ex ijs omnibus quæ dicta sunt hac disputatione apparet motum non diuidi adęquate in naturalem & violentum. Motus enim supernaturales nec naturales sunt, nec violenti. Præterea artificiales & violenti non ita opponuntur vt nequeant in vnum eundemque coalescere. Patet hoc in ramorum & arborũ inflexionibus, quæ ab Olitoribus fiunt, dum ramos sponte sua sursum tendentes ita circumflectunt, vt cogant ex Plantis fieri feras, dum concinnant eos in Canes, Pauones, &c.

Denique aliquando forma ita est naturalis subiecto vt ipsius opposita sit violenta: aliquando itavt opposita sit æque naturalis; aliquando itavt vtraque naturaliter carere possit subiectum; & quidem æque bene se habens. Exẽplũ primæ habes in frigore respectu aquæ. Frigus enim ita est naturale aquę, vt eidem sit violentus calor: Exemplum secundæ sit in pariete, ligno, aut quolibet alio huiusmodi, quod æque bene se habet cum albedine ac cum nigredine, & è conuerso.

Exem-

Exemplum tertiæ, fit in aere, æque bene se habente cum quolibet sono, ac cum carentia omnis soni. Atque hęc de natura & arte sufficiant.

DISPVTATIO IV.

De Causis extrinsecis.

QVAESTIO I.

De Causa efficiente.

ARTICVLVS I.

Quid sit causa efficiens, quid eius causalitas?

PHILOSOPHVS 2. Physic. cap. 29. causam efficientem definit: *id vnde principium mutationis primum aut quietis.* Quam definitionem paucis sic referunt: *primum vnde motus aut quies*: quia videlicet ab ipsa incipit moueri quod mouetur, & ipsa cessante, quod mouebatur, quiescit. Hęc definitio passim à Peripateticis admittitur, estque admittenda à nobis: quamuis aliquæ contra ipsam difficultates prius enucleandæ sint.

Prima difficultas est propter ly *Primum.* Hęc

Hæc enim particula videtur excludere à ratione efficientis omnem causam creatam. Nulla enim causa creata est principiũ mutationis primum, cum hoc soli Deo conuenire videatur, qui propterea dicitur simpliciter, & absolute primum mouens.

Præterea per eandem particulam videtur excludi causa instrumentalis, quæ tamen est proprie efficiens. Malleus enim, & serra, & alia huiusmodi non sunt primum vnde mutatio in ligno, aut ferro, quod secatur, aut tunditur; hæc enim instrumenta non mouent; nisi præmota à causa principali, putà ab artifice.

Denique principium mutationis primum videtur esse causa finalis: nam ipsa causa efficiens ad operandum mouetur à fine; prius igitur moueri debet agens, quam moueat, & consequenter non est dicẽdum primum mouens, seu principium mutationis primum. Hæc quod hanc particulam *Primum.*

Secunda difficultas est in illa particula: *Mutationis.* Videtur enim per hanc particulam excludi à ratione causæ efficientis causa creatiua: quæ tamen proprijssimè efficit. Nam causa creatiua sua actione nihil immutat: non subiectum, quia creatio proprie dicta est productio rei absque præiacente materia. Huius exemplum habes in actione productiua Angeli. Non terminum: quia terminus ipse non prosupponitur, qui immutetur, vt patet ex terminis.

His nõ obstantibus bona est definitio Aristotelica. Prima difficultas fundatur in equiuocatione, quæ per partes dissoluenda est. Motus ille, siue mutatio per ordinem ad quã

defi-

definitur causa efficiens, est mutatio in subiecto, ex quo aliquid efficitur. Quamuis autem causa creata prius moueatur à Deo, quam moueat; non tamen Deus prius mouet subiectum, ex quo fit ignis, quam causa creata. Ignis *A* indiuisibiliter cum Deo mouet, seu immutat paleam, ex qua fit ignis *B*, & ex hoc patet ad primam partem primæ difficultatis.

Ad secundam. Causa instrumentalis, vt malleus, mouetur ab artifice prius quam tundat ferrum: non tamen artifex prius quã malleus tundit ferrum, sed vel solus malleus vel indiuisibiliter Faber, & malleus.

Ad vltimam. Causa finalis non mouet subiectum, ex quo aliquid fit, sed agens quod aliquid facit ex subiecto; putà ornamentum domus, vel templi, qui est finis facientis Statuam, non mouet marmor, ex quo fit statua, sed hominem, qui ex marmore statuam facit.

Ad secundam difficultatem. Dic ampliandam esse acceptionem mutationis ad mutationem pure logicam, qua videlicet à non esse res transit ad esse. Certum est ad actionem creatiuam nõ respexisse Philosophum, cui pro oraculo fuit *Ex nihilo nihil fit.*

Vt autem quæ nam sit eius causalitas, hoc est per quid formaliter causet, statuamus: sciendum est esse aliquos effectus secundum se indifferentes, vt pendeant ab hac, vel illa causa: quamuis de ratione cuiuslibet effectus sit ab aliqua causa pendere. Effectus huiusmodi sunt formæ, vel res absolutæ. Calor v.g. qui pendet ab igne *A* est indifferens pendere à Deo solo, vel à Deo simul, & igne

A, vel

A, vel etiam à Deo simul & igne *B*. Idem dic de qualibet alia re, quæ pendet à causa secunda, putà de igne *B* pendente ab igne *A*. His positis.

Dicendum est. Effectus huiusmodi pendet à causa per actionem superadditam sibi, & causæ. Hæc actio dicitur causalitas in actu secundo, seu causatio. Probatur autem conclusio vnico argumento. Ignem *B* pendere ab igne *A* est denominatio importans aliquid realiter præter ignem *A*, & ignem *B*; ergo quod ignis *B* pendeat ab igne *A*, non habetur per complexum ex igne *A*, & igne *B*. Probatur antecedens simul, & consequentia; quia per hoc præcisè quod sibi coexistant ignis *A*, & ignis *B* habes in natura cōplexum ex igne *A*, & igne *B*: non habes quod ignis *B* realiter pendeat ab igne *A*; ergo in hoc complexo non includitur realiter pendentia ignis *B* ab igne *A*. Minor probatur, quia si ignis *B* pendeat à Deo solo, vel ab aliquo alio igne, quam igne *A*, habes prædictum complexum, nec tamen habes *B* pendere ab *A*.

Ex his autem, & ex doctrina communi de modis, habes quod si effectus producatur à Deo solo, producitur per actionem diuersam essentialiter ab ea, qua produceretur, si à Deo simul, & à causa secunda produceretur. Hæc enim est Dei, & creaturæ, illa est solius Dei. Cum igitur quilibet modus sit essentialiter rei, cuius est modus, alia est essentialiter actio Dei, alia Dei, & creaturæ.

Obijcitur primò. Actio per quam ignis *B* pendeat ab igne *A* non indiget vllo superaddito, vt formaliter pendeat ab igne *A*, ergo

go nec ignis *B* vt pendeat ab igne *A* indiget, &c.

Resp. concesso antecedenti: negando consequentiam. Actio ignis *A* essentialiter pertinet ad ignem *A*: adeoq. per hoc quod sit, est actio ignis *A*, sicut dictum est de alijs modis: quæ propterea dicuntur vltima determinatiua: harum, & illarum denominationum. Ignis autem *B* non est essentialiter ab igne *A* cum sit aliquid absolutum, & nō modale, vt est indubitatum.

Obijcitur secundò. Sequeretur actionem, quæ est Dei, & creaturæ non posse esse Dei solius; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Minor probatur, quia hæc ipsa actio est aliqua creatura: implicat autem vllam creaturam non posse esse à solo Deo, ergo implicat illam actionem, &c.

Resp. concessa maiori, negando minorem. Ad probationem omissa maiori distingue minorem: creaturam absolutam: omitte, modalem; nega. Actio Dei solius, & creaturæ simul, & Dei, non est creatura, sed chimera. Implicat enim in terminis quod ipsum agere Dei, & creaturæ, sit agere Dei solius, hoc est, sit agere Dei, & non creaturæ. Nota tamen hanc ipsam actionem contineri totam in diuina omnipotentia, quatenus egreditur etiam à creatura, quādoquidem & ipsa creatura à qua egreditur est effectus diuinæ omnipotentiæ.

Obijcitur tertiò. Saltem vt pendeat à solo Deo non requiritur actio superaddita; ergo non omnis effectus indifferens pendere ab hac, vel illa causa, vt pendeat ab hac potius quam ab illa, indiget actione superaddita.

dita. Antecedens probatur: quia omnis effectus per seipsum essentialiter pendet à Deo: ergo ad hoc, vt pendeat à Deo, non indiget actione superaddita: sufficiet autem vt non pendeat ab vlla causa creata.

Hoc argumentum quamuis nihil habeat difficultatis visum est aliquibus difficile, æquiuocantibus in hoc, quod audiunt. Omnis creatura est per suam essentiam relatio transcendentalis ad Deum, seu dependentia sui à Deo. In forma nega antecedens. Ad probationem distingue; omnis creatura per seipsam pendet à Deo aliquo genere dependentiæ: conc. eo genere dependentiæ, de quo hic agitur. nega. Impotentia existendi quin à Deo dependeat, identificatur cum qualibet re creata. Hanc vocamus dependentiam essentialem à Deo, & hoc genere dependentiæ omnis creatura per se ipsam pēdet à Deo. Hæc tamen ipsa impotentia, seu hæc ipsa res, quæ est sibi impotentia existendi independenter à Deo, aliquando est actu, aliquando non est, & per aliud genus dependentiæ transfertur à non esse ad esse; quia autem est indifferens, vt à non esse transeat ad esse, vel Deo solo, vel Deo simul cum creatura operante: hæc indifferentia tollitur, vel per actionem solius Dei, vel per actionem Dei, & causæ secundæ, adeoq; ponitur à parte rei, vel per dependentiam à Deo solo, vel per dependentiam à Deo simul, & causa secunda. Vbi nota, quod siue ponatur à Deo solo, siue à Deo simul, & causa secunda, semper ponitur essentialis indigentia solius Dei: ita enim ponitur à causa secunda, vt non essentialiter petat pendere ab ipsa; posset enim esse à Deo

solo

solo; cum non possit esse à causa secunda sola. Vnde habes, quòd essentialis dependentia à Deo solo in aliquo genere, est indifferens vt sit actu in rerum natura, vel à Deo solo, vel à Deo simul & creatura, per aliud genus dependentiæ.

Denique nota nos de ijs effectibus philosophari, qui sunt indifferentes, vt ab hac, vel illa causa procedant; de alijs enim nullam hic facimus mentionem.

QVAESTIO II.

De subiecto actionis.

ARTICVLVS I.

An actio, & passio sint idem, & in quo subiecto sint?

PHilosophus 3. Phys. textu 22. actionem definit: *Actum huius ab hoc*: passionem verò: *Actum huius in hoc*. Et ibidem dicit, quod actus huius in hoc, & actus huius ab hoc, non differunt, nisi ratione, sicut via Thebis Athenas, & Athenis Thebas. Sunt autem hæc ratione diuersa: quia idem motus sub conceptu actionis dicitur per respectum ad agens, à quo est; sub conceptu autem passionis, dicitur per respectum ad passum in quo, vel circa quod est.

Dicendum est igitur cum Philosopho actionem, & passionem esse realiter idem. Probatur conclusio: quia per hoc præcisè quod ego sum videns, obiectum est visum: ergo non requiritur alia forma, per quam

ego

ego sim videns, alia per quam obiectum sit visum. Hinc diximus alibi denominationem visi esse extrinsecum obiecto viso. Eodem planè ratiocinio sic argue: posita præcisè forma, seu ratione, qua ignis calefacit lignum; habes rationem qua lignum calefit ab igne; ergo per idem & ignis est in actu secundo calefacientis, & lignum in actu secundo calefacti. Hoc est adeò clarum, vt nō indigeat vlteriori explicatione. Si enim cōsideres ignem *A* indifferentem vt calefaciat, vel non calefaciat hoc lignum, & intelligere possis determinatiuum, qua calefaciat potius quam non calefaciat, quin eo ipso intelligas determinatiuum quo lignū calefiat potius, quam non calefiat, duplica rationes determinantes: si autem non potes, vt re ipsa non potes, contentus sis vnica.

Dices: in diuinis ponitur generatio actiua, per quam Pater generat filium, & generatio passiua per quam filius generatur à Patre. Idem dic de Spiratione actiua in Patre, & filio; & spiratione passiua in Spiritu Sancto; ergo etiam in creatis debet admitti productio actiua in agente, & productio passiua in passo; hæc erit passio, illa actio.

Resp. antecedens negari ab aliquibus, sic philosophantibus. In creatis ad rationem producentis, & producti, sufficit vnicum determinatiuum: ergo etiam in diuinis. Alii dicunt: duplex determinatiuum reperitur in diuinis; ergo etiam in creatis. Vtri melius philosophantur? Apostolus primis fauet: vbi docet à creatis ad diuina ascendere. *Inuisibilia enim eius per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.*

Resp.

Resp. secundo concesso antecedenti : negando consequentiam. Disparitas est, quia in diuinis generans est essentialiter, & constitutiue generans; generatus autem est essentialiter, & constitutiue generatus. Hoc est: Pater est essentialiter huius Filij Pater, & Filius essentialiter huius Patris Filius. Hinc & Patri est intrinseca ratio constitutiua Patris; Filio autem intrinseca ratio constitutiua Filii: Hoc autem in creatis non valet, in quibus nec ignis *A* est essentialiter causa ignis *B*; nec ignis *B* essentialiter effectus ignis *A*.

Posita igitur hac actionis, & passionis identitate, quæritur illius subiectum. Sermo est autem de actione, quam transeuntem appellant : nam actio, vt aiunt, immanens dici nequit, quod non recipiatur in agente, quamuis nec negari quod recipiatur in passo; quandoquidem operans immanenter est indiuisibiliter principium,& subiectum suę actionis. Veritatem igitur positionis nostræ considera vbi ignis calefacit paleam. Dico actionem qua ignis agit in paleam recipi nõ in igne, sed in palea.

Probatur hæc veritas primò ex hac ipsa diuisione actionis in immanentem, & transeuntem. Quo enim potiori iure dicetur hęc transiens, illa verò immanens, quam quia vna remanet in principio à quo est, altera verò à principio transit in subiectum distinctum. Hoc argumentum est pura explicatio nominis, quam non est dubium facile posse eludi.

Probatur secundò, ex definitione Philosophi. Actio enim dicitur *Actus huius ab hoc:* pas-

passio autem: *Actus huius in hoc*: sed actio, & passio sunt idem, ergo motus ille, qui est actio, & passio, est quidem ab agente, sed est in passo; neque enim est in vtroque. Esse ab agente conuenit etiam rationi, quæ non est in agente, vt patet ex terminis; repugnat autem vt conueniat esse in passo rationi, quæ non est in passo. Confirmatur ex conceptu præciso agentis, qui perfectissimè saluatur in Deo: quamuis in Deo non recipiatur actio: vnde dicitur in se immotus, & omnino immobilis mouere omnia. Quamuis igitur ratio agentis dicat actionem, non tamen dicit actionem intrinsecam agenti. Hæc est sententia expressa S. Thom. 1. par. quæst. 18. art. 3. vbi sic habet: *Sicut dicitur in 9. Metaph. duplex est actio: vna quæ transit in exteriorem materiam, vt calefacere, & secare; alia quæ mouet agentem, vt intelligere, sentire, & velle: quarum hæc est differentia: quia prima actio non est perfectio agentis, quod mouet, sed ipsius moti: secunda autem actio est perfectio agentis.*

Denique probatur conclusio, quia in eo subiecto recipitur actio, quod per actionem intrinsece immutatur: sed per actionem immutatur intrinsece passum, non agens; ergo actio recipitur in passo, non verò in agente. Maior est euidens: implicat enim quidquam recipi denouo intrinsecè in aliquo, & illud non immutari; quamuis hoc ipsum inepte limitent nonnulli addentes: si sit aliquid mutabile: sed hæc limitatio nihil facit hic, cum sermo sit de causis creatis. Minor autem probatur, quia de conceptu ignis calefacientis manum sibi approximatam non est immu-

immutare seipsum, sed manum in quã agit: adeoque cum necessario debeat immutari passum; & per immutationem passi ab hoc agente, habeatur formaliter quidquid requiritur, vt hic effectus sit ab hac causa, malè recurritur ad aliud, vt patebit solutione obiectionum.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijcitur primo: passio recipitur in passo, ergo actio in agente. Probatur consequentia: quia sicut se habet passio ad passum; ità actio ad agens, sed &c. ergo &c.

Resp. concesso ant. negando conseq. Ad probationem nego mai. Est de conceptu passi non pure grammaticaliter aut logice, sed physice, physice immutari: non est autem de ratione agentis physice, physice immutari, sed aliud immutare, vt dictum est ex D. Thoma.

Obijcitur secundò. Vnumquodque agens agit vt magis perficiat seipsum: sed non perficit seipsum nisi recipiat suam actionem; ergo vnumquodque agens recipit in se suam actionem. Sermo est de agente creato. Probatur autem maior: quia agens agit, non pure ex abundantia, sed partim ex abundantia & partim ex indigentia; conatur enim agendo assimilare se magis & magis Deo; si autẽ nihil recipit per hoc formaliter quod agat, agendo non magis assimilatur Deo: ergo per hoc quod agat, aliquid recipit.

Resp. negando maiorem. Agens agendo

non perficit seipsum sed aliud. Et ipsum agere non ponit, sed supponit perfectionem in agente; vnde sapienter Philosophus: vnũquodque agit in quantum est actu; hoc est in quantum perfectum est. Ad probationẽ nega mai. vnica ratio agendi est abundantia, vt patet ex eodẽ dicto. Ignis calefacit in quantum actu calidus. Aduersarius admittit hic æquiuocationem minime contemnendam. Actio ipsa proprie loquendo non perficit neque agens neque passum (loquor de actione transeunte) sed terminus per actionem productus. Puta actio qua producitur calor in mea manu, non est ipsa formaliter & vt quod, perfectio meæ manus, sed calor ipse. Et vniuersaliter loquendo motus huiusmodi non conuenit rei, seu, potius non recipiuntur in re, vt perfecta, sed vt perfectibili.

Dices: nullum agens creatum non indiget vlteriori perfectione: ergo nullum agens creatum agit ex abundantia. Probatur consequentia: quia agere ex pura abundantia, est proprium illius agentis quod nulla re indiget: vnde dicitur quod solus Deus est pure liberalis, eo quod dando, solum det, nihil autem recipiat. Homines autem dum dant plus recipiunt quam dent: puta dum das nũmum pauperi, plus accipis quam des: quia recipis in te, ipsum met actum donandi, qui est actus virtutis pretiosior omni nummo & omni lapide pretioso.

Resp. concesso antecedenti: neg. conseq. Ad hoc vt ignis abundet in genere calidi, non est necesse vt abundet in omni genere. Ad probationem nega antecedens. Aduersarius miscet immiscibilia, dum ostendit hominem perfici

perfici per actum liberalitatis & eleemoſinæ, & ex hoc infert ignem etiam perfici per actũ calefactionis. Homo perficitur quia per actũ immanentem & virtutis moralis determinat ſe ad donationem nummi. Non autem ita ſe habet ignis qui neceſſario calefacit paſſum ſibi proximum, nullum in ſe virtutis actum eliciens. Pro operantibus ex dictamine virtutis dictum eſt; nobilius eſt magis dare quã accipere, ſi hoc dictum ita intelligas vt per donationem ipſam perficiendus ſit donans. In agente neceſſario, & non morali, tota perfectio eſt pro priori ad ipſammet actionem.

Ob icitur quartò. Si actio reciperetur in paſſo, paſſum denominaretur agens: conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Sequela probatur: quia actio eſt forma denominans agens.

Reſp. negando ſequelam maioris. Ad probationem diſtingue: denominat agens ſubiectum in quo eſt: nego, principium à quo eſt, concedo. Hæc omnia patent ex definitione Ariſtotelica.

Dices: viſio denominat videntem ſubiectum in quo eſt; hoc eſt oculum; ergo actio denominat agens ſubiectum in quo eſt. Item viſio perficit oculum in quo eſt; ergo actio perficit agens: idem dic de omnibus alijs actionibus vitalibus.

Reſp. conceſſo antecedenti: neg. conſeq. Actiones huiuſmodi perficiunt potentias à quibus ſunt, non formaliter quatenus ſunt ab ipſis, ſed quatenus ſunt in ipſis. Eſt autẽ manifeſtum non valere hunc modũ arguendi: actio quæ eſt in potentia, à qua eſt, perficit potentiam à qua eſt; ergo etiã actio quę

non est in potentia à qua est. Ex quibus habes quod quamuis non sit de ratione vniuersalissima actionis, non recipi in agente; est tamen de ratione ipsius recipi in passo.

ARTICVLVS III.

Dubitationes aliquæ resoluuntur.

Dubitatur primo an quando plures causæ simul producunt eundem effectum, puta plures ignes eundem numero calorem, singulæ agant per singulas actiones, an potius vna sit omnium actio?

Resp. esse vnam omnium actionem, sicut vna est causa totalis effectus igitur in tali hypothesi pendet ab omnibus simul, vt ab vna causa totali, per vnicam actionem, quæ est omnium. Hoc vt recte intelligas: accipe aliquem effectum indiuisibilem; adeoq; cuius nequeat vna pars vni, altera alteri causæ attribui. Puta cape primum vel secundum gradum caloris, qui à duobus ignibus producitur in tua manu. In illo gradu, secundum opinionem satis probabilem, non est pars & pars, ita vt hæc quidem igni *A*, illa autem igni *B* tribui queat. Pendet igitur indiuisibiliter totus quantus est, ab vtroque vnica actione indiuisibiliter procedēte ab vtroque. Hinc dicitur effectus huiusmodi pendere totaliter à qualibet, totalitate effectus; non autem totaliter totalitate causæ: pendet totaliter totalitate effectus. quia in effectu eo ipso quod aliquid est quod pendeat ab *A*, nihil est quod non pendeat ab *A*, quandoquidem non est in effectu aliquid, & aliquid. Non

pendet

pendet totaliter ab vlla, totalitate causæ: quia præter quamlibet, est alia à qua pendeat.

Pendere per vnicam actionem non aiunt qui actionem collocant in agente; nequit enim eadem esse in pluribus. Nos autē qui subiectamus illam in passo, vnica contenti simus iuxta illud: *nequid nimis*. Cum enim sufficienter per vnicam habeas effectum pendentem à pluribus; non est animi moderati plures appetere.

Dubitatur secundò. An quando Deus & creatura concurrunt ad eundem effectum, vna sit vtriusque actio; an contra alia sit Dei, alia creaturæ.

Resp. esse vnum eandemque vtriusque actionem. Est peculiaris ratio pro hac respōsione; quia videlicet ipsa actio causæ secundæ non est in rerū natura nisi dependenter à causa prima: cum igitur & à Deo sit, & à creatura, & per illam ponatur effectus; recte dicitur per actionem quæ sit indiuisibiliter Dei & causæ secundæ, poni hic & ille effectus. Notanter dixi: quando Deus & causa secunda concurrunt ad eundem effectū: quia non est hic locus disputandi an omnis effectus & actio causæ secundæ sit indiuisibiliter effectus & actio causæ primæ.

Dubitatur tertio, an actio sit essentialiter alligata conditionibus.

Vt dubitationem hanc resoluas; scire oportet ignem non calefacere lignum nisi sibi proximum, & in aliqua differentia temporis existens. Dubitatur autem vtrum actio qua ignis calefacit lignum hic existens ita sit alligata huic conditioni, vt implicet esse ean-

dem alibi, si ignis & lignum alibi ponerentur. Dicendum est actionem non habere alligationem huiusmodi. Ratio est quia per hoc præcise quod ignis & lignum habeant hanc proximitatem, & ignis agat in lignum; habes lignũ hic calefieri ab igne. Hoc in suo conceptu non dicit actionem essentialiter affixam huic loco, ergo sine huiusmodi affixione habes quod ignis calefaciat hic hoc lignũ. Immo si positiue intelligas actionem indifferentem ad esse hic vel alibi, determinatam autem ad esse hic, per hanc proximitatem agentis & passi habes quidquid requiritur ad denominationem prædictam. Sicut concipiens Petrum indifferentem ad esse hic vel alibi determinatum per hanc potius quam illam vbicationem, habes formaliter Petrum existentem hic potius quam alibi.

QVAESTIO III.

De Causa Finali.

ARTICVLVS I.

Quid sit finis. Quæ eius causalitas in actu primo?

FInis secundum acceptionem notam lippis & tonsoribus idem est ac extremũ cuiuslibet rei: ita vltimum vitæ nostræ momentum dicitur finis nostræ vitæ. De fine hoc modo accepto nihil hic litigamus optantes illum nobis primum, & postea Aduersarijs faustum atque felicem. De fine hic

hic agimus secundum illam acceptionem, secundum quam est apud Philosophum vbi dicitur. Id cuius gratia cætera fiunt.

Diuiditur autem primo in finem *qui*, finem *cui*, & finem *quo*. Finis *qui* est illud bonum seu illa res, quæ intenditur; finis *cui* est illud subiectum cui tale bonum intenditur: finis *quo* est ratio illa qua bonum intentū fit illius subiecti cui intenditur. Exēplum habes in teipso operante propter felicitatem seu propter summum bonum. Finis *quem* intendis est summum bonum: subiectum *cui* intendis, tu ipse es: finis *quo* est ipsamet ratio qua possides summum bonū; hoc est qua summum bonum fit tuum.

Diuiditur secundò. Finis in finem operis, & finem operantis. Debemus enim hic meminisse eorum quæ diximus in Logica. Diximus autem ibi alium esse finem artis, alium operantis. Puta finis frænifactoriæ est ipsum frænum, quod est opus factum per artem; finis ipsius frẹni siue operis facti per Frænifactoriam est recta equitatio: finis vero operantis seu artificis est vel gloria, vel lucrum provt ineptit vel sapit.

Diuiditur tertiò. Finis in vltimum & non vltimum. Vltimus est ad quem ita cætera ordinantur vt ipse non ordinetur ad aliud: huiusmodi est v. g. æterna felicitas quẹ dicitur finis vltimus rationalis creaturæ. Non vltimus vero est ille ad quem ita alia ordinantur, vt ipse etiam ordinetur ad aliud v. g. sanitas est, finis quidem sed non vltimus ægroti sapienti, ita ordinantis sectionem venæ ad sanitatem, vt sanitatem ipsam ordinet vlterius ad bonum Reipublicẹ. Aliẹ diuisiones,

nes, si opus fuerit, afferentur in locis.

Dices: solus finis *qui* sustinet definitionẽ finis seu causę finalis, ergo prima diuisio est mala. Antecedens probatur: quia solus finis *qui* est id cuius gratia cætera fiunt; puta ægrotus facit quidquid facit gratia sanitatis, ergo, &c.

Resp. negando antecedens; ad cuius probationem nego iterum antecedens. AEgrotus non propter sanitatem quomodocunque, sed propter sanitatem sibi acquirendam sustinet sectionem venæ, & alia media quæ medicus præcipit. Medicus ipse non scribit suum Recipe, vt existat sanitas in abstracto, vel in concauo lunæ, sed in Callia. Immo illo eodem amore quo AEgrotus amat sanitatem magis amat se, & alios, propter quos vult esse sanus. Huc facit illud proloquiũ quod tam sępe inaniter adhibetur. *Propter quod vnumquodque tale & illud magis*. Puta si Pater familias vult esse sanus propter filios sibi dilectos, hoc eodem amore quo amat sanitatem, magis amat filios, quia propter filios est amata sanitas.

In quo autem consistat causalitas finis in actu primo dubitatur hic.

Finis, vt apparet ax dictis, amore sui mouet & causat quod causat. Est autem vetus adagium: *nihil amatum quin præcognitum*. Hinc disputatur an uis motiua finis partialiter saltem consistat in cognitione bonitatis illius, qua allicimur; an tota quanta est in sola bonitate consistat. Vis autem illa motiua dicitur causalitas finis in actu primo.

Dicendum est causalitem, in actu primo seu vim motiuam causæ finalis consistere adequate

dequate in bonitate obiecti quod mouet. Huic conclusioni nemo contradicit nisi deceptus à conditione in quibusdam argumentationibus induente apparentiam causæ. Probatur autem. Conclusio ex ipsamet definitione causæ finalis. Illud mouet finaliter cuius obtinendi gratia media adhibentur: sed ęgrotus adhibet media vt obtineat sanitatẽ; non vero vt obtineat cognitionem sanitatis; ergo sanitas ipsa, non vero cognitio sanitatis est finis, seu virtus finaliter motiua, seu ratio finalizans. Maior est manifesta, minor nequit negari; si enim ęgrotus sumeret potionem amaram vt acquireret cognitionem sanitatis ęgrotaret alio morbo, quam qui curaretur per potionem huiusmodi. Patet autem ex hoc ipso quod amet sanitatem, sanitatem esse illi cognitam, iuxta illud: *omne amatum præcognitum*.

Hęc omnia in teipso intelligis si teipsum consideres amantem felicitatem tuam, & cætera cæteroquin inamabilia propter felicitatem. Vides enim te ob felicitatem ipsam quam ardenter amas, amare ieiunia, flagellationes, cilicia, & alia id genus, quæ propter se non sunt amabilia. Amas autem non vt cognoscas sed quia cognoscis, & vt obtineas rem cognitam. Propterea res ipsa non autem cognitio rei dicitur finalizare.

Reliquę probationes eiusdem veritatis in responsionibus ad obiectiones insinuabuntur.

ARTICVLVS II.

Satis obiectionibus.

OBijcitur primò. Obiectum nihil habens bonitatis, cognitum finalizat, ergo non bonitas, sed cognitio, est vis motiua seu causalitas finis. Antecedens probatur. potest aliquis venari Hyrcoceruum putans Hyrcoceruum esse feram quæ capi possit: in tali casu bonitas Hyrcocerui non mouet ad ponenda media, sed sola appræhensio bonitatis. Quod non moueat bonitas patet: quia illa bonitas est nulla; quod autem vere causat debet esse aliquid.

Resp. etiã in casu posito venatorem moueri non à cognitione, sed ab ipsa met bonitate Hyrcocerui; quæ quamuis realiter nulla sit est tamen apparenter aliqua bonitas. Ad illud: quod causat est aliquid, distingue: est aliquid vel realiter, vel apparenter: concede: est aliquid realiter: nega. Quod enim causat secundum esse pure obiectiuum, non est necesse vt realiter aliquid sit. Vnde tam potest quis amare Hyrcoceruum, & tendere retia ad capiendum Hyrcoceruum, quam potes tu amare leporem & tendere retia lepori capiundo; dummodo tam putet capi posse Hyrcoceruum, quam putas capi posse leporem. Habes hoc ex Philosopho 2. Physic. textu 31. vbi sic habet: *id enim cuius gratia optimum & finis aliorum vult esse, differat autem nihil, idem dicere bonum, vel apparens bonum.* Ratio à priori est: quia bonum quod finaliter causat, non causat quia

est,

est, sed causat vt sit, adeoque non supponit suum esse, causando, sed tendit ad illud mouens potentiam ad ponenda media, quę conducant, vel videantur conducere ad consecutionem ipsius. Ad hoc autem vt adhibeas media ex intentione rei alicuius adipiscendę non requiritur vt res illa sit realiter adipiscibilis, sed sufficit vt putes rem illam esse adipiscibilem.

Eodem modo vt adhibeas aliquid vt medium rei adipiscendæ non requiritur vt id quod adhibes sit reipsa medium illius rei adipiscendæ; sufficit autem vt sit putatiue medium. Ita contingit frequenter homines adhibere media ad obtinēdum aliquē finem, quæ omnino remouent ab illo fine, & aliquid afferunt omnino oppositum illi. Habes infinita exempla huius rei; vnicum affertur à nobis in perfidia Iudæorum, qui fecerunt contra Christum vt illum obscurarent, & regnum temporale seruarent: & tamen per hęc eadem quæ putabant media ad talem finem, omnino oppositum obtinuerunt. Nā & Christum glorificauerunt, & regnum temporale amiserunt.

Obijcitur secundò. Sublata præcise cognitione bonitatis, aufertur tota vis causandi in fine: ergo cognitio est vis causatiua. Antecedens probatur quia si feceris bonitatem incognitā; facis eo ipso impotentem mouere; ergo fit potens mouere formaliter per cognitionem.

Resp. neg. ant. Ad prob. nega iterum antecedens. Sublata cognitione manet eadem omnino vis in obiecto, eo ipso quod maneat eadem omnino bonitas: sed illa bonitas non

nem quā est intentionaliter. In quo semper tenendum est quod supra notauimus aliud videlicet esse id quod denominatur esse intentionaliter, aliud rationem per quā denominatur esse intentionaliter ; Adeoque breuiter dices: causat secundum esse intentionaliter per rem denominatam : concedo ; per rationem denominantem : nego.

Hoc quod diximus de distinctione inter rem denominatam & rationem denominantem valet etiā vbi obiectum denominatum est impossibile. Aliud enim est ipsa Chimera ; aliud cognitio qua Chimera recipit esse intentionale. Hæc cognitio est aliquid reale æque proprie ac cognitio qua cognoscitur lapis. Hinc etiā in huiusmodi obiectis aliud est id quod mouet, aliud cognitio sine qua non mouet.

Dices: Chimera cognita nihil dicit præter cognitionem, ergo per nihil aliud mouet quā per cognitionem. Antecedenns probabis quia ipsa Chimera nihil est, ergo, *&c.*

Resp. neg. ant. Ad prob. disting. nihil est realiter aut reale: concedo antecedens, nihil est apparenter, aut apparens : nego antec. & conseq. Aliud autem est apparentia ipsa, aliud id quod apparet. Apparens enim est concretum quod importat & obiectum quod apparet, & apparentiam per quam apparet.

Obijcitur quarto. Bonum non mouet nisi vt cognitum, ergo cognitio est ipsa met virtus mouendi. Probatur consequentia Valet hæc illatio ; ignis calefacit inquantum calidus ; ergo virtus calefaciendi est calor : igitur valebit hęc alia: bonū mouet inquātū cognitum ; ergo virtus mouendi est cognitio.

Resp.

Resp. concesso antecedenti : negando cōsequentiam. Ad probationem sic argumentor, Non valet hæc illatio : ignis calefacit in quantum calidus, ergo calor est virtus calefaciendi. Igitur neq. valebit hæc:bonum mouet inquantum cognitum ; ergo cognitio est virtus mouendi. Probo antecedens. Non valet hæc illatio: ignis calefacit inquātum proximus, ergo proximitas est virtus calefaciendi : igitur neq. valebit hæc : ignis calefacit inquantum calidus, ergo calor est virtus calefaciendi. Liquet igitur reduplicationem esse quid indifferens vt fiat vel supra virtutē, vel supra conditionem, adeoq. ex ipsa non inferri pro ratione reduplicata neq. determinate rationem causæ, neq. determinate rationem conditionis ; adeoque vtramq. esse aliunde petendam. Hęc omnia prædiximus in Summulis. In forma conc. ant. nega cons. ad probationem ; nega antecedens.

Objicitur quinto. Causa efficiens causat secundum esse physice, li secundum appellante non solum id quod est physice, sed rationem formalem perquam est physice: ergo causa finalis causat secundum esse intentionaliter, li *secundum* appellante non solum id quod est intentionaliter, sed etiam rationem ipsam, per quam est intentionaliter. Probatur consequentia quia sicut se habet esse physice ad causandum in efficienti, ita se habet esse intentionaliter ad finalizandum.

Resp. concesso antecedenti; negando consequentiam. Disparitas est euidens ex alibi dictis. In causa efficiēti idem est id quod est physice, & id quo est physice, Essentia enim

&

& existentia realiter sunt idem. In causa autem finali & in quacunque re existente intētionaliter, non est idem id quod intentionaliter est, & id quo intentionaliter est. Existētia rei identificatur cum re existente; cognitio rei non identificatur, cum re cognita. Quod si supponeres existentiam ipsam esse distinctam à re existente; disputari posset an existentia efficientis sit virtus, an conditio sine qua efficiens non causaret. In hac autem controuersia putamus existentiam habendam esse pro conditione. Ratio est quia vel efficiens causat per suam substantiam, vel per virtutem supperadditam ipsius substantiæ. Puta ignis causat alium ignem, vel per ipsammet suam substantiam, vel per calorem sibi superadditum: neutrum autem ex his est formaliter existentia, ergo id per quod causat non est existentia.

Dices: ignis causans dat existere seu existentiam igni causato, ergo existentia ignis causantis non est pura conditio, sed virtus. Probatur consequentia quia existentia nequit esse à non existentia, ergo existētia causantis constituit virtutem causantis.

Resp. primo transmisso antecedenti: negando consequentiam. Ratio est: quia essentia seu substantia actualis ignis *A* quamuis non sit formaliter, est tamen eminenter aut æquiualenter existentia, & consequenter poterit dare existentiam alteri. Quamuis igitur requiratur existentia in causante non requiritur vt virtus, sed vt formalis actuatio virtutis: virtus enim quæ non sit actu, nequit agere, iuxta illud: vnumquodque agit inquātum est actu.

Resp.

Resp. secu do à multis negatum iri antecedens dicentibus existentiã ignis *B* necessario profluere ab igne *B* posito ab igne *A* extra suas causas: sicut v. g. ab eodem igne *B* necessario profluunt alij modi, sine quibus implicat illum esse in rerum natura.

ARTICVLVS III.

Quinam sit effectus causæ finalis.

BOnitatem, & scientiã bonitatis consequuntur multi actus & in anima & extra animã. Primo enim circa bonitatem apprehensam oritur in anima complacentia quædã. Post complacentiã amor efficax eiusdem bonitatis: ad amorem efficacem sequitur consultatio circa mediã conducentiã ad ipsam: consultationem sequitur electio, electionem executio ipsã, seu positio mediorũ, quibus bonitas obtinenda putatur. Hæc omnia tibi facile exemplificabis.

Dico igitur effectus finis esse quæcũq. fiũt gratia finis Cõclusio est clara. Ideo Philosop. secundo Physic. textu 29. maciem, purgationem, medicamentã & alia eiusmodi enumerat inter effectus finis, quia, inquit, hęc omnia finis gratia fiunt, hoc est gratia sanitatis. Nam qui ægrotant, macerantur, purgantur & alia huiusmodi agunt & patiuntur vt sani fiant.

Conclusio igitur ex ipsa finis definitione probãtur. Finis est id cuius gratia cætera fiũt; ergo quæ fiunt gratia finis sunt effectus finis. Vbi adverte ad huiusmodi effectus non sufficere finem nisi in vno genere causæ. Habent

enim præterea alias causas à quibus pendet. In assignando igitur effectu adæquato causæ finalis attende ad ea omnia, quæ obtinendi finis gratia ponuntur ab intendente finem. Hoc posito si rogeris an vocatio Medici sit effectus sanitatis? respondebis statim affirmatiue: quia, inquies, gratia sanitatis Medicus aduocatur. *Hęc* res non indiget vlteriori explicatione.

Dubitatur autem an amor ipse qui oritur circa finem cognitum sit effectus finis. Ratio dubitandi est: quia illud solum dicitur effectus finis ad quod ponendum determinamur ab amore finis: non determinamur autem ab amore finis ad ponendum amorem finis, ergo amor finis non est dicendus effectus finis. Explicatur hoc idem. Effectus finis est id ad quod determinat amor finis: ad amorem finis non determinat amor finis; ergo amor finis non est effectus finis. Minor probatur: quia id ad quod determinat amor finis præsupponit amorem finis: amor autem finis non presupponit amorem finis vt patet ex terminis.

Ex alio capite effectus finis est quidquid est gratia finis: amor ipse finis est gratia finis; ergo amor finis est effectus finis. Vrgetur: quia amor finis plerunque est indiuisibiliter amor mediorum ad finem: amor mediorum ad finem est effectus finis, ergo amor finis est effectus finis. Maior probatur quia amor mediorum ad finem est maior amor finis quam mediorum, vt patuit in exẽplo patris familias: ergo plerunq. amor ipse finis est amor mediorum ad finem, Dixi *plerunq.* quia quamuis amor mediorum vt tali-

talium sit semper amor, & quidem intentior finis; non tamen è conuerso quilibet amor finis est amor mediorum. Contingit enim sæpe nos ardenter amare felicitatem, nihil cogitantes de medijs conducétibus ad ipsam: vnde patet amorem finis, aliquando esse solius finis, amorem autem mediorum numquam esse solitariè mediorum. Constat autem ex amore finis determinari nos ad amorem mediorum. His positis.

Dicendum est controuersiam magis esse de voce, quam de re. Qui dicunt effectum finis nullum esse nisi ad quem determinat amor finis, dicere debent amorem finis non causari à fine nisi materialiter, hoc est non in genere causæ finalis, sed in genere causæ purè obiectiuę, sicut v. g. hic paries causat visionem sui. Qui autem dicunt effectum finis esse quidquid est quomodocunq. gratia finis; hoc est illius rei, quæ finis est: dicant amorem finis esse effectum finis. Ad ea quæ opponuntur dicat falsum esse quod effectus finis adæquatus determinetur ab amore finis, adeoque præsupponat amorem finis. Quod si requiras effectum finis esse ex amore finis, aliud requiris quam si requiras esse propter finem: hoc secundum reperies in amore finis non autem primum.

Dices: Si media seu positio mediorum est effectus finis sequitur idem causare seipsum: consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur quia media ipsa causant finem, ergo si finis ipse causat media, causat causam sui: est autem bonũ verbum: quod est causa causæ est causa causati: adeoq; finis causat seipsum.

Resp.

Resp. concessa maiori, eiusq. probatione: negando minorem. Quid mali est quod idē, intentionaliter existens, causet seipsum secundum esse physice: hoc est quod sanitas cognita & amata, determinet ad sustinendā sectionem venæ; vel ad quidlibet aliud ad hoc vt ab esse pure intentionaliter transeat ad esse physice.

Instabis. ergo datur mutua causalitas. Probabis consequentiam quia finis est causa mediorum, & media sunt causa finis, ergo inter finē & media intercedit mutua causalitas. Resp. concedendo totum.

ARTICVLVS IIII.
Quænam sit causalitas finis in actu secūdo.

Respondeo causalitatem finis in actu secundo esse ipsammet actionem qua ponitur id quod ponitur propter finem;quatenus ipsa etiam est à fine. Exemplo rem explico. Ponis ambulationem propter sanitatem: bonitas sanitatis est causalitas in actu primo; vt patet ex dictis: actio autem ipsa qua ponitur ambulatio ex intentione sanitatis, est ratio qua hęc ambulatio formaliter est à sanitate: esse autem rationem qua vnum est causa in actu secundo & alterum effectus; est formalissime esse causalitatem vnius in alterum.

Dices: causalitas finis in actu secundo est motio quædam metaphorica, ergo non est actio qua effectus pendet à causis ex intentione finis. Antecedens est Aristotelis primo de Generat. textu 45. Est enim,ait, effectiua causa vnde principium motus; cuius autem

grà-

gratia non effectiua ; ideo sanitas non est effectiua nisi secundum translationem.

Resp. omisso antecedenti : negando consequentiam. Omisi antecedens quia hic modus loquendi; *motio quadam* & quilibet alius similis, est eorum, qui nihil volunt dicere ; adeoque nolunt nobis cōtradicere. Probatio antecedentis ex Aristotele nihil aliud dicit, nisi quod principium motus est vere & proprie causa efficiens : finis autem non est efficiens nisi translatitię : puta quando ambulas gratia sanitatis acquirendæ, potentia locomotiua est vere & proprie causa efficiens ambulationis ; sanitas vero non est efficiens nisi metaphorice. Quod nihil aliud est nisi, prædicatum proprium causæ efficientis non conuenire proprie causæ finali. Ratio cur efficiens proprie efficiat, finalis autem solum metaphorice est: quia ad hunc motum determinat efficiens proprie & physice existendo; finalis autem non proprie & physice, sed pure intentionaliter ; existens autem pure intentionaliter non existit simpliciter sed metaphorice. Cæterum actio illa quæ est & ab efficiente & à finali est vere & proprie actio non autem metaphorice. Dicitur igitur causalitas finis motio metaphorica per denominationem ab existentia pure metaphorica finis, ex cuius intentione & cuius gratia ipsa est : cum tamen per ipsam vere & proprie & non metaphoricè operans, moueatur.

Dices: ergo idem numero motus est actio, passio & finalizatio. Consequentia patet, nã idem motus est actio, & passio ex dictis; dicitur autem hic eundem motum esse actionem

&

& finalizationem; ergo actio, passio, & finalizatio sunt idem.

Resp. concedendo totum, Quod si displicet Aduersario addemus insuper esse materializationem: sed de hoc alibi. Non est nouum eundem motum respectu diuersorum diuersas denominationes sortiri. Idem motus localis respectu vnius termini dicitur recessus, respectu alterius dicitur accessus.

Ex dictis. Inferes primò causam finalem seu rem illã, quæ est finis, finalizare quia est, & vt sit: rationem autem finalizandi explicari per ly *Vt sit*, conditionem sine qua non finalizaret importari per ly *Quia est*. Nàm quia est intentionaliter determinat ad ponenda illa media, quæ ponuntur, vt sit realiter. Ex quo habes ipsum esse realiter rei, quę finis est, esse rem amatam.

Inferes secundo, non esse de ratione conditionis, vt suppleri possit à Deo. Quamuis enim propinquitas agentis ad passum non essentialiter requiratur, vt aiunt, vt agens agat in ipsum: cognitio tamen rei amatæ essentialiter requiritur, vt res sit amata; vnde non valet: ignis etiam non proximus potest calefacere manum de potentia absoluta, ergo etiam bonum non cognitum potest de potentia absoluta mouere voluntatem. Ratio disparitatis est, quia ignis causat calorem in genere causæ physicæ; etiam autem non proximus, physice est: causa autem finalis causat, seu mouet in generè causæ obiectiuæ; eo ipso autem quod non est cognita non est in genere causæ obiectiuæ.

Propterea vbi quaritur discrimen inter conditionem, & causam: varia à varijs assi-

gnan-

gnantur. Nemo tamen pro discrimine assignat, quod conditio quidem est supplebilis per diuinam virtutem, secus autem causa. Qui enim hoc discrimen assignaret, peccaret ex duplici capite. Primò, quia falsum est: causam non suppleri per diuinam virtutem cum ille idem effectus, qui est à causa secunda, puta ille calor, qui est ab igne, possit esse à Deo, vt dictum est. Secundo, quia falsum est conditionem ex toto genere suppleri posse, cum cognitio sit mera conditio, & tamen suppleri nequeat. Est enim principium metaphysicè verum: omne amatum præcognitum, vt patet ex dictis.

Quemadmodum autem diuina virtus nequit esse supplementum in omni genere cōditionis; ità nec in omni genere causæ. Putà si suppleat defectum causæ actiuæ in productione ignis, non supplet in genere causæ passiuæ, quasi verò Deus ipse patiatur eductionem formæ ignis, ab agente producente ignem: sed in genere causæ efficientis, adhibendo videlicet modum producendi creatiuum, hoc est independentem ab omni cōcursu materiæ.

Pro causa verò formali implicat, quod suppleat Deus: immò implicat, quod vlla forma suppleat pro alia ad eundem effectum formalem. Patet hoc intelligenti terminos. Si enim in hoc pariete ponas flauedinem pro albedine, manifestum est te non habiturum album. Et si materiæ primæ pro anima canis, vnias animam leporis, manifestum est te non habiturum canem. Si igitur fingas Deum ponere se loco alicuius in aliquo toto, manifestum est non fore idem totum.

Dices

Dices: subsistentia Verbi diuini ponit se cum Humanitate Christi Domini loco subsistentiæ propriæ humanitatis eiusdem: hæc subsistentia est Deus; ergo Deus potest supplere defectum formæ creatæ etiam in genere causæ formalis.

Resp. negando consequentiam. Subsistentia Verbi cum Humanitate non præstat illum effectum formalem, quem præstaret subsistentia propria: adeoque manet id quod diximus, nec Deum, nec vllam formam supplere posse pro alia ad eundem effectum formalem.

QVAESTIO IV.

An omnia agentia agant propter finem.

AGentia intellectualia agere propter finem nemo negat, qui habeat intellectum. Controuersia est de non intellectualibus. Nō intellectualia autem in duas classes, quoad præsens negotium, diuidi possunt: videlicet in cognoscitiua, cuiusmodi sunt Bruta, & non cognoscitiua cuiusmodi sunt plantæ, & alia infrà plantas. Hac diuisione supposita resoluenda est proposita quæstio.

Dicendum primò. Bruta operantur propter finem. Hanc conclusionem probat Philosophus. Operari propter finem est aliquid facere gratia alicuius, seu propter aliquid: sed Hirundo propter aliquid nidum facit, &

quirendo, neque deliberando faciunt. Et quamuis cognoſcant & media, & finem, putà hirundo, & nidum, & pullos: aranea, & telam, & muſcas, dicuntur tamen operari propter finem ſolum materialiter: quatenus ſcilicet non comparant media cum fine: ſed per quoſdam inſtinctus: hoc eſt per quoſdam motus, quos omnes ſupponunt, & nemo probat, determinãtur ad ponendum id, quod reipſa eſt medium ad illud. Putà ſi auiculę ferenti paleam occurreres, rogareſq. ad quid illam deferat: non poſſet reſpondere ad conſtruendum nidum. Quamuis enim palea ſit reipſa materia nidi: non tamen ab auicula comparatur cum nido.

Cætera autem quæ infrà brutorum conditionem ſunt, ſolum eo modo propter finem operantur, quo diximus ea appetere. Quemadmodum enim natura appetit ſolum appetitu innato, ità etiam finem intendit intentione innata. Et quemadmodũ appetitus naturę rectè dicitur appetitus intelligentiæ; ità etiã naturæ intentio rectè vocabitur intẽtio intelligẽtiæ. Nã vt ait D. Th. q. de ideis, art. 1, operatio naturæ, quæ eſt ad determinatũ finẽ, præſupponit intellectũ præſtituentem finem naturæ, & ordinantem ad finem illum naturam: ratione cuius dicitur omne opus naturæ eſſe opus intelligentiæ.

Videtur autem dubitari poſſe de agente increato, an ipſum etiam propter finem agat. Ratio dubitandi eſt, quia cognoſcitiua dum agunt propter finem mutantur intrinſece: per intentionem enim huius, vel illius finis volens, ſeu appetens aliter, & aliter ſe habet: Deum autem mutari, ſeu aliter, & aliter ſe

habere, repugnat; ergo repugnat Deum agere propter finem. Confirmatur ex dictis in definitione causæ efficientis, ibi enim dictum est causam finalem esse quodammodo principium mutationis primum, quia quamuis non immutet passum physice, quod immutatur per efficientem; mouet tamen ipsummet efficiens.

Dicendum tamen est Deum agere propter finem. Finis autem Dei operantis est ipsemet Deus, à quo omnia procedunt, vt à primo principio, ad quem omnia ordinantur tamquam ad finem vltimum; iuxtà illud: omnia propter semetipsũ operatus est Deus. Quamuis autem Deus sit finis simpliciter vltimus; non propterea non operatur propter vllum alium finem. Diuisimus enim finem in vltimum, & non vltimum: poterit igitur Deus ordinare multa in bonum suæ creaturæ, & de facto sensibilia omnia in bonum omnium ordinauit: sunt enim vtilia homini, Deo gloriosa; & in hoc ipso homini vtilia, quod Deo gloriosa. Sunt enim gloriosa Deo per hoc quod enarrent hominibus gloriam, & virtutem Dei, & per hoc ipsum vtilia, quia homini nihil est vtilius, quam ex creatura intelligere creatorem, & in omnibus glorificare, qui omnia fecit.

Ad rationem dubitandi: dic non esse de ratione agentis propter finem vniuersalissime accepti, mutari intrinsece per intentionem finis. Quamuis enim agens natura sua mobile modo hac modo illa intentione moueatur: agens tamen immobile, quale est Deus non habet voluntatum, aut intentionum vicissitudinem, sed immotum, & immo-

mobile in se manens, æterna, & immobili voluntate omnia mouet, iuxtà illud: sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es. Hoc est omnis vicissitudinis, aut mutationis omninò incapax.

Ad confirmationem patet ex dictis. Ad reliqua, quæ cogitari possent contra conclusionem facile est ex dictis tùm hic, tùm alibi respondere. Putà si quis dicat: plantæ, lapides, & alia huiusmodi non cognoscunt media, neque finem, ergo non operantur ex intentione finis. Respondebis concesso antecedenti: negando consequentiam: vel, si velis, distinguendo consequens: non operantur ex intentione elicita: concedo, ex intentione innata, nego consequentiam. Aut si vis: non operantur ex intentione, quæ sit in illis: concedo: ex intentione quæ sit in intelligentia: nego. Vide D. Thomam loco citato vbi comparat ea, quæ mouentur à fine per naturam, cum sagitta, quæ à sagittante ad scopum impellitur.

QVAESTIO V.

De Causa exemplari.

ARTICVLVS I.

Quid sit Idea.

QVod apud Græcos idea, species, aut forma dicitur apud Latinos: vt ex Augustino dicit D. Thomas quæst. supra citata de ideis. Forma autem

 in-

triplicitet dicitur: vno modo *A qua*, alio modo *Per quam*, seu *Secundum quam*; tertio modo *Ad quam*. Forma *à qua* dicitur illa, quæ est in agente, à quo procedit effectus: in vnoquoque enim ratio agendi maxime est forma: vnde dicitur vnumquodq. agere in quantum est actu. Forma *Per quam* dicitur pars illa compositi; per quam substantia est hoc potius quam illud: putà forma per quā hæc substantia est potius homo, quam canis, *Ad* Anima rationalis. Forma *Ad quam* est illa, ad cuius similitudinem aliquid fit, & quam aliquid imitatur; & hæc dicitur idea, siue exemplar, definiturq. à D. Thoma: *Forma quam effectus imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem.*

Ex hac definitione apparet sola agentia cognoscitiua operari ex idea; cum ea sola agant ex intentione, imitando formam, & determinando sibi finem. Hinc etiam intelliges, quod etiam si agens intellectuale, putà Pictor nihil cogitans de Socrate formet picturam similem Socrati: non propterea Socrates habebit rationem ideæ, seu exemplaris. Ratio est clara, quia Pictor in tali casu non ex intentione, & fine repræsentandi Socratem, picturam fecit. Porrò ex eodem capite, ex quo Socrates non dicitur idea, siue exemplar picturæ prædictæ; pictura ipsa nequit dici propriè loquendo, imago Socratis. Vnde aliud est picturam hanc similem esse Socrati, aliud esse imaginem Socratis. Ratio enim imaginis præter similitudinem dicit rationem procedentis ab eo, cuius est imago.

Hine habes, quod duo quidem possunt esse inter se mutuo perfectè similia, absque eo

quod mutuo sint sibi imagines. Immò implicat similitudinem non esse duorum, quorum hoc sit æque simile illi; ac illud huic. Quis enim dicat v. g. intercedere quidem similitudinem inter Petrum, & Paulum, Petrum tamen esse magis similem Paulo, quam Paulum Petro. Quamuis autem sint isti duo perfectè similes, non sunt tamen mutuæ sui ipsorum imagines, cum non mutuo a se inuicem procedant.

Propterea quamuis in diuinis Pater, & Filius habeant perfectam similitudinem inter se. implicat enim Filium esse similem Patri, & Patrem non esse similem Filio: rectè tamen & Catholicè dixeris Filium esse imaginem Patris: est enim splendor gloriæ, & figura substantiæ eius; malè autem, & erroneè; Patrem esse imaginem Filij: quia videlicet Filius à Patre, non autem Pater à Filio procedit.

Dubitatur autem inter Philosophos in quo nam consistat ratio ideæ, siue exemplaris, alijs affirmantibus illam in conceptu formali, alijs autem in conceptu obiectiuo consistere. Pro cuius intelligentia scire debes, quod quicumq. non casu & temere, nec aliunde, aut à natura determinatus; sed ex intentione elicita, & præstituens sibi finem operatur: priusquã operetur prçconcipit animo opus faciendũ. Putà Architectus priusquã domũ ædificet, præconcipit animo domum quandã, ad cuius imitationẽ domũ extrà animam ædificet: immò sæpissimè præter domũ animo prçconceptã, domum aliã, vel cretaceam, vel cartaceam præçdificat, ad cuius imitationem veram domum, & hominum

habitationē ædificet. Forma illa animo præconcepta dicitur exemplar internum: domuncula illa cartacea dicitur exemplar externum, ad quod respiciens artifex operatur.

Circà illam domum animo præconceptā, quæ dicitur domus intelligibilis, duo consideranda sunt: videlicet ipsa formalis cognitio, quæ est actus intellectus, & dicitur conceptus formalis; & obiectum tali cognitioni correspondens; & dicitur conceptus obiectiuus. Sunt igitur qui cognitionem ipsam formalem ideam appellant; sunt qui solum conceptum obiectiuum: plerumq. de voce magis, quam de re disceptantes.

Decidenda est hæc controuersia ex definitione superius allata: Idea est forma quam effectus imitatur, &c. siue: est id, ad quod respiciens operans operatur: sed ad obiectum respicit operans dum operatur; ergo conceptus ipse obiectiuus, seu obiectum cognitionis, est idea. Minor patet in quolibet operante ex idea. Regulariter enim loquendo non ad cognitionem ipsam respicit, sed ad obiectum. Confirmatur hoc ex D. Thoma quæst. 15. art. 1. corpore; vbi dicit, quòd similitudo domus, quæ est in mente ædificatoris, est idea domus faciendæ: quia artifex intendit domum assimilare formæ, quam mente concepit: Non dicit: cognitioni quam habet in anima: sed formæ quam mente concepit: igitur conceptus obiectiuus congruentiùs assignatur pro idea, quam conceptus formalis.

Obijcies: Idea est forma in anima existens: forma in anima existens est cognitio; ergo idea est ipsa cognitio.

Resp.

Resp. distinguendo maiorem: Idea est forma in anima existens subiectiue; nego maiorem: obiectiuè: concedo maiorem, & eodem modo distincta minori nega consequentiam. Cognitio cum sit actus immanens animæ, recipitur in anima tamquam in subiecto. Obiectum autem cognitionis ipsius non est subiectiue, sed obiectiue in anima: esse vero obiectiue in anima nihil aliud est, quā cognosci. Potes igitur in mente Architecti duo considerare, cognitionem videlicet qua repræsentat sibi hoc, vel illo modo templū, vel domum, & domum ipsā ad cuius similitudinem domum ædificat. Domus illa per cognitionem repræsentata dici potest similitudo obiectiua domus faciendæ, cognitio ipsa qua talem domum sibi obijcit dici potest similitudo formalis. Prima dici potest domus intelligibilis, species, & forma; secūda: intelligentia domus, speciei, & formæ.

Quia tamen hæc ipsa cognitio, seu ille ipse conceptus formalis habet etiam esse similitudinem suo modo domus faciundæ: ideò ipse operans per cognitionem reflexam prædictam cognitionem attingens, atque considerans, potest illa vti velut idea: sed hæc eadem, vt vides, per huiusmodi cognitione reflexam euadit conceptus obiectiuus, diuersus ab illo primo conceptu obiectiuo, de quo diximus suprà, per hoc quod sit insuper subiectiue in anima, non quidem per cognitionem reflexam formaliter, sed præsuppositiuè.

In hoc sensu si intelligantur, qui ponunt rationē ideæ in conceptu formali, sunt tolerabiles: dummodo solum dicant conceptū

formalem aliquando habere rationem ideę: non autem affirment simpliciter, & absolute, ideam consistere in conceptu formali, non verò obiectiuô. Constat enim operantem nō semper, immò rarissimè prædictis cognitionibus reflexis vti in operando.

Denique confirmatur hæc doctrina à paritate ideæ, seu exemplaris externi. Constat enim quod Artifex operans ad imitationem ipsius, ad ipsum identidem respicit; putà Pictor picturam faciens ad imitationem Cęsaris, respicit identidem Cæsarem, vt illum imitetur in tela. Eodem modo qui exemplari vtitur solum interno, ad illud obiectum, quod sibi repræsentat in anima, cogitationem conuertit, vt ad illius imitationem suū opus efficiat.

ARTICVLVS II.

In quo genere causæ sit idea?

DIcendum est causam idealem rectè reduci ad efficientem. Ità sentire videtur D. Thomas loco supra citato, vbi sic habetur: *In quibusdam agentibus praeexistit forma rei fiendæ secundum esse naturale, sicut in ijs, quæ agunt per naturam, sicut homo generat hominem, & ignis ignem: in quibusdam secundum esse intelligibile, vt in ijs, qui agunt per intellectum, sicut similitudo domus praeexistit in mente ædificantis.* Quemadmodum igitur in ijs, quæ agunt per naturam forma naturalis constituit causam efficientem. ità etiam in ijs, quæ agunt per intellectum forma intelligibilis constituit

tuit causam efficientem in suo genere, hoc est efficientem per intellectum.

Hoc idem docuit Philos. 7. Metaph. textu 23. *Quodammodo* (inquit) *ex sanitate sanitatem accidit fieri, & domum ex domo; quæ sine materia, eam quæ habet materiam.* Hoc est: contingit vt domus materialis fiat ex domo immateriali, & intelligibili, quæ præexistit in anima Architecti: & sanitas materialis in Callia fiat ex sanitate intelligibili, quæ est in mente Medici. Quia & Architectus per domum intelligibilem in anima, & Medicus per sanitatem intelligibilem, fit potens efficere, hic sanitatem, ille domum; & consequenter rectè reduces causam idealem ad efficientem.

Concluditur hæc nostra sententia breui ratiocinatione. Quod constituit agens proximè potens agere per modum formæ, à qua procedit effectus, rectè reducitur ad causam efficientem: hoc modo se habet exemplar, siue idea in artifice; ergo idea rectè reducitur ad efficientem. Maior fundatur in illo dicto Philosophi: *Vnumquodque agit in quantum est actu;* quo significatur rationem agendi in vnoquoq. esse formam.

Qui à nobis dissentiunt, sentiunt ideam pertinere ad causam formalem. Hoc autem suadere sic conantur. Philosophus ideam, siue exemplar sępe formam appellat; ergo ex mente Philosophi idea potius ad causam formalem, quam ad efficientem reducitur. Prætereà aiunt considerandam esse duplicem formam, vnam intrinsecam, alteram extrinsecam: prima est illa, per quam res constituitur in suo esse specifico, & dicitur ipsum

quod quid erat esse rei; altera autem est ad cuius imitationem fit id, quod fit, & est exemplar in mente artificis existens; & ad quod respiciens artifex operatur. His non obstantibus standum est dictis.

Ad authoritatem Philosophi dic nos etiã causam exemplarem formæ nomine nuncupasse; nec propterea dicimus esse causam formalem. Ad rationem, dic distinctionem illam inter formam intrinsecam, & extrinsecam esse extrà rem. Si enim nihil aliud dicas, nisi ideam esse formam extrinsecam rei, quæ fit: verum dicis: sed ly *Extrinsecá* distrahit nomen formæ à vera ratione causæ formalis: ideoque nos etiam, qui exemplar vocauimus formam, quærimus postea, an hæc forma pertineat ad causam formalem, an ad efficientem: primum negamus, secundum afferimus. Ratio est, quia ità se habet hæc forma exemplaris in ijs, quæ agunt per intellectum, sicut forma naturalis in ijs, quæ agunt per naturam. Immò contingit vt forma naturalis existens in agente operante per intellectum per accidens se habeat respectu formæ sibi similis in passo; per se autem se habeat respectu eiusdem forma intelligibilis. Res in exemplo patebit. Galenus sanus Calliam infirmum curat: habes in Galeno, & formam naturalem similem formæ ponẽdæ in Callia; & formã intelligibilem eiusdem; est enim in Medico idea sanitatis in infirmo ponendæ. Sanitas illa realis, & physica per accidens se habet ad sanitatem Calliæ: idea verò sanitatis, quam dicimus sanitatem intelligibilem se habet per se; quãdoquidem Medicus etiam non sanus curat infir-

infirmum; carens autem idea sanitatis faciundæ, non curat. Vides igitur formam naturalem sæpe se habere per accidés; idealem verò per se, in ordine ad effectum.

Denique quemadmodum aiunt hi, circa ea, quæ fiunt ab idea duplicem formam considerari posse, intrinsecam vnam, & alteram extrinsecã; & tam vnam, quàm alteram dici posse causam formalem; ità etiam dicere posses in ijs, quæ fiunt per naturam duplicem formam reperiri: intrinsecam vnam, quę est pars in effectu determinans illum ad hãc vel illam rationem entis; & alteram extrinsecam, quæ est in agente, à quo illa intrinseca, vt à principio effectiuo procedit. Tam enim verum est hanc esse ab illa, quàm verum est in effectu procedente per intellectũ, formam intrinsecam esse ab illa, quæ est in mente artificis.

Quemadmodum igitur inepte diceres: ignis *B* esse duplicem causam formalem: vnã quæ est in ipsomet igne *B*, alteram verò quæ est in igne *A*; ità etiam non recte dixeris huius domus duplicem esse causam formalem, alteram quæ est in domo ipsa; alteram verò quæ est in mente artificis.

QVAESTIO VI.

De causis per accidens.

ARTICVLVS I.
De Fortuna, & casu.

DE Causis per accidens satis fusè agit Philosophus in libris Phys. Et hanc, & illam rem concurrere ad illam aliam non per se, sed per accidens: centies repetitur in Philosophia. Dupliciter autem, quoad rem præsentem accipi potest causa per accidés. Primo ex parte causæ; secundo ex parte effectus. Dicitur causa per accidens ex parte causæ, quando cum ratione per se faciente ad aliquem effectum coniungitur aliqua ratio impertinenter se habens ad eundem. Hoc modo Musicus est causa ædificij per accidens: musica enim in ædificante impertinenter se habet ad intentum ipsius. Dicitur per accidens ex parte effectus, quando cum effectu ipso coniungitur aliquid impertinenter se habens ad intentum causæ. Contingit autem non modo impertinenter se habere, sed etiam contrariè. Purà Medicus dans pharmacum ęgroto quo purgetur, dat per accidens mortem ægroto; eo quod cum euacuatione humorum peccantium, coniungatur effluuium spirituũ animalium, ex quorum deficientia habetur corruptio viuentis. Inter causas per accidens sunt magni nominis Fortuna, & casus, de quibus hic breuiter.

De-

Definitur caſus: *Cauſa per accidens effe-ctuum rarò contingentium in agentibus pro-ter finem, ſine electione.* Dicitur *Effectuum rarò contingentium*; quia quod ſemper, vel plerumq. ità fit, non fit caſu. Hinc intelliges dictum Philoſophi, quòd nonnulli ſatis impertinenter ſæpe vſurpant: *Quod ſemper, vel plerumq. ita fit, per ſe fit, & non per accidens.* Senſus huius dicti eſt, non contingere caſu id, quod ſemper, vel plerumque contingit. Et conſequenter in ijs, quæ plerumq. accidunt nō excluditur omne eſſe per accidens, ſed ſolum aliqua ſpecies eſſendi per accidens; videlicet eſſe caſualiter.

Dicitur: *In agentibus propter finem ſine electione*: nam ex agentibus propter finem, vt dictum eſt ſupra, alia ſeipſa determinant, & ſunt electiua, cuiuſmodi ſunt agentia intellectualia; alia verò non determinant ſeipſa: ſed determinantur à natura, cuiuſmodi ſunt agentia non libera: in his vltimis dicitur caſus. Exemplum effectus caſualis habes in lapide decidente, & frangente caput Socratis; hic effectus eſt rarò contingens, eſt ab agente propter finem; lapis enim propter centrum mouetur deorſum: eſt ſine electione: nec enim lapis eſt agens electiuum. Hic idem incurſus lapidis in caput Socratis fieri potuit non caſualiter, ſed ab aliquo proijciente, & intendente fracturam capitis Socratici; vt in lapidatoribus ſæpe contingit. Poteſt etiam reſpectu proijcientis lapidem in caput Socratis eſſe per accidens mors Socratis; quatenus proijciens intendat ſolum leuiter delibare caput, & reipſa diſfringat.

For-

Fortuna autem definitur: *causa per accidens effectuum raro contingentium in agentibus propter finem ex electione.* Per vltimā particulam: *ex electione* differt à casu. Fortuna enim dicitur respectu agentium liberorum, non autem respectu sensu carentium. Vnde, vt ait Philosophus, nemo dicit hos & illos lapides fortunatos nisi per metaphoram, quemadmodum Poetæ dicunt de illis lapidibus, ex quibus fiunt delubra vel simulacra Deorum. Exemplum effectus fortuiti habes in homine fodiente terram vt vberius erumpat in fructum, & inueniente Thesaurum. Fossor est causa per se huius Fossionis, causa vero per accidens inuentionis thesauri; & ideo dicitur in tali casu bene fortunatus: si loco thesauri draconem inueniat, dicetur male fortunatus.

Denique idem omnino effectus respectiue ad diuersas causas dicetur Fortuitus, & non Fortuitus: per se, & per accidens. Exemplū D. Thomæ est. Si Dominus mittat duos seruos, alterum nihil scientem de altero; occursus seruorum in foro erit respectu ipsorum Fortuitus, non autem respectu domini, hunc eundem occursum, dum vtrumq. mitteret, intendentis. Hoc pacto explicatur quomodo respectu Dei nihil sit Fortuitum; quia videlicet altissima sua prouidentia sic omnia disponit, vt quantumuis respectu causarum secundarum fortuiti sint & casuales effectus, tamen præter ipsius intentionem, aut præscientiam nihil omnino eueniat, Deus enim adeo perfecte gubernat omnia, vt sine ipso nec vnus passer cadat super terram; nec vllus capillus pereat de capite vestro.

ARTI-

ARTICVLVS II.

De Fato.

DE fortuna & casu non ita sentimus, vt putemus sine ordinatione Dei quidquam euenire, siue in ijs quæ in Cælo, siue in ijs quæ in terra sunt. Hæc tamen ordinatio non impedit quin multa fortuito & casualiter respectu causarum secundarum eueniant: putauerunt autem aliqui neque casu neque fortuna quidquam fieri, sed fato agi omnia; qui si bene intelligerent quid sit fatum, non errarent.

Errauerunt igitur circa fatum multipliciter antiqui, & facile est etiam modernos Poetarum nugis nimis intentos aliquando decipi. Nomine fati intellexerunt aliqui ex veteribus quandam vim impressam sydceribus, & à syderibus immissam in hæc omnia inferiora, qua ita agantur vt à nulla pendeant libertate. Hoc fatum Dijs ipsis statuerût nonulli, itaut nec Iuppiter ipse quod vellet, sed quod in fatis esset, ageret. Vnde erat illud; *sic erat in fatis.*

Alij minus insipientes, nomine fati intellexerunt immobilem quamdam Deorum voluntatem, qua vtpote rerum inferiorum Domini, quemlibet effectum per agentia siue intellectualia siue sensu carentia ponendum, perempta omni libertate humana decernerent. Hanc voluntatem occultam esse, & per deorum responsa manifestari hominibus existimabant; vnde est illud Turni apud Virgilium;

Nil

Nil me fatalia terrent,
Si qua Phryges pro se iactãt responsa Deorũ.
Sat fatis Veneriq. datum est, tetigere quod arua
Fertilis Ausoniæ Troes. Sunt & mea contra
Fata mihi ferro sceleratam exscindere gentẽ.

Huiusmodi fatum humanæ libertati inimicum certum est non dari; non solum quia de fide est homines esse liberos, sed quia humana ratione nostra libertas demonstratur.

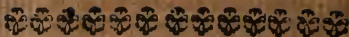
Admittendum est tamen fatum, sed eo modo quo describitur & quidem eleganter à Boetio, videlicet: *in rebus natura sua mobilibus dispositio immobilis, per quam diuina prouidẽtia suis quæq. nectit ordinibus.* Hoc fato omnia fiunt; diuina scilicet prouidentia vel intendente, si bonum est, id quod fit, vel permittente si malum est; omnia autem siue bona sint, siue mala, ad suam gloriam ordinante. Ex quo sequitur nihil esse casuale respectu Dei. Non repugnat autem idẽ esse casuale respectu causæ secundæ, non vero casuale respectu primæ.

Post explicationem fati subnectitur explicatio monstri quod referri solet inter effectus casuales. De monstris agit Philosophus ex professo in libris de Generat. Animal, & præcipue libro 4. cap. 4. & sequentibus. Definitur autem monstrum: *effectus naturalis à recta & solita secundum speciẽ dispositione degenerans.* Dicitur *effectus naturalis* quia in iis, quæ per artem fiunt, etiamsi sint aliqui defectus, non solent nisi per metaphoram monstruositas appellari. Exemplum monstri, habes in homine cum duobus capitibus; cum capite equino, & aliis

lijs huiusmodi nato. Causæ monstri seu partus monstruosi diligenter examinatur à Medicis; inter quas potissimæ sunt redundantia vel inopia materiæ, defectus virtutis formatiuæ, indebita permixtio primarum qualitatum, mala dispositio loci in quo cõcipitur fœtus.

Effectus autem monstruosus comparari potest vel cum tota complexione causarum, à quibus procedit, vel solum cum aliquibus quæ in tali complexione sunt primariæ, & quibus effectus simpliciter & absolute imputatur. Si comparetur cum tota complexione causarum est effectus non casualis: tota enim illa complexio cum nihil aliud possit efficere quam aliquid huiusmodi, non casu illud efficit. Quod si comparetur cum aliquibus, ijsq. dumtaxat quibus absolute effectus tribuitur; dicitur casualis & monstruosus, v. g. causę fœtus sunt mas & fœmina, illisq. simpliciter vt causis tribuitur. Intendunt autem producere effectum sibi similem in specie: puta vir & mulier hominem. Cótingit autem alias concausas cum vtroque coniungi, puta qualitates prauas, vel alia huiusmodi à quibus determinantur ad generandum non hominem, sed draconem, vel noctuam, vel alia huiusmodi; puta hominẽ cum ceruice equina: quæ deinde per nundinas & fora circumferuntur, id curante humana industria vt ex defectu naturæ saltem crumena ditescat. Partus huiusmodi dicitur mari & fœminæ casualis; secus toti complexioni causarum determinantium ad ipsum.

DIS-

DISPVTATIO V.

De Causis intrinsecis.

QVAESTIO I.

Quomodo materia causet formam?

Notandum primò, materiam primam posse comparari vel cum forma tamquam cum comparte in composito, vel cum ipsomet composito: si comparetur cum forma, comparatur cum aliquo quod est adæquate extra ipsam, dico *extra ipsam* non diuisione, nec loco; sed distinctione; materiam enim & formam esse inuicem adequate extra se ipsas, est vnam adęquate distingui ab altera, hoc est neutram esse constitutiuum intrinsecum alterius. Si autem comparetur cum toto, non comparatur cum altero à se contradistincto, sed cum aliquo cuius ipsa est pars, & constitutiuum intrinsecum vt patet ex terminis.

Hinc habes quod materia quatenus est causa formæ est causa alicuius à se contradistincti; adeoq. etiamsi vniatur cum ipsa, dicitur tamen causa ipsius extrinseca: quatenus autem est causa totius, non est causa alicuius contradistincti, sed alicuius ipsam includentis vt partem, ideoq. dicitur causa in-

intrinseca totius. An autem per eandem causalitatem causet & totum & formam, dicetur infra.

Notandum secundo rationem qua probauimus dari materiam primam esse; quia naturaliter ex nihilo nihil fit; adeoq. agens naturale eget subiecto, quo adiuuante producat formam; & producendo formam illamq. materię seu subiecto vniens, generet substantiam; quæ de nouo ponitur in rerum natura. Hæc vbi de materia prima egimus satis abundanter explicata sunt: nunc vero videndum est quomodo materia causet formam.

Dico igitur materia causat formam per sustentationem. Ad intelligentiam conclusionis tenenda est diuisio subiecti alibi insinuata in subiectum adhæsionis, & subiectum inhæsionis seu sustentationis. Subiectum inhæsionis confundimus hic cum subiecto sustentationis, quia ad rem præsentem inutilis esset diuisio vnius ab altero. Per subiectum substentationis intelligitur causa materialis formarum substantialium. Per subiectum inhæsionis causa materialis formarũ accidentalium. Porro ratio subiecti substẽtationis consistit in hoc, quod subiectum cõcurrat cum agente ad productionem effectus concursu passiue influente ad eductionem formæ: quid autem sit concursus ille passiuus non satis conueniunt, nec satis facile explicatur.

Quod vero concursus ille materię ad productionem formæ materialis, det materię rationem causæ, præter alibi dicta, probari sic vlterius posset. Omnis concursus ad exi-

sten-

ſtentiam alterius eſt vel per modum cauſæ vel per modum conditionis; concurſus materiæ primæ ad productionem formæ ſubſtãtialis non eſt per modum conditionis; ergo eſt per modum cauſę. Probatur minor paritate ab artificialibus ducta, qua fere vnica vtitur Philoſophus in hac materia. Certum eſt quod marmor ex quo ſtatuarius conficit ſtatuam concurrit ad effectionem ſtatuæ, cõcurſa diuerſo ab eo, quo concurrit approximatio marmoris ad Statuarium. Patet hoc: nam ſtatua fieri dicitur ex marmore, non autem ex marmoris approximatione; ſed materia prima concurrit ad opus naturæ, modo quodam ita ſe habente ad ipſum, ſicut ſe habet materia artis ad opus artificis, ergo quęmadmodum materia artis, puta marmor, & ferrum &c. concurrit non vt conditio, ſed vt cauſa; ita etiam materia prima concurrit ad opus naturæ non vt conditio; ſed vt cauſa.

Confirmatur quia materia prima ad productionem formæ materialis concurrit aliter, & alia ratione requiritur, quam requiratur ad productionem animæ rationalis: ſed ad productionem animæ rationalis requiritur per modum ſubiecti, quod informetur, & conditionis ſine qua naturaliter non produceretur; ergo ad productionem formæ materialis requiritur non vt pura conditio, ſine qua non, neq. ſecundum præciſam rationem ſubiecti informandi, ſed vt ſubiectum ex quo prędicta forma educatur. Hoc intellexit Philoſophus, quando definiuit materiam primam: *ſubiectum ex quo aliquid fit cum in ſit*, quid autem ſit educi formam è

ma-

materia multipliciter & varie à varijs explicatur.

Aliqui; de quibus alibi aliquid indicauimus; aiunt omnes formas materiales esse actu in materia prima, & ex illa hoc & illud ens completum in aliqua specie fieri per hoc, quod hæc vel illa forma prius latẽs in visceribus ipsius, emergat è profundo & in superficie illius appareat. Hoc modo ex aqua fieret rana, per hoc quod rana latitans in profundo emergeret, & in eiusdem superficie appareret; & quemadmodum inepte hoc secundum; ita etiam inepte illud primum asseritur: & hæc esset sufficiens impugnatio huius sententiæ, in qua nulla substantia fit denouo, sed solum prius latens foras erumpit, & ostendit se mundo.

Præterea iuxta hanc sententiam; in materia informata forma ligni datur etiam forma ignis, forma canis, & quælibet forma substantialis sicut datur forma ligni, cum hoc solo discrimine, quod forma ligni est in superficie, aliæ sunt in profundo materiæ. Quod autem in materia informata forma ligni, sint actu omnes aliæ formæ, facit quod lignum tam sit ignis, tam leo, tam canis, tã quælibet alia substantia; quam lignum. quod ex seipso & sua absurditate se destruit. Adde quod inter multa discrimina, quæ asseruntur inter opus naturæ & opus artis, est quod forma inducta per artem, est in sola superficie subiecti præsuppositi ab artifice: forma autem inducta per naturam, est intime penetrata cum subiecto præsupposito ad actionem naturæ.

Constat hoc in leone artificiali, & in leone

ne naturali, primi enim forma est tantum superficialis, cum in visceribus illius marmoris non sit magis forma leonis, quam in quocumque alio marmore rudi: & in leone naturali forma leonis non est in sola superficie, sed intimè penetrata cum toto corpore: immò forma illa extrinseca, siue figura est merum accidens, quod profluit à forma intrinseca substantiali; hoc est ab anima leonis exigente talem dispositionem inter partes corporis à se informati.

Alij inter quos potes videre P. Maurum asserunt quod formam sustentari à subiecto, nihil aliud est quam dependere à subiecto in quo recipitur: hinc inferunt animam rationalem non sustentari à materia, quia quamuis recipiatur, non tamen dependet ab ipsa, formas vero materiales sustentari, quia ita recipiuntur vt dependeant ab ipsa, quam dependentiam formarum materialium & independentiam Animę rationalis à materia explicant per hoc, quod Anima rationalis habeat esse separabile à materia, vtpote forma per se subsistens, aliæ vero formæ vtpote formæ non subsistentes, non habeant huiusmodi esse, vt docet D. Thomas 1. parte quęst. 25. art. 2. & 3.

Si hæc inseparabilitas formæ materialis à materia sic accipiatur, vt neque per diuinam omnipotentiam possit existere forma materialis extra materiam, non est concedenda, cũ docuerimus supra, formam materialem posse existere separatam ab omni materia, & materiam ab omni forma. Si autem sic intelligatur vt nequeat naturaliter forma naturalis ita existere: concedenda est: & in hoc forma

mate-

materialis vere discriminatur ab anima rationali, cum eam posse naturaliter existere extra materiam, ostendatur in libris de Anima. Hanc rationem explicandi eductionem formę ex materia tenet Ruuius eãque desumit ex D. Thoma 1. parte quæst. 80. art. 2. ad 2. Vbi dicit quod formam extrahi de potentia materię nihil aliud sit quã aliquid fieri in actu, quod prius erat in potentia: animam vero rationalem negat ita fieri actu vt prius esset in potentia materiæ, quia, inquit, Anima non habet suum esse dependens à materia, ergo secundum D. Thomam idem est formam educi siue extrahi de potentia subiecti, ac habere esse dependens à subiecto: Anima vero rationalis non habet suum esse dependens à materia; quia habet esse subsistens, vt idem docet ibidem: formę vero materiales habent esse dependens à materia, quia non habent esse subsistens vt docet quæst. 75. art. 3.

Dices: apparet quidem in hoc quod dictum est, discrimen inter formam rationalem & materialem; scilicet quod illa possit naturaliter esse extra materiam: hęc vero minime. Sed hoc discrimen non euincit quod materia prima respectu formarum materialium habeat rationem causæ, quia etiamsi materia prima haberet rationem puram conditionis sine qua non, respectu formarum materialiũ, adhuc formæ materiales non possent naturaliter existere extra ipsam: ergo non posse formas materiales existere extra materiam, non conuincit quod materia sit causa ipsarum.

Verum: considerentur Animę hominis & equi

equi in eo instanti in quo fiunt: certum est quod in illo instanti aliud munus exercet materia prima in productione Animæ equinæ, quam in productione animæ rationalis: nam in productione animæ rationalis exercet munus conditionis sine qua non; ergo in productione Animæ equinæ aliud munus exercet quam conditionis sine qua non. Antecedens probatur quia productio animæ rationalis est creatio, non autem productio Animæ equinæ; hæc dicitur fieri dependenter à subiecto, illa independenter: Anima rationalis fit à Deo solo sine concursu agentis creati, Anima equina ab agente creato: agens creatum habet indigentiam subiecti, vt producat formam, Deus hanc indigentiam non habet. Hæc indigentia fundatur in limitatione virtutis, & importat ex parte subiecti concursum quendam in eadem limitatione virtutis actiuæ fundatum; adeoque non se habet vt pura conditio, sicut se habet respectu Dei creantis animam rationalem.

Hinc facile intelliges dependentiam quam habet forma materialis, puta anima equi à suo subiecto, esse dependentiā à causa, nam anima equi habet illam dependentiam à suo subiecto, quę opponitur independentię animæ rationalis à suo: sed independentia animæ rationalis à subiecto est independentia à causa; ergo dependentia animæ equinæ à subiecto est dependentia à casa. Maior probatur quia in illo eodem sensu dicunt Philosophi & Theologi omnes Animam rationalem fieri independenter à subiecto, in quo dicunt formam equi & quamlibet aliam formam materialem fieri dependenter à subiecto.

iecto. Minor autem probatur: quia independentia Animæ rationalis à subiecto non est independentia à conditione sine qua non, nequit enim fieri naturaliter Anima rationalis nisi in subiecto; ergo est independentia tamquam à causa.

Constat igitur quod quādo S. Doctor dicit Animā rationalē non habere suum esse dependens à materia; Animā vero equi habere suū esse dependens à materia: loquitur de dependentia tamquam à causa vt causa, quæ simpliciter & absolute dicitur dependentia. Probatio igitur nostræ conclusionis ex D. Thoma reducitur ad hunc Syllogismum. Forma equi eo modo dependet à materia, quomodo Anima hominis non dependet: siue Anima equi habet dependentiā à materia in ea ratione, in qua hominis Anima habet independentiam, sed Anima hominis habet independentiam à materia non tamquam à conditione, sed tamquam à causa; ergo Anima equi habet dependentiam à materia, non tamquam à conditione sed tamquam à causa. Maior est certa, quia prædictæ formæ in hoc opponuntur, & ideo vna creari dicitur; altera vero non, sed educi. Minor etiam est indubitata: quia connaturaliter creari nequit Anima rationalis nisi præsupposito subiecto, ad cuius exigentiam illa creatur.

Omitto hic prosequi alios modos explicandi eductionem formæ materialis è materia, inter quos est ille de inchoatione formarum. Aiunt enim aliqui formas, quæ dicuntur educi, præexistere secundum quasdā inchoationes sui in materia, & actione agenatis vsque ad perfectionem sui esse, perduci.

Reijcitur breuiter hæc sententia: primo à paritate formarum artificialium: quis enim dicat in marmore quolibet esse inchoatiue formam Cæsaris, leonis, lupi, &c. nisi per li *inchoatiue* intelligatur esse in hoc marmore potentiam vt euadat Cæsar, leo, &c. In hoc sensu non est dubium esse in materia prima inchoationes formarum materialium. Secundo quia prædictæ formæ inchoatæ vel sunt formaliter in suo esse, puta in esse ignis, in esse plantæ, &c. vel non: si sunt, ergo in qualibet substantia est formaliter & actu quælibet substantia, quod reiectum est supra, vbi de formis latentibus. Si non: quid igitur sunt huiusmodi inchoationes nisi potentia materiæ per formam quamlibet actuabilis actione agentis? Denique si per inchoationes formarum intelligantur formæ quædam minimę ad quas fiat additio aliarum, actione agentis, vt in debitam molem excrescant; præterquam quod in quolibet ponunt actu quodlibet, redit difficultas vnde illæ additamenta, siue illę aliæ partes, quæ adduntur, habeantur, cum antea in materia non essent; & consequenter prædictæ inchoationes non faciunt quin aliquid fiat ex nihilo sui, quod maxime fugere intendit præfata sententia.

Standum est igitur explicationi petitę ex D. Thoma locis citatis, dicendumque materiam concurrere passiue, seu passiue influere in formā materialē per hoc, quod concurrat concursu quodam adiuuante insufficientiā agentis creati: quæ est ratio cur agens creatū indigeat subiecto vt concausa, non autem agens increatum: quamuis enim Deus ipse

vt

vti possit subiecto vt concausa; nequit tamen hoc facere ex indigentia, cum subiectum ipsum ex nihilo creet. Totam hanc doctrinam habes apud Augustinum lib. primo de libero arbitrio, vbi dicit illum non optime sentire de Deo qui non existimat illum esse rectorem iustissimũ eorum omnium quæ creauit: nec vlla adiutum esse natura in creando, quasi qui non sibi sufficeret ex quo fit vt ex nihilo creauerit omnia. Agens autem creatum adiuuari debet aliqua natura, videlicet materia prima vt dictum est, non enim sibi sufficit ad agendum.

QVAESTIO II.

Quomodo materia & forma causent totum.

DIco primò: non sicut materia causat passiue formam sic etiam causat passiue totum, totum inquam secundum distributionem partium. Hæc conclusio est clara: quia ipsa materia est pars totius; materia non causat passiue seipsam; ergo non causat passiue totum secundum distributionem partium.

Dico secundo. Materia & forma causant intrinsece totum per vnionem. Probatur: quia materia & forma causant intrinsece totum per hoc quod se mutuo inuicem communicent, sed se mutuo communicant per vnionem; ergo materia & forma causant totum per vnionem. Patet: per hoc enim formaliter habetur totum quod forma commu-

nicetur materiæ, & materia formæ: vniri autem ista duo extrema & sibi inuicem communicari; sunt vnum & idem. Minus proprie vsurpatur hic vox ista *causare*, magis proprie materia & forma dicerentur constituere totum, quam causare totum per vnionem.

Quæres cur non poterit dici quod causalitas materiæ & formæ respectu totius habeatur per ipsam met sustentationem, qua forma educitur de potentia subiecti?

Resp. non posse hoc vniuersaliter dici, quia etiam vbi non datur talis substentatio materia & forma causant intrinsece totum. Patet hoc in compositio humano, in quo materia & anima rationalis ita constituunt vnum; vt hæc non educatur de potentia illius, cõstituunt autem per mutuam communicationem, quæ consistit in vnione, ergo per vnionem formaliter constituunt totum.

Præterea ratio ex pluribus faciens vnum substantiale est de prædicamento substantiæ, vt dictum est alibi, sustentatio autem siue eductio non est de prædicamento substantiæ, cum pertineat ad prædicamentum actionis aut passionis; ergo eductio non est ratio faciendi vnum ex materia & forma.

Hinc habes vnionem esse quid realiter distinctum ab eductione etiam in substantijs adæquate materialibus: nam eductio est accidens, vnio est substantia modalis; ergo eductio non est vnio. Adde quod actio est aliquid transiens, vnio aliquid permanens; ergo idem quod supra. Aduertendum tamen est aliquando nomine sustentationis intelligi vnionem formæ cum dependentia à mate-

ria, & in hoc sensu non est dubium sustentationem, secundum vnionem, esse causalitatem materiæ & formæ respectu totius.

Habes præterea materiam & formam non vniri formaliter per actionem productiuam formæ, cum ab argumentatione prædicta, tum quia si ita esset, non posset Deus se solo facere substantiam factibilem à se simul cum alia substantia creata: puta non posset se solo facere ignem quem facit concurrendo cum alio igne, quod est absurdum. Protur sequela: quia actio esset ratio formaliter vniens extrema, sed actio solius Dei est essentialiter diuersa ab actione Dei & substantiæ creatæ; ergo ratio formaliter vniens extrema esset essentialiter diuersa: sed ratio formaliter vniens extrema est de quidditate substantiæ; ergo aliquid pertinens ad quidditatem substantiæ esset essentialiter diuersum, & consequenter etiam ipsa substantia: adeoque ignis à solo Deo factus, esset specie diuersus ab igne, quē facit Deus concurrens cum alio igne. Diuersitatem in quolibet ex constitutiuis ponere diuersitatē in costituto: patet ex alibi dictis.

Censemus autem vnioni pro subiecto inhæsionis congruenter assignari solam materiam, quamuis etiam forma sit subiectum adhæsionis. Quid sit subiectum inhæsionis, quid adhæsionis constat ex dictis: secundum non dicit rationem causę ac prioritatem naturę; secus primum. Hoc posito probatur conclusio: primò: quia sufficit materia pro subiecto inhęsionis; nec enim ad hoc vt vnio vniat vtrumque extremum, necesse est subiectari in vtroque; ratio est: quia vnio vt

 vniens

vniens respicit id quod vnit per modum extremi, non autem per modum subiecti: indiget autem subiecto in quo sit, quia cum sit modus necessario debet esse in alio. Secundo quia congruentius est negare quã concedere formæ prioritatem naturæ: nam esse id ex quo fit id quod fit, & consequenter præexistere toti, est proprium materiæ; vt millies dicit Philosophus: fit autem id quod fit per hoc quod fiat totum; quod secundum doctrinam Philosophi simpliciter dicitur fieri: fit vero totum per actionem terminatã ad vnionem, quę est ratio formalis faciens vnum, hoc est faciens substantiam ex materia & forma. Habes præterea solitam paritatem ex artificialibus in quibus inepte diceres formam præsupponi natura ipsi artefacto; quod si dicas fieri totum per hoc quod fiat forma, falsum est: quia si vnio educatur de potentia formę tam forma quam materia sunt pro priori ad totum. Puta tam formã quam materia ignis sunt pro priori ad ignẽ; neq. enim est ignis, nisi sit vnio inter materiam & formam ignis: non fit autem formaliter totum, per hoc quod fiat aliquid præcedens totum. Præterea ęque proprie homo hominem generat, ac ignis ignem; & tamen actio generatiua hominis non terminatur ad formam, tamquam ad terminum productum, sed ad vnionem, quæ est communicatio termini à Deo creati ad materiã. Denique dispositiones quę sunt in materia ad formam ignis sunt etiam ad vnionem eiusdem cum forma; & consequenter melius dixeris vnionem & formam se habere concomitanter, quam formam esse priorem vnione.

Di-

Dices: prius est esse quam vniri; ergo existentia formæ est prior vnione. Probatur antecedens: valet enim: *vnitur; ergo est:* non autem valet: *est; ergo est vnita;* cum impossibile sit formam vniri, & non esse: non autem impossibile est ipsam esse, & non vniri.

Resp. distinguendo maiorem: est prius prioritate naturæ: nego; prioritate logica: concedo. Quælibet proprietas essendi est logice posterior ad ipsum esse: quia quælibet differentia essendi infert ipsum esse: esse autem vnitum est aliqua differentia essendi, & consequenter infert esse: ita moueri est prius quam currere, valet enim: currit; ergo mouetur: non autem valet: mouetur, ergo currit: currere est differentia motus seu potius est species motus; ratio inferior infert superiorem, species genus.

Hinc habes vnionem esse materialem: nam quod educitur de potentia materiæ est materiale. Hoc idem haberes etiamsi tam è forma quam è materia educeretur: per hoc enim precise quod passiue pendeat à materia, est materialis; sed pendere insuper à forma etiam spirituali, non tollit pendere à materia, ergo non tolletur ab vnione ratio materialis: pendere enim à spiritu & à materia non negat, immo ponit pendere à materia.

Dices: vnio est materialis; ergo est multiplex, ergo falsum est quod alibi dictum est, vnionem esse vnicam in compositio. Probatur prima consequentia: quia omne materiale est diuisibile, diuisibile autem est multiplex, constat enim pluribus partibus, quarum singulæ sunt in eadem specie ac ip-

ſum. puta lignum palmare conſtat multis partibus quarum quælibet eſt lignum. Vnio igitur ſi diuiſibilis eſt, pluribus partibus cõſtat, quarum quælibet eſt vnio. Præterea iſtæ partes vnionis ſeu iſtæ vniones partiales coaleſcunt in vnam totalem, quæ eſt vnica mediantibus alijs vnionibus, debent enim inter ſe vniri, vt coaleſcant in vnum, ſicut plures particulæ eiuſdem ligni palmaris vniri debent vt in vnum palmum coaleſcant.

Reſp. eſſe vnicam vnionem totalem, ſicut vnica eſt materia qua totũ cõſtat licet, ſit diuiſibilis in plures particulas, quarũ quælibet eſt materia. An autem partes illæ in quas eſt diuiſibilis vnio ſint finitæ an infinitæ, an actu, an ſolum potentia diſtinctæ, an egeant vel non egeant vnionibus, quibus inter ſe copulentur, & an huiuſmodi vniones etiam ipſę ſint diuiſibiles, an indiuiſibiles non facit ad rem pręſentem,

Si ſingulę partes vnionis vniantur diſtinctis vnionibus, huiuſmodi vniones non ſunt vniones materiæ ad formam, aut formę ad materiam: ſed vniones continuatiuæ partiũ vnionis totalis, de quibus dicendum erit quod de quolibet continuo, & de quolibet diuiſibili ſuo loco dicemus. Interim nota quod etiam data duplici vnione, vna ſcilicet ex parte formæ, puta ex parte animæ rationalis, quæ ſit ſpiritualis, & altera ex parte materię, manet eadem omnino difficultas, quæ non eſt difficultas vnionis, ſed continui. Adde quod excepto homine difficile eſt in ſubſtantijs ſenſibilibus ponere vnionem ſpiritualem.

QVAESTIO III.

An eadem actione producantur & vnio & forma.

ACtio qua producitur vnio vocatur vnitio: est autem inter vnitionem & vnionem illud discrimen quod est inter albedinem & dealbationem. Albedo enim est illa forma qua subiectum est album. Dealbatio est actio illa, qua albedo communicatur subiecto. Vnio est ratio formalis qua materia & forma euadunt vnum quid; vnitio est illa actio qua ponitur in rerum natura vnio.

Considerenda est autem in materia duplex indifferentia. Altera est ad concurrendum vel non concurrendum passiue ad productionem formæ; altera ad concurrendum vel non, ad productionem vnionis. Prima tollitur per actionem eductiuam formæ, secunda per actionem eductiuam vnionis. Dubitatur autem hic an vna sit actio ablatiua vtriusq. indifferentiæ, an duplex.

Dicendum est primo. Non est de ratione actionis qua producitur vnio, esse productiuã formæ, quæ per vnionem communicatur materiæ. Probatur; quia in generatione hominis actio terminatur ad vnionem qua anima rationalis communicatur materiæ, non autem est productiua animæ, ergo &c. Hinc habes quod non quidlibet potens communicare formam materiæ, est illico potens producere formam; cum actio agentis creati communi-

cet materiæ animam rationalem, quam nequit producere.

Dicendum est secundo. Non repugnat per vnam eandemque actionem produci & formam & vnionem formæ. Probatur: quia non repugnat eandem actionem terminari ad plura: ita eadem visio est & albi & nigri, eadem auditio acuti & grauis. Confirmatur ex alibi dictis: nam & forma & vnio & actio ipsa in vno eodemque subiecto recepantur.

Dices: actio specificatur à termino; ergo eiusdem actionis nequeunt esse plures termini. Probatur antecedens quia actio est motus, motus autem à termino, vt aiunt, specificatur. Probatur consequentia quia essent plura specificatiua eiusdem, adeoque idem esset multiplicis speciei.

Resp. transmisso antecedenti, eiusq. probatione: negando consequentiam. Ad probationem distingue: essent plura specificatiua adæquata: nega, inadæquata: concede. Visionis attingentis album & nigrum specificatiuum adæquatum est album & nigrum; itaut visio attingens solum album ab ipsa differat; sicut & differet si solum nigrum. Actio terminata ad vnionem simul & ad formam specificatur ab vtraque simul; itaut differat a qualibet terminata ad alterum dũtaxat ex prædictis.

Dicendum est tertio. In substantijs adæquate materialibus eadem actione ponitur in natura & forma & vnio. Probatur: quia materia prima est æque disposita ad vtrãq. & agens æque vtriusq. effectiuum: non est igitur cur multiplicentur actiones iuxta il-

lud: *frustra fit per plura quod æque fieri potest per pauciora*. Quamuis autem eadem sit actio per quam & forma & vnio ponitur in natura: dicitur tamem generatiua per hoc quod terminetur ad vnionem vt ad rationem productam, non autem per hoc quod terminetur ad formam, nisi si *terminari* intelligas pro terminari ad rationem communicatam. Non est autem nouum actionem recipere hanc vel illam denominationem ab hoc potius quam ab illo. Ita actio solis est illuminatiua & calefactiua: dicitur autem illuminatiua prout terminatur ad lucem, calefactiua prout ad calorem.

Contra ea quę tam hac, quā superioribus quæstionibus dicta sunt.

Obijcies primò. Sequitur ex prædicta doctrina hominem fieri dependenter à materia: consequens est absurdum, ergo & antecedēs. Sequela maioris probatur: quia homo fit per illam actionem quę terminatur ad vnionem: actio quæ terminatur ad vnionem, est dependens à materia, & vera sustētatio; ergo homo fit dependenter à materia, & per veram sustentationem. Minor vero probatur: quia homo dicitur creari.

Resp. concessa maiori: negando minorē. Ad probationem: homo generatur, anima creatur; adeoq. falsum est dici de homine quod creetur, sicut falsum est dici de anima, quod fit homo. Tam autem proprie homo hominem, quam ignis generat ignem; quia videlicet ratio formalissima generantis consistit in hoc quod producat id, quo duo extrima sunt formaliter vna substantia; hoc autem æque producitur ab homine *A* in

homine *B* ac ab igne *A* in igne *B*.

Quemadmodum autem ęque proprie generatur homo, ac ignis: ità etiam ęque proprie corrumpitur homo, ac ignis: vtrumque videlicet per destructionem vnionis, seu per separationem formę à materia, siue illa forma supersit, siue nō, destructioni totius. Hinc ineptum est hoc argumentum; actio qua ignis generat ignem ponit in natura non solum vnionem, sed formam, actio verò, qua homo generat hominem ponit in natura solam vnionem: ergo magis proprie ignis generat ignem, quam homo hominem. Concede antecedens; & nega consequentiam. Poni in natura, vel non poni per actionem *A* formam, quę per actionem *A* communicatur materię, impertinenter se habet ad conceptum generantis; sicut impertinenter se habet ad conceptum corrumpentis tollere, vel non tollere è rerum natura, formam quę separatur à materia.

Ad probationem minoris: nota actionem illam, qua educitur vnio de potentia materiæ, in generatione hominis, dici sustentationem non respectu animę, sed respectu vnionis; idem enim est sustentari, ac esse in materia dependenter ab ipsa in genere causæ: materia autem est quidem causa vnionis non autem animę rationalis; ex quo apparet non omnem formam, quæ immutat intrinsece materiam, respicere materiam per modum causæ passiuæ.

Objicies secundò. Omnis causa alicuius effectus est causa: causa formalis nullius effectus est causa, ergo causa formalis non est causa. Maior est certa, causa enim, & effe-

ctus sunt correlatiua. Minor probatur: quia neque totum, neque vlla pars totius pendet à forma: non forma, nec enim ipsa à seipsa pendet: immò esse à se, & pendere, sunt termini repugnantes. Forma autem non est à se, nec vllo modo pendet à se. Non materia quæ præsupponitur ipsi; diciturq. à Philosopho ingenerabilis, & incorruptibilis. Non vnio, vt dictum est suprà. Non totum ipsum: cum in toto nihil sit præter materiam, formam, & vnionem, quorum singula sunt independentia à forma, vt patet ex enumeratione proposita.

Resp. concessa maiori: negando minorem. Ad probationem dic effectum causæ formalis esse totum; quod non dicitur respectu formæ effectus simpliciter; sed effectus formalis. Quod si quæras aliquid quod sit effectus simpliciter sine addito respectu causæ formalis: absurde petis; cum effectus simpliciter sit correlatiuum efficientis, quæ etiā simpliciter, & sine addito dicitur causa. Vnde quærenti causā incendij rectè assignatur, qui ignem applicuit; & quærenti causam cuiuslibet rei simpliciter: rectè assignatur, qui rem illam effecit. Effectus igitur albedinis est album, & quodlibet totum substantiale dicitur effectus formalis illius formæ, per quam constituitur in hac potius, quam in illa ratione substantiæ. Hinc vides effectum formalem formæ non contradistingui à forma. Ad probationem, quæ fit per enumerationem dic quod quemadmodum nulla pars est totum, ità etiam nulla pars est effectus formalis formæ.

Nota obiter discrimen inter materiam, & for-

& formam. Tam hæc, quã illa determinant per modũ intrinseci constitutiui totĩ. Materia autem determinat insuper per modum causæ ad existentiã tam formæ, quàm vnionis. Hinc materia præter seipsam, dat toti vnionem; & formam in genere causæ materialiter concurrentis ad existentiam vtriusque: formã autem nihil dat, nisi seipsam: hinc apparet, quod etiam si debeat præsupponi toti materia, iuxtà illud: *Ex nihilo nihil fit*, non propterea debebit præsupponi forma, vt suo loco dicetur.

Facile est ex dictis colligere quomodo tota substantia dicatur genita ab alia substantia, putà homo ab homine, ignis ab igne. Sunt qui dicant ideò ignem *B* tribui igni *A*, quia quamuis aliqua pars constitutiua ipsius, putà materia non sit ab igne *A*, est tamen ab igne *A*, forma, quæ vtpote pars potior in toto sustinet denominationem quidditatis. Hæc doctrina infirma est. Quid enim dicent de homine, in quo nec materia, nec forma est à generante? Melius igitur dices affectum tribui simpliciter, & absolutè efficienti, quia efficiens producendo vnionem communicat formam materiæ, & efficit ex duobus extremis vnum quid, vt dictum est.

Iam verò ad complementum huius controuersiæ: satisfaciendum est nonnullis dubitationibus. Dubitabis igitur primo, an Deus supplere possit pro causa materiali.

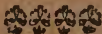
Resp. ex dictis causam materialem considerari posse, vel vt causam formæ, vel vt causam, seu potius constitutiuum totius. Vt causa formæ suppleri potest à Deo, non quidem gerente se vt causam materialem: implicat

plicat enim Deum pati vel eductionem, vel formam; sed vt causam efficientem. Supplebit autem per hoc, quod sine concursu materiæ vel se solo, vel simul cum efficiente creato, vberiùs influat in effectum, vel quolibet alio altiori genere supplendi. In genere autem causæ intrinsecæ, seu constitutiui implicat Deum supplere, hoc est implicat ex Deo, & forma ignis, fieri illud totum quod sit ex materia, & forma ignis.

Dubitabis secundò. An supplere possit pro causa formali?

Huic dubitationi, si benè memini, satisfactum est alibi, vbi dictum est esse implicantiam in terminis ex Deo, & quolibet alio fieri illud totum, seu compositum, quod fit ex materia, & qualibet forma creata, seu quod fit ex quibuslibet creatura, & creatura. Hinc habes etiā nullam formam, immò nullā rem creatā, immò nullam rem simpliciter posse pro vlla alia re supplere in genere constitutiui intrinseci. Quæ omnia patent ex terminis, sicut patet binarium ex Petro, & Paulo non esse binarium ex Petro, & Francisco.

Solutis dubitationibus circà materiam, & formam non est, quod dubitetur circa vnionem. Ideoque procedendum est ad aliud.

QVAE-

QVAESTIO IV.

De Toto.

ARTICVLVS I.

An totum, & partes sint idem?

PRæter materiam, formam, & vnionem dari præterea in quolibet toto substantiali, subsistentiam, quæ sit veluti vltimum complementum illius substantiæ; est sententia satis communis, quamuis communiter non conueniant in determinando quidnam sit prædicta subsistentia. Quæstio præsens ab illa quæstione præscindit. Siue igitur in toto præter materiam, formam, & vnionem detur, siue non detur prædicta subsistentia: quærimus, an totum distinguatur realiter à partibus intelligendo nomine partium materiam, formam, vnionem, & subsistentiam ipsam, si hæc detur: materiam, formam, & vnionem præcise, si subsistentia sit aliquid pure commentitium: de quo alibi.

Dico primò: totum distinguitur realiter à singulis partibus. Conclusio est indubitata: totum enim de qualibet sui parte est negabile, & vicissim quælibet pars de toto, quod ipsa constituat. Nam verum est: homo non est anima: homo non est materia, sicut verum est; anima non est homo: materia non est homo. Est enim euidens, in toto præter quamlibet partem includi aliam partem, adeo-

adeoq; totum distingui à parte qualibet sicut includens ab incluso. Hæc conclusio sicut est manifesta intelligenti, ità non intelligenti nequit probari.

Dico secundò Totum non distinguitur à partibus simul sumptis. Hæc conclusio nihil aliud dicit, nisi totum nihil esse præter omnes sui partes, adeoq; est fere æque euidens, ac prima, quamuis aliquos habeat aduersarios, quos non habet prima. Probatur autem, quia positis omnibus partibus ponitur formaliter totum; ergo totum non consistit in alio, quam in omnibus partibus simul. Nomine partium vtendum est hic paulò liberaliùs, intelligendo videlicet nomine partis tam id quod se habet vt quo, quàm id quod se habet vt quod, in toto.

Probatur vlteriùs eadem conclusio accipiendo illud totum, quod aiunt Aduersarij distingui à partibus simul sumptis. Nam vel illud totum est partiale constitutiuum substantiæ physicæ, vel est ipsamet adæquata substantia physica: neutrum dici potest, ergo illud totum distinctum ab omnibus partibus est totum chimericum. Minor probabatur: si enim dicas esse partiale constitutiuum substantiæ, eo ipso non est totum; implicat enim in terminis quod pars sit totum: si autem dicas esse ipsammet totam substantiam, seu ipsummet vnum quid; peto vt assignes quid sit prĕter materiam, formam, & vnionem, & si vis etiam subsistentiam. Vel enim est contradistinctum ab omnibus illis partibus, vel solum distinctum, vtrumq. repugnat ex terminis: esse distinctum solum est esse, vel aliquam ex illis partibus, vel ali-

aliquid huiusmodi : esse contradistinctum est non includere, nec vllam ex prædictis partibus, nec omnes, nec includi in ipsis. Implicat autem quod & pars sit totum, & totum pars; & quod tota substantia non includat vllum constitutiuum substantiæ; putà quod illud totum, quod est homo, nó includat corpus, animam, vnionem, &c.

Præterea si in toto pręter partes detur totalitas, per quam partes euadant totum, illa totalitas seipsa præcisè non erit totum, sed totum constabit ex ipsa, & alijs partibus constitutiuis substantiæ; adeoque semper erit verum totum non distingui à partibus simul sumptis; quia de nullo extrà partes simul sumptas verum erit: est totum.

Propterea nemo est, qui rem intelligens dicat totum contradistingui à partibus. Quamuis nonnulli dicant totalitatem distingui à toto, & quidem adæquatè, quod est contradistingui, sicut v.g. similitudo contradistinguitur à simili. Et hoc modo intelligendi sunt acutiores Scotistę, quando ponunt in toto formam totalitatis, quę est relatio quędam totius ad partes. Huiusmodi autem relationem eo modo explicabimus in responsione ad argumenta, sicut alibi explicuimus alias relationes, adeoque huic argumento: datur inter totum, & partes vera relatio; ergo vera distinctio: satisfaciemus distinctione iàm supra posita de partibus simul, vel seorsim acceptis.

Dices: accipi hoc, vel illo modo seorsim, vel simul; distributiuè, vel collectiuè est opus intellectus : opus intellectus non facit, vt hoc et illud distinguantur, vel identifi-

cen-

centur realiter; ergo accipere simul, vel seorsim, &c. non facit vt totum distinguantur à partibus, vel identificetur cum ipsis.

Resp. concedendo totum : sed quid ad rem ? Affirmare vel negare hoc de illo est opus intellectus : opus intellectus non facit vt hoc sit vel non sit illud ; ergo affirmare vel negare non facit quod hoc, vel non sit illud. Hoc etiam totum est verum; & tamen si affirmes de homine quod sit animal verum dicis, si neges, falsum : quamuis tuum affirmare aut negare nihil mutet ex parte obiecti. Dum igitur dicis totum esse partes simul acceptas non autem seorsim, & è conuerso: explicas in qua suppositione sit li *omnes partes* quando de ipsis dicitur quod sint totum, videlicet in suppositione collectiua nō autem distributiua. Habes in summulis duas propositiones quibus hoc explices. *Omnes Apostoli sunt Sancti.* Et : *omnes Apostoli sunt duodecim.* Prima ita vera est vt prædicatum dicatur de singulis, secunda ita vt prædicatum dicatur solum de omnibus.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijcitur primò, Aristoteles quintō metaph. capit. quarto dicens quod quælibet substantia dicitur vt sex, non autem vt bis tria. Item dicit quod syllaba *BA* non est *B* & *A* ; ergo secundum Philosophum substantia non est omnes suæ partes, sed aliquid aliud : Consequentia probatur quia si substantia esset omnes sui partes, homo esset

set corpus & anima, adeoq. sicut tria, & tria; non autem; hoc vnum; sicut sex, idem dic de *B A*.

Resp. primò. Hoc argumento probare aliquos necessitatem vnionis inter materiam & formam, sicut requiritur aliquis nexus inter tria & tria vt sint sex, inter *B* & *A* vt sint *BA*, nexus inter *B* & *A* est vnitas pronuntiationis, inter tria & tria est combinatio vel realis vel imaginaria in vnitaté numeri qui est senarius.

Resp. secundò, pro exemplo rei euidentissimę afferri solere: duo, & tria sunt quinque, tria, & tria sunt sex: si igitur est æque euidens materiam formam, & vnionem esse totum, sicut est euidens, quod tria, & tria sunt sex: nemo vtens lumine naturæ potest nostræ conclusioni contradicere. Dic igitur, vt faueas Aristoteli, tria, & tria seorsim non esse sex, simul autem esse sex; eodem modo omnes partes, ly *Omnes* supponendo distributiue, non sunt totum; secus si supponat collectiue.

Pręterea intentum Philosophi est dicere, quòd substantia non debet vocari per enumerationem partium, sed vno nomine: *Substantia quęlibet*, ait ille, *semel dicitur*, hoc est vno nomine appellatur. Hinc si dicas seruo vt vocet canem non dices: materia, anima rationalis, & vnio! voca materiā, animam latrabilem, & vnionem; sed breuiter: O Daue! voca Melampum.

Obijcies secundò. Ex eodem Philosopho 2. Metaph. textu vltimo. Compositum quod ità est, vt sit vnum totum, non ità est vt vnus cumulus, nec sicut aceruus lapidum; ergo

ergo ex mente Philosophi totum dicit aliquid supra partes collectiue acceptas. Consequentia probatur, quia etiam cumulus, & aceruus lapidum est omnes sui partes collectiue acceptę, ergo, &c.

Resp. concesso antecedenti: negando consequentiam. Ad probationem concesso antecedenti nega consequentiam. Et aceruus lapidum, & homo est omnes sui partes collectiue acceptę: non tamen homo est sicut aceruus, quia in aceruo non est vnum quidem per modum potentię, alterum verò per modum actus, secus in homine, in quo prętere a communicatio actus cum potentia nō est mera iuxta positio vnius ad aliud, sicut in aceruo, lapidis ad lapidem.

Obijcitur tertiò. Partes collectiuè acceptæ sunt causa totius; ergo distinguuntur à toto. Consequentia probatur: quia inter causam, & effectum est vera distinctio. Antecedens autem probatur, quia singulę partes sunt causa partialis totius; ergo omnes partes sunt causa totalis.

Resp. negando antecedens. Ad probationem omisso antecedenti: nega consequentiam. Omisi antecedens, quia partes melius dicuntur constitutiua, quam causę totius.

Dices: in eo genere, in quo dantur causę partiales debet dari causa totalis: in genere causę intrinsecę debent dari causę partiales, ergo in eodem genere debet dari causa totalis. Confirmatur à pari, nam ex eo quod in genere causæ extrinsecæ dentur causæ partiales, datur etiam causa totalis extrinseca; ergo si dentur in genere causæ intrinsecæ causæ partiales, debet in genere causæ in-

trin-

intrinsecę dari causa totalis.

Resp. idem esse causam intrinsecam, & partem componentem. Ex hoc patet ad argumentum. Esse causam adæquatam est esse causam, vltrà quam non sit alia causa: ergo esse causam adæquatam intrinsecam est esse partem componentem, vltrà quam non sit vllum aliud componens: repugnat autem in terminis esse partem componentem, & excludere quodlibet aliud componens. Hinc apparet cur non detur causa adæquata intrinseca. Esse causam extrinsecam non est esse partem, sed aliquid ex quo sit effectus: per hoc autem quod detur aliquid, ex quo sit effectus non excluditur, cum aliquo aliquid poni, & ex pluribus cōflari principium adęquatum, seu sufficientiam adæquatam, vnde sit id, quod fit, & consequenter ex causa adęquata extrinseca malè infertur necessitas, immò possibilitas causæ adæquate intrinsecę. Ad argumentum in forma nega maiorem, ad confirmationem transmisso antec. nega consequentiam. Disparitas patet ex dictis. Requiritur causa extrinseca adæquata, quia implicat aliquid esse, & non esse à principio sufficiēti ad hoc vt ipsū sit. Implicat dari causam intrinsecam adæquatam, quia causa intrinseca, & pars sunt formaliter idem, implicat autem in terminis esse partem, & non habere vllam compartem. Hinc partes dicuntur causę partiales: non quod sint partes in genere causę, sed quod causæ in genere partis.

Instabis; præter partes collectiuè acceptas nihil aliud intrinsecè causat; ergo partes collectiuè acceptæ intrinsecè causant.

Resp.

Resp. omisso antecedenti: negando consequentiam. Omisi antecedens propter æquiuocationem quam continet, adeoque qua explicabile est sine damno veritatis: præter partes collectiuè acceptas nihil totaliter causat, quia non datur, nec dari potest causa totalis intrinseca: & consequenter ex eo quod nulla alia sit causa totalis, malè inferes quod ipsæ sint causa totalis, sicuti ex eo quod nullus alius calamus sit chimera, malè inferes tuum esse chimeram. Præter partes collectiuè acceptas sunt eædem partes distributiuè acceptæ; illę autem causant quidem totum, sed partialiter: hoc est singulæ earum sunt partes, non autem totum. Quod nihil aliud est, nisi omnes partes accipiendo ly *Omnes* in suppositione distributiua facere veram propositionem affirmantem, quod causent, secus in collectiua.

Replicabis: illud totaliter causat, vltrà quod nihil aliud causat, sed vltrà omnes partes collectiuè acceptas nihil aliud causat; ergo omnes partes collectiuè acceptæ totaliter causant.

Resp. negando māiorem. Ad hoc vt aliquid causet totaliter non sufficit vt præter ipsum nihil aliud causet: sed requiritur vt ipsum causet: ità autem præter omnes partes collectiuè acceptas nihil causat, vt ipsæ tamen non causent. Si hanc propositionem: *præter partes collectiuè acceptas nihil causat* examines in rigore logico inuenies falsam: si enim hanc exponas secundū leges in summulis traditas: inuenies hunc sensum: partes collectiuè acceptæ causant, & nihil aliud causat, quæ propositio est falsa. Ex eadem ratio-

ratione inuenies potuisse concedi hanc aliam illud causat totaliter præter quod nihil aliud causat : facit enim hunc sensum: illud causat totaliter quod causat itaut nihil aliud causet. Hoc autem de partibus quæ causant,& secundum quod causant falsificari est euidens, cum euidens sit præter quamlibet causam intrinsecam esse aliam causam intrinsecam.

Patet ex dictis quid dicendum sit de relatione scotisticà seu de forma totalitatis: relatio est non inter totum & omnes partes sumendo li *omnes* collectiuè, sed inter totum & omnes partes, ponendo li *omnes* distributiuè: sicut autem est relatio ita est distinctio. Adeoque sicut totum refertur ad hanc & illam: ita totum distinguitur ab hac & illa. Et de hoc satis.

QVAESTIO V.

De Subsistentia.

ARTICVLVS I.

Status quæstionis.

ANtiquiores Philosophi de subsistentia nihil ex professo disputarunt: quia disputandi occasione caruerũt. Hanc enim quæstionẽ inuexit in scholas Mysterium Incarnationis. Natura humana siue Humãnitas Christi Domini non subsistit in se, sed in Verbo. Verbum diuinum assumpsit naturam humanam, non autem personã-

In Christo Domino sunt duæ naturæ vna persona. Sic loquuntur Patres & Concilia contra Nestorium, aliosue hereticos. Hinc orta est controuersia de formali constitutiuo subsistentis, suppositi, personæ.

Est opinio satis communis inter recentiores subsistentiam consistere in modo quodā substantiali vltimo complente naturam singularem, & præstante illi, vt sistat in se. Per huiusmodi modum natura secundum se essentialiter indifferens ad subsistendum in se, vel in alio, determinatur ad subsistendum in se potius quam in alio. Verbum diuinum assumpsit solum naturam singularem, non autem simul modum illum propterea assumpsit naturam, non autem personam.

Operæ pretium est ad maiorem euidentiam veritatis aliqua distinguere quæ facile confunduntur: fortasse enim non per idem habetur ratio formaliter constitutiua personæ, per quod habetur ratio formaliter constitutiua suppositi; nec per idem habetur ratio constitutiua suppositi, per quod habetur ratio cōstitutiua subsistentis. Explicatur hoc. Quotiescunq; aliquæ rationes, inueniuntur diuisæ in pluribus subiectis toties etiam vnitæ in vno eodemque subiecto non sunt formaliter idem. v.g. ratio peccati & ratio auersionis à Deo reperiuntur diuisæ in pluribus obiectis: nam in peccato veniali reperitur ratio peccati, non tamen reperitur ratio auersionis à Deo. Ideo quamuis in peccato mortali duæ istæ rationes reperiantur, peccati videlicet & auersionis à Deo, non sunt tamen in eodem peccato formaliter idem. Item ratio sensitiui & ratio discursiui reperiuntur diui-

sim in pluribus discursiui in homine, sensitiui in bruto: quamuis autem in vno eodemque homine duæ istæ rationes vniantur, non sunt tamen in homine formaliter idem.

Rursus ratio subsistentis, ratio suppositi & ratio personæ inueniuntur diuisim in pluribus, ergo etiam cum sunt in vno eodemq; non sunt formaliter idem. Quod autem reperiantur diuisim ostenditur. Anima rationalis, vt supponitur hic, & suo loco probabitur; est quid subsistens: & tamen non est suppositum neque persona. Bucephalus est subsistens & suppositum, sed non persona. Petrus vero est subsistens, suppositum & persona. Ratio personæ sicut & ratio suppositi dicit incommunicabilitatem, vt aiunt Theologi: nō tamen omnes, aiunt quod ratio subsistentis dicat huiusmodi incomunicabilitatē.

Inuenies etiam qui quatuor subsistentias ponat in diuinis nimirum subsistentiam per quam natura diuina in se subsistat: deinde aliam per quam in Patre, aliam per quam in Filio, aliam per quam in Spiritu Sancto. Non autem inuenies qui ponat quatuor personas aut quatuor supposita.

Alia sententia negat suppositum supra naturam addere modum substantialem aut quidlibet aliud posititiuū. Ait autem naturā in sua specie completam, per hoc formaliter subsistere in se, quod intrinsece non vniatur vlli alteri substantiæ absolutæ. Si natura hoc modo existens non sit intellectiua dicitur suppositum: si autem sit intellectiua, præter denominationem suppositi, sustinet denominationem personæ; quod nomen tribuitur dignitati fortasse quia compa-

parent in scenis personati qui Dinastarum & Regum partes agunt. Quod si natura existens modo prædicto sit quidem incompleta, idonea tamen existere separata ab omni alio, cuiusmodi est anima rationalis, dicetur quidem subsistens,non autem suppositum neque persona. Hæc autem omnia dicuntur subsistere in se,per hoc præcise quod sint & nulli alteri absolutæ substantiæ intrinsece vniantur; hoc est constituuntur in ratione subsistentis in se per suum esse & negationem vnionis intrinsecæ ad vlteriorem substantiam absolutam.

Non vacat alias sententias circa subsistentiam enumerare: sufficienter enim refellentur quęcunq. sunt contra nos,per probationē nostræ, quam auditis prius aduersarijs proponemus. Est igitur pro sententia primo loco relata.

Prima ratio à pari. Subsistentiæ diuinæ per quas videlicet natura diuina subsistit in Patre,in Filio, & in Spiritu Sancto sunt quid positiuum; ergo etiam subsistentia creata per quam hæc natura humana sit hæc persona,est aliquid positiuum.

Secunda, per subsistentiam formaliter cōstituitur totum substantiale còmpletum: sed omne constitutiuum totius substantialis cōpleti est aliquid positiuum; ergo subsistentia creata est aliquid positiuum. Confirmatur quia subsistentia est vltimum complementū, est terminus vltimo terminans,est vltima perfectio naturæ subsistentis, est ratio per quā ego sum ego: hæc omnia sonant aliquid positiuum, ergo subsistentia habetur per aliquid positiuum. Explicatur hoc. Per hoc

quod hæc mea singularis natura subsistat in se vt de facto subsistit, possum dicere illud *ego* quod non dicerem si hæc eadem singularis natura subsisteret in alio: vnde est aliud *ego* quod dicitur ab illo homine qui Deus est, quam esset id quod diceretur si singularis illa natura uon esset assumpta à verbo. Vide P Maurum pro hoc suo *ego* egregie disputantem.

Tertia est de fide & dicisum à Concilijs. Verbum Diuinum assumens humanitatem non assumpsisse personan: ergo persona supra humanitatem, hoc est supra hanc singularem naturam, dicit aliquid positiuum. Consequentia probatur: quia si dicit puram negationem, cum negatio nihil sit; decisum esset à concilijs Verbum diuinum assumpsisse quidem naturam singularem, sed prætcrea non assumpsisse illud nihil: quod videtur ineptum ex terminis.

Quarta, est argumentum Arriagæ, Definitum est humanitatem assumptam à verbo per huiusmodi assumptionem non mansisse personam: ergo vel ratio personæ superaddit naturæ aliquid positiuum, vel fuit inepta definitio seu decisio Concilij: Consequētia probatur: quia si humanitas singularis constituitur in ratione personæ per se, & negationem vnionis intrinsecæ ad vlteriorem substantiam, Concilium definiens per vnionem ad verbum non mansisse personam, definit humanitatem cum vnione ad aliam substantiam non mansisse non vnitam alteri substantiæ, Videtur autem ridiculum definire quod res vnita non manet in sensu compositio vnionis, non vnita.

Quin-

Quinta. Fulminatur Anathema contra omnes & singulos qui dicunt dari in Christo duas subsistentias: vnam scilicet verbi, alteram humanitatis: hoc autem fulmen est inane cum torqueri nequeat nisi contra dementes, si subsistentia nihil superaddat vt dictũ est. Dicere enim quod cum vnione Humanitatis ad Verbum, remanet humanitas diuisa à Verbo magis est dementis quam Hæretici. Immo nequit esse nisi non intelligentis terminos; cum sit contradictio in terminis.

Sexta. Dicunt communiter Theologi subsistentiam Verbi supplere in Christo seu potius in humanitate defectum subsistentiæ propriæ, ergo si subsistentia creata secundum id quod superaddit naturæ, consistit in negatione; subsistentia Verbi Diuini supplet defectum negationis. Consequentia est euidens. Sed est absurdum dicere quod verbum diuinum suppleat defectum negationis, ergo, &c. Minor subsumpta probatur quia verbum Diuinum contradictorie opponitur tali negationi: sed vnum contradictorium nequit supplere defectum alterius; ergo Verbum Diuinum supplere nequit pro subsistentia creata. Minor probatur: quia dicere quod vnum contradictorium suppleat pro altero siue gerat vices alterius, est dicere quod lux in aere suppleat pro tenebris, seu gerat vices tenebrarum, quod videtur ineptum ex terminis. His non obstantibus.

Standum est sententię secundo loco relatæ; pro qua Aduersarij citant Scotum, & cum Scoto citare possent D. Thomam quem tamen cirant pro opposita. Sed de hoc non est diu controuertendum. Sufficit legere D.

Thomam in quæstionibus disputatis quæst. 11. & in questione de vnione Verbi Incarnati art. secundo: vbi non aliam reddit rationem cur humana natura cum tota sua singularitate in Christo non sit persona; nisi quia non existit separata ab alio: ergo secũdum Doctorem Angelicum ratio personę habetur in natura humana singulari per hoc quod diuisa sit ab omni alio, cum quo faciat vnum.

Probatur autem hæc nostra Conclusio primo ex Mysterio Incarnationis: quia videlicet hæc sentẽtia clarissime explicat quomodò Verbum diuinum assumpserit naturã, non vero personam humanam: implicat enim naturam humanam vnione sibi intrinseca vnitam Verbo diuino habere negationem vnionis intrinsecæ ad vlteriorem substantiam. Habere inquam hanc negationem in sẽsu composito vnionis; ergo per huiusmodi negationem clarissime explicatur ratio subsistentiæ, suppositalitatis, personalitatis, creatę. Immo Doctores oppositi ex hoc capite impugnant nostram sententiam quia qui illam tenent nequeunt incidere in hæresim Nestorianam. Est enim euidens eandem naturam non posse simul habere & non habere vnionem intrinseceam ad aliud, & consequenter non posse retinere suam subsistentiam simul cum subsistentia aliena. An autem euidens sit modum illum substantialem seu quodlibet aliud positiuum esse essentialiter incompossibilem vel cum alio modo, vel cũ alia substantia: me remitto.

Probatur secundo. Ex definitione personæ apud Boetium. *Persona est rationalis natu-*

naturæ indiuidua substantia. Indiuiduum autem iuxta definitionem D. Thomæ est *indiuisum in se, & diuisum à quocunque alio*, ergo indiuidua substantia naturæ rationalis est substantia naturæ rationalis indiuisa in se, & diuisa à quacunque alia; ergo per hoc quod sit substantia naturæ rationalis in se indiuisa, & diuisa à quacunq. alia, est persona. Quod autem diuisio à quocunq. alio non habeatur sufficienter per negationem vnionis cum alio, sine fundamento asseritur. Esse enim diuisum ab alio, & non esse vnitum cum alio, sunt formaliter idem.

Hinc verbum Diuinum assumens Humanitem singularem & cum illa constituens vnum Christum, assumpsit quidem naturam humanam singularem, non tamen personam; immo recte dicitur assumpsisse naturam, & consumpsisse personam: implicat enim remanere rationem cum qua esset persona, simul cum cōtradictorio talis rationis: & consequenter implicat naturam hanc singularem sua personalitate frui, & simul vniri alteri substantiæ cum qua faciat vnum.

Aduertendum est autem hic cum D. Thoma locis citatis & alibi per rationalem naturam intelligi omnem naturam intellectiuam, non autem solum illam quæ est discursiua: aliter personæ diuinæ non essēt personæ; vnde aliqui definitionem Boetianam emendare volentes personam definiuerunt: *intellectiuæ naturæ indiuiduam substantiam.*

ARTICVLVS II.

Soluuntur proposita pro prima sententia,

Conciliorum definitionibus nostra sententia impugnatur; quamuis reipsa nullo argumento firmetur solidius quam definitionibus Conciliorum: sed quia etiam dum negamus, verbis vtimur positiuis; propterea Aduersarij putant nullam esse vocem cui non respondeat ex parte obiecti aliquid positiuum. Vt igitur videas cui faueant concilia; nostræ; an alienæ sententiæ: sciēda est causa quæ in Concilijs circa subsistentiam agebatur. Inter hæreticos male sentiētes circa Mysterium Incarnationis fuit Nestorius, qui asserebat in Christo dari duas personas, humanam vnam, & alteram diuinam. Vt autem hanc in Christo personarum dualitatem teneret dicebat vnionem qua Verbum diuinum humanitatem assumpsit, sibique copulauit, non esse vnionem physicam, qua uidelicet Humanitas assumeretur à Verbo ad constituendum cum ipso unum per se stans, sed esse vnionem mere affectiuā, qua Filius Dei singulari illi Humanitati specialiter assisteret, illam in omnibus & per omnia amantissime dirigeret, & cum illa faceret vnum, eo modo, quo plurium amicorum dicitur esse cor vnum & anima vna. Contra hunc errorem Concilia fulminarunt ea anathemata, quę Aduersarij inaniter contorquent contra veritatem à nobis assertam. Hæc firmiter tene quæ inferius per verba expressa Conciliorum referentur, & clipeum habes

habes & hastam quo tuam sententiam tuearis, alienam conficias.

Ad primam igitur rationem partis aduersæ transmitte antecedens; & nega consequentiam. Ad disparitatem delibandum est aliquid circa Mysterium Trinitatis, in quo natura immultiplicata, multiplicantur supposita siue hypostases, siuæ personæ. Tenendum autem est hic quod à Concilijs & Patribus ponitur vt axioma. *Omnia in diuinis sunt vnum, vbi non obstat oppositionis relatio*, hoc est tota & vnica ratio multiplicandi seu distinguendi in Diuinis, est habitudo producentis ad productum, & e conuerso. Ita datur distinctio inter Patrem, & Filium; hoc est Pater & Filius sunt duæ personæ: quia inter Patrem & Filium datur habitudo generantis & geniti: datur distinctio inter Filium & Spiritum Sanctum: quia inter Filium & Spiritum Sanctum datur habitudo Spirantis & Spirati.

Hinc D. Thomas & cum eo alij infiniti docent quod si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab ipso, adeòq. non daretur Mysterium Trinitatis, ex defectu tertiæ Personæ: quia in diuinis omnia sunt vnum vbi non obstat oppositionis relatio: sed in tali hipothesi inter Filiũ & Spiritum Sanctum non daretur oppositionis relatio; ergo inter Filium & Spiritum Sanctum non daretur distinctio; adeoq. Filius & Spiritus Sanctus non essent duæ Personæ. Obiter nota & tibi proderit in tempore opportuno, prædictum principium: omnia in diuinis, &c. esse axioma etiam apud Patres Græcos, vnde per illud recte impugnantur

uantur ij Græci, qui negant Spiritum Sanctum procedere à Filio nolentes canere cum Eclesia Latina: qui ex Patre Filioque procedit; cum tamen retinere velint Mysteriũ Trinitatis.

Rursus hæc oppositionis relatio fundatur in generatione actiua Patris, & passiua Filis. In spiratione actiua Patris & Filij, & passiua Spiritus Sancti. Ex quibus sic breuiter. Personæ constituuntur in diuinis per id formaliter per quod datur distinctio in diuinis; sed per id formaliter datur distinctio per quod datur oppositio, ergo Personę cõstituuntur per id per quod datur oppositio sed id per quod datur oppositio est aliquid positiuum; ergo Personæ constituuntur per aliquid positiuum. Minor subsumpta probatur: quia oppositio inter Patrem & Filium habetur per generationem huius quidem passiuam, illius autem actiuam. Inter Filium & Spiritum Sanctum per spirationem tum actiuam tum passiuam, quæ sunt aliquid positiuum.

At vero in creatis subsistentia, suppositalitas, personalitas non habetur per oppositionem vnius ad alterum intra eandem naturam. Neque enim ideo Philippus distinguitur ab Alexandro quia vnus habet rationem Patris, alter ratione filij. Etiamsi enim disparate se haberent & sine vlla relatione producentis ad productum adhuc vere & realiter distinguerentur sicut distinguuntur Alexander & Ephestio. Praterea Natura Diuina est essentialiter vna natura singularis in tribus personis: sed implicat hanc esse, vt necessario est, tres personas, per negationem

vnionis intrinsecæ ad vlteriorem substantiã; ergo per aliquid aliud debet esse tres personæ: & consequenter per terminos positiuos. Min. prob. quia non est potior ratio cur negatio vnionis intrinsecę faciat illam tres, quam duas, aut vnam, aut centum personas. Certe natura singularis creata fit vna persona per negationem vnionis intrinsecæ cum vlla alia substantia. Cur igitur natura diuina per negationem huiusmodi fiet tres personę?

Ad secundam. Conc. ma. nega min. Ad confirmationem distingue: vltimum complementum positiuum: nega, negatiuum: concede. Idem dic de termino. Nega etiam subsistentiam secundum id quod dicit supra naturam esse perfectionem, cui aperte contradicit illud proloquium: Verbum Diuinum assumpsit in homine omne quod creauit; cum certum sit non assumpsisse subsistentiam, suppositalitatem aut personalitatem.

De perfectione in qua constituunt subsistentiam satis incohærenter philosophantur nonnulli. Aiunt enim personalitates diuinas per se formaliter non esse perfectiones; ne videlicet aliqua perfectio sit in Patre, quæ non sit in Filio; cum tamen per illas personalitates formaliter subsistat natura diuina. Assume igitur quod dant & sic ratiocinare. Paternitas, Filiatio, &c. non dicunt vllam perfectionem supra naturam; sed Paternitas & Filiatio sunt subsistentiæ diuinæ, ergo subsistentiæ diuinæ non dicunt vllam perfectionem. Rursus: subsistentia diuina habet perfectissimam rationem subsistentiæ; ergo perfectissima ratio subsistentiæ non dicit perfectionem.

Familiare est Aduersarijs huic & similibus argumentis respondere sic. Subsistentia increata non superaddit perfectionem, quia ipsa superadditur omni perfectioni. Natura enim diuina est omnis perfectio. Implicat autem in terminis omni perfectioni aliquam perfectionem superaddi. At vero subsistentia creata superueniens naturæ creatæ non superuenit omni perfectioni; nulla enim creatura est omnis perfectio. Hic putant se dixisse mirabilia.

Hæc responsio non stat. Nam omni perfectioni nequit superaddi vlla perfectio; omni perfectioni potest superaddi subsistentia; ergo subsistentia non est vlla perfectio. Verbum igitur diuinum vt docet S. Thomas dum non assumpsit subsistentiam non propterea non assumpsit omnem perfectionem quam creauit in homine, quia homo subsistit in se, non per perfectionem superadditam naturę singulari, sed per hoc quod separatim existat ab alio. Vnde non est imaginandum Verbum diuinum naturam humanam assumens, minorem perfectionem, maiori perfectione compensasse, sicut aiunt qui dicunt abstulisse seu consumpsisse subsistentiam creatam, quæ est parua perfectio, sed loco illius dedisse naturæ subsistentiam increatã, quę est perfectio summa. Vere enim Verbum diuinum non abstulit humanę naturę vllam perfectionem, sed contulit infinitam.

Ad illud de *ego* dic quod omnis homo, immo omnis creatura de se sentiens vt sentire debet in Domino dicet cum Augustino: *tu Domine es qui es, ego sum qui non sum*: vides igitur non erubescendum esse vlli vel

maximo

maximo *ego* creato, fateri quod consistat saltem partialiter in aliquo negatiuo. Hanc autem Augustini orationem vt veram & propriam omnes commendant. Quomodo igitur aliqui nolunt per vllum non esse, in suo esse constitui?

Aduerte autem discrimen inter duas has propositiones. *Hæc substantia constituitur in esse substantiæ per negationem*: & : *hæc substantia constituitur in esse totius substantiæ, seu substantiæ totalis, seu totius substantiæ, quæ sit in hoc supposito, per negationem.* De prima nihil hic pronunciamus. Secundam dicimus veram. Certum est enim aliquid posse deficere à ratione totius, non per hoc quod aliquid ipsi detrahatur; sed per hoc quod aliquid ipsi addatur. Habes exemplum, quo nullum aliud lucidius, in luce ipsa. Vera est hęc propositio: *lux solis est tota lux quæ est in hac schola.* Hanc propositionē falsificabis si candelā in hac schola accenderis: per hoc enim quod preter lucem solis sit aliqua alia lux in hac schola, iā lux solis nō est tota lux quę sit in hac schola lux igitur illa solis ex tota quę esset in hac schola euasit non tota: nō amittēdo aliquid de suo, sed per coniunctionem sui cum altera: erat igitur tota lux huius scholæ per seipsā & negationē coniunctionis cum altera luce.

Idem dic proportionaliter de natura humana vnita Verbo. Considera illam diuisam à Verbo, & in illa habes totam substantiam quæ sit in illo homine: considera eandem vnitam Verbo & cum ex natura & Verbo fiat vnum, quod est Deus & Homo; ne-

uantur ij Græci, qui negant Spiritum Sanctum procedere à Filio nolentes canere cum Eclesia Latina: qui ex Patre Filioque procedit; cum tamen retinere velint Mysteriū Trinitatis.

Rursus hæc oppositionis relatio fundatur in generatione actiua Patris, & passiua Filij. In spiratione actiua Patris & Filij, & passiua Spiritus Sancti. Ex quibus sic breuiter. Personæ constituuntur in diuinis per id formaliter per quod datur distinctio in diuinis; sed per id formaliter datur distinctio per quod datur oppositio, ergo Personę cōstituuntur per id per quod datur oppositio sed id per quod datur oppositio est aliquid positiuum; ergo Personæ constituuntur per aliquid positiuum. Minor subsumpta probatur: quia oppositio inter Patrem & Filium habetur per generationem huius quidem passiuam, illius autem actiuam. Inter Filium & Spiritum Sanctum per spirationem tum actiuam tum passiuam, quæ sunt aliquid positiuum.

At vero in creatis subsistentia, suppositalitas, personalitas non habetur per oppositionem vnius ad alterum intra eandem naturam. Neque enim ideo Philippus distinguitur ab Alexandro quia vnus habet rationem Patris, alter ratione filij. Etiamsi enim disparate se haberent & sine vlla relatione producentis ad productum adhuc vere & realiter distinguerentur sicut distinguntur Alexander & Ephestio. Præterea Natura Diuina est essentialiter vna natura singularis in tribus personis: sed implicat hanc esse, vt necessario est, tres personas, per negationem

vnionis intrinsecæ ad vlteriorem substantiã; ergo per aliquid aliud debet esse tres personæ: & consequenter per terminos positiuos. Min. prob. quia non est potior ratio cur negatio vnionis intrinsecę faciat illam tres, quam duas, aut vnam, aut centum personas. Certe natura singularis creata fit vna persona per negationem vnionis intrinsecæ cum vlla alia substantia. Cur igitur natura diuina per negationem huiusmodi fiet tres personę?

Ad secundam. Conc. ma. nega min. Ad confirmationem distingue: vltimum complementum positiuum: nega, negatiuum: concede. Idem dic de termino. Nega etiam subsistentiam secundum id quod dicit supra naturam esse perfectionem, cui aperte contradicit illud proloquium: Verbum Diuinum assumpsit in homine omne quod creauit; cum certum sit non assumpsisse subsistentiam, suppositalitatem aut personalitatem.

De perfectione in qua constituunt subsistentiam satis incohærenter philosophantur nonnulli. Aiunt enim personalitates diuinas per se formaliter non esse perfectiones; ne videlicet aliqua perfectio sit in Patre, quæ non sit in Filio; cum tamen per illas personalitates formaliter subsistat natura diuina. Assume igitur quod dant & sic ratiocinare. Paternitas, Filiatio, &c. non dicunt vllam perfectionem supra naturam; sed Paternitas & Filiatio sunt subsistentiæ diuinæ, ergo subsistentiæ diuinæ non dicunt vllam perfectionem. Rursus: subsistentia diuina habet perfectissimam rationem subsistentiæ; ergo perfectissima ratio subsistentiæ non dicit perfectionem.

Familiare est Aduersarijs huic & similibus argumentis respondere sic. Subsistentia increata non superaddit perfectionem, quia ipsa superadditur omni perfectioni. Natura enim diuina est omnis perfectio. Implicat autem in terminis omni perfectioni aliquam perfectionem superaddi. At vero subsistentia creata superueniens naturæ creatæ non superuenit omni perfectioni; nulla enim creatura est omnis perfectio. Hic putant se dixisse mirabilia.

Hæc responsio non stat. Nam omni perfectioni nequit superaddi vlla perfectio; omni perfectioni potest superaddi subsistentia; ergo subsistentia non est vlla perfectio. Verbum igitur diuinum vt docet S. Thomas dum non assumpsit subsistentiam non propterea non assumpsit omnem perfectionem quam creauit in homine, quia homo subsistit in se, non per perfectionem superadditam naturę singulari, sed per hoc quod separatim existat ab alio. Vnde non est imaginandum Verbum diuinum naturam humanam assumens, minorem perfectionem, maiori perfectione compensasse, sicut aiunt qui dicunt abstulisse seu consumpsisse subsistentiam creatam, quæ est parua perfectio, sed loco illius dedisse naturæ subsistentiam increatã, quę est perfectio summa. Vere enim Verbum diuinum non abstulit humanę naturę vllam perfectionem, sed contulit infinitam.

Ad illud de *ego* dic quod omnis homo, immo omnis creatura de se sentiens vt sentire debet in Domino dicet cum Augustino: *tu Domine es qui es, ego sum qui non sum:* vides igitur non erubescendum esse vlli vel-

maximo

maximo *ego* creato, fateri quod consistat saltem partialiter in aliquo negatiuo. Hanc autem Augustini orationem vt veram & propriam omnes commendant. Quomodo igitur aliqui nolunt per vllum non esse, in suo esse constitui?

Aduerte autem discrimen inter duas has propositiones. *Hæc substantia constituitur in esse substantiæ per negationem*: & ; *hæc substantia constituitur in esse totius substantiæ, seu substantiæ totalis, seu totius substantiæ, quæ sit in hoc supposito, per negationem.* De prima nihil hic pronunciamus. Secundam dicimus veram. Certum est enim aliquid posse deficere à ratione totius, non per hoc quod aliquid ipsi detrahatur; sed per hoc quod aliquid ipsi addatur. Habes exemplum, quo nullum aliud lucidius, in luce ipsa. Vera est hęc propositio: *lux solis est tota lux quæ est in hac schola.* Hanc propositionē falsificabis si candelā in hac schola accenderis: per hoc enim quod preter lucem solis sit aliqua alia lux in hac schola, iā lux solis nō est tota lux quę sit in hac schola lux igitur illa solis ex tota quę esset in hac schola euasit non tota: nō amittēdo aliquid de suo, sed per coniunctionem sui cum altera: erat igitur tota lux huius scholæ per seipsā & negationē coniunctionis cum altera luce.

Idem dic proportionaliter de natura humana vnita Verbo. Considera illam diuisam à Verbo, & in illa habes totam substantiam quæ sit in illo homine: considera eandem vnitam Verbo & cum ex natura & Verbo fiat vnum, quod est Deus & Homo; ne iam

per naturam humanam solum; neque per Verbum solum, habes totam substantiam, quæ sit in illo homine: cum igitur li *ego* appellet illam substantiam totalem euidens est esse aliud *ego* in Christo, quam esset in illa natura humana, quæ in Christo est, si separata esset à Verbo.

Ad tertiã. Concesso antecedenti nega consequentiam. Ad probationem concede decisum à Concilijs Naturam humanam non fuisse assumptam simul cum illo nihilo seu cum illa negatione. Ratio huius decisionis, & sapientiæ huius decisionis est: quia Concilium debuit decidere contra errorem Nestorij: dicebat autem Nestorius naturam assumptam mansisse diuisam, quia videlicet ponebat vnionem pure affectiuam cum qua stat vera, propria, & physica diuisio seu separatio. Audiatur hic error Nestorij in fide Iustiniani Imperatoris relata 2. volumine Conciliorum. *Sin aliquis opponere conatur dicens, quod secundum redditam naturæ rationem oportet & humanam naturam Christi suam subsistentiam seu personã propriam habere: manifestus est talis quod ante subsistenti homini vnitum esse dicit Verbum diuinum, & affectualem factam esse vnitatem. Duæ enim subsistentiæ, seu personæ, secundum subsistentiam vniri non possunt.*

Quicunque ingenio docili verba hæc Concilij meditatur: conuincitur veritatis. Aliquid enim hic deciditur, aliquid pro ratione redditur, quod innuitur per se notum. Deciditur vnionem non esse personæ ad personam; redditur ratio: quia duæ personæ vniri non possunt nisi vnione affectuali. Compara

para dictum Concilij, cum nostra sententia, & videbis esse manifestum. Si enim subsistentia naturæ nihil superaddat nisi negationem vnionis cum alio; clarum est non posse vniri, & simul in se subsistere. Non tamen, est clarum modum substantialem naturę assumptæ non posse retineri simul cum assumptione.

Hunc eundem conciliorum sensum iterum audias ex Fotio Patriarcha Constantinopolitano volumine 3. Conciliorum. *Hunc vnum dominum Iesum Christum in duas secare ac diuidere personas miserrimus ille non veritus alium quidem nudum hominem & sine Verbo Humanitatem suscipere in propria persona confixit, alium Deum separatum & à suscepta nudum Humanitate. Metuebat enim homo stultus ne quid Deus pateretur si incredibili adductus benignitate figmentum suum vt illud curaret atque refingeret: induisset. Neque illud animaduertebat quod si naturam humanam à Verbi persona separaret, eam proprijs morbis laborantem ac minime curatam & salutis expertem reliquisset.*

Hanc eandem vnionem Nestorianam qua videlicet Christus non Homo Deus, sed Homo Deifer efficitur anathemate quinto damnat Concilium Ephesinum. *Si quis audeat dicere hominem Christum Theophorum, hoc est, Deiferum, ac non potius Deum esse veraciter; anathema sit.* Ex his omnibus constat quam sapienter desiniuerit Eclesia humanitatem Christi post vnionem, seu potius cum vnione ad Verbum, non existere separatam à Verbo.

Ad

Ad quartam & quintam patet ex dictis. Non eſt riduculum definire non fuiſſe diuiſam Humanitatem in ſenſu compoſito vnionis, ſi hæreſis Neſtoriana quæ damnatur in hoc ipſo conſiſtit; quod ita dicat vnitam vt ſimul ponat diuiſam; dum ponit vnionem pure affectualem. Verum eſt quod qui tenet noſtram ſententiam, ſi admittat & credat vnitam phyſice Humanitatem Verbo, nequeat eſſe hæreticus. Sed quid inde niſi laus noſtrę ſententię?

Ad ſextam dic hoc verbum *Supplere* patere multis æquiuocationibus. Supplere pro eodem accipitur, ac præſtare id, quod præſtaret aliud, pro quo ſuppletur. Ità abſente Magiſtro ſupplet Academicus: quia dictat & explicat id quod dictaret, & explicaret Magiſter. In hoc ſenſu ſubſiſtentia increata non ſupplet in Humanitate defectum ſubſiſtētię, creatæ, ſiue hæc ſuperaddat aliquid negatiuum, ſiue aliquid poſitiuum naturæ. Nam non præſtat naturæ, vt ſubſiſtat in ſe, ſed vt ſubſiſtat in alio, adeoq. præſtat effectum formalem oppoſitum illi, quem præſtaret ſubſiſtentia creata. Aliquando ſupplere nihil eſt aliud quam eſſe loco alterius, ſiue ad eundem, ſiue ad oppoſitum effectum. Et in hoc ſenſu potes intelligere negationi vnionis, ſeu potius priuationi, ſuccedere vnionem ipſam. Ad argumentum in forma diſtingue ly *Supplere* per *proprie*, vel *improprie*; *ſtricte*, vel *late*, & alia huiuſmodi, & argumentum diſſoluiſti. Ad probationem diſtingue: eſt ridiculum quod vnum contradictorium ſuppleat pro altero ad eundem effectum formalem; concedo, ad eff-

effectum formalem oppositum: nega. Natura per diuisionem ab alio subsistit in se, & non in alio: per vnionem cum alio subsistit in alio, & non in se; quod non est magis nouum, quam quod aer per tenebras tenebrosus euadat; per lucem lucidus.

Aduertendum est autem hic posse labi incautos in verbo quod diximus, & passim legitur apud Patres. *Natura humana vnita Verbo non mansit persona humana: non mansit diuisa: non retinuit, seu non retinet propriam subsistentiam, seu personalitatem: amisit personalitatem creatam, &c.* Hæc omnia ex modo loquendi ità sonant quasi illa humanitas prius extiterit separata à Verbo, & deinde fuerit assumpta ab eodem, & expoliata ratione personæ. Non tamen ità res accidit; nec enim natura extitit pro priori ad vnionem sui cum Verbo. Hæc igitur phrasis: *Post vnionem, vel per vnionem, singularis illa natura non mansit persona*, idem sonat, ac hæc alia: *Illa natura singularis, quæ sine vnione ad Verbum fuisset persona creata, seu persona humana, per vnionem ad Verbum habet non esse personam humanam.* Idem dic de alijs.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur cætera de subsistentia.

PRæter ea, quæ dicta sunt videtur remanere aliquid vlteriùs explicādum circa subsistentiam. Videtur enim posse vrgeri cōtra nos nostra doctrina ex ipsomet Mysterio Incarnationis.

Obij-

Obijcitur igitur insuper. Sequeretur Verbum diuinum amisisse propriam personalitatem; consequens est falsum; ergo & antecedens. Sequela probatur, quia tam Verbum diuinum est vnitum Humanitati, quàm Humanitas est vnita Verbo; ergo tam deest Verbo negatio vnionis, quàm naturæ, seu Humanitati; ergo tam illi deest sua subsistentia, quàm Humanitati. Probatur vltima cõsequentia, quia ratio personæ dicit negationem vnionis ad alteram substantiam.

Resp. negãdo sequelam maioris. Ad probationem resp. 1. Subsistentiam Verbi diuini non consistere in negatione vnionis, &c. Sed in aliquo positiuo, vt dictum est supra. 2. Non diximus ratioñe personæ dicere negationem vnionis cuiuscumq. sed vnionis intrinsecæ. Vnio autem qua Verbum assumpsit Humanitatem in vnitatem suppositi, est quidem intrinseca Humanitati; non tamen Verbo; vt supponimus ex præstantissimis Theologis. Esse autem vnitum vnione sibi extrinseca, & carere vnione intrinseca non repugnant, vt patet ex terminis.

Sunt qui dicant, vnionem hypostaticam esse intrinsecam tam Verbo, quàm Humanitati: huic quidem tam passiue, quàm actiuè; illi autẽ solum passiuè: quia videlicet vnio hypostatica, & perficit Humanitatem, & ab Humanitate perficitur: Verbum autem non perficit, sed tantum ab illo perficitur. Si hi aliquid dicant: dic te per negationem, quam ponis, excludere vnionem intrinsecam actiuè, quam aiunt non dari in Verbo.

Obijcitur iterum. Definitio Boetij est mala, ergo non est apta substinendæ veritati.

Pro-

Probatur antecedens: quia non conuenit Personis diuinis, putà de Patre dici non potest, quod sit rationalis naturæ indiuidna substantia, & tamen Pater est persona; ergo &c. Maior probatur, quia natura Patris, seu substantia Patris est eadem cum natura, & substantia Filij; ergo, &c.

Resp, negando antecedens. Ad probationem dic Patrem esse vere, & proprie personam. Ad rationem in contrarium concede substantiam Patris esse vnam eandemq. cum natura Filij, & Spiritus Sancti; nega hinc sequi, quod non sit diuisa à quacumque alia substantia. Non valet: Substantia Patris est substantia Filij; ergo non est diuisa à substantia Filij; ergo non est diuisa ab omni alia substantia. Vltimum *ergo* est ineptum vtpote inferens ex indiuisione à seipsa, indiuisionem ab alia.

Quæres, cur dictum sit in explicatione subsistentiæ illam consistere in negatione vnionis intrinsecæ ad vlteriorem substantiam absolutã, cum qua faciat vnum? Numquid enim satis dicitnr, si dicatur illam cõsistere in negatione vnionis intrinsecę ad vlteriorem substantiam?

Resp. Nos ità dixisse ad faciliorem intelligentiam: nam reipsa cum substantia simpliciter non dicatur, nisi de substantia absoluta suffecisset dicere subsistentiam cõsistere & in natura, & in negatione vnionis intrinsecæ ad vlteriorem substantiam. Sed quia imperfectiores statim arguerent: natura per hoc quod vniatur modo substantiali ipsam terminanti non amittit, immò acquirit rationem personæ; ergo ratio personæ

non

non dicit negationem vnionis ad vlteriorem substantiam. Propterea addidimus ly *Absolutam*, quia per hoc quod fingas naturam singularem vniri formæ purè terminanti, etiã si illã formam modum substantialẽ, aut substantiam modalem appelles, non per hoc formaliter destruis rationem personæ.

Denique notandum est Humanitatem, de qua hic hactenus, non vniri personalitati, præcisè Verbi diuini, sed Verbo diuino, quod natura, et personalitate constat: adeoque vere, & proprie vniri vlteriori substantiæ absolutæ, v3. naturę diuinę, quidquid sit an hæc vnio pro termino formali respiciat personalitatẽ præcise, an indiuisibiliter totã personam, de quo nõ est nostrum disputare.

Finem huic disputationi facere posset Aristoteles, & cum Aristotele Philosophi omnes, penes quos est axioma: quidquid superadditur substãtię completæ; facit cũ illa vnum per accidens: sed subsistẽtia est forma quæ superadditur substantiæ cõpletę; ergo subsistentia facit vnum per accidens. Cui respõdebunt alij; formam illã quæ superadditur vt supponitet substantiam completam non superaddi substantiæ completæ in ratione subsistentis, sed solum in ratione completæ in ratione specifica, & indiuiduali.

Hæc tamen responsio non satisfacit Philosopho, qui substantiæ completæ, & singulari nihil superaddit, nisi vt faciat vnum per accidens. Eadem enim responsio obuia est contendenti albedinem superuenientem homini non facere vnum per accidens. Quẽadmodum enim dicunt illi naturam singularem præsciudendo à forma superaddita

esse

esse completam singulariter, seu in ratione substantiæ singularis; non tamen in ratione substantiæ subsistentis: ità respondebit hic hominem præscindendo ab albedine esse cõpletum in ratione hominis, non tamen in ratione albi. Replicantibus autem album esse vnum per accidens, subsistens verò esse vnum per se, facile erit reponere peti principium. Hoc enim ipsum controuertitur, an subsistens vt tale sit vnum per se, an vnum per accidens. Dabitur esse vnum per se secundum id, pro quo supponit; quod & de albo datur. Negabitur esse vnum per se, tam secundum id, pro quo supponit, quam secundum id, quod significat. Hoc est rem denominatam esse substantiam, denominationem ipsam esse accidentalem. Nos dum diximus in substantia completa tam secundum rationem specificam, quàm secundum indiuidualem nihil aliud requiri, vt sit suppositum: nihil patimur ab hoc argumento, vt apparet ex dictis.

Dices: hoc idem argumentum valere contra rationem vnius per se in Christo Domino. Nam etiam secundum nos Verbum diuinum aduenit naturæ singulari in sua ratione specifica completæ: sed quicquid aduenit enti huiusmodi, facit cum illo vnum per accidens; ergo &c.

Resp. disparitatem quoad hoc inter nostram, & oppositam sententiam esse: quòd in hac aliquid superuenit naturæ singulari in sua ratione specifica completæ, faciens cũ illa vnum in eo ordine rerum, in quo dixit Philosophus, quòd quicquid superuenit naturæ singulari in sua ratione specifica com-

pletæ facit vnum per accidens; videlicet in ordine entis naturalis. At in nostra: Verbum naturam singularem in sua ratione specifica completam assumens, illamque sibi vniens, non facit cum illa vnum in eo ordine rerum, quem examinauit Philosophus, sed in ordine altiori, entis videlicet supernaturalis. An autem naturæ singulari creatæ esset vnibilis substantia increata in vnum per se, numquam cogitauit Aristoteles. In Christo igitur Domino Verbum diuinum est naturæ assumptæ summe perfectiuum per communicationem ipsius adeoq. perfectionis substantialis infinitæ, & per huiusmodi communicationem trahens ipsam ad rationem vnius simpliciter, & per se, modo longe altiori, quam forma substantialis per communicationem sui ad materiam trahat illam in vnitatem substantiæ.

QVAESTIO VI.

De prioritate naturæ.

ARTICVLVS I.
Quid sit esse prius natura, & quibus conueniat?

DE prioribus hac quęstione agendum est: examinando quęnam sint illa, quibus conueniat naturæ prioritas. Atque vt methodice procedamus. Aristoteles in prædicamentis cap. de *priori* varios modos enumerat, quibus vnum altero prius dici solet. Prima, & no-

notiſſima prioritas eſt illa, quæ dicitur ſecundum tempus. Ità annus præſens eſt prior futuro, annus exactus prior præſenti.

Secunda prioritas eſt à ſubſiſtendi conſequentia; conſiſtitq; in hoc quod ab exiſtentia vnius, inferatur exiſtentia alterius, & non è conuerſo; v. g. ab exiſtentia canis rectè infertur exiſtentia animalis. Valet enim: eſt canis; ergo eſt animal; non è conuerſo: eſt animal; ergo eſt canis. Hoc autem quod infertur dicitur altero prius, vt in exemplo allato, animal eſt prius cane. Prioritatem hanc alibi logicam appellauimus, & confudimus cum ſuperioritate.

Tertia prioritas eſt prioritas ordinis. Ità in ſcientijs addiſcendis Grãmatica eſt prior alijs, quia in ordine diſcendi Grammatica ponitur primo loco.

Quarta prioritas eſt prioritas dignitatis, ſecundum quam id quod honorabilius, dicitur prius eo, quod minus honorabile. Ità Rex eſt prior ſubditis, & in multis Ciuitatibus illi, qui Magiſtratum gerunt, appellantur Priores, ſicut & in cænobijs, qui alijs fratribus præſunt.

Quinta prioritas eſt prioritas naturæ: quę capite citato ſic à Philoſopho definitur. *Eorum quæ conuertuntur ſecundum eſſe conſequentiam, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conuenienter prius natura dici poteſt.*

Ad intelligentiam huius definitionis: notandum eſt primo; quod conuertentia illa, quæ ponitur in definitione prioris eſt conuertentia cum diſtinctione reali, inter ea, quæ dicuntur ad conuertentiam. Idem eſt autem conuerti ſecundum eſſe conſequen-

tiam, & dici ad conuertentiam. Ratio est clara, quia talis conuertentia est inter ea, quæ habent inter se habitudinem causæ, & effectus; habitudo autem huiusmodi est inter distincta realiter.

Notandum secundò istas particulas: *Quod alteri quomodolibet causa est*, posse facere varios sensus, valde inter se diuersos. Posset enim aliquis ex his particulis intelligere omne id esse prius natura respectu alterius; quod quomodolibet, hoc est, quod in quocumque genere causæ, est causa illius. In hoc sensu quælibet causa siue extrinseca, siue intrinseca esset prior natura suo effectu: putà albedo esset prior natura albo, & sic de cæteris. Alius sensus est ly *Quomodolibet* extendere rationem causæ etiam ad conditionem; adeoque prioritatem naturæ conuenire non solùm causis; sed conditionibus prærequisitis ad effectum. Porrò nomen causæ per ampliationem quandam extendi etiã ad conditionem inuenies passim etiam apud Philosophum, vbi non semel proximitas agentis ad passum ponitur pro causa huius, vel illius effectus.

Postquam Philosophus cap. *de priori*, prioritatem naturæ explicuit: sequenti capite quod est *de simul*: simultatem naturæ describit his verbis: *Natura simul sunt quæcumq. conuertuntur quidem secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri causa est vt sit.* Exemplum in re metaphysica clarissimum habebis si falso putes è rationali fluere indiuisibiliter, & risibile, & flebile, vt duas potentias physice distinctas. Nam omne risibile est flebile, &

omne

omne flebile risibile; adeoq. dicuntur secundum eius, quod est esse consequentiam: sed neutrum alteri causa est: vtrumq. autem ab eadem causa dimanat. His positis.

Malè definientes prius natura facile impugnantur. Quidam existimant prius natura describi à Philosopho 5. Metaph. cap. 11. vbi sic habet: *Sunt priora secundum naturam, atque substantiam quæcumq; contingit absq; alijs esse, illa verò sine istis minime.* Aiunt igitur prius natura respectu alterius illud esse, quod sine altero esse potest, cum alterum nequeat esse sine ipso.

Hanc definitionem impugnabis ex conceptu causæ necessariæ. Repugnat enim causam necessariam esse sine suo effectu, eque, ac effectum esse sine causa: & tamen causa necessaria habet veram prioritatem naturæ respectu effectus. Naturaliter neque causa necessaria potest esse sine effectu. Supernaturaliter etiam effectus potest esse sine causa, à qua est, immò vt habes ex dictis, & hæc causa sine hoc effectu, & hic effectus sine hac causa naturaliter esse possunt. Hæc igitur definitio, vt ait Philosophus, est Platonica, & respiciens ad ideas, quas putauit Plato ità esse causas singularium, quæ oriuntur, & occidunt, vt hæc quidem sine ideis esse non possent, possent autem ideæ sine his.

Dicunt alij prioritatem naturæ consistere in independentia vnius ab alio, puta causæ ab effectu; posterioritatem verò in dependentia effectus à causa. Hæc definitio peccat in multis. Primo sunt infinita, à quibus nihil pendeo, & tamen respectu illorum nó habeo prioritatem naturæ. Numera si potes

lapides & ligna, & innumerabilia alia, à quibus nihil dependeo, & vide an sim prior natura respectu eorum. Secundò: controuertitur, an sit possibilis mutua prioritas naturæ, ergo prioritas huiusmodi ita definiri debet vt non excludat formaliter rationem mutuæ, seu reciprocæ: & consequenter ad rationem prioris non debet pertinere formaliter ratio independentis, hoc est in conceptu prioris definitiuo debet præscindi à possibilitate, vel impossibilitate talis dependentiæ.

Prioritas igitur naturæ definita est, & iterum definitur à nobis: *Ordo huius ad hoc vt actus primi ad secundum.* Iuxtà hanc definitionem quidquid quomodolibet, hoc est siue vt causa, siue vt conditio pertinet ad actum primum alterius; respectu eiusdem, prius natura conueniēter dici potest. Vt igitur videas, an hoc, vel illud respectu cuiuslibet sit prius: vide an in potentia, seu sufficientia adæquata ipsius aliqualiter includatur. Hac posita definitione quærendum est, an omnibus an solum aliquibus causis conueniat prioritas: adeoque excurrendum erit, sed celeri cursu, per singulas causas.

Negant aliqui prioritatem naturę conuenire finali. Sciendum est ad prioritatem naturæ non requiri prioritatem temporis. Admittitur hoc communiter, & ostenditur in causa necessaria, quæ in eodem instanti, in quo est, operatur; vnde si Solem fingas æternum, fingis æternam & lucem. Hinc habes causam finalem non repellendam esse à ratione prioris, eo quod non antecedat tempore effectum. Potest igitur aliquid antecedere

cedere

cedere causalitate quin antecedat tempore. Rursùs hæc ipsa antecedentia potest esse, vel secundum existentiam physicam, vel secundum existentiam intentionalem; hanc secũdam concedes causę finali, primam negabis. Hinc est, quod dicitur finem esse primum in intentione, vltimum in executione.

Dic igitur causam finalem habere prioritatem naturæ respectu effectus. Probabis, quia in ijs quæ agunt propter finem, intentio finis constituit potentiam physicam, & sufficientiam ad obtinendum ipsum; ergo finis secundum intentionem antecedit natura seipsum, & media ad seipsum, secundum rem. Hoc est, quod intelligit D. Thomas vbi dicit inter alias causas principatum tenere quodammodo causam finalem.

De efficienti non puto esse, qui dubitet; patet enim quod omne quod fit, est à potente ipsum efficere, & consequenter præsupponere sibi causam efficientem sui. Patet hoc ipsum tum ex definitione efficientis: *Primum vnde motus*, superiùs explicata, tũ ex dicto inter sapientes vulgari: *Vnumquodq; agit in quantum est actu.*

Ex nihilo nihil fit. Debet igitur rei, quæ fit præsupponi subiectum ex quo fiat. Habet igitur causa materialis prioritatem naturæ respectu totius: totius autem, non vero singularum partium constituentium totum. Patet hoc. Ipsa etiam materia constituit totum: materia non præexistit materiæ, ergo materia non preexistit omni constituenti totum. Huc facit quod diximus causam efficientem non esse se sola sufficientiam adequatam, vt aliquid de nouo existat, sed in-

digere alia natura adiutrice, hoc est materia: sermo est autem de causa efficiēte creata, vt sæpius hactenus dictum est.

Potest autem materia prima comparari non solùm cum toto, sed etiam cum forma. Rursus non solùm cum forma materiali, sed etiam cum immateriali. Respectu vtriusque dic materiam habere prioritatem naturæ; respectu materialis per modum causæ rigorose sumptæ: respectu immaterialis, hoc est animæ rationalis, per modum subiecti prærequisiti. Hæc omnia clarent ex dictis.

De causa formali: nega quod sit prior natura. Ratio est: quia forma non est quid requisitum ex parte actus primi: immò illa eadem actione qua ponitur forma, ponitur effectus simpliciter. Putà ea actione qua ponitur albedo, fit albū: albedo igitur non est aliquid quod præsupponatur, vt constitutiuum sufficientiæ adæquatæ ad album.

Dixi: eadem actione, qua ponitur albedo, fieri album, quod pariformiter intelligendum est in omnibus totis, seu substantialibus, seu accidentalibus; dummodo hæc per formam materialem constituantur. Dictum est enim suprà eadem actione produci formam, & vnionem communicatiuam formæ ad subiectum. In homine non ità contingit, nec enim actio eductiua vnionis est productiua formæ: sed idem actus primus determinans causam creatricem ad productionem animæ, est determinatiuum ad actionem eductiuam vnionis: duæ igitur istæ actiones altera eductiua vnionis, altera creatiua animæ, concomitanter se habent, &

quam-

quamuis à diuersis agentibus sunt tamen ad exigentiam eiusdem subiecti indiuisibiliter ad vtrumque dispositi. Igitur neque forma, neque vnio præcedunt natura totum: quandoquidem vtraq. præsupponit totum actum primum ad totum.

Quamuis autem de forma dictum sit alibi, hanc esse subiectum adhæsionis illius vnionis, cui pro subiecto inhæsionis adæquato assignata est materia: non propterea habet prioritatem naturæ respectu eiusdem vnionis; nàm subiectū adhæsionis non exercet neque causalitatem, neque rationem conditionis prærequisitæ: quod olim exemplificauimus in actione creatiua distincta à termino creato, adeoq. recepta in ipso tamquam in subiecto, non tamen tamquam in præsupposito. Quod exemplum; si terminus creatus creatur actione sibi superaddita, est verum, & clarum: si secus, est clarum: quod sufficit.

An actiò sit prior natura effectu dubitari potest, ab ijs pręcipuè, qui actionem viam vocant ad terminum: & de via, & termino sic philosophantur; sicut vulgus de via Iulia, & Mole Adriani: est enim euidens viam prędictam pręcedere Molem, adeoq. si non euidens, saltem proximū euidenti, est actionem natura pręcedere terminum, qui per ipsam ponitur in rerum natura.

Dicendum est actionem non esse priorem natura; sed ipsammet prioritatem causę ad effectum; & indiuisibiliter posterioritatem effectus ad causam. Explicatur hoc. Actio est formalissima ratio, per quam causa dat esse effectui, & effectus recipit esse à causa,

ergo per actionem causa constituitur causa in actu secundo huius effectus; & hic effectus constituitur effectus in actu secundo, huius causę. Rursùs actionem non pręcedere natura effectum probatur ex dictis; quia actio non se tenet ex parte actus primi, nec constituit potentiam adęquatam ad existentiam alterius: immò actio ipsa procedit à toto actu primo, & est formalissima reductio actus primi in secundum.

Vt in hac materia facile fugias ęquiuocationes innumeras aduerte pro eodem sumi prius natura, & causam, ampliando, vt dictum est, acceptionem causę. Sicut igitur causa considerari potest, vel in actu primo, vel in actu secundo; ità etiam prius natura considerari potest, vel in actu primo, vel in actu secundo, hoc est vel in exercitio, vel prescindendo ab exercitio sui prioratus. Qua in re philosophamur omnino cohærenter ad ea, quę diximus de relationibus. Docuimus enim ibi, id quod est prius, constitui in ratione prioris per id quod est posterius; & è conuerso. Putà sum prior Antichristo per durationem meam, & durationem Antichristi; & vicissim Antichristus est posterior me, per durationes suam, & meam. Vbi vides, quod quamuis hic ad huiusmodi prioritatem, & posterioritatem duas durationes requiram, non tamen ad rationem effectus, & causæ in actu secundo non sufficit vnica actio, cum suprà probauerimus per eandem indiuisibilem rationem alterum agere, & alterum agi.

De prioritate in actu secundo loquitur Philosophus vbi dicit prius & posterius dici se-

ci secundum id quod est esse consequentiam. Ex hoc enim quod causa sit in actu secundo causa, recte inferes esse effectum. & vicissim ex eo quod sit effectus, recte inferes esse causam in actu secundo. Vbi aduerte ly *in actu secundo* non appellare actualem existentiam causæ, sed actualem causationem Sæpe enim id quod est causa, actu est, absque eo quod actu causet, quod patet in causis liberis, quæ completæ ad agendum tamen otiantur, vnde prioritatem quidem habent in actu primo, non autem in actu secundo: non enim datur prius vt tale, nisi per posterius. Quæ omnia patent ex alibi dictis.

ARTICVLVS II.

An detur mutua causalitas?

NOmine mutuæ causalitatis, intellige hic quancumque mutuā prioritatem naturæ, quam breuius nomine causalitatis complectimur. Ita loquuturi sumus in vniuersa hac materia. Dico 1. non repugnat mutua prioritas. Probatur conclusio: quia media & finis se inuicem causant; ergo non repugnat quod duo sint sibi inuicem causa. Antecedens probatur: quia sanitas est finis sectionis venæ, adeoque sectionem venæ finaliter causat; ipsa autem sectio venæ causat sanitatem; ergo media & finis se inuicem causant. Hæc conclusio est expressa Aristotelis 2. Physic. textu 30. vbi sic habet. *Sunt autem quædam & ad inuicem causæ: vt laborare causa est bonæ habitudinis, & hæc laborandi, sed non eodem modo; sed hoc qui-*

dem vt finis, illud autem vt principium motus. Videlicet laborare, hoc est exercere se est causa efficiens sanitatis; sanitas autem est causa finalis laborandi seu se se exercendi.

Constat hæc eadem conclusio ex dictis; vidimus enim causæ finali competere veram prioritatem naturæ: vidimus etiam competere efficienti: media autem sunt causa efficiens finis; finis autem est causa finalizans media: media igitur & finis se mutuo causant, hic quidem secundum esse intentionaliter, illa vero secundum esse physice. Aduertunt hic Conimbricenses 2. Physic. cap. 7. quæst. 9. finem esse causam efficientis quoad eius causalitatem, non tamen quoad eius esse. Puta sanitas non est causa quod sit Galenus in rerum natura, sed quod Galenus operetur & operante Galeno existat sectio venæ vel abstinentia, vel quodlibet aliud huiusmodi aptum auerruncandæ infirmitati.

Dices: sequitur ex hac doctrina, idem causare seipsum: consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia sanitas quæ intentionaliter est, non est alia sanitas ab ea quæ realiter erit: prima causat secundam; ergò causat seipsam. Ergo illa sanitas est à se: ergo est Deus, quia aseitas est ratio differentialis Dei. Minor probatur ex hac ipsa vltima consequentia: quia si causat seipsam est à se. Hinc nihil euidentius esse aiunt hoc principio: *omne quod fit ab alio fit*.

Resp. distinguendo maiorem: idem secundum esse physice est à se secundum esse intentionaliter, & quidem vt à causa inadequata: concedo; idem secundum eundem

modum

modum essendi, aut vt à causa adæquata est à se. nego maiorem. Et eodem modo distincta minori; nego consequentiam. De Deo dicitur quod sit à se, non tamen dicitur quod sit causa sui, in quo facile est rudiores impingere. Dicitur autem esse à se, hoc est independenter à qualibet causa. Vide quam hoc sit diuersum ab illo esse à se quod tribuimus sanitati, non consistente in alio, nisi quod sanitas intentionaliter existens in anima tum Calliȩ ægrotantis, tum Galeni curantis, determinet ad positionem mediorum, efficientium ipsam secundum esse simpliciter: diximus autem sanitatem secundum huiusmodi esse, non esse causam adȩquatam sui, quod patet, quandoquidem præter intentionem sanitatis ea omnia requiruntur, quæ vere sanitatem efficiunt.

Dico 2. Repugnat mutua causalitas secundum idem esse in eodem instanti reali. Mutuam causalitatem secundum esse physice negant in eodem genere causandi aliqui, qui eandem concedunt in diuerso genere causæ. Puta negant possibilem esse mutuam causalitatem inter efficientem & efficientem; ita vt & *A* efficiat *B*, & vicissim efficiatur à *B* Concedunt autem inter causam materialem, & formalem, ita vt & materialis secundum existentiam physicam concurrat ad existentiam formæ, causando illam in genere causæ materialis; & vicissim forma causet materiam in genere causȩ formalis. Si tāti esset aliorum sēsa indagare, quāti est explicare nostra, inueniremus eos qui sic loquuntur, vel decipi nomine causæ formalis, vel non dissentire à nobis,

Nostra conclusio est vniuersalis negatiua, reijcitque omnem mutuam causalitatem secundùm idem esse tam in eodem quã in diuerso genere causæ. Oportuit autem addere: *in eodem instanti* quia non est dubium quin ægrotus seruatus à Medico, possit Medicum suum grauiore morbo liberare, & Pater cui vitam debet Filius, posset vicissim vitam recipere, hoc est conseruationem vitę à Filio.

Conclusio sic explicata probatur: illud est prius natura modo dicto, quod per suum esse physice constituit actum primum seu sufficientiam adæquatam ad id quod dicitur posterius; ergo id quod est posterius nequit esse prius natura respectu illius eiusdem; ergo inter prius & posterius repugnat mutua prioritas. Secunda consequentia est euidens, prima probatur; quia si *A* esset prius *B* priori se, eo ipso esset in actu primo seu inter constitutiua actus primi & sufficientiæ adæquatæ ad *B*: si autem esset ex constitutiuis actus primi ad *B*, eo ipso esset antequam esset, & consequenter præsupponeretur sibi ipsi. Patet hoc quia sufficientia adæquata ad *A* præsupponit *B*, ergo præsupponit sufficientiam adæquatam ad *B*: sed in sufficientia ad *B* includitur *A*; ergo *A* præsupponitur ad *A*, vt est manifestum. Hoc argumentum est illud idem quod alibi ex Philosopho retulimus, vbi de ingenerabilitate materiæ.

Hoc quod posuimus in *A* & *B* melius fortasse videbis in duplici igne. Suppone igitur ignem *A* esse causam ignis *B*. In hac ipsa suppositione ponis ignem *A* inter constitutiua potentiæ prerequisitæ ad ignem *B*.

Quod

Quod si rursus ponas ignem *B* esse causam ignis *A*, tam ipsum ignem *B* ponis inter constitutiua sufficientiæ prærequisitæ ad ignem *A*: & consequenter præsupponis ignem *A* ad ignem *B*: rursus præsupposuisti ignem *B* ad ignem *A*; ergo ignem *A* præsupponis sibi ipsi: implicat enim esse inter constitutiua potentiæ adæquatæ ad potentiam adæquatam sui, & non præsupponi ad potentiã adæquata sui, & simul implicat præsupponi ad potentiã adæquatã sui, non præsupponi ad se. Idem autẽ esse antequã sit quocũq; genere anterioritatis videtur repugnãs ex terminis.

Decipiuntur autem in hoc quod firmiter teneãt prioritatem & posterioritatem secundum naturam non esse prioritatem aut posterioritatem secundum tempus. Vident enim repugnare in terminis aliquid quod incipit esse in instanti *B*, præfuisse in instanti *A*; sed cum priori as & posterioritas inter causam & effectum sit in eodem instanti facile credunt idem prius esse simul & posterius, hoc est idem quod primo est in instanti *A*, in eodem instanti *A* esse antequam sit: quandoquidem ante & post secundum naturam, sunt in eodem instanti.

Verum quam repugnat intelligenti quid sit prioritas & posterioritas temporis, rem, quæ primo est in instanti, *B*. præfuisse in instanti *A*; tam repugnat intelligenti quid sit prioritas & posterioritas naturæ, rem, quæ est posterior natura in instanti *A*, in eodem instanti *A* præfuisse secundum naturam. Ratio est quia præfuisse secundum naturam, est esse inter ea quæ constituunt potentiam adæquatã à non esse translatiuam ad esse: repu-

 gnat

gnat autem in potentia seu intra constitutiua potentiæ huiusmodi, recenseri vt iam translatum id quod transferendum est à non esse ad esse. Propterea dicitur actus primus adæquate distingui ab actu secundo, adeoq; in toto actu primo nihil includi formaliter de actu secundo. Ex quibus apparet conclusionem suprapositam ipsa sui explicatione satis manifeste probari. Probabitur autem vberius responsione ad obiectiones.

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

OBiectiones quæ fiunt contra veritatem propositam petuntur partim ex quibusdam modis loquendi, partim ex quibusdam experientijs; & rationes huiusmodi dicentur à nobis rationes physicæ ad differentiam quorundam argumentorum, quæ postea proponentur petita ex moralibus.

Ad solutionem earum quæ nituntur modis loqnendi sciendum est aduersarios sæpe abuti particulis quibusdam aptis significare quamcunque connexionem, ad probandam connexionem causæ & effectus, quæ cum mutuo de pluribus extremis dicantur, mutuam inter plura causalitatem, dependentiam, & prioritatem importare videntur. Particulæ autem huiusmodi sunt: *ideo*: *quia*: *si non*: & aliæ id genus; quasi vero per ipsas semper importetur ratio causæ, vel conditionis præsuppositæ; cum certum sit particulas huiusmodi quamlibet connexionem aut inseparabilitatem importare posse. Res in exemplo apparet. *Ideo homo est risibilis: quia est ra-*

tio-

tionalis. Ideo Petrus est homo quia est animal rationale. Si non daretur flebile non daretur risibile, & è conuerso.

Per particulas huiusmodi importatur connexio quædam, qualis autem sit illa connexio, per easdem particulas non explicatur. Hinc non est legitima hęc consequentia: *ideo homo est risibilis quia est rationalis; ergo rationale est radix risibilitatis.* Quamuis enim sit verum consequens; est tamen illegitima consequentia, vt patet ex eadem forma pro consequenti falso: *Ideò Petrus est homo, quia est animal rationale; ergo animal rationale est radix humanitatis.* Patet enim, quod non sicut se habet risibile ad rationale, ità homo ad animal rationale. Hoc idem de particulis reduplicatiuis alibi notatum est. His positis.

Obijcitur primò, Materia causat formam, & forma materiam; ergo inter materiam, & formam datur mutua causalitas. Antecedens continet duas partes. Prima est, quod materia causet formam, & hæc probata est vbi de causa materiali. Secunda pars est, materiam vicissim causari à forma. Hæc autem probatur. Primò in sententia Thomistica materia existit per esse formæ; ergo forma dat esse materiæ: dare autem esse, & causare sunt idem. Secundò, quemadmodum materia est causa materialis formæ: ità etiam forma est causa formalis materiæ: quidquid autem est quomodolibet causa alterius, est prius natura altero; ergo tam forma est prior natura materia, quàm materia est prior natura forma. Tertiò; ideò existit materia, quia existit forma; &, si non existeret forma

ma non existeret materia, ergo forma est causa materiæ, & prior materia.

Resp. negando antecedens; quod est eorum, de quibus supra, qui aiunt repugnare quidem mutuam causalitatem in eodem genere, secus autem in diuerso genere causæ. Ad primum: dictum est alibi. Addo quod etiam si forma esset existentia materiæ, non inde legitime inferres esse priorē materia: esset enim causa materiæ vt essentis, seu vt existentis in genere causæ formalis: dictum est autem suprà causam formalem non esse priorem effectu formali, quem præstat. Ad 2. aliud est esse causam formalem totius, aliud materiæ in sententia Thomistica materia est formaliter per formam; in sententia nostra totum est formaliter per formam hec potius quam illud, seu in hac potius quam in illa ratione substantiæ: in neutra sententia necesse est prioritatem àdmittere. Ad 3. vel nega antecedens, vel distingue: si non existeret forma, non existeret materia ex defectu finis: omitte; ex defectu prærequisiti: nega. Posses etiam omittere antecedens, & negare consequentiam. Ex duobus inseparabilibus si non existeret vnum non existeret alterum; nec tamen necesse est inseparabilia quælibet habere inter se connexionem causæ, & effectus.

Immò sæpe ex defectu consequentis rectè arguitur defectus antecedentis. Putà: Antichristus nullibi est, ergo non est. Et: si nullam vbicationem haberem non existerem: cum tamen certum sit vbicationem non esse quid prius mea existentia. Hinc alibi diximus consequens physicè, esse logice antecedens

cedens, quia ex consequenti rectè inferes antecedens, vt patet in hac illatione: Petrus est hic, ergo est. Item: est risibile, ergo rationale. In primo consequens physicum ponitur pro antecedenti, & antecedens physicum pro consequenti: esse enim præcedit physicè esse in loco. In secundo consequens metaphysicum infert metaphysicum antecedens: risibile enim secundum considerationem metaphysicam profluit à rationali.

Dices: plus requiritur ad conseruandum materiam sine forma, quam cum forma, ergo forma, influit actione conseruatiua in materiam; sed etiam & in eodem instanti materia influit, seu conseruat in genere causæ materialis formam; ergo inter materiã, & formam datur mutua causalitas. Antecedens probatur: quia agens naturale non conseruat materiam sine forma substantiali, conseruat autem cum forma; ergo plus requiritur ad conseruandum materiam sine omni forma, quam cum aliqua forma. Probatur iam consequentia: quia insufficientia quæ est in agente naturali ad conseruandam materiam sine forma, adiuuatur per existentiam formæ quando adest, suppletur autem ab auctore naturæ quando abest; ergo est aliquis influxus formæ in materiam. Si enim forma nihil influit in materiam cur difficilius est materia sine forma, quam cum forma?

Totum hoc argumentum laborat in supposito. Causa faciens, & conseruans materiam est solus Deus, vt patet ex dictis de ingenerabilitate, & incorruptibilitate materiæ. Hinc falsum est difficiliùs esse hanc

con-

conseruari sine omni forma, quam cum aliqua forma: quamuis connaturalius sit, & magis modo sibi debito sociata formæ, quā ab eadem diuisa; forma igitur non influit in conseruationem materię, nisi fortè in ratione finis. Nega igitur antec. Ad probationem nega iterū antec. Ad vltimā, & lepidissimā interrogationē acriori interrogatione respondeas, videlicet si vbicatio, si duratio nihil influunt in esse Petri: cur impossibile est Petrum esse sine omni vbicatione, & duratione? His, & alijs huiusmodi interrogationibus satisfactum est, vbi dictum est quędam necessario consequi ad esse, itaut res sine quibusdam, omnino; sine alijs saltem naturaliter esse non possit. Petrus sine omni vbicatione nequit esse, neque de potentia absoluta; vt communiter aiunt. Materia prima nequit naturaliter carere omni forma substantiali, vt dictum est alibi.

Aduerte autem ex hoc quod Deus materiam naturaliter conseruet cum forma; sine forma autem miraculose; non inferri eundem Deum plus virtutis exerère in vna circumstantia, quam in alia: sed solum in vna circumstantia dispensare legi naturæ, non autem in alia. Non requiritur autem plus virtutis ad operandum cum dispensatione, quam sine dispensatione, sicut non plus linguæ requiritur ad loquendum cum licentia, quam sine licentia Superioris. Quæ omnia patent.

Obijcitur secundò. Actio creatiua Angeli recipitur in Angelo tamquam in subiecto; ergò Angelus est causa passiua suę creationis. sed vicissim actio creatiua est causa

An-

Angeli; ergo inter Angelum, & creationem Angeli datur mutua caufalitas.

Resp. effe controuerfum, an actio creatiua diftinguatur à termino qui creatur. Si non diftinguitur negatur fuppofitum antecedentis. Philofophus de huiufmodi actione nihil habet: quia putat nihil creari, iuxta illud: *Ex nihilo nihil fit.* Si autem diftinguitur dic, quod alibi dictum eft, Angelum effe fubiectum, fed non caufam actionis prędictæ. Subiectum alibi diuifimus in fubiectum inhæfionis, & fubiectum adhæfionis; quod fufficit ad folutionem præfentis, hoc eft nullius difficultatis. De actione etiam dictum eft hanc non effe priorem termino, fed ipfammet prioritatem caufæ refpectu termini. Sunt qui actionem priorem vocent prioritate originis nihil aliud fortaffe intelligentes, nifi quod actio fit ipfamet formalis origo effectus à caufa.

Obijcitur tertio. In generatione fubftantiali vltima difpofitio ad formam eft caufa formæ; & viciffim forma eft caufa vltimæ difpofitionis ad ipfam; ergo inter vltimam difpofitionem & formam datur mutua caufalitas. Antecedens, quo ad primam partem probatur. Quia vltima difpofitio ad formã fubftantialem eft vnum ex conftitutiuis potentiæ adæquatæ feu actus primi completi ad exiftentiam formæ: productio enim formæ præfupponit natura vltimam difpofitionem ad ipfam: imo hoc ipfum fonare videtur hæc vox: *difpofitio*: cum idem fit difponi quod præparari ad hoc & ad illud. Probatur iam quoad fecundam partem, quia formę in compofito tribuitur influxus in accidenciden-

cidentia, quæ sunt propria talis compositi; vnde dici solet formam esse radicem & principium eorum accidẽtium quæ sunt in toto. Hinc etiam est quod dicitur in toto formam esse causam formalem totius; efficientem vero accidentium totius: inter accidentia autem quæ sunt huius totius maxime proprium est vltima dispositio. Secundam partem antecedentis alij aliter probant; videlicet: forma est causa passiua & subiectum inhæsionis vltimæ dispositionis ad ipsam; est de ratione causæ passiuæ præsupponi natura ad id cuius dicitur causa; ergo forma natura præsupponitur ad vltimam dispositionem.

Hæc omnia refelluntur ex professo in libris de Generatione. Interim: nega antecedens, quoad secundam partem. Ad primam probationem nega antecedens. Ad secundã nega maiorem. Forma nullo modo præsupponitur dispositioni ad se, adeoq. respectu vltimę dispositionis non habet rationẽ causæ neque efficientis neq. passiuę. Patet hoc ex ipso argumento Aduersarij: implicat enim A præsupponi vltimę dispositioni ad A & hoc argumento vt euidenti vtemur, vbi ostendemus subiectum inhæsionis adæquatum accidentium esse solam materiam. Sed hæc supponenda sunt hic, non probanda.

Obijc. quarto. Expulsio formæ veteris præcedit natura introductionem nouæ, & introductio nouæ vicissim expulsionem veteris; ergo datur mutua præcedentia secundum naturam. Antecedens probatur: ideo expellitur vetus quia introducitur noua; & ideo introducitur noua quia expellitur vetus. Item non expelleretur vetus, si non introdu-

cere

ceretur noua; non introduceretur noua, si non expelleretur vetus; ergo &c.

Resp. negando antecedens. Ad probationem patet ex dictis. Nihil probatur per reuolutionem illarũ particularũ; nisi inseparabilitas introductionis nouæ, & expulsionis veteris formæ.

ARTICVLVS IIII.

Proponuntur & soluuntur argumenta petita ab experientiis.

PRimum argumentum sit illud quod petitur ex duobus carbonibus ignitis inuicem approximatis. Calor carbonis *A* conseruat calorem carbonis *B*, & vicissim calor carbonis *B* conseruat calorem carbonis *A* ergo inter calores *A* & *B* datur mutua causalitas, seu mutua dependentia. Antecedens patet experientia: quia per separationem contingit facilius vtrumlibet & vtrumq. calorẽ diminui, & extingui; ergo calor proximus calori, fouet calorem. Hoc idem patet infinitis alijs Experimentis, puta duæ manus calidæ mutuo fouent suum calorem periturum hercle si separentur.

Secundũ petitur ex duobus baculis se inuicem sustinentibus, seu ad se inuicem inclinatis. Vbicatio baculi *A* est causa vbicationis baculi *B*, & vicissim vbicatio baculi *B* est causa vbicationis baculi *A*, ergo inter istas duas vbicationes datur mutua dependẽtia. Antecedens probatur quia remoto baculo *A* præcipitat baculus *B*, nisi proximitas baculi *A* per aliquid aliud suppleatur; ergo

proxi-

proximitas baculi *A* influit seu determinat vel per modum cusæ, vel per modum conditionis ad vbicationem baculi *B*; idem dic è conuerso de vbicatione altera respectu alterius sibi pioximæ.

Tertium petitur ex ingressu venti & apertione fenestræ. Pro priori ad ingressum venti intelligitur aperta fenestra: quì enim per fenestram clausam ventus ingrederetur? sed vicissim pro priori ad apertionem fenestrę intelligitur ingressus venti; ergo hęc duo se mutuo causant seu præcedunt. Secunda pars probatur: quia causa fenestram aperiens est ventus ingrediens; ergo pro priori ad aperitionem fenestræ intelligitur ventus ingrediens. Item: ideo ingreditur ventus, quia fenestra est aperta: & ideo fenestra aperitur, quia ingreditur ventus, ergo & c.

Quartum petitur ex motu rotæ *A* & rotæ *B* in eodem curru. Motus rotæ *A* est causa vel conditio ad motum rotæ *B* & è conuerso motus rotæ *B* ad motum rotæ *A*, ergo isti duo motus se inuicem causant. Antecedens probatur. Si impedias rotam *A* seu motum rotæ *A* non mouetur rota *B*. Idem dic de impedito motu rotæ *B* respectu motus rotę *A*. Hinc inferes: ergo negatio motus in rota *A* est impedimentum motus in rota *B*, & è côuerso: ergo motus rotæ *A* est negatio impedimenti ad motum rotę *B*, & è conuerso. Consequentia liquet attendenti, ergo motus rotæ *A* est conditio ad motum rotæ *B*. Probatur hęc vltima consequêtia: quia inter conditiones requisitas ad effectum ponitur negatio impedimenti; ergo mòtus rotæ *A* est pro priori ad motum rotæ *B*; & è côuerso.

Pro-

Probatur vltima consequentia: quia conditio non minus quam causa, vt dictum est, constituit actum primum proximum adæquatum effectus faciendi.

Primum argumentum dissoluitur axiomate: *vis vnita fortior* Duo carbones simul vniti validius agunt in frigidum circumfusum, eiusdemq. actioni resistunt. Hinc ad argumentum in forma. Calor carbonis *A* conseruat calorem carbonis *B* per mutuum influxum vnius in alterum: nego, per simultaneam actionem & resistentiam vtriusq. in contrarium: concedo. Idem dic in omnibus alijs similibus experimentis. Moneri tamen debes considerandum esse hic nō solum carbonem & carbonem: sed etiam calorem & calorem. Non negamus carbonem *A* producere aliquid caloris immo aliquid ignis in carbone *B* & vicissim carbonem *B* in carbone *A*. Negamus illum calorem aut ignem qui à carbone *A* producitur in carbone *B*, produci ab illo eodem calore vel igne, qui est producens talis caloris vel ignis. v. g. Calor *A* si produxit calorem *B*. in alio; non producitur ipse ab eodem calore *B*.

Ad secundum. Consideranda est in vtroque baculo durities & impenetrabilitas. Ratione talis impenetrabilitatis vbi est vnum corpus nequit esse alterum, intellige in sensu composito. Hinc vbicatio baculi *A* incompossibilis est cum vbicatione baculi *B*: adeoque vna vbicatio impedit aliam per modum formæ incompossibilis. Quæ autem se mutuo impediunt ut incompossibilia non habent ordinem inter se prioris & posterioris. Hinc

rectè diceres ubicationes prædictas esse sibi mutuas conditiones, sed concomitantes. Sicut enim diximus supra non esse de ratione omnis causæ habere prioritatem, ita nec est de ratione omnis conditionis. Ita philosophatur, & sapienter Comptonus.

In forma igitur ad argumentum nega antecedens. Ad probationem Concesso antecedenti; distingue consequens: determinat in ratione determinatiui concomitantis: concede, antecedentis: nega. Ex his facile est ad reliqua. Quidquid enim suppleret pro proximitate baculi *A* eodem modo se haberet sicut se habet talis proximitas ad ubicationem baculi *B*; hoc est pro impedimento per modum rei incompossibilis; quod impedimentum ad differentiam impedimenti antecedentis vocare poteris impedimentũ formale: nam ex dictis supra, quod in qualibet denominatione sustinet rationem formæ, nõ exigit rationem prioris. Impeditur igitur descensus baculi *B* per vbicationem baculi *A* tamquam per impedimentum formale; hoc est tamquam per rem incompossibilem cum tali descensu.

Dices præscindendo ab vbicatione baculi *A* non datur actus primus adęquatus ad vbicationem baculi *B*, & è conuerso; ergo & vbicatio baculi *A* pertinet ad actum primum vbicationis baculi *B*, & è conuerso. Antec. probatur 1. quia si etiam præscindendo ab vbicatione baculi *A* detur prædictus actus primus adæquate; non est cur deficiente vbicatione *A* deficiat vbicatio *B*; ergo &c. 2. Quia talis actus primus adæquatus nõ est assignabilis; ergo, &c.

Resp.

Resp. neg. antec. ad primam probationẽ neg. antec. Vbicatio *A* si deficit, deficit ex defectu actus primi proximi ad se ipsam; sed actus primus proximus ad ipsam est indiuisibiliter ad vbicationem *B*; ergo &c. Ad secundam probationem iterum nego antec. Actus primus proximus adæquatus vbicationis baculi *B* est vterque baculus, motus antecedens vtriusq. siue à manu collocante siue ab alia causa. Impetus innati vtriq. baculo tendentes actu per hanc & illam lineã versus centrum, adeoque vnum ad alterum inclinantes & alia huiusmodi, quæ neutram includunt ex vbicationibus, & ad vtramque indiuisibiliter determinant.

Ad tertium. Nega antecedens. Ingressus venti & apertio fenestræ sunt effectus simultanei seu coeffectus eiusdem causæ indiuisibiliter intrudentis ventum & pellentis fenestram. Sicut in bilance ascensus lancis *A* & descensus lancis *B* sunt effectus simultanei eiusdem grauitatis. Ita etiam supra diximus expulsionem vnius formæ & introductionem alterius indiuisibililer, & sine vllo ordine prioris & posterioris esse ab eadem causa. Quod si Aduersarius quærat hic quænam sit illa causa fenestram pellens & ventum intrudens: pete ab ipso causam venti: & hoc firmiter tene te in effectibus simultaneis toties assignaturum causam vtriusque quoties assignabis causam vtriuslibet. Non est autem hic locus agendi de ventis & causis Ventorum, quæ omnia ad Meteoristas ex cõsuetudine huius vniuersitatis iam pertinent.

Ad quartum. Similiter negà antecedens. Etiam

Etiam isti duo motus videlicet rotæ *A* & rotæ *B*, sunt coeffectus causę indiuisibiliter vtramq. mouentis. Quod pariter liquet in exemplo allato bilancis. Sunt autem tales coeffectus vt actus primus proximus ad vtrũlibet sit actus primus proximus ita ad vtrũq. vt vnum sine altero edere nequeat. Puta in casu posito vtriusq. rotæ in curru; mobilitas rotæ *A* est de actu primo proximo non solum ad motum rotæ *A*, sed etiam ad motum rotæ *B*: & è conuerso: igitur si consideres actum primum motus rotæ *A* non attendes solum ad mobilitatem expeditam ipsius rotæ *A*, sed insuper ad mobilitatem expeditam rotæ *B*. Hinc sublata mobilitate rotæ *B*, vides è medio tolli actum primum proximum motus rotæ *A*; tolli, inquam, nō per ablationem motus rotæ *B*, sed per ablationem mobilitatis. Hinc impedita à motu rota *B* moueri nequit rota *A*, ex defectu alicuius antecedentis, seu alicuius se tenẽtis ex parte actus primi. Hoc autem non est ipsemet motus, sed impedimentum ad motũ cum quo implicat in terminis dari expeditã mobilitatem rotæ B.

Hinc patet ad ea omnia quæ seqũtur. Negatio motus Rotæ *A* est impedimẽtum motus rotæ *B*: formaliter: nega, præsuppositiuè: concede. Item motus rotæ *A* est negatio impedimenti ad motum rotę *B*: formaliter: nega; præsuppositiue: concede. Negatio motus rotæ *A* est impedimentum motus Rotæ *B*, præsuppositiue: quia hęc negatio est ex defectu proximæ mobilitatis Rotę *A*. Quæ cum sit indiuisibiliter proxima mobilitas Rotæ *B*, eo ipso est etiam ex defectu proxi-

mæ mobilitatis Rotæ *B.* defectus autem proximæ mobilitatis præsupponitur ad non motum. Sicut autem negatio motus est impedimentum; sic motus est negatio impedimenti: vtrumq. præsuppositiue. Quæ omnia liquent ex dictis. Considera igitur non motum ipsum, sed ea quæ natura præcedūt motum vtrumlibet, siue ea se teneant ex parte rotæ quæ mouenda est, siue ex partæ causæ, cuius est mouere; & habebis vnde argumentis huiusmodi plane satisfacias.

Fundatur hæc doctrina in doctrina Philosophi 5. Metaph. cap, 6. textu 8. vbi obseruat eorum quæ simul vinculata sunt, vnum per se motum,& non posse aliter esse; vnum vero: quia indiuisibilem. Duæ autem rotæ in casu posito sunt simul vinculatæ, seu cōnexæ seu etiam confixæ; earum igitur vnus est per se motus; & non potest aliter esse; & consequenter nequit motus vnius esse prior motu alterius.

Doctrinam hanc seipsa clarissimam explicat Philosophus exemplo lignorum,quæ nō pure iuxta ponuntur, sed aliquo vinculo colligantur in fascem. *Hinc* etiam apparet falsum esse, quod aliqui concedunt, videlicet etiamsi infigatur vna rota, dari tamen totum actum primum ad motum alterius. Ex hoc enim ipso quod est vnus vtriusque motus,implicat esse actum primum ad motū vnius non autem alterius. Igitur impedimētum ad motum vtriuslibet, est impedimentū ad motum vtriusq.

ARTICVLVS VI.

Satisfit argumentis moralibus.

A Causis physicis trãsitur in hac materia ad causas morales. Primum igitur argumentum sit. Dicat Petrus: nolo mouere manum dexteram nisi mouero sinistram, nec sinistram nisi mouero dexteram. In tali casu motus dexteræ pendebit dependentia à à priori, à motu sinistræ; & vicissim motus sinistræ à motu dexteræ; ergo dabitur mutua dependentia à priori. Antecedens probatur: quia motus sinistræ existens erit motiuum voluntati ad imperandum motum dexteræ,& vicissim &c.

Proponitur hic idem casus inter duos:puta inter Gabrielem & Raphaelem. Dicat Gabriel: nolo facere nisi quod videro Raphaelem facientem & vicissim dicat Raphael: nolo facere nisi quod videro Gabrielem facientem: in tali casu actus Raphaelis erit determinatiuum antecedens ad actũ Gabrielis; & è conuerso. Huiusmodi casus videntur quotidie accidere inter aulicos,qui ad quamlibet ianuam sibi inuicem protestantur se non ingressuros vel egressuros, nisi alium viderint precuntem. In quo, si bene aduertas, intercederet non modo mutua prioritas secundum naturam, sed etiam secundum tempus; ex quo liquet quam inaniter & otiose hæc argumenta excogitauerint ij,in quorum gratiam hic repetuntur.

Ad casum de Petro dic propositum huiusmodi fieri posse & seruari. Ad rationem: nega

nega antecedens. Aduerte Petrum nihil aliud dicere nisi: nolo mouere dexteram nisi mouero sinistram; quod propositum esse potest non mouendi nisi vtramq. manum. Hoc posito motus vnius non pendet à motu alterius, sed ab illa voluntate pendet indiuisibiliter motus vtriusq. adeoq. duo illi motus sunt coeffectus ab vno eodemq. voluntatis imperio simul pendentes. Si diceret: nolo mouere dexteram nisi prius mouero sinistram; & è conuerso; nega hoc propositum fieri posse a sapiente; aut vel à stulto seruari.

Hanc vltimam responsionem dabis in casu Gabrielis & Raphaelis. Dices enim neutrum per totam æternitatem quidquam acturum si stent promissis. Aulici qui sibi mutuo ita protestantur sibi mutuo mentiuntur: patet enim modo vnum, modo alterum profundiori capitis inclinatione petere veniam, quod desit vel promisso vel etiam iuramento. Quod interest ad rem nostram: vide quod qui mutuam prioritatem admittunt faciunt naturam similem inaniter proponenti, quod exequi sit impossibile. Fac enim *A* & *B* esse sibi inuicem causas. Tunc natura dicit: non ponam *A* nisi prius posuero *B*, nec ponam *B* nisi prius posuero *A*. Quod propositum est insipientis, & non intelligentis, quid demum proponat.

Aliud argumentum sit hoc. Dicat Imperator militi pugnaturo: en tibi ensem aureũ; si reportabis victoriam ab hostibus, sit tibi in pręmium victoriæ. Aut etiam, si mauis, preuideat Imperator futuram victoriam, & gladium quo pugnaturus & victurus est miles: ante victoriam ipsam, det militi in præ-

mium victoriæ. In hoc casu & victoria causat donationem gladij, & donatio gladij causat victoriam, ergo in casu prædicto datur mutua causalitas.

Ad hoc argumentum non male respondebis concedendo totum. Sed quid inde? Quasi vero diceremus repugnare omnem mutuã causalitatem. Voctoria intentionaliter existens determinat ad physicam donationem gladij, donatio autem ipsa gladij, & gladius ipse physice existentes determinant ad victoriam transferendam à statu pure intentionali ad esse simpliciter. Infinita alia huiusmodi olim proponebantur, in quibus immorari esset hominis otiosi.

Appendix ad tractatum de causis.

Quę supersunt de causis per nõnulla quęsita explicabimus. Quæres autem primo an causa recte diuidatur quadrifariam; in materialem & formalem, efficientem & finalem.

Resp. affirmatiue. Hæc responsio patet ex dictis. Causam enim exemplarem siue ideam quam pro quinta nonnulli afferunt, diximus pertinere ad efficientem.

Quæres secundo. An sint aliæ diuisiones causę?

Resp. affirmatiue. Sed huiusmodi diuisiones melius afferuntur vbi fert occasio, quã instituendo quæstionem de ipsis. Puta quis non intelligit quando distinguitur, inter arguendum, aut respõdendum, per causam mediatam & immediatam, adęquatam & inadęquatam, & sic de cæteris.

Est autem inter cęteras satis familaris diuisio causæ in vniuocam & ęquiuocam.

Vni-

Vniuoca producit effectum sibi similem : vt ignis ignem . æquiuoca dissimilem : vt sol plantam.

Præterea non est omittenda diuisio causæ in liberam & necessariam. Necessaria est quæ positis omnibus prærequisitis ad agendum nequit determinare se ad non agendum. Puta ignis proximus stuppæ necessario illam comburit. Libera est quæ positis omnibus prærequisitis ad agendum potest determinare se tam ad non agendum , quam ad agendũ. Huiusmodi est voluntas humana, quæ perfecte completa ad amandum, potest etiam non amare,ex determinatione , non aliena , sed sua .

Post diuisiones causæ quæres in quo differant conditio & causa,in quo conueniant?

Resp. Causam & Conditionem conuenire in ratione requisiti ad effectum. Actus enim primus adæquatus comprehendit non solum quidquid habet rationem causæ , sed etiam quidquid habet rationem conditionis, dummodo tam hoc quam illud contineatur inter constitutiua potentiæ adæquatæ ad effectũ. Discrimen autem inter conditionem & causam afferri solitum est,quod causa determinet ad effectum per modum virtutis , conditio autem per modum applicantis virtutem. Exemplo res patet, Vt ignis calefaciat stuppam tam requiritur vt sit proximus , quam vt sit calidus: manifestum est autem aliter se habere calorem ad calefaciendum, aliter approximatioñe. Approximatio æque requiritur ad frigefaciendum : non idem dices de calore : habet igitur specialiter aliquid calor propter quod requiratur ad

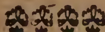
hunc effectum, quod non habet proximitas. Hoc est quod intelligũt nomine virtutis. Ineptum est putare vbicationes per quas habetur proximitas agentis & passi esse virtutẽ omnificam; cum tamen proximitas huiusmodi requiratur ad quodlibet efficiendum; recte igitur dicetur esse applicatio huius & illius virtutis, à qua hic & ille effectus procedit. Conditio igitur conuenit proximitati, quia hæc pariformiter requiritur ad omnes omnino effectus inter agens & passum ratio autem causæ conuenit huic & illi qualitati, puta calori, frigori, & cæteris, quia in effectu reperitur aliqua ratio qua specialiter connectitur cum hac potius quã illa. Puta calor connectitur potius cum igne quam cum aqua, & frigus cum aqua potius quam cum igne in genere effectus, quamuis tam frigus proximitatem aquæ exigat, quàm calor proximitatem ignis.

His positis non vacat afferre huc & impugnare varias definitiones Causæ in communi, quæ ideo difficile definitur: quia facillime quid sit intelligitur: cum etiam pueri frequentissime in ore habeant: ego sum causa huius, non sum causa illius rei: Puta frater fratri dicit: ego non sum causa cur vapulaueris à Magistro; cum tamen sis causa cur vapulauerim à Præfecto; Hoc dicto nihil aliud significans nisi se accusatum fuisse à fratre quem non accusauit. Omniũ autem definitionum receptissima est: quod causa sit id quod determinat cum virtute ad esse aliud: conditio autem id quod determinat per modum applicantis virtutem: quæ omnia satis patent ex dictis.

De-

Denique. notandum est quod quamuis tam causa necessaria nequeat esse sine effectu, quam effectus nequit esse sine causa : non tamen de ratione vniuersalissima causæ adæquatæ est non esse sine effectu; sicut de ratione vniuersalissima effectus est supponere causam adæquatam sui. Patet hoc in causa libera, quæ perfecte completa potest non operari ; adeoq. non habet necessario consequentem effectum ; quamuis etiam effectus liber necessario præsupponat causam adæquatam sui.

Huc fortasse respexit Philosophus in definitione prioris quando dixit : ex duobus quę conuertuntur, &c. illud esse altero prius, quod sine illo esse potest, quamuis illud esse nequeat sine ipso : ita videlicet vt sensus sit, illud esse prius respectu alterius, sine quo alterum esse nequit, quamuis ipsum ex genere suo sine altero esse possit. Nam actus primus ax genere actus primi, seu ex ratione præcisa actus primi non necessario exit in actum secundum ; vt patet ex actu primo effectus liberi. At actus secundus siue necessarius sit, siue liber, necessario supponit actū primum, hoc est sufficientiam adęquatam sui.

DISPVTATIO VI.

De Motu.

QVAESTIO I.

De quidditate & proprietatibus motus.

ARTICVLVS I.

Quid & quotus sit motus.

SI vsquam Aristotelis ingenium, quam alijs præstet, conspicuum fecit; fecit definiendo motum. Est autem motus, ait Aristoteles 3. Phisic. cap. 2. *eius quod potentia existit actus quatenus huiusmodi.* Hęc definitio communiter sic circumfertur. *Motus est actus entis in potentia prout in potentia.* Dicitur *actus* quia per motum est in subiecto aliqua actualitas, & per motum formaliter subiectum extrahitur ab aliqua ratione puræ potentiæ. Subiectum enim per motum fit ex mobili motum, hoc est ex eo quod potest moueri id quod actu mouetur. Dicitur *ẽtis in potẽtia*: quia quamuis sit aliquis actus non est tamen actus ita extrahens formaliter subiectum à ratione potentię vt

per

per illum formaliter subiectum habeat perfectionem illam seu rem illam, ad quam actualiter mouetur. Patet hoc in Socrate transeunte è domo sua ad Licæum; per motum illum localem, quo egreditur domo sua, & vlterius pergit, ex mobili fit motus, seu ex potente mouere se, actu mouens se: non tamen per motum huiusmodi formaliter ex potente esse in Licęo fit in Licæo existens: immo in fine motus cum in Licæo existet, moueri desinet & sedebit. Hinc patet cur addatur: *prout in potentia.*

Hæc particula *prout in potentia* aliter etiam explicari solet. Aiunt enim vnumquodque denominari esse in potentia ab illo motu quo moueri potest v. g. alteratio est motus subiecti alterabilis quatenus alterabilis est. Augmentatio motus augmentabilis. Generatio & corruptio, generabilis & corruptibilis; prout talia sunt. Eius vero quod fertur, idest, eius, quod mouetur localiter, latio idest motus localis, vt dicit Philosophus suam definitionem explicans.

Hæc definitio quam rudiores obscuritatis insimulant vel mediocribus est clarissima; nec enim arduum est intelligere cum aliquo actu, stare aliquam potentiam; nec quemlibet actum quemlibet potentiam implere. Accipiendus autem est motus pro ratione communi ad omnem mutationem, siue successiuam, siue instantaneam. Successiua dicitur per quam terminus ad quem est motus acquiritur non totus simul, sed per partes: instantanea vero per quam totus simul. E-

xemplum primæ sit in mutatione aquæ ex frigida in calidam; secundæ in mutatione aeris ex tenebroso in lucidum. Prima mutatio dicitur à contrario in contrarium, fitque inter terminos positiuos: secunda à contradictorio in contradictorium; fitque à priuatione ad terminum positiuum.

Contemplare igitur subiectum aliquod; puta materiam primam in triplici statu: primò secundum rationem puræ potentiæ ad aliquam formam, puta ad formam ignis. Secundo prout per actionem alterius ignis approximati disponitur & mouetur ad ipsamet formam ignis. tertio prout potiemem ipsamet forma ignis. In primo statu nondum mouetur, sed est in potentia & ad motum, & ad formam acquisibilem per motum: in secundo statu non est in pura potentia ad motum, sed actu mouetur: in tertio potitur non solum motu, sed forma ipsa; quam per motum acquirit.

Dixi *non solum motu*: nam in eodem instanti. immo in eodem signo naturæ est in subiecto & actio generatiua prout ab alteratiua distinguitur; & forma quæ per actionem huiusmodi ponitur in natura; diximus enim actionem non esse priorem natura effectu. Verumtamen cum actio distinguatur à forma quæ per ipsam ponitur; subiectum non perficitur formaliter per actionem, tamquam per terminum; sed per formam ipsam ad quam talis actio terminatur.

Dices: simul cum motu instantaneo non est subiectum in potentia ad terminum motus: ergo etiamsi definitio Aristotelica quadret mutationibus successiuis, non tamen

qua-

quadrat omnibus; & consequenter est definitio, alicuius; non tamen omnis motus. Antecedens probatur: quia simul cum motu instantaneo ponitur tota forma, adeoque ponitur terminus motus simul cum motu; ergo in sensu composito motus subiectum non manet in potentia. Explicatur hoc idem. Aer v. g. fiat ex tenebroso lucidus: non praecedit in aere motus illuminationis ad formam qua redditur luminosus; sed simul est in aere & motus illuminationis, & lumen ipsum, itaut illuminatio ipsa neque natura praecedat lumen; sed sit ratio qua lumen ab illuminante procedit. Idem dic de actione productiua formae substantialis.

Resp. tenendum esse quod dictum est supra: videlicet, quod quamuis actio non praecedat nisi origine terminum: tamen potentia ad terminum non expletur in subiecto nisi per terminum ipsum. Igitur in eodem instanti, seu signo naturae est in subiecto & actio & terminus actionis: sed per actionem formaliter expletur in ratione potentiae mobilis per actionem; per terminum autem expletur ratio potentiae perfectibilis per talem terminum. Ex hoc patet ad argumentum in forma. Distingue antecedens: non est in potentia ratione motus formaliter: nega, ratione termini: concede. Et ostende subiectum formaliter perfici perfectione intenta, non per actionem, sed per terminum actionis. Hoc autem sufficit ad veritatem definitionis Aristotelicae.

Instabis. Philosophus quinto Phisic. textu 10. ait: *secundum substantiam autem*

non est motus : propterea quod nullum entium substantiæ contrarium est. Idem docet eodem libro textu 55. sic : *quibus autem non sunt contraria, horum mutatio quidem est, motus autem non est.*

Resp. ergo non est mala definitio motus; etiamsi non conueniat mutationi secundum substantiam. Hæc enim non est motus. Resp. secundo alibi Philosophum inter genera motus enumerare eum qui est secundum substantiam. Alicubi igitur magis, alicubi minus stricte accipitur motus. Ex quo respondebis argumento.

Idem autem Philosophus, locis supra citatis, tria genera motus enumerat, videlicet : *secundum quantum, secundum quale, & secundum locum.* Hi tres motus successiui sunt. secundum restrictionem motus ad tria predicta genera, motus non comprehendit mutationem secundum substantiam. Alibi autem, videlicet hoc eodem libro textu 4. dicit : *mutatur enim semper id quod mutatur aut secundum substantiam, aut secundum quantum, aut secundum quale, aut secundum locum.* Hinc inuenies apud multos pro: *mutari* hanc aliam vocem: *moueri*: puta mouetur enim semper id quod mouetur, aut secundum substantiam, aut &c. secundum hanc acceptionem motus, mutatio secundum substantiam est motus.

Genera motus alibi etiam aliter enumerantur. Motus alius est ex non subiecto in subiectum; puta quando materia transit à priuatione ad formam: hæc enim ex non subiecto formæ subiectum einsdem. Alius ex subiecto in subiectum: vt cum ex subiecto

vnius

vnius qualitatis fit subiectum alterius illi contrariæ: puta cum ex calido fit frigidum. Alius ex subiecto in non subiectum, vt cum à forma transit ad priuationem eiusdem. Prima & vltima ex prædictis mutationibus, est motus inter contradictoria: media vero inter contraria.

Dices: quando Philosophus post definitionem motus à se traditam exemplificat in generatione & corruptione, intelligendus est non de ipsa generatione, & corruptione formali, quæ est instantanea; sed de generatione & corruptione dispositiua, quæ est successiua; ergo Philosophus sub motu à se definito non comprehendit motum instantaneum.

Resp. negando antecedens. Nam Philosophus ibi diuidit generationem & corruptionem ab alteratione; hoc est mutationem secundum substantiam à mutatione secundum quale; & consequenter generationem formalem ab alteratione. Generatio autem dispositiua, et alteratio sunt idem.

ARTICVLVS II.

De multiplici motuum oppositione.

SPecificari motum à termino ad quem, communis est sententia. Ratio est. quia essentia motus est esse tendentiam in terminum, vel positionem, aut acquisitionem termini. Cum igitur totum esse motus sit propter terminum, aiunt, differentiam vnius ab alio desumendam à differentia termini à

termino. Ità calefactio est motus specie diuersus à frigefactione; quia alter est ad frigus, alter ad calorem, qui sunt termini diuersi specie.

Ex ijs, quæ dicta sunt in Logica, & vbique firmiter tenenda sunt; quidquid dissimilat entitatiue vnum ab alio, eo ipso diuersificat secundum speciem vnum ab alio. Igitur si præter diuersitatem termini est etiam alia diuersitas entitatiua inter motum *A*, & motum *B*; rigorose loquendo motus isti specie diuersi erunt; idem dic, si cum identitate, vel omnimoda similitudine in terminis, aut termino, erit aliquid in ipsomet motu per quod dissimiletur ab alio. Putà si homo & equus tendunt ad eundem terminum cum motus equi sit essentialiter affixus equo, motus verò hominis homini: duo isti motus, cum entitatiue dissimilentur, specie different. Quia tamen in motu nihil aliud attenditur, quam esse propter terminum; ideò respicientes ad hoc solum prædicatum, dicemus cum alijs motum specificari à termino.

Hinc docet idem Philosophus passim, præcipuè verò 5. Physic. à textu 44. vsque ad 50. motuum contrarietatem à terminorum contrarietate desumi: vnde motus calefactionis, & frigefactionis non solùm sunt diuersi specie, sed etiam contrarij; quia sunt ad terminos non solùm diuersos, sed etiam contrarios.

Quæri solet hic, an idem subiectum diuersis motibus moueri queat, non successiue, quod est extrà dubium, sed simultaneè. Verùm: si de motibus præcisè diuersis sermo

mo est, est etiam extra dubium idem subiectum simul habere diuersos motus. Socrates simul ambulat, nutritur, calefit, loquitur, &c. adeoq. mouetur secundum locum, secundum quantum, secundum quale, &c. Dubium igitur est, an idem moueri queat motibus contrarijs. Hoc dubium multiplici conclusione per varia motuum genera euacuabitur.

Prima conclusio. Potest idem subiectum pro diuersis sui partibus moueri ad contraria. Hæc cóclusio est euidens in Socrate mouente manum dexteram versus orientem, & sinistram versus occidentem.

Secunda conclusio. Potest eadem res indiuisibilis diuisibile spatium occupans, intrà spatium adæquatum moueri in partes oppositas. Hæc etiam conclusio est euidens. Dum enim dexteram moues ad orientem, & sinistram ad occidentem; anima quæ est res indiuisibilis, sed in spatio diuisibili, intrà spatium à se occupatum mouetur, & versus orientem, & versus occidentem. Hæc conclusio supponit moueri animam ad motum corporis. Ratio vtriusque conclusionis est: quia tam res diuisibilis, quàm indiuisibilis, diuisibile spatium occupans, potest esse simul in spatij partibus inter se oppositis. In quolibet enim spatio diuisibili facies diuisiones geometricas non tot quin plures, & in quaslibet partes oppositas.

Tertia conclusio. Nequit idem corpus naturaliter moueri secundum locum motibus contrarijs, aut diuersis, secundum idem. Probatur hæc conclusio, quia idem corpus nequit naturaliter esse in multis locis si-

mul; ergo nequit simul moueri secundum idem ad diuersa, aut contraria spatia. Antecedens probatur, vbi de corporum replicatione, quam asserimus, possibilem quidem diuinitus, naturaliter autem impossibilem. Dixi: *Secundum idem*: quia nec totum corpus potest simul esse in duplici spatio sibi adæquato, nec vlla pars eiusdem corporis. Ex impotentia autem essendi in duplici loco, rectè infers impotentiam simultaneorum motuum ad duplicem locum. Immò in ipsa impotentia essendi in duplici loco includitur impotentia pergendi ad duplicem locum, vt consideranti patebit.

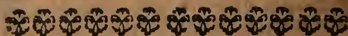
Contra vltimam conclusionem fiunt aliquę difficultates petitæ ex motibus syderũ: Putà Sol motu raptus mouetur versus oriẽtem, motu autem proprio ab oriente in occidentem. Hoc ipsum ob oculos ponitur in experimento quotidiano, putà si fit Socrates in Triremi, quę remis velisq. velocissimè feratur versus Occidentem: ipse autem Socrates à prora ad puppim, adeoq. orientem versus motu progressiuo feratur. Hoc quotidiè accidit. Pone deinde muscam supra humeros Socratis per varios giros deambulantẽ. In tali casu in Socrate est motus receptus in ipso, & Triremi latiuus ipsius versus occidentem: & prætereà in eodem est motus progressiuus, latiuus in oppositum, videlicet in orientem; in musca autem præter motum communem omnibus contentis in Triremi, & motũ quem habet à Socrate est motus circumlationis circa humeros deferentis. Datur igitur & in Socrate duplex, & in musca multiplex motus; & quidem

tum

tum ad opposita, tum ad diuersa; ergo idem subiectum potest moueri localiter, non solùm diuersis, sed etiam oppositis motibus. Casum quem hic proposui varij variè proponunt.

Resp. admittendo casum, negando autem quod corpus moueatur pluribus motibus, nedum contrarijs. Vt autem difficultatem, quæ tota imaginationis est, ipsa imaginatione dissoluas; compara corpus, quod mouetur cum aliquo puncto vel realiter, vel immaginarie immobili. Et inuenies numquam Socratem habere, aut acquirere, nisi vnam distantiam à tali puncto, nec, quomodocumq. moueatur, vmquam describere, nisi vnam lineam, per quam vel accedit, vel recedit, comperatiuè ad terminum, cum quo confertur.

Decipitur autem nonnullorum imaginatio: quia reipsa respectiue ad diuersa, quibuscum comparatur, sortitur corpus prædictum denominationẽ moti tum versus oriẽtem: tum versus occidentem. Idque quia nullum ex his quibuscum confertur non habet & suum orientem, & suum occidentem: cum quodlibet corpus diuisibile diuidi possit in partes non tot quin plures versus quaslibet partes mundi, Rem explico in casu posito. Triremis in qua est Socrates, est diuisibilis in quatuor partes, quarum vna est versus Orientem, alia versus Occidentem, &c. dum igitur Socrates accedit à prora ad puppim, v.g. respectu Triremis vergit in Orientem. Si tamen compares Socratem ipsum cum scopulo quem reliquit, & raptum simul cum Triremi versus Occiden-

DISPVTATIO VI.

De Motu.

QVAESTIO I.

De quidditate & proprietatibus motus.

ARTICVLVS I.

Quid & quotus sit motus.

SI vsquam Aristotelis ingenium, quam alijs præstet, conspicuum fecit; fecit definiendo motum. Est autem motus, ait Aristoteles 3. Phisic. cap. 2. *eius quod potentia existit actus quatenus huiusmodi.* Hęc definitio communiter sic circumfertur. *Motus est actus entis in potentia prout in potentia.* Dicitur *actus* quia per motum est in subiecto aliqua actualitas, & per motum formaliter subiectum extrahitur ab aliqua ratione puræ potentiæ. Subiectum enim per motum fit ex mobili motum, hoc est ex eo quod potest moueri id quod actu mouetur. Dicitur *ẽtis in potẽtia*: quia quamuis sit aliquis actus non est tamen actus ita extrahens formaliter subiectum à ratione potentię vt per

per illum formaliter subiectum habeat perfectionem illam seu rem illam, ad quam actualiter mouetur. Patet hoc in Socrate transeunte è domo sua ad Licæum; per motum illum localem, quo egreditur domo sua, & vlterius pergit, ex mobili fit motus, seu ex potente mouere se, actu mouens se: non tamen per motum huiusmodi formaliter ex potente esse in Licęo fit in Licæo existens: immo in fine motus cum in Licæo existet, moueri desinet & sedebit. Hinc patet cur addatur: *prout in potentia*.

Hæc particula *prout in potentia* aliter etiam explicari solet. Aiunt enim vnumquodque denominari esse in potentia ab illo motu quo moueri potest v. g. alteratio est motus subiecti alterabilis quatenus alterabilis est. Augmentatio motus augmentabilis. Generatio & corruptio, generabilis & corruptibilis; prout talia sunt. Eius vero quod fertur, idest, eius, quod mouetur localiter, latio idest motus localis, vt dicit Philosóphus suam definitionem explicans.

Hæc definitio quam rudiores obscuritatis insimulant vel mediocribus est clarissima; nec enim arduum est intelligere cum aliquo actu, stare aliquam potentiam; nec quemlibet actum quemlibet potentiam implere. Accipiendus autem est motus pro ratione communi ad omnem mutationem, siue successiuam, siue instantaneam. Successiua dicitur per quam terminus ad quem est motus acquiritur non totus simul, sed per partes: instantanea vero per quam totus simul. E-

xemplum primæ sit in mutatione aquæ ex frigida in calidam; secundæ in mutatione aeris ex tenebroso in lucidum. Prima mutatio dicitur à contrario in contrarium, sicque inter terminos positiuos: secunda à contradictorio in contradictorium; sicque à priuatione ad terminum positiuum.

Contemplare igitur subiectum aliquod; puta materiam primam in triplici statu: primò secundum rationem puræ potentiæ ad aliquam formam, puta ad formam ignis. Secundo prout per actionem alterius ignis approximati disponitur & mouetur ad ipsamet formam ignis. tertio prout potientem ipsamet forma ignis. In primo statu nondum mouetur, sed est in potentia & ad motum, & ad formam acquisibilem per motum: in secundo statu non est in pura potentia ad motum, sed actu mouetur: in tertio potitur non solum motu, sed forma ipsa; quam per motum acquirit.

Dixi *non solum motu*: nam in eodem instanti. immo in eodem signo naturæ est in subiecto & actio generatiua prout ab alteratiua distinguitur; & forma quæ per actionem huiusmodi ponitur in natura; diximus enim actionem non esse priorem natura effectu. Verumtamen cum actio distinguatur à forma quæ per ipsam ponitur; subiectum non perficitur formaliter per actionem, tamquam per terminum; sed per formam ipsam ad quam talis actio terminatur.

Dices: simul cum motu instantaneo non est subiectum in potentia ad terminum motus: ergo etiamsi definitio Aristotelica quadret mutationibus successiuis, non tamen

qua-

quadrat omnibus; & consequenter est definitio, alicuius; non tamen omnis motus. Antecedens probatur: quia simul cum motu instantaneo ponitur tota forma, adeoque ponitur terminus motus simul cum motu; ergo in sensu composito motus subiectum non manet in potentia. Explicatur hoc idem. Aer v. g. fiat ex tenebroso lucidus: non præcedit in aere motus illuminationis ad formam qua redditur luminosus; sed simul est in aere & motus illuminationis, & lumen ipsum, itaut illuminatio ipsa neque natura præcedat lumen; sed sit ratio qua lumen ab illuminante procedit. Idem dic de actione productiua formæ substantialis.

Resp. tenendum esse quod dictum est supra: videlicet, quod quamuis actio non præcedat nisi origine terminum: tamen potentia ad terminum non expletur in subiecto nisi per terminum ipsum. Igitur in eodem instanti, seu signo naturæ est in subiecto & actio & terminus actionis: sed per actionem formaliter expletur in ratione potentiæ mobilis per actionem; per terminum autem expletur ratio potentiæ perfectibilis per talem terminum. Ex hoc patet ad argumentum in forma. Distingue antecedens: non est in potentia ratione motus formaliter: nego, ratione termini: concedo. Et ostende subiectum formaliter perfici perfectione intenta, non per actionem, sed per terminum actionis. Hoc autem sufficit ad veritatem definitionis Aristotelicæ.

Instabis: Philosophus quinto Phisic. textu 10. ait: *secundum substantiam autem*

non est motus: propterea quod nullum entium substantiæ contrarium est. Idem docet eodem libro textu 55. sic: *quibus autem non sunt contraria, horum mutatio quidem est, motus autem non est.*

Resp. ergo non est mala definitio motus; etiamsi non conueniat mutationi secundum substantiam. Hæc enim non est motus. Resp. secundo alibi Philosophum inter genera motus enumerare eum qui est secundum substantiam. Alicubi igitur magis, alicubi minus strictè accipitur motus. Ex quo respondebis argumento.

Idem autem Philosophus, locis supra citatis, tria genera motus enumerat, videlicet: *secundum quantum, secundum quale, & secundum locum.* Hi tres motus successiui sunt. secundum restrictionem motus ad tria prędicta genera, motus non comprehendit mutationem secundum substantiam. Alibi autem, videlicet hoc eodem libro textu 4. dicit: *mutatur enim semper id quod mutatur aut secundum substantiam, aut secundum quantum, aut secundum quale, aut secundum locum.* Hinc inuenies apud multos pro: *mutari* hanc aliam vocem: *moueri*: puta mouetur enim semper id quod mouetur, aut secundum substantiam, aut &c. secundum hāc acceptionem motus, mutatio secundum substantiam est motus.

Genera motus alibi etiam aliter enumerantur. Motus alius est ex non subiecto in subiectum; puta quando materia transit à priuatione ad formam: hæc enim ex non subiecto formæ subiectum eiusdem. Alius ex subiecto in subiectum: vt cum ex subiecto

vnius

vnius qualitatis fit ſubiectum alterius illi contrariæ: puta cum ex calido fit frigidum. Alius ex ſubiecto in non ſubiectum, vt cum à forma tranſit ad priuationem eiuſdem. Prima & vltima ex prædictis mutationibus, eſt motus inter contradictoria: media vero inter contraria.

Dices: quando Philoſophus poſt definitionem motus à ſe traditam exemplificat in generatione & corruptione, intelligendus eſt non de ipſa generatione, & corruptione formali, quæ eſt inſtantanea; ſed de generatione & corruptione diſpoſitiua, quæ eſt ſucceſſiua; ergo Philoſophus ſub motu à ſe definito non comprehendit motum inſtantaneum.

Reſp. negando antecedens. Nam Philoſophus ibi diuidit generationem & corruptionem ab alteratione; hoc eſt mutationem ſecundum ſubſtantiam à mutatione ſecundum quale; & conſequenter generationem formalem ab alteratione. Generatio autem diſpoſitiua, et alteratio ſunt idem.

ARTICVLVS II.

De multiplici motuum oppoſitione.

SPecificari motum à termino ad quem, communis eſt ſententia. Ratio eſt. quia eſſentia motus eſt eſſe tendentiam in terminum, vel poſitionem, aut acquiſitionem termini. Cum igitur totum eſſe motus ſit propter terminum, aiunt, differentiam vnius ab alio deſumendam à differentia ter[illegible] à

termino. Itâ calefactio est motus specie diuersus à frigefactione; quia alter est ad frigus, alter ad calorem, qui sunt termini diuersi speciei.

Ex ijs, quæ dicta sunt in Logica, & vbique firmiter tenenda sunt; quidquid dissimilat entitatiue vnum ab alio, eo ipso diuersificat secundum speciem vnum ab alio. Igitur si præter diuersitatem termini est etiam alia diuersitas entitatiua inter motum *A*, & motum *B*; rigorose loquendo motus illi specie diuersi erunt; idem dic, si cum identitate, vel omnimoda similitudine in terminis, aut termino, erit aliquid in ipsomet motu per quod dissimiletur ab alio. Putà si homo & equus tendunt ad eundem terminum cum motus equi sit essentialiter affixus equo, motus verò hominis homini: duo isti motus, cum entitatiue dissimilentur, specie different. Quia tamen in motu nihil aliud attenditur, quam esse propter terminum; adeò respicientes ad hoc solum prædicatum, dicemus cum alijs motum specificari à termino.

Hinc docet idem Philosophus passim, præcipuè verò 5. Physic. à textu 44. vsque ad 50. motuum contrarietatem à terminorum contrarietate desumi: vnde motus calefactionis, & frigefactionis non solùm sunt diuersi specie, sed etiam contrarij; quia sunt ad terminos non solùm diuersos, sed etiam contrarios.

Quæri solet hic, an idem subiectum diuersis motibus moueri queat, non successiue, quod est extrà dubium, sed simultaneè. Verùm: si de motibus præcisè diuersis ser-

mo est, est etiam extra dubium idem subiectum simul habere diuersos motus. Socrates simul ambulat, nutritur, calefit, loquitur, &c. adeoq. mouetur secundum locum, secundum quantum, secundum quale, &c. Dubium igitur est, an idem moueri queat motibus contrarijs. Hoc dubium multi huic conclusione per varia motuum genera euacuabitur.

Prima conclusio. Potest idem subiectum pro diuersis sui partibus moueri ad contraria. Hæc cõclusio est euidens in Socrate mouente manum dexteram versus orientem, & sinistram versus occidentem.

Secunda conclusio. Potest eadem res indiuisibilis diuisibile spatium occupans, intrà spatium adæquatum moueri in partes oppositas. Hæc etiam conclusio est euidens. Dum enim dexteram moues ad orientem, & sinistram ad occidentem; anima quæ est res indiuisibilis, sed in spatio diuisibili, intrà spatium a se occupatum mouetur, & versus orientem, & versus occidentem. Hæc conclusio supponit moueri animam ad motum corporis. Ratio vtriusque conclusionis est: quia tam res diuisibilis, quàm indiuisibilis, diuisibile spatium occupans, potest esse simul in spatij partibus inter se oppositis. In quolibet enim spatio diuisibili facies diuisiones geometricas non tot quin plures, & in quaslibet partes oppositas.

Tertia conclusio. Nequit idem corpus naturaliter moueri secundum locum motibus contrarijs, aut diuersis, secundum idem. Probatur hæc conclusio, quia idem corpus nequit naturaliter esse in multis locis si-

mul; ergo nequit simul moueri secundum idem ad diuersa, aut contraria spatia. Antecedens probatur, vbi de corporum replicatione, quam asserimus, possibilem quidem diuinitus, naturaliter autem impossibilem. Dixi: *Secundum idem*: quia nec totum corpus potest simul esse in duplici spatio sibi adæquato, nec vlla pars eiusdem corporis. Ex impotentia autem essendi in duplici loco, recte infers impotentiam simultaneorum motuum ad duplicem locum. Immò in ipsa impotentia essendi in duplici loco includitur impotentia pergendi ad duplicem locum, vt consideranti patebit.

Contra vltimam conclusionem fiunt aliquę difficultates petitæ ex motibus syderũ: Putâ Sol motu raptus mouetur versus oriẽtem, motu autem proprio ab oriente in occidentem. Hoc ipsum ob oculos ponitur in experimento quotidiano, putà si sit Socrates in Triremi, quę remis velisq. velocissimè feratur versus Occidentem: ipse autem Socrates à prora ad puppim, adeoq. orientem versus motu progressiuo feratur. Hoc quotidiè accidit. Pone deinde muscam supra humeros Socratis per varios giros deambulantẽ. In tali casu in Socrate est motus receptus in ipso, & Triremi latiuus ipsius versus occidentem: & prætereà in eodem est motus progressiuus, latiuus in oppositum, videlicet in orientem; in musca autem præter motum communem omnibus contentis in Triremi, & motũ quem habet à Socrate est motus circumlationis circa humeros deferentis. Datur igitur & in Socrate duplex, & in musca multiplex motus; & quidem

tum

tum ad opposita, tum ad diuersa; ergo idem subiectum potest moueri localiter, non solùm diuersis, sed etiam oppositis motibus. Casum quem hic proposui varij variè proponunt.

Resp. admittendo casum, negando autem quod corpus moueatur pluribus motibus, nedum contrarijs. Vt autem difficultatem, quæ tota imaginationis est, ipsa imaginatione dissoluas; compara corpus, quod mouetur cum aliquo puncto vel realiter, vel immaginarie immobili. Et inuenies numquam Socratem habere, aut acquirere, nisi vnam distantiam à tali puncto, nec, quomodocumq. moueatur, vmquam describere, nisi vnam lineam, per quam vel accedit, vel recedit; comperatiuè ad terminum, cum quo confertur.

Decipitur autem nonnullorum imaginatio: quia reipsa respectiue ad diuersa, quibuscum comparatur, sortitur corpus prædictum denominationē moti tum versus oriētem: tum versus occidentem. Idque quia nullum ex his quibuscum confertur non habet & suum orientem, & suum occidentem: cum quodlibet corpus diuisibile diuidi possit in partes non tot quin plures versus quaslibet partes mundi, Rem explico in casu posito. Triremis in qua est Socrates, est diuisibilis in quatuor partes, quarum vna est versus Orientem, alia versus Occidentem, &c. dum igitur Socrates accedit à prora ad puppim, v.g. respectu Triremis vergit in Orientem. Si tamen compares Socratem ipsum cum scopulo quem reliquit, & raptum simul cum Triremi versus Occiden-

tem

tem ; inuenies quod etiam accedens ad partem orientalem Triremis, recedit ab oriente simpliciter, & velocissimè fertur ad Occidentem.

Aduerte autem, qnod si maneret in prorà tantò plùs distaret à scopulo quem reliquit, essetq; vicinior Occidenti quanta est longitudo Triremis, adeòque conatus ille factus in triremi versus Orientem non effecit, vt non accederet simpliciter ad Occidentem, sed vt tantò minus accederet. Hæc omnia benè vtenti imaginatione nedum intellectu, sunt clarissima. Quod præcipuè apparebit tenenti firmiter punctum prædictum, & describenti lineam, quam ab illo puncto facit Socrates; quam numquam inueniet, nisi vnam. Idem dic de syderibus, & quibuslibet corporibus cælestibus; quibus varij motûs tribuuntur, qui non sunt varij simpliciter, sed respectiuè ad diuersa. In quolibet autem vnus est motus localis, quamuis plures sint, & ad diuersa impulsus, qui omnes simul non pluribus, sed vni spatio, mobile applicant. Alia circà motum localem dicentur in sequenti tractatu de loco.

ARTICVLVS III.

Aliæ conclusiones veræ doctrinæ.

QVarta conclusio. Nequit idem subiectũ secundum quantũ moueri simul duobus motibus contrarijs. Hæc conclusio sola sui explicatione probatur. Moueri simul duobus motibus contrarijs secundum quan-

tum est, simul augeri & simul decrescere: nequit idem subiectum augeri simul & decrescere; ergo &c. Minor est euidens. Si homini habenti decem nummos ex vna parte vnum detrahas & simul ex altera vnum addas, remanet cum decem nummis, adeoque nec augetur, nec decrescit in nummis. Idem habes in quantitate. Conclusio intelligenda est de augmento & decremento secundum eandem dimensionem. Constat enim homines aliquando simul augeri secundum latitudiné, & secundum longitudinem decrescere.

Quinta, Conclusio. Quam oppositionem habent in eodem subiecto qualitates contrariæ, eandem habent motus ad ipsas. Circa contrarietatem qualitatum in eodem subiecto non est vna omnium sententia. Aliqui qualitates contrarias tam in gradu remisso quam in intenso incompossibiles esse existimant. Secundum hos numquam in eodem subiecto reperitur calor & frigus, puta tepor in aqua, vel aere non est mixtio caloris & frigoris, sed qualitas quædam simplex, sicut v. g. Flauedo non est mixtio albedinis & nigredinis, sed qualitas simplex, quæ dicitur media, non per participationem vtriusque, sed per neutralitatem ab vtraque.

Alij ijque frequentiores inter quos Suarius, aiunt qualitates contrarias esse simul, non quidem in gradu intenso, sed in gradu remisso in eodem subiecto. In hac sententia tepor est admixtio calidi & frigidi. Nititur autem hæc sententia tum rationibus, quę in tractatu de Elementis afferentur; tum au-

ſtruitate Philoſ. dicentis ſubiectum illud eſſe magis tale, quod minus habet de admixtione contrarij. Hac ſecunda ſententia ſuppoſita pro vera proponitur contra concluſionem hic caſus.

Detur ſubiectum ſpoliatum vtraque qualitate intra eandem contrarietatem; calore videlicet & frigore: ponatur inter duo agentia calidum vnum & alterum frigidum: puta inter ignem & niuem. In tali caſu moueri poterit motu calefactionis & frigefactionis: ergo in tali caſu idem ſubiectum mouebitur duobus motibus contrarijs. Probatur antecedens: quia non maiorem repugnantiam habent prædicti motus inter ſe, quam termini motuum; ſed termini motuum, calor videlicet & frigus ſaltem in gradu remiſſo, non habent incompoſſibilitatem; ergo neque motus prædicti.

Prima ſententia dicet in tali caſu ſubiectum motum iri motu repefactionis, non autem frigefactionis ſimul & calefactionis. Duo videlicet agentia contraria producent qualitatem mediam inter vtrumque: neutrum quidquam de ſua. Hæc reſponſio patet impugnationi manifeſtæ. Nam ſi tepor eſt qualitas neutra, non autem participatio caloris ſimul & frigorisquomodo à calido ſimul, & frigido producetur? ſed de hoc alibi.

Secunda ſententia ſi dicat moueri motu tepefactionis dicit eoipſo moueri ſimul ad calorem & ad frigus; quandoquidem tepor nihil aliud eſt quam mixtura caloris, & frigoris. Caſus eſt naturaliter impoſſibilis. Suppoſito autem quod detur: licet vnicui-

que diuinare quid accideret. Sunt qui dicant neutrum ex prædictis agentibus actu-rum: quia sibi mutuo impedimento sunt ad agendum. Supponitur enim æqualis vtrinque virtus actiua. Quantum igitur caloris à calido produceretur in subiecto, tantum frigoris deberet ab eodem destrui, & vicissim quantum frigoris à frigido, tantumdem destrueretur caloris. Est enim natura agentis calidi vt tantumdem tollat de opposito, quantum ponit de suo. Idem dic viciſsim de frigido. Hinc ille gradus caloris in eodem instanti in quo ponitur ab igne, tolli deberet à niue. Implicat autem in eodem instanti poni. & tolli, quod est formaliter esse & non esse.

Alij dicunt in subiecto productum iri calorem à calido, frigus à frigido. Quemadmodum enim simul esse possunt calor, & frigus, simul etiam possunt produci. Aiunt autem hanc legem inter contraria, vt videlicet tantum auferant de alieno, quantum afferunt de proprio, esse non vbi passum vtraque qualitate caret, sed vbi est, vt semper naturaliter est, cum mensura qualitatis debita intra contrarietatem. Tunc enim quantum introducitur de vna, tantum expellitur de opposita; quandoquidem vltra mensuram naturaliter possibilem, quam vulgò vocant, *Vt octo*, nullus qualitatis gradus admittitur in subiecto. Hæc responsio magis placet estq. mihi probabilissima. Admittere autem quod in prædicta hypothesi subiectum simul moueatur motibus contrarijs modo explicato, non est admittere quidquam contra positam conclusionem.

imo

Immò, vt obseruat Suarius, subiectum tunc non erit dicendum neque calidum, neque frigidum; adeoq; per huiusmodi motus, neque calefieri, neque frigefieri. Ratio est: quia ex doctriua Philosophi, & communi sensu mortalium vnumquodq. dicitur, vel calidum, vel frigidum, secundum excessum, vel caloris supra frigiditatem, vel frigoris supra calorem: In tali autem casu neutra qualitas excedet, adeoq; melius dices temperari subiectum secundum primas qualitates, quam aut calefieri, aut frigefieri, aut calefieri simul & frigefieri.

Ex hac eadē rationabilissima doctrina implicat simpliciter, & absolute, eandem rem calefieri simul, & frigefieri. Patet hoc: quia implicat quod subiectum simul habeat, & plus frigoris, quam caloris, & plus caloris, quam frigoris. Sed de huiusmodi motibus vberius in libris de ortu, & interitu.

DISPV-

DISPVTATIO VII.

De Loco, & Tempore.

QVAESTIO I.

De quidditate, & proprietatibus loci.

CONVENIENTER disputationi de motu succedit disputatio de loco: nullus enim motus euidentior est eo, qui est ad locum. Zeno inter veteres negauit motum localem; non quia non videret, sed quia stulte putabat se non videre: sicut faciunt ij, qui experimentis rem aliquam perspicuam habent, eandemq. negant, quia de ea reddere nequeunt rationem.

Definit autem Philosophus locũ: *Superficiẽ primam corporis continentis immobilẽ.* Iuxtà hanc definitionem locus vniuscuiusq. nostrum est immediata illa superficies, per quam continemur à corpore nos vndique ambiente, putà ab aere; quæ tamen superficies, nisi habeat immobilitatem quandam, locus non est. Duo igitur requirit Philosophus ad rationem loci. Primum est, vt sit aliqua superficies, inter quam & locatum nullum corpus intermediet. Secundum vt su-

superficies sit immobilis. Circa hanc secundam partem innumeræ difficultates congeruntur à Ruuio: cum tamen bene intellecta Philosophi definitio nihil habeat aduersum se vllius momenti.

Quoad primam partem; nimirum quoad rationem primæ superficiei corporis continentis, dicit Philosophus vas, in quo est aqua conuenire cum loco: itaut si ad rationem loci sufficeret esse primam superficiem corporis continentis, vas in quo est aqua, recte diceretur locus aquæ contentæ: sed quia uas non habet immobilitatem; circumfertur enim cum aqua, ideò vas, in quo est aqua, dici nequit locus aquæ. Est enim manifestum aquam in eodem vase manentem locum mutare: adeoq. si vas locus esset, aqua in eodem loco existens locum mutaret. Hæc omnia lucidissima sunt; cum tamen adeò male sentiant aliqui de Philosopho, vt putent illum requirere immobilitatem illius superficiei materialiter consideratæ, quæ vndique circumfunditur rei locatæ.

Videtur enim res esse in eodem loco, etiā si moueatur superficies corporis eā ambientis: sicut visum est eā mutare locū etiā si superficies sit eadem. V.g. columna Troiana est hodie in eodem loco in quo erat heri, & nudiustertius; quamuis circa eam centies mota sit superficies corporis ambientis, perpetua videlicet aeris abeuntis, & succedentis variatione: in eodem etiam loco mãsura, si pro aere succederet aqua.

Dicendum est igitur, quòd quando Philosophus definit locum primam superficiem corporis continentis immobilem: aliquid requirit

quirit determinate, aliquid indeterminate. Indeterminate requiritur superficies aliqua corporis quæcumq. & cuiuscumque illa sit; determinate autem hæc distã ia à punctis, vel realiter, vel imaginarie fixis. Si igitur circa columnam idem immotus aer remaneat, & cum huiusmodi aere aliò transferatur, mutabit locum, non mutatura, si, aere centies variato, eandem retineat distantiam ab illis punctis, quæ immota, vel tenebis vel imaginaberis.

Hoc fere pacto dicis eundem esse fluuium, qui nunc Romam alluit, ac qui Romam alluebat tempore Ciceronis. Eundem esse hodie, qui fuit heri: hic enim fluuius determinate dicit hunc alueum, & hanc scaturiginẽ, indeterminatè autem aliquam aquam ex hac scaturigine per hunc alueum influentem, quę quamuis numquam sit in eadem parte aluei, cum continuò fluat, non propterea non est idem fluuius. Ad mutationem superficiei potest dici, quod mutetur locus materialiter. Ad mutationem distantiæ, quod mutetur formaliter. Prima mutatio non dicitur mutatio loci simpliciter: secus secunda.

Sunt autem loci proprietates quædã enumeratæ ab eodem Philosopho 4. Physic. textu 29. & sequentibus. Prima est: quòd locus nõ est quid rei locatæ; seu non est pars aliqua rei, quæ est in loco. Hinc apparet falsitas opinionis, quæ imputatur Platoni, quod videlicet locus sit materia, vel forma rei locatæ. Certum est enim rem eandem tam secundum materiam, quàm secundũ formam variari secundum locũ. Hinc apparet secunda proprietas, videlicet separabilitas loci à re locata.

Tertia proprietas est locum nec minorem esse, nec maiorem locato. Non minorem, quia locatum continetur à loco, maius autem non continetur in minori; Non maiorem, quia ad rationem loci non requiritur vllus excessus supra locatum: sed secundum id dicitur locus, secundum quod immediate applicatur locato. Hoc fere modo dicitur cuticula non esse maior, nec minor reliquo corpore sub ipsa contento; quia instatur, & perfecte adaptatur, corpori cuius est cuticula.

Quarta proprietas est, quòd habeat sursũ, & deorsum, cui etiam si addere velis, quod habeat ad latera nihil aliud dices, nisi locum corporum, quæ omnia supponuntur diuisibilia, ipsum etiam esse vndecumque diuisibilem.

Prætereà locus alius est proprius, alius communis. Proprius rem locatam vnice continet: communis præter hanc, aliàs. Primum habes in superficie te immediate circumplectente, secundum in toto spatio huius scholæ. Ex his intelliges agere nos de loco rerum corporalium. Quomodo autem incorporalia sint in loco, non est physicæ contemplationis. Certum est ea non circumscribi à superficie corporis ambientis; & in hoc fortasse sẽsu, dixit Boetius, esse sapiẽtibus euidẽs, quod incorporea non sunt in loco. Circumscribi autem à seperficie corporis ambientis, est partes rei contentæ iustari, siue aptari intimæ superficiei rei continentis. Hoc igitur loci manere potest incorporeis, vt sint in hac, vel illa distantia, vel propinquitate cum punctis prædictis.

Objicitur primò. Si datur locus est in loco,

co, ergo datur locus loci: rursus si est locus loci hic etiam est in loco, & sic in infinitum. Antecedens probatur: quia omne quod est, in loco est, ergo si locus est, in loco est. Quod autem in infinitum abeatur manifestum est, quia quilibet locus cuiuslibet loci, erit in loco ex hoc ipso quod erit. Confirmatur, quia locus est in alio, ergo in loco. Ità argumentatur Zeno contra Philosophum.

Respondet Philosophus negando antecedens. Ad probationem negat antecedens. Ad confirmationem. Non omne quod est in alio, in eo est sicut in loco. Pars est in toto, accidens in subiecto; neutrum in vtrolibet, vt in loco. Locum esse in locato minus capiunt homines vulgi, quam locatum esse in loco. Vtrumq. capit Philosophus. Si nomine loci intelligas rationē illam qua constitueris hic vel ibi; locus est in te: diceturq. à nobis locus intrinsecus, & est illa vbicatio, de qua tam multa, & tam mira dicuntur. Si nomine loci intelligas corpus ambiens, locus non est in locato, sed locatum in loco: corpus autem ipsum quod locus est, est etiam in loco, quia ab alio corpore ambitur. Sed hic non proceditur in infinitum, deueniendo videlicet ad vltimam Mundi sphæram, quę an sit in loco, vel non; dicetur infrà. Cæterum tu es in hac schola. Hęc schola est in Collegio Romano. Collegium in Vrbe. Vrbs in Italia. Italia in Europa. Europa in mundo. Vbi sit mundus diuina si potes.

Obijcitur secundò. Etiam si fingas totum Vniuersū diuelli & alio transferri adhuc columna Traiana non esset in eodem loco; & simul esset in eodem loco; si standum est ex-

plicationi adductæ; ergo explicatio prædicta nihil valet. Antecedens probatur: quia si Vniuersum alio transferatur adhuc columna Traiana retinet eandem proportionem propinquitatis, & distantiæ, quam habebat cum alijs corporibus; ergo adhuc est in eodem loco. Rursùs si conferas illam cum punctis fixis, quæ imaginatus es, non habet amplius eandem proportionem cum illis; ergo non est amplius in eodem loco; ergo simul est, & non est in eodem loco.

Resp. negando antecedens: & dico tunc columnam Traianam non fore in eodem loco, vt patet ex dictis etiam in obiectione. Hoc intelliges si imagineris immota columna Traiana totum circa orbem in immensũ extendi, & vltra spatia, quibus concluditur vndique dilatari. Si cũ tota huiusmodi dilatatione, fixa tenes puncta, quæ imaginatus es, hæc remanent abeuntibus corporibus, cum quibus illa compenetrasti. Columna autem Traiana retinens cum illis eandem proportionem quam habebat antea, est in eodem loco, quamuis proportionem mutet cum corporibus abeuntibus. Sicut essem in eodem loco, etiam si parietes isti vltrà Theologiam, & Metaphysicam recederent.

Obijcitur tertiò. Sequitur quod Socrates non possit moueri localiter, nisi acquirat nouam distantiam à prædictis punctis; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia moueri localiter est mutari secundum locum: locus formaliter consistit in proportione prædicta, seu in illa ratione, per quam Petrus est in tali distantia à punctis prædictis: & consequenter

est mutari secundum distantiam. Minor autem probatur hoc experimento. Sit Triremis longa quinquaginta passibus, attingens scopulum puppi. Sit in prora Socrates. Recedat puppis, seu Triremis per viam rectam à scopulo, & dum recedit Triremis feratur Socrates à prora ad puppim eadem celeritate, qua Triremis recedit à scopulo. Hic casus est facilis. In tali casu Socrates motus est localiter per quinquaginta passus, & tamen fuit semper in eodem loco; ergo potest quis moueri localiter, & nō mutare locum. Quod motus sit localiter, probant quinquaginta passus, quibus totam Triremim excucurrit; quod non mutauerit locum, patet ex dictis, quia in illo instanti, in quo absoluit quinquagesimum passum est in eadem distantia à scopulo, in qua erat priusquam tam ipse, quàm Triremis mouerentur, quam distantiā semper seruasse manifestum est consideranti Hyppothesim.

Resp. quòd quidquid mouetur localiter mutatur secundum distantiam, & quidquid non mutatur secundum distantiam, non mouetur localiter. Ad argumentum in forma: concessa maiori. Nega minorem. Ad casum propositum dic Socratem non moueri localiter. Vt hoc non modo intelligas; sed videas, pone arguentem sub arcu Pontis Miluij tanto conatu natantem aduersus fluuium, quantò impetu fluuius fertur deorsum: si per totam æternitatem huiusmodi nisu conetur cō-tra fluuium ire defatigabitur quidem, sed non mutabit locum, nec localiter mouebitur, quamuis noua semper, & noua aqua illi subterfluat. Quemadmodum huic manibus,

pedibusq. nitenti contra ictum fluuij, manenti tamen in eodem loco vnda subterfluit; sic Socrati solis pedibus nitẽti aduersus Triremim, ipsa Triremis. Qui hoc facile capit in flumine, non autem in Triremi, imputet imbecillitati suæ, non doctrinæ Aristotelicæ.

Queres an totus Mundus sit in loco? Resp. Mundum non esse in loco physico; seu in loco extrinseco reali. Patet hæc responsio ex dictis: nullius enim corporis superficies Mundum vniuersum circumscribit. Potest tamen dici quod mundus sit in loco metaphysico, vel imaginario; quatenus licet vnicuiq. etiam extra mundum intelligere vel imaginari puncta quibuscum conferat Mundum vniuersum in ratione propinqui vel distantis. Hinc aliqui dicunt Mundum esse in spatio imaginario; quia circa mundum imaginantur spatia quædam ipsum cõtinentia, quę realiter replerentur à Mundo si hic, follis instar, inflari posset, & vndecunque intumescere. In huiusmodi spatijs sunt omnia machinamenta Mathematicorum, puta pes Archimedis Mundum impellens, vel quidlibet aliud eundem librans.

QVAESTIO II.

De penetratione corporum.

ANtiquiores quibuscum disputauit de loco Philosophus; dixerunt locum esse corpus quoddam longe lateque diffusum: hanc opinionem refellit Pihlosophus quia, inquit, sequeretur corpora simul penetrari.

Hoc

Hoc argumentum Philosophi monstrat opinionem veterum quibuscum agit esse quod locus penetratiue sit cum locato; quod de loco intrinseco dicetur infra. Est igitur apud Philosophum impossibilis penetratio corporum, hoc est simultas plurium corporũ in eodem indiuisibiliter loco; sicut v. g. anima & corpus eundem omnino locum tenent.

Dicendum primo non repugnat simpliciter & absolute plura corpora esse simul in eodem loco.

Hæc Conclusio admittitur vt certa ab ijs qui credunt Euangelio. Nam Christus Dominus ingressus est adApostolos ianuis clausis: hunc ingressum factum fuisse per penetrationem corporis Christi cum alijs corporibus: puta vel cum pariete, vel cum ianua ipsa, est certum. Ridiculum est enim quod aliqui dixerunt, Christum Dominum ita attenuasse suum corpus, vt instar radiorum solarium per tenuissimas rimas illud insinuaret & in debitam figurã intra cubiculum illud restitueret. Hoc inquam est ridiculum, tum quia est contra sensum communem Patrum; tum quia hoc est æque miraculosum ac ipsamet penetratio, adeoque negare penetrationem & hoc admittere est ineptire. Etiam cum lapide superposito penetrauit se Christus Dominus resurgendo & duplici miraculo custodes sepulcri perterrefecit.

Dicendum secundo. Repugnat naturaliter penetratio corporum. Hanc conclusionem admittunt Paripatetici omnes. Probatur autem experientia qua constat nullum corpus implere locum alterius, nisi illo depulso.

Quod autem semper ita fit, necessario ita fit. In hac necessitate fundatur ludus pilæ, mallei, trudiculi & alia huiusmodi infinita: si enim & pila & malleus esse possent in eodē loco, non est cur hic illam trudat.

Probare hanc conclusionem per rationes à priori petitas vel ex fine naturæ, vel ex quocunque alio capite, est velle rationibus rem clarissimam obscurare. Certum est enim euidentius esse penetrationem non dari quā non dari propter hunc vel quemlibet alium, qui assignaretur, finem. Adde quod etiā latere potest finis propter quem aliquid detur, quod tamen euidens sit dari.

Sunt tamen contra conclusionem positā experiméta duo. Primum sit cyathus plenus aqua: in eo sic pleno, modeste ponantur multi nummi aurei. Experientia constat aquam nón effluere: sed etiam cum illis nūmis æque contineri ac sine illis; ergo cyathus aquâ plenus simul continet nummos, ergo nummi & aqua simul penetrantur. Sūt enim in eodem loco.

Resp. aquam ad infusionem nummorum, quantumlibet modeste hæc fiat, sursum attolli. Adeoq. nega in eodem loco esse aquam & nummos. Quod si labrum cyathi madefiat, aqua non modo attollitur, sed effluit, quod nó accideret si penetraretur cū nūmis.

Secundum est in eodē cyatho, cyathus inquiūt, cineribus plenus tandundē capit, quātum vacuus; ergo cineres & aqua compenetrantur in cyatho. Antecedens probatur, implendo cyathum cineribus & eandem illi aquam refundendo, qua plenus erat prius quam cineres exciperet.

Hoc

Hoc etiam experimentum est fallax. Ad àrgumentum; nega antecedens. Ad probationem dic falsum esse quod tantumdem aquæ capiat, &c. Sciendum est autem cineres immixtos esse corpusculis igneis & valde porosos; hinc fit quod aqua infusa & poros repleat & multos spiritus seu corpuscula ignea sursum expellat. Præterea ipsa aqua dum infunditur secundum bonam sui parté abit in vapores ope corporũ quibus immiscetur. Cineres igitur ad infusionem aquæ comprimuntur. corpuscula immixta cineribus sursum abeunt, & præterea pars aquæ; & consequenter minus est aquæ, quam quæ prius implebat, & minus alterius corporis cum quo aqua miscetur.

QVAESTIO III.

De replicatione.

ARTICVLVS I.

An idem corpus sit in pluribus locis.

Corpora dupliciter existũt in loco; definitiue videlicet, & circumscriptiue. Definitiue existit Corpus Christi Domini in Venerabili Sacramento Eucharistiæ; hoc est totum in toto spatio, & totum in qualibet parte spatij. Hic modus existendi non est naturalis corporibus. Circumscriptiue existunt in loco reliqua corpora: hoc est ita vt totum corpus correspódeat toti spatio occupato, & singulæ partes

corporis, ſingulis partibus ſpatij continentis. Puta: Callias totus correſpondet toti ſpatio ipſum continenti, & huius ſpatij aliam partem implet caput, aliam humeri, & ſic de cæteris.

Dicendum eſt primò. Nequit naturaliter idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis, Concluſionem intellige tam contra replicationem ſecundum vbi definitiuum, quam ſecundum vbi circumſcriptiuum. Et primo quod in pluribus locis nequeat eſſe definitiue, patet: quia nequit vel in vnico; eſt enim contra rationem corporis: puta contra rationem hominis vt vbi eſt caput, ibi ſint pedes, & totus homo æque ſit in qualibet parte ſpatij occupati, ac in toto ſpatio. Hoc enim haberi nequit ſine partium compenetratione. Niſi de fide eſſet ita de facto exiſtere Corpus Chriſti Domini, multis iiſque inſignibus Philoſophis videretur impoſſibile, vt conſtabit ex ſequentibus.

Quod autem neque circumſcriptiue poſſit eſſe corpus in pluribus locis; probatur ſicut probatum eſt non poſſe plura eſſe in eodem loco. Quemadmodum enim patet ad oculũ quod accedente ſocrate in locum Calliæ neceſſe eſt Calliam recedere; ita etiam patet Calliam non pergere ad locum Socratis niſi priori loco relicto. Rationem altiſſimam aiunt eſſe petendam ex differentia inter Deum & creaturam. Infinita Dei perfectio exigit vt Deus vbique ſit; limitatio creaturę, vt vna in vno, altera in altero, nulla in multis. Hæc ratio valeat quantum poteſt.

Dicendum ſecundo. Poteſt idem corpus de potentia abſoluta eſſe in pluribus locis defi-

definitiue. Hæc conclusio est certa. Corpus Christi Domini est Romæ & Florentiæ & vbicunque sunt Hostiæ consecratę totum in toto, & totum in qualibet parte.

Dicendum est tertio. Potest idem corpus de potentia absoluta esse in pluribus locis, itaut in vno sit circumscriptiue, in alijs definitiue. Hęc etiam conclusio est certa. Nam corpus Christi Domini in Cælo est circumscriptiue, & cum extensione quam naturaaliter exigunt corpora quoad locum; & simul est in hostijs innumerabilibus definitiue modo supra explicato. Duas hasce conclusiones defendunt Theologi contra hæreticos, adeoq. illas hic supponemus pro certis, vt ad alia, quæ magis nostra sunt procedamus.

Dicendum est quarto. Idem corpus potest de potentia absoluta simul esse in pluribus locis circumscriptiue.

Hæc conclusio non paucos habet aduersarios inter quos vide P. Maurum. Probatur tamen: quia corpus esse simul in pluribus locis, puta Petrum esse Romæ simul & Florentiæ non repugnat. Non enim dicit esseRomæ & non esse Romæ, esse Florentiæ & non esse Florentiæ, aut quidlibet aliud huiusmodi, vt patebit ex solutione argumentorũ. Hoc argumentum vbi agitur de possibili est vnicum; & qui putant se aliud inuenire decipiuntur verbis idem omnino significantibus, quamuis diuersis: puta qui dicunt: hæc perfectio admittit vnionem seu identitaté cum hac alia; ergo potest dari entitas huius & illius perfectionis. Nihil aliud dicunt nisi: inter hoc & illud prædicatum non datur repu-

gnantia. Idem dices si dicas: hoc prædicatum nec formaliter nec consequenter excludit à se hoc aliud: & alia huiusmodi quibus aliqui videntur sibi dissimilia loqui; quia loquuntur dissimiliter. Hæc dicta sint in gratiam eorum qui hoc argumentum: *non repugnat, ergo, &c.* contemnunt, cum nec aliud excogitare possint, nec illud soluere.

Probatur præterea Cóclusio ex sensu communi Patrum, apud quos corporum replicationes habentur pro historijs. De S. Franc. Xau. de S. Ant. Lusitano, recentiores historiæ: de Christo domino antiquiores, aiunt fuisse simul in duplici loco: puta vbi narratur in actis apparuisse Saulo: *Saule Saule quid me persequeris?*

Hæc tamen omnia Aduersarij expediunt per Angelos sibi fingentes corpora aerea, vel alia ratione mortalium imaginationi illudentes. De Christo inuenies qui dicant vel non apparuisse Saulo, vel localiter descendisse ad infimum Cælum, vel ita Cælos omnes aperuisse, vt etiam è loco vbi est ad dexteram Patris sedens, eidem videretur; quę omnia vt falsa putamus, sic alijs refellenda relinquimus.

Confirmatur tamen nostra Conclusio argumento à fortiori. Potest idem corpus esse in pluribus locis definitiue: & in pluribus locis itaut in vno sit circumscriptiue, & in alijs definitiuè; ergo potest simul esse in pluribus locis circumscriptiue. Consequentia est efficax. Nam in hoc quod est esse in pluribus locis definitiue, reperitur hoc miraculum quod est esse in pluribus locis; & præterea hoc aliud, quod est esse definitiue: & consequenter

ſequenter aliquid mirabilius quam eſſe in pluribus circumſcriptiue.

Dixi conſequentiam eſſe efficacem: non quod difficile ſit inuenire diſparitates inter vnum & alterum; quæ quamuis pure materialiter ſe habentes ad rem, poſſunt tamen aliter opinantibus videri ſufficientes. Adeoque ſtandum eſt primo argumento de non repugnantia. Aduerte autem obiter nos ab vno quod putamus maius, arguere ad aliud, quod putamus minus agentes de potentia quę eſt ad omnia. Non enim valet: hęc cauſa poteſt plus; ergo poteſt & minus. Puta non valet: Elephas poteſt gignere alium Elephãtem; ergo poteſt & gignere muſcam: quamuis elephas ſit pluſquam muſca. Ratio eſt quia fit tranſitus de genere in genus: poteſt autem cauſa perfectior continere perfectionẽ ſui generis, & virtutem actiuam in tali genere, quin contineat virtutem actiuam in genere inferiori: ſicut contingit quod excellentiſſimus Pictor nequeat ſuere crepidam. In caſu autem noſtro ex parte cauſę non eſt poſſibile fieri tranſitum de genere in genus; quia ſermo eſt de cauſa intendente & extendente ſuam virtutem ad omnia.

Confirmatur 2. à paritate penetrationis. Poſſunt plura corpora eſſe ſimul in eodem loco: ergo poteſt idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis. Hoc argumentum exterminat rationem cui innituntur aliqui ex Aduerſarijs vt in reſponſione ad argumenta patebit.

Quod autem semper ita fit, necessario ita fit. In hac necessitate fundatur ludus pilæ, mallei, trudiculi & alia huiusmodi infinita: si enim & pila & malleus esse possent in eodē loco, non est cur hic illam trudat.

Probare hanc conclusionem per rationes à priori petitas vel ex fine naturæ, vel ex quocunque alio capite, est velle rationibus rem clarissimam obscurare. Certum est enim euidentius esse penetrationem non dari quā non dari propter hunc vel quemlibet alium, qui assignaretur, finem. Adde quod etiā latere potest finis propter quem aliquid detur, quod tamen euidens sit dari.

Sunt tamen contra conclusionem positā experiméta duo. Primum sit cyathus plenus aqua: in eo sic pleno, modeste ponantur multi nummi aurei. Experientia constat aquam nón effluere: sed etiam cum illis nūmis æque contineri ac sine illis; ergo cyathus aqua plenus simul continet nummos, ergo nummi & aqua simul penetrantur. Sūt enim in eodem loco.

Resp. aquam ad infusionem nummorum, quantumlibet modeste hæc fiat, sursum attolli. Adeoq. nega in eodem loco esse aquam & nummos. Quod si labrum cyathi madefiat, aqua non modo attollitur, sed effluit, quod nō accideret si penetraretur cū nūmis.

Secundum est in eodē cyatho, cyathus inquiūt, cineribus plenus tandundē capit, quātum vacuus; ergo cineres & aqua compenetrantur in cyatho. Antecedens probatur, implendo cyathum cineribus & eandem illi aquam refundendo, qua plenus erat prius quam cineres exciperet.

Hoc etiam experimentum est fallax. Ad argumentum; nega antecedens. Ad probationem dic falsum esse quod tantumdem aquæ capiat, &c. Sciendum est autem cineres immixtos esse corpusculis igneis & valde porosos; hinc fit quod aqua infusa & poros repleat & multos spiritus seu corpuscula ignea sursum expellat. Præterea ipsa aqua dum infunditur secundum bonam sui partẽ abit in vapores ope corporũ quibus immiscetur. Cineres igitur ad infusionem aquæ comprimuntur. corpuscula immixta cineribus sursum abeunt, & præterea pars aquæ; & consequenter minus est aquæ, quam quæ prius implebat, & minus alterius corporis cum quo aqua miscetur.

QVAESTIO III.

De replicatione.

ARTICVLVS I.

An idem corpus sit in pluribus locis.

Corpora dupliciter existũt in loco; definitiue videlicet, & circumscriptiue. Definitiue existit Corpus Christi Domini in Venerabili Sacramento Eucharistiæ; hoc est totum in toto spatio, & totum in qualibet parte spatij. Hic modus existendi non est naturalis corporibus. Circumscriptiue existunt in loco reliqua corpora: hoc est ita vt totum corpus correspõdeat toti spatio occupato, & singulæ partes

corporis, singulis partibus spatij continentis. Puta: Callias totus correspondet toti spatio ipsum continenti, & huius spatij aliam partem implet caput, aliam humeri, & sic de cæteris.

Dicendum est primò. Nequit naturaliter idem corpus esse simul in pluribus locis. Conclusionem intellige tam contra replicationem secundum vbi definitiuum, quam secundum vbi circumscriptiuum. Et primo quod in pluribus locis nequeat esse definitiue, patet: quia nequit vel in vnico; est enim contra rationem corporis: puta contra rationem hominis vt vbi est caput, ibi sint pedes, & totus homo æque sit in qualibet parte spatij occupati, ac in toto spatio. Hoc enim haberi nequit sine partium compenetratione. Nisi de fide esset ita de facto existere Corpus Christi Domini, multis ijsque insignibus Philosophis videretur impossibile, vt constabit ex sequentibus.

Quod autem neque circumscriptiue possit esse corpus in pluribus locis; probatur sicut probatum est non posse plura esse in eodem loco. Quemadmodum enim patet ad oculũ quod accedente socrate in locum Calliæ necesse est Calliam recedere; ita etiam patet Calliam non pergere ad locum Socratis nisi priori loco relicto. Rationem altissimam aiunt esse petendam ex differentia inter Deum & creaturam. Infinita Dei perfectio exigit vt Deus vbique sit; limitatio creaturę, vt vna in vno, altera in altero, nulla in multis. Hæc ratio valeat quantum potest.

Dicendum secundo. Potest idem corpus de potentia absoluta esse in pluribus locis deſi-

definitiue. Hæc conclusio est certa. Corpus Christi Domini est Romæ & Florentiæ & vbicunque sunt Hostiæ consecratę totum in toto,& totum in qualibet parte.

Dicendum est tertio. Potest idem corpus de potentia absoluta esse in pluribus locis, itaut in vno sit circumscriptiue,in alijs definitiue. Hęc etiam conclusio est certa. Nam corpus Christi Domini in Cælo est circumscriptiue, & cum extensione quam naturaaliter exigunt corpora quoad locum ; & simul est in hostijs innumerabilibus definitiue modo supra explicato. Duas hasce conclusiones defendunt Theologi contra hæreticos , adeoq. illas hic supponemus pro certis , vt ad alia , quæ magis nostra sunt procedamus.

Dicendum est quarto. Idem corpus potest de potentia absoluta simul esse in pluribus locis circumscriptiue.

Hæc conclusio non paucos habet aduersarios inter quos vide P. Maurum . Probatur tamen : quia corpus esse simul in pluribus locis, puta Petrum esse Romæ simul & Florentiæ non repugnat. Non enim dicit esseRomæ & non esse Romæ , esse Florentiæ & non esse Florentiæ, aut quidlibet aliud huiusmo di,vt patebit ex solutione argumentorũ.Hoc argumentum vbi agitur de possibili est vnicum; & qui putant se aliud inuenire decipiuntur verbis idem omnino significantibus, quamuis diuersis: puta qui dicunt : hæc perfectio admittit vnionem seu identitaté cum hac alia; ergo potest dari entitas huius & il. lius perfectionis. Nihil aliud dicunt nisi; inter hoc & illud prædicatum non datur repu-

ſequenter aliquid mirabilius quam eſſe in pluribus circumſcriptiue.

Dixi conſequentiam eſſe efficacem: non quod difficile ſit inuenire diſparitates inter vnum & alterum; quæ quamuis pure materialiter ſe habentes ad rem, poſſunt tamen aliter opinantibus videri ſufficientes. Adeoque ſtandum eſt primo argumento de non repugnantia. Aduerte autem obiter nos ab vno quod putamus maius, arguere ad aliud, quod putamus minus agentes de potentia quę eſt ad omnia. Non enim valet: hęc cauſa poteſt plus; ergo poteſt & minus. Puta non valet: Elephas poteſt gignere alium Elephātem; ergo poteſt & gignere muſcam: quamuis elephas ſit pluſquam muſca. Ratio eſt quia ſit tranſitus de genere in genus: poteſt autem cauſa perfectior continere perfectionē ſui generis, & virtutem actiuam in tali genere, quin contineat virtutem actiuam in genere inferiori: ſicut contingit quod excellentiſſimus Pictor nequeat ſuere crepidam. In caſu autem noſtro ex parte cauſę non eſt poſſibile fieri tranſitum dé genere in genus, quia ſermo eſt de cauſa intendente & extendente ſuam virtutem ad omnia.

Confirmatur 2. à paritate penetrationis. Poſſunt plura corpora eſſe ſimul in eodem loco: ergo poteſt idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis. Hoc argumentum exterminat rationem cui innituntur aliqui ex Aduerſarijs vt in reſponſione ad argumenta patebit.

ART.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijcitur primo. Si idem corpus esset in duplici loco circumscriptiue, in neutro esset circumscriptiue: consequens repugnat; ergo & antecedens. Minor est euidens: sequela maioris probatur: quia esse circumscriptiue in loco *A* est ita commensurari à loco *A*, vt a nullo alio commensuretur: ergo si simul commensuretur à loco *B* non est circumscriptiue in loco *A*. Idem dic de loco *B* respectu loci *A*. Explicatur hoc idem. Esse in loco *A* circumscriptiue vt in loco adæquato, est ita esse in loco *A* vt nihil ipsius sit extra locum *A*: sed eo ipso quod est in loco *B*, falsum est quod nihil ipsius sit extra locum *A*; ergo eo ipso quod est in loco *B*, non est in loco *A* circumscriptiue vt in loco adæquato.

Resp. negando sequelam maioris. Ad cuius probationem, nego antecedens. Esse in loco *A* circumscriptiue, non est ita circũscribi à loco *A* vt à nullo alio circumscribatur: sed est ita esse in ipso vt totus locus *A* correspondeat toti corpori locato, & singulæ partes loci, singulis partibus locati. Hoc autem non dicit locatum non esse in alio loco: sed solum nullam partem corporis locati non esse intra locum circumfusum toti locato. Ad explicationem: nega maiorem. Esse in loco *A* vt in spatio adæquato, non est ita esse in illo, vt nihil ipsius sit extra illud: sed est ita esse in illo vt nihil ipsius non sit

intra illud. Hoc autem habes etiam si corpus alibi collocetur. Aliud enim est rem non esse in *B*; aliud esse in *A*, vt patet ex terminis.

Obijcitur secundò. Si datur replicatio: pars est æqualis toti; consequens est contra primum principium; ergo & antec. Minor probatur: quia omne totum est maius sua parte, & consequenter nulla pars æquatur toti. Sequela maioris probatur per hoc aliud principium: quæ sunt æqualia vni tertio sunt æqualia inter se. Hoc posito sic argues. Lignum palmare est æquale spatio palmari, & è conuerso: replicetur hoc lignum, & erit æquale spatio bipalmari, & è conuerso æquale ipsi spatium bipalmare; ergo & spatium palmare & spatium bipalmare sunt æqualia ligno palmari: quæ sunt æqualia vni tertio sunt æqualia inter se; ergo spatium palmare & spatium bipalmare sunt æqualia inter se; spatium palmare est pars & medietas bipalmaris; ergo pars & medietas est æqualis toti; quod erat demonstrandum.

Resp. neg. seq. mai. Ad probationem, admissa hyppothesi distingue min. subsumptam: quæ sunt æqualia vni tertio eodem modo accepto sunt æqualia inter se: concedo min. quę sunt, *&c.* uni tertio diuerso modo accepto, sunt, *&c.* neg. min. & conseq. Lignum palmare vt impleat simul duo spatia palmaria, siue vnicum bipalmare, ponitur replicatum; secus dum implet vnicum: adeoque diuersimode accipitur dum ęquat duo; quam dum vnicum. Quod dico de duobus dic de mille.

Obijcitur tertio. Idem moueri posset duobus motibus contrarijs; consequens est falsū; ergo

ergo & antecedens. Sequela probatur. Ponatur Socrates Romæ simul & Florentiæ: hoc posito posset Romæ moueri versus Florentiam, & Florentiæ versus Romam. Immo si & Roma Florentiam, & Florentia pergeret Romam, æquis vtrinque passibus: in medio itinere ipse sibi occurreret. Quid autem contingeret in tali casu? Item posset Romę calefieri & Florentiæ frigefieri. Si nimirū Romæ ponatur prope ignem, & Florentię prope niuem: qui motus sunt contrarij. Præterea in casu posito, occursus sui ad se; pone insuper arctam adeo viam vt duo homines nequeant simul per illam transire. In hac hypothesi dici non potest an Socrates contra Socratem hæreret, an penetratiue Socrates intra Socratem pergeret. Ex vno capite deberet hærere, quia locus duplici Socrati non sufficit. Ex alio deberet intra seipsum pergere: idem enim sibi ipsi compenetrari quid obstat?

Hæc & similia argumenta contemnit Aduersarius noster Gabriel Vasquez. Fiunt autem eadem ab hæreticis contra replicationē definitiuam. Nam corpus Christi existens Romæ & Florentiæ potest Roma versus Florentiam, & Florentia Romam versus transferri. In tali casu idem mouetur contra seipsum, & in partes oppositas. Qui respondent discrimen esse inter hunc casum & alium, quod Socrates per se, Corpus autem Christi Domini non per se sed per accidens, & ad motum specierum, moueatur: tam loquuntur ad rem, quam loquerer si dicerem hominem Italum posse replicari, non autem Æthiopem, afferendo pro disparitate quod

italus est albus, æthiops autem niger. Tam enim repugnat esse in duplici loco, & moueri duplici motu contrario per accidens, quã per se. Cæterum si duplex motus contrarius, dummodo per accidens sit, sit possibilis: tu etiam dic in casu proposito moueri dupliciter, & in partes oppositas idem corpus sed per accidens; cum non per se sed per accidẽs replicetur. Ad motum istum localem an foret duplex in eodem corpore, an secus, an naturalis, an connaturalis supposita replicatione dicetur infra, vbi ad argumentum P. Vasquez.

Ad illud de calefactione & frigefactione dic idem euenturum quod eueniret si in vnico loco prope vtrumque agens poneretur. Si enim nix prævalet igni frigefiet: si ignis niui, calefiet: idque siue ponas Socratem Romæ prope ignem, Florentiæ prope niuem, siue solum Romæ prope ignẽ & niuem. Interroganti igitur quid fieret in casu proposito dic quod fieret idem, quod fieret in casu quem proponis.

Dices: ergo ignis Florentinus aget in Socratem existentem Romæ; ergo aget in distans.

Resp. concessa prima consequentia: negando secundam. Socrates existens Romæ non distat Florentia, si simul sit Florentiæ. Nam male definies quid sit distare Florentia si dixeris: distare Florentia est esse Romæ, vel alibi extra Florentiam. Bene autem si dixeris: est non esse Florentiæ nec prope Florentiam. Vides hoc idem valere contra corpus definitiue replicatum, Corpus Christi Domini existens Florentiæ in ædibus S. Ma-

riæ à Flore tangitur & comeditur Romæ in templo nominis Iesu. Vide an absurdius sit aut videatur vnum quam alterum. Nobis vtrumque verum: secundum est certum. Certo enim tenemus illud idem corpus quod est Florentiæ, comedi Romæ.

Hac eadem ratione dissolues hoc argumentum. Implicat idem distare à seipso: per replicationem idem distaret à seipso; ergo implicat replicatio. Minor probatur. Petrus existens Romæ distat à Paulo existente Florentiæ per hoc quod alter sit Romæ alter Florentiæ: sed in casu replicationis Socrates est Romæ & Florentiæ; ergo Socrates distat à Socrate. Confirmatur: quia vbi Romanum distat ab vbi Florentino, ergo etiam vbicatum Romæ distat ab vbicato Florentiæ.

Hæc omnia soluta habes in præcedentibus. Concede maiorem; nega minorem. Ad probationem nega maiorem. Petrus & Paulus si nihil aliud habent quam quod hic Florentię, ille sit Romæ; non habent qua distent: sed requiritur insuper vt neque hic Romæ neq; ille Florentiæ sit. Ad confirmationem conc. ant. nega consequentiam. Vbi romanum non est Romæ & Florentiæ, sed Romæ solum, adeoque distat ab vbi florentino. Vbicatum autem est Romę & Florentiæ, adeoque non distat neque ab vbi romano, neque ab vbi Florentino, neque ab ipso vbicato. Hinc habes Socratem à neutro vbi distantem esse in duplici vbi; quorum vtrumlibet ab altero distat. Hoc dictum sit ex suppositione quod ipsa vbi non replicentur; quod an sit possibile quæretur inferius.

Instabis; ignis Romanus nequit impedire niuem

niuem Florentinam nisi agendo in distans; nec è conuerso nix Florentina ignem Romanum: ex concessis in casu posito nix impediret ignem & ignis niuem; ergo, *&c.* Maior probatur quia ignis distat à niue, & nix ab igne, ergo si ignis impedit niuem, & nix ignem: agunt in distans.

Resp. neg. mai. Ad prob conc. ant. nega conseq. Ignis impedit niuem, & nix ignem non agendo mutuo in seipsa, sed per hoc quod æqualiter se habeant ad idem corpus, in quo quantũ produceretur ab igne, tantũ destrueretur à niue. Dum igitur nix petit producere in subiecto gradum frigoris, ignis petit producere gradum caloris: & quia introductio vnius gradus caloris est expulsio vnius gradus frigoris & è conuerso: æque nix exigit non produci de nouo illum gradum caloris, ac exigat ignis produci: ideoque nihil producitur ob æqualitatem virium in vtroque agente.

Obijc. 4. Principium propriũ ex quo per sensum venimus in cognitionem de distinctione inter homogenea sensibilia, non potest falsificari: sed principium huiusmodi est quod habeant diuersas vbicationes circumscriptiuas; ergo nec per diuinam omnipotentiam falsificari potest: sed falsificaretur si replicatio circumscriptiua esset possibilis; ergo hæc est impossibilis. Minor subsumpta prob. quia data replicatione, idem corpus, puta idem granum frumenti est in diuersis locis circumscriptiue: adeoque videns horreum immo si vis totum orbem plenum frumento non habes certitudinem metaphysicam, quod hæc sint plura grana: sed dubitare poteris an

sit vnum granum in locis innumerabilibus replicatum.

Qui hoc principium proponit vt euidens monet magnam esse differentiam inter has duas propositiones: *quæ apparent in locis distinctis sunt distincta* : & : *quæ sunt in locis distinctis sunt distincta*. Prima propositio potest falsificari: secunda non potest. *Hoc* ipsum si bene penetret qui hoc proponit, inueniet se gladio suo perimi. Nam sensus non iudicat de rebus prout sunt, sed prout apparent. Præterea: grano tritici in locis innumerabilibus replicato; non est verum quod aliqua sint in locis distinctis: sed quod aliquid sit in locis distinctis. Sed hæc modo nulla faciamus: & intelligamus vt aduersarius quod ab aduersario proponitur. Ait igitur esse infalsificabile hoc principium: quot sunt loca adæquata in quibus sunt homogenea sensibilia, tot sunt homogenea sensibilia. Ratio est: quia nullum est aliud principium, vnde per sensus dignoscere possimus sensibilium omnino similium pluralitatem eodem tempore existentium quam pluralitas loci adæquati. Quod si hæc sit indicium fallax, arguens æque trepidabit ad conspectū vnius militis; ac ad conspectum ingentis exercitus: quia vnicus miles erit Aduersario ratione replicationis centum milla militum. Hoc autem est magnum inconueniens.

Confirmatur hic discursus quia huic principio: quæ sunt in pluribus locis sunt plura, assentimur ex terminis, & a natura determinamur ad dicendum: *sunt plura* quotiescunque videmus ea esse in pluribus locis.

Resp. primo parum consuluisse securitati

suæ

arguentem nisi etiam verum sit: *quæ apparent in locis distinctis sunt distincta*. Aeque enim trepidabit ob vnum militem realiter implentem locum vnius exercitus, ac si apparenter, & è conuerso. Quomodo enim certus erit hanc esse puram apparentiam, non vero rem ipsam: & consequenter euidens est eandem dubitationem fore in sententia arguentis ac in nostra.

Resp. secundò. Hoc principium patere instantijs adeo insolubilibus vt euidens sit esse falsum. Prima instantia sit contra penetrationem quam admittit Aduersarius. Sicut pluralitas loci ostendit pluralitatem locatorum, ita vnicitas loci vnicitatem locati. Immo non aliter apparet pluralitas locatorum, quam per apparentiam plurium, vt ita dica vnorum. Sicut igitur non est vnde dignoscas multiplicitatem homogeneorum sensibilium eodem tempore existentium, nisi multiplicitas loci adæquati: ita non est vnde dignoscas vnicitatem corporis nisi vnicitas loci quod si hæc sit indicium fallax videns vniest militem dubitabis an sit integer exercitus penetratiue positus in loco adæquato connaturali vnius hominis. Quod si debet dari aliquod principium præseruans arguentem ab errore, dum videns exercitum integrum iudicare ptest fortasse esse vnicum militem: cur non debebit dari principium præseruans te ab errore, dum videns vnicum militem iudicas: fortasse esse integrum exercitum.

Profecto non absurdius, videns vnum hominem dices: fortasse video homines innumerabiles simul penetratos, quam videns homines innumerabiles; fortasse video vnum homi-

hominem multoties replicatum. Cur igitur vnum admittis & alterum negas? Quod si dicas vtrumque, replicationem videlicet & penetrationem ęqualiter impugnari ex principio posito; eo ipso principium est falsum.

Secunda instantia. Vbicunque video accidentia propria vini determinor à natura ad iudicandum: est vinum. Et vbicunque video accidentia propria panis determinor ad iudicandum: est panis. Accidentia enim sensibilia per sensum determinant intellectum ad iudicandum de quidditate substantię sensibilis. Et tamen hoc iudicium erit falsum in vino, & Hostia consecrata.

In forma igitur ad argumentum nega maiorem. Nam vel sermo est de principio ex quo per sensum venimus in cognitionē certā certitudine metaphysica de distinctione inter homogenea sensibilia: & huiusmodi principium non datur. Vel sermo est de principio ex quo venimus per sensum in cognitionem certam certitudine pure physica & naturali, & hoc quidem datur, sed falsificari potest per diuinam omnipotentiam, & consequenter principium suprapositum est falsum.

Ad confirmationem patet ex dictis. Natura determinat ad iudicandum res se habere vt naturaliter se habent. Et consequenter granum frumenti replicatum naturaliter determinat ad iudicandum quod non sit vnum sed multiplex: sed non propterea iudicium huiusmodi est etiam metaphysice infallibile. Hinc patet ad omnes illas dubitationes. Ex sola possibilitate quod hoc & illud per diuinam omnipotentiam ita se habeat, non nisi stulte inducimur ad dubitandum

quod

quod reipsa ita se habeat. Est possibile per diuinam omnipotentiam vt ij quos puto esse meos discipulos & scribere lectionem, reipsa non sint mei discipuli, sed mera phantasmata imponentia oculis meis: & tamen stultus sim, si dubitem: sicut stultus est qui putat se esse Regem & non est, cum tamen sit possibile ipsum esse. Aduersarius ipse dum arguit contra nos non dubitat se argumentari contra homines, & tamen possibile est vt non contra nos arguat dum dicit se cõtra nos arguere; sed contra aereas potestates nostris vultibus indutas. Ex quibus patet dubitationes fundatas in mera possibilitate cum dispensatione legis naturæ, esse omnino irrationabiles.

Obijcitur quinto. Si lapis poneretur à Deo in duplici loco extra suum centrum, puta: ita vt vtraq. vbicatio esset in aere: tunc vel vtrobiq. lapis descenderet, vel ab vno loco deorsum moueretur, & in alio quiesceret, vel in vtroq. quiesceret: nihil horum dici potest: ergo non potest admitti replicatio vt possibilis. Minor probatur quia si dicas quod ab vtroque loco descenderet, concedis lapidi quod simul moueatur in duplici spatio. Quod si dicas quod lapis ab vno loco descenderet, sed in alio maneret immotus; concedis eundem lapidem esse simul principium motus localis & quietis pro eadem differentia temporis; & præterea esse principium quietis in loco sibi violento. Si dicat quod in vtroq. quiesceret contra est: quia lapis si nequit esse principium suæ quietis in vno loco violento, multominus potest in duobus. Hoc argumento

Gabriel

Gabriel Vasquez negat possibilitatẽ replicationis.

Resp. concessa maiori, negando minorẽ. Ad probationem potest multipliciter respõderi. Prima responsio esse potest lapidem ab vtroq. loco casurũ deorsũ, si Deus nihil velit in lapide nisi replicationem. Nam etiam cadens est in duplici loco, & præterea est quoad motum secundum naturam. Secunda responsio: Quod lapis ab eo loco in quo est non per vbi miraculosum deorsum moueretur; in illo autem vbi, in quo est per miraculum, consisteret non vt principium quietis in tali loco, sed detentus ab extrinseco, videlicet ab illa eadem virtute per quam ibi collocatus est. Nam præter vnam vbicationem quæ ita illi debetur, vt non possit omnis negari; quælibet alia est illi miraculosa: vbicationem autem miraculosam conseruat ille idem qui dedit, vel loco illius dat aliã item miraculosam si loco vbi permanentis in aere dat vbi fluens intra aerem à loco in quo positus est, vsque ad quemlibet alium locum, in quo collocetur.

Dices creetur in duplici loco: in hac hypothesi non est potior ratio cur ex vno ruat potius, quam ex alio; ergo ex neutro, vel ex vtroq. Ant. prob. quia non est assignabilis vtra ex his vbicationibus sit illi debita.

Resp. admissa hyppothesi: conc. antec. neg. conseq. ad probat. dic neutram determinatè ex prædictis vbicationibus esse illi debitam, esse tamen illi debitam indeterminate alterutram. In huiusmodi autem, determinatio est à causa prima, vt patet ex dictis in Logica.

Quod

Quod si fingas casum ita, vt Deus lapidem in duplici loco ponat in aere, & hoc facto cesset ab omni miraculo circa lapidem. Dico quod lapis ex vno loco deorsum cadet, & in alio esse cessabit non per motum deorsum, neque per hoc quod quasi regrediatur intra se ipsum, sed per hoc præcise quod destruatur alia vbicatio nulla in locum ipsius suffecta. Denique prout multipliciter potest casus proponi, potest etiam multipliciter solui. Potest enim contingere quod vtrobique quiescat, in vno quiescat, in altero moueatur, &c quia ex his omnibus nihil est quod inuoluat contradictoria.

Ex hac solutione habes quid respondeas alteri casui suprapositio: an videlicet Socrates Romæ positus & Florentiæ: & Florentia Romam & Roma Florentiam moueretur. Quidquid enim respondeas bene respondebis. Si dicas Petrum ab eo loco in quo est per vbi non miraculosum, motum iri in partem oppositam; non autem ab eo in quo est per vbi miraculosum, philosopharis rationabiliter. Quia quodlibet vbi quod habeat vltra vnum vbi, miraculose habet: est igitur supra vires non solum ipsius sed etiam totius naturæ supposito vno vbi, dare illi in sensu composito & alterum: quemadmodum igitur illud aliud vbi permanens nequit dari nisi à solo Deo; ita neque illud vbi fluens, per quod videlicet moueretur ab alio, dari potest quam à Deo. Ratio est: quia illud etiã vbi fluens in sensu cópofito cum altero vbi, est miraculosum: adeoque mutatio vbi permanentis in vbi fluens est mutatio miraculi in miraculum, quod nequit fieri per natu-

ram. Hinc habes quod si Socrati per seipsum deambulanti Romæ: vbi est per vbi non miraculosum, existenti Florentiæ adhiberentur mille iuga boum, non posset è loco in quo est dimoueri. Ratio est quia mille iuga boum non possunt dare Socrati vbi miraculosum.

Quod si respondeas etiam è loco vbi per vbi miraculosum est, motum iri: hoc ipsum facile sustinebis dicendo quod Deus ex suppositione quod ponat Socratem in duplici loco, debet in duplici loco concurrere cum ipso ad motum localem: & ita contigisse narrant historiæ ex quibus replicationes SS. audiuimus puta Franc. Xauerius in duplici naui existens non erat in vna per modum corporis mobilis in altera autem per modum Statuæ; sed ambulabat hac & illac, prout præsens necessitas nauigantium exigebat. Quamuis autem hoc ipsum vbi fluens sit miraculosum est tamen connaturaliter consequens ad miraculum replicationis. Est autem ineptum putare quod Deus possit quidem dare duplex vbi permanens, non vero duplex vbi fluens: & ex difficultate duplicis vbi fluentis, impugnare duplex vbi simpliciter: quasi vero Deo difficilius esset mouere duplici motu idem corpus, quam duplici vbicatione vbicare. Superest ad illud de occursu sui ad se. Dic in tali hyppothesi Socratē non compenetratum iri cum Socrate: quod repugnat; quia compenetratio est plurium: habiturum autem intra idem spatium duas vbicationes per quarum alteram respiciet ad orientem, per alteram ad occidentem: vt fingere facile potes in duobus distinctis tali modo compenetratis.

Obijcitur vltimò. Si est possibilis replicatio potest vna candela illuminare totum orbem: consequens est absurdum, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia si replicetur candela quantum replicari potest, immo minus etiam quam replicari potest, eo ipso applicabitur spatijs innumerabilibus; illuminat autem quæcunque spatia, in quibus replicetur; ergo spatia innumerabilia illuminabit.

Resp. primò. Hoc idem argumentum valere contra penetrationem. Nam innumerabilia spatia seu corpora illuminabilia possunt simul compenetrari; hoc posito illuminabuntur omnia ab vna candela, quę per hoc ipsum quod præsens est cuilibet, est præsens omnibus.

Resp. secundò. Omissa maiori: neg. min. Ratio est: quia luminosum vt agat nihil aliud requirit quam applicari illuminabili: in casu posito applicaretur toti orbi terrarũ; igitur in tali casu illuminaret totum orbem terrarum. Qui imaginantur à luminoso effluere lucem & diffundi intra medium sicut à fonte effluit aqua, & diffunditur intra alueum; negabunt candelam replicatam plus lucis effundere quam non replicatam. replicatio enim non est multiplicatio virtutis. Sed non ita accidere indicatum est vbi de accidentibus. Lux igitur quæ producitur in illuminabili, seu in medio, non egreditur ab illuminante sed educitur de potentia ipsius medij ab illuminante applicato: sicut calor non egreditur ab igne, sed virtute ignis applicati educitur de potentia calefactibilis. Hinc est quod quantumlibet multiplicentur

calefactibilia intrà sphæram actiuitatis agentis calidi, non propterea quodlibet ex his minus incalescit. Qua in re subueniendum est infirmitati imaginationis humanæ, ità rem sibi repræsentantis quasi ab illo igne tot gradus caloris egrederentur quot sunt illi, qui in omnibus quæ calefiunt producuntur.

Hinc etiam est, quod sine vllo additamento, immò sine vlla variatione in virtute tum calefactiua, tum illuminatiua potest agens calidum, aut illuminatiuum calefacere, aut illuminare plura, & plura subiecta in infinitum: nequit autem fons sine accessione nouæ, & nouæ aquæ intra seipsum, implere non tot quin plures alueos, vt patet: non oportet igitur existimare, quod aut illuminatio, aut calefactio, aut quidlibet aliud huiusmodi fiat impendio agentis, quod vt vidimus per hoc, quod agat, nihil omninò immutatur. Quod si velis ab hac sententia peripatetica præscindere hic, & cum alijs opinari illuminationem fieri per effusionem physicam lucis,

Resp. tertiò negando sequelam maioris. Ratio est: quia si intra medium, quo contineatur tota sphæra actiuitatis candelæ, hac eiaculata sit omnia corpuscula, quæ potest eiaculari; non habet alia, quæ intrà quodlibet aliud medium eiaculetur. Sicut si Socrates Romæ existens, atque Florentiæ, vel hic, vel ibi proijciat nummos omnes quos habet; non habet quos alibi impendat.

Dices: eadem est ratio candelæ millies replicatæ in ordine ad illuminandum, ac baiuli millies replicati in ordine ad ferendum pondus: candela millies replicata potest illumi-

luminare quantũ illuminarẽt mille candelæ; ergo baiulus millies replicatus posset ferre quantum ferre possunt mille baiuli. Hoc autem absurdum esse probatur: quia sequeretur quod homo vnicus, putà Petrus par merum miraculum replicationis fieret par ferendo toti orbi terrarum. Confirmatur: quia homo replicatus æquiualet multis hominibus: sed certum est esse possibiles tot homines, vt simul sustineant pondus totius orbis; ergo potest tam multipliciter replicari Petrus, vt vnus instar Atlantis sustineat idem.

Resp. negando maiorem. Iam semel rogauimus Aduersarium, an mille illa spatia, quæ illuminantur à mille candelis si simul penetrentur illuminanda sint ab vna candela? Si respondet negatiuè; nega etiam illa eadem illuminanda, si candela in singulis loco diuisis replicetur. Si affirmet, roga iam an mille pondera, quæ sint paria humeris mille baiulorum simul penetrata, sustineri possint ab vno baiulo. Si neget: nega etiam baiulum millies replicatum sustenturũ mille pondera, quorum quodlibet sit par ipsius humeris. Rationem quam afferet Aduersarius, afferes & tu dicendo videlicet eosdem humeros non posse simul ferre tot pondera, quæ æque simul ferrentur cum penetratione ipsorum, ac cum replicatione humerorum: quia mille pondera sunt supra virtutem latiuam, seu substentatiuam vnius baiuli. Tam enim est eadem virtus siue idem robur in baiulo replicato, quàm in eodem baiulo respectu ponderum compenetratorum. Opprimetur igitur baiulus à nimio pondere, siue replicetur ipse, siue pondera compenetrentur.

Non enim sine immutatione sui, ac vitalium spirituum impendio sustinet pondus; nec sine sui mutatione fert hoc & illud, sicut candela sine sui mutatione calefacit, ac illuminat hoc & illud. Patet igitur dispari as ex dictis: effectus non immutat suum agens; pondus immutat, & opprimit latorem suum, & quia quodlibet pondus ponit impetum in latore; ideò ad multiplicationem ponderum, adeò multiplicatur impetus, vt nequeat baiulus illi resistere.

Ad illud de æquiualentia, dic vnum hominem æquiualere infinitis in ordine ad implendum spatium, non autem in ordine ad omnia. Hinc solues alia, quæ in hac materia congeri solent. Purà si daretur replicatio posset Petrus assentiri Florentię, quod *A* existit, & huic dissentiri Romæ. Amare Romæ *A*, & illud idem odisse Florentiæ, & sic de alijs, quæ inuenies concessa ab aliquibus, qui fortasse rem non satis examinant. Hæc omnia neganda sunt: nequit idem intellectus simul dicere est, & non est de eodem; quantumlibet replicetur; replicatio enim non facit, quod intellectus simul assentiatur cõtradictorijs, Dices: assentiri Florentiæ, & dissentiri Romæ non sunt contradictoria: in tali casu daretur assensus Romæ, & dissensus Florentiæ, seu daretur Romæ *est A*, Florentiæ daretur *non est A*, ergo non darentur contradictoria.

Resp. quod assensus, & dissensus impertinenter se habent ad locum. Et locus impertinenter se habet ad assensum, & dissensum: igitur quemadmodum si Petrus nunc Romæ existens dicat: *Est A*, & Paulus etiam nunc exi-

existens Florentiæ dicat: *Non est A*; sibi contradicunt: ità etiam si idem Petrus nunc & Romæ, & Florentiæ existens dicat. *Est*, & *non est*, idem sibi contradicit. Ex his patet ad argumentum, dicendo, quòd contradictio consistit in hoc quod idem de eodem dicat: *Est*, & *non est*, & consequenter nequit vllo modo vtrumq. esse in eodem intellectu. Vbi aduerte discrimen inter hominem existentem in duplici loco, & eundem existentem in duplici instanti. Existens in duplici loco, si in vno dicat: *est*, & in altero: *non est*: dicit simul: *Est*: & *non est*: in duplici autem instanti, si in vno dicat: *est*, & in altero: *non est*, non simul, sed successiue dicit: *est*, & *non est*, in quo non est vlla implicantia.

QVAESTIO IV.

De loco intrinseco.

ARTICVLVS I.

Per quid formaliter res sit in loco.

LOcus, quem ex Aristotele suprà definiuimus, est locus extrinsecus. Agendum est hic de loco, quem vocant, intrinseco; quærendo videlicet an præter illam primam superficiem circumscribentem corpus, & corpus ipsum, requiratur aliquid ad hoc, vt corpus sit in hoc, vel illo loco.

Dicendum est primò. Res non est in loco formaliter per hoc, quod ipsa, & locus sint. Probatur hæc conclusio, quia Petrus est & hic

hic locus, & tamen Petrus non est in hoc loco; ergo quod Petrus sit in hoc loco non habetur per hoc, quod existat & Petrus & hic locus.

Dicendum secundò. Petrus est in loco *A* per vbicationem sibi, & loco *A* superadditam. Probatur. hæc conclusio: quia cæteris positis, & non posita vlla forma, per quam Petrus sit in loco *A* Petrus non est in loco *A*, ergo requiritur illa forma, per quam Petrus sit in loco *A*. Hanc autem formam vocamus vbi intrinsecum, seu locum intrinsecum. Est autem hic locus forma modalis ità essentialiter affixa Petro vt impossibile sit esse, & nō esse in Petro, & ità determinans Petrum ad esse hic, vt impossibile sit hanc esse, & Petrum non esse hic. Sicut diximus de alijs passim determinatiuis vltimis ad hanc, vel illam denominationem. Propterea dicitur ipsum hic Petri, quod idem est, ac ratio, per quam Petrus est formaliter hic.

Dices: Hæc denominatio: *Petrus est hic*, potest haberi præscindendo ab omni modo superaddito; ergo, &c. Antecedens probatur: quia potest haberi quod Petrus sit hic per hoc præcise quod Petrus sit, & habeat indistantiam ab hoc loco; in hoc non includitur modus vbicationis superadditus, &c. ergo quod Petrus sit hic habetur sine, &c.

Resp. negando antecedens, ad probationem concessa maiori: nega minorem. Habere indistantiam, seu negationem distantiæ ab hoc loco, dicit formaliter præsentiam in hoc loco: præsentia autem in hoc loco non habetur formaliter per Petrum, & hunc locum, sed insuper per aliquid quod sit vltimum determi-

minatiuum huius denominationis. Petri existentis in hoc loco. Hoc autem vltimum determinatiuum est illa forma, seu illud vbi de quo hic agimus.

Dices iterum: per hoc præcise quod Petrus sit, & non sit in vllo alio loco, est hic: Esse non includit modum vbicationis: nec illum includit non esse in vllo alio loco; ergo esse hic Petrum non includit modum vbicationis superadditum. Maior probatur: quia valet illatio: *Petrus est, & non est in vllo alio loco; ergo Petrus est hic.* ergo &c. Si autẽ hoc valet, manifestũ est Petrũ esse hic, per hoc quod sit; & in nullo alio loco sit. Minor autem probatur: quia quod Petrus sit, habetur formaliter per existentiam Petri; certum est autem existentiam Petri non haberi per modum vbicationis: rursus quod Petrus non sit in vllo alio loco, est denominatio pure negatiua, ad quam non requiritur vlla forma positiua, vt patet ex dictis alibi.

Resp. negando maiorem. Ad probationẽ concesso antecedenti: nega consequentiam. Ex hoc quod Petrus sit, & non sit in vllo alio loco recte inferes quod sit hic ex suppositione illius principij: *quidquid est alicubi est.* Ex hoc autem quod alicubi sit, & non sit in vllo alio loco recte inferes esse in hoc. Hoc autem nihil aliud est quam ex eo quod sit & negatione omnis alterius vbicationis inferre quod habeat hanc vbicationẽ. sicut v. g. si *A* necessario esset vel album vel nigrum, ex hoc quod non esset album recte inferres: ergo est nigrum: non quod habeat esse nigrum per suum esse, & præcisam carentiam albedinis, sed quia posita prædicta

necessitate, ex defectu vnius qualitatis rectè infertur existentia alterius. Non esse nigrum aut non esse album, sunt denominationes pure negatiuę; hoc modo non esse in hoc vel illo loco est denominatio pure negatiua. Esse album & esse nigrum est denominatio positiua sicut & esse hic, vel esse alibi: propterea nec ibi sufficit res & carentia nigredinis ad rationem albæ; neq; hic res & carentia omnis alterius vbicationis ad rationem existentis hic. Esse igitur et non esse alibi infert de consequenti, non autem includit de formali esse hic.

Hoc idem accidit in alijs similibus denominationibus. Puta quælibet creatura eo ipso quod est, pendere debet ab aliqua causa: si autem per argumentum ab exclusione dicas: non pendet neque ab hac neque ab illa neque ab illa alia rectè inferes: ergo ab ista. Nec propterea habebit pendere ab ista formaliter per negationem dependentiæ ab illis alijs: sed per formam positiuam quæ rectè infertur ex carentia omnis alterius formę; quam formam alibi vocauimus actionem, estque ratio qua hoc pendet ab illo.

Dices vlterius: potest indifferentia quam habet Petrus ad esse vel non esse hic tolli per impulsum vel per motum per quem applicatur huic loco extrinseco: neque motus neque impetus sunt vbicatio de qua hic agitur; ergo sine vbicatione prædicta potest tolli indifferentia, &c.

Resp. distinguendo maiorem: potest tolli indifferentia per motum aut impetum in genere determinatiui antecedentis: concedo: in genere determinatiui formalis: nego Motus

tus antecedens & impetus totus quantus est. non est ratio formalis essendi hic, sed ratio formalis qua mouetur huc, seu qua tendit huc. Puta per motum quo tendis ad Vaticanum non es formaliter in Vaticano. Si igitur hic motus determinat ad esse in Vaticano, oportet vt determinet ad illam rationem formalem per quam sis in Vaticano. Potest igitur motus aut impetus antecedens esse causa formæ, per quam sis in Vaticano non autem ipsa forma.

Dices: impossibile est dari totum motum & impetum ãtecedẽtẽ,& me nõ esse hic,ergo sum hic formaliter per motum antecedentẽ.

Resp. omisso antecedenti: negando consequentiam. Impossibile est dari actionem quin detur terminus actionis; puta dari in materia actionẽ productiuam caloris, quin detur calor;& tamen non per actionem formaliter; sed per calorem, subiectum est calidum.

ARTICVLVS II.

An omnia in composito vna vbicatione vbicentur.

DVbitatur an sit vna an multiplex vbicatio eorum quæ idem compositum constituunt. Ex vno capite videtur esse vna Primò quia est vnus locus adæquatus extrinsecus; ergo etiam vnus erit locus intrinsecus. Secundo, quia vnius entis simpliciter debet esse vna vbicatio, sed compositum est vnum ens simpliciter; ergo compositi est vna simpliciter vbicatio.

Tertiò. Per hoc præcisè quod forma siue substantialis, siue accidentalis, sit in materia existente hic, ipsa etiam est hic: sed quod forma sit in materia existente hic, habetur formaliter per vbicationem materiæ & inexistentiam formæ in materia; ergo per vbicationem materiæ & inexistentiam formæ in ipsa, habetur formaliter quod forma sit hic. Hoc autem non includit aliam vbicationem quam vbicationem materiæ. Nam forma illi inexistit vel per vnionem vel per inhæsionem[1], quarum neutra est vbicatio. Hæc sunt quibus mouentur aliqui ad iudicandum omnia in composito vbicari vna vbicatione quam vocant vbicationem primi subiecti: hoc est materiæ primæ.

Ex alio capite. Vbicatio est modus essentialiter affixus rei quam vbicat: sed potest dari hæc eadem vbicatio materię absque eo quod hec forma, & hæc accidentia sint hic; ergo hæc vbicatio materiæ non est ipsum hic huius formæ, & horum accidentium. Maior patet ex dictis vniuersaliter de modis, de quorum conceptu est non existere quin actu modificent ea omnia quorum sunt modi. Minor autem probatur. Quia materia in eodem loco manens potest mutare formam; experientia enim constat idem subiectum in eodem loco esse modo calidum & modo frigidum.

Idem vrgeri potest contra Vasquez qui dicit omnia vbicari in composito vna vbicatione quantitatis. Nam potest variata forma substantiali manere hic hæc eadem quãtitas: & consequenter dari hoc vbi huius quantitatis, quia detur hic hæc forma: ergo

vbi

vbi huius quantitatis non eſt vbi huius formæ. Item conſtat manente eadem quantitate & in eodem loco variari accidentia rei quãtæ. Idem enim quantum in eodem loco manens & cum eadem quantitate eſt modo album modo nigrum & ſic de cęteris.

Ex his ſequitur quod qui vnam in compoſito vbicationem volunt per quam ſingula vbicentur, vnum ex his dicere debent, videlicet vel dari poſſe hoc vbi quin centur ea quæ vbicantur per ipſum, vel ad quamlibet uariationem cuiuſlibet accidentis in compōſito compoſitum mutare locum, vel formam ſeu ſubſtantialem ſeu accidentalem non eſſe in loco niſi improprie; proprie autem eſſe in loco ſolum primum ſubiectum.

Hoc vltimum minus diſplicet quamuis à à nullo fere dicatur, cũ omnibus fere videatur euidens quod hęc albedo eſt in hac Schola: mihi autem videtur euidentiſſimum quod hæc albedo eſt in hac pariete; & quod hic paries ſit in hac ſchola. Eſſet igitur facile ſuſtinere preter primũ ſubiectum proprie & per ſe nihil vbicari; cętera autem quæ in ipſo ſunt denominari eſſe in hoc vel in illo alio loco, ab vbicatione ſubiecti in quo sũt Diximus autem quod eſſe in ſubiecto non eſt eſſe in loco.

Ratio autem cur hæc vbicatio ſit potius ſubiecti quam formæ, quamuis denominet totum eſt obuia: cum obuium ſit formam ſuperuenire ſubiecto non autem ſubiectum formæ; forma enim ex preexiſtente ſubiecto educitur ſi ſit materialis; præexiſtenti ſubiecto infunditur ſi ſit ſpiritualis: vtraq.

autem

autem mutat locum ad mutationem secundum locum, illius subiecti in quo est. Et quidem si forma illa sit anima, magis mouet quam moueatur, quamuis moueri dicatur localiter ad motum subiecti seu corporis, quod ipsa mouet.

In hac sententia poterit dari vbi quin dētur ea quę vbicantur; non quidem per se, sed per accidens. Puta dabitur vbi huius lapidis quin detur calor vel frigus quę ab hoc vbi denominantur esse in hoc loco, non autē quin detur lapis ipse; vel etiam dabitur, vbi lapidis quin detur lapis, non autem quin detur id quod in lapide est primum subiectū, à cuius vbicatione dicitur esse in loco ipsamet forma constitutiua lapidis. Iuxta hanc eandem sententiam, poterit idem locus intrinsecus esse plurium corporum successiue. Patet hoc: quia idem subiectum est plurium successiue corporum: locus autem est subiecti per se; per accidens autem formæ in subiecto receptæ: igitur si transmutationem intelligas substantiæ in substantiam, subiecto in eodem loco mānente, intelligis vnum corpus habere eundem locum non solum extrinsecum, sed etiam intrinsecum quam habebat alterum.

Hac in re facile est vtramlibet sententiam sustinere. Tenendum tamen in composito non omnia vna vbicatione vbicari. Ratio est quia de conceptu modi communiter recepto, est quod nequeat esse quin modificet rem cuius est modus: vnde dicitur essentialiter affixus rei cuius est modus. Quod si distinguas inter rem quam modificat per se, & rem quam modificat per accidens; contra

est,primo: quia eo ipso quod essentialiter affigitur rei quam modificat,videtur præcludi locus huic distintioni, & poni per hanc distinctionem quædam indifferentia in formis modalibus, quę est propria formarum absolutarum: puta hæc albedo habet facere album & quidem per se; habet autem esse in hoc potius, adeoq. dealbare hoc potius quam aliud, per accidens.

Secundo: quia esse in loco proprie & per se, dicitur de corpore seu de toto. Immo occupare hunc locum conuenit huic corpori non tam ratione materiæ quam ratione formæ. Patet hoc quia maior vel minor extensio materiæ secundum locum est à forma: ita vt illa materia quæ sub forma aquę occupat palmum spatij; sub forma aeris occupet decem palmos: & tamen iuxta præfatam sententiam, non corpus sed subiectum per se erit in loco. Cum igitur totum proprie sit in loco; & in toto pars potissima sit forma, & à forma potissimum habeatur quod hic vel ille locus sit proprius huius vel illius corporis, dicendum est formam non minus proprie esse in loco, quam materiam: rursus cum materia retineat eundem locum abeunte forma, dicendum est non vnam esse vtriusq. vbicationem intrinsecam, sed vniuscuiusq. suam.

Ad ea quæ dicuntur in oppositum breuiter respondetur. Ad primum concesso antecedenti: nega consequentiam. Hanc non valere patet ex differentia inter locum intrinsecum & extrinsecū. Secundus est cōmunis successiue pluribus nulli essentialiter affixus; secus primus.

Ad

Ad secundum distingue maiorem: vnius entis indiuisibilis, est vna vbicatio: concedo; diuisibilis in plura separabilia secundum locum, nega, & eodem modo distincta min. nega cons.

Ad tertium nega maiorem. Potest forma tam substantialis quam accidentalis esse in materia. quę sit hic; & tamen non esse hic; vt patebit ex sequentibus; vbi dicetur ex duobus extremis simul vnitis, posse alterum replicari, altero non replicato. In tali casu anima est in corpore quod est Romæ, & tamen ipsa non est Romæ.

QVÆSTIO V.

An extrema simul vnita sint separatim replicabilia.

QVæstio procedit tam de extremis facientibus vnum per se. Quam de facientibus vnum per accidens. Puta non solum an possit replicari corpus Petri, non replicata anima eiusdem; sed etaim an possit replicari Petrus non replicato eiusdem calore, vel albedine. Vt autem clare procedamus distinguendum est inter accidētia, quæ dicuntur absoluta à loco, & ea quæ dicuntur affixa loco. Primi generis sunt albedo, calor, siccitas, &c. Secundi ipsum vbi intrinsecum, siue permanens per quod sum hic; siue fluens, per quod moueor hic. His positis,

Dicendum est primò. Si vtrumq. extremum intrinsece afficiat vnio, ad replicationem

nem vnius connaturaliter replicatur & alterum absolutum à loco. V. g. si replicetur corpus Petri connaturaliter replicatur, & anima. Si replicetur Petrus connaturaliter replicatur & albedo, & calor Petri. Ratio est: quia vnio intrinsece afficiens vtrumque extremum exigit, vt vbi est vnũ, ibi sit & alterum. Dixi *Vnio afficiens vtrumqne extremum intrinsece*, quia si daretur vnio intrinsece quidem recepta in vno, respiciens autem alterum, vt pure terminum extrinsecum; non exigeret, vt vbicumq. ponitur vnum, ibi ponatur & alterum. Huiusmodi est v. g. vnio, quæ in venerabili Sacramento Eucharistiæ, est inter species, & Corpus Christi, quæ intrinsecè recepta in speciebus, respicit Corpus Christi, vt terminum pure extrinsecum. Hæc autem exigit quidem vt vbicumque ponuntur hæ species, ibi ponatur Corpus Christi: non autem vt vbicumq. ponitur Corpus Christi, ponantur hæ species.

Secus accidit quando vnio est vtriq. extremo intrinseca: quod habetur quando extrema cõnaturaliter petunt vniri. Tunc enim vnio petit, vt vbi est vnum, ibi sit & alterum. Hinc Concilium Tridentinum docet, quòd quamuis in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus panis, & vini, hic ex vi verborũ solus sanguis, illic solũ corpus ponatur: vtrobiq; tamen ponitur totus Christus, secũdum corpus, & animã, & sanguinem. Corpus quidem, inquit, sub specie panis, & sãguis sub vini specie, ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguis sub specie panis, animaq; sub vtraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chri-

sti Domini, qui iam ex mortuis resurrexit non ampliùs moriturus, inter se copulantur. Hinc aiunt communiter, quod si quis in triduo mortis consecrasset, ille sub specie panis solum corpus, sub specie vini solum sanguinem posuisset. Nam corporis mortui caro, & sanguis non dicunt inter se connexionem illam, quam dicunt caro, & sanguis corporis viui.

Ratio disparitatis inter vniones prædictas est hæc. Vnio recepta intrinsecè in vtroque extremo, vtrique extremo intrinsecè vnitur. Intrinsecè autem vnita, connaturaliter loquendo, se se mutuo concomitantur. At verò recepta intrinsecè in altero dumtaxàt ex extremis, alterum autem respiciens, vt terminum pure extrinsecum, non vnitur vtriq. intrinsece. Adeoq. si replicetur id, cui extrinseca est, non est cur replicetur & ipsa: ipsa autem non replicata, non est cur replicetur alterum extremum, cui est intrinseca. Applica hanc doctrinam exemplis superiùs datis, & inuenies illam esse liquidissimam.

Dicendum secundò. Non repugnat ex duobus extremis vnitis alterum replicari, altero non replicato: v. g. non repugnat replicari corpus Petri, non replicata anima eiusdem. Replicari totum Petrum non replicata eius albedine, aut alio huiusmodi accidente. Hæc conclusio non aliter probatur, quam respondendo obiectionibus.

Obijcitur 1. Ad hoc vt ex anima, & corpore fiat vnum, requiritur vt hæc duo sint sibi mutuo intimè præsentia: si ponatur vel corpus sine anima, vel anima sine corpore Florentiæ ista duo non erunt sibi inuicem

præ-

præsentia, ergo ista duo non facient vnum, Minor est euidens. Nam corpus existens Florentiæ, & anima existens Romæ non autem Florentiæ, non sunt sibi intime præsentia.

Resp. concessa maiori: negando minorem. Ad probationem nega. Si enim corpus & anima, hoc est totus homo existat Florentiæ, & sola anima insuper ponatur Romæ, non propterea illa anima non est intimè præsens corpori quod est Florentiæ, vt patet ex terminis. Si solum corpus esset Romę, & sola anima Florentiæ tunc non essent hæc duo sibi mutuo præsentia; sed nec facerent vnum, sicut non faciunt corpus D. Petri existens in Vaticano, & anima eiusdem in Paradiso.

Obijcies secundò. Si poneretur Florentiæ materia sine forma, posset huic materiæ existenti Florentiæ vniri naturaliter alia forma, putà materiæ habenti Romæ formam aquæ, vniri Florentiæ forma ignis: consequens est absurdum; ergo & antecedens. Antecedens probatur, quia hæc materia non habet Florentiæ vllam formam sibi vnitam. Materiæ autem non habenti vllam formam potest vniri quælibet forma, vt constat ex alibi dictis.

Resp. negando sequelam maioris. Materia existens Florentiæ habet vnitam sibi formam aquæ, quamuis non habeat illam Florentiæ; hoc est quamuis nec forma ipsa, nec vnio formæ existat Florentiæ. Repugnat autem naturaliter eidem materiæ duas formas substantiales, quales sunt ignis, & aquæ simul vniri. Ad probationem dic magnam esse differentiam inter istas duas propositiones: *Materia Florentiæ existens non habet ullam*

for-

formam, &: *Materia-Florentiæ existens non habet ullam formam Florentiæ*: prima est falsa in casu posito: quia excludit à materia formam simpliciter; secunda est vera: quia non excludit formam, sed formam quæ sit Florentiæ. Duo autem ista benè stant: habere formam, & non habere formam Florentiæ. De facto enim de hoc meo corpore verum est, & quod habeat formam, & quod non habeat formam Florentiæ.

Obijcitur tertiò. Si corpus Petri poneretur Neapoli, anima non ibidem posita; idem corpus esset viuum, & non viuum, seu esset viuum, & mortuum; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela probatur: quia corpus est viuum vbi est animatum; est non viuum vbi est inanimatum: sed alicubi, putà Romæ esset animatum, & alicubi, putà Neapoli esset inanimatum; ergo Romæ esset viuum, et Neapoli non viuum; Romæ viuũ, et Neapoli mortuum: adeoq. viuum, et non viuum, viuum, et mortuum.

Resp. negando sequelam maioris. Ad probationem nega minorem. Hæc propositio: *Corpus Petri Neapoli est inanimatum*, est æquiuoca: esse inanimatum est carere anima; in casu autem posito corpus Neapoli existens non caret anima: neque hæc ipsa replicatio corporis sine animæ replicatione facit, vt illud corpus sit sine anima: adeoque etiam si Neapoli non sit anima; tamen carentia animæ, quæ sit Neapoli, non est carentia animæ simpliciter. An sit viuum, an mortuum Neapoli corpus prædictum potest esse controuersia de voce, in qua melius loquuntur, qui dicunt esse viuum. Ratio est, quia etiam

Nea-

Neapoli est corpus animatum, quamuis non anima quæ sit Neapoli. Nam anima per hoc quod non sit Neapoli, non facit quod corpus existens Neapoli sit corpus inanime. Quod si esse viuum Neapoli idem sonet, ac habere principium operationum vitalium existens Neapoli, manifestum est, quod tunc illud corpus non est viuum Neapoli, sed tunc esse viuum hic, & non alibi, non sunt contradictoria, sicut contradictoria non sunt habere hic principium vitæ et illu d idem alibi non habere.

Objicies quartò. Posset Petrus Romæ, et Neapoli existens occidi Romæ, et non mori Neapoli, consequens est falsum; ergo et antecedens. Sequela maioris probatur, quia posset anima separari à corpore Romæ, et manere vnita eidem corpori Neapoli: in tali casu Petrus occiditur Romæ, et non moritur Neapoli; ergo Petrus posset occidi Romæ, et non mori Neapoli. Confirmatur, quia causa occidens Petrum Romæ puta pugio Romanus non agit in Petrum existentem Neapoli; ergo potest diuidere animam à corpore hic Romæ, absque eo quod diuidat illam eandem à corpore Neapoli. Confirmatur iterum, quia pugio Romanus non agit Neapoli, ergo non diuidit animam à corpore Neapoli.

Resp. negando sequelam maioris. Aequiuocatio est inter separationem animæ à corpore, quæ fit per destructionem vnionis, & & positionem corporis sine anima in aliquo loco; absque eo quod sit simpliciter verum animam separari à corpore. Per occisionem anima separatur à corpore simpliciter; impli-

cat

cat autem corpus viuere per animam à se diuisam. Per hoc autem quod Deus replicet corpus Neapoli, anima non replicata, anima non separatur à corpore simpliciter. Ad confirmationem patet ex dictis. Pugio Romanus non distat à Petro existente Neapoli.

ARTICVLVS II.

An ipsum vbi sit replicabile.

PLerique negant, aliqui affirmant. Qui negant his rationibus nituntur. Primò. Vbi Romanum est essentialiter hæc distantia ab vbi Mediolanensi; ergo implicat vbi Romanum poni Mediolani. Consequentia est euidens: implicat enim esse distantiam Mediolano, & esse Mediolani, vt patet ex dictis alibi, videlicet Petrum existentem Romæ, & Florentiæ non distare Florentia. Antecedens autem probatur item ex dictis in definitione loci vbi immobilitatem diximus haberi per distantiam hanc, vel illam, ab his, & illis punctis realiter, vel imaginarie fixis.

Secundò. Vbi Romanum est essentialiter affixum huic spatio imaginario, quod imaginor penetratum cum ipso vbi; ergo nequit esse extra hoc spatium. Probatur consequentia, quia si potest esse extrà hoc spatium; eo ipso est essentialiter indifferens ad esse, vel non esse extrà hoc spatium: sed quod est indifferens ad esse, vel non esse extrà hoc spatium, non est essentialiter affixum huic spatio; ergo, &c. Minor probatur à pari. Petrus indifferens, & vt indifferens ad esse, vel non esse extrà hoc spatium *A*, non est essentialiter

affi-

affixus huic ſpatio *A*; ergò ſi hoc vbi eſt indifferens ad eſſe, vel non eſſe extrà hoc ſpatium, non eſt eſſentialiter affixum huic ſpatio.

Tertiò. Modus quilibet eſt ita eſſentialiter affixus rei, quam modificat vt impoſſibile ſit eſſe extra rem, quam modificat (ſermo eſt de modo qui recipitur in re modificata) ſed hoc vbi modificat, Petrum exiſtentem hic vt exiſtentem hic; immò eſt ipſum hic Petri exiſtentis hic; ergo non poteſt eſſe extra Petrum vt exiſtentem hic, ſeu non poteſt eſſe, niſi in Petro vt exiſtente hic: ſed ſi nequit eſſe in Petro, niſi vt exiſtente hic; nequit eſſe Mediolani in Petro; ergo hoc vbi Romanum nequit ad replicationem Petri poni Mediolani.

Quartò. Vbicatio circumſcriptiua nequit poni cum vbi definitiuo, ſeu replicari nequit definitiue. Item rotunditas nequit poni quadrate, aut triangulariter; ergo vbi Romanum nequit eſſe Mediolani. Explicatur ſimul, & probatur antecedens. Implicat quod vbicatio tripalmaris, v. g. tota ſit in puncto, vel qualibet parte cuiuslibet ſpatij tripalmaris; Item quod vbicatio, per quam res occupat locum orbicularem ſit, vel in ſpatio quadrato, vel in ſpatio angulari, itaut hæc congruat illi. Eſt enim impoſſibile quod rotundum quadrato, aut cuilibet figuræ angulari congruat, vt ſupponimus demonſtratum in Mathematicis. Probatur iam conſequentia, quia hoc vbi tam eſſentialiter eſt hic, quà vbi rotundum eſt eſſentialiter incongruum vbi angulari; ergo tam implicat hoc vbi eſſe in alio quolibet vbi, quam eſſe in vbi angula-

ri,

ri, & congruere vbi angulari vbi rotundum.

Quinto. Duratio est essentialiter irreplicabilis, ergo etiam vbicatio. Antecedens probatur: quia implicat horam vigesimam primam, coexistere horæ vigesimę; ergo implicat horam vigesimam iterum fluere postquã fluxit quod est replicari secundum tempus. Secundum ant. probatur, ex conceptu receptissimo temporis, quod est essentialiter successiuum: successiui autem partes non sibi coexistunt: imo successiuum à permanenti differt in hoc quod permanentis partes sint simul; secus successiui. Probatur iam prima consequentia: quia quam essentiale est durationi *B* facere successionem cum duratione *A*, tam essentiale est vbicationi *B* facere extensionem cum vbicatione *A*. Siue: quam essentialiter duratio *A* & duratio *B* sunt tanta extensio temporaria, puta duarum horarum; tam essentialiter vbicatio *A* & vbicatio *B* sunt extensio localis tanta; puta duarum vlnarum; ergo quam impossibile est horam *B* poni penetratiue cum hora *A*, tam impossibile est vbicationem *B* penetratiue poni cum vbicatione *A*.

Confirmatur pro duratione & durationis irreplicabilitate per hoc dictum commune: *volat irreuocabile tempus*. Quod proloquiũ sic sonat apud omnes, vt existiment diem hesternam essentialiter irreuocabilẽ ad spatium hodiernum. Hoc idem diximus in proemialibus Logicæ in vulgari illo argumento: Logica vel dirigit operationem factam vel faciendam, &c. Item vel bonam vel malam, &c. vbi ostensum est vel potius suppositum pro indubitato cognitionem elapsã, eo quod

sint

ſint cognitiones noſtræ de natura temporis, iterum reuocari non poſſe, vt ſi praua ſit emendetur. Eſt igitur ſuppoſitum pro indubitato durationem elapſam nulla virtute reuocari poſſe ad eſſe. Igitur duratio *A* nequit replicari, & poſtquam abijt iterum poni cum duratione *B*.

Dicendum eſt, his non obſtantibus, vbicationem eſſe de potentia abſoluta replicabilem. Probatur Concluſio argumento ſolidiori ijs omnibus quæ contra adducta ſunt; videlicet. Cum replicabilitate vbicationis ſaluatur tota eſſentia vbicationis; ergo vbicatio eſt replicabilis. Probatur antec. quia tota eſſentia vbicationis eſt eſſe eſſentialiter affixam hic, immo eſſe ipſum hic illius rei quam formaliter ponit hic, & vltimum determinatiuum rei exiſtentis hic ad eſſe hic. Hoc autem totum & quidlibet aliud huiuſmodi ſaluatur cum tota replicabilitate vt patebit ex dicendis. Et primo quidem manifeſtum eſt iſtos duos conceptus: *non poſſe non eſſe hic, &: poſſe eſſe alibi* non repugnare inter ſe. Non poſſe autem non eſſe hic & eſſe eſſentialiter affixum hic, ſunt vnum & idem. Explicatur hoc ipſum: indifferentia ad eſſe vel non eſſe Mediolani, non pugnat cum impoſſibilitate ad non eſſe Romæ, ſeu cum neceſſitate metaphyſica, ex ſuppoſitione quod ſit, eſſendi Romæ. Poſſunt igitur iſta duo prædicata ſimul in vnam eandemque entitatem conuenire.

In hac ipſa metaphyſica neceſſitate eſſendi Romæ habes euidens diſcrimen inter vbi conſtituens Petrum Romæ, & Petrum ipſum. Petrus enim Romæ exiſtens non eſt

ita indifferens ad esse vel non esse extra Romam, vt habeat metaphysicam necessitatem essendi Romæ; sicut vbi Petrum vbicans Romæ, ita est indifferens ad essendum vel non essendum extra Romam, vt simul habeat necessitatem metaphysicam essendi Romę. Hęc sententia patebit illustrius ex argumentorum disiectione.

Primum disijcitur vel neg. ant. vel dist. est distantia secundum id quod dicit de positiuo: concedo; secundum omne quod dicit distantia: nego. Quando dictum est in explicatione loci immobilitatem importare talem distantiam aut propinquitatem ab his vel illis punctis realiter vel imaginarie fixis; intellectum est de propinquitate & distantia secundum id quod vtraque vel vtralibet dicit de positiuo. Patet hoc, quia hoc vbi non solum est distantia sui, sed etiam distantia rei quam vbicat: est enim locus non modo sui, sed rei locatæ. Manifestum est autem rem locatam non distare ab hoc vel illo corpore per hanc vbicationem præcise, sed per hanc & carentiam alterius. Eodem modo hęc vbicatio se sola non distat Mediolano; sed se & simul carentia alterius vbicationis; per quam ipsa sit præsens Mediolano.

Ad secundum. Conc. antec. neg. conseq. Ostensum est in corpore indifferentiam ad essendum vel non essendum Mediolani stare cum necessitate metaphysica essendi Romæ. Ad prob. concesa mai. nega min. Ad cuius probationem patet ex dictis. Non ideo Petrus nō est essentialiter affixus spatio *A* quia est indifferens ad esse vel non esse extra spatium *A*: sed quia potest non esse in spatio *A*.

Hoc

Hoc autem non conuenit vbi Romano; quod ita est indifferens ad esse vel non esse extra Romam, vt nequeat non esse Romę.

Ad tertium transmisso toto primo syllogismo: nega minorem subsumptā. Vbi Romanum positum Mediolani cum Petro & in Petro; est in Petro vt existente Romæ; & constituit Petrum Romæ formaliter: adeoq; digito ostendens illud vbi Romanum replicatū Mediolani dicere poteris: hoc vbi conuenit huic subiecto vt existenti Romæ, nec est in hoc subiecto, nisi vt faciat illud existens Romæ. Non est autem nouum formā aliquam præstare in subiecto aliquam denominationem & non omnem quam tale subiectum substineat. Lac est album & dulce. Dulcedo est in albo formaliter vt dulci; & albedo in dulci formaliter vt albo. Etiamsi igitur in hoc subiecto quod est Mediolani sit & vbi Romanum & vbi Mediolanense, & vnum vbi penetratiue cum alio: vbi Romanum erit in Petro existente Mediolani, vt in subiecto existente Romæ; & vbi Mediolanū in subiecto existente Romæ, vt in subiecto existente Mediolani. Positio autem vbi Romani in spatio Mediolanensi non facit quin præstet in Petro effectum formalem existentis Romæ.

Ad quartum. Conc. ant. nega. conf. Hęc vbicatio est essentialiter tanta & talis extensio. Implicat autem in terminis tantam & talem extensionem huic diuersæ extensioni, vel nulli extensioni congruere: puncti nulla est extensio; spatij quadrati aut quomodolibet angularis est diuersa extensio ab extensione orbiculari: implicat igitur hanc illis

conguere. Apparet hoc in duratione. Puta duratio horaria est essentialiter horaria: per hoc autem quod durationem essentialiter horariam contrahas ad quadrantem manifestum est te destruere ipsius essentiam, quod non est manifestum si vnam durationem horariam simul cũ alia duratione horaria fluẽtem intelligas. Eodem modo si extensionem localem palmarẽ ad spatium digitale contrahas, manifestum est hanc extensionem non manere palmarem: secus si hanc eandem cum altera æquali extenfione compenetres. Ad probationem consequentiæ, concesso antec. nega consequentiam. Ratio negandi ter dicta est hactenus.

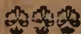
Ad quintum. Inuenies qui negent antec. Ad probationem, aiunt esse quidem de ratione successiui, vt vna pars post alteram fluat: per hoc autem quod simul fluat, non tolli, quod fluat post. Immo hoc ipsum dicimus quando dicimus replicari; videlicet illam eandem durationem quæ vel ante vel post horam duodecimam ita fluit vt impossibile sit hanc ita non fluere, posse etiam simul cum duodecima fluere. Pariformiter igitur & de duratione & de vbicatione loquuntur: vbi Romanum ita faciunt indifferens ad esse, vel non esse Mediolani, vt essentialiter affigatur Romæ; durationem *B* ita faciunt indifferentem ad fluendum vel non fluendum cum duratione *A*; vt essentialiter fluere debeat post durationem *A*. Et sicut palmus *B* etiam replicatus in palmo *A*, est tamen essentialiter post palmum *A*, & cum palmo *A* facit extensionem bipalmarem: ita duratio *B* etiam replicata in duratione *A*, est essentialiter post

dura-

durationem *A*, & cum duratione *A* facit extensionem secundum tempus duplam durationis *A*.

Ad confirmationem distinguunt: volat irreuocabile tempus reuocatione, faciente vt iterum sit: nega; faciente vt non fuerit: concede. Et hic est sensus huius proloquij eleganter expressus à Terentio his verbis: *factum infectum fieri nequit*. Quod dictum sit in gratiam eruditorum. Idem dic de cognitione, quæ non propterea inemendabilis est, quia iterum esse nequeat, sed quia eo ipso quod immutetur, aliter tendit in obiectum, & consequenter non est eadem, quandoquidem modus tendendi est ipsamet cognitio vt alibi dictum est.

Respondere tamen poteris trāsmisso ant. neg. conseq. disparitatem petes tum ex dictis de conceptu successiui: tum ex eo quod nequeat existere duratio *A* nisi suo modo sit in natura tempus imaginarium cui illa applicat rem quam facit durantem; tempus autem imaginarium hesternū nequit esse nunc. At etiam dum vbicatio Romana est Mediolani, est in rerū natura suo modo locus imaginarius cui hæc applicat rem locatam. Vno verbo: duo loca imaginaria simul sunt suo modo in natura; secus duo tempora. Adeoq; vbicatio replicata simul locat rem cuius est vbicatio; duratio vero non faceret durantem, quia tempus imaginarium, cui essentialiter applicat; non est.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur reliqua circa ubicationem.

DE vbicatione siue vnâ, siue multiplici quæ dicenda supersunt per quæsita breuiter expedienda sunt.

Quæres primò quæ sit causa productiuâ vbicationis?

Resp. quamlibet rem vbicatam esse causam sufficientem suæ vbicationis. Quotiescunque aliquam creaturam cuiuslibet effectus dicimus causam sufficientem,non propterea excludimus concursum causæ primæ, sine qua nulla causa creata mouet hilum. Præter rem vero vbicatam possunt ad hanc vel illam vbicationem determinare hi vel illi motus antecedentes; hic vel ille impulsus; hic vel ille finis & alia huiusmodi,puta ad vbicationem qua sum hic, & cuius sum causa & subiectum,determinant motus antecedens, impulsus, & per modum causæ finalis ipsamet prælectio quam adeo diligenter scribitis.

Quæres secundò quandonam producatur hæc vbicatio qua ego sum hic?

Resp. produci in illo eodem instanti in quo ego sum hic. Immo per productionem, seu per primo esse huius vbicationis,ego sum formaliter hic; seu ponor formaliter hic. Oportet igitur in hoc eodem instanti,in quo sum primo hic, considerare & formam per quam formaliter sum hic, & causam talis formæ. In causa talis formæ non debet reperiri formaliter hæc ipsa forma: causa enim

etiam

etiam adæquata tota quanta est, contradistinguitur à suo effectu. Hinc aliqui cruciantur sic ratiocinantes. Quando produco hoc meũ hic, nõ sũ nullibi, ergo vel sum hic vel alibi, non sum hic, quia si iam sum hic nõ est cur producam per quod sim hic: non alibi: quia implicat me alibi producere per quod sim hic; puta me producere vnquam in meo cubiculo rationem formalem per quam sim in hac schola, cum ratio formalis per quã sum in hac schola, sit essentialiter improducibilis alibi quam in hac schola.

Tota hæc difficultas oritur, vt in alijs multis, ex confusione negationis cum precisione. Et quidem in argumento proposito nulla est difficultas. Concesso toto primo entimemate; nega minorem: & dic me esse hic quando produco vbicationem per quam sum hic. Patet hoc ex dictis: quia in eodem instanti est prius & posterius secundum naturam; immo per illud idem formaliter habetur ratio prioris, per quod habetur ratio posterioris. Quamuis igitur vbicatio sit effectus & ratio formalis per quam sum hic, non debeo antecedenter ad hanc ipsam formam per quam sum hic, esse hic, ad ipsam producendam. Argumentum igitur aliter proponatur, videlicet. In priori ad formam per quam sum hic non sum nullibi, ergo sum hic vel alibi: neutrum dici potest; ergo, &c. Minor probatur: quiá in priori ad formam per quam sim hic non datur forma per quam sim hic; sed implicat me esse hic sine forma per quam sim hic; ergo in priori ad esse hic non sum hic: sed neque sum alibi. quia in illo eodem instanti sum hic: implicat autem

me in eodem instanti esse hic & alibi. Agimus enim de esse in loco vt naturaliter sumus; non autem vt esse possumus per replicationem; adde quod etiamsi alibi sim per replicationem, illud alibi impertinenter se habet ad rationem per quam sum hic. Maior autem videtur nota ex terminis quia quandocunque sum, alicubi sum, ergo si in illo priori sum, non sum nullibi.

Resp. disting. mai. in illo priori non sum nullibi neg. con, non sum nullibi præcisiue: nego. Causa productiua talis vbicationis, præscindit ab omni vbicatione; hoc est nõ includit vllã vbicationẽ; sed neq; negationem vbicationis. Cũ enim prius & posterius sint in eodẽ instanti & vbicatio sit in instanti *A*, implicat in eodem instanti esse negationem vbicationis; ne vbicatio sui negationi coexistat. Semel pro semper intelligendus est sensus istarum propositionum. *In priori est hoc, & non illud. In priori non est neque hoc neque illud*, & similium. In priori esse *A* & non esse *B*, est quod *A* se teneat ex parte causæ non autem *B*. In priori non esse neque *A* neque *B*, est quod neque *A* neque *B* pertineat ad causam, seu sint ex constitutiuis causæ seu actus primi adæquati. In priori ad vbicationem qua corpus primo vbicatur non est neque vbicatio ipsa, neque negatio vbicationis; quia nec vbicatio nec negatio vbicationis sunt causa aut de actu primo vbicationis quæ ponitur: sicut in priori ad lucem hoc est in toto actu primo lucis non, est neq; lux neq; negatio lucis: quia neq; lux neq; neg. lucis est de actu primo ad lucẽ vt patet ex dictis.

Ad probationem patet ex dictis. Aliud est

rem

rem esse alicubi quandocunque est, quod nihil aliud significat, nisi rem in nullo instanti esse nullibi: aliud esse alicubi in priori ad id ipsum ad quod est prior, & per quod est prior, & per quod est alicubi. Res in illo instanti, in quo per formam *A* seu per vbi *A* est hic, est prior ipsa forma per quam est hic; sed non includit in ratione prioris ipsam formam per quam est hic, nec vllam aliam per quam sit alibi, adeoque neque est hic, neque alibi in priori: hoc est: non ponitur in actu primo proximo ad hanc vbicationem per hanc vbicationem, neque per vllã aliam.

Quæres tertiò. An vbi quod replicatur replicetur per aliud vbi? Ratio dubitandi est: quia diximus passim non dari actionis actionem, vnionis vnionem, vbicationis vbicationem, ne videlicet detur pocessus in infinitum.

Resp. non obstantibus ijs, quæ diximus, vbi, cum replicatur, vbicari per aliud vbi. Probatur quia vbi quod replicatur ita ponitur in loco, in quo ponitur per replicationẽ vt sit indifferens ad esse vel non esse in illo loco, etiam in sensu composito essendi in rerum natura; igitur denominatio essendi in illo loco non habetur formaliter per hoc, quod ipsum sit, & locus etiam sit, in quo est: igitur requiritur aliquid aliud, hoc autem aliud nihil est quam illud vbi, per quod ponitur ibi, vbi posset non esse. Vides eandem rationem militare pro vbi superaddito in replicatione ipsius vbi, quæ militat pro vbi superaddito Petri & cuiuslibet alterius rei; nimirum rationem indifferentiæ.

Ad ea quæ dicuntur in oppositum dic vbi

non indigere alio vbi vt sit vbi essentialiter est: & vbi est eo ipso quod sit, in quo apparet manifesta disparitas. Considera igitur vbi Romanum Petri replicatum Mediolani. Romæ habet de sua essentia esse Romæ, & ponere Petrum Romæ; Mediolani autem recipit ab vbi superaddito essentialiter affixo Mediolani, ibidem esse. Effectum igitur formalem essendi Romæ præstat & sibi intransitiue & transitiue Petro; effectum vero formalem essendi Mediolani transitiue recipit ab vbi Mediolanensi habente de sua essentia esse Mediolani: vnde dicitur vbi Romanum esse per se Romæ, per accidens autem Mediolani.

Ex hac doctrina habes vbi Romanum replicatum Mediolani semper præstare suum effectum formalem. Ratio est quia etiam replicatum Mediolani vbicat suum subiectum Romæ, & in subiecto existente Mediolani facit vt idem sit Romæ. Quod si dicas: non facit Mediolani vt sit Romæ; ergo non præstat suum effectum formalẽ Mediolani. Respondeo concesso antecedenti: negando suppositum consequentis. Quia effectus formalis vbi Romani non est ponere rẽ Mediolani. Si rursus inferas: ergo est alicubi vbi non præstat suum effectum formalem; distinguo consequens: est alicubi localiter, vbi non præstat suum effectum formalem: concedo; alicubi subiectiue: nego. Non est in vllo subiecto in quo non præstet id quod essentialiter præstat. Facere autem vt subiectum Mediolani quatenus Mediolani sit Romæ, est inepta reduplicatio.

Actio ipsa quæ est modus rei actæ facit essentia-

ſentialiter rem actam, non tamen rem actam hic etiamſi actio ſit hic: ſed eſse actam res habet ab actione ſeu per actionem, eſse actam hic habet per actionem & vbicationem, qua eſt hic. Dictum eſt enim actionem non eſse alligatam his vel illis circumſtantijs ſed indifferentem ad has vel illas. Sic igitur argueret Aduerſarius: modus non poteſt eſse vbi non præſtat effectum formalem: ſed actio etiam quæ eſt hic non facit rem actam hic vt hic, ergo actio non poteſt eſse hic. Eodem modo ſolue hoc argumentum quo ſoluiſti primum; oſtendendo per quid formaliter res ſit acta, & per quid & actio & res ſint hic, videlicet non per vnam eandemque formam vt dictum eſt.

QVAESTIO IV.

De Vacuo.

ARTICVLVS I.

An ſit poſsibile.

AGimus hic de Vacuo non ſecundum conceptum vulgi, ſed ſecundum conceptum ſapientum. Vulgus vacuum vocat quidquid alicui rei continendæ ſpecialiter deputatum, re illa caret, vel alia ad ſenſum æquiualenti. Ita crumenam carentem nummis, lagenam carentem vino vacuas vocant, quamuis hæc & illa ſaltem aere repleantur. Vacuum à Philoſophis definitur: *locus carens corpore contento*. Ex hac defi-

nitione habes ad rationem vacui requiri locum, qui sit capax corpus aliquod continere, & præterea quod in tali loco nullum corpus existat. Ex his duo inferes. Primum est, quod quamuis extra mumdum nullum sit corpus, non propterea extra mundum datur vacuum; cum non detur ibi locus aptus corpori continendo. Secundum est: quod si locus àliquis ita occupetur à substantijs spiritualibus, ut ab eo abigant omne corpus, eo ipso datur vacuum.

De Vacuo fuse disputat Aristoteles 4. Physic. ostendens illud simpliciter repugnare. Ex recentionibus multi vacuum admittunt. Inter cæteros est P. Magnus, qui librũ scripsit cui titulus est: *Ocularis demonstratio vacui*. Et vere in illo experimento quod adducit oculi nullum corpus intra fistulam deprændunt; adeoque si intellectus oculis nihil præstat, nec ipse intellectus inuenit quo fistula repleatur. Experimentum illud adducetur inferius, & quam demonstrat oculis dari vacuum, tam demonstrabit intellectui vacuum repugnare.

ARTICVLVS II.

Ponuntur duæ Conclusiones.

PRima est, Vacuum naturaliter repugnat. Naturam abhorrere à vacuo innumeris experimentis fit manifestum. Inter alia est illud familiare de cucurbitulis (vulgo ventosas vocant) quibus medici passim vtuntur. Nam in ijs cum aer reducit se ad debitam densitatem, euanescente videlicet calido à

quo

quo rarucrat experientia conſtat carnem attolli, vt relictum ab aere ſpatium impleat. Immò ſi Chirurgus eas ab humeris auulſurus recta ſurſum attollat, diffringit potius quam auellat. Vnde eas aliquantiſper eleuans ab vna parte retrahit, & aer ſubingrediens ſinit illas auelli.

Prætereà ſi lagenam aqua, vel vino plenā operto orificio inuerteris, ſæpe continget nihil ex ipſa effluere, niſi illam tantiſper inclines: videlicet vt per canaliculum ſe ſe inſinuans aer pergat ad occupandum locum, qui deſerendus eſt à liquore effluente: & quia ſi recta inuertatur non habet aer, qua ſe inſinuet, ideò nihil effluit. Hoc idem ſæpe experiuntur Acholiti dum ex ampulla bene obturata in ſuperiori orificio, nihil effluit in calicem, ex protenſo canaliculo, quamuis aperto.

Denique eſt quotidianum experimentum in tubis, quos vulgò *Trombas* appellant, quibus Nautæ ad euacuandas naues, olitores ad irrigandas carotas, Romani ad exhauriendas poſt inundationem Tiberis, cellas ſubterraneas paſſim vtuntur. In ijs attracto ſurſum aere, aqua aſcendit ad quamlibet altitudinem, nè intrà tubum non ſit neque aqua, neque aer, adeoq. vllum corpus. Sunt infinita alia, quæ ſpòtè omittimus vtpotè obuia; cum in vſu verſentur quotidiano.

Ratio à priori cur natura vacuum abominetur eſt neceſſitas contiguitatis corporum inter ſe ad accipiendas, & tranſmittendas influentias vnius in aliud; mediorum videlicet in inferiora, ſuperiorum in media, & per media ad reliqua omnia. Quod ſi ſupponas

va-

vacuum, vel digitale circa te: cælestes influxus conseruationi tuæ necessarij, hærebunt in illa vltima superficie, & cum post hanc nihil sit in quo fiat propagatio qualitatum (nec enim queunt esse sine subiecto) numquam vsque ad te talium qualitatum propagatio fiet. Propterea natura quæ conseruationi sui maximopere studet, contiguitatem huiusmodi summopere amat, & quo amore amat contiguitatem corporum cum corporibus, vacuū detestatur.

Secunda conclusio. Potest per diuinam omnipotentiam dari vacuum. Probatur conclusio, quia tota vis quam natura adhibet ad impediendum vacuum, superari potest per diuinam omnipotentiam; ergo per eandem poterit dari vacuum. Antecedens probatur respondendo obiectionibus si vllę ab Aduersarijs afferantur. Sed quia posse fieri per diuinam omnipotentiam vix est, qui neget: posse fieri per naturā multi affirment, his satisfaciendum est.

Obijcitur primò, experimentum P. Magni. Accipe fistulam vitream ita clausam ex vna parte, vt nullum corpus vel tenuissimum introgredi possit. Imple fistulam mercurio, siue argento viuo, & qua parte patet crasso digito occlude. Deindè in concham alio mercurio plenam immerge; nec retrahe digitum donec fistula secundum illam extremitatem immersa sit. Tunc verò retrahe digitum, & videbis argentum viuum ex parte deorsū ruere, & in spatio relicto, quod erit trium, vel quatuor digitorum, pro magnitudine, vel paruitate tubi, edere vibrationes quasdam, & fluctuare donec postmodum planè conquiescat.

In

In hoc experimento patet ad oculum locus relictus à mercurio in superiori parte fistulæ: in hunc locum nullum corpus successit mercurio descendenti: supponitur enim fistula hermetice clausa, itaut nihil valeat sese intus insinuare. Ex parte autem inferiori, qua videlicet fistula immergitur, supponitur adesse mercurius, et tollere locum omni alteri corpori, quod sursum ascēdat. Quod si natura ità abhorreret vacuum, vt aliquod corpus necessario debeat esse intra locum, qui apparet in tubo, potior ratio est remanendi in mercurio iam possidente hunc locum, quā succedendi abeunti mercurio, in quolibet alio corpore. In hoc experimento alia speculantur. Videlicet lucem stare sine subiecto, adeoque falsam esse doctrinam peripateticam vel in eo quod dicit lucem esse accidens, vel in eo quod dicit accidens esse non posse sine subiecto. Præterea per fistulam hoc modo vacuam rerum species transmittuntur: videntur enim tum mercurius ipse intrà fistulam clausus, tum alia corpora, quæ trans fistulam sunt: quæ omnia patent cuilibet oculato.

Resp. hoc experimento probari impossibilitatem vacui; afferendo rationes cur tantum, et non plus descendat mercurius. Dico igitur particulas quasdam magis tenues, et spiritosas eiusdem mercurij, vel etiam tenuissima quædam corpuscula immixta mercurio ità rarefieri, vt impleant spatium supra relictum. Ad mensuram talis rarefactionis descendit mercurius, qui propterea edit vibrationes prædictas; quasi tentans descendere vlterius, sed impotens. Natura enim debet et continere mercurium sursum contra inclina-

tio-

tionem eiusdem, & ipsius spiritus rarefaçere contra eorundem exigentiam. Quamdiu autem faciliùs est prædicta corpuscula rarefacere, quam continere mercurium, sinit mercurium descendere: sed quia post ingentem rarefactionem magis repugnat vlterior rarefactio, quam suspensio mercurij; propterea abstinet à rarefactione maiori, & suspendit mercurium. Hæc est ratio cur tantum, & non plus descendat mercurius, de quo nullam rationem reddunt vacui propugnatores.

Fundatur autem hæc ratio in naturali exigentia, quæ inest cuilibet substantiæ huius, vel illius qualitatis; quæ quamuis possit hoc vel illo modo imminui, aut admisceri contrariæ, nequit tamen sine ipsa in quadam determinata mensura stare substantia. Putà frigus; & densitas debetur aquæ: posses tamen ità alterare aquam calefaciendo, & rarefaciendo, vt ex aqua faceres aerē: quia quamuis aqua sit capax caloris, & raritatis, nequit tamen cum qualibet iactura frigoris, & densitatis vlteriùs conseruari.

Quod dictum est in experimento posito patet ad oculum. Si quis enim vel subtilissimè superfocēt fistulā itaut vel minimū aeris sese insinuet; videt prędictos spiritus, seu corpuscula ad debitā densitatem redire, & ex interiori superficie tubi guttatim deorsū fluere.

Obijcitur secundò. Demittatur perpendiculariter columna perfectissime complanata super basim item perfectissime complanatā. Hoc postulatum videtur negari non posse. Hoc tamen dato, vel admittendum est vacuum, vel negandum, quod basis, & columna possint se mutuo immediatè contingere: secun-

cundum est absurdum; ergo admittendum est primum. Maior probatur, quia superficies colũnæ nequit immediate applicari superficiei basis, nisi excludatur totus aer inter columnam, & basim: si enim maneat aer intermedius non se immediate contingent. Rursus aer ille nequit excludi, nisi per motum localem, adeoque diffundi debet per circumferentiam columnæ, et basis. Priusquam autem ad extremam tam columnæ, quàm basis oram perueniat, recessisse debet à medio. In illo autem medio nullum aliud corpus successit; nondum enim columna basim attingit, cum inter hanc et ipsam intermediet aer diffusus à medio ad circumferentiam; ergo in illo medio datur vacuum.

Hoc vt melius intelligas diuide superficiẽ basis, & columnæ in varios circulos, alios alijs maiores; donec deuenias ad vltimum, qui in extrema vtriusque ora erit amplissimus. Aer recedens à primo interiori circulo implet secundum, & exclusus per compressionem à secundo implet tertium, & sic de cæteris donec extrà columnam, & basim totus aer effluat. Quamdiu autem intra columnam, & basim aliquid aeris restat, columna non tangit basim. Probatur hoc, quia cum basis, & columna sint perfecte complanatæ, & hæc perpendiculariter cadat supra illam, nequeunt se contingere secundum vnam partem, quin se contingant secundum omnes: sed in tali casu non se contingunt secundum omnes, ergo non se contingunt secundum vllam. Minor probatur: quia adhuc inter extrema vtriusque mediat aer. Rursus non se contingunt in medio, et tamen iam à medio exclu-

exclusus est aer; ergo inter columnam, et basim datur vacuum: probatur consequentia: quia loco aeris exclusi nullum corpus successit.

In tractatu de continuo inuenies negari passim illa postulata, per quæ plana perfecta, perfectæ spheræ postulantur; non ob difficultatem hic propositam, sed ob maiores, quæ ibi proponentur. Qui negant alicubi postulata huiusmodi, debent semper illa negare; adeoq. non premuntur hic hoc argumento. Nos in præsentia damus postulatum, et hoc dato negamus maiorem. Dicimus autem columnam inter et basim in casu posito intercedere tenuissimum, et insensibile velum aeris; sicut intercederet, v.g. tenuissimum velum aquæ, vel olei si columna, et basis aqua maderet vel oleo. Hoc autem non impedit quin columna, et basis immeditè se tangant immediatione contactus physici; quamuis in rigore metaphysico reipsa contactus immediatus non sit columnæ, et basis. Sicut autem si columna, vel basis maderet oleo ridiculus esset qui diceret columnam marmoream non basi fulciri, sed oleo; ità ridiculus erit, qui in casu posito, dicet columnæ fulcrum esse aerem, non marmor; cum aeris velum sit incomparabiliter tenuius velo olei, quod haberetur in alio casu. Dicitur autem contactus physice immediatus: quia aer intermedius nequit per sensum deprehendi.

Obijcitur tertiò. Sint duæ tabulæ perfectè complanatæ; altera alteri superponatur: post verò superior ab inferiori tota simul eleuetur; itaut in eleuatione maneant parallelæ. In tali casu dabitur vacuum; ergo vacuum est

est naturaliter possibile. Minor probatur: quia aer subingrediens non venit ad medium nisi transeat prius inter extrema vtriusque: Igitur dum aer est inter extrema, et nondum in medio, datur in medio vacuum; nam duæ tabulæ prædictę non se contingunt in medio, sicut non se contingunt secundum latera, in quibus iam successit aer.

Resp. quod in casu posito neque Orlandus, neque Briareus, nec vterque simul tabulam auellet à tabula: sed ad eleuationem vnius, altera etiam eleuabitur, non alio visco conglutinata, quam periculo vacui. Hoc vt experiare: accipe tabulam planam; hanc aquæ placidæ in concha, vel situla superpone: deinde tabulam recta eleua, seruatis aquę et tabulæ parallelis: videbis te simul cum tabula aquam sursum trahere, quod erat demonstrandum.

Obijcitur quartò. Motus localis fieri nequit, nisi in vacuo: datur motus localis; ergo datur vacuum. Maiorem probant veteres, quia in pleno nequit corpus moueri localiter, putà lapis, qui est intra viscera huius parietis nequit hac illac moueri.

Resp. negando maiorem. Ad probationē. Sic mouemur localiter in ãere; sicut pisces in aqua.

Dices; ergo ad motum vnius culicis mouetur totus aer qui est in mundo; Consequens est absurdum; ergo & antecedens. Probatur consequentia quia culèx abiens pellit aerem sibi proximum, aer proximus pulsus alium sibi proximum pellit, & sic vsq. ad vltimam superficiem aeris. Preterea In locum culicis abeuntis; succedit æqualis

mo-

moles aeris circumfusi; loco aeris. Succedētis succedit alius, & alius & sic vsq. ad superficiem, quæ contingit vel concauum lunæ, vel concauum Firmamenti. Patet hoc in concha, in cuius medium si vel leuissimus aut tenuissimus lapillus inciderit, tota aqua in circulos commouetur incipiendo à minimo circa lapillum desinendo in maximum circa oram conchæ. Qua similitudine vtuntur Patres Spirituales vt explicent minimam etiam culpam in maximas plerunque abire.

Resp. negándo consequentiā Sicut Pisciculus aquam mouens circa se in mari, non commouet totum oceanum: ita & culex cōmouens aerem circa se, non agitat totam aeris massam. Immo minimum aeris commouet ad motum aeris sibi propinqui. In concha ipsa quæ ad explicationem adducitur patet quod corpusculum decidens ita leuiter mouet aquam circumfluam vt ad nullam pene distantiam sensibilem moueatur. Quādo igitur corpus siue magnum siue paruum mouetur in aere, aliquid aeris condensatur & aliquid rarefit: id quod rarefit implet locum relictum à corpore quod mouetur, corpus ipsum quod mouetur implet de spatio relicto ab aere qui densatur: commotio autem aeris est ad proportionem corporis quod mouetur, numquam autem ad distātiam valde notabilem extenditur ob summā facilitatem aeris, tum ad se condensandum, tum ad rarescendum.

Obijcitur secundo. Conatus ad inducendum vacuum potest crescere magis in infinitum: vis impeditiua vacui semper est maior

tali

tali conatu; ergo vis impeditiua vacui est infinita.

Resp. transmissa maiori: & concessa minori; negando consequentiam. Conatus prædictus quantumuis crescat numquam est infinitus; adeoq. vis resistitiua eidem, vt sit super ipsum, non est necesse quod sit infinita sufficit autem incrementum in virtute semper esse suprà incrementum in conatu. v. g. quando conatus ad vacuum est vt tria, vis resistitiua sit vt quatuor: quando ille est vt quatuor, hæc sit vt quinq. immo etiamsi æqualiter crescant: quando tantumdem resistis quantum impugnaris, non vinceris.

Deniq. Obijcitur contra secundam Conclusionem. Est impossibilis locus carens trina dimensione: vbi datur trina dimensio non datur vacuum; ergo impossibile est dari vacuum. Antecedens probatur: quia intra quã-libet concauam superficiem datur profunditas, longitudo, & latitudo, ita vt Mathematicus possit infinita ibi discribere,

Resp. negando maiorem. Ad probationẽ dic quod in vacuo dãtur prædictæ dimensiones non reales, sed imaginariæ, adeoque æque sufficit Mathematicis vacuum ac nobis plenum.

ARTICVLVS II.

De motu in Vacuo.

VEteres contra Philosophum assumebant dari vacuum: quia sine vacuo motus localis saluari non poterat. Aristoteles contra ipsos negat dari vacuum, quia in

vacuo

vacuo fieri nequit motus localis. Argumentum Veterum solutum est quæstione superiori, Discursus Philosophi est hic examinandus. Sic igitur ratiocinatur Aristoteles.

Motus grauium & leuium fieri nequit in instanti: in vacuo fieret in instanti; ergo in vacuo fieri nequit. Maiorem vt indubitatam assumit Philosophus, nec repugnant ij quibuscum disputat : animaduertentes in omni motu locali esse prius & posterius, & mobile vt ab extremo transeat ad extremũ transire prius per medium. Tota igitur difficultas est in probanda minori. Probatur autem sic. Maior & minor velocitas grauium in descensu, & leuium in ascensu determinatur à maiori vel minori resistentia medij: in vacuo nulla esset medij resistentia, ergo esset infinita velocitas; adeoq. in instanti à concauo Lunæ lapis descenderet supra terram; ascenderet ignis à terra ad concauum Lunæ. Maior vltimi syllogismi probatur experientia & ratione. Quia uidemus eundem lapidem velocius ferri deorsum in aere, quã in aqua: eo quod plus resistat aqua quam aer. Vnde enim maior hęc tum velocitas tum tarditas; nisi à resistentia maiori uel minori illius corporis quod à mobili permeatur? Quod autem in uacuo nullum huiusmodi corpus daretur est idipsum quod supponitur.

Totus hic discursus est liquidus. Dubitatur autem an ea quibus innititur sint principia ipsius Philosophi, an potius Aduersariorum, ijsq. vtatur Philosophus ut argumẽtetur ad hominem. Nos tum ob auctoritatem multorum sic opinantium, tum ob ea quæ

dicturi

dicturi sumus inferius, putamus hunc discursum niti principijs non Aristotelicis, sed receptis apud eos quibuscum Aristoteles cótendebat, adeoque Philosophum hic argumentari ad hominem.

Dicendum. In uacuo fieret motus localis grauium & leuium. Ad intelligentiam cóclusionis finge Scolam hanc uacuam esse. In tali hypothesi pilam ferream imaginare suspensam uel è fornice, uel in ipso medio uacui itaut nullum usquam corpus contingat. Si ponatur contigua fornici, non cadet deorsum. Si in medio, deorsum ruet. Hoc autem est moueri in uacuo. Non cadet si contingat fornicem; quia per huiusmodi casum daretur noua disiunctio corporis à corpore. Cadet in secundo casu; quia disiunctionem huiusmodi non faciet.

Conclusio sic explicata probatur: quia non est vlla ratio cur lapis non moueatur, seu quodlibet aliud corpus seu graue seu leue; ergo in casu posito & grauia & leuia mouerentur. Antecedens patebit solutione obiectionum. Quod autem detur ratio positiua cur moueatur, probamus; quia etiam in tali casu inest grauitas graui, leuitas leui; ergo est ratio cur hoc & illud moueantur. Probatur iterum: quia determinatio ad motum non omnis habetur à resistentia medij, ergo etiamsi desit resistentia medij, non deest omnis determinatio ad motum. Antecedens probatur: quia in eodem medio diuersa mobilia deuersimode mouentur; ergo tota determinatio ad mensuram velocitatis vel tarditatis in motu, non habetur à medio. Antecedens patet experientia. Plumbum v-

g. vel ferrum etiam data paritate molis descendit velocius intra idem medium quam lapis; aut aliquid aliud graue quidem, sed non tam graue.

Ex hac Conclusione habes quid respondeas ad argumentum Philosophi, seu potius à Philosopho factum contra veteres arguente ad hominem: negando videlicet determinationem totam ad hunc vel illum modum tarditatis, aut velocitatis; haberi vnice à resistentia maiori, vel minori, medij in quo fit motus.

ARTICVLVS II.

Respondetur obiectionibus.

OBijciiur primò. Si pila ferrea sit in medio vacui non est ratio cur potius moueatur in vnam partem, quam in aliam ergo nequit moueri. Antecedens probatur: quia in tali hypothesi non datur neque sursum neq. deorsum respectu pilæ: ergo non est potior ratio cur in hanc, quam cur in illã partem feratur. Consequentia est euidens. Antecedens probatur; quia quamuis reipsa detur deorsum & sursum (vacuum enim huius Scholæ non impedit centrum terræ esse deorsum & concauum Lunæ esse sursum) pila tamen ferrea non percipit vbi sit sursũ, vbi deorsum; & consequenter respectu eiusdem ita est sursum ac deorsum, ac si non esset.

Resp. negando antecedens. Ad probationem nega iterum antecedens. Probatio huius antecedentis laborat in supposiio. Quod vide-

videlicet grauia & leuia percipiant centrum ad quod mouentur & perceptione centri moueantur ad centrum ; quod est ineptum. Sűt qui putent grauia deorsum ferri eo quod trahantur à centro immittente ad ipsa qualitatem quandam sympaticam; similem qualitati qua magnes trahit ad se ferrum, Qui hoc modo philosophantur sapienter negant pilam in vacuo motum iri, & si supponatur hæc sententia: nostra Conclusio nequit sustineri : prædicta enim qualitas nequit propagari per vacuum, vt patet ex dictis.

Conclusio igitur intelligenda est in alia hypothesi negante huiusmodi influxum centri, in id quod mouetur ad centrum. Dicere autem quod etiam in hac hypothesi mobile debet percipere centrum, ad quod fertur est vel facere lapides similes nobis, vel nos similes lapidibus: vtrumq. absurdum. Graue & Leue nec in vacuo, nec in pleno, percipiunt centrum : nec nos ipsi dum mouemur vt graues semper percipimus quo moueamur, vt apparet in ijs qui casu ruunt per præcipitia. Mouetur igitur graue deorsum sua grauitate, hoc est impetu quodam innato seu ipsi indito ab auctore naturę versus centrum mundi, quod ab ipso non magis percipitur quam scopus ad quem sagitta dirigitur percipiatur, à sagitta. Hanc explicationem habes ex D. Thoma considerante grauia & leuia impulsa, hæc quidem sursum, illa vero deorsum à natura, sicut sagitta impellitur hac vel illac à Sagittario. Quemadmodum autem non sagitta sed Sagittarius scit scopum sagittæ: ita non graue aut leue, sed natura, quæ fecit graue &

leue, scit locum grauis & leuis.

Dices: ergo graue & leue mouentur ab extrinseco. Probabis consequentiam: quia mouentur sicut sagitta; hæc mouetur ab extrinseco; ergo & illa.

Resp. negando consequentiam. Ad probationem distingue maiorem: mouetur sicut, &c. aliqua paritate: concedo, omnimoda paritate: nego. Paritas consistit in hoc quod & hæc, & illa ignorant locum quo tẽdant, quamuis hic locus nec ab eo qui sagittam impellit, nec ab eo qui graue fecit, ignoretur. Disparitas autem est in multis. Quoad punctum præsens est in hoc quod sagitta secundum se non sit neq. in hanc neq. in illam partem: adeoq. per hoc quod recipiat esse sagittæ non recipit impelli ad dexteram potius quam ad sinistram. Graue autem per hoc ipsum quod recipit esse graue recipit impelli deorsum: vnde impulsus vni est ab intrinseco, alteri ab extrinseco: neq. enim quando dicimus graue deorsum impelli ab auctore naturæ, ita intelligendi sumus quasi aliquid poneremus in graui distinctum à ratione per quam est graue, quo moueatur ad medium: sed intelligimus per hoc ipsum quod graue sit, habere quod deorsum impellatur. Hinc est quod dicit D. Thomas quod viuentia mouent se: grauia autem & leuia, & quæcunque non viuunt mouẽtur à generante: non quod generans nouis semper & nouis impulsibus moueat id quod genuit sed quia dans ipsi esse, dedit etiam principium eorum motuum, qui conueniunt ipsius esse; & quidem tale principium quod necessario sese exerceat in his vel illis circum-

ſtantijs vt explicabitur ſuſius in tractatu de Vita.

Objicitur ſecundò. Si graue mouetur in uacuo; motus localis ſit in inſtanti: conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Minor probatur: quia ſpatium in quo mouetur habet prius & poſterius, cum ſit diuiſibile: puta ſpatium tripalmare eſt diuiſibile in tres palmos, quorum primus propior eſt mobili, quam ſecundus, ſecundus, quam tertius, igitur debet mobile prius eſſe in primo quam in ſecundo, prius in ſecundo, quam in tertio; ſucceſſiue autem in toto illo ſpatio quod percurritur. Probatur autem ſequela maioris: quia deficiente omni corpore medio, intra quod moueatur, non eſt potior ratio; cur hac potius velocitate quam illa moueatur: vbi enim nulla habetur determinatio à medio ad modum tarditatis aut velocitatis nulla ſimpliciter determinatio habetur.

Reſp. negando ſequelam maioris. Probationi iam eſt ſatisfactum; vbi dictum eſt determinationem ad hanc vel illam velocitatem ſeu tarditatem non haberi à ſolo medio, ſed à grauitate maiori vel minori rei quæ mouetur. Probatum eſt hoc: quia experientia conſtat intra idem medium ferrum moueri velocius quam ſaxum: quemadmodum igitur in pleno magis graue, velocius; minus graue, minus velociter cadit: ita etiā continget in vacuo, in quo maior grauitas grauiori, minor minus graui ineſt.

Objicitur tertio. Si pila moueretur in vacuo; fieret nouum vacuum: etiam ex ſuppoſitione vacui, non eſt naturale fieri aliud

vacuum; ergo etiam ex suppositione vacui non est naturale grauia moueri in ipso aut leuia. Maior probatur: quia locus ille plenus pila ferrea, descendente eadem pila uacuatur; ergo fit in natura nouum uacuum.

Resp. Si verum est fieri nouum uacuum, etiam verum est impleri vacuum vetus; quod non est minus illo quod fit de nouo: habetur autem insuper quod pila magis accedat ad centrum & secundum naturam suam feratur: igitur etiam data paritate vtriusque vacui, est cur moueatur potius quam quiescat.

Resp. ad argumentum directe negando maiorem. Ad probationem nega pilam in casu prędicto implere vllum locum. Constat ex ipsa hypothesi hanc non contineri ab vlla superfice corporis ambientis. Est quidē illa pila in loco formaliter; quia etiam ibi est per vbicationem sibi intrinsecam, & ibi etiam habet proportionem propinquitatis & distantiæ cum alijs corporibus vniuersi. Non est tamen in loco materialiter qui sit locus ipsius quia non contingitur ab vlla superfice corporis circumfusi.

Dices: superficies corporis ambientis ipsum vacuum dici potest locus pilæ prædictę; ergo pila habet locum proprium quem impleat. Probatur antecedens: quia inter prædictam superficiem & pilam nihil intermediat; ergo talis superficies est prima superficies corporis ambientis pilam; ergo est immediata seu immediate applicata pilæ.

Resp. negando antecedens. Ad probationem dic inter pilam & superficiem mediare vacuum, adeoq. aliquid mediare, quantum suffi-

sufficit vt superficies prædicta non contingat pilam. Illa superficies dici potest immediata immediatione quadam negatiua, non autem positiua: quatenus inter ipsam & pilam nullum corpus mediat, ipsa autem pilam non tangit, sed est inter vtramq. interuallũ replebile alio corpore, vt patet. Vidimus autem ad rationem loci requiri vt non sit neq. maior neq. minor locato, quod non reperies in superficie prædicta.

QVAESTIO VI.

De Tempore.

TEmpore nihil notius, nihil tamen difficilius explicatu. Quid sit tempus omnes intelligimus cum de tempore loquimur, & alios loquentes audimus. Quid sit tempus si interrogamur respondere nescimus vt merito dixerit Augustinus: quid ergo est tempus? Si nemo ex me quærat, scio: si quærenti explicare velim; nescio. Difficultas autem ista maxime apparet ex ijs quæ ibidem sibi proponit idem Augustinus. *Habes* hæc in libris Confessionum quos facile euolues.

Definitur tamem ab Aristotele 4. Physic. textu 101, *numerus motus secundum prius & posterius.* Hanc definitionem explicat Philosophus distinguendo duplicem numerum. Alius enim est numerus numeratus, seu numerabilis; alius numerus numerans. Numerus numerans sunt ipsi actus intellectus, quibus numeramus dicendo. *vnum, duo,*

tria, prius posterius, &c. Numerus numerabilis est ipsamet rerũ successio, seu partiũ; quæ per huiusmodi actus, sunt numerabiles. Hanc Philosophi definitionem amplectitur Schola peripatetica: diuersimode tamen à diuersis exponitur. Sunt qui dixerint tempus non esse quid reale, sed consistere solum in actibus intellectus metientis hoc & illud per prius & posterius: puta dicentis: prius est AEneas quam Iulus, prius Iulus, quam Numa, & sic de cæteris.

Reijciũtur hi ex hoc quod numerũ quo numeramus, pro tẽpore accipiant. Hic enim in nobis est nõ in rebus: tẽpus autẽ in rebus est, nõ solũ in nobis. In huiusmodi quæstionibus tota difficultas est in nimia facilitate. Est enim euidens successionem importare prius & posterius: puta diem hanc quæ successiue fluit, non esse totam simul, sed fluere per partes, quarum aliæ sunt matutinæ, aliæ meridianæ, aliæ vespertinæ. Qui autem quærit vbi sint huiusmodi partes; ita torquetur sicut torquentur pueri dicentes se habere quinque annos: si rogentur vbi sint illi anni an in crumena an alibi? quod accidit ijs omnibus qui in qualibet denominatione de præsenti, quærunt omnia de præsenti.

Hoc posito satis intelligitur definitio Aristotelica: quomodo videlicet tempus sit numerus seu mensura cuiuslibet habentis prius & posterius; *Dicimus enim* ait Philosophus *motum esse plurem & minorem secũdum tempus eo quod eadem mensura vni motui pluries applicetur quam alteri*. Puta mensis est maior hebdomada quia mensura diurna pluries applicatur mensi, quam hebdoma-

domadæ. Meritum autem illud quod ineſt motui ad menſurationem huiuſmodi dicitur tempus ipſius. Hoc modo vita Petri dicitur tanti vel tanti temporis, prout aſſignata menſura toties vel toties illi applicatur.

Menſura autem ipſa, vt ait Philoſophus, qua metimur motum, debet eſſe aliquid notiſſimum: vt contingit in alijs, quę alio genere menſuræ metimur: dum dicimus pannum eſſet tot, vel tot palmorum. Quemadmodum autem menſura panni eſt panno extrinſeca; ſic etiam menſura motus erit extrinſeca motui. Hanc menſuram alij ponunt in circulatione Solis, alij in circulatione primi mobilis: utrique eadem ratione ducuntur, aientes, hi quidem circulationem primi mobilis eſſe & regulariſſimã & notiſſimam; illi autem hoc idem de circulatione ſolis. In fauorem primi mobilis eſt illud Philoſophi: *primum in unoquoque genere eſt menſura cæterorũ.* In fauorem Solis eſt quod motus ipſius nobis familiarius innoteſcit. Hinc tot Soles hunc vel illum vixiſſe dicimus, metientes annos & dies per totidem reuolutiones Solis; annos quidem per integram reuolutionem per duodecim ſigna Zodiaci; dies autem per excurſũ Solis ab Oriente ad Occidentem. Et quidem circa hoc nequit eſſe difficultas,

Neque tamen hoc obſtat quin ad metiendos hos & illos motus alijs etiam menſuris vtamur. Puta etiamſi recte metiamur motu primi mobilis, aut Solis alios motus; eoſdem etiam metiri poterimus motu Lunæ & Martis. Sicuti etiamſi pannum recte metiamur cubitis, ad hunc eundem metimur & palmis.

Immo qualibet ex illis mensuris deficiente, poterit quælibet alia recte substitui.

Iuxta hanc doctrinam dixit Augustinus quod etiam cessante motu primi mobilis, Solis & Cælorum; non propterea deficeret omnis mensura eorum quę successiue fiunt. Nam, ait ille, posset ita regulariter moueri rota figuli vt huiusmodi rotæ circulationes essent pro mensura rerum magis vel minus, prius aut posterius durantium. In tali hypothesi res durans per centum circulationes eiusdem rotæ plus duraret quam res durans per sexaginta solum. Et res durans in prima circulatione prior esset, re durante in secunda dumtaxat.

QVÆSTIO VIII.

De Tempore intrinseco.

SCopus pręsentis quæstionis æst inuenire an quemadmodum res est hic, non per seipsam, neque per complexum ex se & hoc loco extrinseco; sed per vbicationem vtriq. supperadditam, que dicitur ipsum hic huius rei: ita etiam res sit nunc, non per se ipsam neque per complexum ex se & hoc tempore extrinseco; sed per durationem vtrique superadditam; quę sit ipsum nunc rei nunc existentis.

Dicendum est rem esse nunc per durationem sibi & tempori extrinseco superadditam. Hæc duratio dicitur tempus intrinsecũ rei, estque modus essentialiter affixus tum rei quam durantificat, tum tempori imaginario

nario cui illam pręſentat. Probatur Concluſio ijſdem argumentis quibus probata eſt concluſio circa locum intrinſecum. Puta: Petrum exiſtere, & exiſtere millioneſimam circulationem primi mobilis, non eſt formaliter Petrum eſſe in millioneſima circulatione primi mobilis; ergo requiritur aliquid huic rei, & huic circulationi ſuperadditum, per quod hæc res ſit in hac circulatione; ſeu huic circulationi coexiſtat. Antecedens probatur: quia ſi intelligas exiſtentiam Petri ante prædictam circulationem, & circulationem ipſam, in eo imaginario tempore cui eſt eſſentialiter affixa: intelligis & exiſtentiam Petri, et circulationem ipſam: nec tamen intelligis Petrum exiſtentem in ipſa; ergo, &c.

Hæc cōcluſio de tempore intrinſeco quamuis æque certa, ac de loco, non tamen adeò facile intelligitur à tironibus. Ratio eſt, quia ly *eſt*, & ly *exiſtit* conſignificant tempus, & quidem pręſens. Si autem conſignificant preſens; eo ipſo quod de re dicunt *exiſtit*, ſibi videntur ponere quantum ſufficit ad hoc, vt tempori præſenti coexiſtat, & tamen nihil ponere præter exiſtentiam rei. In hoc quod putant ſe ſufficienter importare coexiſtentiā rei huic tempori, cum dicunt: *Res exiſtit*, non decipiuntur: decipiuntur autem in hoc, quod putent ſe nihil dicere, aut ponere, niſi exiſtentiam rei. Ex hoc enim ipſo quod conſignificent tempus, aliquid aliud ſignificant præter exiſtentiam rei.

Dices: impoſſibile eſt exiſtere hoc tempus extrinſecum, & exiſtere Petrum, quin Petrus coexiſtat huic tempori extrinſeco: ſed per

 hoc

hoc ipsum quod coexistat huic tempori extrinseco, existit in hoc tempore; ergo impossibile est existere hoc tempus extrinsecum, & existere Petrum, quin Petrus existat in hoc tempore. Maior probatur: quia si existat hæc dies, & existat Petrus, manifestum est Petrum coexistere huic diei; ergo & Petrum existere in hac die.

Hoc argumentum est apparens, propter hoc verbum *Existit*, quod indiuisibiliter importat, & rem, & tempus rei. In forma nega maiorem. Ad probationem, scias oportet, quod ipsum existere, seu esse debet hic accipi non secundum quod consignificat tempus, sed secundũ quod significat ipsummet esse secundum se, quod est distinctũ à tẽpore. Iuxtà hanc acceptionem si Petrus existat heri, vel nudius tertius vel cras, vere existit, & etiam hæc dies existit, & tamen Petrus non existit in hac die: potest igitur intelligi in natura existentia vera realis, & physica Petri, & existentia huius diei, quin intelligatur coexistentia Petri huic diei.

Instabis: eo ipso quod Petrus non est nũc, simpliciter non est; ergo eo ipso quod simpliciter est, nunc est; ergo ad esse nunc sufficit esse: seu: ergo vt sit nunc, sufficit vt sit simpliciter.

Resp. negando antecedens. Ad probationem abutitur Aduersarius ratione consignificata per verbum: non autem accipit esse, seu existere, secundum præcisam rationem essendi, seu existẽdi. Etiam si igitur intelligas Petrum in alia differẽtia temporis existentem, intelligis Petrum verè, et propriè existentẽ, & tamen non intelligis coexistẽtem

huic

huic nunc, quod de facto datur, quando intelligis Petrum cras, vel heri existentem: eadem igitur existentia Petri vere, & realiter posita in natura est omnino indifferens, vt huic, vel illi tempori extrinseco coexistat, et consequenter indifferentia huiusmodi debet aliunde determinari.

Replicabis: per hoc præcise quod existat Petrus, et simul existat hæc dies; Petrus existit in hac die: in hoc nihil importatur præter existentiam Petri, et existentiam huius diei; ergo præcise per existentiam Petri, et existentiã huius diei, Petrus existit in hac die.

Resp. concessa maiori: negando minorem. In prædicta denominatione præter existentiã Petri, et existentiam huius diei, importatur simultas vtriusque existentiæ, quæ simultas non habetur per vtramque existentiam solum. Patet hoc, quia eadem existentia Petri est omninò indifferens, vt coniungatur cum existentia huius, vel cum existentia alterius diei: ergo quod coexistat huic, vel alteri, habetur per aliquid vtriq. superadditum.

Dices iterũ: quod detur heri, vel cras existẽtia Petri, nõ est quod Petrus existat, sed quod Petrus extiterit, vel extiturus sit; ergo per hoc præcise quod existat, existit hodie; ergo vt existat hodie nihil requiritur præter existentiam ipsius, et existentiam huius diei. Antecedẽs est manifestũ. Nemo enim dicet: existit dies hesterna: aut: existit dies crastina. Probatur iam conseq. quia per hoc præcise quod verum sit: *Existit*, verum est existit hodie.

Resp. distinguendo antecedens: quod detur etc. non est quod existat si attendatur so-

 lum

lum ratio significata: nego, si attendatur etiã ratio consignificata; concedo. Et eodem modo distingue consequens: per hoc præcise quod existat, attendendo tam ad rationem significatam, quàm ad rationem consignificatam, existit hodie: concedo; attendendo ad solam rationem significatam: nega consequẽtiam. Breuiùs etiam respondebis sic: per hoc præcise quod existat, existit nunc ratione rei significatæ: nego, ratione rei consignificatæ: concedo. Hoc igitur argumentum, quod vim habet in verbo; habet etiam solutionem in verbo, immò probationem conclusionis in Verbo. Nam ideo dum dico: *Petrus est*, dico Petrum esse nunc, quia per verbum *est* non solùm significatur existentia, sed insuper significatur tempus; rursus non significatur quodlibet tempus talis existentiæ: sed tale tempus per quod hæc existentia coexistat cum hoc instanti extrinseco: putà, cum instanti vespertino diei octauæ Iunij: igitur præter existentiam, per verbum ipsum, quo affirmas rem existere, ponis in re distinctum aliquid, per quod huic instanti coexistat. Hoc autem est, quod vocamus durationem, seu tempus intrinsecum.

Circa durationem autem eadem fere dubitantur quæ circa vbicationem. Primo à qua causa, et quando producatur illa duratio; per quam ego sum nunc. Huic dubitationi eodem modo satisfit, quo satisfactum est alteri, dicendo rem durantem esse suæ durationis productiuam, eamque produci in illo eodem instanti, in quo res est cùm puta præcedentia naturæ rei, quę duret, ad durationem, qua durat, Atque in

hac re idem omnino dicendum est, quod superiùs dictum est de vbicatione.

Dubitatur secundo. An in composito omnia durent vna duratione, an singula singulis.

Resp. singula singulis. Probatur, quia durante materia deficit duratio formæ, et infinitorum accidentium durantium in materia; ergo non est vna duratio materiæ, et duratio formæ, aut aliorum receptorum in materia. Quemadmodum autem hunc et illum locum explicandum duximus per habitudinem propinquitatis, & distantiæ ad hæc, & illa puncta, vel realiter, vel imaginarie fixa: ità etiam hanc & illam durationem, seu hoc & illud tempus optimè explicatur secundum habitudinem ad hæc, vel illa instantia, vel realiter, vel imaginarie fixa, & immobilia. Ità tuus Proauus fuit in alio tempore quam sis tu; quia si compares durationem tui Proaui, & tuam, cũ instanti crastino, vel quolibet alio inuenies diuersam habitudinem durationis prædictæ tui Proaui, & tuæ ad illud idem instans. Quando autem duo eidem indiuisibili instanti, indiuisibili autem tam formaliter, quàm æquiualenter coexistunt: sibi coexistunt: v.g. si Petrus, & Paulus coexistunt hodierno instanti meridiano; Petrus, & Paulus sibi coexistunt.

Non tamen valet absolute: quæ coexistunt eidem tertio sibi coexistunt: Petrus, & Paulus coexistunt eidem tertio, ergo Petrus, & Paulus sibi coexistunt. Maior enim est falsa: cum illud tertium possit ita durare, vt secũdum vnam partem suæ durationis coexistat vni, secundum alteram alteri extremo. Nunc

de

de facto coexistimus multis iam senibus, qui dum essent pueri, alijs coexisterunt, quibus non coexistimus. Idem apparet in hoc alio argumento: quæ sunt proxima vni tertio sunt proxima inter se, sed Italia, & Hispania sunt proximæ vni tertio, ergo sunt proximæ inter se. Minor probatur: quia vtraq. est proxima Galliæ. Maior autem est euidenter falsa: cum tertium possit esse adeò amplũ vt faciat maximam extremorum à se inuicem distantiam.

Hinc diuina Aeternitas non rectè accipitur pro mensura durationum creatarum secundum prius, & posterius, aut secundum simul. Certum est enim quotquot sunt, fuerunt, & erunt, intra diuinam Aeternitatem suis singula temporibus esse, adeoq; omnia quæ sunt, fuerunt, vel erunt coexistentiam habere cum Aeternitate diuina: hæc tamen est indiuisibilis; ergo non quæcumq. coexistũt durationi indiuisibili, eo ipso sibi coexistunt. Ratio est, quia hæc ipsa Aeternitas quamuis formaliter indiuisibilis, est æquiualenter diuisibilis, adeoq. per diuersas quoad æquiualentiam partes, intra idem indiuisibile instans habetur habitudo propinquitatis, aut distantiæ secundum tempus eorum, quæ vel à se mutuo distant, vel sibi mutuo propinquantur.

Aeternitas quoad hoc intelligitur per immensitatem. Diuina enim imménsitas & vbique est, & vbique tota est; adeoq. & quod Romæ est, & quod est Neapoli sunt eidem immensitati præsentia; non tamen, sunt sibi mutuo præsentia. Hinc & immensitas, & æternitas sunt mensura, hęc quidem durantiũ,

illa

illa locatorum, sed mensura excedens, & incommensurabilis. Definitur autem diuina Aeternitas: *Interminabilis uitæ tota simul, & perfecta possessio.* Deus enim non plus habet durationis post infinita sæcula, quam in quolibet instanti; sicut non plus habet immensitatis in toto vniuerso, quam in quolibet puncto vniuersi: quamuis & æternitas, & immensitas explicentur per ordinem, & ad quælibet spatia, & ad quælibet tempora: quorum vtraq; si in infinitum amplifices, non habes quibus diuinam tum æternitatem tum immensitatem compræhendas.

QVAESTIO IX.

De numquam, & nullibi creaturæ existentis.

ARTICVLVS I.

Possis nè esse, & nunquam esse?

SVnt qui affirment, quia duratio est id per quod aliquando es: potes esse sine omni duratione; ergo potes esse, & numquam esse. Maior patet ex dictis. Minor probatur, quia duratio ipsa est quid consequens ad esse; ergo non repugnat ipsum esse haberi sine duratione. Antecedens etiam patet ex dictis. Probatur consequentia: quia potest Deus re posita, seu te posito in natura velle suspendere omnem suum concursum in ordine tum ad quemlibet alium effectum

à te

à te ponendum, tum in ordine ad ipsammet durationem.

Confirmatur; quia certum est te non posse quidquam producere neque intra te, neq; extra te, Deo non concurrente; certum est insuper posse Deum suspendere suum concursum, seu denegare suum concursum in ordine ad multa, quæ tamen necessitate naturali consequuntur ad tuum esse; putà in ordine ad quemlibet actum vitalem, ad quamlibet qualitatem in te producendam; & sic de infinitis alijs: igitur poterit etiam negare suum concursum in ordine ad durationem ipsam.

Prætereà esse, et non esse in vllo tempore, non est esse, et non esse: ergo non repugnat esse, et non esse in vllo tempore; et consequenter esse, et nunquam esse. Antecedens probatur: quia non esse cum aliquo addito, non opponitur contradictoriè esse simpliciter: non esse autem in vllo tempore est non esse, cum aliquo addito, vt patet; ergo non opponitur contradictoriè huic, quod est esse simpliciter. Maior probatur: quia non esse hic, non esse album, etc. non opponũtur huic quod est, esse simpliciter: nonnisi quia esse his modis, seu non esse his modis, est non esse cum addito; ergo etc.

Vlteriùs: intelligere quod sis, non est intelligere quod sis in vllo tempore, neque determinatè, neque indeterminatè; ergo quod sis reipsa, non est quod sis in vllo tempore neque determinatè, neque indeterminatè: rursùs intelligere tuum esse præcisum ab omni tempore, non est intelligere chimeram; ergo poni tuum esse præcisum ab omni

tem-

tempore non est poni chimeram:sed esse pręcisum ab omni tempore,est esse,et numquam esse; ergo te esse, et numquam esse, non est chimera.

Sed contrà est quod ait Philosophus:quòd est et numquam est,et nullibi,est sicuti Sphinx, et Hyppocentaurus, quod idem significat apud Philosophum, ac Chimera, et Hircoceruus. Non posse rem esse, et numquam esse fuit adeò notum Philosopho, vt numquam conaretur hoc demonstrare. Et reipsa potissimum argumentum contra numquizantes est in intelligibilitas numquizationis.Fac enim te dicere: Cæsar, et Scipio, et Epaminondas alijque Heroes fuere,sed non sunt: et ità dicentem rogari ab Auditoribus: quando nam fuere? et rogationi respondere:numquã. Si non ridearis, aut pro irrisore habearis, potest aliquid esse, et numquam esse: Si autẽ hoc ipso vel rideas, vel ridearis, ridiculum est dicere fuisse aliquid, et numquam fuisse.

Item si Deus spondeat Aduersario illum fore Beatum: roganti autem quando,respondeat: numquam: non putabit Aduersarius promissam sibi beatitudinem. Quamuis autem Aduersarij in hoc præcipue hæreant, quod videlicet impossibilitas numquizationis nequeat demonstrari; puto demonstrari, et quidem ad euidentiam, modo conueniant nobiscum in primis principijs.Sit igitur hęc demonstratio.

Implicat quod res sit & non sit verum: *res est*: ergo implicat quod res sit & numquam sit. Antecedens est euidens; nam de omni quod est,verum est dicere: *est*. Probatur autem consequentia. Hęc propositio: *Petrus*

est est de secundo adiacente, ergo li *est* habet vim verbi: sed eo ipso quod li *est* habet vim verbi significat cum tempore: ergo in hac propositione: *Petrus est* li *est* significat cum tempore: significare autem cum tempore & consignificare tempus sunt vnum & idem, ergo li *est* in propositione prædicta consignificat tempus: sed hæc propositio est vera, ergo impossibile est Petrum esse quin de ipso vera sit propositio consignificans tempus: sed eo ipso quod necessario vera est propositio significans existentiam Petri, & consignificans tempus; necessario cum existentia Petri datur aliquod tempus; & consequenter necessario Petrus est cum aliquo tempore, adeoque in aliquo tempore.

Totus hic discursus fundatur in primis principijs summularum: & hæc ipsa necessitas affirmandi aliquod tempus quotiescunq; sit propositio de secundo adiacente euincit rem esse non posse, quin in aliquo tempore sit. Et hæc impossibilitas affirmandi solam existentiam fundatur in impossibilitate quã habet quælibet res, vt sola sit & sine omni consequente ad suum esse.

Dices: hęc propositio: *Deus est* est de secundo adiacente: in hac propositione non consignificatur tempus, ergo non in omni propositione de secundo adiacente consignificatur tempus. Maior est euidens: nam istæ duæ propositiones: *Deus est*: & : *Petrus est* sunt eiusdem omnino rationis nec differunt nisi secundum materiam. Minor autem probatur: quia hæc propositio: *Deus est* vera est ante omne tempus: vera etiam futura si nullum tempus daretur: ergo hæc propositio

non

non consignificat tempus. ; vel propositio consignificans tempus potest esse vera etiamsi res non sit in vllo tempore. Consequentia est euidens. Igitur hæc propositio: *Petrus est* vel non necessario consignificat tempus ; vel etiamsi consignificet tempus; potest esse vera dato etiam quod non detur vllum tempus.

Resp. ex dictis supra Deum esse semper: adeoque si quis diceret: *Deus numquam est* esset similis insipienti qui dixit in corde suo *non est Deus*. Illud autem semper quod est semper Dei, est ipsamet æternitas, quæ Deus est: adeoque quamuis nos dum dicimus: *Deus est* respiciamus ad tempus in quo sumus, quando tamen Deus dicit: *Ego sum* longè in alio sensu habet illud sum, quam habeamus nos; nam per idipsum per quod est, Deus est, & semper est, & vbique est, adeoque etiamsi præter ipsum nihil esset & consequenter nulla tempora essent: vere diceret: *ego sum* non consignificans aliquid, quia non per aliquid à se distinctum semper est, immo & per seipsum semper est, & per seipsum formaliter, non per aliud à se dicit: *ego sum*. Non est igitur putandũ quod quemadmodum verbum de presenti in propositione quam formas, præter rem quam significat consignificat etiam tempus ab eadem distinctum; ita etiam in propositione qua Deus dicit: *ego sum*, li *sum* aliquid significet distinctum à Deo.

Ad argumentum in forma concessa maiori nega minorem. Etiam in hac propositione: *Deus est* li est consignificat tempus. Dum Angelus dicit: *Deus est*: & dum homo dicit: *Deus est*: & dum quælibet creatura dicit:

cit: *Deus est*, per li *est* non solum significat existentiam Dei sed consignificat rationem qua Deus ipsi cognitioni coexistit qua dicitur *Deus est*. Ad probationem dist. ante omne tempus verum est: *Deus est* veritate propositionis factæ à creatura: nega suppositum, veritate quæ sit Deus ipse conc. Hæc autem ipsa veritas qua Deus dicit *ego sum* importat illam ipsam sempiternitatem, qua Deus semper est, quæ eminenter est omne tempus, & mensura supercomprændens omne quod vnquam est.

Instabis: etiam ante omne tempus potuit esse aliqua creatura: in tali hypothesi & Deus diceret: *Creatura est*: & Creatura ipsa diceret; *ego sum*, & tam Deus quam creatura diceret verum: sed in tali hypothesi non esset in vllo tempore, ergo de creatura potest verificari quod sit, etiamsi non sit in vllo tempore. Minor est euidens, quod enim est ante omne tempus, non est in vllo tempore: probatur tamen hoc idem euidentius: quia quod est ante omnem diem, non est in vlla die: quod est ante omnem circulationem solis, non est in vlla circulatione solis; ergo quod est ante omne tempus non est in vllo tempore. Maior autem probatur: quia non implicat creatam fuisse aliquam creaturam ante omnia tempora.

Resp. ex hac ipsa instantia suggeri argumentum pro nostra sententia. Da enim creatum fuisse aliquid huiusmodi. Implicat hoc ita fuisse creatum, vt neque ante ipsum neque post ipsum possit aliud creari: sed eo ipso quod ante ipsum, & post ipsum potest aliquid creari; est in tempore; ergo implicat

cat

cat aliquid creari & aliquid esse, & non esse in tempore. Maior est euidens: quia quandocunque fingas creatum aliquid, potes intelligere fuisse ante creabile, & post ipsum aliud creabile: nisi in aliqua re creata intelligas diuinam æternitatem, antequam implicat aliquid esse & post quam implicat aliquid esse. Minor autem probatur: quia eo ipso quod aliquid ante ipsum, aut aliquid post ipsum est creabile, habet relationem seu habitudinem prioris & posterioris ad hoc & illud, & medij inter hoc & illud: potest igitur mensurari cum hoc & illo secundū prius est posterius; quod formalissime est esse in tempore.

Aequiuocatio Aduersarij consistit in hoc, quod putet rem non esse in tempore nisi simul cum re ponatur aliquid extrinsecum rei cui res coexistat, & cuius motus motum rei mensuret. Quando autem dicimus rem, eo ipso quod est, aliquando esse, per li *aliquando* non intelligimus aliquod tempus extrinsecum, puta aliquam circulationem solis, aut primi mobilis. Quis enim dicat impossibile esse rem vllam existere quin alicui motui huiusmodi coexistat? sed per li *aliquando* intelligimus necessitatem alicuius temporis intrinseci, temporis formalis & metaphysici, per quod illa res respondeat his vel illis instantibus etiam non realibus, sed saltem imaginarie fixis & immobilibus vt dictum est alibi.

Igitur ad argumentū in forma nega posse quid quam creari ante omne tempus, loquendo de tempore formali & de antecedentia excludente ab eo quod creatur omne

tempus,

tempus, in sensu explicato. Ad probationem in contrarium dic posse creari aliquid ante omnem diem & ante omnes annos, & ante quamlibet aliam mensuram extrinsecã maioris vel minoris, prioris vel posterioris durationis: non tamen ante omne tempus intrinsecum vt patet ex dictis; ita vt verũ sit: *res est simpliciter*; & falsum: *est aliquod tempus*.

Idem argumentum quod supra attulimus paucis variatis sic proponi posset ad probationem nostræ sententiæ. Omnis creatura existens coexistit æternitati diuinæ: igitur vel coexistit adæquatè & totaliter, vel inadæquate & partialiter. Si adæquate & totaliter, eo ipso semper est: si inadæquate solum & partialiter eo ipso aliquando est. Si primum; toti æternitati æquatur: si secundum; correspondet alicui dumtaxat parti virtuali eiusdem æternitatis. Rursus Deus potest intra eandem suam æternitatẽ aliquid ante, & aliquid post prædictam creaturam creare; ergo idem quod prius. Ex hoc eodem discursu vides quod creatura correspondens adæquate toti æternitati diuinæ, eo ipso semper esset; adeoque falsificaret propositionem dicentem: numquam est, sicut Deus per suam sempiternitatem illam eandem falsificat. His positis respondendum est ad argumenta initio huius articuli proposita.

Ad primum concessa maiori nega minorẽ. Ad probationem concesso ant. nega conseq. Ad prob. conseq. nega ant. Cuius falsitas patet ex dictis. Hoc dictum *qui dat esse dat consequentia ad esse* ita intelligendum est vt ea quæ naturaliter solum consequũtur, natu-

rali

rali necessitate etiam dentur. Quæ autem metaphysice & indispensabiliter consequuntur nequeunt vllo modo denegari. Ita inuenies in tractatu de relatione apud eos qui illam constituunt in modo superaddito: non posse per vllam potentiam poni album *A* & album *B* quin eo ipso consequatur modus relationis inter vtrumque. Item qui subsistentiam ponunt in modo superaddito naturæ singulari completæ, dicunt impossibile esse à natura singulari completa diuisa ab omni alio non pullulare modum illum. Et sic de alijs. Ad confirmationem patet ex dictis: non quæcunque consequūtur ad meum esse, eadem necessitate consequuntur.

Ad secundum disting. ant. esse &, &c. non est esse & non esse, formaliter: conc. antec. non est esse & non esse, consequenter: nega ant. & conseq. Ad probationem antec. dist. iterum: non esse cum aliquo addito necessario necessitate metaphysica consequente ad esse, non opponitur contradictorie esse simpliciter, oppositione de formali: conc. oppositione de consequenti: nega. Non esse autem cum aliquo addito nullo modo contradictorie opponitur si illud additum non sit aliquid omnimoda necessitate consequens ad esse. Propterea esse & non esse album, esse & non esse hic, nullo modo opponuntur.

Ad vltimum concede totum præter vltimam minorem subsumptam. Tuum esse est non solum præcisum, sed realissime distinctum ab omni tempore, adeoque dari tuum esse non est formaliter dari vllum tempus neque determinate neque indeterminate: est tamen quod in aliquo tempore sis consequé-

ter propter metaphysicam necessitatem superius dictam. Esse igitur tuum quamuis distinctum realiter à quolibet & omni tempore, eo ipso tamen quod detur, datur in aliquo tẽpore, adeoq; implicat dari te vel quid libet aliud huiusmodi, quin eo ipso præter te, aut quidlibet aliud huiusmodi, aliud detur. Sermo autem est hic de ijs quæ durant itaut non sint sibi sua duratio.

ARTICVLVS II.

Possis ne esse & nusquam esse?

ARgumenta priori articulo proposita in fauorem numquizantium eodem robore pugnant pro nusquizantibus. An eadem etiam facilitate soluantur, patebit ex dicendis. Interim.

Dicendum est: implicat te esse & nusquam esse.

Hæc conclusio nequit eodẽ argumẽto probari, quo probata est antecedẽs nã propositio de secundo adiacente non consignificat locũ, sicut consignificat tempus. Hoc tamen dat conclusioni præsenti conclusio antecedens, quod ostenderit non esse de ratione antecedentis posse per diuinam omnipotentiam carere omni consequenti: & consequenter tollit ab Aduersarijs hoc antecedens: *omne quod antecedit potest carere quolibet quod se consequatur.*

Probatur vlterius Conclusio ab innata persuasione cuilibet intellectui quod eo ipso quod res sit, alicubi sit. Et hoc est argumentum Philosophi 4. Physic. textu 1. Vbi sic habet:

habet: *quæ sunt: omnes existimant alicubi esse: quod vero non est nusquam esse: vbi enim est Hircoceruus aut sphinx?* In quo vides hæc duo apud Philosophum haberi pro æqualiter certis ac manifestis: *quod non est nullibi est*; &: *quod est, alicubi est*. Et sicut absurdus esset qui diceret alicubi esse, id quod non est; ita etiam ridiculus erit qui dicet nullibi esse id quod est.

Præterea probatur eadem Conclusio argumento simili illi quod factum est contra numquizantes. Quidquid est, ita est vt sit intra diuinam immensitatem: vel potius vt aliqualiter correspondeat diuinæ immensitati: vel igitur correspondet immensitati totaliter, vel partialiter solum; hoc est secundum aliquam partem virtualem eiusdem immensitatis: si primum: est vbique, si secundum: est alicubi, ergo vel est vbique vel alicubi: neutro autem ex istis modis est nullibi, ergo nihil est quod sit nullibi. Insuper: implicat ita poni in natura aliquam creaturam vt non possit poni alia & alia creatura: rursus: implicat creaturam prædictam cum alijs creaturis non habere vllam proportionẽ propinquitatis & distantiæ; ergo eo ipso quod ponitur illa creatura, est capax propinquitatis & distantiæ cum alijs creaturis. Hoc autem inuoluit locum in tali creatura, seu potius ponit talem creaturam in loco, ergo implicat esse creaturam & non esse in loco. Explicatur hoc idem. Finge creari à Deo rem illam quam Aduersarius dicit nullibi poni. Hoc posito proba esse alicubi. Possibile est creari à Deo aliam & aliam creaturam: creet igitur. Creatura prius posita habet aliquam

proportionem vel proximitatis vel distantiæ: aliam proportionem cum vna, aliam cum altera: per aliam sui partem vnam propius, alteram minus prope respicit. Hoc autem est esse in loco; ergo creatura illa est in loco. Quis autem dixerit quod creata illa re, de qua disputatur, non possit Deus alia creare diuersimode se habentia ad illam rem, itaut aliud sit infra, aliud supra, aliud ad hoc, aliud ad illud aliud latus. Esse autem huiusmodi est formalissime esse in loco.

Ad ea quæ opponi possent & solent responsum est supra.

Obijcitur tamen insuper. Ipse mundus & est, & nullibi est, ergo non repugnat aliquid esse & nullibi esse. Antec. prob. quia locus est superficies corporis continentis; sed nulla superficies vllius corporis continet mundum; ergo mundus non est in vllo loco.

Resp. neg. ant. Ad prob. dic nos non agere hic vtrum possit aliquid esse, & non esse in vllo loco physico & materiali. Hoc enim est omnino possibile: sed quærimus vtrum aliquid possit esse & non esse in vllo loco formali & metaphysico. Hic mundus non est in vllo loco materiali physico, &c. est tamen in aliquo loco formali & metaphysico; habet enim relationem, aut habere potest, propinquitatis & distantiæ cum illis punctis, quæ imaginaris immobiliter fixa intra spatia imaginaria, diffusa in infinitum vltra vniuersum.

Dices: res illa quam Aduersarius ponit nullibi non haberet relationem neque propinquitatis neque distantiæ cum vlla alia creatura: ergo non esset in loco. Probatur conse-

consequentia: quia esse in loco est habere habitudines huiusmodi; ergo non habere, est non esse in loco. Probatur iam antecedens: illa creatura posset ita esse, vt nulla alia creatura esset: in tali hypothesi non haberet relationem neque propinquitatis, neque distantiæ: ergo ita esset vt &c. Maior est euidens: quis enim neget posse aliquam creaturam esse vnicam. Minor probatur ex dictis in Logica, quia relatio habetur formaliter per hoc & illud: & consequenter relatio propinquitatis & distantiæ huius ad hoc, per vbicationem huius & huius. Quæ autem non sunt, nullibi sunt, & consequenter non faciunt relationem prædictam. Hoc argumentum si quid probat, probat mundum non esse in loco.

Resp. disting. ant. non haberet relationem prædictam realiter, & physicè: concedo, non haberet formaliter & imaginarie: nego. Ad probationem dic relationem prædictam vt sit secundum se totam petere illas alias vbicationes, ex quibus constat: nihil autē aliud petere in re illa quæ est. Adeoque vis argumenti consistit in hoc quod res illa absque vlla sui mutatione intrinseca, sed ad puram positionem aliarum rerum haberet relationē prædictam: sed prædicta relatio habetur per loca intrinseca eorum quæ sic referuntur; ergo iam in illa re supponitur locus intrinsecus. Aduerte autem nos relationem huiusmodi in casu posito appellasse imaginariam: non quod locus illius rei sit aliquid pure imaginarium, nisi forte intelligas de loco extrinseco: sed quia alia requisita ad relationem huiusmodi, cum realiter non sint,

 solum

ſolum imaginatie ſunt, & conſequenter tota relatio non eſt realiter, & phyſicè, quamuis formaliter & denominatiuè.

Concluditur igitur hæc demonſtratio ſic. Res illa quæ eſt & quam Aduerſarius dicit eſse nullibi, ſine vlla ſui mutatione poteſt eſse in loco, ergo illa res de facto eſt in loco. Probatur antecedens: quia poſita illa re non repugnat circa illam rem creari alias res, cũ quibus ſe habeat in ratione diſtantis vel propinquæ ſine vlla ſui mutatione; ergo illa res quæ dicitur nullibi eſse, poteſt ſine vlla ſui mutatione eſse in loco. Quia relationes huiuſmodi ſecundum locum ſunt. Probatur iam conſequentia: quia relationes huiuſmodi habentur per vbicationes eorum quæ hoc modo ſe habent; ergo in illa re iam ponitur vbicatio; aliter non ita ſe haberet ad alia, ſine vlla ſui mutatione intrinſeca. Hoc argumentumquicũque bene meditabitur inueniet eſse conuincens. Verum quidem eſt Aduerſarios magnam partem non peti hoc argumento, quia magna pars Aduerſariorum nobis non contradicit, dum nihil aliud contendit, niſi rem non eſse in loco phyſico extrinſeco, quod poſſibile eſse, vltro damus.

DISPV-

DISPVTATIO VIII.

De Infinito.

QVAESTIO I.

Quid sit & quotuplex infinitum.

MAXIME Physici est considerare si sit magnitudo sensibilis infinita: ait Philosophus 3. Physic. textu 34. Infinitum autem & impertransibile pro eodem habet ibidem. Porro dupliciter dicitur impertransibile: vno modo quod impossibile est transire, eo quod non est aptum natura transiri: siue eo quod non est aptum vt in eo motus exerceatur: hoc modo punctum impertransibile est; & infinitum dici potest. Caret enim omni magnitudine, & consequenter caret omni fine magnitudinis. Huiusmodi infinitum dici potest infinitum negatiue: quod enim magnitudinem non habet, necesse est nec vltimum magnitudinis habere. Hæc omnia ex Philosopho, qui ait eodem modo punctum esse infinitum, sicut vox est inuisibilis.

Alio modo dicitur impertransibile, non quod careat magnitudine, adeoque ineptum sit vt in ipso motus exerceatur; sed quod ha-

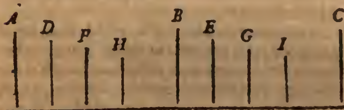
beat transitum inconsummabilem. Hoc modo, si daretur spatium aliquod per palmos non tot quin plures extensum, impossibile esset spatium huiusmodi pertransire: non quod careret omni magnitudine, sed quod magnitudinem haberet fine carentem. Finge enim te spatium huiusmodi ingredi & pertranseundo conficere mille & postea mille, & si vis milliones & milliones passuum: numquam verum erit, te totum hoc spatium transeundo consummasse. His positis ponit Philosophus definitionem qua veteres finiebant infinitum.

Infinitum, aiebant illi, *est id cuius nihil est extra*. Definitionem hanc Philosophus improbat, aitque non infinitum hac, sed totum, seu perfectum describi. Totum, enim recte dicitur à quo nulla pars abest, sine cuius nihil est extra. Ita homo perfectus secundum considerationem physicam, à quo nec brachium nec auris nec oculus abest: imperfectus futurus, si quodlibet ex his ab ipso recidas & extra ponas.

Huic autem definitioni suam opponit dicendo: *Infinitum est cuius aliquid semper est extra*. Quæ definitio vt explicabitur optima apparebit. Est autem sensus ex magnitudine infinita quantumlibet accipiatur, aliquid semper vlterius accipiendum esse. Puta si sit linea infinita quantumlibet repetas acceptionem per palmos, & per quamlibet finitam multitudinem palmorum, vltra palmos acceptos alij semper & alij remanent accipiendi: iuxta illud: *infinitum per ablationem finiti numquam absumitur*.

Sciendum est autem dupliciter considerari posse

posse partes in qualibet quantitate. Videlicet itaut communicent : & itaut non communicent. Communicantes dicuntur quarũ vna habet aliquid de suo intra alteram. Non communicantes quarum vna est adæquate extra alteram. In quantitate bipalmari palmi non communicantes sunt duo ; communicantes sunt non tot quin plures , vt patet in subiecta linea , in qua non communinantes sunt *AB* & *BC*. Reliqui autem *DE*, *FG* &c. cum ijsdem communicant, vt patet .

Rursus aliæ dicuntur proportionales, alię certę seu determinatæ magnitudinis : seu æquales vni certæ. In quantitate palmari est assignabilis medietas & medietas : & in qualibet medietate alia medietas; sunt enim medietates medietatum in infinitum. Quod si in eadem quantitate partem aliquam determines huius vel illius determinatæ magnitudinis : comparando deinde reliquum magnitudinis cum illa, diuidendo illud in partes ipsi æquales , non abibis in infinitum. Puta si in in palmo designes magnitudinem digitalem, non inuenies nisi decies aut duodecies magnitudinem huiusmodi ; adeoque accipiendo duodecies magnitudinem digitalem, vnam semper extra aliam & semper nouam vltra acceptas, totum palmum absumes.

Secundum partes huiusmodi vna magnitudo dicitur alia maior, puta magnitudo trium palmorum, maior est magnitudine bipalmari. Secundum partes autem proportionales non metimur magnitudinem aut paruitatem, æqualitatem aut inæqualitatem magnitudinum. Vnde inepte argueres: hic Gigas non pluribus medietatibus constat, quam hic Pigmæus, ergo hic Gigas non est maior hoc Pigmæo. Recte autem: hic Gigas pluribus palmis constat quam hic Pigmeus, ergo est maior.

Hinc habes magnitudines illas, quæ in magnitudine infinita reperiri debent non tot quin plures, esse debere determinatæ alicuius & certę mensuræ. Vnde aiunt infinitum in magnitudine constare partibus non tot quin pluribus vni certę æqualibus: Debes autem præterea tenere quod dictum est; videlicet partes illas debere esse non communicantes, adeoque infinitum erit quod diuisibile est in partes non tot quin plures non communicantes, æquales vni certæ & determinatæ magnitudinis: puta linea illa erit infinita, quæ diuisibilis erit in palmos non tot quin plures non communicantes. Palmus enim est vna certa pars huius determinatæ magnitudinis.

Rursus huiusmodi designatio seu diuisio debet esse secundum illam rationem, secundum quam est infinitum. Puta si columna sit altitudinis infinitæ, designatio partium non tot quin plurium æqualium vni certæ, fieri debet secundum altitudinem. Si enim columnam prædictam secundum altitudinem diuidas in partes minores & minores in infinitum,

nitum, ad huc habebis partes illas æquales vni certæ secundum diametrum: sed hæc æqualitas, vt vides, impertinenter se habet ad infinitatem altitudinis.

Infinitum secundum magnitudinem sensibilem definiuimus: quia hoc maximè est physicæ considerationis. Potest autem hæc definitio proportionaliter adaptari infinitò secundum perfectionem. Solemus enim perfectionem etiam in quosdam gradus explicationis causa, diuidere; eodem modo philosophantes de partibus intensionis, quo de partibus extensionis. Infinitum tamen in omni genere perfectionis quale est, extra omnem controuersiam, Deus, perfectionem non habet constantem gradibus huiusmodi nisi per æquiualentiam quamdam, & ex modo imperfecto, quo diuina intelligimus. Huiusmodi infinitum non est præsentis considerationis.

Infinitum igitur de quo hic agimus est secùndum quantitatem. Quantitas autem alia est continua, alia discreta. Continua dicitur, cúius partes vniuntur aliquo termino communi. Huiusmodi est linea palmaris, bipalmaris &c. Quantitas discreta cuius partes non vniuntur terminò commúni. Huiusmodi est quilibet numerus Hominum, Angelorum, &c. Infinitum in quãtitate continua esset linea constans palmis non tot quin pluribus; in quantitate discreta esset numerus Hominum vel Angelorũ constans vnitatibus non tot quin pluribus. Palmi vt faciant continuum debent simul vniri: homines faciunt numerum etiam diuisi.

Aduerte obiter numerum, eo ipso quod

habet vnitates non tot quin plures, habere etiam ternarios & millenarios & quaslibet alias collectiones huiusmodi non tot quin plures. Patet hoc. Si per detractionem millenarij finities factam, absumis numerum; absumes etiam per detractionem vnitatum item finites factam Quilibet enim millenarius per detractionem vnitatum millies factam totus absumitur, igitur centum millenarij absumentur per detractionem vnitatum centies millies factam. Idem dic de quolibet numero finito quorumlibet finitorum numerorum. Adde quod si infinitum absumeretur per repetitam finities detractionē quantilibet numeri finiti, infinitum per ablationem finiti absumeretur, quod est chimericū. Idem applica infinito secundum quantitatē continuam: quæ eo ipso quod palmos habet non tot quin plures, habet milliaria non tot quin plura, & sic de qualibet & quantalibet extensione finita.

Præcipua autem diuisio infiniti est in Categorematicum, & Syncategorematicum. Categorimaticum vocant de quo verificari potest esse positum totum actu. Linea habens actu palmos non tot quin plures est infinita categorematice. Mundus si esset ab æterno, iam durasset infinite categorematice: verificaretur enim positos esse actu dies non tot quin plures, vnum adæquate extra aliū, &c. Ex quo vides ad rationem infiniti non requiri vt constitutiua sibi coexistant. Quod si requireretur, stultum esset quærere an sit possibilis æterna duratio Mundi & infinitū in continuo successiuo.

Syncategorematicum appellant cuius

quid-

quidquid est, finitum est, huic autem superadditur sēper plus & plus in infinitū. Propterea dicitur esse partim actu, & partim potētia. Exēplū huius est in illa æternitate quam habent & Anima rationalis & Angeli. Huius durationis quidqud est & quidquid vnquam verificabit quod sit, finitum est: huic autem semper aliquid, & vlterius aliquid, & aliquid addetur. Puta post mille annos verum erit: quantum durauit finitum est, & quidquid vnquam erit ipsi additum etiam erit finitum: sed tamen alij mille &, mille & post quotlibet mille, alij mille anni huic durationi addentur, adeoque numquā erit finis addendi finita; & consequenter dicuntur finita in infinitum.

QVÆSTIO II.

De creatura omnium possibilium perfectissima.

DIco omnium possibilinm; quia non est dubium existere creaturam omniū quæ vmquam creabuntur perfectissimam. Dubitatur autem an sit possibilis creatura qua repugnet creatura perfectior. In hac dubitatione tenenda est sententia negatiua dicendo. Repugnat creatura omnium possibilium perfectissima. Probatur Conclusio ex conceptu diuinæ omnipotentiæ, cuius est quantumcunq. sese communicauerit creaturæ, posse sese vlterius & vlterius communicare, & non inuenire in vlla re creata quod dicere possit: hucusque venies & ad nihil

perfectius extenderis. Ratio hæc aliter etiam explicatur. Est de conceptu diuinæ perfectionis esse semper magis & magis imitabilem in creaturis; ergo data qualibet creatura, & quæ quantumlibet diuinam perfectionem imitetur, erit possibilis alia quæ magis imitetur eandem.

Confirmatur quia quacunque creatura posita: inter ipsam & Deum dabitur semper infinita distantia, ergo inter ipsam & Deum erit aliquid semper vlterius possibile quod magis & magis accedat ad perfectionem diuinam. Probatur consequent: quia perfectio diuina secundum excessum supra quamlibet erit semper imitabilis per aliam & aliam. Imitabilis autem non per creaturam sibi similem: quod implicat, sed per excessũ creaturæ supra creaturam, vt pateat nihil adeo perfectum creari à Deo, quo non possit creari perfectius. Hoc idem magis patebit ex sequentibus.

Dices: faciat Deus perfectissimam creaturam quam potest facere: Hoc posito erit omnium possibilium perfectissima; ergo talis creatura non repugnat. Probatur postulatum; quia Deus potest facere perfectissimum quod potest facere. Igitur postulare quod hoc faciat, nõ est postulare chimeram.

Resp. neg. suppositum. Implicat quod vlli obiecto conueniat esse perfectissimum quod Deus possit facere: finge me postulare à te. Cogita numerum maximum quem potes cogitare. Ineptus es si mihi des hoc postulatum: Quidquid enim cogitaueris statim ostendam non esse maximum. Dicam enim huic numero posse addi vnitatem, &

sic in infinitum. Dicam esse duplicabilem & sic ostendam quemcunq. cogitaueris, non esse maximum quem cogitare potueris. Quid si dicas Deo: fac maximum numerum quem facere potes.

Obijcitur primo. Inter omnes creaturas possibiles & Deum non est possibilis vlla alia creatura; inter omnes creaturas possibiles & Deum datur distantia infinita; ergo ratione distantiæ infinitæ inter quamlibet creaturam & Deum non probatur possibilitas alterius creaturæ. Maior videtur clara ex terminis; si enim dicas inter omnes creaturas & Deum mediare aliquam creaturam, eo ipso non ponis pro extremo comparationis omnes creaturas: nam illa aliqua quam dicis mediare est aliqua, adeoque est inter omnes. Minor autem probatur: quia certũ est omnia possibilia simul accepta si comparentur cum Deo esse minus quam guttulam aquæ comparãtam cum toto Oceano. Patet hoc quia guttula adeo multoties multiplicari potest vt adæquet Oceanum: quantumlibet autem multiplices omnia possibilia, & totam perfectionem omnium possibilium, numquam assequeris perfectionem diuinam. Ratio est euidens quia tota illa perfectio semper erit creata & dependens; cum diuina perfectio sit essentialiter increata & independens.

Resp. negando maiorem. Dico autem inter omnem creaturam & Deum mediare sẽper aliam & aliam creaturam. Probatur hæc nostra respõsio: quia vel *omnis* accipitur seu supponitur distributiue vel collectiue; vtrolibet modo accipiatur semper inuenies

crea-

creaturam mediam. Si enim accipitur collectiue: accipitur chimera: nam nulla est collectio quæ sit omnium creaturarum possibilium: sicut nullus est numerus qui sit collectio omnium numerorum possibilium. Inter chimeram autem & Deum mediat omnis creatura nulla omnino excepta. Si autem accipiatur distributiue, vt debet, eo ipso inter omnem mediat omnis: nam inter quamlibet & Deum, mediat quælibet alia; immo inter quamlibet & Deum mediāt nō tot quin plures, hoc est finitę in infinitum; & consequēter quomodolibet accipias li *omnem* accipis terminum inter quem & Deum medient creaturæ non tot quin plures, quod erat demonstrandum.

Obijcies secundo. Est possibilis aliqua creatura quæ æquiualeat immo emineat speciebus infra se possibilibus non tot quin pluribus. Huiusmodi creatura esset perfectissima; ergo est possibilis creatura perfectissima. Minor probatur: quia creatura huiusmodi continet, & supercontinet perfectionē omnium specierum quas habet infra se, ergo supercontinet perfectionem specierum non tot quin plurium. ergo est infinite perfecta, ergo omnium perfectissima.

Resp. concessa maiori; negando minorem, Ad probationem dic quod etiamsi probaretur hoc argumento creaturam illam esse infinite perfectam: non tamen probaretur esse perfectissimam omnium possibilium. Patet hoc euidenter: quia etiam illa species creaturæ quæ est immediate post ipsam æquiualet, & eminet speciebus non tot quin pluribus infra se possibilibus; adeoq. eod-

argumento probatur esse perfectionis infinitæ implicat enim sub creatura prædicta contineri species non tot quin plures, & sub specie ipsi immediate proxima non contineri item species non tot quin plures: aliter species illæ per additionem vnius euaderent non tot quin plures. Rursus est euidens speciem quæ est immediate infra creaturã prædictã non esse omnium perfectissimam, quãdoquidem in ipsa hypothesi aliam habet se perfectiorem. Est igitur euidens quod si hoc argumentum probet perfectionem prædictã esse infinitam, non tamen probat esse maximã quę haberi possit. Adeoq. quoad rem præsentem potes ad probationem minoris omittere totum, præter vltimam consequentiam.

Quia tamen falsum est quod omittis: ideo non ad repellendam creaturam omnium perperfectissimam, sed ad repellendam falsitatẽ nega creaturam perfectiorem alijs infra se possibilibus non tot quin pluribus, esse infinite perfectam. Quod est æque euidenter falsum ac falsum est quantitatem palmarem esse magnitudinis infinitæ. Quantitas palmaris æquiualet & super æquiualet magnitudinibus infra se possibilibus non tot quin pluribus: ergo est magnitudinis infinitæ. Probatur antecedens: quia non solũ palmus sed dimidium palmi diuisibile est in partes proportionales minores & minores non tot quin plures; & tamen certum est dimidium palmi & palmũ ipsum plusquam æquiualentem magnitudinibus huiusmodi minoribus & minoribus in infinitum, non esse magnitudinis infinitæ.

Ratio à priori est illa quam dedimus ini-

tio quæstionis; magnitudinem videlicet aut paruitatem non esse metiendam per multitudinem partium proportionalium: quæ ratio valet tam in ijs quæ comparantur secūdum gradus perfectionis, quam in ijs quæ comparantur secundum partes extensionis: quemadmodum igitur infinitæ illæ magnitudines minores & minores infra palmum, non adæquant magnitudinem palmi, ita omnes illæ perfectiones infra perfectionem muscæ quamuis sint nō tot quin plures minores & minores non adæquāt perfectionē muscæ.

Dices si per possibibile, vel impossibile ponerentur à parte rei species illæ possibiles infra muscam, poneretur eo ipso perfectio infinita: musca est æqualis & plusquam æqualis toti illi perfectioni; ergo musca est perfectionis infinitæ.

Resp. hoc argumento recte probari quod æquiualētia perfectionibus huiusmodi non est æquiualentia perfectioni infinitæ: cum euidenter probet muscam fore perfectionis infinitæ. In forma ad argumentum nega maiorem. Et retorque. Si ponerentur omnes illæ magnitudines minores & minores infra palmum poneretur magnitudo infinita; palmus æquiualet & superæquiualet magitudini huiusmodi; ergo palmus est magnitudo infinita. Vides quam euidenter sit falsa maior. Vtrobique ponitur infinita multitudo ibi perfectionum, hic magnitudinum: sed facientium ibi vnam perfectionem exiguam nedum finitam; hic, magnitudinem paruam, vt patet.

Obijcitur tertio. Est possibilis creatura omnium imperfectissima, ergo etiam omniū

per-

perfectissima. Consequentia patet quia non est potior ratio pro vna quam pro alia. Cur enim Deus poterit adeo modice se communicare, vt non possit minus; non autem tam liberaliter & tam ample vt non possit plus.

Resp. primò Potest dari numerus omniũ minimus, ergo etiam maximus. Probatur antecedens, quia infra binarium non est possibilis vllus numerus. Vnitas enim non est numerus sed principiũ numeri. Patet etiam falsitas consequentis: quia quocuuq. numero assignato potest illi aliquid superaddi, adeoq. supra quencunq. numerũ assignabilẽ est assignabilis alius numerus. Hinc patet veritas huius propositionis: *preter omnes numeros est possibilis alius numerus*, quæ non satis animaduertentibus apparet mirabilis. Ratio est quia si *omnes* non potest accipi nisi distributiue vt dictum est supra.

Resp. secundo negando antecedens Quemadmodum enim data qualibet parte in quantitate potes hanc vlterius & vlterius diuidere in partes minores & minores in infinitum, ita data qualibet participatione diuinæ perfectionis dari potest alia minor, & consequenter nec infra deuenitur ad minimũ nec supra peruenitur ad maximum.

Objicitur quarto. Est possibilis creatura ita perfecta in aliquo genere vt nequeat dari in illo perfectior, ergo est possibilis aliqua creatura ita perfecta simpliciter vt nequeat dari perfectior simpliciter. Probatur antecedens: vnio hypostatica v. g. est ita perfecta in genere vnionis vt non sit possibilis vnio perfectior. B. Virgo est ita perfecta in genere Matris vt nequeat dari maternitas perfectior; ergo, &c.

Resp.

Resp. concesso antecedenti: negando cõsequentiam. Non licet arguere à secundum quid ad simpliciter. Etiam in quantitate assignabis vltimum in aliquo genere, non tamen assignabis vltimum simpliciter. Puta assignabis vltimum palmum: vltimum digitum, & sic in quolibet genere partis determinatæ magnitudinis: non tamen assignabis vltimum simpliciter, quia quodcique assignaueris erit in plura diuisibile. Dicitur Vnio hypostatica perfectissima in genere vnionis, ratione termini quem attingit & quem vnit, qui terminus est Deus ipse: adeoque impossibile est vllam vnionem attingere terminum perfectiorem. Idem dic de maternitate B. Virginis quæ terminatur ad Deum, Cæterum ipsa B. Virgo potuit esse perfectior, & quamdiu vixit semper creuit in perfectione; adeoq. si vixisset diutius, adhuc creuisset vlterius.

QVAESTIO III.

An sit possibile infinitum?

ARTICVLVS I.

Non repugnat syncategorematicum; secus categorematicum.

Conclusionis prima pars probata est articulo superiori, adeoq; hic solum confirmanda est. Confirmatur autem primo per æternitatem Angeli, & Animæ rationalis. In quocumq. enim determinato

die designetur duratio & Angeli, & Animæ rationalis semper hæc, & ille vixerint per dies finitos, seu potius per numerum dierum finitum: quotquot autem dies addideris diebus designatis, remanent semper addendi alij plures, & plures in infinitum: hoc est absq. eo quod vnquam sit finis addendi, quamuis id quod additur, sit semper finitum. Hoc qui meditatur; & intelligit infinitum syncategorematicum, & in alijs sit sapiens; dum æternitatem suam recogitat.

Confirmatur secundò, ex conceptu Diuinæ omnipotentiæ. Nam qualibet Angelorum multitudine posita, potest alios, & alios Angelos creare absque eo quod vmquam tot crearit, vt vlterius in creando progredi non possit. Hoc autem est esse possibile infinitum syncategorematicum, de quo videlicet quidquid vmquam verificatur, quod actu sit, finitum est: huic autem quod finitum est, semper aliud, & aliud in infinitum addi potest. Hoc idem facile intelliges in quantitate continua. Si enim fingas lineam cuiuscumq. magnitudinis, numquam talem finges cui non possint addi palmi plures, & plures in infinitum.

Dices: quando illa linea peruenerit ad vltimam superficiem mundi, ibi necessariò finietur; ergo falsum est, quod huic lineæ possint addi palmi plures, et plures in infinitum. Antecedens probatur: quia vltra vltimam superficiem, nõ est in quo describatur talis linea.

Resp. Mathematicum æque benè describere in nihilo, ac in tabula, suas lineas. Resp. secundo negando antecedens. Deus enim etiã

Resp. concesso antecedenti: negando cõsequentiam. Non licet arguere à secundum quid ad simpliciter. Etiam in quantitate assignabis vltimum in aliquo genere, non tamen assignabis vltimum simpliciter. Puta assignabis vltimum palmum: vltimum digitum, & sic in quolibet genere partis determinatæ magnitudinis: non tamen assignabis vltimum simpliciter, quia quodcumque assignaueris erit in plura diuisibile. Dicitur Vnio hypostatica perfectissima in genere vnionis, ratione termini quem attingit & quem vnit, qui terminus est Deus ipse: adeoque impossibile est vllam vnionem attingere terminum perfectiorem. Idem dic de maternitate B. Virginis quæ terminatur ad Deum, Cæterum ipsa B. Virgo potuit esse perfectior, & quamdiu vixit semper creuit in perfectione; adeoq. si vixisset diutius, adhuc creuisset vlterius.

QVAESTIO III.

An sit possibile infinitum?

ARTICVLVS I.

Non repugnat syncategorematicum, secus categorematicum.

Conclusionis prima pars probata est articulo superiori, adeoq; hic solum confirmanda est. Confirmatur autem primo per æternitatem Angeli, & Animæ rationalis. In quocumq. enim determinato

die

die designetur duratio & Angeli, & Animæ rationalis semper hæc, & ille vixerint per dies finitos, seu potius per numerum dierum finitum: quotquot autem dies addideris diebus designaris, remanent semper addendi alij plures, & plures in infinitum: hoc est absq. eo quod vnquam sit finis addendi, quamuis id quod additur, sit semper finitum. Hoc qui meditatur; & intelligit infinitum syncategorematicum, & in alijs sit sapiens; dum æternitatem suam recogitat.

Confirmatur secundò, ex conceptu Diuinæ omnipotentiæ. Nam qualibet Angelorum multitudine posita, potest alios, & alios Angelos creare absque eo quod vmquam tot crearit, vt vlterius in creando progredi non possit. Hoc autem est esse possibile infinitum syncategorematicum, de quo videlicet quidquid vmquam verificâtur, quod actu sit, finitum est: huic autem quod finitum est, semper aliud, & aliud in infinitum addi potest. Hoc idem facile intelliges in quantitate continua. Si enim fingas lineam cuiuscumq. magnitudinis, numquam talem finges cui non possint addi palmi plures, & plures in infinitum.

Dices: quando illa linea peruenerit ad vltimam superficiem mundi, ibi necessariò finietur; ergo falsum est, quod huic lineæ possint addi palmi plures, et plures in infinitum. Antecedens probatur: quia vltra vltimam superficiem, nõ est in quo describatur talis linea.

Resp. Mathematicum æque benè describere in nihilo, ac in tabula, suas lineas. Resp. secundo negando antecedens. Deus enim etiã

vltra

vltra Mundum poteſt extendere lineam. Quod ſi nolis extendi; ipſa Mundi ſuperficies ampliari poteſt magis, et magis in infinitum; et conſequenter et linea ipſa.

Pro ſecunda parte concluſionis. Primum argumentum ſit contra infinitum in quantitate diſcreta; proportionaliter valens contra infinitum in quantitate continua. Si daretur multitudo infinita, idem eſſet ęquale, et non æquale eidem ſecundum idem; conſequens repugnat; ergo et antecedens. Sequela maioris probatur. Sint duæ multitudines hominum infinitæ, altera hominum alborum, altera verò nigrorum. Duæ iſtæ multitudines per hypotheſim ſunt æquales. Hoc poſito deme à multitudine nigrorum mille homines, alia multitudine prorſus intacta: roga iam, an duæ iſtæ multitudines ſint inter ſe æquales; ſi affirmet Aduerſarius; argue contra ex principijs per ſe notis: ſi ab æqualibus inæqualia demas, ea quæ remanent non ſunt æqualia: ſed in caſu poſito ab æqualibus inęqualia demis, videlicet ab vna multitudine mille; ab altera vel nihil, vel decem homines; ergo quæ remanent non ſunt æqualia. Si autem neget Aduerſarius eſſe æquales ſic probabis contra. Quia etiam multitudo ex qua dempti ſunt mille homines eſt infinita, ergo eſt æqualis alteri multitudini. Antecedens probatur: quia antequam demeres mille homines erat infinita; ergo adhuc demptis mille hominibus eſt infinita: implicat enim et multitudinem finitam per additionem cuiuslibet numeri finiti, euadere infinitam; et multitudinem infinitam per detractionem cuiuslibet numeri finiti euadere finitam.

Vt autem rectè intelligas consequentiam. Finge prædictos homines albos, et nigros ità disponi, vt vtraque multitudo insideat lineę infinitæ, quælibet suæ. Hoc posito habebis duas lineas infinitas alteram opertam hominibus albis, alteram hominibus nigris: ità autem dispone vtramque lineam vt singuli albi singulis nigris respódeant. In hac vtrorumq; hominum dispositione ex hac parte, ex qua incipis vtrosque numerare, deme ab vna linea mille homines, et sint homines nigri. Hoc facto priusquam incipias numerare vllum hominem nigrum, numerabis mille homines albos: relinquitur enim spatium mille hominum non occupatum ab vllo ex hominibus nigris. Hoc facto trahe multitudinem nigrorum itaut occupet spatium relictum à mille hominibus quos abstulisti, et quære ab Aduersario, an versus illam partem, qua vtraque multitudo in infinitum protenditur, singulis albis singuli nigri respondeāt? si affirmet, ergo multitudo nigrorum etiam post ablationem prædictam est æqualis multitudini alborum; si neget: ergo multitudo nigrorum ex infinita euasit finita per ablationem prædictam. Probatur hæc vltima consequentia, quia vbi incipit excessus alborum supra nigros, ibi est terminus nigrorum; & consequenter multitudo illa per ablationem mille hominum ex infinita euasit finita.

Habes ex eodem discursu etiam multitudinem hominum alborum esse finitam. Probatur: quia ex hypothesi multitudo alborum superat multitudinem nigrorum mille hominibus dumtaxat: implicat autem quod

mul-

multitudo superans multitudinem finitam quocumq; numero finito dumtaxat, sit infinita; ergo illa ipsa multitudo hominum alborum non est infinita.

Hoc idem argumentum facile conuertes contra infinitum in quantitate continua: ducantur duæ lineæ infinitæ insidentes superficiei huius scholæ versus Orientem. Hoc posito ab altera ex lineis demantur mille palmi, et deindè trahatur ad eandem superficiem. In hac hypothesi ità philosophare comparando palmos vnius cum palmis alterius; sicut philosophatus es comparando homines nigros cum hominibus albis.

Familiaris aduersariorum responsio est æquale, inæquale, tot quot, minus, maius, etc. et alia huiusmodi vsurpari non posse in infinito vtpotè designatiua passionum quantitatis finitæ. Huiusmodi responsionem habes apud Gabrielem Vasquez, et alios.

Sed contrà est id, quod habetur in varijs Concilijs, et Symbolo S. Athanasij, vbi de personis diuinis dicitur, quòd coæternæ sunt et coæquales, cum tamen certum sit eas esse perfectionis infinitæ. Quod si plura supposita perfectionis infinitæ vere, et in omni rigore dicuntur inter se æqualia; cur plures longitudines, aut multitudines infinitæ dici non poterunt inter se æquales. Certè si infinitudo in perfectione non officit æqualitati in perfectione; nec infinitudo in multitudine officiet æqualitati in multitudine.

Prætereà iuxta Euclidem ea sunt æqualia, quæ sibi mutuo congruunt: sed non est contra rationem duorum infinitorum, vt sibi mutuo congruant; ergo non est contra rationem

nem duorum infinitorum, vt sint inter se æqualia. Adde quod præscindendo à finito, & infinito rectè intelliges multitudines illas esse æquales, quorum neutrâ excedit neutra exceditur:tales autem esse duas multitudines infinitas non repugnat; ergo non repugnat esse æquales. Quod si Aduersarij nolint vllo modo nos loqui de quantitate infinita secundum rationes notissimas quantitatis: proculdubio non impugnabuntur.

Eodem argumento probatur totum non esse maius sua parte, continens non esse maius contento; & alia huiusmodi, quæ repugnant primis principijs. Infinitum illud, de quo supra,continet vt partem sui,illos mille homines, & cum illis mille,reliqua multitudo vnam multitudinem facit: & consequenter multitudo illa est pars totius multitudinis conflatæ ex ipsa, & mille illis hominibus; sed ipsa sola, vt ostensum est, est æqualis multitudini conflatæ ex ipsa, & illis,ergo pars est æqualis toti:contentũ æquale continenti.

Explicatur hoc idem ex dictis. Constat enim multitudinem infinitam plures multitudines infinitas in se continere. Hinc sequitur quod si ex infinita multitudine,multitudinem infinitam abstuleris, adhuc remanet multitudo infinita. Res patet exemplo. In multitudine infinita Angelorum inueniuntur infiniti millenarij: si enim millenariorum numeri sunt finiti, infinitum per ablationem finiti absumitur. Deme igitur ex singulis millenarijs vnum Angelum: eo ipso demis multitudinem infinitam Angelorum: vnitas enim infinities multiplicata

facit

facit multitudinem infinitam. Immò eo ipso quod ex singulis millenarijs demis vnū, non solum infinitas vnitates, sed infinitos millenarios demis. Patet hoc, quia eo ipso demis multitudinē infinitam, & consequenter & post ablationem, & ante ablationem est eodem modo infinita· nec maiorem multitudinem habes ante ablationē, quam post: quod est inintelligibile.

Respondet Aduersarius in casu hic proposito fore vnum infinitum, alio maius quoad continentiam, non verò quoad correspōdentiam. Esset maius quoad continentiam, quia vna multitudo continet plura quam alia: putà antequam demas vel mille homines, vel infinitas illas vnitates, hæc omnia continebantur intra multitudinem A, dempta autem, non ampliùs in eadem continentur, vt patet: & consequenter multitudo illa ante ablationem maior est; quam post ablationem quoad continentiam; non est autem maior quoad correspondentiam: quia vtraque multitudo eidem mensuræ correspondet. Putà si fingas Mundum esse ab æterno, & singulis diebus duos homines creatos, vnum album, & alterum nigrum: etiam ablatis mille nigris, vtraque hominum multitudo retroeunti toti æternitati æqualiter respondebit, nec vlli diei respondebit homo albus, cui non respondeat suus homo niger.

Sed contrà est primò: quia hoc ipsum ex terminis apparet incredibile, quod videlicet creatis singulis diebus vno albo, & vno nigro, ablatis deinde mille ex nigris, nullus dies non habeat tam suum nigrum, quam

suum

suum album. Secundò probatur, duo hæc infinita non esse æqualiā quoad correspondentiam. Sit, multitudo infinita Zerbinorum, qui singuli suum annulum habeant proprio nomine inscriptum. Hoc posito erit & infinita multitudo annulorum, & multitudo infinita binariorum annulorum, vt patet ex dictis. Hoc est erunt non solum infiniti annuli, sed infiniti binarij annulorum. Iuxtà doctrinam Aduersariorum infinitum binariorum non erit minus infinito annulorum, quoad correspondentiam. Sit igitur mensura communis vtriusque infiniti ipsa multitudo Zerbinorum. Sequitur autem binarios eidem omninò mensuræ respondere, cui respōdent singuli annuli. Incipiat igitur Ganimedes accipere duos annulos. Totidem accipiat Giges, & sic de cæteris, & vide an intelligere possis singulis Zerbinis æque dari posse duos annulos, ac vnum. Si autem hoc est in intelligibile, & ex terminis euidēter falsum: est etiam euidenter falsum binarios annulorum æquales esse vnitatibus eorundem. Certè si fingas primum ex Zerbinis accipere suum, & alienum: numquam intelliges totam illam multitudinem, non multiplicatis vlteriùs annulis, annulandam.

Hæc & alia huiusmodi argumenta petuntur ex principijs per se notis. Sint mille homines singuli habentes suum annulum: proiciant omnes quisque suum, anulos in vnum aceruum; Petrus pro vno, quem proiecit resumat duos: idem faciat Paulus, idem Bartolomeus, & sic de cæteris; & post quingentos defecerit aceruus. Hoc idem facias in

maiori, & maiori multitudine, in multitudine, seu finita, seu infinita, nec vmquam intelliges singulos habentes, & proicientes vnum annulum, posse resumere duos.

Alia Aduersariorum responsio: dum arguis totum non fore maius sua parte, est negando suppositum: quod videlicet in infinito detur pars. Ratio negandi est: quia pars ab Euclide definitur, quæ sæpius replicata adæquat totum: sed nulla, inquiunt, magnitudo in infinito quantumlibet replicata adæquat infinitum; ergo nulla magnitudo in infinito est pars.

Verum ex hac ipsa partis definitione deberet Aduersarius cognoscere impossibilitatem infiniti. Est enim euidens lineam infinitam constare palmis non tot quin pluribus; & palmos non tot quin plures esse constitutiuos lineæ infinitæ: esse autem constitutiuum lineæ, & esse partem sunt vnum, & idem: rursus illi ijdem palmi non sunt partes, quia quantumlibet replicentur non adæquant totum; ergo sunt partes, & non partes, & consequenter ex hac ipsa definitione Euclidis apparet per infinitum verificari contradictoria. Quilibet palmus in prædicta longitudine est pars; constituit enim & integrat illam longitudinem, qui est conceptus per se notus partis: rursus quantumlibet replicetur non adæquat totum; ergo non est pars: quia pars est quæ &c. ergo ille palmus in longitudine infinita est pars, & non est pars; & consequenter repugnat palmum esse in vlla longitudine infinita, adeoque omnis longitudo infinita repugnat.

Obiter nota partem ex Euclide aliam es-

se

se aliquotam aliam, aliquantam. Aliquota est, quæ sæpius repetita totum suum commensurat. Huiusmodi est vnitas in quolibet numero. Huiusmodi est binarius in quaternario, senario, alijque huiusmodi. Nam & vnitas sæpius repetita quemlibet numerum, putà septies septenarium; & binarius repetitus quaternariũ, ter positus senariũ, & sic de cæteris commensurat. Pars aliquanta est, quæ sæpius repetita non commensurat, sed vel à toto deficit, vel totum excedit. Huiusmodi est ternarius in denario. Nam ter acceptus deficit, quater acceptus, excedit. Partem aliquantam non esse propriè loquẽdo partem, sed partes docet idem Euclides, sed quidquid sit; hoc tenendum est, illam videlicet ita multiplicari posse, vt totum excedat.

Secundum argumentum sic proponitur. Infinitum vtrinque terminatum repugnat: sed si daretur infinitum secundum quantitatem, esset vtrinque terminatum; ergo infinitum secundum quantitatem repugnat. Vtraque præmissa probanda est. Quamuis enim maior videatur ex terminis nota, nota, negatur tamen à quibusdam. Philosophus 1. de Cœlo textu 39. ait: linea cuius finis est, impossibile est esse infinitam. Quod etiam apparet ex definitione superiùs explicata. Adde quod terminari, & finiri: sunt vnum & idem: infinitum igitur vtrinque terminatum, & vtrinque finitum, erunt vnũ & idem; videtur autem in terminis repugnare infinitum finitum.

In gratiam tamen gratis omnia negantiũ, probanda est vlteriùs maior. Si daretur infi-

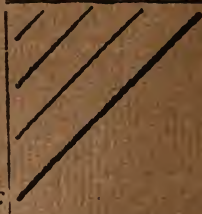
nitum vtrinque terminatum linea finitâ per additionem magnitudinis finitæ euaderet infinita, consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur sic. Ducatur à puncto *A* vsque ad punctum *B* linea infinita. Postulatum nequit negari, cum sit ipsamet Aduersariorum hypothesis. In hac linea dantur aliqui palmi, qui infinitè distant à primo, & aliqui qui solum finite. Hoc etiam videtur euidens. Si enim nullus palmus infinite distet à primo, implicat lineam esse longitudinis infinitæ. Quod autem aliqui distent solum finite patet, quia sextus, & septimus, millesimus, & millionesimus finite solum distant à primo. His positis pete assignari palmos finite distantes à primo, ijsq. assignatis adde alterum palmũ, & roga an linea euaserit infinita. Si negent, ergo etiam palmus additus solum finite distabat à primo, & consequenter non fuerunt assignati palmi omnes distincti à palmis infinite distantibus, si autem concedant habes intentum, quod videlicet longitudo finita per additionem vnius palmi euaserit infinita.

Effugium Aduersariorum est: non esse assignabiles omnes palmos finite solum distantes à primo: adeoq; nec vltimum inter omnes distantes finite solum à primo. Sed contrà est, quia de facto in illa linea dantur palmi finite, & palmi infinite distantes à primo. Cur igitur nequeunt assignari? Secundò. Potest vltimum assignare Aduersarius inter infinite distantes; ergo multò magis inter finite distantes. Consequentia est à fortiori: quia infinito repugnat vltimum

ex conceptu communi; secus finito. Quod si Aduersarius probet non posse vltimum assignari nè sequatur id, quod intendimus, non soluit nostrum argumentũ, sed destruit suum positum,

Præterea si inter palmos solum finite distantes à primo non est assignabilis vltimus; sequitur palmos finite distantes à primo esse infinitos, & transitum habere inconsummabilem: consequens repugnat in terminis; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia in palmis solum finite distantibus à primo habes partes non tot quin plures nõ communicantes æquales vni certæ, & consequenter habes magnitudinem infinitam actu in extensione, in qua nullus palmus infinite distat à primo.

Probanda est iam minor primi syllogismi; quod nimirum si daretur infinitum in quantitáte esset vtrinque terminatum. Probatur autem sic. Detur linea à puncto *A* in infinitum producta. Pete ab Aduersario, an aliquis palmus in tali linea distet infinite à puncto *A*, an nullus? Si nullus, ergo non est infinita; est enim ex terminis euidens lineã illam non esse infinitam, cuius nulla pars à primo puncto distet infinite. Si autem aliquis: eo ipso linea illa palmo assignato, & puncto *A* tota comprehenditur: seu: palmo illo & puncto *A* longitudo infinita comprehenditur, adeoq. vtrinque terminatur. Dicere autem nullum palmum assignari posse in linea prædicta infinite distãtem à primo, seu à puncto *A* est irrationabile cum linea illa ponatur infinita.

Eadē min. prob. sic: à pũcto *A* ducantur duæ lineæ infinitæ altera versus *B*, altera versus *C* facientes simul angulum rectũ. Inter vtrãq; lineam ducantur lineæ transuersales hac lege vt prima linea sit vnius palmi: Secunda duorum palmorum: tertia trium, & sic in infinitum, ita vt linea posterior totidem palmis constet, quot sunt lineæ anteriores. Hoc posito sic argue. Inter lineas *AB*, & *AC* sunt ducibiles lineæ transuersales in infinitum. Supponimus enim vtrãq. in infinitũ produci; ergo aliqua ex huiusmodi lineis est infinita: Quælibet ex his lineis est vtrinq. terminata, ergo aliqua linea infinita est vtrinq; terminata.

Probatur hoc, & explicatur vlterius. Aliqua ex lineis constat tot palmis quot sunt lineæ transuersales; lineæ transuersales sunt infinitæ, ergo aliqua constat palmis infinitis: linea constans palmis infinitis est infinita; ergo aliqua ex prædictis lineis est infinita. Rursus omnes prædictæ lineæ clauduntur lineis *AB*, & *AC*; aliqua ex prædictis lineis est infinita; ergo aliqua linea infinita vtrinque terminatur, quod erat probandum.

His autem argumentis quibus probata est

est maior primi syllogismi recte probabis nullam figuram posse esse infinitam. Nam secundum Euclidem: figura est quæ sub aliquo, vel aliquibus terminis comprehenditur: adeoq. est vndiq. terminata; sed vndiq. terminatum nequit esse infinitum; ergo figura nequit esse infinita.

Hoc idem argumentum eadem vi petit quantitatem discretam. Detur enim multitudo infinita Angelorum. In hac multitudine non omnis numerus distans à primo erit infinitus. Millenarius enim nō est infinitus nec infinitè distans à primo. Rursus in hac eadem multitudine, aliquis numerus infinite distat à primo. Implicat enim multitudinem esse infinitam, in qua nullus numerus excedat infinite vnitatem, aut binarium. Quemadmodum autem in quantitate continua rogâsti assignari tibi palmos finite, & palmos infinite distantes à primo; ità etiam roga hic, assignari tibi, & numeros finite, & numeros infinite distantes à primo. Cuilibet numero, qui assignetur, vt vltimus inter finite distantes, adde vnitatem; & vide an facias infinitum, & argumentum instaura.

Præterea si daretur numerus infinitus Angelorum, in tali numero vel continerentur omnes species numerorum finitorum, vel non, si non; ergo aliqua species numeri finiti non est intra numerum infinitum, quod repugnat ex terminis. Est enim inexcogitabilis numerus finitus, qui non contineatur, & excedatur ab infinito. Si contineantur; sequitur aliquam speciem numeri finiti esse infinitam. Probatur hæc sequela: quia vel numerus omnium numerorum finitorū

est finitus, vel infinitus: si finitus; dic huic numero superaddi vnitatem, & pete, an euaserit infinitus? Si affirment, ergo finitum per additionem finiti euasit infinitum; immò numerus finitus per additionem vnius vnitatis euasit infinitus. Si negent: ergo non assignarunt numerum omnium numerorum finitorum, quādoquidem huic potest superaddi alius, & alius finitus.

Si autem dicant numerum omnium numerorum finitorum esse infinitum sequitur aliquam speciem numeri finiti esse infinitā. Certum est enim in aliquo ex prædictis numeris nō pauciores vnitates inueniri, quam sint numeri intra eundem numerum contenti. Hoc vt intelligas accipe numerum aliquem numerorum finitorum, seu numerum aliquem continentem plures numeros finitos. Sit v. g. quinarius. In quinario continetur binarius, ternarius, quaternarius, & si vis ipse quinarius: ecce habes in quinario quatuor numeros, seu quatuor species numerorum. Numera iam vnitates, quibus cōstat ipse quinarius, & inuenies esse quinque. Verum est igitur in quolibet numero numerorum, reperiri aliquem constantem vnitatibus non paucioribus, quam sint numeri contenti intra numerum prædictum. Idem enim quod apparet in quinario est euidens in omnibus; ergo si numerus omnium numerorum finitorum est infinitus, in ipso numero numerorum finitorum reperietur aliquis numerus infinitus, adeoq. aliqua species numeri finiti erit infinita.

Aduersariorum in hac materia responsiones sunt infinitæ, & inter se discordes. Ali-

qui dicunt probationes nostras niti suppositis mathematicis, quæ non faciunt, nisi ad quantitatem finitam. Alij dicunt non esse ordinate loquendum de infinito, quod impossibile est esse ordinatum. Alij in hoc potissimum vim faciunt, quod putent eadem omninò argumenta eadem vi militare contra infinitum syncategorematicum: quod tamen admissum est supra.

ARTICVLVS II.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

OBijcitur primò. Quæcumq; militant contra categorematicum militant etiam contra syncategorematicum; ergo vel neutrum tenendum est, vel vtrumq; Antecedens probatur. Sint duæ multitudines infinitæ syncategorematice, altera hominum nigrorum, & altera hominum alborum. Ab vna multitudine demantur mille: ab altera vel duo, vel nemo. Hoc posito istæ duæ multitudines erunt ęquales, & non æquales; ergo &c. Probatur hoc ratiocinatione superius allata contra infinitum categorematicum.

Item: in infinito Syncategorematico hominum sunt plures oculi quam homines, & simul non sunt plures. Sunt plures quia singuli homines habent binarium oculorum; & consequenter multitudo oculorum est dupla multitudinis hominum: non sunt plures quia tam homines sunt infiniti, quam infiniti oculi. Ostensum est autem esse eo ipso æquales; quia si oculi excederent homines,

vbi est excessus oculorum supra homines, ibi terminaretur hominum multitudo. Ex his patet ad alia argumenta: quod totum non esset maius sua parte; & sic de cæteris.

Resp. neg. ant. Ad probationem tenendum est id quod sæpius hactenus dictum est; videlicet quidquid datur de Syncategorematico finitum esse, quamuis huic aliud & aliud addi possit in infinitum. Petere autem poni à parte rei vel sumi per modum vnius collectionis id omne quod importatur per infinitum Syncategorematicum; est petere non infinitum Syncategorematicum, sed categorematicum. Nequit igitur vnum infinitum comparari cum alio infinito nisi secundum determinatas hinc & inde multitudines; quæ cum semper finitæ sint, facile est inter eas decidere vtra sit maior, Puta: creet Deus per singulos dies æternitatis futuræ duos homines vnum album & alterum nigrum. vt compares nigros, cum albis: debes accipere vtrosque secundum collectiones determinatas. Quemadmodum enim nequeũt venire per modum vnius collectionis omnes dies æternitatis prædictæ, ita nec omnes homines albi aut nigri: quascunque autem collectiones conferas habebis vnde alteram alteri vel æques, vel præponas: puta post mille annos erunt mille albi & mille nigri: si à nigris auferas centũ; ab albis decẽ; plures erunt albi quã nigri: quia si ab æqualibus inæqualia, &c. Idẽ dic de quibuslibet collectionibus acceptibilibus intra vtrumque infinitum.

Quod si vrgeat Aduersarius vt & õnes albos & omnes nigros cõpares ad inuicẽ: vtrosque collectiue acceptos; negandũ est suppositum

quia

quia non est assignabilis vlla collectio quæ sit omnium futurorum in hypothesi facta; sicut nulla est assignabilis collectio quæ sit omnium dierum æternitatis. Sed quemadmodum qualibet collectione assignata dierũ manent aliæ & aliæ, ita qualibet collectione assignata hominum, siue alborum, siue nigrorum manent aliæ & aliæ in infinitum. Explicatum est hoc supra per numeros. Si quis enim roget vt assignes omnes numeros possibiles eosque in vnum colligas: recte negabis suppositum: quia quocunque numero assignato potes assignare maiorem. Hinc patet ad argumentum. Admitte & infinitum Syncategorematicum hominum nigrorum, & infinitum Syncategorematicum hominum alborum. Si comparentur ista duo per collectiones determinatas: & collectiones vtrimque ponantur æquales. Illa manebit minor à qua plura dementur. Si petat Aduersarius comparari inuicem duo hæc infinita sedundũ omne quod dicunt de potentialitate: si *omne* vel potest accipi distributiue vel collectiue. Si accipiatur distributiue; eo ipso accipitur secundum collectiones finitas, & habes quod dicas. Si collectiue: nega suppositum. Si enim esset collectiue acceptibilis & per modum vnius multitudo possibilium, hæc non esset infinita Syncategorematice sed categorematice.

Dices: duæ multitudines Syncategorematice infinitæ secundum id quod post quamlibet acceptionem finitam manet in potentia, vel sunt æquales vel non sunt æquales: neutrum dici potest; ergo nulla responsio. Maior est euidens: quia est disiunctiua inter

contradictoria. Minor probatur: quia si dicas esse æquales habes contra te argumenta iam facta. Si dicas non esse æquales: habes alia iam iterum repetita.

Resp. primò. Transmissa maiori: negando minorem, & dico prædictas multitudines non esse æquales. Ratio est quia hæc propositio: *multitudo Syncategorematice infinita secundum id omne quod dicit de potentia non est æqualis huic vel illi*; est propositio negatiua, adeoque etiam de subiecto non supponente potest concedi, cum propositio negatiua ad sui veritatem non exigat constantiam subiecti. Quod si inferas: *ergo est inæqualis alteri multitudini*: negatur consequentia: quia inæquale non dicitur nisi de eo quod est aut esse potest. Hæc propositio: *Petrus est inæqualis Antichristo* petit dari Petrum comparabilem cum Antichristo. Hæc alia propositio: *Chimera non est æqualis Antichristo* non petit dari Chimeram.

Resp. secundò. Neg. suppositum maioris; quod videlicet sit acceptibilis vlla multitudo Syncategorematice infinita secundũ omnia quæ dicit in potentia; & quod in huiusmodi multitudine fieri possit vlla acceptio, postquam non sit alia, & alia factibilis. Igitur post quamlibet acceptionem finitam fieri potest alia & alia acceptio item finita. Quod si vrgeas post omnem non remanere vllam; respondeo post omnem distributiue acceptam, remanere aliam & aliam: post omnem collectiue acceptam, negando suppositum.

Obijcitur secundò. Inter omnes collectiones finitas possibilium nulla est quæ non sit possi-

possibilis; ergo omnes collectiones finitæ sunt simul possibiles; ergo est possibile infinitum categorematicum. Probatur prima consequentia: quia possibilitas vnius collectionis non pugnat cum possibilitate vllius alterius, ergo si omnes sunt seorsim possibiles, omnes sunt simul possibiles; sed si nulla est quæ non sit possibilis omnes sunt seorsim possibiles, ergo si nulla est quæ non sit possibilis; omnes sunt simul possibiles.

Confirmatur: quia quotiescunque plura sunt singillatim possibilia & vnum alteri non opponitur, toties illa sunt possibilia simul; sed huiusmodi sunt vel homines, vel Angeli possibiles; ergo sunt possibiles simul & omnes Angeli & omnes homines. Explicatur maior. Sessio & negatio sessionis sunt seorsim possibiles. *Est* & *non est* circa idem sunt seorsim possibilia: quia tamen & sessio negationi sessionis, & *est* opponitur li *non est* non possunt poni simul. Non sic de Petro & Paulo: nam & Petrus est possibilis, & Paulus est possibilis; nec inter Petrum & Paulum datur vlla oppositio; erunt igitur non solum seorsim, sed etiam simultaneè possibiles. Probatur iam minor: quia nullus ex Angelis possibilibus dicit vllam repugnantiam cum vllo alio, nec vllus ex hominibus: & sic de cæteris. Poterunt igitur non solum seorsim & distributiue, sed simul & collectiue poni omnes Angeli & omnes collectiones finitæ hominum & Angelorum possibilium. Quod autem hæ sint infinitæ patet ex dictis; cum post quamlibet acceptionem finitam sint aliæ & aliæ non tot quin plures.

Resp Laruam huius argumenti facile detrahi

collectio cum vlla alia collectione pugnet; sed ex eo quod hic terminus: *omne possibile* & alij similes, puta; *omnes homines possibiles*. *Omnes Angeli possibiles*. Si li *omnes* supponat collectiuè; sint de subiecto non supponente, quæcunque tandem propositio fiat in qua pro subiecto ponantur, vt patet ex dictis. Repugnantia igitur est in ipsamet collectione omnium.

Dices: à distributiuo ad collectiuum bona est consequentia; ergo si singula distributiue sint possibilia: sunt possibilia omnia collectiue. Maior probatur. Est bona hæc consequentia: Petrus est Sanctus, & Paulus est Sanctus, Andreas est Sanctus, & sic de ceteris: ergo omnes Apostoli sunt Sancti. Est bona inquam consequentia etiamsi li *omnes* supponat collectiue. Nonnisi quia à distributiuo valet ad collectiuum; ergo, &c. Valebit igitur eodem modo: & Angelus *B* est possibilis, & Angelus *A* est possibilis & sic de cæteris; ergo omnes Angeli sunt possibiles, etiamsi li *omnes* accipiatur collectiue.

Resp. primò. Rogando an valeat hoc argumentum. Et Petrus est vnus homo, & Paulus est vnus homo & Andreas est vnus homo; & sic de cæteris, ergo omnes Apostoli sunt vnus homo, etiāmsi li *omnes* supponat collectiue. Item an valeat hoc aliud: & hæc particula huius montis est quid modicum, & hæc alia particula est quid modicum, & sic de cæteris, ergo *omnes* istæ particulæ sunt quid modicum, etiamsi li *omnes* sonet collectiue. Quæ si valent habes & omnes Apostolos collectiue acceptos esse vnum hominem, & montem Olimpum immo totum Vniuer-

sum

sum esse quid modicum, itaut non sit amplius mirum, posse illud Pancratij viribus dimoueri.

Resp. secundò. Negando maiorem. Ad probationem dic prędictas illationes esse bonas ratione materiæ, non autem ratione formæ vt patet ex alijs, quæ cum eadem forma in alia materia ponunt falsum. Aduerte tamen discrimen inter hanc illationem: & Petrus est vnus homo, & Paulus est vnus homo, & sic de cæteris, ergo omnes Apostoli etiam collectiue accepti sunt vnus homo: & hanc aliam: & Angelus *A* est possibilis, & Angelus *B* est possibilis, & sic de cæteris, ergo omnes Angeli etiam collectiue accepti sunt pòssibiles. In prima falsitas consequentis non habetur ex hoc quod omnes Apostoli nequeant in vnam collectionem vniri: sed ex hoc quod ipsa collectio quamuis possibilis & realis nequeat sustinere prædicatum quod conuenit singulis in ipsa contentis. Collectio enim plurium entium per se non est ens per se, vt patet; sed aggregatum per accidens. In secunda autem falsitas habetur ex hoc quod collectio omnium possibilium sit Chimerica vt patet ex dictis. Ratio cur in aliquibus rectè inferas à distributiuo ad collectiuum ratione materiæ, in alijs non: est quia in aliquibus fieri potest enumeratio adæquata, in alijs non: in Apostolis fieri potest; quia post duodecim non habes alios quos enumeres: Secus in possibilibus in quibus post quamlibet enumerationem, sunt alia & alia enumeranda. Immo in ijs ipsis in quibus fit enumeratio adæquata, nó valet pro omni prædicato, vt visum est supra.

quod

quod signum est consequentiam à distributiuo ad collectiuum nunquam esse formalem.

Obijcitur secundò. Non datur infinitum categorematicum, ergo datur infinitum categorematicum. Probatur hæc mirabilis consequentia: quia si non dantur infiniti Angeli, dantur infinitæ negationes Angelorum; ergo si non datur infinitum rerum, datur infinitum negationum. Probatur antec. quia quot possent existere Angeli & non existunt, tot dantur negationes Angelorum; sed possent existere Angeli non tot quin plures, & non existunt; ergo dantur non tot quin plures negationes Angelorum. Vbi nota quod Angeli qui possent esse, & non sunt, sunt possibiles: negationes autem non sunt possibiles sed existentes. Maior probatur: quia singuli Angeli singulis negationibus excluduntur, ergo, &c. Antecedens probatur: quia quilibet ex Angelis qui possunt existere & non existunt, potest coexistere negationi cuiuslibet alterius; ergo nullus Angelus excluditur per negationem vllius alterius. Patet consequentia: est enim impossibile quidlibet coexistere exclusiuo sui.

Hoc argumentum nullam vim habet contra nos qui de negationibus sentimus, vt oportet. Nam neque dantur res neque negationes rerum, quamuis ex duabus propositionibus contradictorijs necessario alterutra vera sit, alterutra falsa. Diximus autem, vbi de negationibus, necessario dari rem vel negationem rei, in ratione veri, non autem in ratione rei. Quod nihil aliud est nisi necessario rem esse vel non esse. Ad argumentum

tum igitur in forma: concede antecedens, nega consequentiam. Ad probationem; nega antecedens, & patet ad reliqua.

Qui admittunt negationes obiectiuas sunt in triplici classe, & inter se discordes. Alij negationes obiectiuas ponunt in aliquo extra Deum. Alij in decretis Dei. Primi dicunt negationes esse non tot quin plures & infinitas Syncategorematice, nec aliter acceptibiles quam per collectiones finitas, sicut & de illorum terminis dicitur. Secundi inter se dissentiunt; alij tot decreta ponunt quot sunt termini negati; & de ijs decretis ita philosophantur sicut alij de alijs negationibus obiectiuis; ea videlicet esse acceptibilia secundum collectiones finitas in infinitum, sicut & sunt acceptibiles termini eorundem. Alij vnico decreto ea omnia excludunt quæ non sunt cum esse possent. Ad argumentum in oppositum facilis est respõsio, videlicet decretum *A* esse exclusiuum eorum quæ non sunt, non futurum idem decretum, si ex ijs quæ non sunt aliqua sint: adeoq. si ponas existere Angelum *A* non autem Angelum *B* ponis eo ipso decretum quo excludatur Angelus *B* non autem Angelus *A*. Immo facile est intelligere vnicum decretũ quo & ponantur, quæcunq; umquam sunt, & excludantur quęcunque non sint, cum esse possint. Et consequenter nulla res coexistet negationi sui; cum per ipsam hypothesim per quam res ponitur, excludatur quodlibet decretum exclusiuum ipsius. Adde decreta huiusmodi esse volitiua & nolitiua harum & illarum rerum pro his & illis differentijs temporis. Puta est in Deo decretum exclu-

siuum

fiuum Antichristi nō simpliciter & absolute sed pro hac differentia temporis; & illud idem est volitiuum Antichristi simpliciter & absolute non tamen pro hac; sed pro alia differentia temporis. *Hæc dicta sint ad intelligentiam* decretorum, quę quamuis putemus male adduci pro negationibus & priuationibus: certum est tamen dari in Deo, cū nihil sit in natura nisi ipso volente, nihil nō sit ex ijs quæ esse possunt, nisi ipso vel nolente, vel non volente.

Responsiones dissentientiū à nobis argumento proposito non satisfaciunt. Nam termini negati intantum non faciunt vnam collectionem,adeoq. vnum infinitū, inquātum implicat eos simul poni: seu inquantū quacunq. terminorum collectione intellecta potest & intelligi & poni alia & alia in infinitum; sed horum terminorum existunt de facto negationes: tot enim reipsa negationes sunt in natura, quot desunt termini qui esse possent & non sunt: quemadmodū igitur si per impossibile ponerentur omnes illi termini,reipsa daretur Infinitum: ita cū de facto ponantur & sint in natura distinctæ inter se negationes omnium terminorum, vere ponitur in natura infinitum categorematicum negationnm. Hoc valet non contra omnes sed contra aliquos. Qui enim vno actu voluntatis diuinæ omnia excludunt, Hac ratiocinatione non feriuntur.

Obijcitur tertiò. Deus potest facere quidquid potest facere. Faciat ergo. Possibili enim in actu posito nullū sequitur absurdum. Sed si hoc faciat faciet infinitum, ergo Deus potest facere infinitū. Probatur minor subsump-

ſumpta. Quia nullum finitum eſt quidquid poteſt Deus facere ; ergo quidquid Deus poteſt facere, eſt quid infinitum, ergo ſi faciat quidquid poteſt facere, faciet infinitum. Rurſus: non repugnat Deum facere quidquid poteſt facere: nullum finitum eſt quidquid Deus poteſt facere; ergo non repugnat Deum facere quid, quod non ſit finitum. Hoc autem eſt infinitum; ergo idem quod prius.

Ad hoc argumentum inuenies qui ſic reſpondeant. Deus poteſt facere quidquid poteſt facere, eo modo quo poteſt facere: concedo; alio modo quam poteſt facere: nego. Ad poſtulatum: faciat ergo idem dicunt: faciat modo quo poteſt: do; modo quo non poteſt: nego poſtulatum. Modum autem ſic explicant. Deus poteſt facere quidquid poteſt facere non collectiue, ſed diſtributiue. Exemplificant in diebus æternitatis. Omnes, inquiunt, dies æternitatis poteſt Deus facere: implicat tamen quod faciat omnes illos ſimul. Ratio eſt quia ſunt eſſentialiter ſucceſſiui, adeoq. eſſe omnes dies & eſſe ſimul dicit pugnantia.

Hæc explicatio non facit ad rem. Primò quia etiam quæ ſucceſſiua ſunt faciunt vnam collectionem. Duodecim enim dies ſunt vna & vera collectio dierum, & tamen tam implicat eſſe ſimul duodecim dies quam eſſe ſimul omnes dies æternitatis futuræ. Præterea petere poteſt Aduerſarius vt Deus faciat quidquid facere poteſt non in genere ſucceſſiuorum, ſed in genere permanentium. Puta. faciat Deus quidquid facere poteſt in genere Angelorum vel in genere muſcarum

rum. Hoc non erit finitum; ergo infinitum. Hic nequit dici repugnantiam esse vt Angelus coexistat Angelo, adeoq. non posse fieri simul. Vides igitur explicationem horum terminorum: collectiue & distributiue non recte fieri quando per li distributiue idem intelligas quod per li successiue.

Resp. igitur distinguendo: Deus potest facere quidquid potest facere, si li *quidquid* supponat collectiue: nega suppositum, si distributiue: concede, & tunc sensus est ex ijs omnibus quæ possunt fieri à Deo, nihil esse quod non possit fieri à Deo: quamuis nec vllus numerus nec vlla collectio siue rerum successiuarum, siue rerum permanentium, sit totus numerus & tota collectio quam Deus possit facere. Quandoquidem facta qualibet collectione quarumlibet rerum potest Deus aliam & aliam facere. Hæc responsio tam est pro permanentibus quam pro successiuis vt constat. Ad postulatum: faciat, da quod petit Aduersarius, Ad argumentum dic quod quidquid Deus potest facere nec est finitum nec infinitum sed finitum in infinitum, hoc est infinitum Syncategorematice. Adeoque quodlibet fecerit nũquam fecerit quidquid potest facere, sed semper aliud, & aliud remanebit factibile. Hoc clarissimè intelliges si repetas ea, quæ dicta sunt, & explicata per numeros. Si enim dicatur tibi: cogitare potes omnem numerum, quem cogitare potes. Cogita ergo. Vel hic numerus est finitus, vel infinitus. Si infinitus habetur intentum. Si finitus eo ipso non est omnis numerus, quem cogitare potes. Vides vel Aduersarium accipere ly *omnem* distributiuè, &

nibil

nihil dicere. Vel collectiue,& errare in suppo-
sito. Quomodo erret in supposito dictum est satis. Quomodo nihil dicat patet ex terminorum explicatione. Si enim accipiat distributiue nihil aliud petit, nisi ex omnibus numeris, quos cogitare potes, nullum esse quem cogitare non possis, siue quemlibet ex numeris à te excogitabilibus, esse à te excogitabilem.

Obijcitur quarto. Numerus maior omni numero finito est infinitus; est possibilis numerus maior omni finito; ergo est possibilis numerus infinitus. Maior videtur nota ex terminis. Probatur tamen vlterius. Si numerus maior omni finito non est infinitus est finitus. sed implicat quod numerus maior omni finito sit finitus; ergo implicat quod numerus maior omni finito nõ sit infinitus. Maior est euidens: omne .n. quod est, & nõ est infinitum, finitum est. Minor probatur quia eoipso quod finitus est non est maior omni finito, quandoquidẽ nõ est maior seipso. Valet hoc argumentum etiã in quantitate continua. Est possibilis longitudo maior omni finita: huiusmodi longitudo est infinita; ergo possibilis est longitudo infinita. Minor eodem argumento probatur quo probata est maior primi syllogismi. Probatur iam minor eiusdem primi syllogismi: quia quocunq. numero assignato vel assignabili potest dari maior: sed omnis numerus finitus est assignabilis; ergo potest dari numerus maior omni finito.

Resp. primò hoc argumentum solui per probationem minoris, in qua tollitur æquiuocatio huius syncategorematis: *omni*. Cer-

tum eſt quocunque numero aſsignato poſſe aſsignari maiorem; adeoque non poſe aſsignari omnem numerum aſsignabilem ſi li *omnem* accipias collectiue. Si autem accipias diſtributiue nihil aliud dicis niſi : quolibet numero finito, adeoq. quolibet numero ſimpliciter, poſſe dari maiorem. Ex hoc autem quod poſsibilis ſit maior quolibet aſsignato non ſequitur eſſe maiorem quolibet aſsignabili : quandoquidem ipſe numerus quem aſsignas poſt quemlibet aſsignatum, eſt & ipſe numerus aſsignabilis. Eadem igitur euidentia implicat numerus maior quocunq. aſſignabili, qua implicat numerus maior ſeipſo. Senſus tamen huius propoſitionis: *Eſt poſſibilis numerus maior quocumque aſſignabili*, poſſet eſſe hic : nullus numerus aſſignari poteſt quo non ſit aſſignabilis alius maior. Et in hoc ſenſu propoſitio eſt vera. Ad argumentum in forma tranſmiſſa maiori nega minorem. Ad probationẽ minoris primi ſyllogiſmi : nega maiorem. Cuius falſitas patet ex eo quod nullum numerum inuenies, qui non fuerit aſſignabilis, adeoq. nullus eſt maior quocunque aſſignabili.

Reſp. ſecundo Huius propoſitionis : *eſt poſſibilis numerus maior omni finito* poſſe eſſe hunc ſenſum. *Dato quolibet numero finito poteſt dari maior* & hæc propoſitio eſt vera. Sed in hoc ſenſu falſum eſt numerum maiorem omni finito eſſe infinitum. Quando quidem ſupra quemlibet finitum, poteſt dari maior, etiam finitus. Quod nihil aliud eſt niſi & in aſſignandis numeris numquam deueniri ad maximum, & in aſſignandis finitis

nitis procedi in infinitum. Iuxta hunc sensum ad argumentum in forma: nega maiorem,

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur cætera quæ pertinent ad infinitum.

ALia difficultas circa infinitum peti solet ex intellectu diuino; cui omnia possibilia & omnia futura simul obijciuntur. Sic igitur arguunt. Obiectum intellectus diuini non est chimera: omnes dies æternitatis futuræ sunt obiectum intellectus diuini; ergo non sunt chimera.

Resp. transmittendo totum. Neq. enim dicimus omnes dies æterntiatis futuræ esse chimeram: si enim *omnes* est indifferens vt supponat vel collectiue vel distributiue. Si distributiue: verum est videri omnes; si collectiue negandum est suppositum, quod scilicet sit vlla collectio obiectiua quæ sit omnes dies æternitatis.

Instabis: Deus videt simul & non successiue omnes dies æternitatis futuræ; ergo Deus videt omnes dies æternitatis non solū distributiue sed etiam collectiue. Antecedens explicatur: quamuis dies æternitatis successiue fluant vnus post alium, non tamen successiue veniunt in intellectum diuinum, sed vnico illo instanti quo videt vnum, videt & reliquos nullo non viso: igitur Deus non distributiue sed collectiue videt omnes dies æternitatis.

Resp. concesso antecedenti: negando cōsequen-

sequentiam. In probatione antecedentis, perperam adhibetur tam *collectiue* quam *distributiue*. Neuter ex istis terminis cadit supra videre aut intelligere: vterq. supra li *omnes* Ineptum est dicere qnod quemadmodum nō possunt nisi successiue esse, ita nō possunt nisi successiue cognosci. Dum dicis: *annus* intelligis duodecim menses qui nequeunt simul esse: non tamen propterea non intelligis simul illos; & vniuersaliter loquendo ineptum est à modo essendi obiecti, arguere modum cognoscendi obiectum: cum proloquiū sit: res est in cognoscente per modum, seu secundum modum ipsius cognoscentis, vt explicatum est vbi de ideis Platonicis. Sed aliud est omnes dies æternitatis esse simul in mente diuina: aliud omnes collectiue acceptos dies æternitatis esse in mente diuina. Primum verum est: quia Deus ita cognscit omnes, & ita cognoscit vnum post alium fore, vt non prius cognoscat vnum, & postea alterum. Secundum est falsum: quia nō datur vlla collectio, quæ sit omnium dierū æternitatis. Quandoquidem qualibet & quantalibet collectione posita vel cogitata ponenda est, & cogitabilis alia & alia in infinitum.

Dices: nullus est dies in æterni tate quem Deus non videat ergo Deus videt omnes dies æternitatis sumendo li *omnes* collectiue. Probatur consequentia quia nisi videt omnes, li *omnes* supponendo collectiue, preter omnes dies quos Deus videt est alius dies: sed si præter omnes quos Deus videt est alius; non est verum quod nullus sit quem

non videat, videt omnes etiam collectiue.

Resp. concesso antecedenti : negando consequentiam. Ad probationem concessa maiori : nega minorem. Vel si velis distingue propositionem hanc : præter omnes dies quos videt Deus, est alius dies quem non videat: nega ; est alius dies quem videat : concede. Rationem alibi adduximus : quia videlicet li *omnes* nequit supponere collectiue. Igitur præter omnes dies quos videt, est alius quem videt: hoc est præter quemlibet, alium videt. Quod dico de diebus æternitatis dic de omnibus cogitationibus per totam æternitatem futuris. Nulla est cogitatio per totam æternitatem quam Deus non videat. Et præter omnes cogitationes quas Deus videt, aliquam aliam videt. Nullam cogitationem Deus videt, postquam aliam non videat : nullus est dies in æternitate post quē Deus non videat alium diem : li postquam non cadit suprà *videat* ; quasi vero prior sit visio vnius quam visio alterius ; sed supra cogitationem & diem quia post quamlibet diem erit alia dies. Est enim de essentia æternitatis futuræ vt aliquis dies sit in potentia.

Dices iterum : nulla est dies in tota æternitate quę non possit esse actu ; ergo falsum est esse de essentia æternitatis quod aliqua dies sit in potentia. Probatur consequētia : quia si nulla est quę non possit esse actu possunt omnes esse actu : sed si omnes sunt actu, non est aliqua in potentia, erg o si nulla est quæ non possit esse actu, non est de essentia æternitatis vt aliqua sit in potentia.

Resp. has propositiones : nulla est dies

quæ

quę non possit esse actu; & : aliqua dies necessario debet esse in potentia, & alias similes non esse contradictorias: sicut non sunt contradictoriæ : nulla nauis est necessaria ad nauigandum; & : aliqua nauis est necessaria ad nauigandum. Cum dicis: nulla nauis est necessaria ad nauigandum, dicis nullam nauim determinate acceptam necessariã esse ad nauigandum : & verum dicis : excurrendo enim per singulas naues, potes dicere de singulis : hęc non est necessaria ad nauigandum. Dum dicis : aliqua est necessaria ad nauigandum; dicis requiri indeterminate aliquam vt nauigetur : requiri autem indeterminate aliquam & nullam determinate requiri non opponuntur. Eodem modo dũ dicis . nulla est dies quæ non possit actu existere; dicis nullam determinate acceptam diem non posse actu existere: dum dicis : necessario aliqua est in potentia; seu : aliqua non actu existit, dicis præter quamlibet determinate acceptam, esse indeterminate aliquam in potentia. Hæc autem non opponũtur. Idem habes in alijs exemplis. Neuter ex oculis est necessarius ad videndum; alteruter ex oculis est necessarius ad videndum. Nullus calamus est necessarius ad scribendũ. Aliquis calamus est necessarius ad scribendum. Eodem modo : nulla dies æternitatis est necessario in potentia. Aliqua dies æternitatis est necessario in potentia. Hoc idem applica cuilibet infinito Syncategorematico. Puta : nullus Angelus est necessario in potentia: Aliquis Angelus est necessario in potentia. Li *nullus* & li *aliquis* mutant suppositionem. Primum est in suppositione de-

terminata, secundū in suppositione indeterminata. Et ex his patet ad argumentum in quo concesso antec. nega conf. Ad probationem; vel concessa vtraq. præmissa: nega consequentiam: vel distingue li *omnes* vt supra.

Deniq. dices: sequitur quod si dicam alicui: dabo tibi nummum possem numquam dare, & tamen non deesse promissis. Consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur quia si dixero tibi: *dabo* & cras petas promissum non teneor dare; idem accidit si post annum, idem si post mille annos. Semper enim potero dicere: adhuc est tempus pro satisfaciendo promissis: nondum enim elapsum est omne quod significatur per dabo. *Dabo* enim significat omne tempus futurum: & quia in tempore futuro est essentialiter semper aliquid & aliquid futurū; per totā æternitatē nō dabo nummum nec exprobarare mihi poteris quod non stem promissis.

Resp. promissiones huiusmodi à multis reijci vt promissiones nugaces propter rationem adductam in obiectione. Est enim euidens. Post quemlibet numerum annorū adhuc remanere annos non tot quin plures significatos per verbum de futuro: adeoque quamuis in quolibet instanti possit verificari: *dabo*: in nullo tamen instanti potest falsificari *dabo*. Probatnr hoc: quia si hodie dicas: *dabo*: & cras vel postridie des, cras vel postridie verificas tum *dabo*: etiam si autem neq. cras neq. postridie des; non propterea falsificas: *dabo*: quia est alia dies in qua dare possis.

Hæc

Hoc idem apparet in spatio vnius horę. Si enim dicas: intra spatium horæ, dabo tibi nummum: potes in quolibet momento determinate accepto verificare promissionē tuam: in quoqunq. enim momento illius horæ dederis verificas promissionem factam per *dabo*: nullum tamen est momentum intra illam horam determinate acceptum, in quo per hoc quod non des, falsifices tuam promissionem: non enim falsa est per hoc quod nō des in primo, cum non dans in primo possis dare in vltimo: nec falsa est per hoc quod non des in vltimo cum non dans in vltimo, dare possis in primo vel in quolibet alio & sic de cæteris. falsificatur autem promissio tua per hoc quod elapsa tota hora in nullo dederis: sed nequit falsificari promissio extendens se ad omne tempus & ad æternitatem per hoc quod hac elapsa in nullo ipsius momento dederis rem promissam: implicat enim esse vmquam elapsam æternitatem futuram significatā per li *dabo*. Propterea Legislatores vel statuunt tempus huiusmodi promissionibus indeterminatis, vel habent eas pro nullis.

Aduertendum est tamen hanc promissionem: *dabo* aliter esse à Deo aliter à creatura. Contingere potest vt hanc promissionem homo homini faciat non determinans sibi vllum spatium intra quod satisfaciat. Nequit autem contingere vt Deus dicat *dabo* non determinando vllum momentum inquo det, vnde eo ipso quod Deus dicit: *dabo* determinate sibi repræsentat illud instans in quo daturus est quod promittit: adeoque etiamsi talis promisso possit esse nulla facta

homini ab homine, nequit tamen esse nulla facta homini a Deo.

Notandum est præterea, quod hæc promissio, vt impleatur in aliquo determinato instanti impletur. Quidquid enim fit, in aliquo determinato instanti fit. Hinc sequitur, quod videns determinate singula instantia per totam æternitatem futura ita vt nullum determinate non videat, si in nullo ex his determinate accepto videt promissionem impleri; promissio est simpliciter falsa. Dum igitur dicis: *dabo*: vel in aliquo determinato instanti daturus es, vel non: si primum: est vera promissio; si secundum: est falsa. An autem in aliquo instanti determinate accepto intra æternitatem, des, videt is, qui singula instantia determinate videt; quamuis non videat vllam collectionem omnium instantium per totam æternitatem futurorum. Atque hic nota discrimen inter hæc duo. *In nullo instanti determinate accepto est debita res promissa*: & : *In nullo instanti determinate accepto datur res debita*. Primum stat cum veritate propositionis promissiuæ; secus secundum. Quod enim debetur indeterminate in aliquo, si soluitur, soluitur in aliquo determinate. Hoc modo visio fieri debet per aliquem oculum indeterminate acceptum: si tamen fit; per aliquem oculum determinate acceptum fit. Debes creditori nummum, non tamen nummum *A* potius, quam nummum *B*, si tamen soluis; nummus, quē soluis, est potius *A*, quam *B*, vt patet. Quemadmodū igitur non satisfacis obligationi, qua teneris ex iustitia erga creditorem, nisi dando nummum, quem non teneris

neris dare: cum de nullo verum ſit quod tenearis illum dare: itâ non ſatisfacis obligationi, qua teneris erga Promiſſarium, niſi des rem promiſſam in inſtanti, in quo non teneris dare;cum de nullo verum ſit. *In hoc teneris*. Ex his nega ſequelam maioris. Ad probationem ſufficit quod dictum eſt.

DISPVTATIO IX.

De Quanto.

QVAESTIO I.

De Quidditate, & effectu formali Quantitatis.

EFFECTVM formalem quâtitatis, præter noſtram conſuetudinem, prius inquirimus quam quantitatem ipſam definiamus. Quantitas ſecundum rudem quandam intelligentiam, dicitur id quo ſatisfacimus interroganti quanta ſit res. Ita interroganti quanta ſit hæc tabula, reſpondes eſſe tripalmarem. Roganti quot ſint noſtri diſcipuli, reſpondes eſſe ducentos: Primæ interrogationi ſatisfacis per quantitatem continuam; ſecundæ per quantitatem diſcretam. De prima hic agimus, quam vocant etiam quantitatem molis.

Prima sententia est rationem quantitatis consistere in ratione mensuræ aptitudinalis, siue actiuę, siue passiuę. Mensura aptitudinalis actiua est illa, qua vnum aptum est alterum mensurare; passiua qua vnum aptum est ab altero mensurari.

Hæc sententia reijcitur communiter ex hoc quod ipsamet mensurabilitas vnius per alterum sit potius quid consequens ad quātitatem, quam ipsa quantitas. Quemadmodum enim effectus formalis qualitatis, non est reddere simile, sed tale; quamuis ad tale, & tale sequatur similitudo, vel dissimilitudo; ita etiam effectus formalis quantitatis non est reddere æquale, quamuis ad hoc & illud quantum sequatur æquale, vel inæquale.

Secunda sententia est: effectum formalem quantitatis consistere in extensione locali partium. Hæc sententia pro eodem habet quantitatem, ac vbicationem: partes enim localiter extenduntur per locum ipsum intrinsecum. Non est igitur confundenda quātitas cum vbicatione, cum eadem quantitate retenta mutetur vbicatio. Habes hoc in Venerabili Sacramento Eucharistiæ; in quo Christus Dominus eandem habet quantitatem quam habet in Cœlo, non tamen eandem extensionem localem partium. Hanc eandem sententiam alij, alijs verbis loquntur, dum aiunt effectum formalem quantitatis consistere in extreitate partium in ordine ad locum. Idem est enim partes esse extra partes in ordine ad locum, ac partes extendi localiter.

Tertia sententia est: effectum formalem

quan-

quantitatis cōſiſtere in extreitate partium in ordine ad ſe. Per huiuſmodi extreitatē intelligunt exigentiā, quæ ineſt partibus, vt nō quælibet cuilibet immediate vniatur: puta vt caput non immediate vniatur humeris, ſed collo mediante, &c. Huiuſmodi extreitatem habent partes prædictæ etiam præſcindendo ab omni quantitate: ſunt enim natæ factæ facere totum huius, & illius figuræ; igitur nō rectè aſſignatur extreitas huiuſmodi pro formali quantitate.

Tenendum eſt igitur cum ſententia receptiſſima inter recentiores, effectum formalem quantitatis conſiſtere in naturali impenetrabilitate, cum alio ſubiecto eodem accidente affecto. Hoc eſt per quantitatem præſtari, vt quantum cum quanto nequeat naturaliter compenetrari. Probatur autem hæc ſententia: quia ſola quantitas molis, & omnis hac definitione comprehenditur: & ad hoc prædicatum conſequuntur alia omnia, quæ ſub experientiam cadunt, vt patebit ex ſequentibus.

Quæritur autem hic quid ſit quantitas molis; an videlicet accidens ſuperadditum rei quantæ? Qua in re ſententiam ſequimur affirmatiuam, quam tamen rationibus philoſophicis, & pure naturalibus non tuebimur; ſed altioribus argumentis; petitis videlicet ex venerabili Myſterio Euchariſtiæ. Subſtantia eſt realiter ſeparabilis à ſua quātitate, & quantitas à ſubſtantia; ergo ſubſtantia ſeipſa formaliter non eſt quanta. Cōſequentia eſt euidens; antecedens probatur. In hoſtia conſecrata non remanet ſubſtantia panis; remanet tamen impenetrabilitas tam

 enim

enim nequit Hostia consecrata penetrari cum alia consecrata; quam nequit penetrari panis cum pane. Igitur in Hostia, pereunte pane, remanet quantitas. Diximus enim quãtitatem esse ipsammet naturalem impenetrabilitatem quanti cum quanto.

Aliud argumentum ex eodem Venerabili Sacramento deducitur. Certum est Hostiam consecratam frigefieri, & calefieri prout approximatur illi agens naturale, aut frigidum, aut calidum: productio autem caloris, aut frigoris, sine concursu subiecti nequit naturaliter haberi: igitur in Hostia consecrata datur aliquid, quod per modum subiecti concurrat ad productionem talium qualitatum. Hoc autem subiectum non est, neque substantia panis, quæ perijt, neque Corpus Christi, quod pereunti successit. Hoc enim neque à calore patitur, neque à frigore, neque ab vllo alio accidente in Eucharistia: igitur assignanda est quantitas.

Dices: posset pro subiecto assignari quodlibet aliud accidens ex præexistentibus; ergo non est cur assignetur quantitas. Probatur consequentia: quia non est potior ratio pro quantitate, quam pro quolibet alio.

Resp. negando antecedens. Ad probationem: nego iterum antecedens. Rationem potiorem pro quantitate affert D. Thomas: quia quantitas est primum omnium accidentium, adeò vt quantitatem materiæ coæuam, immò æque, ac materiam incorruptibilem, & ingenerabilem multi censuerint. Est autem potior ratio, cur primum sit basis sequentium. Ratio à priori huius primitatis esse posset: quia per quantitatem

su-

ſubiectum redditur aptum agere, & pati. Nam impenetrabilitas eſt exigentia extenſionis, actio autem ſecundum quale, eſt in ea, quæ ſunt extenſa. Nota ſermonem eſſe hic de ijs accidentibus, quæ Hoſtiæ conſecratæ ſuperueniunt. Nam de præexiſtentibus facile diceretur, quod ſint ſine omni ſubiecto.

Dices iterum: in Euchariſtia accidentia ſunt ſine ſubiecto; ergo non eſt neceſſe, vt maneat quantitas pro ſubiecto aliorum accidentium.

Reſp. diſtinguendo antecedens: accidentia omnia collectiue accepta ſunt ſine ſubiecto: concedo antecedens; Omnia diſtributiue accepta, ſeu ſingula ſunt ſine ſubiecto; iterum ſubdiſtinguo: ſunt ſine ſubiecto vltimo, & fundamentali: concedo; ſine ſubiecto proximo, & immediato: nego antecedens, & conſequentiam. Collectio accidentium includit quantitatem ipſam, quæ in Sacramento eſt ſine ſubiecto. Cætera autem cum ſint in ipſa, non ſunt ſine ſubiecto immediato:quãuis ſint ſine ſubiecto fundamentali,& vltimo, hoc eſt ſine illa ſubſtantia, cuius ſunt accidentia.

Obijcitur primo: partes Corporis Chriſti in Euchariſtia habent ſuam quantitatem:non habent impenetrabilitem; ergo quãtitas non eſt impenetrabilitas. Maior patet ex dictis. Minor probatur: quia Corpus Chriſti Domini in Euchariſtia vbicatur definitiue, adeoq; non habet partes extra partes, in ordine ad locum: ſed vbi eſt caput, ibi eſt & brachium; eſt enim totum in tota, & totum in qualibet parte totius Hoſtiæ: adeoq. pars

penetratur cum parte; ergo non habet in Eucharistia impenetrabilitatem.

Resp. concessa maiori: negando minorem. Ad probationem concesso antecedenti, nega consequentiam. Actualis penetratio partis cum parte, stat cum naturali impenetrabilitate: sicut actualis replicatio stat cum naturali irreplicabilitate. Et vniuersaliter loquendo quidquid supra naturam fit, aut cōtra naturæ exigentiam fit in sensu composito cum exigentia oppositi. Actualis impenetratio habetur per hoc, quod vnum sit extra locum alterius; Impenetrabilitas per hoc quod vnum exigat esse extra locum alterius. Prima opponitur cum penetratione, secus secunda.

Obijcitur secundo. Non est assignabile quomodo ad impenetrabilitatem consequātur ea, quæ sub experientiam cadunt in corpore quanto; ergo falsum est impenetrabilitatem rectè assignari pro quantitate ex hoc capite.

Resp. negando antecedens. Ad impenetrabilitatem sequitur sensibilis diuisibilitas subiecti. Si enim fingas molem aliquam, seu corpus, putà lignum esse naturaliter cum alio penetrabile; nec securis, nec serra, nec hascia diuidet, secabit, aut scindet lignum: sed ferrum in eodem loco existens cum ligno non diuidet palmum à palmo, vt inter vtrumq. se se insinuet; sicut v. g. si cogites Angelum penetratum cum hoc ligno, non propterea diuidens lignum diuidis Angelum, sed vbi calibem ponis, ibi manet & Angelus.

Ad hanc eandem impenetrabilitatem sequi-

quitur localis extensio per quam pars est extra partem localiter: Da enim possibilem esse penetrationem; non erit cur primus palmus nequeat in eodem loco esse cum secundo: sicut quia possibilis est de potentia absoluta eadem penetratio; de potentia absoluta ponetur primus palmus in eodem indiuisibiliter loco, ac secundus.

Dices: Materia prima etiam præscindendo à quantitate habet exigentiam extensionis localis, & impenetrationis, tum cum alia materia, tum cum quolibet corpore; ergo essentia quantitatis non est reddere subiectum naturaliter impenetrabile, & exigitiuum extensionis localis.

Resp. distinguendo antecedens: materia prima habet huiusmodi exigentiam per se ipsam formaliter, & proxime: nego antecedens; radicaliter, & remote: concedo antecedens; & nego consequentiam. Materia prima per seipsam præcise exigit quantitatem, quæ quantitas est formalis, & proxima exigentia impenetrationis. Materia igitur, est formalis exigentia quantitatis: quantitas formalis exigentia impenetrationis: & consequenter materia ipsa est radicalis exigentia impenetrationis.

Obijcies vltimo. Philosophus 7. metaph. textu 8. dicit quantitatem non esse substantiam sed substantiæ inesse, ergo secundum Philosophum quantitas est aliquid superadditum rei quantæ: sed Philosophus non potuit hoc scire nisi ex rationibus naturalibus; ergo rationibus naturalibus potest probari quantitatem esse accidens superadditum rei quantæ.

Resp.

Resp. primò. Vtinam Philosophus aliquam ex ijs rationibus reliquisset! Resp. secundò. Multa Philosopho adeo fuisse certa vt rationes non inquireret. Resp. tertio Philosophum loco citato nomine quantitatis intelligere trinam dimensionem; quæ apud Mathematicos plerunque ita sonat ac quantitas. Verba Phil. sunt hæc: *longitudo vero latitudo & profunditas quantitates quædã & non substantiæ sunt. Quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc ipsa primo insunt, illud est substantia.*

Denique nota nos non dicere quantitatem vt accidens superadditum rei quantæ non esse quid demonstrabile: sed solum non demonstrari à nobis; quibus non vacat ad grauiora properantibus examinare an hæc & illa ratio euincat.

QVÆSTIO II.

De compositione continui.

ARTICVLVS I.

Proponitur sententia Zenonis & impugnatur.

CIrcà continuum est communis Philosophorum sententia, nullam sententiam esse certam. An hæc communis sententia vera sit, est etiam incertum. Est celebris inter alias sententia Zenonis, qui & continuum permanens ex punctis indiuisibilibus, & successiuum ex puris instantibus con-

constare opinabatur. Hoc articulo ponuntur argumenta quædam contra Zenonem.

Primum est. Omnis linea diuisibilis est in duas partes æquales; hoc est falsum in sententia Zenonis; ergo sententia Zenonis est falsa. Maior apud Mathematicos habetur pro primo principio. Minor probatur in qualibet linea constante punctis imparibus. Da enim lineam constantem punctis tredecim, Diuide illam si potes in duas partes æquales.

Secundum argumentum est. In sententia Zenonis circulus minor est æqualis maiori: consequens est euidenter falsum; ergo & antecedens. Probatur maior. Describatur circulus cuius diameter sit vnius palmi. Et deinde a cẽtro eiusdem circuli ducatur circulus maior puta cuius diameter sit trium palmorum. Hoc posito à quolibet puncto circuli maioris ducatur linea recta ad centrum. Nequit hoc postulatum negari. quia à quolibet puncto ad quodlibet punctum licet ducere lineam rectam. Hoc tamen posito sequitur circulum minorem esse æqualem maiori. Probatur hoc: quia quælibet linea ducta à quolibet puncto circuli maioris transibit per punctum circuli minoris: & nusquam plures lineæ ductæ à circulo maiori incident in idẽ punctum circuli minoris. Lineæ enim ductæ a punctis circumferentiæ nusquam coincidunt nisi in centro vt demonstratur, & demonstratum supponimus à Magistro Matheseos. Hinc sequitur totidem esse puncta circuli minoris quot sunt puncta maioris: lineæ autem constantes numero punctorum æ-li, sunt æquales: puta linea constans centum

punctis

punctis est æqualis lineæ constanti centum punctis. Duo igitur prædicti circuli erunt æquales, quòd erat demonstrandum.

Tertium. Punctum additum puncto non facit extensionem; ergo longitudo non constat punctis. Antecedens probatur: quia vel punctum tangit aliud punctum secundum se totum, vel secundum aliquid sui; non secundum aliquid sui: quia in puncto non datur aliquid & aliquid; ergo secundum se totum: sed si secundum se totum, eo ipso punctum penetratur cum puncto: penetratum autem cum ipso non facit extensionem cum ipso. Idem dic de quolibet puncto superueniente; quotquot enim puncta tibi repræsentes ea omnia repræsentabis in puncto.

Hoc idem argumento de puncto cum puncto, fit de linea cum linea in ordine ad superficiem, & de superficie cum superficie, in ordine ad profunditatem. Pro quo sciendum est quod eadem ratione qua linea constat ex puris punctis, superficies constat ex puris lineis, & profunditas ex puris superficiebus. Hoc posito sic arguunt. Vel linea vnitur lineæ secundum se totam in ordine ad latitudinem, vel secundum aliquid sui: non secundum aliquid sui: cum sit omnis latitudinis expers, ergo secundum se totam: si secundum se totam; penetratur; ergo, &c. Minor probatur: quia quotiescunque duo tangunt se secundum se tota, eo ipso compenetrantur. Puta si fingas manus dexteram & sinistram tangere se secundum se totas; finges manus inter se penetrari: non penetratæ autem, pars tangit partem. Idem de superficie, cum superficie.

Qua-

Quartum & celeberrimum est certamen Achillis cum Testudine de velocitate motus. Sequitur Achillem non moueri velocius quam moueatur Testudo: adeoque non dari motum velociorem & tardiorem: consequens est euidenter absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur conferendo motum vnius cum motu alterius. Achilles in instanti *A* nec plus conficit quam punctum, nec minus: non plus quia si conficit duo puncta spatij, conficit prius primum, quam secundum; & consequenter datur in instanti *A* prius & posterius; quod repugnat: non minus: quia in puncto non datur dimidium & dimidium; adeoque aliquid quod altero prius possit pertransiri. Item: Testudo in instanti *A* non conficit minus neque plus quam punctum vt constat ex ijsdem rationibus. Igitur in instanti *A* sunt pares Idem dic in instanti *B*, idem in instanti *C*, & numera quotlibet instantia, nec vmquam inuenies intra parem numerum instantium, adeoque intra par temporis spatium, aut plura puncta transitu consummata ab Achille, aut pauciora à Testudine. Hoc argumentum adeo inualuit apud veteres vt omne argumentum in qualibet sententia conuincens aut conuincere apparens, nuncuparetur Achilles.

Hæc sunt potissima argumenta quę contra Zenonem proponuntur à Peripateticis; quibus non defendendi Zenonis gratia, sed disputandi, vel veram vel apparentem quorundam solutionem articulo sequenti subteximus.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Respondent aliqui pro Zenone.

AD primum. Vel negatur maior vel distinguitur: omnis linea est diuisibilis in duas partes æquales diuisione vel reali vel imaginaria: concedo; diuisione reali: nego. Ad veritatem axiomatis mathematici sufficit diuisibilitas per imaginationem. Potes autem dupliciter imaginari diuisionem lineæ; videlicet vel per hoc quod pars à parte recedat nullo puncto absumpto per lineã diuidentem: vel per hoc quod linea diuidens ex vtraque parte puncti in quod incidit, æqualem numerum punctorum secernat: Primo modo lineam constantem numero punctorum impari non diuides in partes æquales; secundo modo diuides. Primum modũ adhibebis in diuisione lineæ constante numero pari, secundum in linea constante numero impari punctorum. Axioma mathematicum est: quælibet linea est diuisibilis bifariam; diuiditur autem bifariam etiamsi in vna parte ponas septem & in alia sex puncta, vnde compositio ex punctis non militat contra axioma vt sonat.

Ad secundum nega sequelam. Ad postulatum quod videlicet à quolibet puncto maioris circuli ducatur linea quæ transeat per circulum minorem sine contactu ipsius cum alia linea, nega suppositum. Immo non solum in puncto circuli minoris linea tanget lineam, sed in ipso met puncto circuli maioris, sicut in eodem circulo punctum tangit

punctum:

punctum: adeoque petere vt à singulis punctis circuli maioris ducantur lineæ rectæ ad centrum, est petere quod ponatur superficies quandoquidem ita linea vnita lineæ facit superficiem, sicut punctum additum puncto facit lineam. Hoc idem apparebit in figura si lineam ducas à puncto *B*, quod est proximum puncto *A*, ita vt quemadmodum inter punctum *A* & punctũ *B* nihil intermediat, sic nihil intermediet inter lineam *A* & lineã *B*. Ad illud. A quolibet puncto ad quodlibet punctum licet ducere lineam rectam concede. sed quid inde? si linea prope lineam superficiem facit.

Ad hoc igitur vt plures lineæ ductæ à circulo maiori non faciant superficiem, seu non coalescant in vnam latitudinem oportet vt inter puncta à quibus ducuntur, medient alia puncta à quibus non ducantur: & tunc etiãsi singulæ lineæ tangant puncta distincta, seu secent in punctis distinctis circulum minorẽ, non eueniet tot puncta reperiri in circulo minori quot in maiori, adeoque circulus maior & circulus minor non erunt inter se æquales.

Ad tertium nega antecedens, & dic punctum additum puncto facere longitudinem. Ad probationem respondetur primo; negando suppositum. Hæc enim propositio disiunctiua: vel tangit secundum se totum vel secundum aliquid sui, fieri nequit nisi circa id in quo reperitur & ratio partis & ratio totius: quod non habetur in puncto. Respondetur secundò punctum tangi à puncto secundum se totum abutendo hac voce *totum* in gratiam arguentis. Negatur tamen quod pe-

netren-

netrentur hoc ipso. Penetrari vnum cum alio est vnum in eodem loco esse ac aliud: tangi autem vnum ab alio nihil aliud est, quam vnum iuxta aliud esse, itaut inter vtrumque nil medier; in casu posito habes punctum iuxta punctum, non autem punctum *A* in eodem loco cum puncto *B*.

Quod si rogeris an punctum *B* iuxta ponatur puncto *A* ex parte Orientali, an ex Occidentali: responde cum distinctione: si rogatio sit circa partem puncti: nega suppositum; si circa partem spatij puncto circumfusi; responde quod lubet, videlicet si punctum *B* iuxta ponatur puncto *A* ex parte Orientali eo ipso lineam pergere Orientem versus, incipiendo à puncto *A*; secus si ex parte Occidentali. Nec nouum est ad idem punctum duci lineas intra spatium circumfusum ex partibus inter se oppositis: cum punctum quod ponitur pro centro circuli, respiciat pariformiter omnia puncta circumferentiæ, à quibus vsque ad ipsum ducibiles sunt lineæ rectæ.

Rursus quod tangere se duo secundum se tota, non sit penetrari præterquam quod hoc apparet ex diuersis conceptibus tangentium se, & compenetratorum; probatur insuper ex eo quod si ponas Angelum *A* in toto spatio palmari *A*, & Angelum *B* in tota spatio palmari *B* itaut quemadmodum inter palmum *A* & palmum *B* nihil mediat, ita nihil mediet inter Angelum *A* & Angelum *B*: isti duo Angeli se mutuo tangent, & quidem secundum se totos, nec tamen compenetrabuntur. Aliud est igitur compenetrari, aliud tangere se secundum se tota,

Ad

Ad quartum. Negatur sequela maioris. Ad probationem dic quod si ita contingeret vt proponitur, vere æque celeriter moueretur Testudo ac Achilles: si enim singulis instantibus vtrumque mobile singula puncta consumat, nec fiat vlla in motu interpolatio manifestum est quod in numero instantium æquali, æquale spatium consumetur. Sed res non ita accidit: nam in primo instanti v.g. Achilles conficit vnum punctum & deinde in quinto instanti, secundum, interposita inter vtrumque morula trium instantium. Testudo vero in primo instanti conficit vnum punctum & vigesimo conficit secundum, interposita inter vtrumque, mora tam longiori, quam tardior est in motu Testudo quam Achilles. Per morulas huiusmodi plures vel pauciores qui explicant tarditatem & velocitatem motus, non premuntur Achille.

Quod si petas nullas moras intercipi neq; in motu Achillis neque in motu Testudinis: negant suppositum; petis enim in vtroque motum omnium motuum possibilium velocissimum; adeoque petis impossibile: sicut peteres si peteres numerum omnium numerorum maximum. Confirmant suam hanc responsionem dicendo non aliter posse ex motibus vnum esse altero velociorem. Si enim dicas motum illum esse altero velociorem qui plus loci pertransit intra idem tempus; respondent te quidem verum dicere, sed explicare hoc ipsum non posse, nisi per morulas. Quomodo enim plus spatij conficitur intra idem tempus ab Achille quam à Testudine, si tam Testudo quam Achilles

incessan-

incessanter mouetur. Confirmant iterum vrgendo aliud assignari per quod plus spatij conficiat vnum mobile quàm alterum intra idem tempus, quod aiunt à nemine hactenus assignatum.

Contra huiusmodi morulas infinita congeruntur ad infinitis. Primum est sequi ex huiusmodi morulis etiam primum mobile motum suum morulis interpolare. Probatur hoc: quia est possibilis motus velocior motu primi mobilis; & consequenter in motu primi mobilis datur id, per quod est minus velox motu illo possibili. Immo sequitur impossibilem esse motum localem nullis morulis interpolatum. Patet hoc: quiá est impossibilis motus quo non sit possibilis alius velocior.

Hæ omnes sequelæ facile conceduntur: immo ponuntur pro conclusionibus à Morulistis, & reipsa si motus à motu differt in velocitate per morulas, petere quod huiusmodi sequelæ negentur est petere principiū. Secundum fit. Incredibile est molem asinariam è concauo Lunæ ruentem deorsum morulis interpolare suum descensum, & ita deorsum ferri, sicut sursum fertur. Alauda suspendendo identidem libratis pennis suū ascensum. Confirmatur hoc: quia nulla est ratio quiescendi, cum habeas & in mole ruente, & in medio intra quod ruit determinatiuum adæquatum ad motum. Idem dicitur de pila quam eiaculatur bombarda. Est enim incredibile pilam huiusmodi suum motum intercipere morulis interiectis, & tamen certum est possibilem esse motum motu huiusmodi velociorem.

Ad

Ad hæc omnia respondetur nihil esse mirabilius in morulis molæ asinariç aut pilæ emissæ à bombarda, quam in morulis primi mobilis quod procul dubio velocius his omnibus fertur. Ad confirmationem respondetur quod eadem ratio cur sit tanta velocitas & non maior, est etiam cur sint tot morulæ non autem plures aut pauciores. Et quam difficulter assignabis cur tam velociter, & non plus mobile moueatur, tam, sed non magis difficulter assignabitur, cur tot non autem pluribus aut paucioribus morulis motus misceatur.

Tertium est. Si motus intercipitur morulis huiusmodi, cum tam multæ sint morulæ, deberent esse sensibiles sicut est sensibilis motus ipse: consequens est falsum, ergo & antecedens. Sequela maioris apparet in Testudine comparata Achilli: adeo enim pro multitudine morularum intercipientiũ motum, sensibiliter vincitur ab Achille; vt præ illo magis quiescat quam moueatur. *A* Testudine progredi licet ad alia, puta sagitta emissa tam sensibiliter vincit lapidẽ proiectum, vt in lapide proiecto plures debeant esse morulæ; seu plura instantia pro morulis, quam pro motu; ergo tam sensibilis deberet esse quies prædicti lapidis, quam motus eiusdem.

Resp. ad hoc ea sensibilitate percipi morulas, qua percipitur tarditas motus, seu victoria vnius mobilis supra alterum: igitur quam percipis lapidem proiectum à te, vinci à sagitta quam alius emittit; tam percipis motum lapidis per morulas interpolari. Idem dic de quolibet alio huiusmodi: firmi-

ter

implere, vel virtualiter, vel æquiualenter diuisibile; quatenus vbi est vbicatio vnius puncti; possent esse duæ vel tres, vel si vis etiam non tot quin plures vbicationes aliorum punctorum: itaque vnum punctum in ordine ad locum est virtualiter multa puncta: & inter puncta alia sunt maiora, alia minora & minora, non formaliter & secundum se; sed virtualiter & secundum spatium quod replent. Rursus quia de ipso spatio posses philosophari sicut de re, quæ est in spatio: ipsa puncta spatij sunt etiam eiusdem rationis ac puncta rei locatæ; comparanturq; cum spatijs illis imaginarijs quibus respondent, sicut puncta ipsa rei locatæ.

Dum autem dicitur in loco illo vbicationis *A* quæ est vna & indiuisibilis posse esse tres vel quatuor, vel etiam non tot quin plures vbicationes minores & minores in infinitum: non est ita intelligendum quasi vel vbicatio ipsa sit formaliter diuisibilis in plures minores & minores: sed ita vt locus ille imaginarius qui hac vna vbicatione repletur, repleri posset alijs pluribus non resultantibus ex diuisione maioris præexistentis, sed succedentibus maiori pereunti. In hac sententia quælibet linea etiam constans punctis imparibus diuisibilis erit in duas partes æquales. Da enim lineam constantem quinq. punctis: hanc in duas æquales diuides si ex vtraq. parte punctis duobus sepositis, punctum medium virtualiter in duo diuidas: hoc est vel loco puncti maioris duo minora substituas, vel loco vbicationis per punctum repletæ duas alias vbicationes

minores: nam & punctum, & vbicatio puncti sunt formaliter quidem indiuisibilia: diuisibilia autem virtualiter modo explicato. Puncta huiusmodi vulgo inflata dicuntur; non quod semper tumescant, sed quia vel tumescunt, vel detumescunt, prout expedit hanc sententiam sustinenti.

Hanc sententiam non alia ratione magis refelli existimo quam recta ipsius explicatione: non tamen prætereundum est etiam puncta temporis, hoc est instantia eiusdem omnino rationis esse ac puncta continui permanentis. Quemadmodum igitur datur punctũ in hoc palmo ligni, quod ratione vel sui, vel vbicationis quam implet, est virtualiter viginti septem alia puncta. Ita in hac hora & in hac re durante in hac hora, datur vnũ instans vel ratione sui vel ratione temporis imaginarij, quod replet, viginti septem minoribus instantibus æquiualens; adeoque quod est modo prædicto viginti septem instantia. Non omnes tamen qui puncta inflant, inflant & instantia, metuentes ne si vnicum instans intumescat in horam, aliquid deroget diuinæ omnipotentiæ, vt pote gloriari potens se infra totam illam horam non posse destrui.

In hac sententia aiunt & vitari argumenta quæ sunt contra Zenonem, & saluari doctrinam Philosophi de diuisibilitate continui in infinitum. Vitantur argumenta contra Zenonem inflando alia, & reprimendo alia puncta per virtualem diuisibilitatẽ spatij aut intrinseci aut extrinseci; prout varij varia in hac re. Puta punctum *A* tangit punctum *B* non secundum se totum, tam formaliter

liier quam virtualiter; sed secundum se totum quidem formaliter; cum in ipso non sit pars & pars; secundum autem partem sui virtualiter: quia vel ipsum vel spatium vel vtrumque est virtualiter septemdecim puncta minora; quæ singula sunt veluti partes puncti tumidioris. Idem applica proportionaliter alijs argumentis.

Exemplum sit in Achille contra quem etiam in hac sententia varij varie militant. Alij enim & puncta quibus constat Achilles & instantia intrinseca quibus durat ita inflãt vt ea proportione quodlibet ex his sit maius quolibet puncto vel instanti Testudinis; qua velocitas Achillis superat tarditatem Testudinis. Alij sola punctorum inflatione contenti, aiunt in vno instanti & punctum ab Achille & punctum à Testudine confici: sed punctum Achillis esse centies maius pũcto Testudinis; adeoq. eo tempore quo Testudo conficit vnum milliare, Achilles conconficit centum, vt recte computanti patebit.

Diuisibilitatem autem in infinitum per eandem æquiualentiam explicant. Nã quæmadmodum Aristotelici dicunt non esse assignabilem in vlla quantitate vel minimam particulam quæ non sit vlterius diuisibilis: ex quo manifeste sequitur quamlibet esse diuisibilem in infinitum; ita Punctuales isti aiunt non esse in vlla quantitate vllum punctum, nec vllam vllius puncti vbicationem, cuius loco non possint substitui duæ minores; ex quo sequitur posse dari semper minores & minores in infinitum: in hoc discrepantes à primis, quod primi ex parte

præexistente faciant duas minores, adeoque formaliter diuidant vnum in plura; ipsi vero non punctum maius in duo minora, aut vbicationem maiorem in duas minores partiantur, sed loco vnius maioris duo minora reponant: & hoc vocent diuisibile virtualiter ratione spatij.

Hac eadem doctrina explicant in libris de Elementis rarefactionem corporum. Condēsatur aer v. g. per hoc quod singula aeris puncta minores vbicationes acquirant, destructis prioribus: rarefit autem per hoc quod eadem puncta maiores acquirant. Idem dic de alijs corporibus. Sunt autem qui hęc puncta ita distribuant in varias species corporum, vt corpora perfectiora tumidioribus: imperfectiora vero pressioribus punctis conflentur: argumentantes ab ordine quem animaduertunt in Elementis ad ordinem quem imaginantur in mixtis. Puta terra est infimum elementorum: & constat punctis omnium pressissimis: aqua supernatans terræ, est nobilior terra, adeoque in suis etiam punctis tumidior: & consequenter si moles aquæ tanta, quanta est caput acus, constet mille punctis; par terræ moles constabit quater aut quinquies mille. Idem dic de aere cōparato cum aqua, de igne comparato cum aere: eo pauciora puncta ponendo in qualibet mole comparatiue ad æqualem, quo est rarior æquali. Est enim euidens decem puncta v. g. æqualem molem conflare, ac viginti duplo minora.

Hac sententia nulla alia facilior; nulla inuerisimilior. Nulla facilior; quia naturam rerum omnino sibi accommodat, non se

rerum

rerũ naturæ: & ex hoc ipso capite est omnino inverisimilis. Ob facilitatem, defensores habet non paucos, quibus persuasum est in hac materia posse dici quidlibet, quia nihil scitur.

Quia vero conuenit, vel conuenire se putat cum Aristotele de diuisibilitate in infinitum: priusquam hanc redarguamus, operę pretium erit indagare an huiusmodi diuisibilitas in infinitum sustineri possit: & obseruare an in sententia prædicta recte teneatur.

ARTICVLVS IV.

An continuum sit in infinitum diuisibile.

INdiuisibilia Zenonis reiciuntur passim non solum à Physicis, sed etiam à Mathematicis opinantibus non posse vllam quantitatem haberi per indiuisibilia nisi numero infinita. Iuxta hos nulla est linea quæ punctis infinitis non constet: nulla superficies quæ non lineis infinitis, nulla profunditas quæ non infinitis superficiebus. De punctis Zenonicis satis diximus, de infinitis patet ex dictis: eadem enim argumenta quæ militant contra multitudinem infinitã hominum, militant etiam contra multitudinem infinitam punctorum. Vtramq. igitur sententiam falsam existimant vnanimiter Peripatetici: si autem falsum est quantum seu continuum diuidi in indiuisibilia, cum necesse sit diuidi posse, manifestum est non diuidi nisi in diuisibilia. Ex eo autem quod si diuidatur necesse est in ea diuidi, quæ vl-

terius diuidi possint; manifestum est quodlibet quantum esse diuisibile in infinitum.

Proponitur breuiter hic discursus. Quodlibet quantum est diuisibile in vlteriùs diuisibile, quod est diuisibile in vlterius diuisibile est diuisibile in infinitum; ergo quodlibet quantum est diuisibile in infinitum. Maior probatur: quia si diuidi posset in ea, quæ non essent vlterius diuisibilia, eo ipso constaret ex indiuisibilibus: vnumquodque enim ex his componitur in quæ resoluitur. Supponitur autem probatum non posse continuum resolui in indiuisibilia. Minor verò est euidens: quia si quælibet in quæ diuidatur sunt vlterius diuisibilia; numquam finem facies diuidendi: adeoque etiam si in æternum diuidas, numquam ad vltimam ex possibilibus diuisionem peruenies.

Contra hanc sententiam sunt quædam argumenta, quæ imaginationem humanam plusquam mediocriter torquent.

Primum, & celeberrimum est de ala Muscæ. Sequitur, inquiunt, posse ex vnica ala muscæ fieri velum, quo tegatur tota superficies vniuersi; & mille aliæ, & centies mille aliæ superficies huiusmodi: consequens videtur ridiculum; ergo & antecedẽs. Sequela maioris est manifesta. Ala Muscæ quantumuis tenuis non est vna superficies indiuisibilis, adeoque suam habet profunditatem, & secundum profunditatem est in infinitum partibilis: diuide igitur alam muscæ in duas partes secundum profunditatem; habes iam secundum longitudinem, & latitudinem duplum alæ: rursus quamlibet ex istis eodem modo diuide, & sic in infinitum: numquam

enim

enim deuenies ad indiuisibile secũdum profunditatem, & consequenter tam multas diuisiones imaginari potes, vt ex ala muscæ tegumentũ conficias totius orbis & mille, & non tot quin plurium orbium. Minor autem non indiget probatione.

Resp. concedendo sequelam maioris, quæ in sententia Philosophi est euidens. Si intellectus imaginationi præualeat, res erit minus mirabilis. Certum est alam Muscæ diuidi posse etiam secundum profunditatem in plura, & plura dimidia. Finge igitur ab aliquo diuidente diuidi. Certum est præterea post quodlibet diuidens posse dari aliud subtiliùs, & subtiliùs diuidens: da igitur post quodlibet qualibet subtilitate diuidẽs, poni aliud subtiliùs diuidens, & videbis id quod priori non fuit vlteriùs diuisibile, diuisibile esse subsequenti; adeoque post quãlibet diuisionem aliam diuisionem esse possibilem. Qui rem ita considerat non obstupescit ad primam propositionem alę per diuisionem sui dantis velum vniuerso.

Porrò in punctis inflatis habes omninò idem, & præterea aliquid aliud. Habes idem quia quemadmodum Aristotelici diuidunt formaliter alam, inflatores diuidunt illam virtualiter, dum punctis minoribus, & minoribus in infinitum quodlibet alę punctum æquiualet; si igitur illa puncta accipias secundum quod extenduntur in superficiem, pro vna superficie alæ habebis non tot quin plures minores, & minores secundum virtualem illam profunditatem. Est & aliud longe mirabilius; videlicet vnum punctum posse ita locari, vt intumescat ad quamlibet

amplitudinem; ità tamen vt vbicatio ipsius sit formaliter indiuisibilis cum virtuali diuisibilitate modo supradicto. Ex quibus habes non solùm alam, sed punctum alæ posse tegere totum vniuersum.

Obijcitur secundò. Sequitur ex diuisibilitate in infinitum impossibilem esse motũ localem; consequens est impossibile, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia nullum spatium est pertransibile.; ergo est impossibilis motus localis. Probatur antecedens eodem argumento, quo pugnatum est contra Zenonem. In quolibet spatio, putà in spatio palmari sunt infinita dimidia; ergo vt pertranseas spatium palmare, pertransire debes infinita dimidia: sed pertransire infinita dimidia est impossibile, ergo est impossibile pertransire spatium palmare. Rursus in quolibet spatio prius debet pertransiri prima medietas, quam secunda: sed quælibet medietas est aliquod spatium; ergo in qualibet medietate debet prius pertransiri prima medietas, quam secunda. Medietates autẽ medietatũ sunt nõ tot quin plures; ergo vt transeas quãlibet medietatẽ cuiuslibet medietatis, pertransire debes medietates nõ tot quin plures, adeoq. infinitas: sed infinitum non est pertransibile, ergo pertransire debes impertransibile, quod est chimericum.

Hoc argumentum soluit euidenter Philosophus dum ait, spatium infinitum infinito tempore pertransiri. Ostendit autem eandem in tempore; putà in vno minuto, infinitatem esse, quæ est in spatio, putà in palmo. Quemadmodum enim palmi sunt dimidia non tot quin plura; etiam minuti sunt dimidia

midia non tot quin plura, & quemadmodũ dimidia dimidiorum in palmo sunt minora, & minora; ita etiam dimidia dimidiorum in minuto; & quemadmodum dimidia dimidiorum in palmo habẽt ordinem priorum, & posteriorum secundum locum; ità dimidia dimidiorum in minuto habẽt ordinem priorum, & posteriorum secundum tẽpus. Et quemadmodum enumerando dimidia dimidiorum in palmo; numquam absolues, ita enumerando dimidia dimidiorum in minuto. Ad argumentum igitur patet. Spatium infinitum nequit pertransiri, tempore finito: concedo, tempore infinito: nego.

Verùm nec palmus loci, nec minutum temporis infinita sunt, vt patet ex dictis de infinito; nec enim ad rationem infiniti sufficit, quod res constet dimidijs non tot quin pluribus: sunt enim partes huiusmodi proportionales, ex quarum infinitate non habetur infinitas compositi, vt dictum est in loco.

Ad probationem patet, quod quemadmodum diuidendo per partes proportionales nulla vnquam determinata pars absoluitur ità si motum consideres per partes huiusmodi nihil vnquam spatij conficies. Debet igitur aliter examinari motus, non applicando partes proportionales spatij partibus proportionalibus temporis; sed determinatas determinatis: putà in quolibet minuto conficies palmum, & centum minutis centum palmos spatij pertransibis.

Obijcitur tertiò. Si quodlibet quantum est in infinitum diuisibile, quodlibet est æquale cuilibet; consequens est falsum; ergo

go & antecedens. Sequela maioris probatur: quia nullum quantum paucioribus partibus constat, quam vllum aliud.

Resp. negando sequelam. Ad probatio- dictum est alibi. Maius, & minus dicuntur secundum partes determinatæ magnitudinis, & per ordinem ad certam mensuram: non autem secundum partes proportionales.

Obijcitur quartò. Nullus numerus finitus est diuisibilis in infinitum, ergo nec vlla quantitas continua finita. Antecedens probatur, quia quicunq. numerus assignetur resoluitur in tot, vel tot vnitates, vltra quas non est vlterius diuisibilis. Probatur autem consequentia: quia eadem ratio est de quantitate continua, quæ de discreta, igitur etiam continua resolui debet in primo componentia, vltra quæ non debet vlteriùs diuidi.

Resp. quòd quemadmodum numerus centenarius hominum resoluitur in centum homines, & non est vlteriùs in alios homines diuisibilis, ità continuum centipalmare resoluitur in centum palmos, & vlteriùs nequit diuidi in alios palmos: & consequenter quoad hoc eodem modo se habent, & quantitas discreta, & quantitas continua. Rursus ex iis vnis in quæ resoluitur numerus aliqua sunt diuisibilia, aliqua indiuisibilia; putà numerus centenarius Angelorum resoluitur in centum indiuisibilia; numerus centenarius hominum in centum diuisibilia: cum primis nequit comparari continuum, seu quantum: cum hoc sit materiale, illa verò immaterialia, & ratione immaterialitatis indiuisibilia. Potest cum secūdis. Quilibet homo est diuisibilis in duas medieta-

tes,

tes, quarum neutra sit homo; quilibet palmus diuisibilis est in duas medietates, quarum neutra sit palmus. Quamuis autem neutra ex partibus, in quas diuiditur palmus sit palmus: vtraque tamen est lignum: vtraque aer, &c. si vel lignum, vel aerem palmarem; vel &c. accipias. Disparitas igitur inter partes numeri, & partes continui non est in indiuisibilitate simpliciter, sed in indiuisibilitate in plura, quibus communis sit ratio rei diuisæ. Putà homo est diuisibilis in partes non tot quin plures, & palmus ligni est diuisibilis in partes non tot quin plures. Singula in quæ diuiditur homo, non sunt homo; singula in quæ diuiditur quantum, sunt quanta, in quæ diuiditur lignum sunt ligna. In homine habes, & rationem hominis, & rationem quanti: hominem diuides non in plures homines, sed in plura quanta: tam enim quælibet pars hominis est diuisibilis in plures alias, quam quælibet pars ligni. In ligno palmari habes & lignum, & quantum, & palmum. Diuides lignum palmare non in plures palmos, sed in plura quanta, & in plura ligna. Ratio cur non homo in homines, sed quantum in quanta, lignum in ligna diuidantur, est quia nec lignum, nec quantum talem in sui partibus dispositionem requirunt; secus autem homo, & alia huiusmodi.

Ex his patet ad argumentum. Quantitas discreta resoluitur in indiuisibilia simpliciter, nega, in indiuisibilia secundum quid: omitte; & idem dona de quantitate continua. Quemadmodum enim numerus hominum in homines ita continuum polipalmare

re in palmos: & quemadmodum homo in homines non diuiditur, sic nec palmus in palmos. Adeoq. numerus rerum materialium resoluitur in vnitates rerum diuisibilium, sicut continuum in partes diuisibiles. Contingit autem partes partium esse eiusdē rationis in continuo cum suo toto, quod non contingit in partibus constituentium numerum, propter harum quidem etherogeneitatem, illarum verò homogeneitatem.

ARTICVLVS V.

An diuisibilitas in infinitum sit per potentiam physicam?

PRæter opiniones hactenus recitatas est & alia nō ignobilis inter recentiores. Opinantur igitur nonnulli continuum permanens esse quidem diuisibile in infinitum, loquendo de potentia absoluta: at si sermo sit de potentia physica deueniri tandem ad particulas adeò exiguas, vt per nullam vim naturalem vlterius diuidi possint. Particulas huiusmodi vocant *minima physica*.

Qui ita sentiunt, ideò ita sentiunt, quia difficile cum sit decidere, an in continuo dentur partes inter se actu distinctæ, & supposito quod dentur, an omnes sint actu distinctæ, an aliquæ distinctæ actu, aliquæ solum potentia: an contra nullæ actu distinctæ, sed omnes in potentia; absurdum rati, & omnes distinguere, nè detur infinitum, & nullas nè palmus *A* sit palmus *B* in quanto bipalmari; mediā quamdam viam ineunt, aientes constare continuum ex partibus partium-

tim in actu, & partim in potentia.

Partes quę sunt in actu, sunt illa minima, quæ sunt numero finita, adeoq. in ipsis habent distinctionem sine infinitate. Partes quę sunt in potẽtia, sunt aliæ partes minores, & minores, in quas quodlibet minimum est absolute diuisibile: per hãc minimi diuisiblitatẽ saluãt diuisibilitatẽ cõtinui in infinitũ.

Præterea sunt & alia commoda minimè contemnenda in his minimis. Nam per ipsa vitantur argumenta petita ex contradictorijs, ex relationibus æqualitatis, & similitudinis, causæ, & effectus, quæ contra eos militant, qui in continuo nullas, nisi potentiales partes admittunt. Exemplo rem explico. In hoc ligno bipalmari palmus *A* est æqualis palmo *B*. Hæc propositio videtur euidens: ergo inter palmum *A*, & palmũ *B* datur relatio æqualitatis: relatio non est, nisi inter distincta; ergo palmus *A*, & pal- *B* sunt realiter distincti: Qui non admittunt partes actuales, & actualiter distinctas, negare debent antecedens, vel suppositum antecedentis: quod videlicet detur in ligno bipalmari palmus *A*, & palmus *B*. Hæc autem negatio videtur absurda. Qui admittunt minima, minimè hoc argumento premuntur. Si enim minimum à minimo; etiam palmus a palmo distinctus est. Hæc pro relatione æqualitatis, quæ mutatis nominibus idem faciunt pro relatione similitudinis. Accipe iam aliud pro relatione causalitatis.

Contingit aliquando filum ita comburi, vt ab vno extremo ad alterum serpat ignis continuatus. In hoc casu videtur euidens, quod vna pars ignis huiusmodi sit causa alterius

terius; putà si filum est bipalmare primus palmus ignis est causa secundi: & quia etiã in primo palmo est prima, & secunda medietas; videtur prima medietas causa sequentis, & quia & filum, & flamma in quam conuertitur filum sunt in infinitum diuisibilia; assignando semper partem priorem, & posteriorem in qualibet assignata; quælibet prior erit causa posterioris. Si autem quælibet prior est causa posterioris datur inter hanc, & illam relatio causalitatis, quã certum est non posse esse, nisi inter distincta. Est enim euidens nihil à seipso causari; cum præcipuè hic sermo sit de causa efficiente. Rursus dici nequit, quod vnum indiuisibile ignis sit causa alterius indiuisibilis: tum quia indiuisibilia supponuntur reiecta: tum etiam quia indiuisibile non agit, vt ex multis Philosophi dictis, hic recitant.

Minimistę igitur hic sua minima esse omnino necessaria putant; aiuntq. rem facile saluari per hoc, quod primum minimum causet secundum, secundum tertium, & sic vsque ad vltimum: nam in continuo quolibet est numerus determinatus minimorum, vltra quem non licet vlterius progredi. Hęc autem minima quamuis partibus potentialibus constent, producuntur tamen quodlibet totum simul. Si enim dicas etiam in minimo *A* esse primam, & secundam medietatem; negant: vel distinguunt; concedentes vtramq. in potentia, neutram in actu. Res autem agit non secundum quod in potentia est, sed secundum quod in actu. Cur autem non minus, quam minimum producat agens naturale; ratio est, quia nihil datur naturaliter

liter minus minimo; cur autem non plus, ratio est, quia minimum *A* rectè assignatur pro causa minimi *B*, cum appareat in filo prædicto flammam successiue produci. Portò de partibus potentialibus huius minimi non licet dicere; hoc, & illud: cum non habeant vltimum complementum in ratione huius, & illius: de quibuslibet autem minimis, dicere licet hoc & illud, ex quibus patet aliter componi minimum ex partibus potentialibus sui, aliter continuum ex suis minimis. Componitur minimum ex partibus potentialibus, adeoq. non habentibus vltimam actualitatem: componitur continuum ex minimis, habentibus singulis suam actualitaté. Hinc si rogetur Minimista quot sint minima in palmo ligni, rectè respondebit esse viginti quatuor milliones. Si rogetur quot sint partes potentiales in quolibet minimo, vel negabit suppositum; vel respondebit esse non tot quin plures.

De continuo autem successiuo res est paulo difficilior: discordant enim; dum alij dicunt dari etiam minima physica in duratione rerum, alij negant. Qui affirmant, designant in tempore particulas adeo exiguas vt naturaliter nequeant dari minores. Quidquid autem est, saltem per vnam ex istis particulis est: siue quidquid est, saltem per vnū ex his minimis durat. Sed quia dare durationem non est agentis naturalis; propterea recedunt alij ab hac sententia dicentes nullam esse durationem, quæ dici possit naturaliter debita; decerni autem à Deo hanc vel illam tantæ vel tantæ extensio[illegible] mnino libere. Ita quidem vt pro sin[illegible] ratio- ibus

nibus tamquam pro singulis beneficijs, singulas grates quælibet creatura debeat creatori, assignanti hanc pro primo; illam pro secundo beneficio, & sic de cæteris. Hanc & alias alienas à Philosopho sententias rejiciemus vbi Philosophi veram ac germanam sententiam statuerimus.

ARTICVLVS VI.

An in continuo partes insint actu, an solum potentia?

SEntentia peripatetica est inesse continuo partes non in actu, sed in potentia; hoc est magnitudinem quamlibet esse actu vnam magnitudinem, potentia autem plures & plures. Hanc sententiam stabiliuit Philosophus per ipsammet definitionem Quanti, quam tamen admittunt etiam qui nobis contradicunt. Philosophus igitur 5. Metaph. cap. 13. sic habet. *Quantum est id quod est in ea quæ insunt diuisibile, quorum vtrumque aut singulum vnum quid, aut quod quid aptum est esse.* Ad intelligentiam huius definitionis repræsenta tibi duplex genus diuisionis seu separationis partis à parte. In ligno potes separare & formam à materia, & palmum à palmo: per primam separationē, neutra pars remanet vnum quid, aut quod quid: hoc est neutra pars remanet intra speciem totius quod diuisum est. Per secundam autem vtraque pars remanet vnum quid, aut quod quid: & si vtramque rursus diuidas in semipalmos, & semipalmorum dimidia singula remanebunt vnum quid, & quod quid;

quid; & intra speciem totius quod diuidis-

Ex hac autem definitione duo habes. Primum est in continuo plura inesse. Patet hoc ex his particulis: *in ea quæ insunt diuisibile.* Secundum est; ea quæ insunt, non actu sed potentia esse. Constat hoc ex his alijs particulis: *quorum vtrumque aut singulum vnum quid, aut quod quid aptum est esse.*

Explicatur vis argumenti, accipiendo lignum bipalmare. Si in ligno bipalmari insunt actu duo palmi insunt actu duo ligna; sed in ligno bipalmari non insunt actu duo ligna; ergo in ligno bipalmari non insunt actu duo palmi. Maior probatur: quia duo palmi qui insunt ligno non sunt palmi vt sic, nec vt proponuntur imaginationi Mathematici, sed duo palmi ligni; adeoque duo ligna ambo palmaria. Minor etiam probatur: quia si insunt duo ligna actu non solum vtrumque ex ijs quæ insunt, aptum est esse vnum quid aut quod quid; sed de facto est vnum quid aut quod quid. Igitur ex ipsa definitione apparet veritas sententiæ peripateticæ.

Confirmatur hoc ratiocinium ex communi conceptu hominum. Nemo videns lignum bipalmare dicit esse duo ligna, quamuis omnes dicant effici posse ex hoc ligno duo vel plura ligna: nemo autem supponit esse actu id quod dicit effici posse. Vbi obiter nota quod si dixeris: ex hoc ligno efficiam duo ligna nemo arguet: si dixeris: ex hoc ligno duo alia ligna generantur; omnes te arguent dicentque ex hoc ligno fungos generari posse, non ligna. Idem eueniet si dicas productúrum te ex hoc ligno duo ligna. Ex

quo

quo patet vocabulorum diuersitatem plus aliquando valere quam rerum.

Ex his tamen eruo argumentum pro sententia Philosophi. Conceditur & sine vlla controuersia conceditur ex vno ligno effici duo ligna: non conceditur ex vno ligno creari aut generari duo ligna: itaut qui dicit: *fiunt*, assensum obtineat: qui dicit: *creantur* & *generantur* moueat risum; ergo inditum est intellectui aliqua fieri, quæ neque per creationem neque per generationem fiunt. Tria igitur, vt ita dicam fiendi genera hic attende. Aliqua fiunt per creationem, cuiusmodi sunt materia prima, anima rationalis & Angelus; quæ fieri dicuntur nullo concurrente subiecto. Aliqua per generationem & hoc modo fiunt substantiæ sensibiles ex alijs substantijs per eductionem videlicet huius vel illius formæ de potentia materiæ, hoc est subiecti communis huic & illi formæ. Aliqua denique per meram diuisionem, & hoc modo ex vna quantitate maiori fiunt plures quantitates minores; seu ex vna magnitudine maiori, fit multitudo minorum magnitudinum, iuxta illud: *in homogenies numerus nascitur ex diuisione continui*. Nasci autem numerum ex vno, & ex vno fieri plura; sunt vnum & idem.

Probatur eadem Conclusio auctoritate eiusdem Philosoph. 8. Physic. textu 68. *In continuo insunt infinita dimidia sed non actu, sed potentia*. Igitur partes in quas est diuisibile quodlibet continuum, ipsi insunt potentia, non actu. In palmo igitur semi palmus, in semipalmo eiusdem dimidium, & sic de cæteris, potentia insunt. Sunt qui

Philo-

Philosophum sic interpretantur vt non dimidia sed infinita dimidia potentia dumtaxat inesse continuo intelligant. Puta palmo inest actu semipalmus, semipalmo actu dimidium semipalmi & quotquot dimidia dixeris: actu insunt; quia numquam dixeris infinita: infinita autem non insunt actu, sed potentia.

Hæc interpretatio non placet; immo nulla sententia magis displicet, quam quæ continuum conflat ex partibus partim actu, & partim potentia inexistentibus. Ratio est: quia meum nominare hanc & illam, hoc & illud dimidium non facit hanc & illam, hoc & illud actu dari, nec è conuerso meum non nominare hæc & illa dimidia facit non actu esse hęc & illa dimidia, sed distinctio seu pluralitas est aliquid quod ést ex parte obiecti. Hinc sic argue: dantur aliquæ partes actu in continuo: ergo dantur omnes: seu, ne ludaris in hoc vocabulo *omnes*: ergo dantur plures. Deinde: ergo dantur non tot quin plures. Probabis consequentiam: quia ideo dantur plures quia continuum quodlibet est diuisibile in plures: sed est diuisibile in non tot quin plures; ergo dantur non tot quin plures. Est autem ineptum ex terminis concedere tibi pro partibus actualibus eas omnes, quas numeras, negare eas quas numerare non potes, cum euidens sit eandem esse de omnibus rationem.

Dupliciter ad hoc argumentum responderi solet. Prima responsio est non omnes partes acceptibiles esse collectiue, adeoque posse dici de singulis quod distinguantur ab inuicem, non autem de omnibus. Non posse

accipi collectiue aiunt esse doctrinam communem de infinito.

Hæc responsio non subsistit: quia si nequeunt accipi omnes collectiue, nequeunt esse omnes: sunt autem omnes; ergo, &c. Esse omnes in quas est diuisibile hoc lignum, eadem ratio probat, quæ probat esse aliquas. Quamuis enim diuidendo numquam deuenias ad vltimam: nulla tamen est possibilis seu separabilis ab alia, quæ de facto non existat, & non componat cum alia hoc lignum: dum igitur dicis quod est à parte rei; eo ipso dicis facere cum alijs vnam collectionem. Implicat autem facere collectionem cum alijs & non facere illam infinitatem; cuius omnes partes sint actu.

Secunda responsio est: partes in continuo distingui actu, actu esse plures, sed actu non constituere numerum. Adeoque interroganti quot sint, & an sint finitæ vel infinitæ; respondetur non esse in vllo numero; nec infinitas nec finitas: cum tam finitas quam infinitas passiones sint numerorum. Non constituunt numerum: quia non habent singulæ suam vnitatem, numerus autem nihil aliud est quam multiplicitas vnitatum. Non habent autem suam vnitatem; quia non habet vlla ex partibus assignabilibus esse indiuisa in se & diuisam à quocunque alio cum quo faciat vnum intra eandem speciem: vnum autem est indiuisum in se & diuisum à quocunque alio. Hoc idem alij aliter dicunt: partes videlicet non habere in continuo vltimam rationem per quam sint vna, duæ, & tres, quia non habent vltimam terminationem; de non habentibus autem vltimam termina-

mina-

minationem male quæritur quot sint. Hæc autem vltima terminatio consistit vel in aliquo negatiuo, puta in negatione vnionis cũ vlteriori magnitudine: vel in aliquo positiuo; puta in aliquo puncto terminante hanc vel illam lineam; illamque in se sic sistente sicut coronis vulgo il *cornicione* sistit palatium in se. In vtrolibet autem ex his consistat talis terminatio, ea deficit in parte vnita alteri parti; sicut subsistentia seu consistat in positiuo seu in negatiuo, deficit, si natura vniatur vlteriori substantiæ.

Hæc responsio subsistere potest apud eos qui pluralitatem sine multitudine, multitudinem sine numero: aut distinctionem sine pluralitate admittere possunt. Huic fauet illud ipsum dictum quod supra retulimus: in homogeneis numerus nascitur ex diuisione continui. Sed sicut numerus sine diuisione non stat: ita nec distinctio. Est enim etiam inter vnita pluralitas, & in hoc ipso quanto licet Aduersario numerum assignare, eodem iure,quo distinctionem & pluralitatem assignat. Puta si rogetur quot palmi ligni sint in hac tabula respondebit esse quatuor. Si quot semipalmi, respondebit esse octo, & sic per quamlibet ex ijs multiplicationibus quas habetis ex vestra Mathesi. Hinc argue: in hoc quanto est numerus palmorum & semipalmorum : in hoc quanto non est diuisio palmorum à palmis, semipàlmorum à semipalmis,ergo in hoc quanto est numerus sine diuisione, ergo falsum est quod in homogeneis numerus nascatur dumtaxat ex diuisione continui.

Si neget esse quatuor palmos: esse octo semi-

semipalmos, & sic de cæteris, eodem iure tu negabis esse plures, & esse inter se distinctos. Quod si dicat palmum cum palmo facere numerum quia quamuis sit vnitus alteri palmo cum quo faciat vnum lignum; non est tamen vnitus alteri cum quo faciat vnum palmum: & consequenter quamuis non habeat vnitatem in ratione palmi, habet tamen vnitatem in ratione ligni.

Contra est: quia idem dices de reliquis omnibus partibus. Singulæ enim ita faciunt vnum cum singulis vt nulla faciat vnum in tali determinata mensura; puta millesima palmi ita facit vnum lignum & vnum palmum cum alijs mille, quibus mediate vel immediate vnitur; vt cum nulla faciat vná millesimam; adeoque si palmus & palmus simul vniti faciunt numerum omnes simul vnitæ facient numerum. Præterea dictum est supra palmos & semipalmos non dari, nisi ex aliqua materia: igitur si sunt actu quatuor palmi erunt actu quatuor quanta. Puta si sint quatuor palmi ligni, erunt quatuor ligna palmaria: & si sunt quatuor palmi vniti erunt quatuor ligna vnita. Quemadmodum enim palmus *A* & palmus *B* vnientur vt duę extensiones minores in vnam maiorem; ita lignum *A* & lignum *B* vnientur vt duo ligna minora in vnum maius. Cur enim poterit esse extensio minor actualis vnita cum altera in maiorem; & non poterit esse vnum lignű minus actuale, vnitum cum altero in maius? vnum autem lignum esse actu plura ligna quis dicet?

ARTI-

ARTICVLVS VII.

Stabilitur magis eadem sententia argumentorum solutione.

OBijcitur primò: debent in continuo admitti aliqua puncta, ergo continuũ constat ex punctis; ergo reducitur in puncta. Probatur antecedens. Sphæra tangit planum in puncto. Cylindrus tangit planum in linea; planum alteri plano superpositum tangit illud in superficie; ergo datur punctum, linea, & superficies. Probatur antecedens: quia si sphæra tangit planum & non in puncto, tangit illud in aliqua parte diuisibili, consequens repugnat; ergo & antecedens. Probatur hæc minor: quia si pars diuisibilis sphæræ tangit planum; linea curua commensuratur rectæ seu adaptatur rectæ, quod est impossibile. Idem dic de Cylindro qui si non tangit in linea, tangit secundum aliquam latitudinem, in quo est idem inconueniens, adaptatio videlicet curuæ ad rectam. De plano autem super planum si non se contingant in pura superficie, contingunt se secundum aliquam profunditatem; & consequenter datur penetratio plani cum plano.

Probatur iam primi enthimematis prima consequentia: quia sphæra si voluitur super plano semper tangit in puncto; ergo totus ille circulus secundum quem sphæra contingit planum, constat ex punctis: tota autẽ sphæra in circulos huiusmodi diuisibilis est, & consequenter tota illa superficies secundum quam apta est volui super plano & contin-

gere planum; tota quanta est, ex punctis est. Idem proportionaliter dic de alijs.

Respondent aliqui concesso antecedenti: negando consequentiam. Concedunt antecedens: quia putant in quanto præter partes in quas est diuisibile dari puncta tum copulatiua, tum terminatiua. Puncta copulatiua sunt vniones partium cum partibus; terminatiua autem sunt illa quæ faciunt hanc & illam quantitatem positiue sistere in se. Hi homines quando respondent argumentis probantibus puncta: dant puncta modo terminatiua modo copulatiua: Quando respondent alijs probantibus non constare ex punctis: dant partes diuisibiles: Quando alijs probantibus partes esse distinctas dant distinctas; Quando probantibus non esse distinctas, dant non distinctas: quia & aliqua puncta admittunt, & partes in infinitum diuisibiles; & inter has aliquas actuales, aliquas pure potentiales: commode quidem: sed non vere.

Resp. igitur transmisso antecedenti, neg. consequentiam. Transmitto antecedens quia hoc dictum: *Sphæra tangit planum in puncto* est veluti axioma, sed in sensu legitimo non inferens: *ergo datur punctum*. Ratio est quia sensus huius axiomatis est præcisiuus; in consequenti autem positiue ponitur punctum. Quando igitur Mathematicus dicit: sphæra tangit planum in puncto, significat quod ad contactum sphæræ cum plano, nulla omnino magnitudo requiritur: sed quæcunque magnitudo signetur erit diuisibilis in duas partes, quarum altera tangat altera non tangat: nec vnquam quidquam designabis in sphæra, de quo verum sit: hoc totum requi-

ritur

ritur ad contactum. De sphæra volue animũ ad Cylindrum. Dicitur hic tangere planum in linea, quatenus ad contactum ipsius cum plano non requiritur vlla determinata latitudo, sed quæcunque assignetur erit diuisibilis in duas longitudines; quarum altera tangat, altera non tangat. De plano super plano idem omnino dices. Dicuntur sese contingere in superficie, quatenus ad contactum non requiritur vlla determinata profunditas. Itaque ad argumentum respondere posses: sphæra tangit planum in puncto, præcisiue: concedo, positiue: nego, & sic de cæteris. Sensum distinctionis habes ex dictis.

Dices: ex doctrina allata sequitur partes in continuo esse actu distinctas; ergo hęc doctrina repugnat sententiæ quæ hic sustinetur. Antecedens probatur: quia in sphæra aliqua pars tangit, aliqua non tangit. Item id secundum quod sphæra tangit planum, diuisibile est in partem tangentem & partem non tangentem: tangere & non tangere sunt contradictoria; ergo partibus in sphæra assignabilibus conueniunt contradictoria: quibus autem conueniunt contradictoria, ea sunt distincta realiter.

Resp. negando sequelam. Ad probationem respondeo cum distinctione: assignatur pars, &c. potentialis: concedo; actualis: nego. Sensus igitur distinctionis adductæ est, quod quælibet pars potentialis designetur in globo, ea per diuisionem potest euadere duę, quarum altera tangat, altera non tangat.

Instabis: ex duabus quarum altera tangat, altera non tangat potest accipi illa quæ tangit, relinqui illa quæ non tangit: sunt enim

à se diuisibiles, vt patet. Accipiatur ergo. Hæc vel est diuisibilis vel indiuisibilis, si in diuisibilis habetur intentum. ; si diuisibilis linea curua aptatur rectæ; ergo vel dantur indiuisibilia; vel linea curua aptatur rectæ.

Resp. concedendo ex duabus illis posse alteram accipi, relicta altera. Ad argumentum dico illam partem quæ accipitur & tangit esse diuisibilem in duas, quarum altera tangat, & altera non tangat. Quod si rursus accipias post talem diuisionem eam quę tangit; rursus dico hanc esse diuisibilem in duas, quarum altera tangat, & altera non; quæ omnia dicta sunt dum diximus quamlibet partem assignabilem in globo secundũ quam contingat planum, diuisibilem esse in duas, quarum altera tangat & altera non.

Obiter tamen monendus es multos esse qui ad solutionem argumenti huius dicant & plana perfecta & perfectos globos & alia huiusmodi repugnare. Nos autem damus hæc omnia, & idem dicimus de linea Cylindri, de superficie plani proportionaliter, quod de puncto sphæræ.

Obijcitur secundò. In continuo successiuo debent admitti indiuisibilia; ergo etiam in continuo permanenti. Probatur consequentia: quia si sint instantia non potest mobile vno instanti conficere partem spatij diuisibilem. Probatur hoc: quia in qualibet parte diuisibili pertransitur prius prima medietas quam secunda; implicat autem quod in instanti fit prius & posterius. Probatur iam antecedens: quia ex dictis dantur actiones instantaneæ: puta Deus actione instantanea creat Angelum, materiam primam, & quod-

libet

libet aliud quod creet. Agens naturale instantanceè producit totam formam substantialem. Et luminosum instantaneè producit in toto spatio ad quod extenditur ipsius actiuitas, totam lucem quam producit, ergo dantur instantia.

Hoc argumentum est simile primo, quamuis facilius illudat imaginationi quam primum. In forma nega antecedens. Ad probationem concede antecedens, nega consequentiam. Dicuntur actiones instantaneæ non quod sint in instanti mathematico temporis; sed quod producant terminum totum simul & non per partes. Producitur autem terminus non per partes dupliciter, videlicet vel eo quod careat partibus, & hoc modo producitur Angelus & anima rationalis. Vel eo quod etiamsi constet partibus non tamen producitur vna prius altera: adeoque idem est dari actiones instantaneas ac dari actiones productiuas indiuisibiliter totius termini. Hoc modo indiuisibiliter mea manus dextera tangit meam sinistram; non quod hæc aut illa sint indiuisibiles, sed quod per applicationem vnius ad alteram non prius vna pars tangatur quam altera.

Dicuntur etiam prædicti termini produci in instanti seu instantaneè, in sensu præcisiuo sicut dictum est de sphæra tangente planum in puncto, quatenus videlicet non requiritur ad eorum productionem vlla determinata extensio temporis; sed qualibet assignetur, diuisibilis est in duas, in quarum altera res producatur, in altera non. Et quia circa hoc ipsum potest instari sicut instatum est supra, postulando videlicet vt partem in

quâ producitur res, diuidas ab illa parte temporis, in qua non producitur, eædem responsiones tenendæ sunt, dando diuisiones postulatas: sed non dando vllam particulam temporis, quæ non sit diuisibilis in duas, in quarum altera producatur, & in altera non. Hinc obiter nota non posse assignari vllã temporis particulam, in qua res ita producatur, vt intra eandem non conseruetur: atque hoc est quod aiunt, non dari primam productionem contradistinctam ab omni conseruatione.

Obijcitur tertiò. Contigua sunt quorum extrema sunt simul: Continua quorum extrema sunt vnum, ergo tam in contiguis quam in continuis dantur actu extrema; ergo debent copulari aliqua vnione; hæc vnio rectè dicitur consistere in punctis copulatiuis; ergo debent admitti puncta copulatiua.

Resp. concesso antecedenti; negando consequentiam. Immo ex hac definitione continui: videlicet: *cuius extrema sunt vnũ*, rectè confirmatur nostra sententia: extrema videlicet esse solum potentialia: si enim actualia sint, non sunt vnum sed plura. In ętherogeneis quælibet coalescentia in vnum quid, relinquit pluralitatem coalescentium: ita in homine aliud est corpus, aliud anima. Aliud caput, aliud brachium, aliud pes, aliud cerebrum, aliud cor, aliud pulmo, si hæc ętherogenea sunt, de quo in libris de anima. In homogeneis autem coalescentia plurium in vnum non relinquit pluralitatem. Puta ex pluribus guttis aquæ coalescentibus in vnum, ita fit vna aqua, vt ineptum sit dicere hanc esse actu plures aquas.

ARTI-

ARTICVLVS VIII.

Satisfit alijs obiectionibus.

OBijcitur quarto. Quæcunque sunt separabilia, sunt distincta: in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* sunt separabiles, ergo in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* sunt distincti. Idem dic de gutta *A* & gutta *B* in aqua diuisibili in vtramque. Maior est primum principium. Nihil enim à seipso separabile est. Ex quo sic argue. Nihil separatur à se ipso: palmus *A* separatur a palmo *B*, ergo palmus *A* non est palmus *B*. minorem vtriusque syllogismi probat securis vel serra.

Hoc argumentum est omnium argumentorum quæ hic fiunt optimum. Et quia æqualiter militat contra quodlibet minimum ac contra totum Oceanum, ideò omnis Intellectus philosophicus qui inter vnam & alteram medietatem Oceani det distinctionem actualem, debet illam dare inter vnam & alteram medietatem cuiuslibet minimi physici. Nam: quæcunque separabilia sunt, sunt distincta; partes cuiuslibet minimi sunt à se inuicem separabiles; ergo sunt distinctæ. Ad maiorem non nisi male adhibebitur hæc distinctio: quæ separabilia sunt naturaliter: concedo; de potentia absoluta: nego: implicat enim per quamlibet potentiam, seu per vllam potentiam idem à seipso separari, si sit idem realiter, non autem metaphorice, sicut ait amicus de amico plorans in discessu amici se à se separari. Mi-

qua producitur res, diuidas ab illa parte temporis, in qua non producitur, eædem responsiones tenendæ sunt, dando diuisiones postulatas: sed non dando vllam particulam temporis, quæ non sit diuisibilis in duas, in quarum altera producatur, & in altera non. Hinc obiter nota non posse assignari vllã temporis particulam, in qua res ita producatur, vt intra eandem non conseruetur: atque hoc est quod aiunt, non dari primam productionem contradistinctam ab omni conseruatione.

Obijcitur tertiò. Contigua sunt quorum extrema sunt simul: Continua quorum extrema sunt vnum, ergo tam in contiguis quam in continuis dantur actu extrema; ergo debent copulari aliqua vnione; hæc vnio recte dicitur consistere in punctis copulatiuis; ergo debent admitti puncta copulatiua.

Resp. concesso antecedenti; negando consequentiam. Immo ex hac definitione continui: videlicet: *cuius extrema sunt vnũ*, recte confirmatur nostra sententia: extrema videlicet esse solum potentialia: si enim actualia sint, non sunt vnum sed plura. In ętherogeneis quælibet coalescentia in vnum quid, relinquit pluralitatem coalescentium: ita in homine aliud est corpus, aliud anima. Aliud caput, aliud brachium, aliud pes, aliud cerebrum, aliud cor, aliud pulmo, si hæc ętherogenea sunt, de quo in libris de anima. In homogeneis autem coalescentia plurium in vnum non relinquit pluralitatem. Puta ex pluribus guttis aquæ coalescentibus in vnum, ita fit vna aqua, vt ineptum sit dicere hanc esse actu plures aquas.

ARTI-

ARTICVLVS VIII.

Satisfit alijs obiectionibus.

Obijcitur quarto. Quæcunque sunt separabilia, sunt distincta: in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* sunt separabiles, ergo in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* sunt distincti. Idem dic de gutta *A* & gutta *B* in aqua diuisibili in vtramque. Maior est primum principium. Nihil enim à seipso separabile est. Ex quo sic argue. Nihil separatur à se ipso: palmus *A* separatur a palmo *B*, ergo palmus *A* non est palmus *B*. minorem vtriusque syllogismi probat securis vel serra.

Hoc argumentum est omnium argumentorum quæ hic fiunt optimum. Et quia æqualiter militat contra quodlibet minimum ac contra totum Oceanum, ideò omnis Intellectus philosophicus qui inter vnam & alteram medietatem Oceani det distinctionem actualem, debet illam dare inter vnam & alteram medietatem cuiuslibet minimi physici. Nam quæcunque separabilia sunt, sunt distincta; partes cuiuslibet minimi sunt à se inuicem separabiles; ergo sunt distinctæ. Ad maiorem non nisi male adhibebitur hæc distinctio: quæ separabilia sunt naturaliter: concedo; de potentia absoluta: nego: implicat enim per quamlibet potentiam, seu per vllam potentiam idem à se ipso separari, si sit idem realiter, non autem metaphorice, sicut ait amicus de amico plorans in discessu amici se à se separari. Mi-

nor autem æque probatur per diuinam omnipotentiam ac per ; hasciam & securim .

Resp. Ex duobus syllogismis in obiectione propositis vnum, videlicet secundum, esse verum, & occasionem dare clariori explicationi nostræ sententiæ. Nostra sententia est, non palmum *A* esse palmum *B* neq; enim dicimus in hoc ligno bipalmari palmum *A* esse palmum *B* ; sed negamus in ligno bipalmari esse actu aut palmum *A* aut palmum *B*. Si autem neque sit palmus *A* neque palmus *B* adhuc verum est palmum *A* non esse palmum *B* Hac in re decipiuntur multi ita philosophantes de palmo *A* & palmo *B* sicut philosophamur de animali & rationali. In homine rationale non distinguitur realiter ab animali : nec solum non distinguitur sed identificatur actu : non enim solum vera est hæc propositio : rationale non distinguitur ab animali in homine: quæ vera esset etiamsi in homine nec animal esset nec rationale , sicut verum est : hinnibile non distingui à quadrupede in hoc ligno . Sed etiam vera est hæc alia : in homine animal identificatur cum rationali , quæ propositio supponit esse in homine & animal & rationale , & recte supponit : quia quamuis animal & rationale non distinguantur , datur tamen aliquid quod actu est & animal & rationale , vt patet ex dictis alibi . Non sic philosophandnm est de palmo *A* & palmo *B* in quanto bipalmari. Verum est palmus *A* non est palmus *B* : quia neuter datur. Falsum est : palmus *A* est palmus *B* quia nec datur *A* nec *B* : nec quidquam quod sit *A* & *B* nisi

B nisi in potentia. Nihil enim datur nisi hoc lignum quod potentia quidem est hoc & illud, actu autem neutrum. Prima vnitas quam considerauimus in animali & rationali est vnitas propria rei indiuisibilis in partes physicas; secunda quam ponimus in quolibet quanto est propria rei diuisibilis in multa eiusdem speciei, cum re diuisa.

Ad argumentum in forma: quæcunque separabilia sunt cum constantia subiecti; sunt inter se distincta: concedo maiorem: sine constantia subiecti, subdistingue: sunt distincta distinctione pure logica: omitte; distinctione physica: nega. Distingui distinctione logica habetur per negabilitatē vnius de alio. Distingui distinctione physica habetur per hoc quod vtrumque extremum sit actu, & neutrum sit alterum. Prima reperitur etiam inter ea quæ non sunt, secus secunda.

Obijcitur quinto. Quæcunque verificant actu & cum constantia subiecti contradictoria, sunt actu distincta: palmus *A* & palmus *B* verificant actu & cum constantia subiecti, contradictoria; ergo sunt actu distincti. Maior est euidens: quia idem de eodem negari nequit & simul affirmari. Minor probatur: quia in hoc ligno palmus *A* est albus, & palmus *B* non est albus: Esse actu album, probatur: quia actu subiectat albedinem, albedo autem non est actu in subiecto quod sit solum in potentia. Ita autem subiectari in palmo *A* vt non subiectetur in palmo *B*, patet ad oculum. Ex quo sic argue. Palmus *A* subiectat actu albedinem; ergo actu

est; palmus *B* non subiectat actu albedinem; ergo palmus *A* qui actu est distinguitur à palmo *B*

Resp. concessa maiori; negando minorem. Ad probationem nega albedinem subiectari in palmo *A* actu; si *actu* appellante actualitatem palmi. Verum est albedinem non subiectari actu in subiecto quod solum sit in potentia: sed falsum est subiectari in palmo qui sit actu, & non in potentia. Subiectatur autem actu in ligno quod actu est; & est potentia palmus *A* & palmus *B*.

Idem dic proportionaliter de tempore: dum actu loqueris, non loqueris in tempore quod potentialiter sit tempus; sed quod potentialiter est hæc & illa hora; actu autem tempus, & quidem vnum tempus, impotens esse plura nisi per diuisionem, qua ex vno maiori, fierent plura minora.

Dices: ergo idem subiectat actu, & non subiectat albedinem. Probatur consequentia: quia lignum tam est palmus *B* quam palmus *A*, secundum palmum *A* subiectat actu albedinem, secundum palmum *B* non subiectat; ergo idem subiectat & non subiectat.

Resp. negando consequentiam. Ad probationem nego suppositum maioris. Lignum hoc non est actu neque hic neque ille palmus. Lignum hoc subiectat simpliciter & absolute; adeoque falsum est simpliciter & absolute quod non subiectet. Idem lignum subiectat etiam nigredinem & quidem ita vt vtramque qualitatem habeat in summo. Non enim repugnat idem lignum secundum diuer-

diuersas sui partes summe dealbari & summe denigrari. Vnde habes quod idem subiectum potest subiectare contraria; & de eodem ligno dicere potes: est summe album, & est summe nigrum. Ad hoc enim sufficit quod illud lignum sit diuisibile, quod habetur etiam sine actuali partium distinctione.

Obijcitur sexto. Sequitur lignum bipalmare esse indiuisibile: consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia dum dicitur diuidi in duo re ipsa destruitur & fiunt duo ligna de nouo: adeoque non aliter diuiditur quam diuidatur punctum maius in duo minora.

Resp. negando sequelam maioris. Ad probationem. Disparitas inter punctum & lignum est quod formaliter diuiditur lignum, & ex ipso fiunt duo. Punctum autem non diuiditur formaliter vt patet ex dictis. Dicitur lignum bipalmare per diuisionem destrui quantitatiue, sicut duo ligna palmaria fieri dicuntur quantitatiue; Quia etiam hic suo modo generatio vnius est corruptio alterius. De hac autem factione & destructione dictum est supra.

Obijcitur septimo. Euidens est in homine esse caput & pedes, & caput non esse pedes; ergo euidens est in homine caput distingui realiter & physice à pedibus: caput & pedes sunt partes eiusdem continui; ergo euidens est inter partes continui dari realem & physicam distinctionem.

Resp. concesso toto primo enthimemate & minori subsumpta: distinguendo consequens: inter partes continui secundum ra-

tionem continui: nega, secundum aliam rationem concede. In homine diuersitas partium habetur vel à formis substantialibus diuersis: vel à diuersis accidentalibus. Quomodocunque habeatur hæc diuersitas, ratio talem diuersitatem constituens principaliter significatur per has & illas denominationes harum & illarum partium. Cum igitur vel forma substantialis capitis, si detur, vel accidentalis, vel vtraque distinguatur realiter à forma pedis, quæcunque illa sit, rectè dicitur caput realiter distingui à pedibus. Quia in ætherogeneis denominatio diuersa habetur à formis dissimilantibus.

Dices: in Statua aurea vel marmorea non potest recurri ad diuersitatem formæ: in Statua datur caput & pes, & caput non est pes; ergo etiam præscindendo à formis dissimilibus datur distinctio inter partem & partem eiusdem continui.

Resp. negando maiorem. Etiam Statua & infinita alia artefacta formis constant in suo genere ætherogeneis, quæ dicuntur per ordinem ad formas ætherogeneas naturales. Ita igitur in statua distinguitur caput à pede sicut in homine. Et sicut in statua non est aliud marmor caput, aliud pes, ita in homine non erit alia caro caput; alia pes: sed & in statua idem marmor erit pes & caput, & in homine eadem caro.

Obijcitur octauo. Relatio causæ & effectus dicit distinctionem realem; inter partes continui datur relatio causę & effectus; ergo inter partes continui datur distinctio realis. Maior est euidens: minor probatur in flamma,

ma, quam supra accendimus, excurrente per filum bipalmare. Ad intelligentiam penitiorem difficultatis considera flammam in medio fili quod accenditur, illa flamma est; & flamma quę corripit aliud dimidium, non est: ergo flamma quæ est in primo dimidio nequit facere vnum cum flamma quæ erit in secundo. Antecedens est euidens. Cōsequentia probatur: quia id quod est nequit facere vnum cum eo quod non est, ergo &c. Idem sub alijs terminis sic propone. Est in natura flamma primi dimidij cum negatione flammæ secundi dimidij; ergo flamma secundi dimidi non facit vnum cum flamma primi.

Hoc idem argumentum mutatis nominibus facies contra continuum quodlibet successiuum. Puta primum dimidium horæ est, & non est secundum dimidium eiusdem. Immo primum dimidium horæ coexistit cū negatione secūdi dimidij horæ, ergo inter primū & secundū dimidiū horæ datur distinctio realis. Antecedens est euidens: consequentia probata est supra.

Resp. difficultatem continui magis apparere in successiuo quam in permanenti. Est tamen verum non magis distingui partes in successiuo quam in permanente. In permanenti vt ex pluribus fiat vnum debent illa plura esse, & simul esse. Puta vt ex pluribus guttis fiat vna aqua, debent esse & simul esse. In continuo autem successiuo ad hoc vt ex pluribus fiat vnum debent quidem illa esse, non tamen simul esse, puta vt ex duobus dimidijs horæ; fiat vnum tempus, debent esse duo illa dimidia, non tamen simul esse.

Hinc ex eo quod quando est primum dimidium, non fit secundum, non recte inferes nõ fieri vnum ex primo & secundo.

Ad argumentum in forma; concessa maiori; nega minorem. Ad probationem distingue: existit prima meditas flammæ non existente secunda pro ea differentia temporis pro qua requiritur vt faciat vnum: nega; pro alia differentia temporis: concede. Ignis qui accenditur vel continuate accenditur vel cum interruptione; si continuate accenditur numquam est secundum vltimam terminationem nisi toto filo absumpto; si cum interruptione: ibi est ignis secundum vltimã terminationem, vbi interrumpitur accensio. Si post interruptionem vlterius pergit flamma; ex flamma quę de nouo fit, et præexistente vna fit sicut ex duobus aquis vna aqua: & quemadmodum in aqua quæ fit ex duabus aquis non remanet actu hæc & illa aqua: ita in flamma quę fit ex duabus flammis, non remanet hæc & illa flamma, In tali autem casu interruptionis flamma prior est causa posterioris; relationem autem causæ ad effectum non retinet cum coalescit in vnam; sicut non retinet esse quod erat: vt patet ex dictis. Vbi autem sine interruptione fit prędicta accensio: causa flammæ quæ corripit filum, est vel candela quæ filum accendit, vel quilibet alius ignis.

Instabis: ergo causa quæ non est, agit. Probatur consequentia: quia dum accenditur vltima medietas fili, candela extincta est; ergo vltima medietas flammæ est ab igne non existente.

Resp. negando consequentiam. Ad pro-

probationem dic flammam quæ corripit vltimam medietatem fili & flammā quæ corripuit primam non esse duas; adeoq. falsum est non existere ignem quando est flāma quæ corripit vltimam medietatem fili. Tota æquiuocatio in hac materia est in concipienda identitate seu vnitate tum illius flammarum cuiuslibet alterius continui. Non enim debes concipere identitatem seu vnitatem rei indiuisibilis, sed vnitatem propriam rei diuisibilis, in qua non datur hoc & illud: sed hoc quod per diuisionem aptum est dare hoc & illud. Si igitur bene concipis flammā illam quæ incipit vrere filum & flammam quæ absoluit, esse vnam, recte intelliges ignē qui accendit filum coexistere flammæ, quæ totum filium absumit: coexistere autem non indiuisibiliter, sed diuisibiliter.

Ad illud de tempore idem dic. Prima medietas horæ coexistit negationi secundæ, quę negatio sit pro illa differentia temporis quæ requiritur ad diuisionem: nego, quæ negatio sit pro alia differentia temporis: omitte. Vt ex primo & secundo dimidio totius successiui fiat vnum non debent primū & secundum dimidium sibi coexistere, sed vnum post alterum fluere. Vnum autem post alterum, non realiter vnum & alterum; sed per relationem eiusdem diuisibilis in plura; ad varias differentias temporis vel realis vel imaginarij, hoc est ad varios motus vel reales vel imaginarios quibuscum comparatur.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur reliqua circa quantitatem.

EX dictis tota hac disputatione habes ex duabus sententijs quarum vna continuum conflat ex punctis Zenonicis, altera ex punctis, vt aiunt, inflatis, quamuis vtraq. sit falsa, primam tamen esse longe probabiliorem secunda. Ratio est quia prima dum ponit indiuisibilia retinet in indiuisibilibus propriam rationem indiuisibilium, adeoque sibi non contradicit: secunda autem dum indiuisibilia ponit & eadem inflat vel reprimit prout oportet ad tuendum quod dicit, destruit in indiuisibilibus veram rationem indiuisibilium. Nam indiuisibile commensurari spatio diuisibili repugnat in terminis. Sermo enim est de indiuisibili materiali, adeoque vero & reali corpore; cuius proprium est esse in loco commensurabiliter.

Preterea est omnino contra rationem corporis esse totum in toto, & totum in qualibet parte totius spatij diuisibilis: quod tamen dicitur de quolibet ex punctis inflatis. Puta vnicum punctum aeris tantumdem loci occupat quantum mille puncta terræ, idq. per vbicationem indiuisibilem, & consequeter aer est in toto illo spatio in quo essent mille particulę terræ, itaut totus aer impleat totum illud spatium, & totus quamlibet partem illius spatij, quod à tota terra totum impletur, & à singulis partibus secundum singulas partes sui. Et quia nullum est corpus quo non possit dari aliud natura sua rarius

rarius. Posset punctum alicuius corporis tantum spatij implere, quantum totus mundus, & tamen esse indiuisibile quod est ineptum ex terminis. Quod autem aiunt, punctum non esse corpus, sed punctum corporis, seu vnum ex indiuisibilibus constantibus corpus: est mirabilius: quandoquidem vnico puncto corporeo, hoc est ex materia constante & forma, repletur impenetrabiliter spatium, cuilibet corpori par: vt possit esse in omni rigore metaphysico, verum illud Senecæ: *punctum est in quo pugnamus, &c.*

Insuper rationes quibus huiusmodi puncta explicantur à nonnullis nequeunt sustineri. Petitur enim granditas & paruitas puncti à perfectione & imperfectione corporis quod constat; ita vt quæ perfectiora sunt tumidioribus, quę imperfectiora depressioribus punctis constent. Hoc autem falsum esse manifestum est: nam contingit substantias corporeas imperfectiores, esse rariores perfectioribus. Puta aer & ignis quæ sunt elementa longe rariores sunt quibuslibet mixtis; nam quis dicat lignum esse rarius igne, adeoque quando lignum comburitur materiã transire in partem substantiæ densioris: & tamen certum est transire in partem substantię imperfectioris. D. Thomas vbi gradus sensibilium ponit, ponit pro infimo Elementa, ab elementis ascendit ad mixta non viuentia; ab his ad viuentia. Si igitur corpora quo perfectiora sunt eo maioribus pũctis constantur. oportet vt in conuersione elementorum in mixta, punctum materiæ quod erat in elemento, acquirat vbicationem

maio-

maiorem in mixto; adeoq. quodlibet mixtũ sit rarius quolibet elemento. Hęc contra aliquos, non contra omnes. Multi enim punctorum tumorem non metiuntur ex perfectione corporum, aientes, & rationabiliter quidem; raritatem & densitatem aliunde peti quam ex perfectione entitatiua corporum.

Vlterius: non est verum vbicationem maiorem esse meliorem, nam etiam quæ cõtra naturam rarefiunt, vbicationẽ acquirunt maiorem, nec tamem melius vbicantur cum vbicantur violenter, quam cum se habent secundum naturam. In huiusmodi rebus bonitas & malitia dicuntur relatiue ad finem subiecti, & illa accidentia dicuntur meliora vel deteriora, per quæ melius aut deterius se habet subiectum in ordine ad suos fines. Puta si quis quæreret: vter est melior motus; tardus ne an velox? Si bene respondeas dices: vterq. & neuter. Neque velox est melior Testudini neq. tardus est melior Aquiquilæ: sed & tardus melior Testudini & velox melior Aquilæ. Eodem modo: vtra vbicatio est melior an ingens an modica? Vtraq. & neutra: ingens est melior Boui, modica est melior Ranę; nec modia est melior Boui, nec ingens melior Ranæ. Ratio autem a priori, in fauorem doctrinæ quam hic obiter impugnamus, est inepta. Dicitur enim vbicationem ampliorem exigi ob æquiualentiam vnius rei, pluribus. Quasi vero res quæ in perfectione pluribus æquiualet etiam æquiualere debeat in occupatione loci. Non est necesse quod quidquid plus participat de vna perfectione diuina formaliter

liter plus etiam participet formaliter de qualibet alia. Puta non est necesse vt quælibet creatura perfectior altera, eo plus duret quam altera quo est perfectior. Est enim certum viuentia imperfectiora diutius viuere perfectioribus: & Angelos inæquales æqualiter viuere seu durare, quandoquidem simul creati simul in æternum erunt. Dicere autem quod perfectior plus duret imperfectiori, quia quodlibet instans ipsius æquiualet pluribus alterius: est extra rem, cum vterque simul creatus sit, & neuter vnquam desinat esse, adeoq illud instans tumidius inepte excogitatur in altero vt diutius viuat.

Si autem de ratione perfectionis creaturæ non est plus participare de æternitate, cur erit de ratione eiusdem plus participare de immensitate? Quod si de qualibet perfectione diuina formaliter accepta plus participet creatura perfectior quam imperfectior debebit quælibet creatura perfectior esse sapientior, misericordior imperfectiori: adeoque aer erit sapientior aqua, quodlibet mixtum sapientius elemento, & sic de cæteris: quæ omnia, sunt inepta ex terminis; nec venire possunt in mentem hominis plusquam superficialiter philosophantis.

Denique quid sciendum sit de minimis indicatum est supra: vbi ostensum est homini vtenti intellectu æque laborandum in minimo, ac in toto Oceano. Et consequenter eadem prorsus facilitate dices in bipedali non esse actu, sed potentia duos pedes; ac in minimo non esse actu, sed potentia duas partes eiusdem. Atque hæc de continuo satis.

DIS-

DISPVTATIO VLTIMA.

In libros de Mundo, & Cœlo.

QVAESTIO I.

An Mundus sit vnus, & perfectus.

VNDVS est compages è Cœlo, terraq; coagmentata, & ex ijs naturis, quæ inter ea continentur. De hoc quæritur, an sit vnus, an plures.

Dicendum est 1. Mundus est vnus. Conclusionem hanc probat D. Thomas 1. parte, quæst.47. art.9. Probat autem ratione altissima, & à priori; desumpta videlicet à sapientia conditoris. Mundus vt sit sapienter conditus debet in eo dari ordo eorum, quæ sunt in ipso, ad se inuicem, & eorundem ad Deum: sed in ordine huiusmodi consistit vnitas, ergo si est sapienter conditus, est vnus: sed certum est esse sapienter conditum; ergo certum est esse vnum. Minorem probat: quia vnitas consistit in hoc, quod omnia inter se ita colligentur, vt sibi inuicem correspondeant, & per huiusmodi correspondentiam conditoris sui sapientiam monstrent. Nam scire ordinare ait Philosophus, maxime est sapientis,

Con-

Confirmat suam hanc doctrinam Doctor Angelicus animaduertendo, quòd ij solum posuere plures mundos, qui vnam mundi causam eamq; sapientissimam ignorauere. Inter hos fuit Democritus, ijq. omnes, qui ex fortuitu atomorum concursu fieri omnia opinati sunt. Quæ autem casu fiunt, inordinatè fiunt.

Eandem hanc rationem affert Philosophus vbi vnitatem Mundi probat ex vnitatè primi mouentis omnia propter seipsum facientis, & ordinantis ad seipsum, vt ad vltimum finem. Si autem omnia ordinet ad seipsum, necesse est inter se ipsa ordinari, cum inordinata non ordinentur ad vnum. Rationes huiusmodi probant non modo mundum esse vnum, sed non posse esse, nisi vnum. Nam implicat fieri multa non ordinata ad vnum ab eo, qui omnia propter semetipsum operatur: hoc est à Deo. Et consequenter implicat ea multa, quæ fiunt, non habere vnitatem, quam hic propugnamus.

Dices: dici solet Deum posse facere mundos non tot quin plures; ergo non implicat mundum non esse vnum.

Resp. negando consequentiam. Etiam illi Mundi non tot quin plures essent vnus mundus vnitate illa, quam supra explicauimus. Quando igitur aiunt esse possibiles plures mundos nihil aliud intelligunt, nisi possibiles esse plures creaturas, & plures collectiones creaturarum similes illis collectionibus, quæ de facto sunt. Plures autem illæ collectiones haberent ordinem inter se, & omnes ordinarentur ad Deum.

Dicendum secũdò. Mundus est perfectus. Constat hoc ex ipso nomine: Idem enim dicit mundus, ac ornatus elegans, & concinnus, vnde illa ornamenta, quibus vanæ mulierculæ ornantur, latinè mundus muliebris appellantur. Probatur etiam Mundi perfectio ex diuinis litteris: Dei perfecta sunt opera: Mundus est opus Dei; ergo mundus est perfectus. Item: Mundus est valde bonus quod est valde bonum est perfectum; ergo &c. Probatur maior: quia vidit Deus omnia que fecerat, & erant valdè bona.

Perfectionem Mundi probat Philosophus in libris de Cœlo; argumento Pytagorico Omne trinum est perfectum, tria enim est vndequaque perfectio. Sed in Mundo sunt ista tria, ergo Mundus est perfectus. Nomine istorum trium intelligit Philosophus cũ Pytagoricis trinam dimensionem, quæ conuenit corpori perfecto, immò per quam corpus dicitur quid perfectum. Sed Mundus habet trinam dimensionem; ergo Mundus est perfectus. Valeat hoc argumentum quantum valere potest.

Obijcies: in Mundo dantur plures corruptiones, dantur multa monstra; ergo mundus non est perfectus. Antecedens est manifestum. Omnes morimur, & sicut aqua dilabimur, aiebat illa ad Dauidem. De monstris autem quod plura sint nequit dubitari præcipuè in Africa, vnde est illud: *In Africa semper aliquid noui.* Oritur autem ista monstrorum frequentia in Africa ex infrequentia fontium. Contingit enim animalia specie diuersa ad eosdem fontes simul concurrere, ibique monstra concipere. De mon-

ftris alibi dictum, eft vbi de caufis per accidens.

Refp. conceffo antecedenti, negando confequentiam. Hic ipfe rerum interitus pulchritudinem affert vniuerfo, cum interitus vnius fit ortus alterius. Hanc vniuerfi pulchritudinem ortã ex ortu, & interitu rerum explicat Auguftinus elegantiffimè in libro de naturâ boni, & alibi per comparationem cum Mufica, fiue Harmonia, quæ habetur per hoc quod alijs tonis intereuntibus, alij enafcantur, qui fi fimul effent non facerent Harmoniam, fed confufionem, vt notum eft virtuofis.

De monftris etiam certum eft, quod faciant ad pulchritudinem vniuerfi, & etiam ad voluptatem. Patet hoc ex concurfu vulgi eo properantis, vbi monftra monftrantur. Monftra effe quandam vniuerfi deformitatem putant infipientes, quia non totum vniuerfū animo fpeculantur: qui autē totū vniuerfum infpiciunt, fic confiderãt monftrum, ficut in formofo corpore næuum, qui pulchritudinem non minuit, fed commendat: vnde qui næuo carent a natura fæpe illum ab arte fibi adfcifcunt. De monftris vide Auguftinum de Ciuit. Dei lib. 16. cap. 8. vbi fic habet. *Deus enim creator eft omnium, qui vbi, & quando creari quid oporteat, vel oportuerit ipfe nouit: fciens vniuerfitatis pulchritudinem, quarum partium, vel fimilitudine, vel diuerfitate contexat: fed qui totum infpicere non poteft, tamquam deformitate partis offenditur; quoniam cui congruat, aut quo referatur ignorat.*

QVAE-

QVAESTIO II.

De partibus Mundi.

ARTICVLVS I.

De Mole terraquea.

MOles terraquea, vt ex ipso nomine patet, est totum illud, quod ex ex terra, & aqua constat, nobisq. & quadrupedibus, & piscibus natura obtigit ad incolatum. De hac mole queritur hic cuiusnam figuræ sit.

Dicendum primò. Molem terraqueam non esse mathematice rotundam. Patet hæc conclusio consideranti quod superficies terræ alicubi extollitur in montes, alicubi deprimitur in valles, adeoq; puncta superficiei non omnia æqualiter distant à centro.

Dicendum secundò. Molem terraqueam esse physice rotundam. Dicitur physice rotunda, quia oculo ex debita distantia hanc consideranti apparebit rotunda. Probatur autem hæc conclusio ex vmbra quam emittit, quæ semper est conica. Conicam vocant, quæ illius figuræ est, quam habes in fructibus, seu pomis Cyparissi, vnde dicit Poeta; *Et conifera Cyparissi.* Vel si aliam explicationem desideres, obijce corpori luminoso pilam lusoriam, & vmbram illam, quam proijcit conum appella.

Probatur secundò ex ortu Planetarum, qui prius oriuntur regionibus Orientalibus

Si enim in Aequinoctiali ab ortu pergas ad Occasum, post singula nongenta milliaria, vna hora tardiùs tibi Sol orietur.

Probatur tertiò. Quia nauis recedens à littore paulatim ita deprimitur, vt de illa primũ non appareat, nisi summitas puppis dein ipsa puppis tota abscondatur, & appareant vela, & antennæ, denique quod in ipsa summum est, extremum appareat, donec tota à conspectu recedat. Si autem aliquis altissimam in littore turrim ascendat, hoc ipsum videbit manifestiùs, diutiusq. nauim ipsam aspiciet, quam qui sunt infra. Sunt & alia rotunditatis huiusce argumenta. Sed faciliora attulisse in re non omninò nostra, sufficiat.

Obijcitur tamen: Si moles terraquea esset rotunda ijs qui sunt in littore mare appareret decliue, hoc est deorsum vergens. Consequens est falsum; ergo & antecedens. Minor probatur experientia, qua constat mare aspicientibus, illud eleuari potius, quam deprimi.

Resp. negando maiorem. Cuius falsitas ostenditur in regulis Prospectiuæ. Oculus humilia subleuat, & sublimia deprimit. Constat hoc experientia. Finge te esse in aliquo longissimo ambulacro, cuius plana tam superiùs, quàm inferiùs sint parallela. Videbis planum inferius eo magis eleuari, quo magis ab oculo recedit, secus verò, planum superius eo magis deprimi; itaut quæ prope aspicientem à se inuicem notabiliter distant, procul ab aspiciente sibi proxima videantur.

Ratio a priori talis apparentiæ est, quia

radij

radij visuales, per quos puncta vtriusq; plani feruntur ad oculum, quo longiùs producuntur eo magis accedunt ad lineas parallelas, cum altero, seu cum quolibet, vel potius cum vtroque plano. Lineæ autem huiusmodi admouent apparenter planum superius plano inferiori, vt consideranti patebit.

Ratio physica conclusionis suprapositæ est: quia omnia æqualiter grauia æquali impetu tendunt, seu feruntur ad centrum terræ vnde est ille ordo in corporibus, per quem grauiora propiùs centro circum applicantur, adeoque secundum differentiam grauitatis inter se habent differentiam propinquitatis, & distantiæ à centro, cui vndique circumfunduntur.

ARTICVLVS II.

De ijs, quæ mediant inter Cœlum, & terram.

A Globo terraqueo vsque ad Cœlum circumfunditur vel solus aer, vel aer, & ignis. Totam aeris profunditatem in tres regiones communiter diuidunt, infimam, supremam, & mediam. Infima globo terraqueo immediatè circumfunditur, & ab eius superficie ad quingentos circiter altitudinis passus assurgit. Media vsque ad quartum à terra milliare. Suprema ad quinquaginta duo milliaria extenditur. Totam hanc aeris profunditatem Atmosphæram appellāt, hoc est sphæram vaporum, siue halituum. Existimant enim halitus à globo terraqueo non

altius

altius eleuari, quam ad quinquaginta duo milliaria.

Post aerem; an detur sphęra ignis, controuersum est, & de mente Philosophi vix proferri potest certa sententia. Existimant satis communiter recentiores Philosophi à globo terraqueo immediate vsque ad concauum Firmamenti diffundi corpus quoddam tenue, ac subtile, quod ratione halituum ab eodem globo terraqueo incessanter effluentium vsque ad certam distantiam, vno nomine vocant: post quam distantiam, quia depuratum est ab halitibus huiusmodi aliud nomen sortitur. Prope nos vbi permixtum est crassioribus spiritibus dicitur aer: vbi autem depuratum est à crassioribus, & tenuioribus abundat vsque ad concauum Lunæ ignem appellant; quamuis sit eadem vbique substantia, & ob differentiam in puritate halituum differentia nomina sortiatur.

Alij putant dari verum, & proprium ignem supra regionem aeris supremam; sphæramq. ignis illam mundi partem vocari, non quod abundet spiritibus igneis, hoc est subtilioribus, sed quod ignem contineat, qui verè, & substantialiter ignis sit; adeoq. negant intra illam spheram esse substantiam eiusdem rationis cum illa, quæ infrà diffunditur ad superficiem globi terraquei. Hæc cōtrouersia nullius momenti est, & vnicuiq. prout libuerit decidenda.

QVÆSTIO III.

De Systemate Vniuersi.

ARTICVLVS I.

Systema Copernicanum.

SYstema vniuersi nihil aliud est, quam partium vniuersi ordinatio: seu distributio partium vniuersi secundum locum. Terram esse in medio mundi sapientiores inter veteres vnanimi sentẽtia existimarũt, vt videre est apud Platonẽ, Aristotelẽ, Ptolomæum, aliosq; innumerabiles. Non defuere tamen, qui pro centro mundi ponerent Solem circà quem Tellus alijq. Planetæ voluerentur. Hanc sententiam multis sęculis obliuione sepultam reuocauit in lucem Nicolaus Copernicus, eamq; tam multis argumentis inuehere conatus est, vt Systema hoc, meritò Copernicanum dicatur.

Ponit igitur Copernicus Solem pro centro Mundi. Circa Solem voluuntur Mercurius, Venus, Tellus, Mars, Iuppiter, Saturnus; eodem ordine, quo hic enumerantur à nobis. Post immensam deinde à Saturno distantiam est Firmamentum, seu Cœlum stellarum fixarum. Circa Tellurem autem, seu Terram voluitur Luna cæteris Planetis excentrica, vt apparet in prima figura pag. 678.

Prius quam hoc Systema Copernicanum reijciatur à nobis declarandi sunt motus,

qui

qui à quolibet Planeta fiunt. Primò igitur circa Solem immobilem voluitur Mercurius, suamq. reuolutionem conficit octoginta diebus. Supra Mercurium voluitur Venus suamq. reuolutionem absoluit mensibus circiter nouem. Sequitur orbis Terræ, quem vocant orbem magnum siue annuum, eo quod spatio vnius anni compleatur. Circa Terram circumagitur Luna, cuius cursus mense vno conficitur. Supra orbem Lunæ est orbis Martis, cuius reuolutio est duorum circiter annorum. Supra orbem Martis est orbis Iouis, cuius reuolutio annis duodecim. Supra orbem Iouis est orbis Saturni, cuius reuolutio annis triginta peragitur. Inter Saturnum autem, & Firmamentum ingens, ac pene immensum est interuallum.

Rursùs præter motum annuum Terræ est eiusdem, & alius motus, quem diurnum vocant; quo videlicet ab Occidente voluitur ad Orientem spatio viginti quatuor horarũ. Motum hunc motum vertiginis vocant.

Iuxta hanc hypothesim septem Planetæ sunt Mercurius, Venus, Tellus, Luna, Mars, Iuppiter, Saturnus, in ijs Sol non adnumeratur; cum immotus maneat pro centro vniuersi. Atque hinc desumitur prima impugnatio Systematis Copernicani, omnes enim Solem pro Planeta, & naturæ ductu, asserunt Solem circa terram circumagi, circa terram inquam, immotam, & positam pro medio mundi.

Respondent Copernicani, quod siue Sol moueatur immota terra, siue Sole immoto Terra moueatur eadem omnino sunt appa-

rentiæ, vt patet ex apparentia, qua oculis eorum, qui in naui etiam citatissima recedunt à littore, videntur terra, & littus recedere eodem modo, ac si immota naui ipsa recederent, vnde ait Poeta: *Trrræq. vrbesq. recedunt.* Quamuis reipsa non terræ, & vrbes, sed nauis recedat.

Hæc responsio non fauet Aduersarijs. Assume quod dant; nimirum in vtraque hypothesi, videlicet & in Copernicana, & in contraria easdem fore apparentias: ex hoc quid inferes, nisi ex apparentijs nihil concludi? Quid igitur dicendum sit vnde scies, nisi ab eo, qui fecit? Hunc audi Ecclesiastis 1. *Generatio præterit, Generatio aduenit, terra autem in æternum stat: oritur Sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur.* Vides hic ortum, & occasum ipsamq. Solis circulationem expressè affirmari; Terræ autem immobilitas non adeò expressè hic affirmatur; sed potius eiusdem perseuerantia in esse, seu constantia: comparatur enim hic stare terræ cum præterire, & aduenire generationis: sensusq. esse potest hic: multa quotidie nascuntur, & multa intereunt, terra autem ex quo est, eadem est, & eadem vsq. in finem sæculorum manebit.

Alibi tamen terræ immobilitas non minus euidenti scripturæ testimonio confirmatur. Dicitur enim Psalm. 103. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi.* Copernicani aiunt illam perpetuò inclinari, dum aiunt moueri tum motu diurno, tum annuo. Aiunt igitur intelligendas esse scripturas non secundum rem, sed secundum apparentiam.

Hanc

Hanc reſponſionem reijcit decretum Sacræ Congregationis 5. Martij 1616. quo doctrina de mobilitate terræ, & Solis ſtabilitate declaratur falſa, & repugnans diuinæ ſcripturæ. Tunc enim conſulti ſacrorum librorum interpretes ita vnanimiter ſenſere: Quibus additi ſunt ſapientiores Philoſophi, qui doctrinam hanc abſurdam in Philoſophia cenſuerunt.

Et reipſa hæc reſponſio manifeſtè repugnat doctrinæ Patrum, hanc in intelligendis ſcripturis regulam tradentium, vt in proprio ſenſu intelligantur vbi nihil obſtat; ſed etiam iuxta Copernicanos nihil obſtat, quin intelligatur vera, & realis immobilitas terræ, vera, & realis reuolutio Solis circa terram; ergo ita debent intelligi: & reipſa ita intelliguntur etiam à Mathematicis ſapientioribus, vt habes apud Ricciolium, & alios, quamuis aliqui, vt videantur poſſe contradicere, & obſtinari contra Philoſophos, quod magno honori ſibi ducunt, aliter ſentiant, non alio argumento, niſi quia non poſſunt cogi ad bene ſentiẽdum, hoc eſt, quia non poſſunt inuiti ſapere.

Argumenta mathematica contra hanc ſententiam habes innumera apud prælaudatum Ricciolium, quæ cum non ſint huius fori, non vacat huc referre:

ARTICVLVS II.

Proponuntur duo alia Syſtemata.

Repudiato Syſtemate Copernicano; ſupereſſet verum Syſtema deſcribere, &

num: supra crystallinum est Empyreum statio Beatorum, in qua describendi Vniuersi finem facimus. Vide tertiam figuram.

QVÆSTIO IV.

De Cælo.

ARTICVLVS I.

De Fluiditate, & corruptibilitate Cælorum.

Diuidimus Cœlos in eos, qui infra, & eos qui supra firmamentum sunt. Hoc posito.

Dico primò. Firmamentum est solidum. Probatur hæc conclusio ex ipso nomine Firmamenti, quod soliditatem quandam sonat. Probatur secundò ex ijs, quæ infrà dicemus.

Dico secūdò. Cœlos tam qui infrà, quàm qui supra Firmamentum sunt esse fluidos. Probatur hæc conclusio: quia Deus fecit Firmamentum in medio aquarum, & Firmamento diuisit aquas ab aquis; ergo Firmamentum non est fluidum, sed solidum. Probatur consequentia: quia si esset fluidum non esset aptum diuidere fluidum superius ab inferiori; sed cum vtroque continuaretur. Ex eodem antecedenti infer: ergo tam supra, quàm infra Firmamentum est fluidū, quod intelligitur nomine aquarum. Neque enim hic nomine aquæ intelligitur illud elementum, quod immediatè superfunditur

terræ; sed substantia tenuis, & fluida.

Probatur præterea ex nomine cœli crystallini, quod sonat substantiam quandam diaphanam, & tenuem. Empyreum autem ignem potius sonat quam aquam, sed nomine ignis intelligi debet corpus tenuissimum, lucidissimum, & fluidissimum, adeoque per alia corpora facile permeabile. Hæc de cœlis superioribus.

Quoad Cœlos, qui infra Firmamentum sunt, facilius probabis eos esse fluidos. Si enim sint fluidi aptiores sunt motibus Planetarum. Igitur à superficie globi terraquei vsque ad Firmamentum diffunditur substantia tenuis, & permeabilis, in qua superiorum corporum motus facillimè fiant. Quia verò primus omnium Planetarum est Luna, vltimus verò Saturnus; ideò ab orbe Lunæ vsque ad orbem Saturni spatium designatur, in quo moueãtur Planetæ sicut in mari pisces, quod spatium propterea Cœlum Planetarium appellatur.

Si tamen nullum aliud esset argumentum fluiditatis: nimis fluido argumento hæc sententia niteretur; veteres enim Planetarum motum cum cœlorum soliditate, nihil hæsitantes composuerunt. Est igitur aliud vnde prædicta fluiditas arguatur. Obseruarunt recentiores infinita Phœnomena, quæ ab Antiquis ignorata fuere, ex quorum motu cœlorum fluiditatem demonstrant. Huiusmodi Phœnomena fuere plures Cometæ; qui supra orbem Lunæ depræhensi fuerunt ab Astronomis. Talem aiunt fuisse eum qui apparuit 1577. Talem alium 1618. Talis etiam fuit depræhensus à nobis ille, qui ap-

paruit

paruit anno 1652. Talis denique qui ante octo annos terruit orbem terrarum.

Porro hi Cometæ tales motus habuere in Cęlo planetario, vt omnes rerum cœlestium gnari pronuntiarent, non posse eos cum Cęlorum soliditate componi, quos videlicet ascendendo & descendendo ita permearent, sicut tota maris profunditas permeatur à piscibus.

Notandum autem est hic iisdem omnino argumentis Astronomos descripsisse Systema à nobis traditum, & admissum pro vero; quibus decripsere Cometas supra Lunam, & alium ordinem Planetarum. Iurant enim se Venerem & Mercurium & Martem ipsum aliquando infra, aliquando supra Solem vidisse; sicut iurant se Cometas vidisse in Cęlo Planetario. Et consequenter eadem est vtriusque rei probatio, depositio videlicet testium oculatorum, & consentientium, cum iuramento.

Quæres quomodo deprehendi possit altitudo illa & depressio vnius Phœnomeni supra vel infra aliud.

Resp. depræhendi per paralaxim. Phœnomena quo depressiora sunt eo maiorem; quo altiora, eo minorem exhibent parallaxim. *Est autem parallaxis: varia secundum apparentiam habitudo eiusdem Phœnomeni ad eadem puncta supra se: Phœnomeni*, inquã *vel ex vno, vel ex diuersis locis aspecti*. Et quia facilior est intelligentia huius rei si ex oppositis punctis idem spectetur Phœnomenon, propterea parallaxim huiusmodi descriptam habes in vltima figura ex suprapositis pag. 678.

Habes in prædicta figura duo Phœnomena *D* & *C*: vtrumque spectatum ex punctis *A* & *B* manifestum est autem radios visuales perforantes Phœnomenon *D* magis inter se diuaricari, & in puncta Firmamenti incidere a se inuicem remotiora; quam radios perforantes Phœnomenon *C* vsque ad idem Firmamentum productos. Primum quod est propius Terræ patitur maiorem, secundum quod est à terra remotius, minorem parallaxim, quo igitur sublimiora sunt Phœnomena eo minorem, quo Terræ propiora eo maiorem exhibent parallaxim.

ARTICVLVS II.

An Cœli sint corruptibiles.

Respondetur affirmatiue. Probatur Conclusio auctoritate sacræ Scripturæ: Habetur enim in Epistola D. Petri quod Cęli ardentes calore soluentur. Quia tamen dicere posset aliquis per huiusmodi testimonia non probari Cęlos esse corruptibiles, sed solum de facto destruendos à Deo, seu redigendos in nihilum, afferri debent aliæ probationes. Antequam tamen afferantur notandum prædicto testimonio non affirmari solum dissoluendos esse Cœlos, sed ardentes, adeoque conuertendos in ignem, ab igne deuorandos. Si autem hoc modo soluantur per veram corruptionem soluuntur.

Sunt qui dicunt perituros Cęlos ab igne, quamuis naturaliter corrumpi nequeant, nec ab igne, nec ab vllo alio agente naturali;

li; Nequeunt autem: quia ad hoc vt ignis vel quodlibet aliud agens agat in ipsos, debet ipsis applicari: nequit autem vllum ex his agentibus ipsis applicari, igitur nequit vllum ex his in ipsos agere. Minor probatur: quia hæc agentia sunt à Cælis remotissima. Propterea dicunt Cęlos esse remote, non autem proxime corruptibiles. Verum controuersia non est an Corporibus cælestibus applicari possint, an non, agentia corruptiua eorumdem; sed an corpora cœlestia ita sint constituta natura, vt corrumpi possint. His igitur omissis.

Probatur Conclusio ex Phœnomenis quæ obseruarunt curiosiores Astronomi. Aiunt hi & iureiurando affirmant, se in Cęlo planetario generationes obseruasse nouorũ corporum, quod fieri nequit sine corruptione, cum ex nihilo nihil fiat, generatioque vnius sit corruptio alterius. Anno 1572. apparuit Stella de nouo genita in Cassiopea, hoc est respondens signo Cassiopeæ. Alia 1600. in pectore Cygni, & quidem lucidissima. 1604. in genu Serpentarij, quæ omnia fuse examinata reperies apud Ricciolium, qui insigniorum Mathematicorum testimonia in hanc rem plura exaggerat.

Hæc tamen argumenta non sunt adeo efficacia vt negari non possit, etiam his stantibus, corruptibilitas Cæli. Quemadmodum enim ex generatione Cometarum qui in Planetario Cælo accenduntur, non infertur efficaciter eos generari ex corporibus cælestibus, ita etiam dicere posses ignes illos, seu illa corpora non ex alijs cælestibus corporibus esse genita; sed quemadmodum exhala-

tiones ab his inferioribus adeo sublimiter efferuntur vt Cælum Planetarium permeent ad materiam Cometarum ; ita etiam dicere posses corpora illa, quæ nouæ Stellæ nuncupatæ fuerunt ab exhalationibus sursum elatis genita, nouorum syderum opinionem induxisse in homines ; qui cum maxime creduli sint, nihil magis profitentur quam se nihil credere.

Credamus, & nos cum præcipue tantam altitudinem prędictorum ignium suis instrumentis deprehendisse se iurent vt non sit facile credibile terrestrem ac sublunarem materiam tam alte ascendisse. Adde quod vnicuique in sua facultate insigni, par est ab alijs aliquam fidem haberi. Cum igitur qui hoc testantur sint insignes Astronomi, nostræ prudentiæ est., aliquid ipsis credere.

Testimonia veterum contra fluiditatem, & corruptibilitatem Cælorum congeri possent infinita ; sed parcendum est antiquis, quod multa ignorauerint hac in re euidenter demonstrata à recentioribus ; qui Cælum non stultitia, vt ille, sed sapientia petierunt, ibique multa inspexerunt, de quibus male philosophando veteres diuinarunt.

Aristoteles ipse Cæli incorruptibilitatem ex falsis principijs probat, videlicet ex eo quod sit ingenitum, & ex eo quod sit sedes Deorum. Vtrumque falsum est : nam in principio creauit Deus Cælum & Terram : nec dantur Dij qui Cælum istud Planetarium incolant. Eodem fere argumento vtitur qui incorruptibilitatem Cæli probant, ex æternitate secundum speciem rerum corru-

ruptibilium. Implicat enim continuari seu propagari in æternum generationes rerum, quæ quotidie oriuntur & occidunt deficientibus causis vniuersalibus; sed causæ vniuersales istorum sunt Cæli; ergo implicat generationes istas in æternum extendi deficientibus Cælis. Rursus absurdum est esse corruptibile id, quod necessarium est numquam corrumpi: Cęlum numquam corrumpi est necessarium, ergo absurdum est Cælos esse corruptibiles. Maior est euidens. Minor probatur: quia eadem necessitate necessarium est Cælos existere, qua necessarium est existere secundum speciem hæc corruptibilia: hæc autem corruptibilia existere semper secundum speciem est necesse; ergo & Cælos semper existere.

Hęc omnia argumenta nihil aliud probant quam Cælos numquam corruptum iri, si sinatur natura suos cursus agere: non autem probant esse talis naturæ vt corrumpi nequeant.

ARTICVLVS III.

An materia Cęlestis sit eiusdem rationis cum nostra.

Rerum cælestium materiam diuersam esse à materia rerum sublunarium est opinio satis recepta præcipue apud veteres. Argumenta quibus huiusmodi opinio nititur potissima sunt hæc.

Primo. Corpora cælestia sunt longe nobiliora corporibus sublunaribus; ergo ma-

teria corporum cælestium differt à materia sublunarium.

Secundum. Materia rerum sublunarium est subiectum generationum, & corruptionum quæ continuo accidunt: materia rerum cælestium non est huiusmodi; ergo hæc est diuersa ab illa. Maior probatur tum ex definitione eiusdem materiæ, tum ex argumentis quibus necessitatem materiæ probauimus ex transmutationibus per quas fit ex quolibet quodlibet. Minor autem probatur: quia corpora cælestia ex quo creata sunt eadem permanserun, nec Stella aut quodlibet aliud corpus cæleste in vllum aliud conuersum est, ex quo sic argue: materia rerum cælestium nunquam transiuit ab vna forma ad aliam formam; ergo non est apta transire ab vna forma ad aliam formam. Vel: materia cælestis nunquam transiuit à forma ad formam ergo non appetit transire à forma ad formam. Probatur vtraque consequentia: quia frustra est aptitudo seu potentia, quæ numquam in actum redigitur: stultus appetitus cui nũquã potest satisfieri.

Præterea. Materia rerum celestium numquam transibit à forma ad formam; ergo frustra est in ipsa potentia ad plures formas: in materia sublunari est potentia ad plures formas: ergo materia cælestis & materia sublunaris non sunt vna. Maior probatur: quia vel Cęli in æternum durabunt, vel omnino annihilabuntur. Si durent in æternum, numquam materia mutabit formam: si autem annihilentur, nec formam mutabit: quia per annihilationem: ipsa etiam materia destruetur.

Deni-

Denique forma cæleſtis adæquate implet totam capacitatem materiæ, & materiam plane ſatiat in ratione appetentis: nulla forma perfecte implet aut ſatiat materiam rerũ ſublunarium; ergo iſtæ duæ materiæ differunt. Confirmatur: quia & natura materiæ cæleſtis & natura materię ſublunaris eſt accomodata fini vtriuſq. materiæ: fines autem vtriuſque ſunt diuerſi; ergo & vtraque eſt diuerſa. Maior probatur: quia vniuſcuiuſque rei natura eſt ſecundum proprium finẽ: minor autem probatur: quia finis materiæ ſublunaris eſt perpetua viciſſitudo generationum & corruptionum; vnde dicitur à D. Thoma materia prima à forma elementi tendere ad formam mixti, à forma mixti imperfectioris ad formam perfectioris; donec tandem in forma omnium optima conquieſcat. Finis autem materiæ cæleſtis non eſt huiuſmodi: vt patet ex dictis; videlicet ex perpetuitate corporum cæleſtium non ſolũ ſecundum ſpeciem, quod contingit etiam in ſublunaribus; ſed etiam ſecundum indiuidua. Puta primus ignis ſublunaris qui à Deo conditus eſt durat adhuc in ſpecie, extinctus tamen in indiuiduo. Idem dic de primo homine, de primo Elephante. At vero Sol ille qui conditus eſt initio mundi in cælo, durat adhuc, non ſolum in ſpecie, ſed in indiuiduo, duraturus quamdiu mundus durabit. His non obſtantibus.

Materia Cæleſtis & ſublunaris ſunt eiuſdẽ rationis. Probatur Concluſio argumentis tum negatiuis tum etiam poſitiuis. Negatiuis: quia nulla eſt neceſſitas diuerſitatis inter materiam cæleſtem & materiam ſublunarem;

narem; ergo fine fundamento asseritur talis diuersitas. Secundo perfectio maior vnius corporis præ alio non ponit diuersitatem in materia, ergo etiamsi detur corpora cælestia perfectiora esse sublunaribus, non propterea dabitur materiam esse diuersam à materia. Tertiò Non probatur sed supponitur corpora cælestia esse perfectiora sublunaribus. Quartò. Hoc ipsum falso supponitur, & quod mirabile est, ab ijs supponitur qui alibi supponunt contradictorium. Supponunt enim viuentia ex toto genere perfectiora esse non viuentibus; hoc est infimum inter viuentia perfectius esse supremo inter non viuentia; puta Formicam aut vermiculum, immo vel vnicum foliolum Pimpinellę esse perfectius, præstantissimo Syderum v. g. Sole: hic vero, vbi de materia Cæli: à maiori perfectione rerum cælestium supra sublunares materiæ diuersitatem conantur ostendere: transeuntes à secundum quid, ad simpliciter, videlicet à maiori aliqua alicuius generis perfectione, ad maiorem perfectionem absolute, puta à perpetuitate qua præualent sublunaribus, ad præualentiam simpliciter supra sublunaria.

Probatur Conclusio posita argumentis positiuis per generationem & corruptionem corporum quæ oriuntur & occidunt in Cælo, ex quibus apparet etiam ibi esse materiā aptam transire ab vna ad aliam formam. Generationes huiusmodi alibi probatæ sunt testimonio Astronomorū quibus hac in re credendum est. Ex his autē patet etiam ex corporibus cælestibus alia in alia transmutari. Quod vero neque Sydus in Sydus neque Cælum

lum

lum in aliud Cælum transmutetur non probat incapacitatem materię ad transmutationes, cum hic etiam sint multa corpora numquam in alia transmutanda. Ex his patet ad ea quæ initio articuli proponuntur.

Ad primum. Resp. primò transmisso antecedenti: negando consequentiam. Quæ si valeret: materia hominis esset diuersa specie à materia aliorum corporum & vniuersaliter quot sunt species corporum habentes inter se differentiam in perfectione, tot essent species materiæ.

Resp. secundò negando ant. Cuius falsitas constat ex principio communi & recepto etiã ab Aduersarijs, quod viuens toto genere vincit in perfectione non viuens: corpora autem cælestia non viuunt cum infinita sublunaria viuant. Stultum est enim dicere solem esse ingens quoddam animal quod aspectu suo illuminet & exhilaret mundum sibi subiectum. Et sic de cæteris corporibus cælestibus.

Ad secundùm. Materia cælestis non est subiectum transmutationũ. &c. Respondeo cum distinctione: non est subiectum in exercitio subiecti & in actu secundo: omitto; in actu primo & in aptitudine: nego. Omisi non esse subiectum in exercitio, quod tamen falsum ostendunt qui generationes nouorum corporum obseruant in Cælo.

Ad tertium. Patet ex dictis materiam celestem transire aliquando à forma ad formam. Omisso tamen quod non transeat non propterea inferes non esse aptam transire. Hoc principium frustra est potentia numquam redigenda ad actum negari debet. Nam potentię

tentiæ huiusmodi infinitæ & in æternum dabuntur. Dabitur in te per totam æternitatem potentia videndi hoc Romanum Collegium, potentia scribendi hanc lectionem, quam tamen per totam æternitatem numquam amplius scribes, &c. Materia Cælestis nō transit à forma ad formam quia non est agens ipsi applicatum, quod ipsam promoueat à forma ad formam. Et hoc idem dici potest de materia infinitorum corporū sublunarium. Neque enim credibile est non fore in fine mundi vllum saxum ex ijs quæ fuerunt initio, & sic de alijs infinitis, pro quibus vides instaurari posse idem argumentum.

Ad vltimum iam dictum est. Ad id quod dicitur quod forma cælestis satiet plene capacitatem materiæ; dic, idem dici de forma aquæ & qualibet alia forma huiusmodi, vt patet ex dictis initio Physicæ. Quod si vis illa perfecte satiatiua haberetur ex nobilitate formæ plus satiaret materiam forma Pimpinellæ, quam forma Solis, aut vllius corporis Cælestis: cum constet formam Pimpinellæ vtpote formam viuentis esse perfectiorem qualibet forma Cælesti. Ad illud de appetitu, eodem modo se habet materia cælestis ac sublunaris, neutra enim appetit habere simul duas formas, vtraque in sensu diuiso ab ab ea quam habet appetit aliam: quia neutra potest naturaliter habere duas formas; aut naturaliter carere omni forma. Transitus materiæ à forma ad formam non est tribuendus materiæ appetenti promotionē sui ab ignobiliori ad nobiliorem, sed agentibus naturalibus, vnum corrumpentibus & alterū gignentibus. D. Thomas vbi hoc dicit, magis

gis dicit ad exemplificandum id quod ibi explicat; quam ad probandum hoc ipsum ex professo.

Præter ea quæ obiecta sunt initio posset vlterius argui ex Philos.2.de Cælo vbi probat, vel probare intendit motum corporum Cælestium numquam desiturum. Quia videlicet motus corporum Cælestium est circularis, motus autem circularis non habet contrarium, adeoque numquam desinit. Non sic dici potest de motu recto qui habet sursũ & deorsum, adeoque in contrarium mutatur, dum ex deorsum fit sursum, vt accidit in pila resiliente: aut ex sursum deorsum vt contingit in lapide sursũ proiecto relabēte in caput proiectoris. Ex hac doctrina Philosophi sic arguunt. Motus Cælestis nõ debet nec potest naturaliter desinere; ergo neque corpora Cælestia, ergo corpora cælestia sunt naturaliter incorruptibilia. Probatur prima consequentia: quia implicat motum naturaliter perpetuum esse in subiecto naturaliter non perpetuo; ergo si motus est naturaliter perpetuus etiam subiectum naturaliter perpetuum erit. Antecedens probatur: quia motus nequit esse nisi in subiecto, ergo ad deficientiam subiecti deficit motus; ergo ex necessitate vel potentia qua debet vel potest deficere subiectum, debet vel potest deficere motus.

Resp. circa hoc principium Philosophi multa esse dicenda. Motus Rotæ figuli est motus circularis: motus circularis numquam debet desinere, ergo motus rotæ figuli numquam debet desinere: adeoque impresso semel impetu quo rota voluatur, debet impressor

pressor recedere sccursus rotationis æternæ.

Facile tamen est huic nostræ instantiæ satisfacere; assignãdo disparitatem inter motũ circularem corporis cælestis & motum circularem rotæ figuli. Corpus cæleste mouetur in medio non resistente motui corporis quod mouetur: rota figuli mouetur in medio resistente. Secundò. Corpus cæleste non est graue adeoque per motum ipsius non ascendit neq; descendit graue in medio leuiori: rota figuli est corpus graue, adeoque dũ mouetur ascendit & descendit graue in aere, propterea qui mouet rotam, dum rotat defatigatur, quia rotatione huiusmodi mouet sursum quamuis non per lineam rectam corpus graue, hoc est natura suá tendens deorsum; adeoque motus rotæ potest dici vno modo naturalis, alio modo violentus; naturalis: quia est secundum naturam talis artefacti: violentus quia est contra naturam ligni sursum moueri; quod contingit singulis partibus rotæ successiue, dum illa rotatur: & quia motus proprius artefacti est ab extrinseco, naturalis autem ab intrinseco: propterea rota sibi relicta non voluitur circa axem, sed deorsum ruit motu recto: sicut Statua non progreditur, sed cadit.

Aliud tamen argumentum ex ipso Cælo afferes contra Philosophum. Motus circularis numquam desinet: motus Cometæ est motus circularis, ergo motus Cometæ numquam desinet: sed motus qui numquam desinet subiectum petit incorruptibile, ergo motus Cometæ subiectum habet incorruptibile: & consequenter Cometa est incorruptibilis. Minorem non facile probabis: quamuis multi pro

ti pro vera statim illam accipiant. Vix enim aliquid est circa Cometam magis arduum quam motum ipsius inuenire: sed quidquid sit de veritate ipsius, idem robur habet apud Philosophum. Sed omissis instantijs.

Respondendum est in forma cum distinctione: motus circularis numquam desinet cum constantia subiecti seu corporis quod mouetur: omitte; sine constantia talis corporis: nega Motus circularis non desinet vel per motum oppositum, sicut desinit motus sursum in lapide per relapsum eiusdem, vel per quietem corporis in quo est, sicut motus deorsum in lapide, quando attigit centrum: sed per destructionem corporis in quo recipitur sicut cessat motus Cometæ quicunque ille sit: qui durante Cometa durat, pereunte perit. Huiusmodi perpetuitatem in motu cælestium corporum admittere oportet, quæ videlicet tamdiu moueantur quamdiu sunt.

Immo videtur euidens & corpora ipsa cælestia & motum eorumdem esse ex natura rei perpetua simpliciter, nec desitura nisi eo iubenre cuius ad nutum mouentur: quando videlicet Cæli calore liquescent, & tota sublunaris natura igne consumetur. Hoc tamen non probat corpora huiusmodi esse naturaliter incorruptibilia: sed solum naturā ita esse dispositam in suis partibus secundum locum; vt cælestibus corporibus secundum motus naturæ ordinatos nequeant applicari agentia à quibus absumantur: sicut v. g. ignis qui nūc est in Persia numquam me comburet; quamuis & ipse sit naturaliter combustiuus, & ego combustibilis.

Ratio est: quia generationes & corruptiones

tiones rerum sunt ex natura rei perpetuæ: ad has autem concurrunt per modum causarum vniuersalium corpora cælestia: concurrunt, inquam, applicando per motum circularem varios influxus prout naturæ ordo requirit, puta motus Solis applicat modo plus modo minus caloris prout requiritur ad hoc vt granum frumenti quod in terram cecidit modo marcescat, modo erumpat in herbam, modo adolescat in spicam, & sic de cæteris. Fundatur hæc generationum & corruptionum perpetuitas in hoc quod alibi sæpe diximus, videlicet quod generatio vnius sit corruptio alterius & è conuerso; vnde fit, vt nihil umquam intereat, quin aliquid in locum ipsius Natura substituat. Quod quamdiu fiet numquam tota interibit. Hinc habes rationem philosophicam cur impossibile sit scire finem mundi. Hic enim est in voluntate omnino arbitraria Dei, vnde dicitur: *non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate.* Vnde si consulas Mathematicum quando & quanta erit Eclipsis Solis, respondebit & recte & assecuranter fore die 17. Febr. hora 18. cum dimidia & tribus minutis, eamq. tantam & talem vt tertiam Solis partem occupet. Et de hac re omnis Mathematicus habet euidentiam. Si autem quæras ab eodem quando desinet Cælum moueri, tuam interrogationem ridebit, cum in ipso Cælo videat rationem cur moueatur: nullam rationem agnoscat cur umquam quiescat: & reipsa non erit vlla ratio præter voluntatem facientis. Propterea aiunt mundum desiturum per miraculum quia tunc res negabit Deus exi-

gentiæ

gentiæ causarum secundarum, petentium vlterius propagari saltem secundum speciem sui.

ARTICVLVS IV.

An Cæli sint animati.

MOueri Cælos ab intrinseco duplex Philosophorum classis affirmat. Prima est eorum, qui Cęlos putant esse animatos. Secunda eorum qui quamuis animam Cælo negent dant tamen illi principium intrinsecum motus: neq. enim ad hoc vt aliquid moueatur ab intrinseco necesse est esse animatum. Ignis ab intrinseco sursum mouetur, lapis deorsum: cum nec ignis nec lapis sit animatus. Vbi aduerte obiter discrimen inter motum quo mouet se animal; & motum quo mouetur lapis. Vtrumq. rectè dixeris moueri ab intrinseco: non rectè dixeris vtrumque mouere se. De animali rectè dixeris mouet se: non autem de lapide.

Qui dixerunt Cælum esse animatum dixerunt consequenter Cælum mouere se. Esse autem animatum ea potissimum ratione persuadere conantur quod nequeat efficaciter probari oppositum. Pręterea corpora cęlestia à Platone & Aristotele dicuntur passim nobiliora sublunaribus: sed multa ex sublunaribus esse animata est certum & euidens; ergo ipsa etiam corpora cælestia sunt animata. Consequentia probatur: quia videtur notum ex terminis quodlibet non viuens esse ignobilius quolibet viuente. Igitur excellentia cælestium corporum supra subluna-

naria stare nequit cum carentia vitę in ijsdem corporibus.

Tertio non solum videntur esse animati Cæli, sed insuper videntur esse sapientes. Probatur hoc: quia secundum Philosophum: ordinare est sapientis: cæli autem ordinant hęc inferriora; ergo Cæli non solum viuunt sed etiam sapiunt. Minor probatur: quia totus ordo naturę sublunaris debetur cęlorum influxibus; qui si impedirentur, deordinaretur natura. Vlterius motus ipse cælorum est ordinatissimus & per hoc quod sit in se ordinatus ordinat hæc inferiora, adeoq. duplicē in his inferioribus ordinationē meditari posses, vnam qua ordinantur in se, alteram qua ordinantur in causa: vtraq. autem videtur monstrare sapientiam causæ, cuius est rem ad extra ponendam prius ordinare in se, & postea extra facere ordinate. Explicatur hoc cum exemplo Pictoris, tum exemplo Architecti. Hic priusquam domum ædificet, adeoq. ita ordinet inter se lapides, vt exurgant & aptentur in ædificium, ordinat in seipso eosdem lapides; qui propterea dicuntur prius ordinari in esse intentionali, quod habent in anima Architecti, quam in esse physico & reali. Hinc dicitur Architectus facere prius domum in anima, quam extra. Ille vero priusquam disponat colores in telā, eosdem disponit in anima, adeoq. in ipsis etiam coloribus præter ordinationem in re, habes ordinationem in mente pingentis.

Quarto. Corpora celestia dicuntur causæ vniuersales rerum inferiorum: inter res autē inferiores multæ sunt quæ viuunt, ergo etiam corpora cælestia viuunt. Maior est cer-

tà; vnde eſt quod ait Philoſophus *Sol & homo generant hominem*, ex quo patet cæleſtia corpora eſſe cauſas rerum etiam animatarum. Probatur autē conſequentiā quia in cauſa debet præcontineri perfectio, quæ eſt in effectu: cauſa enim dat effectui quidquid eſt in effectu: ſed in effectu eſt perfectio animati; ergo cauſa dat effectui perfectionem animati: ſi autem dat etiam habet: iuxta illud & apud. Philoſophos & apud Legiſtas receptum: *nemo dat quod non habet*.

Confirmatur hoc ipſum, & promouetur ex doctrina D. Thomæ. Dicit enim Doctor Angelicus cauſam principalem eorum viuentium quæ gignuntur ex putri eſſe còrpora cæleſtia: ſed cauſa principalis debet continere vel vniuoce, vel æquiuoce totam perfectionem effectus; ergo corpora Cæleſtia debent continere vel vniuoce vel æquiuoce totam perfectionem viuentium quæ gignuntur ex putri. Vel contineāt ęquiuoce vel vniuoce, ſunt viuentia; ergo corpora cæleſtia ſunt viuentia. Minor ſubſumpta probatur: quia continere vniuoce eſt eſſe eiuſdem ſpeciei cum perfectione contenta: implicat autem non viuens eſſe eiuſdem ſpeciei cum viuente. Continere æquiuoce eſt eſſe perfectionis altioris, adeoq. corpora cæleſtia debent eſſe maioris perfectionis quam viuentia, quę gignuntur ex putri: non viuentia autem nequeunt eſſe perfectiora viuentibus.

His addi poſſet illud Scripturæ: *qui fecit Cælos in intellectu*. Quibus verbis videtur innui Cælos non ſolum anima ſed intelligente anima preditos eſſe.

Hanc controuersiam vt resoluas notandú est non eadem probabilitate sustineri posse Cælos esse animatos, qua sustineturCælos mó ueri ab intrinseco. Hæc enim positio: *cælũ lum est animatum*, est riducula. Hæc alia: *Cælum mouetur ab intrinseco* est probabilis. Hanc esse probabilem ostendemus, priusquã eos repellamus qui inepte putarunt Cælum esse animatum. Prima ratio suadens moueri ab intrinseco corpora cæléstia est perpetuitas & necessitas talis motus ad conseruationem naturæ sensibilis. Est enim probabile quod quemadmodum grauibus est innatum principium ad descensum, leuibus ad ascensum; sic etiam corporibus cęlestibus innatum sit principium motus, quo circulariter mouentur. Porro principium illud est æque in bonum naturæ ac principium aliorum motuũ vt patet ex dictis; neq. enim magis exigit natura grauia ferri deorsum, leuia sursum, quam Solem & Lunam aliaq. huiusmodi circumagi.

Atque hic obiter nota nos de Sole & Luna alijsq. planetis hic loqui tamquam de causis vniuersalibus istorum inferiorum. Cum enim sint causæ naturales eorum quę fiunt in mundo sublunari, videntur habere à natura quidquid requiritur vt fungantur munere Causarum: ad hoc autem requiritur vt moueantur in orbem, habent igitur à natura principium quo mouentur in orbem.

Neq. obstat quod omnis motus in ijs quæ mouentur naturaliter & non viuunt sit motus sursum vel deorsum. Nam vel hoc ponitur pro principio vniuersali; itaut extendatur tam ad motum Cęlestium quam ad

mo-

motum sublunarium; & principium hoc nihil valet, quia petit principium. Est enim positio: quod quemadmodum ex sublunaribus alia sursum alia deorsum feruntur, ita Cælestia mouentur in orbem, omnia autem ab intrinseco. Vel principium hoc est circa sublunaria dumtaxat, & & à sublunaribus arguitur ad Calestia: & tunc dupliciter peccatur; Primo dum assumitur in sublunaribus nihil moueri ab intrinseco inter inanimata nisi vel sursum, vel deorsum. Multi enim alios motus naturales recognoscunt, qualis est v. g. motus tractionis, qui fit veluti per diametrum quadrati: & huiusmodi motum aiunt videre se in Cometis etiam sublunaribus. Secundo peccant in eo quod à motibus quibusdam arguunt ad omnem, decepti eo argumento, quo per inductionem probatur à bestijs, nos etiam esse bestias. Finge enim equum philosophari circa te: en ipsius ratiocinium. Et asinus est bestia, & Rana est bestia, & Elephas &c. & ego sum bestia: ergo etiam homo est bestia. Ecce argumentum ab inductione: nec vllo argumento ab inductione, magis concluditur.

Nos autem non ab inductione sed ab identitate rationis per motum lapidis deorsum, ignis vero sursum concludimus Cçlestia corpora moueri in orbem æque ab intrinseco ac illa alia: quæ sursum feruntur & deorsum.

Confirmatur hoc nostrum ratiocinium per doctrinam Doctoris Angelici, qui grauia & leuia moueri dicit ab auctore naturæ ad sua centra sicut sagitta mouetur à Sagittario ad suum scopum. Mouetur autem sa-

gitta per impetum impressum à Sagittario hanc dirigente ad scopum, igitur & graue deorsum, & leue sursum mouetur ab auctore naturæ per impetum vtriq. inditum, à dirigente alterum sursum, alterum vero deorsum; sicut autem auctor naturæ vni impetũ quo deorsum, alteri vero impetum quo sursum moueatur, indidit: cur non etiam corporibus cœlestibus impetũ indiderit quo moueantur in orbem?

Ea quæ contra huiusmodi motum obijci possunt, audiemus sequenti articulo. Iam enim expedienda est altera positio: qua statuimus Cælum non esse animatum.

Omnis anima est vel vegetatiua, vel sensitiua vel intellectiua. Nulla ex his animat Cælum, ergo Cælum non est animatum. Maior continet diuisionem animæ adæquatam Si enim Aduersarius velit aliquod aliud formę genus esse animam controuersia erit de nomine: & eodem iure afferes lapidem esse animatum, quo hic asserit animatũ esse Solem aut quodlibet aliud ex cælestibus Minor probatur quia in Cælo nullum est indicium neque vegetatiuæ, neque sensitiuę, neq. intellectiuæ: stultum est autem ibi animam ponere vbi nullum est animæ indicium. Vnde argumentum primo loco propositum pro anima cælesti laborat in supposito: non enim ibi ponenda est anima, vbi non probatur efficaciter eam nõ esse; sed potius ibi neganda est anima, vbi non probatur efficaciter adesse.

Quod si ea omnia esse probarentur, quæ non probantur, efficaciter non esse, quid non liceret affirmare Proba efficaciter hac

hora

horè Turcam non saltare, & alia huiusmodi infinita. An propterea est certa positio: Turca saltat; & aliæ huiusmodi infinitæ.

Porro non esse indicium in Cælo vllius animæ apparet: quia nullum est argumentũ vegetationis, sensationis intellectionis. Quis enim dicat Cælum nutriri, augmentari, sentire? Cum potius ex ipsius constructione appareat constare partibus omnino homogeneis sine vllo prorsus indicio organizationis requisitæ ad functiones vitales. Ipsa autem vniformitas motus quo corpora cælestia mouentur perpetuo non est inditiũ quod moueantur ab anima intelligente, quæ ipsa animet; nam anima intelligens non vniformiter mouet, cum sit libera. Motus autẽ Cæli est ita Cælo necessarius vt nullum sit indicium ipsum sic moueri, quia vult: vnde ordo ille inuariabilis quo mouentur Cæli adeo non probat Cælos esse sapientes, vt probet necessario moueri vel à forma determinata ad vnum, quo pacto mouentur mobilia inanimata, vel ab aliquo mouente extrinseco, sicut mouetur rota figuli.

Ex his patet ad ea quę initio proponuntur. Ad primum retorquetur. Non probatur vllo argumento non solum efficaci, sed neque probabili Cęlos esse animatos, ergo stulte asseritur esse animatos.

Ad aliud de perfectione dictum est alibi negando corpora cælestia perfectiora esse simpliciter & ex toto genere quam sublunaria.

Ad illud de causis Vniuersalibus dic, ita esse causas vniuersales vt non sint causæ adęquatæ istorum sublunarium. Non autem est

de ratione cauſę partialis continere totam perfectionem, nec vniuoce nec æquiuoce, quę eſt in effectu. Ad confirmationem. Verum eſt Doctorem Angelicum ponere pro cauſa principali genitorum ex putri corpora cæleſtia: ſed vel nomine cauſæ principalis intelligit cauſam applicatiuam agentis ad paſſũ: vel in cauſa principali non exigit tantum perfectionis quantum eſt in effectu. Cauſa principalis ſi idem eſt apud ipſum ac cauſa applicans actiua paſſiuis; poteſt Cælum dici cauſa principalis eorum, quæ gignũtur ex putri, vtpote applicans per motum ſemina eorum quę giguntur: puta murium, ſerpentium, ranarum; materiæ aptæ per huiuſmodi ſemina animari in vermes, ranas & mures. Quæ omnia alibi ex profeſſo tractabuntur. Quod autem ſi ponat Cælum pro cauſa principali huiuſmodi effectuum nõ exigat in cauſa principali tantum perfectionis, quantum eſt in effectu manifeſtum eſt: quia eſt apud D. Thomam veluti primum principiũ: quodlibet viuens perfectius eſſe quolibet non viuente.

Ad alia quæ naturali ratione nituntur patet ex dictis. Ad illud de ſcriptura dic ibi commendari non intellectum quo cæli intelligant; ſed intellectum & ſapientiam eius qui Cælos condidit Dicitur enim Deus feciſſe Cælos & omnia in intellectu, quia ſapienter fecit omnia.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Audiuntur rationes contra motum ab intrinseco.

ARticulo superiori id vnum fuit nobis propositum vt Ostenderemus Cælos non esse animatos. Eosdem autem moueri ab intrinseco prababile esse ibidem statuimus. Contra tamen.

Obijcitur primo Cæli mouentur ab intelligentijs, ergo Cæli non mouentur ab intrinseco. Probatur antecedens tum auctoritate scripturæ, tum ratione. Scriptura Dei maiestatem describens dicit: coram quo curuantur qui portant orbem: dantur igitur aliqui qui portant orbem; igitur orbes mouentur ab extrinseco, feranturq. circulariter ab intelligentia assistente. Probatur hoc idem ex consensu Patrum, qui vnanimiter motum corporum cælestium tribuunt intelligentiæ assistenti; quam aiunt ita mouere Cælum sicut equus mouetur à sessore, currus ab auriga, &c. Probatur denique ratione: quia motus corporum cælestium sunt implicatissimi vt patet ex Systemate à nobis tradito, in quo non omnes planetæ sunt cōcentrici. Nam centum Lunę & Solis, Iouis & Saturni est centrum mundi circa quod voluntur. Ipse autem Sol est centrum Mercuris Veneris & Martis. Adde quod planetę ipsi dissimili velocitate feruntur. Motus autem implicati & non vniformes longe congruentius tribuuntur motori extrinseco & intelligenti, quam qualitati innatę. Immo ne-

queunt congruenter tribui alteri quam intelligenti, sicut v.g. motus Statuarij aut cuiuslibet alterius artificis non tribuitur instrumento quod mouet, sed ipsi Artifici. De hoc motu nō vniformi planetarum multa habes apud Ricciolium.

Dicendum est probabilissimum esse quod Cæli moueantur ab extrinseco hoc est ab Intelligentia assistente. Hanc intelligentiam aliqui ex veteribus Cęli animā appellarūt. Ita alicubi loquitur Philosophus. Plato autem & Platonici fere vbicunq. de Cęlorum motu loquntur. Non eodem tamen sensu loquitur Philosophus & Plato; Plato enim sic animari putat Cęlum ab intelligentia; sicut corpus humanum animatur ab anima rationali: vtrumq. tamquam à forma assistente. In sensu autem Philosophi corpus humanum animatur ab anima rationali, tamquam a forma informante; Cęlum autem non habet intelligentiam pro anima nisi metaphoricè: sicut nauis dicitur habere pro anima Gubernatorem: exercitus Imperatorem.

Hęc sententia de motu Cęlorum ab intelligentia est communis & alteri, quam supra diximus esse probabilem, pręferenda præcipue ob auctoritatem Sapientum, & ob difformitatem illam motuum, quam in planetis obseruant rerum Cęlestium peritiores.

Qui tamen oppositam tueri volet, habet in articulo præcedenti vnde satisfaciat argumentis hic propositis.

Ad illud de scripturā facile est dicere nō esse ibi sermonem de ijs qui rotant, sed qui portant orbem, adeoque eodem argumento

g pro-

probari posse præter rotatores suos, habere etiam orbem vniuersum suos portatores, quod est ineptum. Per eos qui portant orbem poteris eos intelligere, qui in orbe sunt primi potentatus, adeoq. inter omnes creaturas primatum tenent: qui tamen coram Deo nihil sunt, & ideo curuantur hoc est agnoscunt se præ Deo minus esse quam exigua arena præ toto orbe terrarum, & vel guttula præ toto oceano,

Ad auctoritatem Patrum & Sapientum dic esse etiam Sapientes qui oppositum censuerunt.

Ad difformitatem motus dic hoc ipsum non ita constare vt inter se non certent Astronomi & adhuc sub iudice lis sit.

QVAESTIO VLTIMA.

De æternitate mundi.

ARTICVLVS I.

Mundus potuit esse ab æterno.

MVndum esse ab æterno & duraturum æternum existimauit Philosophus, & errauit: Deus enim in principio creauit Cælum & terram. Controuersia igitur inter eos qui credunt Scripturæ, non est de facto sed de possibili. In hac controuersia licet vnicuiq. per religionem sentire quid velit: nec enim minus Catholici sunt qui putant potuisse mundum esse ab æterno, quam qui secus, & inter præcipua Catholicæ religio-

nis Columina fuere & sunt quibus pro indubitato est potuisse mundum esse ab æterno.

Augustinus vbi contra eos disputat qui Mundum putant fuisse ab ęterno, non negat immo supponit potuisse. En tibi argumentpm quod in fauorem æternitatis sibi proponit nomine Philosophi gentilis. Vel Deus potuit creare Mundum & non creauit cum posset: vel non potuit: vtrumq. Deo repugnat, ergo, &c. Minor probatur: quia si voluit, sed non potuit: Deus est impotens: est enim impotentiæ non posse quod velis; Si potuit, sed noluit; fuit inuidus: est enim inuidiæ nòn facere alteri bonum quod, potes, sine præiudicio tuæ fælicitatis. En responsionem Augustini. Deus noluit etiam cum posset: nec fuit impotens per hoc quod non posset, nec inuidus per hoc quod etiam potens nollet, sed creando in tempore ostendere voluit, quam liberaliter daret id quod dat, & quam non indigeat ijs quæ creauit qui per totam ęternitatem æque Deus & cōsequenter ęque felix fuit sine illis, ac fuisset cum illis. In hac responsione vides non supponi ab Augustino impossibile mundum fuisse ab ęterno, quandoquidem libertati diuinæ tribuit quod non fuerit. His positis explicanda est, & stabilienda positio quam habes, pro titulo.

Hæc propositio. Mundus potuit esse ab æterno potest facere duplicem sensum. Primus sensus est potuisse mundum esse ante quodlibet instans assignabile: seu nullum esse instans cogitabile, ante quod mundus non potuerit esse. Secundus sensus est mundum.

dum posse verificare nunc: *Fuit ab æterno*, per hoc quo reipsa æternum durauerit. In primo sensu ly *Ab æterno* sumitur syncategorematice, in secundo sumitur categorematice. In primo sensu intelligenda est conclusio posita. De secundo videbitur postea.

Probatur autem conclusio posita, quia in quolibet instanti Deus creauit mundum, ita creauit illum, vt potuerit creare ante; adeoq. quodlibet instans, quod reipsa fuit primum potuit esse non primum. Hoc est potuisse esse ab æterno syncategorematice; ergo mundus potuit esse ab æterno syncategorematice. Hoc eodem modo dicitur ęternum duraturus, seu posse in æternū durare, quia vg. in nullo instanti destruetur, in quo nō possit cōseruari; adeoq. quandoumq. destruetur; ita destruetur, vt verū sit: posset durare vlterius. Sicut .n. volentis fuit creare potius quando creauit, quā mille annis antea; ità volentis destruere, quando destruit potius quam mille annis postea.

Est igitur verum mundum potuisse esse ab æterno; sicut verum est posse in æternum durare. Quia quemadmodum per hoc dicitur posse in æternum durare, quod possit durare post quodlibet instans assignabile: ita dicetur potuisse esse ab æterno, per hoc quod potuerit esse ante quodlibet instans assignabile. Non tamen est verum mundum fuisse ab æterno, sicut verum est creaturam futuram in æternum. Quia non quemadmodum anima erit post quodlibet instans assignabile, ita mundus fuit ante quodlibet instans assignabile.

Dices: Non est assignabile vllum instans,

in quo non fuerit mundus, ergo mundus fuit in quolibet instanti assignabili. Antecedens probatur: quia implicat ante mundũ, seu ante omnem creaturam fuisse aliquam creaturam: sed quodlibet instans est aliqua creatura; ergo implicat ante omnem creaturam fuisse aliquod instans.

Resp. distinguendo antecedens: non fuit vllum instans realiter, & reale: concedo, possibiliter, aut imaginarium: nego. Ante mundum non fuit vllum tempus; quia ante omnem creaturam non fuit vlla creatura. Vnde quærenti quid Deus faceret antequam quidquam faceret, fidenter respondit Augustinus: nihil faciebat: & vtinam sic omnia scirem, sicut scio, quod Deus antequam quidquam faceret, nihil faciebat. Si autem nihil faciebat, nec faciebat tempus, & consequenter antequam quidquam faceret non erat tempus.

Instabis: Deus est ante mundum, ergo ante mundum fuit tempus. Probatur consequentia; quia si Deus est ante mundum, præcedit tempore mundum; non enim est ante, pura anterioritate causæ. Nam quod est ante aliud pura anterioritate causæ habet illud aliud sibi coæuum, vt patet, & in Sole habente coæuam lucem, & in pede coæuum habente vestigium.

Resp. concesso antecedenti: negando consequentiam. Deus mundum præcedit non solùm natura, sed æternitate; quia ita semper est, vt sit impossibile ipsum ante fuisse. Mundus autem est in tempore, & tempus ipsum est, ita vt potuerit esse ante. Absorbet igitur Deus æternitate sua tempus non so-

lùm

lum quod est, sed quod potuit esse per modum mensuræ supereminentis, & incommensurabiliter supercontinentis quodlibet mensurabile. Mundus autem ita durauit, vt durare potuerit tempore duplo maiori: quia pro quinquies mille annis, qui fluxerunt hactenus à constitutione mundi; potuit fieri, vt iam decies, & centies, & millies mille fluxissent.

ARTICVLVS II.

Mundus non potuit esse ab æterno.

IN quo sensu accipienda sit hæc secunda conclusio dictum est supra: ità videlicet, vt in hac, vel qualibet alia temporis differentia sit necessariò falsum: *Mundus æternum fleit, aut durauit.* Et in hoc sensu fit quæstio, an mundus esse potuerit ab æterno. Vbi aduerte differentiam inter has duas propositiones Creatura potest in æternum durare: &: Creatura in æternum durabit. De hoc mundo verum est: In æternum potest durare: falsum est: in æternum durabit. De anima rationali, de homine, de Angelo verum est vtrumq. nam & possunt in æternum durare; & in æternum durabunt.

Probatur autem conclusio primo ex dictis in tractatu de infinito. Implicat infinitum categorematicum, tam in quantitate permanenti, quàm in successiua: sed si mundus esset ab æterno daretur infinitum categorematicum, saltem in quantitate successiua, aut etiam tam in successiua, quàm in permanenti; ergo nequit dari mundus ab æterno.

no. Quod daretur infinitum categorematicum in quantitate successiua, probatur: quia ab hac die retrocedendo per durationem mũdi essent assignabiles dies non tot quin plures, adeoque partes non tot quin plures in tempore elapso: non communicantes æquales vni certæ, & determinatæ magnitudinis. Hoc autem est dari infinitum categorematicum in quantitate successiua. Quod etiam in permanenti, probatur: quia non implicat coexistere mundo aliquam magnitudinem, cui singulis diebus factum sit additamẽtum vnius palmi; hoc autem facit quantitatem simpliciter infinitam; ergo &c. Explicatur hoc. Linea cui per mille annos, singulis annis addita sit longitudo palmaris est linea mille palmorum: & cui per annos centies mille, singulis annis additus sit vnus palmus, est linea palmorum centies mille, & sic in infinitum. Igitur linea, cui per annos infinitos datus sit annis singulis vnus palmus, est linea palmorum infinitorum. Hoc autẽ ita contingere non implicat, non implicante multitudine annorum infinita.

Dices: infinitum categorematicum est totum actu: etiam si mundus esset ab æterno duratio mundi numquam esset tota actu; ergo etiam si mundus esset ab æterno, non daretur infinitum categorematicum. Maior probatur: quia discrimen inter infinitum categorematicum, & syncategorematicum est quod hoc sit partim actu, & partim potẽtia, illud verò sit totum actu. Minor autem probatur: quia duratio mundi est successiua, successiuum autem non est totum simul, sed in eo pars est post partem.

Resp.

Resp. nos non definuisse infinitum categorematicum: id quod est totum actu: vt patet ex dictis. Si enim ad rationem infiniti requireretur coexistentia partium constituentium infinitum, inepte quæreretur, an sit possibile infinitum in quantitate successiua. Infinitum in quantitate est id, cuius semper aliquid extra est accipere, hoc est, quod diuisibile est in partes non tot quin plures æquales vni certæ, non communicantes. In permanentibus partes huiusmodi sunt simul vel in actu, vel in potentia, in fluentibus, seu successiuis vna est post aliam. Et quia si mũdus esset ab æterno essent in duratione ipsius assignabiles anni non tot quin plures, de quibus omnibus dici posset actu fuisse; propterea in huiusmodi duratione esset vera infinitas. In forma ad argumentum nega maiorem. Ad cætera patet ex dictis.

Probatur secunda conclusio. Datur necessitas metaphysica, vt quandocumq. creatus sit Mundus potuerit ante creari; ergo impossibile est Mundum fuisse æternum, accipiendo ly *æternum* categorematice. Probatur consequ. quia si creatus in instanti *B* potuit esse ante; puta in instanti *A*; potuit ante æternitatem ipsius esse instans *A*. Si autem potuit ante æternitatem ipsius esse instans *A*. datur æternitas vtrinq. clausa. Nam & illud instans *A*, & instans præsens sunt duo extrema æternitatis ipsius. Aeternitatem autem vtrinque clausam repugnare patet ex ijs, quæ diximus de infinito vtrinque terminato. Datur igitur necessitas metaphysica, vt. æternitas illa, qua Mundus dicitur potuisse esse ab æterno sit æternitas syncategorematica.

Sit-

Simili ratiocinio ostendes ex necessitate, quod æternitas à parte post sit æternitas syncategorematica deduci impossibilitatem, quod æternitas à parte post sit æternitas categorematica. De conceptu quidditatiuo æternitatis à parte post, qua videlicet erimus in æternum, vel miseri, vel beati: est vt post quemlibet annum assignabilem sit futurus alius annus, ergo est de conceptu ipsius, vt non possit assignari vlla collectio annorum; de qua dici possit: hæc est æternitas, qua æterni sumus, seu qua æternum duraturi sumus. Si autem implicat collectio huiusmodi eo ipso implicat æternitas categorematica; ergo &c.

Dices: Ante creationem mundi, in quocumque tandem instanti creetur, implicat fuisse vllum instans; ergo male assignatur instans possibile ante creationem mūdi, cum instante præsenti pro duobus extremis durationis mundi. Ergo etiam si illa duratio sit æterna; non habetur per prædictum instans & instans præsens, æternitas clausa vtrinq; Probatur antecedens ex dictis. Implicat ante omnem creaturam creari aliquā creaturā; ergo implicat instās possibile ante omnē durationem creatā; & consequenter qui claudit omnem durationem creatam ex vna parte per instans præsens, & ex altera per instans possibile, claudit durationem creatam inter chimeram, & instans; si autem claudit per chimeram: euadet.

Resp. hoc ratiocinium laborare in æquiuoco. Hæc propositio: *Ante omnem creaturam implicat fuisse aliquam creaturam*, potest facere duplicem sensum, Primus est, quod

quòd potuerit accidere esse aliquam creaturam, itaut verum sit: *Est aliqua creatura, & nulla est creatura.* Et hic sensus est manifestè ineptus, & falsus. Secundus sensus est: *Hæc ipsa creatura, quæ primo fuit in instanti B potuit esse ante instans B, putà in instanti A, & hoc ipsum instans A, quod est primum potuit esse non primũ, per hoc quod ante ipsum fuissent mille alia instantia.* In hoc secundo sensu verum est Mundum potuisse esse antequam fuit; videlicet non in composito cum primo fuisse, quando de facto fuit: quod implicat in terminis, sed in sensu diuiso. Ex his patet ad argumentum. In forma: nega antecedens. Ad reliqua vtere distinctione iam data.

His positis in quocumq. instanti creatus sit mundus finge creatum fuisse, vt potuit, in instanti antecedenti; vel si vis cuicumq. durationi quam durauerit mundus finge addi à parte ante vnum instans. Si duratio illa fuit æterna; per additionem huius instantis non desinit esse æterna, & extra æternitatem illam est illud instans, quod addis. Igitur illud instans ex vna parte, & instans præsens ex altera claudunt vtrinque istam æternitatem.

Confirmatur doctrina proposita ostendendo necessitatem temporis ante creationem cuiuslibet creaturæ, adeoq. quod in aliquo possibili tempore Deus præcedat creaturam; quia omnis creatura necessario est ex nihilo: oportet igitur vt præcesserit possibiliter aliquod instans, in quo cum esset possibilis, non tamen erat. Probatur hoc, quia si esse ex nihilo habetur sufficienter per hoc, quod ante ip-

te ipsam nihil fuerit de ipsa: etiam Deus dici potest esse ex nihilo: nam ante Deum nihil fuit de Deo: oportet igitur quod ante creaturam ita nihil fuerit de ipsa, vt potuerit esse; adeoq. vt præcesserit necessario Deus suæm quamlibet creaturam in ratione ducentis; vt patebit infra.

Dices: etiam instans *B* est ex nihilo: instans *B* nō potuit esse ante hoc tempus imaginarium; ergo instans *B* non fuit possibile antequam esset. Minor probatur: quia instās *B* est essentialiter affixum huic tempori imaginario, adeoq. impotens existere non existēte hoc tempore imaginatio.

Resp. transmissis maiori, & minori: negando consequentiam. Hoc ipsum instans *B* quod nequit esse, nisi in hoc nunc imaginario, est ab æterno possibile, est possibile antequam sit; & necessariò præceditur ab infinitis alijs instantibus, vel realibus, vel imaginarijs. Finge hoc instans esse millesimum inter instantiá de facto creata. Hoc posito habet quidem necessitatem non existendi, nisi post illa nongenta nonaginta nouem, quæ ante fluxerunt: non tamen habet necessitatem, quod illa eadem realiter fluxerint; neque vt sola illa realiter fluxerint; contingere potuit, vt non esset millesimum, sed primum, vel millionesimum. Si foret primum non realiter, sed imaginariè, & possibiliter fluxissent antecedentia, si foret millionesimum, non solùm possibiliter, & imaginarie, vt de facto contigit; sed realiter, & physice fluxissent illa omnia, quæ numerum millionesimum constant. Hæc omnia patebunt clariùs ex dicendis.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

OBijcitur primo auctoritas Augustini relati à nobis initio huius quæstionis: videtur enim ibi supponere Augustinus fuisse in libertate Dei creare, vel non creare Mundum ab æterno; quo posito licet sic argumentari. Deus fuit liber ad creandum, vel non creandum Mundum ab æterno; ergo libertati diuinæ tribuitur, quod Mundus non fuerit ab æterno: quod autem libertati diuinæ tribuitur, ita tribuitur vt tribui possit oppositum; ergo eidem libertati tribui potuit, quod Mundus fuisset ab æterno.

Resp. Augustinum non disputare ibi an Mundus potuerit vel non potuerit esse ab æterno, sed respondere Philosophis gentilibus probare conantibus Mundum de facto fuisse ab æterno. Ita autem dissoluit illorum argumenta vt non litiget de possibilitate. Immo ex hac ipsa responsione Augustini posset quis ratiocinari pro nostra sententia. Deus creauit Mundum in tempore vt ostenderet se ex pura liberalitate creare, ergo non potuit creare nisi in tempore. Antecedens ostensum est initio quæstionis: consequentia probatur: quia debuit ita creare, ex suppositione quod crearet, vt ostenderet se liberaliter creare: non potuit autem aliter quam debuit, sed ostendit se liberaliter creare dum ostendit se &c. tota antecedenti æternitate æque beatum fuisse sine illo ac cum illo; adeoque se non ex indigentia alicuius boni creasse; debuit

igitur potuisse creare antequam creauit, & quandocunque creauit, ita creasse, vt ostenderet potuisse se quolibet ante assignabili tempore, creare.

Ad argumentum in forma nega esse in libertate Dei creasse vel non creasse Mundum ab æterno.

Obijcitur secundò. Mundus contingenter est in tempore; ergo Mundus potuit esse ab æterno. Probatur consequentia quia si contingenter est in tempore; est indifferens vt sit vel nō sit in tempore; sed si est ita indifferens est indifferens vt sit vel in tempore, vel ab æterno; ergo si contingenter est in tempore, potuit esse ab ęterno.

Resp. concesso ant. neg. conseq. Ad probationem concessa maiori, nega minorē. Est indifferens ad esse vel non esse in tempore per hoc præcise quod sit indifferens ad esse & nō esse. Aliud autem est esse indifferens ad esse & non esse; aliud ad esse in tempore, vel esse ab æterno. Quia tamen argumentum procedit sine malitia, & asserit Mundum esse indifferentem etiam in hypothesi essendi, esse vel non esse in tempore: siue: creaturam etiam in hypothesi essendi, contingenter esse in tempore.

Resp. secundò: negando antec. Mundus ex suppositione quod sit non contingenter, sed necessario est in tempore: quod ijsdem rationibus euincitur, quibus euincitur non potuisse esse ab æterno.

Obijcitur tertio. Potentia libera creandi Mundum est æterna; ergo mundus potuit esse ab æterno. Probatur consequentia: quia numquam datur potentia libera completa ad

aliquem

aliquem effectum quin eo ipso dari possit talis effectus; ergo si potentia adæquata creandi mundum est æterna, Mundus ipse potuit esse æternus.

Hoc argumentum posset totum concedi in fauorem primæ conclusionis. *Hæc* propositio: numquam datur potentia adæquata ad vllum effectum quin dari possit talis effectus: bene intelligẽtibus est manifesta. Facit enim hunc sensum: *nullum est instans assignabile in quo detur potentia adæquata, & non possit dari effectus*: quod est verissimum. Si enim à primo instanti in quo Mundus creatus est per infinitum recurras in tota diuina æternitate, nullum inuenies instans in quo non potuerit esse Mundus; quamuis ante quodlibet instans inuenturus sis aliud instãs: immo per hoc ipsum quod ante quodlibet instans inuenturus sis aliud instans in quo esse potuerit Mundus; recte probasti superius implicare æternitatem categorematicam Mundi.

Atque hic aduerte nos de illo *numquam* idem omnino philosophari, quod philosophati sumus de *omne* & alijs huiusmodi vbi de infinito. Dictum est autem ibi quod si li *omne* sumitur collectiue propositio est de subiecto non supponente. Dicitur hic idem omnino si li *numquam* accipitur collectiue. Quemadmodum enim non est accipere omnes Angelos possibiles aut omnes dies futuros per totam æternitatem per modum vnius collectionis, ita non est accipere omnia instantia possibilia intra æternitatem diuinam antecedentia Mundum per modũ vnius collectionis. Iuxta hanc eandem doctrinam solues

ues hoc aliud: siue potius hoc alio modo propositum argumentum. Quotiescunque datur potentia adæquata ad aliquem effectū potest dari talis effectus: sed ab æterno datur potentia adęquata ad Mundum: ergo ab ęterno potest dari Mundus. Totum hoc argumentum fundatur in li *quotiescunque* quod non potest recte accipi nisi distributiue, adeoque facit hunc sensum: in quolibet instanti detur potentia adęquata ad effectum dari potest effectus: sed in quolibet instanti intra æternitatem assignabili, datur causa adæquata Mundi; ergo in quolibet instanti intra totam æternitatem assignabili potest dari Mundus. Quod totum est verum. Qui igitur argumentum propositum sic resoluere potest, totum concedat. Qui non potest det responsionem communem, videlicet concessa maiori, distinguendo minorem: ab ęterno datur potentia adęquata ad mundum in tempore: concedo; ad Mundum ab ęterno: nego minorem & consequentiam. Hoc eodem modo ad obiectionem propositam.

Respondetur cum distinctione potentia creatiua mundi ab æterno, est æterna: nego antecedens, & suppositum antecedentis: creatiua mundi in tempore, est æterna: concedo antecedens & nego consequentiam. Solet hoc explicari per potentiam, quæ hodie est creandi durationem crastinam. Nunc enim & heri & semper est potentia creandi durationem crastinam: cum nec nunc, nec heri, nec vmquam detur potentia creandi nunc vel heri aut semper durationem crastinam. Conceditur igitur æternitas potentiæ creatiuæ; non conceditur potentia creatiua æternitatis.

Dices: si causa creatiua mundi esset causa necessaria, eô ipso quod ipsa esset æterna, mundus esset æternus; ergo cum sit causa libera, Mundus potest esse æternus. Probatur antec. quia per hoc ipsum quod sit causa necessaria non antecedit nisi natura suum effectum; ergo inter existentiam ipsius & existentiam effectus non intercedit vllum tempus nec reale nec imaginarium, nec possibile. Hoc modo dicit Augustinus explicando Mysterium Trinitatis quod si sol esset ęternus, esset & lux æterna; & alia huiusmodi. Quæ patent ex terminis intelligenti naturam causę necessario operantis. Probatur iam consequentia: quia quod necessario est ex suppositione causæ necessariæ; ex suppositione causę liberę potest esse; ergo si supposita ęternitate causę necessariæ infertur quod sit ęternus effectus; supposita ęternitate causę libere, infertur posse esse ęternum effectũ. Confirmatur: quia vnicum discrimen inter causam necessariam & causam liberam est quod illa necessario, hæc ex suo placito operatur. Non enim differt causa necessaria à libera per hoc quod illa quidem non antecedat tempore; hęc autem tempore antecedat effectum: nam voluntas humana in illo eodem instanti in quo est completa ad amorem libere exercendum, potest illum exercere, si velit, vel non exercere, vel loco illius exercere odium; prout est complete libera vel sola libertate contradictionis, vel etiam libertate contrarietatis.

In hoc argumento sunt aliqua consideranda. Primum est quod si causa creatiua mundi esset causa necessaria, esset longe aliter

necessa

necessaria, quam sint necessariæ causę secundæ, quæ tamen dicuntur simpliciter necessariæ. Da enim Deum esse causam necessariã; implicabit Metaphysice ipsius effectum non existere; adeoque ratio causę necessarię in Deo ponit metaphysicam necessitatem essendi in effectu. Non ita accidit in alijs causis, quę dicuntur necessarię: non enim implicat metaphysice solem existere sine sua luce, ignem sine suo calore. Ratio est quia causę secundæ cum tota sua necessitate agendi, subordinantur causæ superiori ita omnia moderanti, vt nihil oriatur aut occidat nisi ipsa volente. Deus autem nequit vlli superiori causę subordinari, vnde in ipso necessitas agendi esset necessitas simpliciter & absolute metaphysica; adeoque tam implicaret non esse Mundum, quam implicat non esse Deũ.

Ex hoc eodem sequitur quod hypothesis faciens Deum causam necessariam tollit rationem contingentis in Mundo, aut qualibet creatura cuius ponatur Deus esse causa necessaria. Eo ipso autem autem quod ponitur Deus causa necessaria, ponitur determinatè ad hoc; cum non sit ab vlla alia superiori causa determinabilis. Ponit igitur in Deo impotentiam essendi sine illa creatura: vnde quemadmodum non est liberalitatis sed naturę, quod sol producat lucem, & consequenter non soli, sed Deo debet agere gratias lux quod existat: sic non esset liberalitatis sed naturę Dei quod existeret Mundus; adeoque nulli deberet gratias agere quod existat. Ex his alijsque capitibus constat quã male philosophati fuerint, qui Deum causam necessariam putauerunt; non animaduer-

tentes

tentes quod per hoc ipsum quod sit causa necessaria non est Deus. Hinc super illa verba: *De ventre matris meæ Deus meus es tu*, aiūt ita loqui Filium Dei ex quo factus est filius Virginis, quia videlicet per hoc quod sit Filius Virginis & homo, factus est quatenus talis, minor Patre: vnde potest dicere Patri: Deus meus es tu, quod nequit dicere secundum quod Filius Dei est, quandoquidem vt talis non habet nec Deum nec Dominum. Quamuis enim etiam vt Filius procedat à Patre, non procedit à Patre vt Domino, quia Pater non est Dominus ipsum generandi vel non generandi; cum tam necessario detur generatio filij, quam necessario datur Deus: vnde hoc maxime cauent qui Mysterium explicant Trinitatis, ne inter personas producentes & productas aliqua videatur inęqualitas esse.

Ad argumentum in forma transmisso antecedenti: nega consequentiam. Transmittitur antecedens: quia ille ipse effectus esset & non esset effectus, & hoc habetur ex conceptu formali effectus necessarij æterni. Ratio necessarij æterni tollit rationem effectus, quandoquidem tollit rationem contingentis: vnde recte hic dicere posses quod frequenter non recte dicitur: *esset, & non esset*. Esset æternus & necessarius quandoquidem esset à causa necessaria æterna: non esset effectus: quia vt probatū est supra, non esset quid contingens, & eadem repugnantia implicaret ipsum non esse, qua repugnat non esse Deum. Distincto autem antecedenti, nega consequentiam. Ex eo enim quod effectus necessarius causæ necessariæ es-

ſet & non eſſet, non infertur quod effectus cauſæ liberæ eſſe poſſet. Vbi aduerte diſcrimen inter id quod procedit ex Deo præciſe, & id quod procedit ex Deo vt effectus. Primum non verificat *eſt & non eſt*; quamuis ſit æque æternum ac principium à quo procedit; ſecundum, in hypotheſi in qua æque eſſet æternum & neceſſarium ac ſuum principium verificaret: *eſt & non eſt effectus* ob rationem adductam; quia videlicet per eandem hypotheſim per quam ſupponitur effectus, ſupponitur quid contingens, & per hoc quod ſupponatur neceſſarius, ſupponitur non contingens.

Alij ſic reſpondent. Concedo antecedens: nego conſequentiam. Supponere Deum cauſam neceſſariam eſt ſupponere chimerã: quod ad rationem cauſæ neceſſariæ in Deo ſequatur neceſſaria æternitas in mundo: eſt quod ad vnam chimeram ſequatur alia chimera; ex hoc autem quod ad chimeram ſequatur chimera male infertur quod ad non chimeram poſſit ſequi chimera, quod tamen accideret ſi ex æternitate cauſæ liberæ ſequeretur poſſe eſſe æternum effectum. Hæc reſponſio pluribus ſatisfacit.

Ad confirmat. Diſtinguunt; vnicum diſcrimen inter cauſam neceſſariam veram, & cauſam liberam, eſt quod &c. concedunt: inter cauſam neceſſariam chimericam, & liberam: negant. Ipſa ratio perquam eſt chimerica, eſt ratio æternæ: & hæc ſola infert æternitatem effectus, hæc eadem ratio in cauſa quam non chimerizet, non ponit potentiam ad æternitatem effectus.

Præterea hæc propoſitio: *Cauſa libera*

crea-

creatiua Mundi est æterna, siue est ab æterno potest dupliciter intelligi. Primo itaut prædicta causa sit sibi sua æternitas: & in hoc sensu est vera, hac autem æternitate qua ipsa æterna est, tam implicat quicquã aliud ab ipsa esse æternũ, quã aliud ab ipsa esse ipsam, & consequenter nequit vllo modo intelligi libera ad effectum æternum hac æternitate. Secundo: itaut ipsi causæ per se ipsam æternæ confluat æternitas quędam; sicut v. g. Homini centenario confluunt centum anni ab eodem distincti: & in hoc sensu causa creatiua Mundi non est ab ęterno, nisi syncategorematice quod nihil aliud est nisi in tempore retro acceptibili, & possibili esse eum ęternitate diuina: esse semper vlterius & vlterius procedendum: & in hoc sensu potuit Mundus esse ab ęterno. Hoc secundum genus ęternitatis multi imaginantur in Deo, dum dicunt Deum esse ab ęterno: & si li *ab æterno* sumant categorematicè falsum dicunt. Si autem hoc genere ęternitatis esset ab ęterno, non solum esset possibilis, sed daretur de facto creatura æterna. Cum autem alio dumtaxat genere æternitatis æternus sit, cum implicet aliud ab ipso esse eadem æternitate ęternum: nec ipse intelligi potest liber ad quicquam faciendum hac ęternitate ęternum. causa necessaria ęterna, si fingatur æterna ęternitate quę sit ipsa, nec ipsa necessario hac ęternitate quicquam faciet ęternum. Si autem ęternitate distincta, iam in ipsa hypothesi ponitur quid ęternum et factum. Deus autem nec est, nec esse po-
 test

test æternus æternitate à se distincta, quam-uis ad æternitatem syncategorematicè acceptam sit potens. Hanc æternitarem appellant dum dicunt. *Quandocumque, quotiescumque est causa adæquata Mundi; potest esse Mundus*: quæ vera sunt, quia: vt dictum est supra, per huiusmodi particulas appellantur quælibet instantia possibilia ante quælibet alia: Qui Deum fingit causam æternam necessariam in agendo: fingit eo ipso æternum æternitate à se distincta; & consequenter fingit æternitatem factam; & ab ea quæ necessario est in tali hypothesi; infert possibilitatem eiusdem in hypothesi vera; in qua non datur huiusmodi æternitas. Hinc patet ad argumentum. In forma conc. antec. nega conseq. æternum necessario agens dicit æternitatem factam, data autem vna æternitate facta, non repugnat alia. Ad confirmat. Idem dicendum est, causa necessaria æterna dicit æternitatem creatam, adeoque differt per hoc ipsum formaliter in genere æternitatis à causa æterna solum in essendo, non autem necessaria in ratione causæ.

Quod si supponas causam æternam necessariam non dicentem vllam æternitatem creatam, sicut v. g. datur principium necessarium æternum non dicens vllam æternitatem creatam: puta Pater æternus principium Filij, facis hyppothesim destruentem se ipsam. Pater æternus est principium filij non dans illi æternitatem distinctam ab ea qua Pater ipse æternus est, causa autem in ratione causæ dicit rem à se distinctam cuius causa est: & causa necessaria æterna, æ-

ternitatem à se distinctam cuius causa est, & hoc dicit formaliter in hypothesi causæ necessariæ æternæ.

Ad primam responsionem replicabis: ratio effectus necessarij non tollit rationem contingentis, ergo etiamsi à causa necessaria æterna procederet effectus adhuc ille effectus esset contingens. Antecedens probatur: quia per hoc quod a Sole necessario procedat lux, ab igne calor, & sic de cæteris non tollitur contingentia à luce, à calore, aut à cæteris, ergo ratio contingentis stat cum ratione effectus necessarij.

Resp. distinguendo antecedens: ratio necessarij secundum quid, non tollit rationem contingentis: concedo antecedens; necessarij simpliciter: nego antecedens & consequentiam. Ad probationem eodem modo distingue consequens. Effectus necessarii causæ contingenter existentis duplicem habent contingentiam. Prima contingentia est in contingentia causæ, puta lux quæ est à Sole est à causa necessaria, non tamen à causa necessario existente; & consequenter lux ipsa non existit necessario simpliciter sed solum ex suppositione solis, quæ suppositio est contingens. Secunda contingentia est in subordinatione ipsiusmet causę necessariæ alteri causæ superiori & liberæ, qua volente causa creata operatur, nolente non operatur, & quia causa illa superior libere omnino concurrit vel suspendit concursum cum causis creatis, ideo libere omnino, libertate causæ superioris, est vel non est effectus causæ creatæ. Hoc autem est esse contigenter.

Neutram ex istis contingentiis haberet effectus necessarius causæ simpliciter & absolute necessariæ. Eo enim ipso quod causa necessario simpliciter est, caret prima. Ex eo quod nulli subordinetur, caret secunda contingentia effectus. Deus autem & necessario est & nulli subordinatur vt superiori, adeoque effectus Dei nequit habere contingentiam in cõtingenti existentia suæ causæ: Deus nulli causæ superiori subordinatur, & consequenter effectus Dei nequit habere contingentiam in libertate dominante causę à quo procedit. Hæc omnia clara sunt intelligenti.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur cætera de æternitate mundi.

DIctum est supra quod si mundus esset ab æterno daretur infinitum categorematicum. Contra hoc sic arguitur. Per hoc quod Mundus futurus sit in ęternum non sequitur infinitum categorematicum, ergo per hoc quod Mundus fuisset ab æterno non sequeretur infinitum categorematicum. Probatur antecedens: quia de facto admittitur creatura duratura in æternum, nec tamen admittitur infinitum categorematicum. Probatur iam consequentia primo: quia duratio per æternitatem futura saluatur per solam infinitatem syncategorematicam; ergo etiam duratio per ęternitatem præterita saluari potest per solam infinitatem syncategorematicam. Secundo. Ideo æternitas à parte post non infert infinitatem categorematicam

cam quia qualibet collectione accepta dierum futurorum accipitur quid finitum, & plura alia finita in infinitum remanent accipienda: sed idem accideret in æternitate à parte ante, dierum præteritorum; ergo non magis vna quam altera poneret infinitatem categorematicam.

Resp. discrimen inter æternitatem à parte ante & æternitatem à parte post, iam alibi fuisse indicatum. Nulla est collectio dierum quæ sit tota collectio dierum fluentium in æternitate à parte post; adeoq. dies futuri per totam æternitatem non sunt acceptibiles per modum vnius collectionis. Hinc non est assignabilis vlla dies intra totam æternitatem futuram in qua verum sit: *fluxerunt dies non tot quin plures*: est enim de essentia æternitatis futuræ vt post omnes qui fuerint, futurus sit alius, adeoque semper alius & alius sit in potentia. De diebus autem æternitatis præteritæ non idem dices: cum enim omnes actu fuerint, sunt acceptibiles per modum vnius collectionis: nec est necesse vt præter eos qui fuerint, sint alii & alii in potentia; & consequenter de iis qui fuerunt potes dicere: *isti sunt omnes qui fuerunt*; in æternitate autem futura non potes accipere de quibus dicas: *isti sunt omnes qui erunt*. Ex his patet ad argumentum. Concedo antecedens: nego consequentiam. Ad probationem nega maiorem. Ratio cur æternitas futura ponat infinitum solum syncategorematicum, præterita autem cathegorematicum: est; quia futura numquam tota elabetur, præterita autem iam tota elapsa esset. Cæterum etiam in præterita

possent

possent accipi plures & plures collectiones finitæ in infinitum: sed insuper posset accipi per modum vnius, collectio dierum, in qua reperiretur prædicta infinitas. Vbi aduerte hanc propositionem circa æternitatem futuram esse necessario veram: *preter omnes dies qui erunt, necessario, aliquis alius erit*: non autem fore veram hanc circa æternitatem præteritam: *preter omnes dies qui fuerunt, necessario aliquis alius fuit*. Est etiam verum: *præter omnes dies ante possibiles, necessario aliquis alius est possibilis*; vnde infinitas syncategorematica communis est diebus futuris & diebus ante possibilibus, non autem diebus futuris, & diebus præteritis.

In probatione superius ad Aduersario posita est etiam falsa minor, quod videlicet in æternitate præterita quæcunque collectio accipiatur accipitur quid finitum; tum quia potest accipi per modum vnius collectionis tota ipsa æternitas; tum quia etiam partes proportionales puta dimidia, tertia, quarta, & aliæ huiusmodi multitudinis infinitæ, sunt etiam infinitæ. Da enim tertiam infiniti non esse infinitam & dabis multitudinem infinitam constantem tribus multitudinibus finitis; adeoque infinitum per ablationem finiti absumptibile. Hoc idem non inuenies in æternitate futura, cuius nulla pars est dimidia, nulla tertia, nulla quarta. Quamcunque enim dierum multitudinem assignes intra æternitatem futuram, nũquam verum erit: *post tot alias æquales multitudines, elapsa erit tota æternitas*. Ratio discriminis est eadem quæ supra. Col-

lectio quæ tota est actu, seu tota acceptibilis est, est etiam in suas partes proportionales diuisibilis: secus quæ tota nequit accipi.

Obijcitur iterum. Ratio æterni non pugnat cum ratione creati; ergo potest dari creatura æterna. Sermo est de æterno non syncategorematice sed categorematice. Antecedens probatur: quia non est de conceptu æterni esse quid increatum. Confirmatur: quia ad huc æternitas creaturæ esset infinite infra æternitatem diuinam: primo quia esset contingens, illa necessaria; esset dependens; illa independens &c.

Resp. idem argumentum mutatis terminis retorquendo. Ratio immensi; ratio omnipotentis non pugnat cum ratione creati; ergo potest dari creatura immensa, creatura omnipotens. Antecedens probatur: quia non est de ratione immensi, de ratione omnipotentis esse increatum: confirmatur quia adhuc immensitas & omnipotentia creata discriminaretur ab omnipotentia & immensitate diuina; illa enim esset contingens, cum hæc sit necessaria, illa dependens, hæc independens &c.

Huic retorsioni facilius est satisfacere ex capite omnipotentiæ quam ex capite immensitatis. Clarius enim apparet rationem omnipotentis non stare cum ratione creati, quam rationem immensi. Creatum in suo conceptu formali est dependens; nam esse creatum est esse ab alio; esse autem omnipotens dicit esse independens. Quod enim non potest existere sine alio nec nisi ab alio; non dicitur esse omnipotens. At vero ratio

creati in suo conceptu formali præscindit ab esse in vno vel pluribus vel omnibus locis.

Posset tamē etiam in instantia persisti adhuc ex capite omnipotentiæ. Nam etiam secunda Persona est ex prima, & tertia est ex prima & secunda: Filius enim est à Patre, Spiritus Sanctus ex patre filioque procedit: & tamen æque Filius ac Pater, æque Spiritus Sanctus ac Pater & Filius est omnipotēs. Itē vna Persona diuina nequit esse sine alia, nec propterea non est omnipotens. Verum quidem est hic etiam dari disparitatem; nam illa creatura non posset esse sine alio, quod est quid distinctum seu res distincta ab ipsa. At vero persona non est res distincta ab alia Persona; adeoque Patrem non posse esse sine filio est non posse esse sine eo, siue sine ea re, quæ est realiter ipse. Hinc non est alia omnipotentia Patris, alia omnipotentia Filij: esset autem alia omnipotentia creaturæ, alia creatoris. Potentia Filij quamuis Filius sit ex Patre non est omnipotentia dependens ab omnipotentia Patris, sed est ipsamet omnipotentia Patris, quod et de aliis huiusmodi attributis intelliges.

Resp. secundo non examinari hic an ratio creati pugnet cum ratione æterni; sed an Mundus potuerit esse ab æterno. Mundus enim non est quælibet creatura, sed creatura successiue durans; adeoque ex hypothesi æternitatis inferens durationem diuisibilem in dies non tot quin plures, adeoque infinitam. Ex iis qui hac in re nobiscum sentiunt sunt qui putent potuisse existere ab æterno aliquam creaturam durantem alio ge-

nere

nere durationis, siue illa duratio fuisset distincta, siue indistincta à re durante. Ratio est quia in huiusmodi creatura non inueniebant infinitum illud categorematicum quod apud ipsos erat vnicum argumentum negandi æternitatem Mundi. Hinc inuenies apud Autores quæstionem hanc diuisam in duas. Prima est an Mundus esse potuerit ab æterno quoad successiua. Secunda an saltem quoad permanentia. Apud aliquos vtramque partem assertam reperies: apud alios vtramque negatam, apud alios primam negatam, secundam assertam. Quoad propositam quæstionem potes ab vtraque præscindere. Quoad veritatem.

Resp. tertio negando antecedens. Cuius falsitas apparet ex dictis. Præterea Deus in ratione æterni debet præcedere quamlibet creaturam; adeoque debet ante quamlibet quam creauit, potuisse aliam vel eandem creare. Dixi: secundum rationem propriam æterni, adeoque non solum secundum maiorem perfectionem entitatiuam æternitatis, sed secundum rationem durantis.

Explicatur hoc. Deus est potens: & creatura etiã est potens. Deus est sapiens, & creatura etiam est sapiens. Deus est bonus & creatura etiam est bona. Necesse est autem vt & in ratione potentis, & in ratione sapientis, & in ratione boni formaliter Deus vincat quamlibet creaturam; hoc est non solum per hoc quod & hæc sapientia, & hæc potentia sit nobilioris subiecti; qua ratione v. g. cognitio Angelica de obiecto A clara vt septem; vincit cognitionem Hominis de eodem obiecto eiusdem claritatis: sed itaut

plus

plus possit & plus cognoscat. Eodem modo necesse est Deum in ratione formalissima durantis, ita vincere quamlibet creaturam; vt necessario plus duret, adeoque quod ante quamlibet, fuerit possibilis alia & alia in infinitum.

Obijcitur vltimo Aristoteles, qui & Mundum posuit ab æterno, & negauit infinitum categorematicum, ergo ex mundo ab æterno non sequitur infinitum.

Resp. Philosophum hac in re male philosophatum, & hac respõsione tota hęc quęstio concluditur ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei.

F I N I S.

INDEX

RERVM.

A

B

C

Esse.

E

F

G

I

plum.

FINIS.

Pag.	Verſ.	Errata.	Corrige.
13.	4.	prinoipia	principia
	34.	particulares	particulas
	30.	velocitaſe	velocitate
25.	6.	corpuſcuſa	corpuſcula
26.	2.	notahile	notabile
	23.	corpuſcuta	corpuſcula
	23.	interlora	interiora
31.	8.	auuris	auris
36.	1.	agen	agens
41.	23.	aſt	eſt
61.	8.	nou	non
74.	26.	compoſitio	compoſito
86.	22.	aiiter	aliter
87.	2.	retinedo	retinendo
89.	24.	propoſitiæ	propoſitæ
	28.	eutis	entis
	30.	actus metaphyſicus	actus.altermetaphy. (ſicus
97.	25.	puremus	putemus
98.	1.	repeili	repelli
102.	28.	vnio vnionem	vnionem
	36.	aſſendi	eſſendi
116.	19.	null	nulli
117.	35.	quodditatſue	quidditatiuè
131.	18.	vera	verſa
	35.	vlterius	alterius
135.	25.	ſi	ſe
146.	7.	prrus	prius
148.	24.	bebeat	debeat
150.	34.	poteſt	poſſet
151.	22.	latcre	latere
	32.	dierſis	diuerſis
163.	34.	eſt	eſſet
165.	7.	formaliler	formaliter
177.	19.	eum	cum
179.	3.	offenſicum	offenſi cum
187.	17.	ſecundum, ad	ſecundum quid, ad
	23.	potentiam	potentia
191.	8.	ilia	illam
196.	11.	alter	altera
	17.	huic	huius
201.	30.	malius	melius
232.	12.	eſt	eſſe
233.	10.	ozulo	oculo
244.	27.	intellectas	intellectus
247.	20.	ſit	ſit
264.	18.	hypoſta:ica	hypoſtatica
269.	16.	vtroque	vtraque
270.	27.	denominatione	denominationem
274.	4.	realtier	realiter
279.	5.	matu	motu
	26.	ad	ſed

Pag.	Verſ.	Erratā	Corrige.
284.	9.	ebaboratiuaj	elaboratiua
	16.	pſæſam	præciſam
285.	14.	moneri	moueri
286.	1.	naturaiis)	naturalis
	13.	qua	quo
311.	30.	altero	altera
315.	1.	per ɑum	per actum
320.	15.	propterea	propter
340.	11.	anima	eſt anima
344.	4.	obiectiue	obiectiuo
357.	15.	huis	huius
365.	24.	quodlibet	quolibet
373.	15.	di	dic
379.	8.	hoe vel	hoc ſit, vel
389.	24.	dupplere	ſupplere
390.	18.	an	ad
	20.	compoſitio	compoſito
395.	14.	determino	terminò
396.	23.	diuinam	diuinum
404.	15.	perſonalitata	perſonalitatem
419.	11	ſui, non	ſui, & non
421.	34.	materiam	materia
424.	7.	vltima	vltimam
426.	30.	nonæ	nouæ
428.	16.	ingrediena	ingrediens
	19.	Quarum	Quartum
444.	35.	alias	alius
473.	21.	fiert	fieret
490.	1.	rectes	rectè
494.	18.	plurum	plurium
495.	34.	ex	&
548.	15.	ipſ-	ipſa
508.	1.	conguere	congruere
511.	11.	neg.eon	negatiue, concedo
518.	21.	natura	naturam
520.	26.	ſuperfoce	ſuperfocet
521.	16.	media	medio
528.	17.	datar	datur
594.	29.	ſnnt	ſunt
601.	21.	eſt	&
602.	1.	videat, videt	videat, ergo videt
604.	33.	tum	tuum
616.	17.	argumento	argumentum

